
VOX
LITTERATA
ET
ARTICULATA
DEBITO
MODO
PRONUNCIATA

ALVARI EMMANUELIS

DE

GRAMMATICA INSTITUTIONE

LIBRI TRES,

OLIM

AB HORATIO TURSELLINO

In Compendium redacti, hac editione restituti, mendis innumeris sublatis.

BASSANI 1805.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA

Cum Regia Permissione.

LECTORI

TYPOGRAPHUS.

NOVA hæc impressio Grammaticæ communi usu probatissimæ, & fere ubique pervagatæ, ut prodiret melior, & perfectior, quam ante; adhibita est diligentia quædam præcipua, quam prope infinitam postulabat difficultas emendandi absolutissime. Quod passim fit in rebus cæteris, ut, quo longius quæque recedit ab origine, eo magis nativa integritas ejus deteratur, factum est præsertim in Grammatica hac: quæ conscripta, & edita primum castigatissime, aliis atque aliis subinde Typis recusa, Librariorum culpa contraxit maculas pene innumeras, quæ penitus insidentes elui, & abstergi non possent sine opera quadam immensa. Cum enim Auctor insignis, deque Latina præclare meritus Emmanuel Alvarus nihil præcipiat sine exemplis, quæ una latinitatis tradendæ germana ratio est, exempla, & loca exemplorum pessime depravavit inscitia, vel incuria Typographorum; ut neque sedibus, unde accita sunt, plura respondeant; neque ita fideliter transcripta, ut scripta in fronte sunt, quædam legantur; aliquod etiam tribuatur scriptori non suo. Exempla igitur conferentes non solum cum optimis exemplaribus, sed etiam cum ipsis Scriptoribus, e quibus sumpta sunt, attentius inspectis, studuimus, quantum licuit, sanare hæc, & reddere fidei suæ; plurima certe sustulimus menda Typographorum, quæ jam inoleverunt. Qualiscumque fructus est laboris nostri, Studiose Lector, percipe: aut juvandi voluntatem saltem proba.

TOTIUS DIVISIO GRAMMATICÆ,

Pro tribus Discipulorum Classibus, sive Scholis.

TRES in partes pro discipulorum scholis, sive classibus, universæ institutiones hæ distributæ sunt: ita tamen, ut Infima Classis binos tyronum ordines complectatur: quorum unus inferior, alter superior appelletur: reliquæ vero duæ classes, tum Secunda, sive Media; tum Prima, seu Suprema, singulis tantum ordinibus constent.

ERgo primi de Institutione Grammatica libri prior pars ad inferiorem Tertiæ, seu infimæ Classis ordinem spectat: continetque primum quidem Declinationes Nominum Substantivorum, Adjectivorum, Anomalorum, & Pronominum: deinde Verborum Conjugationes: tertio deinceps Rudimenta, sive de octo partibus Orationis: quarto præcepta de Constructione quatuordecim: quinto, ac postremo de Generibus Nominum difficilioribus.

AD Superiorem vero ejusdem Scholæ ordinem pertinent postrema duo primi libri capita: hoc est, de Nominum declinatione, & de Præteritis, ac Supinis. Eidem vero ordini Superiori tradatur introductio Syntaxis, sive Constructionis in secundo libro, qui est de octo partium Constructione. Quæ quidem introductio in hac Romana Methodo ex initio secundi libri desumitur, omissis appendicibus, usque ad communem verborum constructionem: & septem illa capita continet, de Concordantiis, de Constructione Verbi Activi, Passivi, Neutri, Communis, Deponentis, Impersonalis.

AD SECUNDAM Classem proprie pertinent primum quidem appendices, quæ primi generis appellantur: deinde vero secundi libri duodecim capita verbis Impersonalibus in Romana Methodo proxima, appendicibus item primi generis additis; hoc est de communi omnium verborum Constructione, de Constructione verbi Infiniti, Gerundorum, Supinorum, Participiorum, Nominis, Pronominis, Numeri distribu-

butivi, de præpositionum constructione, adverbii, Interjectionis, Conjugationis.

AD PRIMAM, seu Supremam denique Classem præcipue spectant primum quidem secundi libri appendices eæ, quæ secundi generis inscribuntur: deinde vero postrema quatuor ejusdem libri capita cum appendicibus; hoc est de Figurata Constructione, de Barbarismo, de obscuræ, deque inornatæ Orationis vitiis; ad extremum Tertius Grammaticæ Liber, qui est de syllabarum dimensione cum suis appendicibus.

Porro ADMONITIONES, quæ in primo præsertim libro sunt insertæ, ad solos Magistros pertinent: ut ex iis rationem exercendi, vel explicandi facilius hauriant.

Exceptiones vero, & SCHOLIA etiam discipulis proponuntur, & ad proxima præcepta, sive appendices referuntur. Ergo in eadem classe sunt explicanda, in qua traduntur præcepta, quæ proxime antecedunt. Scholia tamen primi libri non videntur a discipulis ediscenda, sed eorum summa verbo tantum explicanda, crebroque eorum ratio exposcenda.

APPENDICES prioris generis ad Secundam, uti diximus, sive Mediam, posterioris ad Primam, sive Supremam tantum pertinent.

EMMANUELIS ALVARI E S. J.

De Institutione Grammatica

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

Jure optimo labor hic, qualiscumque est frustra susceptus in tanta librorum multitudine videri posset, nisi singularis illa virtus, qua res parvæ crescunt, sine qua maxima dilabuntur, nos tueretur. Etenim, cum Patribus nostris illud in primis propositum sit, atque ob oculos perpetuo versetur, ut qui Societati JESU ejusdem Dei Opt. Max. beneficio nomen dedimus, non solum in iis, quæ propria ipsius sunt instituti, verum etiam in rebus, quæ minimi videntur esse momenti, concordissime vivamus, visum est ab aliquo nostrum Grammaticam artem scribendam esse, qua ubi-

ubique terrarum, quoad ejus fieri posset, nostri uterentur. Quod onus cum mihi esset impositum, id equidem non meis humeris (scio enim quam sim imbecillis) sed S. Obedientiæ viribus fretus, libenter suscepi. Nam ei, qui sponte sua sui juris esse desiit, proprioque judicio, atque voluntati propter Deum nuntium remisit, non tam inscitiæ nota, quam nec obedientis animi crimen pertimescendum est. Suscepto itaque onere operam dedi, ne officio meo deessem: fontes ipsos adii, M. Varronis, Romanorum omnium eruditissimi, libros de Etymologia, atque Analogia, duodecim Fabii Quintiliani de institutione Oratoria, qui mihi magnum adjumentum attulerunt: Auli Gellii noctium Atticarum undeviginti: Probi, Diomedis, Phocæ, Donati, Prisciani institutiones Grammaticas, ut potui, perlegi, quorum postremus ante mille annos, Justiniani Principis ætate, Athenis floruit. Is, præter cæteros, decem & octo libros scripsit, in quibus passim hominum doctissimorum testimoniis utitur, quorum hodie aut nulla, aut perexigua extant vestigia. Est ille quidem sermone inornato, & incompto, sed multa, ac varia eruditione; labitur interdum, ut homo, præsertim ubi Latina præcepta, ut Græcus, ad Græcorum normam exigit, sed gravissimorum Auctorum, quos tertio quoque verbo citat, præclara, atque luculenta doctrina ejus errata obteguntur penitus, & obscurantur. De rebus vel minimis, tenuissimisque, hoc est primis elementis, qua fuit diligentia, testes locupletissimos, M. Varronem, C. Cæsarem, Plinium, atque alios quam plurimos producit. Nemo mihi quidem rem Grammaticam copiosius, nemo accuratius aut tractasse, aut plures veterum Grammaticorum commentarios videtur pervolutasse. Quod ad recentiores attinet, eos potissimum evolvimus, qui nobis usui essent futuri. Jactis ad hunc modum fundamentis, ex utrisque Grammatices præcepta deligemus, quæ Terentii, Ciceronis, Cæsaris, Livii, Virgilii, Horatii, atque aliorum veterum testimoniis pro nostra tenui infirmaque parte confirmavimus. De his, si qui forte in hunc librum incidissent, breviter putavimus admonendos. Reliquum est, (quoniam librorum infinitus est numerus, scribendorum nullus est finis) ut convenienter divinis præceptis, congruenterque vivamus; ita enim fiet, ut in Libro vitæ conscripti, Dei Opt. Max. conspectu, cui hoc opusculum dicamus, perpetuo fruamur,

AD-

ADMONITIO
AUCTORIS.

De pronuntiandi ratione ad usum Italorum translata.

CUM præclarum illud Horatii dictum, *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu*, verissimam esse re ipsa quotidie experiamur; dabit in primis operam Præceptor, ut discipuli etiamnum tyrones, & Latinæ linguæ rudes jam inde a principio optimæ pronunciationi assuescant. Quod ut facilius assequantur, studiose, diligenterque observabit, quibus præcipue vitiis laboret ea regio, in qua sibi commissam juventutem instituet. Nam singulis fere nationibus domestica quædam, ac nativa insunt vitia, quibus Latini sermonis splendor obscuratur, ac pene obruitur. Itali, vel Romani pueri, si Magistrum diligentem, ac bene pronunciandi studiosum nacti fuerint, non male quidem pronunciant, sin vero in eum inciderint, quo officio suo desit, ac de auditorum progressu parum sit sollicitus, barbare litteras multis locis sonant. M, quidam, insequente N, perinde efferunt, ut N, onnis, sonnus, contenno, danno, condenno, pro omnis, somnus, contemno, damnum, condemno. Idem usuvenit insequente P, nisi quod P, ipsum extinguunt, aut invertunt: nam pro emptus, emptio, redemptus, redemptio, demptus, comptus, promptus, efferunt entus, entio, redentus, redentio, dentus, contus, prontus; & pro deceptus, ereptus, absorptus, sculptus, pronunciant decettus, erettus, assortus, scultus, & alia eodem modo. D autem, antecedente N, sæpe vertunt in N, siquidem pro contendo, condo, conditor, mundus, mundo, pondus, dicunt contenno, conno, connitor, munnus, munno, ponnus. Nonnumquam D cum T commutant, aput, set, pro apud, sed: rursus capud, pro caput. Interdum post T, vocalem E adjungunt: este, abeste, pro est, abest, dicentes. C ultimæ eandem vocalem addunt, eamque sono accedente ad litteram Q pronuntiant; hice, hæce, hoce, effutientes: quos ne primam quidem nominum

formam patietur Præceptor edifcere, nifi prius hanc barbariem penitus exuerint: nam, cum pronomen hoc crebro fit ufurpandum, opus eft, ut id ante optime pronuntient, quam memoriæ infigant. In mediis vocalibus C ante T vix attingunt. Nam pro fanctus, cunctus, planctus, dicunt fantus, cuntus, plantus, aut tamquam alterum T pronunciant, pattum, dilettum, dittum, dottum, duttum; pro pactum, dilectum, dictum, doctum, ductum; & alia eodem modo: vittor, attor, dittator, dittare; pro victor, actor, dictator, dictare. Eadem injuria afficiunt P ante T, & S, cum effertur, attus, inettus, fcrittus, rattus, carfi, reff, fcriffi, nuffi, pro aptus, ineptus, fcriptus, raptus, carpfi, repfi, fcripfi, nupfi. Siquidem in his, & eorum fimilibus verbis P vix auditur. Idem alterum I, & S nonnunquam fupprimunt: obicio, reicio, fubicio, inicio: pro objicio, rejicio, fubjicio, injicio: difero, difipo, difidium: pro differo, diffipo, diffidium, & nonnulla id genus perperam fonantes. Jam vero X quocumque loco fuerit, vitiofe pronuntiant: nam pro X, reponunt S tum fimplex, tum geminatam pro Xerfes, Serfes; pro felix, felis; pro dixit, faxit, duxit, diffit, faffit, duffit; pro exaudi, auxilium, efaudi, aufilium; pro refurrexit, dilexit, depinxit, refurreffit, dileffit, depinfit; fæpe etiam pro eadem littera pronuntiant Z, cum uzor efferunt, pro uxor, & alia eodem pacto. In his, ac cæteris vitiis extirpandis nervos omnes vigilans, & induftrius Præceptor contendet: varia remedia excogitabit, quibus os, linguamque rudem informet: attentiffimo, ac libentiffimo animo fuos tyrones legentes audiet: curabit, ut Hic, Hæc, Hoc, ita pronuntient, ut vocalem, quam de fuo addunt, procul abjiciant: M, D, T, C, P, omnibus locis recte fonent. X in priftinum ftatum reftituet; ac frequentiffime inculcabit, compendium effe duarum litterarum C, & S; neque aliter DIXI pronuntiandum effe, quam fi per C, & S fcriberetur, DICSI. Rubiginem in elementariis ludis contractam diligentiffime deterget, in his enim multa, variaque pronuntiationis monftra nafcuntur. In iifdem fyllabariis fcholis pleraque omnia, quæ fupra diximus, orta funt vitia: nam, cum verba articulatim, fyllabatimque potius mandunt, quam fonant, litterafque aliis addunt, alias detrahunt, aliis alias permutant, fonos fingunt novos,

vos,

vos, & inauditos. Quare congerenda eſt magna verborum ſylva, quorum pronuntiatio difficilior ſit: quibuſcum tamdiu novi paleſtriæ luctabuntur, donec devicta, & proſtrata fœdiſſima barbarie e palæſtra, gymnaſioque extrudatur, & in perpetuum relegetur. Hoc idem Fabius l. 1. c. 1. vehementer Præceptoribus commendat his verbis: *Non alienum fuerit exigere ab iis ætatibus, quo ſit abſolutus os, & expreſſior ſermo, ut nomina quædam, verſuſque affectatæ difficultatis ex plurimis aſperrime coeuntibus inter ſe ſyllabis catenatos, & veluti confragoſos quam citatiſſime volvant. Καλεποὶ Græce vocantur. Res modica dictu, qua tamen omiſſa, multa linguæ vitia niſi primis eximuntur annis, inemendabili in poſterum pravitate durant.* Latinum alphabetum vel ſyllabatim dictare non erubeſcet: alioquin, id quod ſæpe uſuvenit, poſt multos annos analphabeti reperientur, Emme, Enne, Erre, & alia his deteriora literarum nomina perridicule uſurpantes. Quod ſi profeſſor id exiſtimabit humilius eſſe, quam ut ſuum gymnaſium deceat, potiuſque ad elementarios, abecedarioſque magiſtros ſpectare; meminerit & ſe, & eam, quam profitetur, artem, ab elementis, litteriſque nomen traxiſſe. Nos certe, quoniam in ea verſamur, ipſas non nudis formis, ſed plenis nominibus libentiſſime ſubjiciemus, A, Be, Ce, De, Ee, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, X, Ypſilon, Zeta. Multa denique, ne longior ſim, tyrunculis diſcenda, multa dediſcenda ſunt, pro variis nationum linguis, & vitiis, quæ Præceptor pro ſua prudentia, & eruditione etiam atque etiam conſiderabit.

DE
NOMINUM DECLINATIONE
ADMONITIO.

Græci articulis nominum genera, casusque distinguunt, quibus quia Latini carent, nos veterum Grammaticorum, Varronis, Nigidii, Fabii, Probi, Gellii, Donati, Diomedis exemplo, pronominis, Hic, Hæc, Hoc, recti tantum genus notavimus, satis esse rati, casus reliquos varia ipsa inflexionis ratione internosci. A muliebri autem vocabulo declinandi initium faciamus, quo pueri vel primo ipso die adjectiva ejusdem formæ, atque exitus sine ullo labore cum substantivo copulent: ut Musa jucunda, Ferula acerba. *Nam, si figura discrepent, paucis post diebus declinanda sunt, ut* Musa dulcis, Ferula minax.

LIBRI PRIMI

PARS PRIOR.

Infimæ Classis Grammaticæ Inferiori Ordini accommodata.

NOMINUM SUBSTANTIVORUM DECLINATIO.

CAPUT I.

Prima Nominum Declinatio.

MUSA, *Nomen declinationis primæ, generis fœminini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hæc	Musa,	*la Musa.*
Genitivo	Musæ,	*della Musa.*
Dativo	Musæ,	*alla Musa.*
Accusativo	Musam,	*la Musa.*
Vocativo	o Musa,	*o Musa.*
Ablativo	a Musa,	*dalla Musa.*
Pluraliter Nomin.	Musæ,	*le Muse.*
Genitivo	Musarum,	*delle Muse.*
Dativo	Musis,	*alle Muse.*
Accusativo	Musas,	*le Muse.*
Vocativo	o Musæ,	*o Muse.*
Ablativo	a Musis,	*dalle Muse.*

Hæc Musa jucunda, *la Musa gioconda.*
Hæc Ferula acerba, *la Sferza acerba.*

Paucis post diebus.

Hæc Musa dulcis, *la Musa dolce.*
Hæc Ferula minax, *la Sferza minaccevole.*
Hic Nauta vigilans, *il Marinajo vigilante.*
Hic Poeta optimus, *il Poeta buonissimo.*

ADMONITIO.

Assuescant pueri in ipso primo aditu, vestibuloque Grammaticæ, adjectiva nomina cum substantivis copulare. Adjectiva ne multa sint, ne insulsa, ne temere congesta; sint delecta, a bonis auctoribus petita, ad summum duo, ut Puer verecundus, & ingeniosus. *Porro Præceptor pueris, ne otio diffluant, nominandi casum substantivi cum adjectivo dictabit in schola, quod ii domi per omnes casus declinent, atque describant.*

bant; ubi redierint, rationem repoſcet, atque errata ſtudioſe corrigere.

SECUNDA DECLINATIO.

DOMINUS, *Nomen declinationis ſecundæ, generis maſculini, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hic	Dominus,	*il Signore.*
Genitivo	Domini,	*del Signore.*
Dativo	Domino,	*al Signore.*
Accuſativo	Dominum,	*il Signore.*
Vocativo o	Domine,	*o Signore.*
Ablativo a	Domino,	*dal Signore.*
Plur. Nominativo	Domini,	*i Signori.*
Genitivo	Dominorum,	*de' Signori.*
Dativo	Dominis,	*a' Signori.*
Accuſativo	Dominos,	*i Signori.*
Vocativo o	Domini,	*o Signori.*
Ablativo a	Dominis,	*da' Signori.*

Hic Dominus juſtus, *Il Signore giuſto.*
Hic Puer ingenioſus, *il Fanciullo ingegnoſo.*

Poſt aliquot dies.

Hic Puer ſagax, *Il Fanciullo accorto.*
Hic Vir prudens, *l' Uomo prudente.*
Hic Animus generoſior, *l' Animo più generoſo.*
Hæc Populus proceriſſima, *il Piopo altiſſimo.*

TEMPLUM, *Nomen declinationis ſecundæ, generis neutrius, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

Nominativo hoc	Templum,	*la Chieſa.*
Genitivo,	Templi,	*della Chieſa.*
Dativo	Templo,	*alla Chieſa.*
Accuſativo	Templum,	*la Chieſa.*
Vocativo o	Templum,	*o Chieſa.*
Ablativo a	Templo,	*dalla Chieſa.*
Plur. Nominativo	Templa,	*le Chieſe.*
Genitivo	Templorum,	*delle Chieſe.*
Dativo	Templis,	*alle Chieſe.*
Accuſativo	Templa,	*le Chieſe.*
Vocativo o	Templa,	*o Chieſe.*
Ablativo a	Templis,	*dalle Chieſe.*

Hoc Templum ſanctiſſimum, *la Chieſa ſantiſſima.*
Hoc ingenium eximium, *l' Ingegno eccellente.*

Suo tempore.

Hoc Saxum ingens, *il Saſſo grande.*
Hoc Beneficium illuſtre, *il Beneficio inſigne.*

AD-

ADMONITIO.

Hic moneantur tyrones, Neutra Nomina tres casus habere similes; Nominandi, Accusandi, & Vocandi, eosque numero multitudinis A littera terminari.

TERTIA DECLINATIO.

SERMO, *Nomen declinationis tertiæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hic	Sermo,	*il parlare.*
Genitivo	Sermonis,	*del parlare.*
Dativo	Sermoni,	*al parlare.*
Accusativo	Sermonem,	*il parlare.*
Vocativo	o Sermo,	*o parlare.*
Ablativo	a Sermone,	*dal parlare.*
Plur. Nominativo	Sermones,	*i parlari.*
Genitivo	Sermonum,	*dei parlari.*
Dativo	Sermonibus,	*ai parlari.*
Accusativo	Sermones,	*i parlari.*
Vocativo	o Sermones,	*o parlari.*
Ablativo	a Sermonibus,	*dai parlari.*

Hic Sermo elegans, *il Parlare elegante.*
Hic Panis quotidianus, *il Pane d' ogni giorno.*
Hæc Virtus admiranda, *la Virtù maravigliosa.*
Hæc Oratio elegantior, *il dire più elegante.*

TEMPUS, *Nomen declinationis tertiæ, generis neutrius, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hoc	Tempus,	*il tempo.*
Genitivo	Temporis,	*del tempo.*
Dativo	Tempori,	*al tempo.*
Accusativo	Tempus,	*il tempo.*
Vocativo	o Tempus,	*o tempo.*
Ablativo	a Tempore,	*dal tempo.*
Plur. Nominativo	Tempora,	*i tempi.*
Genitivo	Temporum,	*dei tempi.*
Dativo	Temporibus,	*ai tempi.*
Accusativo	Tempora,	*i tempi.*
Vocativo	o Tempora,	*o tempi.*
Ablativo	a Temporibus,	*dai tempi.*

Hoc Tempus brevius, *il Tempo più breve.*
Hoc Munus pretiosum, *il Dono prezioso.*
Hoc Flumen velox, *il Fiume veloce.*
Hoc Nomen celebre, *il Nome famoso.*
Hoc Corpus perspicuum, *il Corpo trasparente.*

PA-

PARENS, *Nomen declinationis tertiæ, generis communis, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc	Parens,	*il Padre, e la Madre.*
Genitivo	Parentis,	*del Padre, e della Madre.*
Dativo	Parenti,	*al Padre, ed alla Madre.*
Accusativo	Parentem,	*il Padre, e la Madre.*
Vocativo	o Parens,	*o Padre, e o Madre.*
Ablativo	a Parente,	*dal Padre, e dalla Madre.*
Pl. Nomin.	Parentes,	*i Padri, e le Madri.*
Genitivo	Parentum,	*de' Padri, e delle Madri.*
Dativo	Parentibus,	*a' Padri, ed alle Madri.*
Accusativo	Parentes,	*i Padri, e le Madri.*
Vocativo	o Parentes,	*o Padri, e o Madri.*
Ablativo	a Parentibus,	*da' Padri e dalle Madri.*

Hic, & hæc Civis, *il Cittadino, e la Cittadina.*
Hic, & hæc Hostis, *il Nemico, e la Nemica.*

His nominibus adduntur adjectiva, non conjunctim, sed separatim.

Hic Civis Romanus, *il Cittadino Romano.*
Hæc Civis Romana, *la Cittadina Romana.*

QUARTA DECLINATIO.

SENSUS, *Nomen declinationis quartæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hic	Sensus,	*il senso.*
Genitivo	Sensus,	*del senso.*
Dativo	Sensui,	*al senso.*
Accusativo	Sensum,	*il senso.*
Vocativo	o Sensus,	*o senso.*
Ablativo	a Sensu,	*dal senso.*
Plur. Nominativo	Sensus,	*i sensi.*
Genitivo	Sensuum,	*de' sensi.*
Dativo	Sensibus,	*a' sensi.*
Accusativo	Sensus,	*i sensi.*
Vocativo	o Sensus,	*o sensi.*
Ablativo	a Sensibus,	*da' sensi.*

Hic Sensus hebes, *il Senso rintuzzato.*
Hic Gradus tardus, *il Passo lento.*
Hic Census tenuis, *l' Entrata tenue.*
Hæc Anus delira, *la Vecchia pazza.*

GENU, *Nomen declinationis quartæ, generis neutrius, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hoc	Genu,	*il ginocchio.*
Genitivo	Genu,	*del ginocchio.*
Dativo	Genu,	*al ginocchio.*

Ac-

Accuſativo	Genu ,	*il ginocchio .*
Vocativo	o Genu ,	*o ginocchio .*
Ablativo	a Genu ,	*dal ginocchio .*
Plur. Nominativo	Genua ,	*le ginocchia .*
Genitivo	Genuum ,	*delle ginocchia .*
Dativo	Genibus ,	*alle ginocchia .*
Accuſativo	Genua ,	*le ginocchia .*
Vocativo	o Genua ,	*o ginocchia .*
Ablativo	a Genibus ,	*dalle ginocchia .*

Hoc Genu tumens , *il Ginocchio gonfio .*
Hoc Veru ſubtile , *lo Spiedo ſottile .*
Hoc Cornu inflexum , *il Corno piegato .*
Hoc Tonitru horrendum , *il Tuono ſpaventevole .*

QUINTA DECLINATIO .

DIES , *Nomen declinationis quintæ , generis maſculini , numeri ſingularis , ſic declinabitur .*

NOminativo hic	Dies ,	*il giorno .*
Genitivo	Diei ,	*del giorno .*
Dativo	Diei ,	*al giorno .*
Accuſativo	Diem ,	*il giorno .*
Vocativo	o Dies ,	*o giorno .*
Ablativo	a Die ,	*dal giorno .*
Plur. Nominativo	Dies ,	*i giorni .*
Genitivo	Dierum ,	*dei giorni .*
Dativo	Diebus ,	*ai giorni .*
Accuſativo	Dies ,	*i giorni .*
Vocativo	o Dies ,	*o giorni .*
Ablativo	a Diebus ,	*dai giorni .*

Hic Dies lætiſſimus , *il Giorno allegriſſimo .*
Hæc Species inſignis , *la Bellezza ſegnalata .*
Hæc res familiaris , *la Roba di caſa .*
Hæc Facies honeſta , & liberalis . *l' Aſpetto bello , e gentile .*

A D M O N I T I O .

Docebit Præceptor interdum rectè ſcribendi præcepta , ut ante B , M , P , nunquam N litteram , ſed pro ea M ſcribi , ut Ambigo , Committo , Impono , *non* Anbigo , Conmitto , Inpono .

Si eadem conſonans geminetur in medio dictionis , non utramque initio , aut in fine verſus , ſed alteram in fine , alteram initio alterius eſſe ſcribendam , & ſimilia .

NO-

NOMINA ADJECTIVA, ET ANOMALA.

C A P U T II.

NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS PRIMÆ, ET SECUNDÆ.

BONUS, *bona*, *bonum*, *Nomen mobile*, *declinationis primæ*, *&* *secundæ*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

NOminat. Bonus, bona, bonum, *buono*, *buona*, *buono*, Gen. boni, bonæ, boni. Dat. bono, bonæ, bono. Acc. bonum, bonam, bonum. Voc. o bone, bona, bonum. Abl. a bono, bona, bono. Pl. Nom. boni, bonæ, bona. Gen. bonorum, bonarum, bonorum. Dat. bonis. Acc. bonos, bonas, bona. Voc. o boni, bonæ, bona. Abl. a bonis.

Bonus, *bona*, *bonum declinatur ut Dominus*, *Musa*, *Templum; quæ primæ sunt*, *&* *secundæ declinationis*.

Subjecta nomina eodem modo declinantur, *nisi quod casus interrogandi syllaba IUS*, *dandi vero I littera terminatur*.

ALter, altera, alterum, alterius, alteri, *il secondo*, *e l' altro*.
Alius, alia, aliud, alius, alii, *altro*.
Solus, sola, solum, solius, soli, *solo*.
Totus, tota, totum, totius, toti, *tutto*.
Unus, una, unum, unius, uni, *uno*.
Ullus, ulla, ullum, ullius, ulli, *alcuno*.
Nullus, nulla, nullum, nullius, nulli, *niuno*.
Uter, utra, utrum, utrius, utri, *chi dei due*.
Neuter, neutra, neutrum, neutrius, neutri, *nè l' uno*, *nè l' altro*.
Uterque, utraque, utrumque, utriusque, utrique, *l' uno*, *e l' altro*.
Alteruter, alterutra, alterutrum, alterutrius, alterutri, &c. *o l' uno*, *o l' altra*.

S C H O L I O N.

1. Fœminina, *Altera*, *Alia*, *Sola*, *Tota*, *Una*, *Nulla*, Genitivum, & Dativum in Æ apud veteres habuere. Ter. Heaut. Act. 2. Hoc ipsum in itinere *alteræ* dum narrat. Colum. l. 5. c. 3. Ut *alteræ* deliberatæ parti conveniat. Cic. 2. de Div. *Aliæ* pecudis. Gell. 9. c. 4. Nulli *aliæ* causæ obnoxia. Ter. Eun. Act. 1. Sc. 7. Mihi *solæ* ridiculus fuit. Ad Her. l. 3.

l. 3. sub fin. Non res tota *tota* rei necesse est similis sit. Cicer. apud Prisc. l. 16. Hoc judicium sic expectatur, ut non *una* rei statui, sed omnibus constitui putetur. Lucr. l. 2. Efficitur quiddam quadratum, *unaque* figuræ. Id. l. 6. Et potius *nullæ* sibi turpis conscitu' rei. Vide Prisc. l. 6. 7.

2. Genitivo *Alterutrius*. Cic. ad Att. l. 10. ep. 1. Fam. l. 9. ep. 6. potius quam *Alterius utrius*. Vide infra c. 17.

3. Genitivo *Alius*. Cic. 2. de Nat. Deor. At quibus bestiis erat is cibus, ut *alius* generis escis vescerentur, &c.

NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS TERTIÆ.

ACER, *acris*, *acre*, *Nomen adjectivum*, *declinationis tertiæ*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic acer, hæc acris, hoc acre, *agro*. Gen. acris, Dat. acri. Acc. acrem, & acre. Voc. o acer, acris, & acre. Abl. ab acri. Pl. Nom. acres, & acria, *agri*. Gen. acrium. Dat. acribus, Accus. acres, & acria. Voc. o acres, & acria. Abl. ab acribus.

Hic alacer, hæc alacris, hoc alacre, *allegro*.

Sic etiam celer, equester, saluber, sylvester &c.

BREVIS, *& breve*, *Nomen adjectivum*, *declinationis tertiæ*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic, & hæc brevis, & hoc breve, *breve*. Gen. brevis. Dat. brevi. Accus. brevem, & breve. Voc. o brevis, & breve. Abl. a brevi. Pl. Nomin. breves, & brevia. Genit. brevium. Dat. brevibus. Acc. breves, & brevia. Voc. o breves, & brevia. Abl. a brevibus.

BREVIOR, *& brevius*, *Nomen comparativum*, *declinationis tertiæ*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic, & hæc brevior, & hoc brevius, *più breve*. Gen. brevioris. Dat. breviori. Acc. breviorem, & brevius. Voc. o brevior, & brevius. Abl. a breviore, vel breviori. Pl. Nom. breviores, & breviora. Gen. breviorum. Dat. brevioribus. Acc. breviores, & breviora. Voc. o breviores, & breviora. Abl. a brevioribus.

FELIX, *Nomen adjectivum*, *declinationis tertiæ*, *generis omnis*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic, & hæc, & hoc felix, *felice*. Gen. felicis. Dat. felici. Acc. felicem, & felix, Voc. o felix.

lix. Abl. a felice. vel felici. Pl. Nom. felices, & felicia. Gen. felicium. Dat. felicibus. Acc. felices, & felicia. Voc. o felices, & felicia. Abl. a felicibus.

ADMONITIO I.

Doceat Præceptor, si Nomen adjectivum tres habeat formas, seu figuras, primam esse generis masculini, alteram fœminini, tertiam neutrius, si duas, priorem esse communis generis, posteriorem neutrius; si unam esse omnis generis. Vide c. 14. in Rudimentis Nom.

ADMONITIO II.

Misceat interdum Præceptor gradus omnes, ut puerorum lingua celerior fiat, atque exercitatior: ut Felix, felicior, felicissimus: Facilis, facilior, facillimus: Difficilis, difficilior, difficillimus, Humilis, humilior, humillimus: Similis, similior, simillimus: Dissimilis, dissimilior, dissimillimus. *Rectius tamen adjuncto substantivo: ut*, Poeta bonus, melior, optimus: Scurra malus, pejor, pessimus: Digitus parvus, minor, minimus: Vir magnus, major, maximus.

NOMINA ANOMALA,

Quæ a superiorum lege ex parte deflectunt.

NOm. hæc Domus, *la casa*. Gen. domi, vel domus, *della casa*. Dat. domui, *alla casa*. Acc. domum, *la casa*. Voc. o domus, *o casa*. Abl. a domo, *dalla casa*. Pl. Nom. domus, *le case*. Gen. domorum, vel domuum, *delle case*. Dat. domibus, *alle case*. Acc. domos, vel domus, *le case*. Vocat. o domus, *o case*. Abl. a domibus, *dalle case*.

Pl. Nom. duo, duæ, duo, *due*. Gen. duorum, duarum, duorum. Dat. duobus, duabus, duobus. Acc. duos, vel duo, duas, duo. Voc. o duo, duæ, duo. Abl. a duobus, duabus, duobus.

AMBO *eodem modo declinabitur*.

Pl. Nom. Ambo, ambæ, ambo, *amendue*. Genit. amborum, ambarum, amborum. Dat. ambobus, ambabus, ambobus. Accus. ambos, vel ambo, ambas, ambo. Voc. o ambo, ambæ, ambo. Abl. ab ambobus, ambabus, ambobus.

SCHOLION.

1. *Duo, & Ambo* accusandi casus generis masculini ad Poetas potius pertinent. Virg. l. 11. *Si duo* præte-

terea tales Idæa tulisset Terra viros. Hor. l. 1. Sat. 7. *duo* si discordia vexet inertes. Cic. tamen l. 7. ep. 25. dixit, Præter *duo* nos, & 2. de Div. Cui *duo* placet esse motus.

2. Gen. *Domus* utimur, cum ædificium significat: ut, Perrexit in interiorem partem *domus*: Var.: *Domi* autem, cum significatur locus, in quo quis habitat: ut, Quid ais, bone vir, est frater *domi*? Ter. Adel.

3. Dat. *Domo* raro admodum. Hor. l. 1. ep. 10. Ponendæque *domo* quærenda est area primum. Alii legunt, *Ponendaque*.

4. Abl. *Domu* nonnunquam legitur. Plaut. Mil. 2. 1. 48. Ait se se Athenas fugere cupere ex hac *domu*.

5. Harum *Domuum*, & has *domus*, vix aut raro reperies. Juv. Sat. 3. *domuum*, dominique futuri. Val. l. 2. c. 7. Cum ignominia *domuum* suarum.

PRONOMINUM DECLINATIO.

C A P U T III.

PRONOMINA PRIMITIVA.

EGO, *Pronomen personæ primæ, numeri singularis, sic declinabitur*.

NOm. Ego, *io*. Genit. mei, *di me*. Dat. mihi, vel mi, *mi*, *a me*. Acc. me, *mi*, *me*. Abl. a me, *da me*. Pl. Nom. Nos, *noi*, Gen. nostrum, vel nostri, *di noi*. Dat. nobis, *ci*, *a noi*. Acc. nos, *ci*, *noi*, Abl. a nobis, *a noi*.

TU, *Pronomen personæ secundæ numeri singularis, sic declinabitur*.

Nom. tu, *tu*. Gen. tui, *di te*. Dat. tibi, *ti*, *a te*. Acc. te, *ti*, *te*. Voc. o tu, *o tu*. Abl. a te, *da te*. Pl. Nom. vos, *voi*. Gen. vestrum, vel vestri: *di voi*. Dat. vobis, *vi*, *a voi*. Acc. vos, *vi*, *voi*. Voc. o vos, *o voi*. Abl. a vobis, *da voi*.

SUI, *Pronomen personæ tertiæ, numeri utriusque, sic declinabitur*.

Gen. sui, *di se*. Dat. sibi, *si*, *a se*. Acc. se, *si*, *se*. Abl. a se, *da se*. Pl. Gen. sui. Dat. sibi. Acc. se. Abl. a se.

S C H O L I O N.

Interrogandi casu, *Mis*, *Tis*, *Sis*, pro *Mei*, *Tui*, *Sui*, dixere veteres. Plaut. Mil. Act. 4. Sic. 2. Quia *tis* egeat, quia te careat. Serv. in 2. edit. Don. c.

de

de Pronomine. Possumus (inquit) dicere *Mei* causa a te peto: & *Mis* causa, *tis* causa a te peto; sed *Mis*, & *Tis* de usu recesserunt. Quint. etiam l. 8. c. 3. *Olli*, *Quianam*, *Pone*, & *Mis*, recenset inter vocabula, quibus dignitatem dat antiquitas.

Pronomina hic, iste, ille, ipse, is, idem, quæ aliqua ex parte primam, & secundam nominum adjectivorum declinationem imitantur, Vocativo carent, eaque sic declinantur.

Nom. HIC, hæc, hoc, *questi*, *e costui*, *e questo*; *questa*, *e costei*, *o questa*; *questo*, *o questa cosa*. Gen. hujus, *di questo*, *e di costui*, *o di questo*, *e di questa*, *e di costei*, *o di questa*; *di questo*, *e di questa cosa*. Dat. huic. Acc. hunc, hanc, hoc. Abl. ab hoc, hac, hoc. Pl. Nom. hi, hæ, hæc, *costoro*, *o questi*; *queste*, *e costoro*, *o queste*; *queste cose*. Gen. horum, harum, horum, *di costoro*, *o di questi*; *di queste*, *e di costoro*; *o di queste cose*. Dat. his. Acc. hos, has, hæc. Abl. ab his.

Nom. singul. ISTE, ista, istud, vel istuc, *cotesti*, *e cotestui*, *o cotesto ec. come* hic, hæc, hoc. Genit. istius. Dat. isti. Acc. istum, istam, istud, vel istuc, Abl. ab isto, ista, isto. Pl. Nom. isti, istæ, ista. Gen. istorum, istarum, istorum. Dat. istis. Accus. istos, istas, ista. Abl. ab istis.

Nom. sing. ILLE, illa, illud, *quegli*, *e colui*, *o quello*; *quella*, *e colei*; *quello*, *o quella cosa*. Gen. illius, *di colui*, *e di quegli*, *o di quello*; *di colei*, *e di quella*, *ec.* Dat. illi. Acc. illum, illam, illud. Abl. ab illo, illa, illo. Pl. Nom. illi, illæ, illa, *quegli*, *e coloro*; *quelle*, *o coloro*; *quelle cose*. Gen. illorum, illarum, illorum, *di coloro*, *o di quegli*; *di coloro*, *e di quelle*, *ec.* Dat. illis. Acc. illos, illas, illa. Abl. ab illis.

Nom. sing. IPSE, ipsa, ipsum, *esso*, *e istesso*; *essa*, *e istessa*, *ec.* Gen. ipsius. Dat. ipsi. Acc. ipsum, ipsam, ipsum. Abl. ab ipso, ipsa, ipso. Pl. Nom. ipsi, ipsæ, ipsa, *essi*, *ed esse*, *ec.* Gen. ipsorum, ipsarum, ipsorum. Dat. ipsis. Acc. ipsos, ipsas, ipsa. Abl. ab ipsis.

Nom. sing. Is, ea, id, *egli*, *ella*, *quello*, *o quella cosa*. Gen. ejus, *di*, *lui*, *di lei*, *ec.* Dat. ei, *a lui*, *a lei*, *ec.* Acc. eum, eam, id, *lo*, *lui*, *la*, *lei*, *ec.* Abl. ab eo, ea, eo, *da lui*, *da lei*, *da quello*, *o da quella cosa*. Pl. Nom. ii, eæ, ea, *eglino*, *elleno*, *quelle cose*. Genit. eorum, earum, eorum, *loro*, *di loro*, *ec.*

ec. Dat. iis, vel eis, *loro*, *a loro*, *ec.* Acc. eos, eas, ea, *loro*, *gli*, *le*, *ec.* Abl. ab iis, vel eis, *da loro ec.*

Nom. ſing. IDEM, eadem, idem, *il medeſimo*, *l' iſteſſo*; *la medeſima*, *l' iſteſſa*; *la medeſima*, *o la ſteſſa coſa*, *ovver lo ſteſſo*. Gen. ejuſdem, *del medeſimo*, *ec.* Dat. eidem. Acc. eundem, eandem, idem. Abl. ab eodem, eadem, eodem. Pl. Nom. iidem, eædem, eadem, *i medeſimi*, *e le medeſime*, *ec.* Gen. eorundem, earundem, eorundem. Dat. eiſdem, vel iiſdem. Acc. eoſdem, eaſdem, eadem. Abl. ab eiſdem, vel iiſdem.

SCHOLION.

1. *Ipſud*, non dicimus, ſicut *iſtud*, & *illud*; quia olim non *ipſe*, ſed *ipſus*, *ipſa*, *ipſum*, dicebant, ſicut bonus, na, num, ut ſæpe apud Ter. Verum *ipſus* ab uſu receſſit, *Ipſum* remanſit. Rhem. Palæm. c. de Pronom.

2. *Ei*, & *eidem* nominandi caſus, numero multitudinis, merito a Diomede, & Donato prætermiſſi ſunt; quamvis a Priſciano non omnino rejiciantur.

3. Dativus, & ablativus *Iiſdem* multo uſitatior eſt, quam *Eiſdem*. Hoc enim Donatus, ac Diomedes vix probant; Cic. vix utitur. *Vide Cic. in Or. ad med.*

PRONOMINA DERIVATA.

Meus, mea, meum: Tuus, tua, tuum: Suus, ſua, ſuum: Noſter, noſtra, noſtrum: Veſter, veſtra, veſtrum declinantur, ut nomina adjectiva primæ, & ſecundæ declinationis.

NOm. Meus, mea, meum, *mio*, *e mia*. Gen. mei, meæ, mei. Dat. meo, meæ, meo. Acc. meum, meam, meum. Voc. o mi, mea, meum. Abl. a meo, mea, meo. Pl. Nom. Mei, meæ, mea, *miei*, *e mie*. Gen. meorum, mearum, meorum. Dat. meis. Accuſ. meos, meas, mea. Voc. o mei, meæ, mea. Abl. a meis.

Hæc tria Vocativo carent.

Tuus, tua, tuum: Suus, ſua, ſuum: Veſter, veſtra, veſtrum. At Noſter, noſtra, noſtrum, Vocativum habet, o noſter, noſtra, noſtrum.

NOSTRAS, *&* VESTRAS, *pronomina adjectiva, omnis generis declinantur, ut pronomina adjectiva tertiæ declinationis.*

NOm. hic, & hæc, & hoc noſtras, *del noſtro paeſe*, *o patria*, *o ſetta*. Gen. noſtratis. Dat. noſtra-

strati. Acc. nostratem, & nostras. Voc. o nostra. Abl. a nostrate, vel nostrati. Pl. Nom. nostrates, & nostratia. Gen. nostratium. Dat. nostratibus. Acc. nostrates, & nostratia. Voc. o nostrates, & nostratia. Abl. a nostratibus.

Hic, & hæc, & hoc vestras, *del vostro paese, o patria, o setta*. Vocativo caret.

SCHOLION.

Prisci, *Hic*, & *Hæc Nostratis*, *Vestratis*, *Arpinatis*, *Privernatis*, & similia dicebant. Cato I. Origin. apud Prisc. l. 7. Si quis mortuus est *Arpinatis*. Neutrum (ut placet Grammaticis) desinebat in E, *Privernate*, &c. Verum eruditius sæculum maluit imminutis uti, & una figura omnia complecti genera. Hic, hæc, hoc *Arpinas* etiam in neutro genere. Liv. l. 8. Eodem anno *Privernas* bellum initum, Cic. Att. l. 16. ep. 8. Flexus & ad iter *Arpinas*. Sextus tamen horum casus sæpius in E desinit, *Arpinate*, *Privernate &c.*

Provocabulum, sive pronomen relativum,
QUI, *quæ*, *quod*, *sic declinabitur*.

NOm. qui, quæ, quod, *il quale*, *e la quale*, *e la qual cosa*, *ovvero il che*. Gen. cujus, *del quale*, *di cui*, *ec.* Dat. cui. Acc. quem, quam, quod. Abl. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *i quali*, *e le quali*, *e le quali cose*. Genit. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Acc. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

QUIS, *provocabulum*, *sive pronomen interrogativum*, *sive infinitum*, *sic declinabitur*.

NOm. quis, vel qui, quæ, quod, vel quid, *chi*, *o quale*, *o qual cosa*. Gen. cujus. Dat. cui. Acc. quem, quam, quod, vel quid. Abl. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *chi*, *o quali*, *o quali cose*. Gen. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Acc. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

SCHOLION.

1. *Quis*, modo interrogativum est: Ter. Andr. *Quis* hic loquitur? Modo infinitum. Virg. Eccl. 3. Nescio *quis* teneros oculus mihi fascinat agnos.

2.

2. *Qui* Nominativus interdum pro *Quis* interrogativo ponitur. Cic. pro Dom. sua. *Qui* tantus fuit labor? quæ facultas? interdum pro *Quis* infinito. Ter. And. Act. 5. Nescio *qui* senex modo venit. Sic citat Nonius; sic habent antiquissima manuscripta.

3. Ablativus *Qui* est omnis generis, quo utimur postposita præpositione *cum*. Ter. Heaut. Act. 5. Sc. 2. *Quicum* loquitur filius? Cic. Sulp. l. 4. ep. 1. Nemo est omnium, *quicum* potius mihi, quam tecum communicandum putem. Virg. Æn. 11.

Tunc sic expirans Accam ex æqualibus unam
Alloquitur; fida ante alias quæ sola Camillæ;
Quicum partiri curas.

Composita ex provocabulo Quis, *cum præcedit*.

QUisnam, *chi mai?* quænam, quodnam, vel quidnam; cujusnam, cuinam.

Quispiam, *qualcheduno*, quæpiam, quodpiam, vel quidpiam, vel quippiam, cujuspiam, cuipiam.

Quisnam, *alcuno*, quæquam, quodquam, vel quidquam, cujusquam, cuiquam.

Quisque, *ciascuno*, quæque, quodque, vel quidque, cujusque, cuique.

Quisque, *chiunque*, quæque, quidquid, cujuscujus, cuicui, quemquem, quidquid, a quoquo. Plur. quiqui, quorumquorum, quibusquibus, quosquos, a quibusquibus.

SCHOLION.

Quisquis, Genit. *cujuscujus*. Luc. l. 2. Namque in eadem una *cujuscujus* brevitatem. Interdum apud Cic. habetur *cuicui*. Ad Att. l. 3. Omnia ad me diligentissime, *cuicui* modi sint, scribas. Tusc. l. 5. extremo. Ubinam melius uti possumus hoc, *cuicui* modo est, otio? Olim enim *Quis* genitivum habuit *cui*, acc. *quemquem*. Ter. Hecyr. Act. 1. quam spolies, mutiles, laceres, *quemquem* nacta sis. Casus reliqui satis sunt in usu.

Composita ex provocabulo QUIS, *cum sequitur*.

ALiquis, *alcuno*, aliqua, aliquod, vel aliquid: alicujus, alicui.

Ecquis? *e chi, o, e quale?* ecqua, vel ecquæ, ecquod, vel ecquid, eccujus, eccui.

Nequis, *acciocchè alcuno non*, nequa, nequod, vel nequid, necujus, necui.

Siquis, *se alcuno*, siqua, siquod, vel siquid, sicujus, sicui.

Composita ex provocabulo QUI.

QUicumque, *qualunque*, quæcunque, quodcunque, cujuscunque, cuicunque.

Quidam, *un certo*, quædam, quoddam, vel quiddam, cujusdam, cuidam.

Quilibet, *qualsivoglia*, quælibet, quodlibet, vel quidlibet, cujuslibet, cuilibet.

Quisvis, *chiunque*, quævis, quodvis, vel quidvis, cujusvis, cuivis.

Quædam ex supradictis rursum componuntur.

Unusquisque, *ciascuno*, unaquæque, unumquodque, vel unumquidque, uniuscujusque, unicuique.

Ecquisnam, *e chi mai?* ecquænam, ecquodnam, vel ecquidnam.

SCHOLION.

Cum Provocabulum *Quis* sequitur, fœminina singularis numeri, & neutra multitudinis, pro Æ diphtongo, fere A admittunt; ut, *Siquis*, *siqua*. Plur. *siqui*, *siquæ*, *siqua*. Cicero tamen frequenter, *Ecquæ*, fœminino genere, pro *Ecqua*, usurpat. Ad Att. 7. Quod quæris, *ecquæ* spes pacificationis sit. De fin. 4. *Ecquænam* fieri possit accessio? Et Acad. 2. seu Lucul. *Ecquæ* poterit in agnoscendo esse distinctio? Et Fam. l. 15. ad Cassium, ep. 14. *Siquæ* sunt onera tuorum: pro *siqua*.

VERBORUM CONJUGATIO.

CAPUT IV.

VERBI SUM CONJUGATIO.

SUM, *Verbum substantivum*, *modi indicativi*, *temporis præsentis*, *numeri singularis*, *personæ primæ*, *sic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præsens.

SUM, *io sono*. Es, *tu sei*. Est, *colui*, *o quegli è*. Pl. Sumus, *noi siamo*. Estis, *voi siete*. Sunt, *coloro*, *o quelli sono*.

Ita composita adsum, *ades*, *adest*. *Absum*, *abes*, *abest*, *Prosum*, *prodes*, *prodest*. *Desum*, *obsum*, *&c.* Vide infra in Anomaliis, Cap. 12. Schol. 1.

Præt. imperf. Eram, *io ero*, Eras, *tu eri*. Erat, *colui*, *o quegli era*. Pl. Eramus, *noi eravamo*. Eratis, *voi eravate*. Erant, *coloro*, *o quegli erano*.

Præt.

Præt. perf. Fui, *io fui*, *e sono stato*. Fuisti, *tu fosti*, *e sei stato*. Fuit, *colui*, *o quegli fu*, *ed è stato*. Pl. Fuimus, *noi fummo*, *e siamo stati*. Fuistis, *voi foste*, *e siete stati*. Fuerunt, vel fuere, *coloro*, *o quelli furono*, *e sono stati*.

Præt. plusq. perf. Fueram, *io era stato*. Fueras, *tu eri stato*. Fuerat, *colui*, *o quegli era stato*. Pl. Fueramus, *noi eravamo stati*. Fueratis, *voi eravate stati*. Fuerant, *coloro*, *o quegli erano stati*.

Futur. Ero, *io sarò*. Eris, *tu sarai*. Erit, *colui*, *o quegli sarà*. Pl. Erimus, *noi saremo*. Eritis, *voi sarete*. Erunt, *coloro*, *o quelli saranno*.

Futurum Exactum, *Ex Varronis sententia*.

Fuero, Fueris, ut in Conjunctivo, *io sarò stato ec.*

Imperativi Modi tempus præsens.

Es, vel esto, *sii tu*. Sit, *sia colui*, *o quegli*. Pl. Simus, *siamo noi*. Este, vel estote, *siate voi*. Sint, *sieno coloro*, *o quelli*.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Esto tu, vel eris, *sarai tu*. Esto ille, vel erit, *sarà colui*, *o quegli*. Pl. Estote vel eritis, *sarete voi*. Sunto, vel erunt, *saranno coloro*, *o quelli*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam essem, *Iddio volesse che io fossi*. Esses, *tu fossi*. Esset, *colui*, *o quegli fosse*. Pl. Utinam essemus, *Iddio volesse che noi fossimo*. Essetis, *voi foste*. Essent, *coloro*, *o quelli fossero*.

Præt. perf. Utinam Fuerim, *Iddio voglia che io sia stato*. Fueris, *tu sii stato*. Fuerit, *colui*, *o quegli sia stato*. Pl. Utinam Fuerimus, *Iddio voglia che noi siamo stati*. Fueritis, *voi siate stati*. Fuerint, *coloro*, *o quelli sieno stati*.

Præt. plusq. perf. Utinam Fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato*. Fuisses, *tu fossi stato*. Fuisset, *colui*, *o quegli fosse stato*. Pl. Utinam Fuissemus, *Iddio volesse che noi fossimo stati*. Fuissetis, *voi foste stati*. Fuissent, *coloro*, *o quelli fossero stati*.

Futur. Utinam Sim, *Iddio voglia che io sia*. Sis, *tu sii*. Sit, *colui*, *o quegli sia*. Pl. Utinam Simus, *Iddio voglia che noi siamo*. Sitis, *voi siate*. Sint, *coloro*, *o quelli siano*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum sim, *conciossiacosachè io sia*, *o essendo io*. Sis, *tu sii*, *o essendo tu*. Sit, *colui sia*, *o essendo quegli*. Pl. Cum Simus, *conciossiacosachè noi siamo*, *o essendo*

noi. Sitis, *voi fiate*, *o essendo voi*. Sint, *coloro siano*, *o essendo quelli*.

Præt. imperf. cum Essem, *conciofossecosachè io fossi*, *o sarei*; *o essendo io*. Esses, *tu fossi*, *o saresti*, *o essendo tu*. Esset, *colui fosse*, *o sarebbe*, *o essendo quegli*. Pl. Cum Essemus, *conciofossecosachè noi fossimo*, *o saremmo*, *o essendo noi*. Essetis, *voi foste*, *o sareste*, *o essendo voi*. Essent, *coloro fossero*, *o sarebbero*, *o essendo quelli*.

Præt. perf. cum Fuerim, *conciofossecosachè io sia stato*, *o essendo io stato*. Fueris, *tu sii stato*, *o essendo tu stato*. Fuerit, *colui sia stato*, *o essendo quegli stato*. Pl. cum Fuerimus, *conciossiacosachè noi siamo stati*, *o essendo noi stati*. Fueritis, *voi siate stati*, *o essendo voi stati*. Fuerint, *coloro sieno stati*, *o essendo quegli stati*.

Præt. plusq. perf. cum Fuissem, *conciofossecosachè io fossi stato*, *o sarei stato*, *o essendo io stato*. Fuisses, *tu fossi*, *o saresti stato*, *o essendo tu stato*. Fuisset, *colui fosse o sarebbe stato*, *o essendo quegli stato*. Plur. cum Fuissemus, *conciofossecosachè noi fossimo*, *o saremmo stati*, *o essendo noi stati*. Fuissetis, *voi foste*, *o sareste stati*, *o essendo voi stati*. Fuissent, *coloro fossero*, *o sarebbero stati*, *o essendo quegli stati*.

Futur. cum Fuero, *quando io sarò*, *e sarò stato*. Fueris, *tu sarai*, *e sarai stato*. Fuerit, *colui*, *o quegli sarà*, *e sarà stato*. Pl. cum Fuerimus, *quando noi saremo*, *e saremo stati*. Fueritis, *voi sarete*, *e sarete stati*. Fuerint, *coloro*, *o quelli*, *saranno*, *e saranno stati*.

ADMONITIO.

De potentiali, ac permissivo modo agemus C. 4. Sch. 8. Nunc Præceptores monitos volumus, ut saltem primas horum personas (quamvis primæ permissivi modi parum usitatæ sint) cum Italica interpretatione memoriæ mandare discipulos patiantur. Quod si paulo difficiliores videantur, provectioribus reserventur, quam ob causam diversis characteribus expressi sunt.

Potentialis Modi tempus præsens.

Sim? *che io sia*, *che io abbia ad essere? ovvero*, *che io possa*, *debba*, *o voglia essere?*

Præt. imp. Essem? *Che io sarei*, *potrei*, *dovrei*, *o vorrei io essere? ovvero*, *poteva*, *doveva*, *o voleva io essere?*

Præt. perf. Fuerim? *Che io sia stato*, *ovvero*, *che io abbia potuto*, *dovuto*, *o voluto essere?*

Præt.

Præt. plusq. perf. Fuissem? *Che io sarei stato; avrei io potuto, dovuto, o voluto essere? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato?*

Futur. Fuerim? *Sarò io, sarò io per essere? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io essere?*

Hæ voces, sim, essem? &c. cum interrogatione fere semper pronuntiandæ sunt: Che io sia? che io potrei essere? *Latina exempla ex Sch. 8. C. 9. petenda sunt.*

Permissivi, seu Concessivi Modi tempus præsens.

SIm, *Mi sia io pure, poniamo che io sia, ancorachè io sia.* Præt. imp. Essem, *Mi fossi io pure, facciamo che io fossi, ancorchè io fossi.*

Præt. perf. Fuerim, *Mi sia io pure stato, poniamo che io sia stato, ancorachè io sia stato.*

Præt. plusq. perf. Fuissem, *Mi fossi io pure stato, facciamo, che io fossi stato, allorachè io fossi stato.*

Futur. Fuero, *M' abbia io pure ad essere, ponghiamo che io abbia ad essere, ancorachè io abbia ad essere, o sia per essere.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Esse, *Essere, e che io sono, tu sei, colui, o quegli è.* Pl. *Noi siamo, voi siete, coloro, o quelli sono.*

Præt. imperf. Esse, *Essere, o che io era, e fossi: tu eri, e fossi: colui, o quegli era, e fosse.* Plur. *Noi eravamo, e fossimo: voi eravate, e foste: coloro, e quelli erano, e fossero.*

Præt. perf. Fuisse, *Essere stato, e che io fui, e sono stato: tu fosti, e sei stato, colui, o quegli fu, ed è stato.* Pl. *Essere stati, e che noi fummo, o siamo stati; voi foste, e siete stati; coloro, o quelli furono, e sono stati.*

Præt. plusq. perf. Fuisse, *Essere stato, o che io era, e fossi stato, tu eri, e fosti stato, colui, o quegli era, e fosse stato.* Plur. *Essere stati, e che noi eravamo, e fossimo stati; voi eravate, e foste stati; coloro, o quelli erano, e fossero stati.*

Futur. Fore, vel Futurum, am, um esse, *Dovere essere, e che io ho, tu hai, colui, o quegli ha ad essere, e che io sarò, tu sarai, e sarei, tu saresti; colui, o quegli sarà, e sarebbe.* Plur. Fore, vel Futuros, as, a esse, *Dovere essere; e che noi abbiamo, voi avete, coloro, o quegli hanno ad essere, e che noi saremo, e saremmo; voi sarete, o sareste: coloro, o quelli saranno, e sarebbono.*

Futur. Præt. mist. Futurum, am, um, fuisse. *Aver do-*

dovuto essere: e che io sarei stato, tu saresti stato, colui, o quegli sarebbe stato. Pl. Futuros, as, a fuisse, *Aver dovuto essere; e che noi saremmo stati, voi sareste stati, coloro, o quelli sarebbono stati.*

Particip. Futuri temporis. Futurus, a, um, *Che sarà, ovvero, che ha ad essere.*

PRIMA CONJUGATIO, AMO,

CAPUT V.

AMO, *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis primæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

AMO, *io amo*, Amas, *tu ami*, Amat, *colui, quegli ama*. Pl. Amamus, *noi amiamo*. Amatis, *voi amate*. Amant, *coloro, o quelli amano*.

Præt. Imperf. Amabam, *io amava*. Amabas, *tu amavi*, Amabat, *colui, o quegli amava*. Plur. Amabamus, *noi amavamo*. Amabatis, *voi amavate*. Amabant, *coloro o quelli amavano*.

Amas, s, mutata in bam, fit Amabam: sic Docebam.

Præt. perf. Amavi, *io amai, od ho amato*. Amavisti, *tu amasti, ed hai amato*. Amavit, *colui, o quegli amò, ed ha amato*. Pl. Amavimus, *noi amammo, ed abbiamo amato*. Amavistis, *voi amaste, ed avete amato*. Amaverunt, vel amavere, *coloro, o quelli amarono, ed hanno amato*.

Præt. plusq. perf. Amaveram, *io aveva amato*. Amaveras, *tu avevi amato*. Amaverat, *colui, o quegli aveva amato*. Pl. Amaveramus, *noi avevamo amato*. Amaveratis, *voi avevate amato*. Amaverant, *coloro, o quelli avevano amato*.

Amavi i in e, & addita ram, fit Amaveram: sic in cæteris conjugationibus.

Futur. Amabo, *io amerò*. Amabis, *tu amerai*. Amabit, *colui, o quegli amerà*. Pl. Amabimus, *noi ameremo*. Amabitis, *voi amerete*. Amabunt, *coloro, o quelli ameranno*.

Amas, s in bo, fit Amabo: sic Docebo.

Futurum exactum, *ex Varronis sententia*.

Amavero, ris, ut in Conjunctivo, *io avrò amato*.

ADMONITIO.

Discant pueri, dum verbum inflectunt, per omnium tem-

temporum personas locutiones ejusmodi. Amo modestiam tuam. Amas m. t. Amabam m. t. Amavi m. t., vel amo te propter singularem modestiam tuam. Amabam te propter s. m. t. &c. Neque primas, secundasve personas pronominum exprimant, doceanturque Latinos id raro facere.

Imperativi Modi tempus præsens.

Ama, vel amato, *ama tu*. Amet, *ami quegli*. Pl. Amemus, *amiamo noi*. Amate, vel amatote, *amate voi*. Ament, *amino quelli*.

Amas, ablata s, fit ama: eodem modo, Doce, Audi.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Amato tu, vel amabis, *amerai tu*. Amato ille, vel amabit, *amerà quegli*. Pl. Amatote vos, vel amabitis, *amerete voi*. Amanto illi, vel amabunt, *ameranno quelli*. *Amat, addita o, amato: sic in cæteris conjugationibus.*

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Amarem, *Iddio volesse che io amassi*. Amares, *tu amassi*. Amaret, *colui, o quegli amasse*. Pl. Utinam Amaremus, *Iddio volesse, che noi amassimo*. Amaretis, *voi amaste*. Amarent, *coloro, o quelli amassero*.

Ama, addita rem. Ab eadem persona imperativi fiunt Docerem, Legerem, Audirem, addita rem.

Præt. perf. Utinam Amaverim, *Iddio voglia che io abbia amato*. Amaveris, *tu abbi amato*. Amaverit, *colui, o quegli abbia amato*. Pl. Utinam Amaverimus, *Iddio voglia che noi abbiamo amato*. Amaveritis, *voi abbiate amato*. Amaverint, *coloro, o quelli abbiano amato*.

Amavi, in e, & addita rem, fit amaverim: sic in aliis.

Præt. plusq. perf. Utinam Amavissem, *Iddio volesse, che io avessi amato*. Amavisses, *tu avessi amato*. Amavisset, *colui, o quegli avesse amato*. Pl. Utinam Amavissemus, *Iddio volesse che noi avessimo amato*. Amavissetis, *voi aveste amato*. Amavissent, *coloro, o quelli avessero amato*.

Amavi, addita s, & sem: sic in cæteris.

Futur. Utinam Amem, *Iddio voglia che io ami*. Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Utinam Amemus, *Iddio voglia che noi amiamo*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, o quelli amino*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Amem, *conciossiacosachè io ami, o amando io*.

Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Cum Amemus, *conciossiacosachè noi amiamo, e amando noi*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, o quelli amino*.

Præt. imperf. Cum Amarem, *conciofossecosachè io amassi, od amerei, o amando io*. Amares, *tu amassi, od amerešti, o amando tu*. Amaret, *colui, o quegli amasse, od amerebbe, o amando quegli*. Pl. Cum Amaremus, *conciofossecosachè noi amassimo, od ameremmo, o amando noi*. Amaretis, *voi amaste, od amereste, o amando voi*. Amarent, *coloro, o quelli amassero, od amerebbono, o amando quelli*.

Præt. perf. Cum Amaverim, *conciossiacosachè io abbia amato, o avendo io amato*. Amaveris, *tu abbi amato*. Amaverit, *colui, o quegli abbia amato*. Pl. Cum Amaverimus, *conciossiacosachè noi abbiamo amato, o avendo noi amato*. Amaveritis, *voi abbiate amato*. Amaverint, *coloro, o quelli abbiano amato*.

Præt. plusq. perf. Cum Amavissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei amato, o avendo io amato*. Amavisses, *tu avessi, o avresti amato*. Amavisset, *colui, o quegli avesse, o avrebbe amato*. Pl. Cum Amavissemus, *conciofossecosachè noi avessimo, o avremmo amato, o avendo noi amato*. Amavissetis, *voi aveste, o avreste amato*. Amavissent, *coloro, o quelli avessero, o avrebbero amato*.

Futur. Cum Amavero, *quando io amerò, ed avrò amato*. Amaveris, *tu amerai, ed avrai amato*. Amaverit, *colui, o quegli amerà, ed avrà amato*. Pl. Cum Amaverimus, *quando noi ameremo, ed avremo amato*. Amaveritis, *voi amerete, ed avrete amato*. Amaverint, *coloro, o quelli ameranno, ed avranno amato*.

ADMONITIO.

Curet Præceptor, ut pueri in declinandis Verbis non solum Cum *particulam, sed alias etiam, quas infra C. 9. Sch. 5. invenies, Modo subjunctivo præponant*. Si amem, *Se io ami*. Quamvis docerem. *Benchè io insegnassi*. Nisi legissem, *Se io non avessi letto*. Dum faciam, *Purchè io faccia*. *Qua ratione fiet, ut & propria materna lingua voces latinas reddant, & ad syntaxim paulatim instituantur*.

Potentialis Modi tempus præsens.

Amem? *che io ami? che io abbia ad amare? ovvero che io possa, debba, o voglia amare?*

Præt. imp. Amarem? *che io amerei? potrei, dovrei,*

o vorrei amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io amare?

Præt. perf. Amaverim? *che io abbia amato? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto amare?*

Præt. plusq. perf. Amavissem? *che io avrei amato? avrei potuto, dovuto, o voluto amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io avere amato?*

Fut. Amaverim? *amerò io? sarò io per amare? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io amare?*

Permissivi, seu Concessivi Modi tempus præsens.

Amem, *ami io pure, ponghiamo che io ami, ancorchè io ami.*

Præt. imp. Amarem, *amassi io pure, facciamo che io amassi, ancorachè io amassi.*

Præt. perf. Amaverim, *abbia io pure amato, poniamo che io abbia amato, ancorachè io abbia amato.*

Præt. plusq. perf. Amavissem, *avessi io pure amato, facciamo che io avessi amato, ancorachè io avessi amato.*

Fut. Amavero, *ponghiamo ch' io abbia ad amare, ancorachè io abbia ad amare.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Amare, *amare, e che io amo, tu ami, colui, o quegli ama.* Pl. *noi amiamo, voi amate, coloro, o quelli amano.*

Præt. imp. Amare, *amare, e che io amava, ed amassi; tu amavi, ed amassi; colui, o quegli amava, ed amasse.* Pl. *che noi amavamo, ed amassimo; voi amavate, ed amaste; coloro, o quelli amavano, ed amassero.*

Ama, addita re, fit amare: sic docere, legere, audire.

Præt. perf. Amavisse, *aver amato, e che io amai, ed ho amato; tu amasti, ed hai amato; colui, o quegli amò, ed ha amato.* Pl. *che noi amammo, ed abbiamo amato; voi amaste, ed avete amato; coloro, o quelli amarono, ed hanno amato.*

Præt. plusq. perf. Amavisse, *aver amato, e che io aveva, ed avessi amato; tu avevi, ed avessi amato; colui, o quegli aveva, ed avesse amato.* Pl. *che noi avevamo, ed avessimo amato; voi avevate, ed aveste amato; coloro, o quelli avevano, ed avessero amato.*

Amavi, addita sse, fit amavisse; sic docuisse, legisse, audivisse.

Fut. Amaturum, am, um esse, *dovere amare, e che io amerò, ed amarei; tu amerai, e ameresti; colui, e quegli amerà, e amerebbe; ovvero che io ho, tu hai, colui, o quegli ha da amare.* Pl. Amaturos, as,

a esse; *dovere amare, e che noi ameremo, e ameremmo; voi amerete, e amereste; coloro, o quelli ameranno, e amerebbono; ovvero, che noi abbiamo, voi avete, coloro o quelli hanno ad amare.*

Fut. Præt. mist. Amaturum, am, um fuisse, *aver potuto amare, e che io avrei, tu avresti, colui, o quegli avrebbe amato.* Pl. Amaturos, as, a fuisse, *aver dovuto amare, e che noi avremmo, voi avreste, coloro, o quelli avrebbono amato.*

Gerundia, Amandi, *di amare, e di essere amato.*
Amando; *amando, ed essendo amato.*
Amandum, *ad amare, e ad essere amato.*
Amans, amantis, tis in do, dum, sic in cæteris.
Supina Amatum, *ad amare, o per amare.*
Amatu, *ad amarsi, ovvero da essere amato.*

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Amans, Amantis, *uomo, donna, cosa, che ama, e che amava.*
Amabam, bam mutata in ns, sic in cæteris.
Fut. Amaturus, ra, rum, *uomo, donna, cosa, che amerà, e che ha da amare, o è per amare.*
Amatum, m mutata in rus: cætera eodem modo.

ADMONITIO.

Formavimus hoc participium a priore supino, propter verba neutra, quæ posteriore carent.

Doceant Magistri pueros, participia futuri temporis tum activa, tum passiva verbo substantivo conjungere, ut semper verbo Debeo, *quod illis familiarissimum est, utantur.* Sum amaturus, es amaturus &c. *pro* Debeo ut are, debes, &c. Amaturus eram, eras, *pro* Debebam, debebas amare, &c. Amandus, sum, es *pro* Debam, debes amari. Amandus eram, eras, *pro* Debebam debebas amari, &c. *V. Rud. C. 14. Schol. 8. partic.*

AMOR, VERBUM PASSIVUM, *sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

Amor, *io sono amato.* Amaris, vel amare, *tu sei amato.* Amatur, *colui, o quegli è amato.* Plur. Amamur, *noi siamo amati.* Amamini, *voi siete amati.* Amantur, *coloro, o quelli sono amati.*
Amo, addita r; cætera eodem modo.

Præt. imp. Amabar, *io ero amato.* Amabaris, vel amabare, *tu eri amato.* Amabatur, *colui, o quegli*

era

era amato. Pl. Amabamur, *noi eravamo amati*. Amabamini, *voi eravate amati*. Amabantur, *coloro*, *o quelli erano amati*.

Amabam, *am mutata in ar*: *sic in cæteris*.

Præt. perf. Amatus, amata, amatum sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato amato*. Amatus, ta, tum es, vel fuisti, *tu fosti*, *e sei stato amato*. Amatus, ta, tum est, vel fuit, *colui*, *o quegli fu*, *ed è stato amato*. Pl. Amati, tæ, ta sumus, vel fuimus, *noi fummo*, *e siamo stati amati*. Amati, tæ, ta estis, vel fuistis, *voi foste*, *e siete stati amati*. Amati, tæ, ta sunt, seu fuerunt, vel fuere, *coloro*, *o quegli furono*, *e sono stati amati*.

Amatu, *addita s*; *sic in cæteris*.

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum eram, vel fueram, *io ero stato amato*. Amatus, ta, tum eras, vel fueras, *tu eri stato amato*. Amatus, ta, tum erat, vel fuerat, *colui*, *o quegli era stato amato*. Pl. Amati, tæ, ta eramus, vel fueramus; *noi eravamo stati amati*. Amati, tæ, ta eratis, vel fueratis, *voi eravate stati amati*. Amati, tæ, ta erant, vel fuerant, *coloro*, *o quelli erano stati amati*.

Fut. Amabor, *io sarò amato*. Amaberis, vel amabere, *tu sarai amato*. Amabitur, *colui*, *o quegli sarà amato*. Pl. Amabimur, *noi saremo amati*. Amabimini, *voi sarete amati*. Amabuntur, *coloro*, *o quelli saranno amati*.

Amabo, *addita r*: *sic* Docebor.

Fut. exactum, *ex sententia Varronis*.

Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *io sarò stato amato*.

Imperativi Modi tempus præsens.

Amare, vel amator, *sii tu amato*. Ametur, *sia quegli amato*. Pl. Amemur, *siamo noi amati*. Amamini, vel amaminor, *siate voi amati*. Amentur, *sieno coloro amati*.

Ama, *addita re*; *Amato*, *addita r*; *sic in cæteris*.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Amator tu, amaberis, vel amabere, *sarai tu amato*. Amator ille, vel amabitur, *sarà quegli amato*. Pl. Amaminor, vel amabimini, *sarete voi amati*. Amantor, vel amabuntur, *saranno coloro amati*.

Optativi Modi tempus præs. & imperf.

Utinam Amarer, *Iddio volesse che io fossi amato*. Amareris, vel amarere, *tu fossi amato*, Amaretur, *colui*, *o quegli fosse amato*. Pl. Utinam Amaremur, *Iddio*

dio volesse che noi fossimo amati. Amaremini, *voi foste amati*. Amarentur, *coloro, o quelli fossero amati*.

Præt. perf. Utinam Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato amato*. Amatus, ta, tum sis, vel fueris, *tu sii stato amato*. Amatus, ta, tum sit, vel fuerit, *colui, o quegli sia stato amato*. Pl. Utinam amati, tæ, ta simus, vel fuerimus, *Iddio voglia che noi siamo stati amati*. Amati, tæ, ta sitis, vel fueritis, *voi siate stati amati*. Amati, tæ, ta sint, vel fuerint, *coloro, o quelli sieno stati amati*.

Præt. plusq. perf. Utinam amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato amato*. Amatus, ta, tum esses, vel fuisses, *tu fossi stato amato*. Amatus, ta, tum esset, vel fuisset, *colui, o quegli fosse stato amato*. Pl. Utinam Amati, tæ, ta essemus, vel fuissemus, *Iddio volesse che noi fossimo stati amati*. Amati, tæ, ta essetis, vel fuissetis, *voi foste stati amati*. Amati, tæ, ta essent, vel fuissent, *coloro, o quelli fossero stati amati*.

Fut. Utinam Amer, *Iddio voglia che io sia amato*. Ameris, vel amere, *tu sii amato*. Ametur, *colui, o quegli sia amato*. Pl. Utinam Amemur, *Iddio voglia che noi siamo amati*. Amemini, *voi siate amati*. Amentur, *coloro, o quelli sieno amati*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Amer, *conciossiacosachè io sia amato, o essendo io amato*. Ameris, vel amere, *tu sii amato, o essendo tu amato*. Ametur, *colui sia amato, o essendo quegli amato*. Pl. Cum Amemur, *conciossiacosachè noi siamo amati, o essendo noi amati*. Amemini, *voi siate amati, o essendo voi amati*. Amentur, *coloro sieno amati, o essendo quelli amati*.

Præt. imp. cum Amarer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei amato, o essendo io amato*. Amareris, vel amarere, *tu fossi, o saresti amato, o essendo tu amato*. Amaretur, *colui fosse, o sarebbe amato, o essendo quegli amato*. Pl. Cum Amaremur, *conciofossecosachè noi fossimo, o saremmo amati, o essendo noi amati*. Amaremini, *voi foste, o sareste amati, o essendo voi amati*. Amarentur, *coloro, o quelli fossero, o sarebbero amati, o essendo quelli amati*.

Præt. perf. Cum Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato amato, o essendo io stato amato*. Amatus, ta, tum sis, vel fueris, *tu sii stato amato*. Amatus, ta, tum sit, vel fuerit, *colui, o quegli*

gli

gli sia stato amato. Pl. Cum Amati, tæ, ta simus, vel fuerimus, *conciossiacosachè noi siamo stati amati*, *o essendo noi stati amati*. Amati, tæ, ta sitis, vel fueritis, *voi siate stati amati*. Amati, tæ, ta sint, vel fuerint, *coloro, o quelli sieno stati amati*.

Præt. plusq. perf. Cum Amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato amato, o essendo io stato amato*. Amatus, ta, tum esses, vel fuisses, *tu fossi, o saresti stato amato*. Amatus, ta, tum esset, vel fuisset, *colui, o quegli fosse, o sarebbe stato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta essemus, vel fuissemus, *conciofossecosachè noi fossimo, o saremmo stati amati, o essendo noi stati amati*. Amati, tæ, ta essetis, vel fuissetis, *voi foste, o sareste stati amati*. Amati, tæ, ta essent, vel fuissent, *coloro, o quelli fossero, o sarebbero stati amati*.

Fut. Cum Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *quando io sarò amato, e sarò stato amato*. Amatus, ta, tum eris, vel fueris, *tu sarai amato, e sarai stato amato*. Amatus, ta, tum erit, vel fuerit, *colui, o quegli sarà amato, o sarà stato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta erimus, vel fuerimus, *quando noi saremo amati, e saremo stati amati*. Amati, tæ, ta eritis, vel fueritis, *voi sarete amati, e sarete stati amati*. Amati, tæ, ta erint, vel fuerint, *coloro, o quelli saranno amati, e saranno stati amati*.

Potentialis Modi tempus præsens.

Amer? *che io sia amato? che io abbia ad esser amato? ovvero che io possa, o debba, o voglia essere amato?*

Præt. imp. Amarer? *sarei io amato? potrei, dovrei, o vorrei io essere amato? ovvero poteva, doveva, o voleva io esser amato?*

Præt. perf. Amatus, ta, tum sim, vel fuerim.? *che io sia stato amato? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto esser amato?*

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum essem, vel fuissem? *che io sarei stato amato? avrei io potuto, dovuto, o voluto essere stato amato? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato amato?*

Fut. Amatus, ta, tum ero, vel fuero? *sarò io per esser amato? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io esser amato?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Amer, *sia io pure amato, ponghiamo che io sia amato, ancorachè io sia amato*.

Præt.

Præt. imp. Amarer, *fossi io pure amato*, *facciamo che io fossi amato*, *ancorachè io fossi amato*.

Præt. perf. Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *sia io pure amato*, *poniamo che io sia stato amato*, *ancorachè io sia stato amato*.

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *fossi io pure stato amato*, *facciamo che io fossi stato amato*, *ancorachè io fossi stato amato*.

Futur. Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *abbia io pure ad essere amato*, *ponghiamo che io abbia ad esser amato*, *ancorachè io abbia ad esser amato*.

Infiniti Modi tempus præsens.

Amari, *esser amato*, *e che io sono*, *tu sei*, *colui è amato*. Pl. Amari, *essere amati*, *e che noi siamo*, *voi siete*, *coloro sono amati*.

Præt. imp. Amari, *esser amato*, *e che io era*, *e fossi amato*, *tu eri*, *e fossi amato*, *colui*, *o quegli era*, *e fosse amato*. Pl. Amari, *essere amati*, *e che noi eravamo*, *fossimo amati*; *voi eravate*, *e foste amati*; *coloro*, *o quelli erano*, *e fossero amati*.

Amare, *e in i*: *sic doceri*, *audiri*.

Præt. perf. Amatum, tam, tum esse, vel fuisse, *essere stato amato*; *e che io fui*, *e sono stato amato*; *tu fosti*, *e sei stato amato*; *colui*, *o quegli fu*, *ed è stato amato*. Pl. Amatos, tas, ta esse, vel fuisse, *essere stati amati*, *e che noi fummo*, *e siamo stati amati*; *voi foste*, *e siete stati amati*; *coloro*, *o quelli furono*, *e sono stati amati*.

Præt. plusq. perf. Amatum, tam, tum esse, vel fuisse, *essere stato amato*, *e che io era*, *e fossi stato amato*; *tu eri*, *e fossi stato amato*; *colui*, *o quegli era*, *e fosse stato amato*. Pl. Amatos, tas, ta esse, vel fuisse, *essere stati amati*, *e che noi eravamo*, *e fossimo stati amati*; *voi eravate*, *e foste stati amati*; *coloro*, *o quelli erano*, *e fossero stati amati*.

Fut. Amatum iri, vel Amandum, am, um esse, *dovere essere amato*, *e che io sarò*, *e sarei*, *ovvero ho ad essere amato*; *tu sarai*, *e saresti*, *o hai ad essere amato*; *colui*, *o quegli sarà*, *e sarebbe*, *ovvero ha ad essere amato*. Pl. Amatum iri, vel amandos, as, a esse, *dovere essere amato*, *e che noi saremo*, *e saremmo*, *o abbiamo ad essere amati*; *voi sarete*, *e sareste*, *o avete ad essere amati*; *coloro*, *e quelli saranno*, *e sarebbero*, *o hanno ad essere amati*.

Futur. præt. mist. Amandum, am, um fuisse, *aver de-*

dovuta essere amato, e che io sarei, tu saresti, colui, o quegli sarebbe stato amato. Pl. Amandos, as, a fuisse, *aver dovuto essere amati, e che noi saremmo, voi sareste, coloro, o quelli sarebbono stati amati.*

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Amatus, a, um, *uomo, donna, cosa, che è stata, o era stata amata.*

Amatu, addita s: cætera eodem modo.

Futur. Amandus, da, dum, *uomo, donna, cosa, che ha ad essere, ovvero debb' essere amata.*

Amans, amantis, tis in dus, da, dum: sic in cæteris.

SECUNDA CONJUGATIO, DOCEO.

CAPUT VI.

DOCEO, *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis secundæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

DOceo, *io insegno.* Doces, docet. Pl. Docemus, *noi insegniamo.* Docetis, docent.

Præt. Imp. Docebam, *io insegnava*, docebas, docebat. Pl. Docebamus, docebatis, docebant.

Præt. perf. Docui, *io insegnai, ed ho insegnato*, docuisti, docuit. Pl. Docuimus, docuistis, docuerunt, vel docuere.

Præt. plusq. perf. Docueram, *io aveva insegnato*, docueras, docuerat. Docueramus, docueratis, docuerant.

Futur. Docebo, *io insegnerò*, docebis, docebit. Pl. Docebimus, docebitis, docebunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

Doce, vel doceto, *insegna tu*, doceat. Pl. Doceamus, docete, vel docetote, doceant.

Futurum, sive Modus mandativus.

Doceto tu, vel docebis, *insegnerai tu*, doceto ille, vel docebit. Pl. Docetote vos, vel docebitis, docento illi, vel docebunt.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Docerem, *Iddio volesse, che io insegnassi*, doceres, doceret. Pl. Utinam Doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. Utinam Docuerim, *Iddio voglia che io abbia insegnato*, docueris, docuerit. Pl. Utinam docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Docuissem, *Iddio volesse che*

che io avessi insegnato, docuisses, docuisset. Pl. Utinam docuissemus, docuissetis, docuissent.

Fut. Utinam Doceam, *Iddio voglia che io insegni*, doceas, doceat. Pl. Utinam Doceamus, doceatis, doceant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Doceam, *conciossiacosachè io insegni*, *o insegnando io*, doceas, doceat. Pl. Cum Doceamus, doceatis, doceant.

Doceo, a in am; sic Legam, Audiam.

Præt. imp. Cum Docerem, *conciofossecosachè io insegnassi*, *o insegnerei*, *o insegnando io*, doceres, doceret. Pl. Cum Doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. Cum Docuerim, *conciossiacosachè io abbia insegnato*, *o avendo io insegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Docuissem, *conciofossecosachè io avessi*, *o avrei insegnato*, *o avendo io insegnato*, docuisses, docuisset. Pl. Cum Docuissemus, docuissetis, docuissent.

Futur. Cum Docuero, *quando io insegnerò*, *e avrò insegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Doceam? *che io insegni? che io abbia ad insegnare? ovvero, che io possa, debba, o voglia insegnare?*

Præt. imp. Docerem? *che io insegnerei, potrei, dovrei, o vorrei insegnare? ovvero poteva, doveva, o voleva io insegnare?*

Præt. perf. Docuerim? *che io abbia insegnato? ovvero, che io abbia potuto, dovuto, o voluto insegnare?*

Præt. plusq. perf. Docuissem? *che io avrei insegnato? avrei io potuto, dovuto, o voluto insegnare? ovvero poteva, doveva, e voleva io avere insegnato?*

Fut. Docuerim? *insegnerò io? sarò io per insegnare? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io insegnare?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Doceam, *insegni io pure, ponghiamo che io insegni, ancorachè io insegni.*

Præt. imp. Docerem, *insegnassi io pure, facciamo che io insegnassi, ancorachè io insegnassi.*

Præt. perf. Docuerim, *abbia io pure insegnato, poniamo, che io abbia insegnato, ancorachè io abbia insegnato.*

Præt. plusq. perf. Docuissem, *avessi io pure insegnato,*

to, facciamo, che io avessi insegnato, ancorachè io avessi insegnato.

Fut. Docuero, *ponghiamo ch'io abbia ad insegnare, o sia per insegnare, ancorachè io abbia ad insegnare.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Docere, *insegnare, e che io insegno, tu insegni*, ec. Pl. *che noi insegniamo, voi insegnate*, ec.

Præt. imp. Docere, *insegnare, e che io insegnava, e insegnassi, tu insegnavi, e insegnassi*, ec. Pl. *che noi insegnavamo, e insegnassimo, voi insegnavate*, ec.

Præt. perf. Docuisse, *aver insegnato, e che io insegnai, ed ho insegnato, tu insegnasti, ed hai insegnato*, ec. Pl. *che noi insegnammo, e abbiamo insegnato, voi*, ec.

Præt. plusq. perf. Docuisse, *avere insegnato, e che io aveva, e avessi insegnato; tu avevi, e avessi*, ec.

Fut. Doctum, am, um esse, *dovere insegnare, e che io insegnerò, e insegnerei: tu insegnerai, e insegneresti*, ec. *ovvero che io ho ad insegnare; tu hai*, ec. Plur. Docturos, as, a esse, *dovere insegnare; e che noi insegneremo, o insegneremmo; voi*, ec. *ovvero che noi abbiamo ad insegnare: voi*, ec.

Futur. præt. mist. Docturum, am, um fuisse, *aver dovuto insegnare, e che io avrei, tu avresti, colui, o quegli avrebbe insegnato*. Pl. Docturos, as, a fuisse, *aver dovuto insegnare, e che noi avremo insegnato*; ec.

Gerundia.

Docendi, *d' insegnare, e d' essere insegnato.*

Docendo, *insegnando, ed essendo insegnato.*

Docendum; *ad insegnare, e ad esser insegnato.*

Supina.

Doctum, *ad insegnare, o per insegnare.*

Doctu, *ad insegnarsi, e da esser insegnato.*

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Docens, docentis, *uomo, donna, cosa, che insegna, o insegnava.*

Futur. Docturus, a, um, *uomo, donna, cosa, che insegnerà, o ha ad insegnare, o è per insegnare.*

DOCEOR, VERBUM PASSIVUM, *sic declinabitur.*

Doceor, *mi è insegnato*. Doceris, vel docere, *ti è insegnato*. Docetur, *a colui, o a quegli è insegnato*. Pl. Docemur, *ci è insegnato*. Docemini, *v' è insegnato*. Docentur, *a coloro, o a quelli è insegnato.*

Præt. imp. Docebar, *m' era insegnato*. Docebaris, vel

vel docebare. Docebatur. Pl. Docebamur, *ci era insegnato*. Docebamini. Docebantur.

Præt. perf. Doctus, a, um sum, vel fui, *mi fu, e mi è stato insegnato*. Doctus es, vel fuisti. Doctus est, vel fuit. Pl. Docti, æ, a sumus, vel fuimus, *ci fu, e ci è stato insegnato*. Estis, vel fuistis. Sunt seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um, eram, vel fueram, *mi era stato insegnato*. Eras, vel fueras. Erat, vel fuerat. Pl. Docti, æ, a eramus, vel fueramus, *ci era stato insegnato*. Eratis, vel fueratis. Erant, vel fuerant.

Futur. Docebar, *mi sarà insegnato*. Doceberis, vel docebere. Docebitur. Pl. Docebimur, *ci sarà insegnato*. Docebimini. Docebuntur.

Imperativi Modi tempus præsens.

Docere, vel docetor, *stati insegnato*. Doceatur. Pl. Doceamur, *siaci insegnato*. Docemini, vel doceminor. Doceantur.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Docetur tu, doceberis, vel docebere, *saratti insegnato*. Docetor ille, vel docebitur. Pl. Doceminor, vel docebimini, *saravvi insegnato*. Docentor, vel docebuntur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Docerer, *Iddio volesse che mi fosse insegnato*. Docereris, vel docerere. Doceretur. Pl. Utinam Doceremur, *volesse Iddio che ci fosse insegnato*. Doceremini. Docerentur.

Præt. perf. Utinam Doctus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che mi sia stato insegnato*; sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Docti, æ, a simus, vel fuerimus, *Iddio voglia che ci sia stato insegnato*; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Doctus, a, um, essem, vel fuissem, *Iddio volesse, che mi fosse insegnato*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Docti, æ, a essemus, vel fuissemus, *Iddio volesse che ci fosse stato insegnato*: essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Futur. Utinam Docear, *Iddio voglia che mi sia insegnato*, Docearis, vel doceare. Doceatur. Pl. Utinam Doceamur, *Iddio voglia che ci sia insegnato*. Doceamini. Doceantur.

Doceam, m in r; sic legar, audiar.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Docear, *conciossiacosachè mi sia insegnato, o essendomi insegnato*. Docearis, vel doceare. Doceatur.

Pl.

Pl. Cum Doceamur. Doceamini. Doceantur.

Præt. imp. Cum Docerer, *conciofossecosachè mi fosse, ò sarebbe insegnato, o essendomi insegnato*. Docereris, vel docerere. Doceretur. Plur. Cum Doceremur. Doceremini. Docerentur.

Præt. perf. Cum Doctus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè mi sia stato insegnato, o essendomi stato insegnato;* sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Doctus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè mi fosse, o sarebbe stato insegnato, o essendomi stato insegnato;* esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Docti, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Cum Doctus, a, um ero, vel fuero, *quando mi sarà insegnato, e mi sarà stato insegnato;* Eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Doceat? *che mi sia insegnato? che mi abbia ad essere insegnato, ovvero che mi possa, debba, o voglia essere insegnato?*

Præt. imperf. Docerer? *che mi sarebbe insegnato? potrebbe, dovrebbe, o vorrebbe essermi insegnato? ovvero poteva, doveva, o voleva essermi insegnato?*

Præt. perf. Doctus, a, um sim, vel fuerim? *che mi sia stato insegnato? ovvero che abbia potuto, dovuto, o voluto essermi insegnato?*

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um essem, vel fuissem? *che mi sarebbe stato insegnato? mi sarebbe potuto, dovuto, o voluto esser stato insegnato? ovvero poteva, doveva, o voleva essermi stato insegnato?*

Fut. Doctus, a, um sim, vel fuerim? *sarà per essermi insegnato? ovvero potrà, dovrà, o vorrà essermi insegnato?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Docear, *siami pure insegnato, ponghiamo che mi sia insegnato, ancorachè mi sia insegnato.*

Præt. imp. Docerer, *mi fosse pure insegnato, facciamo che mi fosse insegnato, ancorachè mi fosse insegnato.*

Præt. perf. Doctus, a, um sim, vel fuerim, *mi sia pure stato insegnato, poniamo che mi sia stato insegnato, ancorachè mi sia stato insegnato.*

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um essem, vel fuissem,

sem, *mi fosse pure stato insegnato, facciamo che mi fosse stato insegnato, ancorachè mi fosse stato insegnato.*

Fut. Doctus, a, um ero, vel fuero, *abbimi pure ad essere insegnato, ponghiamo che mi abbia ad essere insegnato, ancorchè mi abbia ad essere insegnato.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Doceri, *che a me, e a te e a colui, o a quegli è insegnato.* Pl. *Che noi, e a voi, e a coloro, o a quegli è insegnato.*

Præt. imperf. Doceri, *che a me era, e fosse insegnato; a te era, e fosse*, ec. Pl. *Che a noi era, e fosse insegnato; a voi*, ec.

Præt. perf. Doctum, am, um esse, vel fuisse, *che a me fu, ed è stato insegnato; a te fu, ed è stato*, ec. Pl. Doctos, as, a esse, vel fuisse, *che a noi fu, ed è stato insegnato; a voi fu, ed è stato insegnato*, ec.

Præt. plusq. perf. Doctum, am, um esse, vel fuisse, *che a me era, e fosse stato insegnato; a te era, e fosse stato*, ec. Pl. Doctos, as, a esse, vel fuisse, *che a noi era, e fosse stato insegnato; a voi era, e fosse stato insegnato*, ec.

Fut. Doctum iri, vel docendum, am, um esse, *che a me ha ad essere insegnato; a te ha ad essere*, ec. Pl. Doctum iri, vel docendos, as, a esse, *che a noi ha ad essere insegnato, a voi ha ad essere insegnato*, ec.

Fut. præt. mist. Docendum, am, um fuisse, *che mi sarebbe, ti sarebbe stato insegnato*, ec. Pl. Docendos, as, a fuisse, *ci sarebbe stato insegnato*, ec.

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Doctus, a, um, *uomo, donna, cosa, a cui è stato, ed era stato insegnato.*

Fut. Docendus, a, um, *uomo, donna, cosa, a cui debb' essere insegnato.*

ADMONITIO.

Italice verbum hoc passivæ vocis non cum persona, sed cum re jungitur: quare mutanda fuit ratio reddendi singulas latinas voces in hoc paradigmate.

TERTIA CONJUGATIO, LEGO.

C A P U T VII.

LEGO. *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis tertiæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

LEgo, *io leggo*. Legis. Legit. Pl. Legimus. Legitis. Legunt.

Præt.

Præt. imp. Legebam, *io leggeva*, legebas, legebat. Pl. Legebamus, legebatis, legebant.

Lego, o in e, addita bam; sic audiebam.

Præt. perf. Legi, *io lessi, ed ho letto*, legisti, legit. Pl. Legimus, legistis, legerunt, vel legere.

Præt. plusq. perf. Legeram, *io aveva letto*, legeras, legerat. Pl. Legeramus, legeratis, legerant.

Fut. Legam, *io leggerò*, leges, leget. Pl. legemus, legetis, legent.

Lego, o in am: sic audiam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Lege, vel legito, *leggi tu*, legat. Pl. Legamus, legite vel legitote, legant.

Lego, o in e.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Legito tu, vel leges, *leggerai tu*, legito ille, vel leget. Pl. Legitote vos, vel legetis, legunto illi, vel legent.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Legerem, *Iddio volesse che io leggessi*, legeres, legeret. Pl. Utinam Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Utinam Legerim, *Iddio voglia che io abbia letto*, legeris, legerit. Pl. Utinam Legerimus, legeritis, legerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Legissem, *Iddio volesse che io avessi letto*, legisses, legisset. Pl. Utinam Legissemus, legissetis, legissent.

Futur. Utinam Legam, *Iddio voglia che io legga*, legas, legat. Pl. Utinam Legamus, legatis, legant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Legam, *conciossiacosachè io legga, o leggendo io*, legas, legat. Pl. Cum Legamus, legatis, legant.

Præt. imperf. Cum legerem, *conciofossecosachè io leggessi, o leggerei, o leggendo io*, legeres, legeret. Pl. Cum Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Cum Legerim, *conciossiachè io abbia letto, o avendo io letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Præt. plusq. perf. Cum Legissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei letto, o avendo io letto*, legisses, legisset. Pl. Cum Legissemus, legissetis, legissent.

Fut. Cum Legero, *quando io leggerò, e avrò letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Legam? *che io legga? che io abbia a leggere? ovvero che io possa, debba, o voglia leggere?*

Præt.

Præt. imperf. Legerem? *che io leggerei, potrei, dovrei, o vorrei leggere? ovvero poteva, doveva, o voleva io leggere?*

Præt. perf. Legerim? *che io abbia letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, voluto leggere?*

Præt. plusq. perf. Legiſſem? *che io avrei letto? avrei potuto, dovuto, o voluto io leggere? ovvero poteva, doveva, o voleva io aver letto?*

Futur. Legerim? *leggerò io? ſarò io per leggere? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io leggere?*

Permiſſivi, ſive Conceſſivi Modi tempus præſens.

Legam, *legga io pure, ponghiamo che io legga, ancorchè io legga.*

Præt. imperf. Legerem, *leggeſſi io pure, facciamo che io leggeſſi, ancorchè io leggeſſi.*

Præt. perf. Legerim, *abbia io pure letto, poniamo che io abbia letto, ancorachè io abbia letto.*

Præt. pluſq. perf. Legiſſem, *aveſſi io pure letto, facciamo che io aveſſi letto, ancorchè io aveſſi letto.*

Futur. Legero, *ponghiamo che io abbia a leggere, e ſia per leggere, ancorachè io debba leggere.*

Infiniti Modi tempus præſens.

Legere, *leggere, e che io leggo, tu leggi*, ec. Pl. *che noi leggiamo, voi leggete*, ec.

Præt. imperf. Legere, *leggere, e che io leggeva, e leggeſſi; tu leggevi, e leggeſſi*, ec. Pl. *Che noi leggevamo, e leggeſſimo; voi leggevate*, ec.

Præt. perf. Legiſſe, *aver letto, e che io leſſi, e ho letto; tu leggeſti, e hai letto*, ec. Pl. *Che noi leggemmo, e abbiamo letto; voi*, ec.

Præt. pluſq. perf. Legiſſe, *aver letto, e che io aveva, o aveſſi letto; tu avevi, e aveſſi letto; quegli*, ec. Pl. *Che noi avevamo, e aveſſimo letto; voi*, ec.

Futur. Lecturum, am, um eſſe, *dover leggere, e che io leggerò, e leggerei; tu leggerai, e leggereſti, quegli*, ec; *ovvero che io ho a leggere; tu hai*, ec. Pl. Lecturos, as, a eſſe, ec. *dover leggere, e che noi leggeremo, e leggeremmo, voi leggerete*, ec.; *ovvero che noi abbiamo a leggere, voi*, ec.

Futur. præt. mixt. Lecturum, am, um fuiſſe, *aver dovuto leggere, e che io avrei, tu avreſti, colui, o quegli avrebbe letto*. Pl. Lecturos, as, a fuiſſe, *aver dovuto leggere, e che noi avremo letto; voi*, ec.

Gerundia.

Legendi, *di leggere, e di eſſer letto.*

Le-

Legendo, *in leggendo*, *ed essendo letto*.
Legendum, *a leggere*, *ed esser letto*.

Supina.

Lectum, *a leggere*, *e per leggere*.
Lectu, *a leggersi*, *o da esser letto*.

Participia declinationis activæ.

Præt. & imperf. Legens, legentis, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che legge*, *o leggeva*.

Fut. Lecturus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che leggerà*, *o che ha a leggere*.

LEGOR, VERBUM PASSIVUM,
sic declinabitur.

Indicativi Modi tempus præsens.

LEgor, *io sono letto*, legeris, vel legere, legitur. Pl. Legimur, legimini, leguntur.

Præt. imperf. Legebar, *io era letto*, legebaris, vel legebare, legebatur. Pl. Legebamur, legebamini, legebantur.

Præt. perf. Lectus, a, um sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato letto*; es, vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Lecti, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um eram, vel fueram, *io era stato letto*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Lecti, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Fut. Legar, *io sarò letto*, legeris, vel legere, legetur. Pl. Legemur, legemini, legentur.

Legam, *m in r*: *sic audiar*.

Imperativi Modi tempus præsens.

Legere, vel legitor, *sii tu letto*, legatur. Pl. Legamur, legimini, vel legiminor, legantur.

Futurum, seu Modus mandativus.

Legitor tu, legeris, vel legere, *sarai tu letto*, legitor ille, vel legetur, *sarà colui letto*. Pl. Legiminor, vel legimini, *sarete voi letti*, leguntor, vel legentur, *saranno coloro letti*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Legerer, *Iddio volesse che io fossi letto*, legereris, vel legerere, legeretur. Pl. Utinam legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. Utinam Lectus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato letto*; sis, vel fueris; sit, vel

vel fuerit. Pl. Utinam Lecti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Lectus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse, che io fossi stato letto*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Lecti, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Utinam Legar, *Iddio voglia che io sia letto*, legaris, vel legare, legatur. Pl. Utinam legamur, legamini, legantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Legar, *conciosiacosachè io sia letto, o essendo io letto*, legaris, vel legare, legatur. Pl. Cum legamur, legamini, legantur.

Præt. imp. Cum Legerer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei letto, o essendo io letto*, legereris, vel legerere, legeretur. Pl. Cum legeremur, legeremini, legerentur.

Præ. perf. Cum Lectus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato letto, o essendo io stato letto*; sis, vel fueris; sit, vel fuerit, Pl. Cum Lecti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Lecti, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato letto, o essendo io stato letto*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Lecti, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Futur. Cum Lectus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò letto, e sarò stato letto*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Lecti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Legar? *che io sia stato letto? che io debba esser letto? ovver che io possa, debba, ò voglia esser letto?*

Præt. imp. Legerer? *che io sarei letto? potrei, dovrei, o vorrei io esser letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io esser letto?*

Præt. perf. Lectus, a, um sim, vel fuerim? *che io sia stato letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto esser letto?*

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um essem, vel fuissem? *che io sarei stato letto? avrei io potuto, dovuto, o voluto esser letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io esser stato letto?*

Futur. Lectus, a, um sim, vel fuerim? *sarò io per esser letto? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io esser letto?*

Per-

Permissivi sive Concessivi Modi tempus præsens.

Legar, *sia io pur letto, ponghiamo che io sia letto, ancorachè io sia letto,*

Præt. imp. Legerer, *fossi io pur letto, facciamo ch' io fossi letto, ancorachè io fossi letto.*

Præt. perf. Lectus, a, um sim, vel fuerim, *sia io pure stato, poniamo che io sia stato letto, ancorachè io sia stato letto.*

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um essem, vel fuissem, *fossi io pure stato letto, facciamo ch' io fossi stato letto, ancorachè io fossi stato letto.*

Fut. Lectus, a, um ero, vel fuero, *abbia io pure ad esser letto, poniamo che io abbia ad esser letto, ancorachè io abbia ad esser letto.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Legi, *esser letto, e che io sono, tu sei, colui è letto.* Pl. *esser letti, e che noi siamo, voi siete, coloro sono letti.*

Præt. imperf. Legi, *esser letto, e che io era, e fossi letto; tu eri, e fossi,* ec. Pl. *esser letti, e che noi eravamo letti, e fossimo letti; voi eravate, e foste letti,* ec.

Præt. perf. Lectum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato letto, e che io fui, e sono stato letto; tu fosti, e sei stato letto,* ec. Pl. Lectos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati letti, e che noi fummo, e siamo stati letti; voi foste, e siete stati letti,* ec.

Præt. plusq. perf. Lectum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato letto, e che io era, e fossi stato letto; tu eri, e fossi stato letto,* ec. Pl. Lectos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati letti, e che noi eravamo, e fossimo stati letti, voi eravate, e foste stati letti,* ec.

Fut. Lectum iri, vel Legendum, am, um esse, *dover esser letto, e che io sarò, e sarei, ovvero ho ad essere letto; tu sarai, e saresti, o hai ad esser letto,* ec. Pl. Lectum iri, vel legendos, as, a esse, *dover essere letti, e che noi saremo, e saremmo, ovvero abbiamo ad essere letti; voi sarete, e sareste, ovvero avete ad essere letti,* ec.

Futur. præt. mist. Legendum, am, um fuisse, *aver dovuto esser letto; e che io sarei, tu saresti, quegli sarebbe stato letto.* Pl. Legendos, as, a fuisse, *aver dovuto esser letti, e che noi saremmo, voi sareste, coloro sarebbero stati letti.*

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Lectus, a, um, *uomo, donna, cosa, che è stata, ed era stata letta.*

Futur. Legendus, a, um, *uomo, donna, cosa, che sarà letta, o ha ad esser letta.*

QUARTA CONJUGATIO AUDIO,

CAPUT VIII.

AUDIO, *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis quartæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

AUdio, *io odo*, audis, audit. Pl. Audimus, auditis, audiunt.

Præt. imp. Audiebam, *io udiva*, audiebas, audiebat. Pl. Audiebamus, audiebatis, audiebant.

Præt. perf. Audivi, *io udj, e ho udito*, audivisti, audivit. Pl. Audivimus, audivistis, audiverunt, vel audivere.

Præt. plusq. perf. Audiveram, *io aveva udito*, audiveras, audiverat. Pl. Audiveramus, audiveratis, audiverant.

Futur. Audiam, *io udirò*, audies, audiet. Pl. Audiemus, audietis, audient.

Imperativi Modi tempus præsens.

Audi, vel audito, *odi tu*, audiat. Pl. Audiamus, audite, vel auditote, audiant.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Audito tu, vel audies, *udirai tu*. Audito ille, vel audiet. Pl. Auditote vos, vel audietis; audiunto illi, vel audient.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Audirem, *Iddio volesse che io udissi*, audires, audiret. Pl. Utinam Audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Utinam Audiverim, *Iddio voglia che io abbia udito*, audiveris, audiverit. Pl. Utinam Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plusq. perf. Utinam Audivissem, *Iddio volesse che io avessi udito*, audivisses, audivisset. Pl. Utinam Audivissemus, audivissetis, audivissent.

Fut. Utinam Audiam, *Iddio voglia che io oda*, audias, audiat. Pl. Utinam Audiamus, audiatis, audiant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Audiam, *conciossiacosachè io oda, o udendo io,*

au-

audias, audiat. Pl. Cum Audiamus, audiatis, audiant.

Præt. imp. Cum Audirem, *conciofossecosachè io udissi, o udirei, o udendo io*, audires, audiret. Pl. Cum Audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Cum Audiverim, *conciossiacosachè io abbia udito, o avendo io udito*, audiveris, audiverit. Pl. Cum Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plusq. perf. Cum Audivissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei udito, o avendo io udito*, audivisses, audivisset. Pl. Cum Audivissemus, audivissetis, audivissent.

Futur. Cum Audivero, *quando io udirò, e avrò udito*, audiveris, audiverit. Pl. Cum Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Potentialis Modi tempus præsens,

Audiam? *che io oda, che io abbia a udire, ovvero che io possa, debba, o voglia udire?*

Præt. imp. Audirem? *che io udirei, potrei, dovrei, o vorrei io udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io udire?*

Præt. perf. Audiverim? *che io abbia udito, ovvero che io abbia potuto, devuto, o voluto udire?*

Præt. plusq. perf. Audivissem? *che io avrei udito? avrei io potuto, dovuto, o voluto udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io aver udito?*

Fut. Audiverim? *udirò io? sarò per udire, ovvero potrò, dovrò, o vorrò io udire?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Audiam, *oda io pure, ponghiamo che io oda, ancorachè io oda.*

Præt. imp. Audirem, *udissi io pure, facciamo che io udissi, ancorachè io udissi.*

Præt. perf. Audiverim, *abbia io pure udito, poniamo che io abbia udito, ancorachè io abbia udito.*

Pret. plusq. perf. Audivissem, *avessi io pure udito, facciamo che io avessi udito, ancorachè io avessi udito.*

Fut. Audivero, *ponghiamo che io abbia a udire, o sia per udire, ancorachè io debba udire.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Audire, *udire, e chi io odo; tu odi; colui ode.* Pl. *che noi udiamo; voi udite; coloro odono.*

Præt. imp. Audire, *udire, e che io udiva, e udissi; tu udivi*, ec. Pl. *Che noi udivamo, e udissimo; voi udivate*, ec.

Præt. perf. Audivisse, *aver udito, e che io udi, e*

ho udito, *tu udisti*, *e hai udito*, ec. Pl. *Che noi udimmo*, *e abbiamo udito*; *voi*, ec.

Præt. plusq. perf. Audivisse, *avere udito*, *e che io aveva*, *e avessi udito*; *tu avevi*, *e avessi udito*, ec. Pl. *Che noi avevamo*, *e avessimo udito*; *voi*, ec.

Fut. Auditurum, am, um esse, *dovere udire*, *e che io udirò*, *udirei*, ec. Pl. Audituros, as, a esse, *dovere udire*, *e che noi udiremo*, *o udiremmo*, ec.

Futur. præt. mist. Auditurum, am, um fuisse, *aver dovuto udire*, *e che io avrei*, *tu avresti*, *quegli avrebbe udito*. Pl. Audituros, as, a fuisse, *aver dovuto udire*, *e che noi avremmo*, *voi avreste*, *quelli avrebbono udito*.

Gerundia.

Audiendi, *di udire*, *e di esser udito*.
Audiendo, *in udendo*, *ed essendo udito*.
Audiendum, *ad udire*, *e ad essere udito*.

Supina.

Auditum, *ad udire*, *e per udire*.
Auditu, *a udirsi*, *ovvero da essere udito*.

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Audiens, audientis, *uomo*, *donna*, *cosa*; *che ode*, *e udiva*.

Fut. Auditurus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che udirà*, *e debbe udire*, *o è per udire*.

AUDIOR, VERBUM PASSIVUM,

sic declinabitur.

Indicativi Modi tempus præsens.

Audior, *io sarò udito*, audiris, vel audire, auditur. Pl. Audimur, audimini, audiuntur.

Præt. imp. Audiebar, *io era udito*, audiebaris, vel audiebare, audiebatur. Pl. Audiebamur, audiebamini, audiebantur.

Præt. perf. Auditus, a, um sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato udito*, es, vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Auditi, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um eram, vel fueram, *io era stato udito*, eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Auditi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Fut. Audiar, *io sarò udito*, audieris, vel audiere, audietur. Pl. Audiemur, audiemini, audientur.

Im-

Imperativi Modi tempus præsens.

Audire, vel auditor, *sia tu udito*, audiatur. Pl. Audiamur, audiamini, vel audiminor, audiantur.

Futurum, sive Modus mandativus.

Auditor tu, vel audieris, seu audiere, *sarai tu udito*, auditor ille, vel audietur. Pl. Audiminor, vel audiemini, audiuntor, vel audientur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Audirer, *Iddio volesse che io fossi udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Utinam Audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. Utinam Auditus, a, um, sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato udito*, sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Auditi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Auditus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato udito*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Auditi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Utinam Audiar, *Iddio voglia che io sia udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. Pl. Utinam Audiamur, audiamini, audiantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Audiar, *conciossiacosachè io sia udito, o essendo io udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. Pl. Cum Audiamur, audiamini, audiantur.

Præt. imp. Cum Audirer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei udito, o essendo io udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Cum Audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. Cum Auditus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato udito, o essendo io stato udito*, sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Auditus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato udito, o essendo io stato udito*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Auditi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Cum Auditus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò udito, e sarò stato udito*, eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Audiat? *che io sia udito? che io abbia ad esser udito? ovvero che io possa, debba, o voglia essere udito?*

Præt. imp. Audirer? *che io sarei udito? potrei, dovrei, o vorrei io esser udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere udito?*

Præt. perf. Auditus, a, um sim vel fuerim? *che io sia stato udito? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto essere udito?*

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um essem, vel fuissem? *che io sarei stato udito? avrei io potuto, dovuto, o voluto essere udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato udito?*

Fut. Auditus, a, um sim, vel fuerim? *sarò io per essere udito? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io essere udito?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Audiar, *sia io pure udito, ponghiamo che io sia udito, ancorachè io sia udito.*

Præt. imp. Audirer, *fossi io pure udito, facciamo ch' io fossi udito, ancorachè io fossi udito.*

Præt. perf. Auditus, a, um sim, vel fuerim, *sia io pure stato udito, poniamo che io sia stato udito, ancorachè io sia stato udito.*

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um essem, vel fuissem, *fossi io pure stato udito, facciamo ch' io fossi stato udito, ancorachè io fossi stato udito.*

Futur. Auditus, a, um ero, vel fuero, *abbia io pure ad essere udito, ponghiamo che io debba ad essere udito, ancorachè io sia per essere udito.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Audiri, *essere udito, e che io sono, tu sei udito,* ec. Pl. *Che noi siamo, voi siete uditi,* ec.

Præt. imp. Audiri, *esser udito, e che io era, e fossi udito, tu eri, o fossi udito,* ec. Pl. *Noi eravamo, e fossimo uditi,* ec.

Præt. perf. Auditum, am, um esse, vel fuisse, *esser stato udito, e che io fui, e sono stato udito; tu fosti,* ec. Pl. Auditos, as, a esse, vel fuisse, *esser stati uditi, e che noi fummo, e siamo stati uditi, voi foste,* ec.

Præt. plusq. perf. Auditum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato udito, e che io era, o fossi stato udito; tu eri,* ec. Pl. Auditos, as, a esse, vel fuisse, *esser stati uditi, e che noi eravamo, e fossimo stati uditi; voi eravate,* ec.

Fut. Auditum iri, vel audiendum, am, um esse, *do-*

dover esser udito, e che io sarò, sarei, ovvero ho ad essere udito, ec. Pl. Audiendos, as, a esse, *dover esser uditi, e che noi saremo, saremmo uditi, ovvero abbiamo ad essere uditi; voi sarete, e sareste uditi*, ec.

Fut. præt. mist. Audiendum, am, um fuisse, *aver dovuto esser udito, e che io sarei, tu saresti, colui, o quegli sarebbe stato udito*. Pl. Audiendos, as, a fuisse, *aver dovuto esser uditi, e che noi saremmo, voi sareste, coloro, o quelli sarebbero stati uditi*.

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Auditus, a, um, *uomo, donna, cosa, che è stata, o era stata udita*.

Fut. Audiendus, a, um, *uomo, donna, cosa, che sarà udita, o ha ad essere, o debb' essere udita*.

ADMONITIO.

De Verbis Supino carentibus.

QUÆ *verba supinis carent, carent etiam participiis futuri in rus, & præteriti temporis, item præteritis perfectis, & plusquam perfectis passivis omnium modorum, ac futuro passivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti tum agendi, tum patiendi, quod ex voce simili supino, & infinito iri suppletur. Ideoque ea verba subjecimus, ne inter conjugandum frustra his quærendis temporibus pueri fatigentur. Quorum unum aut alterum diligens Magister singulis, alternisve diebus declinandum, versusque ipsos ediscendos curabit. Ea vero sunt.*

Nulla Supina, Mico, Strido, seu Strideo gignunt;
Lugeo, Pedo, Silet, Fulget, cum Luceo, Friget.
Urgeo, cum Sorbet, Turget, Connivet, & Alget.
Flaveo, cum Timeo; Paveo, cum Ferveo, Livet.
Congruo, cum Sapio; Lambo, cum Respuo; Linquo,
Ingruo, cum Batuo; Posco, Metuoque, Pluoque.
Et Ditesco, Luo, Scando, Composco, Fatisco.
Hisco, Scabo, Sugo, Nolo, cum Prodigo, Dego.
Annuo, cum Sociis; Vado, cum Gliscere, Vergo.
Disco, Tremo, Satago, Ferio, atque Incesso, Refello,
Ambigo, Sterto, Rudo, Psallo, cum Cernere, Sido.
Et Vescor, Liquor, Medeor, Reminiscor, & Ango.
Et Volo, Malo, Furit, Præq; Ante excellere, Ringor.
Arceo, Serpo, Juvo; quibus addes Æstuo, Ningo;
Et quod poscit ui, modo sit neutrale secundæ;
Et Studeo, Emineo, exceptis, quæ suggeret usus:
Quæque fere gignit Meditor, quæque Inchoo, verbum.

Quæ verba præteritis etiam careant, invenies infra c. 18. *Ea vero non solum carent vocibus, quæ a supino fiunt, sed iis etiam, quæ a præterito. Itaque Vescor tantum habet præsens, & præteritum imperfectum omnium modorum, & quæ inde formantur, nimirum futurum indicativi, imperativi, & optativi modi & participium in ens, & gerundia, quæ ab eo formantur. Sunt nonnulla, quæ hæc quidem omnia habent, quæ ludimagister pro sua eruditione diligenter considerabit.*

SCHOLIA in Conjugationes Verborum.
De modorum, ac temporum vi, significatione, usu.

CAPUT IX.

QUÆ *sequuntur Scholia, per Auctoris commentarios sparsim diffusa, hoc loco ordine digesta, atque contracta cum fœnore reddimus, præcipue ut per ea Magistri proficiant, ac modorum naturam, temporumque percipiant; deinde ut pro captu, atque opportunitate, nonnulla instillent discipulis, sive dum inflexiones verborum mandant memoriæ, sive dum iis in tertia, & secunda classibus scriptor Latinus explicatur.*

SCHOLION I.

De Verborum modis, ac temporibus universe, deque modo indicativo.

MOdos Verborum, quos Varro l. 3. de Anal. *species*, Fabius l. 1. c. 5. *status*, & *qualitates* appellat, idem Fabius ait, quosdam fecisse sex, alios octo: rursum nonnulli (auctore Diomede) fecere novem, alii decem: plerique tamen præcipuos illos ac pervulgatos quinque, quos ita nos sequimur, ut suum tamen *potentiali*, *ac permissivo* locum servemus.

2. Tempora modorum quinque sunt, *præsens*, aliquid nunc agi significans; ut, *Antonius pecunia nos oppugnat*. *Futurum*, aliquid faciendum: ut, *Quidquid agitur, scribam ad te*. *Præterita tria*. *Imperfectum*, actionem præteritam inchoatam, necdum perfectam, ut, *Causam frequenti Senatu obtinebamus*. *Perfectum*, actionem præteritam perfectam, & absolutam: ut, *Hæc Idibus Maii scripsi*. *Plusquam perfectum*; actionem absolutam, & perfectam multo ante tempus præteritum sive imperfectum, sive perfectum: ut, *Pridie, quam hæc scripsi, Senatus auctoritas intercesserat*: Vide Diomedem l. 1.

3.

3. Futurum quoque Varoni l. 2. & 3. de Anal. aliud est *infectum*, idest imperfectum, quod actionem, passionemve significat futuri temporis, nondum tamen perfecte exactam, & hoc propriam habet in indicativo vocem: ut, *legam*, *leggerò*: aliud appellat *exactum*, hoc est perfectum, quod aliquid significat futuro tempore, sed tunc quasi exactum, atque perfectum, & hoc cum futuri conjunctivi voce consentit: ut *fuero*, *sarò stato*: *legero*, *avrò letto*. Cic. ad Att. l. 9. ep. 19. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse convenero. *Sarò forse andato a trovar colui*. Id. Appio l. 3. Cum in Provinciam veneris, ego annuum munus confecero. *Avrò finito*. Id. Brut. lib. 11. ep. 12. Is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Ter. Adelph. act. 2. Ubi illinc rediero, refrixerit res, *Com' io sarò di là ritornato*, *la cosa si sarà raffreddata*. Plus est quam si dixissent, *conveniam*, *conficiam*, *refrigescet*. Plerumque tamen futuri *exacti* voces non plus significant, quam *infecti*. Ter. Andr. act. 2. Si se æquo animo ferre accipiet, negligentem fecerit. Cic. l. 2. ep. ult. Gratissimum mihi feceris, si ad me Ciliciam quamprimum veneris, *mi farai*, *se vorrai*.

4. Quem plerique Grammatici modum *indicativum* vocant, quod eo aliquid indicamus, is a Varrone dicitur, *rogandi*, *respondendique species*: a Fabio l. 1. c. 6. modus *fatendi*; a Diomede, ac Prisciano l. 10. *finitivus*, *seu definitivus*; a Probo, ac Donato, *pronuntiativus*; a Philosophis *enuntiativus*, propterea quod hoc modo vel interrogamus quidpiam, vel respondemus interrogati, vel fatemur, vel definimus aliquid, vel pronuntiamus, sive enuntiamus.

5. Præteriti activi voces, *amavere*, *docuere*, ac similes, quidam dualis numeri esse crediderunt: iisque utendum cum de duobus tantum est sermo, quos Quintil. l. 1. c. 5. pluribus confutat exemplis, ut Virg. 2. Æn. *Conticuere omnes*. Liv. l. 1. *Tenuere arcem Sabini*. Cic. 3. in Verr. *Quo in numero complures e nostris fuere*. Hæ igitur imminutæ voces ab integri significatione non discrepant, easque Quint. existimat mollitas esse, vitandæ asperitatis gratia, Cic. in Or. *Non reprehendo*, inquit, *scripsere*, *scripserunt esse verius sentio*.

6. Præteritum passivum, *Amatus sum*, *vel fui*, & ejusmodi alia, Servius, Diomedes, aliique Grammatici duo putant esse præterita: illud propinquius, hoc

remotius. Sic etiam in plusquam perfecto, *Amatus eram*, propinquius, *Amatus fueram*, ulterius; atque ita duo faciunt præterita, tum perfecta, tum plusquam perfecta: alterum propinquius, alterum ulterius. Verum hoc discrimen raro admodum Latini scriptores observant. Certe Cicero fere semper præterito propinquiore utitur, etiam cum de rebus multo ante actis est sermo: ut pro C. Rab., Platonem in maximis periculis *versatum esse* accepimus; Demetrium, qui Phalereus vocitatus est, vita *esse privatum*. Non dixit *fuisse*, sed *esse*, cum de Platone, ac Demetrio loqueretur, quorum hic trecentis ipsis, ille quadringentis propemodum annis ante Ciceronem vixerat.

7. Imperfectum quartæ Conjugationis, *Audiebam*, &c. sæpe E littera imminutum a veteribus usurpari testatur Diom. l. 1. Prisc. l. 4. Hinc Virg. l. 2. *Lenibant* curas, & l. 7. *Nutribant* Tyrrhusque pater; & eodem l. sub fin. Auro *insignibat*; & l. 8. *Vestibat* flore juventa: & l. eod., auroque *polibant*; & l. 10. *redimibat* tempora vitta. Catull. epigr. *Audibant* eadem hæc. Ter. Phorm. Act. 3. Sc. 1. Nam hic me hujusmodi *scibat* esse, & Act. 4. Sc. 2. At primo homo *insanibat*. Plaut. Aul. *Præsagibat* mihi animus. Idem Captiv. Cum *servibat* mihi: & ejusmodi apud Poetas non pauca. Quæ minime ipse tibi, in soluta præsertim oratione, permiserim.

8. Futurum ejusdem quartæ, in *am*, ut *audiam*. Sed & in *ibo*, Poetæ præsertim Comici interdum usurpant. Ter. Phorm. Act. 5. Sc. 2. Nemo ex me *scibit*. Idem, Hic ego virum *opperibo*. Plaut. Pen. Nunquam *audibis*. Quin etiam Hor. l. 4. Od. 23. *mollibit* aversos penates. Et Prop. l. 3. eleg. 20. *lenibunt* tacito vulnera nostra sono. Sic apud Nonium invenies, *aperibo*, *opperibo*, & alia, quæ a Poetis raro usurpata jam exoleverunt, eaque ne in carmine quidem facile permiserim.

9. Tria verba tantum in *Eo* quartæ conjug. Prisc. attribuit l. 9. 11. *eo*, cum compositis; *queo*, cum *nequeo*, & *veneo*, horumque imperfectum esse in *ibam*, futurum, in *ibo*. Plaut. Most. Pater *venibit*: quia *veneo* fit a *venum*, & *eo*.

SCHO-

SCHOLION II.

De syncope in præteritis indicativi, aliorumque modorum.

PRæterita modorum omnium in media voce *syncopem*, hoc est concisionem, admittunt; expunctis *vi*, *ve* syllabis, vel *U* littera. Præteritum enim perfectum in *Avi*, primæ conjug., vel in *Ivi*, tertiæ, aut quartæ, e secundis personis utriusque numeri, *vi* syllabam e media voce interdum elidit, *amavisti*, *petivisti*, *audivisti*, & per syncopem, *amasti*, *petisti*, *audisti*, & numero multitudinis, *amastis*, *petistis*, *audistis*. In aliis modis similiter *amasses*, *petisses*, *audisses*. Imo in his modis primæ quoque, & tertiæ personæ, præsertim conjug. primæ, ut *amassem*, *amavisset*. Quo etiam spectant *consuesti*. Cæcin. 6. Fam. ep. 7. *suessent*. Cic. l. 6. ep. 8. *commosse*, Id. l. 7. ep. 18. *cognosti*. Id. in Verr. Act. 4. l. 3. *decresset*. Id. in Verr. pro *consuevisti*, *suevissent*, *commovisse*, *cognovisti*, *decrevisset*. Sic *nosti*, *nosse*, pro *novisti*, *novisse*, & similia.

2. At vero e tertia plurali perfecti primæ conjugationis, & e plusquam perfecto indicativi, ac perfecto, futuroque conjunctivi, *ve* syllaba e media voce interdum exeritur; ut *amaverunt*, *amarunt*, *amaveram*, *amaram*, *amaverat*, *amarat*, *amaverim*, *amarim*, *amaveris*, *amaris*, *amaverint*, *amarint*, quo spectant hæc: *cognorim*. Cic. l. 6. Fam. ep. 9. *decreram*. Cæl. l. 8. ep. 11. *consuerant*. Id. ep. ult. *ignoris*. Cæcin. l. 6. ep. 7. pro *cognoverim*, *decreveram*, *consueverant*, *ignoveris*, & similia.

3. Denique tertiæ, quartæque conjug. prima præsertim, tertiaque persona a præteritis in *ivi*, literam V interdum adjiciunt, *Petivi*, *petii*, *petivit*, *petiit*, *petivimus*, *petiimus*, *petiverunt*, *petierunt*. Sic etiam *audivit*, *audiit*, *audiverunt*, *audierunt*. Et in aliis modis, *petiissem*, *audivissem*, & interdum *petissem*, *audissem*. Quando autem his, vel illis integris, imminutisve vocibus sit utendum, usus optimus magister adhibendus erit. Cic. in Or.: *quid? quod sic loqui, nosse, judicasse, vetant: novisse jubent, & judicavisse? quasi vero nesciamus, in hoc genere & plenum recte dici, & imminutum usitate.*

4. Prisc. l. 20. monet verba, quæ in themate V.

habent literam, non imminui in præterito, ut *lavo, lavi, lavisti*, non *lasti*, *Faveo, favi, favisti*, non *fasti*. *Moveo, movi, movisti*, non *mosti*, & similia. Quamquam aliquibus utuntur concisis non solum Poetæ, sed interdum etiam Oratores: ut *submosset, commosset, commorit*, pro *submovisset, commovisset, commoverit*. Hæc vero *misti, promisisti, justi, dixti, direxti, vixet, extinxem, surpuerat, accestis, evasti, sensti, induxti, percusti, divisse, surrexe* pro *misisti, promisisti, jussisti, dixisti, direxisti, vixisset, extinxissem, surripuerat, accessisti, evasisti, sensisti, induxisti, percussisti, divisisse, surrexisse*, & hujusmodi alia poetica sunt. Ter. Adelph. Act. 5. Sic 8. *Promisti* autem; & Sc. 9. Factum est, quod *justi*. Hor. l. 4. Od. 13. Quæ me *surpuerat* mihi. Sic illa extra præteritum. Æn. 8. pocula *porgite*. Et Hor. l. 2. Sat. 3. Unum me *surpite* morti: idest, *porrigite, surripite*, & similia: quæ vix in carmine usurpanda censuerim.

SCHOLION III.

De imperativo modo, & mandativo.

MOdus hic a Grammat. ab *imperando* potissimum nomen accepit: quamvis eo modo etiam prohibeamus, precemur, hortemur, misericordiam imploremus, & mandata, legesque demus.

2. Duo habet tempora, *præsens*, qui proprie *imperativus* est modus. Diom. l. 1. & *futurum*, quem *modum mandativum* appellat. *Quia*, inquit, *in præsenti tempore imperare solemus, ut fiat, in futurum mandare*. Sic Front. *Videte*, inquit, *imperat, videtote mandat*. Dicitur & modus legitimus: quia illo præcepta, legesque damus. Quamquam hæc tempora sæpe reciprocantur, & alterum pro altero ponitur. Q. Cic. de Pet. Conf. *Cura, ut tui cupidi sint, elaborato, appetito*. Legum latores tamen in legibus futurum semper usurpant, ut videre est apud Cic. l. 1. & 3. de Leg. Sic Cato & Columella, cum rei rusticæ leges tradunt.

3. Futurum adhuc duplex est: alterum modi hujus proprium, quæ *modum mandativum*, ac legitimum appellari diximus: alterum idem, ac futurum indicativi; sive infectum, sive exactum, quod cum futuro conjunctivi voce consentit: nam his etiam imperium si-

significamus. Cic. ad Treb. lib. 7. epist. 10. *Sed valebis, meaque negotia curabis, meque ante brumam expectabis*. Id. ad Cassium lib. 15. *Valebis igitur, meque amabis*. Ad Att. lib. 5. *Tu nihil ei dixeris*. Id. ad Q. Frat. lib. 1. *Huic nihil credideris; nullam partem existimationis tuæ commiseris*. Sic etiam, cum prohibemus, *ne feceris*, *ne dixeris*. Interdum utrumque, tum indicativi, tum mandativi modi futurum permiscetur. Pyrrhus enim sic mandat Priamo lib. 2. Æned. *Referes, & nuntius ibis; Degeneremque Neoptolemum narrare memento*.

4. Utuntur Scriptores & præsenti conjunctivi in imperando. Cic. Att. l. 6. *Atticæ meis verbis salutem des*. Ter. Eun. *Si certum est facere, facias*. Ubi Don. *Facias*, inquit, pro *facito*. Id. Ter. Andr. Act. 5. *Potes nunc, dum animus iratus est*. D. *quiescas*. Quo loco Don. *Quiescas*, inquit, pro *quiesce*, deest enim *volo*, aut *facito*, idest, *volo quiescas*, vel *facito quiescas*. Hæc ille.

5. Futurum, seu modum mandativum voce patiendi haud ita facile reperies; ejus autem generis sunt illa. Ter. Adel. Act. 5. *De te largitor puer*. Plaut. Epi. *Si placebit, utiminor consilium*. Cic. 3. de Leg. *Prætores, Judices, Consules appellantor*.

6. Præterito modus hic caret, quia, ut ait Varro l. 2. de Anal. *Perfectum nemo imperat*. Græci tamen habent imperativa præteriti temporis: sed, ut ait Prisc. l. 8. ipsa quoque ad futuri temporis sensum pertinent,: ut si apud Latinos participium præteriti cum imperativo miscens dicas: *Clausa sit janua*, videris imperare in futuro præteritum, imperas enim, ut statim janua claudatur, deinde sit clausa: quo fortasse & illa Latinorum spectant, *parata sint omnia*, & similia, nisi horum quædam in potentialem modum referas; nam, *hæc dicta sint Patribus; positum sit illud; id mihi in incerto relictum sit*; perinde sunt ac si dicas: *hæc dixerim Patribus*, hoc est, *dicere voluerim*: sic in reliquis.

7. Primis quoque personis singularis numeri modus hic caret, sibi enim nemo imperat, nisi ut alteri personæ. Virg. Ecl. 1. *Insere nunc, Melibæe, pyros*, ubi se ipse alloquitur Melibæus. Primis pluralis numeri præsens non caret, quia, ut ait Diom. *Dum quis imperat aliis, se quoque ad idem ministerium vocat*; idcirco *hortativam* potius vocem dicendam censet.

Qua

Qua tamen persona mandativum modum carere Serv. & Diomed. docent. Nam *amemus*, quam vocem nonnulli ei tribuunt, potius præsentis est temporis, sive imperativi, sive conjunctivi modi.

SCHOLION IV.

De modo optativo.

OPtativus modus, qui ab optando nomen accepit, optandi poscit particulas. Eæ fere sunt *O*. Vir. 8. Æn. Nunc, o nunc liceat crudelem abrumpere vitam. 2. *Si*. Id. l. 6. nunc se nobis iste aureus arbore ramus ostendat. 3. *O si*. Idem l. 8. O mihi præteritos referat *si* Jupiter annos. 4. *Utinam*, Ter. Adel. *Utinam* hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc. 5. *O utinam*, Lucan. l. 2. *O utinam* cælique Deis, Erebique liceret. 6. *Ut* pro *utinam* sæpe apud Comicos. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 3. *Ut* illum Dii, Deæque senium perdant. 7. *Sic* Virg. Ecl. 9. *Sic* tua Cyrneas fugiant examina taxos. 8. *Quam*. Cic. Att. l. 2. ep. 22. *Quam* vellem Romæ mansisses. 9. *Ita* præsertim apud Comicos pro *Si*, quo Lyrici, & Epici utuntur. Ter. Eun. Act. 3. *Ita* me Dii ament, honestus est: *Se Dio m' ajuti*. Cic. l. 5. ep. 21. *Ita* mihi omnia, quæ opto, contingant.

2. Ejusmodi adverbia, seu particulas ad majorem explicationem addi, ac sæpe a scriptoribus prætermitti, quia *optativa verba per se indicant, & rem, & votum*, docet Prisc. l. 18. afferens illud Luc. l. 1. *Dii visa secundent. Et fibris sit nulla fides*. Sic. l. 2. cum optaret Cato pro patria mortem oppetere: *O utinam Cælique Deis, Erebique liceret*. Mox in eodem affectu generose pergens, ait, *Me geminæ figant acies, me barbara telis turba petat*. Sic Cic. pro Dejot. *Dii te perdant, fugitive*. Id. l. 5. ep. 11. *Dalmatis Dii male faciant*. Sic Ov. 9. Met. *Omnia Dii facerent, esse communia nobis*. Et in Ep. *Fallar, & hoc crimen tenues vanescat in auras*. Id. *Dii faciant, laudis summa sit ista tuæ*. Rursum. *Ad tua me fluctus projectam littora portent*. Ac rursum. *Nec male parta diu teneat, pejasque relinquas, Exulet, & toto quærat in orbe fugam*. Et 1. Trist. *Dii facerent, posse non meus esse liber*. Cat. ep. 2. *Tecum ludere, sicut ipsa, possem*, & sexcenta ejusmodi. Quæ si quis ad potentialem, vel permissivum modum referat, næ

is

is optativum modum (ut advertit Auctor) omnino sustulerit. Nam si modus ipse nisi adverbii beneficio desiderium non significat, merito quis dicat, non in modo, sed in adverbio optandi vim inesse; modo vero, ipso *potentiam* tantum, aut *debitum voluntatemve* significari: explicetque illud, *utinam adsis*, idest *adesse possis*, *aut velis*. Sic alia.

3. Eandem esse præsentis, & imperfecti in optativo vocem, constanter docent Probus, Donatus, Servius, Priscianus. l. 8. ac Diomedes. Qui etiam diserte negat, *utinam legam*, *utinam faciam*, præsentis esse temporis, sed futuri. Futuri tamen vocem pro præsenti interdum poni docet Fabius l. 9. c. 3. afferens illud: *Hoc Ithacus velit*, *& magno mercentur Atridæ*: hoc est, *vellet*, *mercarentur*. Qua ratione in his quoque futurum pro præsenti agnoscimus. Cic. 1. in Ver. Ita mihi Deos omnes propitios esse *velim*, & Virg. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus *ostendat*. Id. Nunc, o nunc *liceat* crudelem abrumpere vitam: & sæpe alias.

4. Habere etiam optativum peculiare suum præteritum perfectum ejusdem vocis, ac perfectum subjunctivi (quamvis Grammatici alii præter Diomedem sub unica voce cum plusquam perfecto conjunxerint) docet Prisc. l. 8. afferens illud Luc. l. 1. Dii visa secundent. Et fibris sit nulla fides; sed conditor artis *Finxerit* ista Tages. Clarum est illud Plinii ad Arium l. 2. ep. 10. Atque utinam ipse spem, quam de me concepit *impleverim*. Nam *finxerit*, *impleverim*, optandi significationem habent.

5. Futuri optativi vox cum præsentis conjunctivi voce consentit. Cic. Att. 3. Utinam illum diem *videam*. In Verr. 2. Negare non potes, atque utinam *neges*. Interdum tamen in eadem significatione futuro indicativi, more Hebræorum, utuntur. Ter. Hecy. Ita me Dii bene *amabunt*. Id. Hecy. Act. 2. S. 2. dixit: Ita me dii bene *ament*. Interdum voce simili præterito perfecto. Ter. Adel. Act. 2. Dii me, pater, omnes *oderint*. Id. Andr. Act. 3. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta *facta sit*, idest *fiat*.

SCHOLION V.

De modo conjunctivo, seu subjunctivo.

GRammatici modum hunc *conjunctivum*, *adjunctivum*, *subjunctivum* appellant. Cum enim tres mo-

modi priores verbi alterius adminiculo magna ex parte non egeant: modus hic alia sibi verba necessario adjungit, nectitque beneficio particularum conjunctivarum, *cum*, *quod*, *si*, *ni*, *nisi*, *quamvis*, *licet*, *ut*, *ne*, *qua* pro *ut*, *dum*, vel *modo*, pro *dummodo*, & relativi, *qui*, *quæ*, *quod*, & provocabuli *quisque*, & particulæ, *cur*, *an*, *num*, ut, Nescio, *cur* venerit. Nescio, *an* redierit. Interdum tamen particula *si* reticetur. Juv. Sat. 3. Græculus esuriens in cælum *jusseris*, ibit. Cic. Philip. 13. *Recesseris*, omnes insequentur; *manseris*, hærebis. Hor. l. 4. Od. 4. *Merses* profundo, pulchrior. Sæpe etiam particula *ut* eleganter omittitur. Ad Att. l. 1. Epist. 3. Nunc sentio, *venias* ad id tempus quod scribis. Et ibid. Velim cæteris quoque rebus eum locum *ornes*.

2. Quinque habet tempora, ut & modus indicativus, quamquam ea permutantur interdum, ut præsens pro imperfecto. Ter. Andr. Tu si hic sis, aliter sentias. Ibid. Act. 5. Sc. 1. Nam si cogites, remittas onerare me injuriis. Plaut. Aulul. Sexcenta sunt, quæ memorem, si sit otium, idest, *memorarem*, *si esset otium*. Georg. 4. Ni jam sub fine laborum vela *traham*. Curandum vero, ut ante tempora copulentur sibique respondeant; imperfectum imperfecto, ut *dicerem*, *si scirem*; plusquam perfectum plusquam perfecto, ut *dixissem*, *si scivissem*. Cic. 5. Tusc. Nunquam id diceret, si te audiret. Att. l. 8. Plura scriberem, si ipse possem. Idem in Bruto. Si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. Quanquam & interdum imperfectum plusquam perfecto jungitur. Ter. Adelph. Act. 2. Si attigisses, ferres infortunium. Ad Att. lib. 7. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset. Sic & modi permutantur interdum. Ovid. 1. Amor. El. 6. Solus eram, si non adesset amor, idest solus *essem*.

3. Præter futurum *ro* syllaba finitum, est & alterum *rim* syllaba terminatum, cum præterito ejusdem conjunctivi voce consentiens. Plaut. Pseud. Quis igitur drachmam reddet, *si dederim* tibi? Teren. Andr. Act. 1. Si te *exemerim*, ego pro te molam. Id. Adelph. Act. 2. Nec mora sit, si *innuerim*, quin pugnus continuo in mala hæreat.

4. Diom. l. 1. ait *amaverimus*, *decuerimus*, &c. præteritum acui, futurum circumflecti. Atque ideo il-

lud

lud correpta, hoc producta penultima pronunciari. Cui obstat, quod non raro futuri penultima correpta reperitur. Tunc vero dicendum, non a futuro *ro*, sed ab altero futuro *rim*, duci: nam, ut præterito simile est voce, ita & accentu.

5. Futurum subjunctivi primæ conjugationis apud priscos *asso* syllabis terminabitur, ut *amasso*, *amassis*. Plut. Amph. Si me *irritassis*, hodie lumbi fragium hinc auferes. Id. Mil. *amessis* dixit pro *amaveris*. Et in Epid. *commonstrasso*, & in Asin. Act. 2. verbo cave *supplicassis*. Apud Cic. 3. de Leg. *Interrogassit*, *judicassit*, *imperassit*, *creassit*, *locassit*; & passive, quid *turbassint*, & Ennius apud Cic. de Sen. curamve *levasso*.

6. Secundæ Conjugationis in *esso*, ut *habesso*. 1. de Leg. Separatim nemo *habessit* Deos; *prohibesso*: 3. de Leg. Ni par, majorve potestas, populusve *prohibessit*. Plaut. Asin. Act. 2. Non pedem discedat, si *licessit*, idest, licuerit. Lucr. l. 3. Magis eam *cohibessit*, idest, cohibuerit. *Jusso* autem pro *jussero*, apud Virg. Æn. 11. antiquum esse, ait Serv.

Tertiæ in *im*, ut *faxim*, *ausim*, *perduim*, *creduim*. Plaut. Asin. Act. 3. Si istud, quod dicis, *faxis*; idest, feceris, de quibus in Defectivis cap. 13. sub fin.

SCHOLION VI.

Conjunctivus modus, accedente particula cum, *quomodo reddatur Italice.*

VErnacula idiomata non eandem apud omnes nationes temporum rationem servant. Itali enim, ut alios omittamus, imperfectum quidem conjunctivi, nisi alia adjungatur particula, imperfecto fere reddunt. Ex. gr. Lætus essem, si te bene valere audirem, *sarei allegro, se intendessi, che tu stessi bene*.

2. Verum, accedente particula *cum*, variis modis efferunt. Interdum enim utuntur particula *conciossiacosachè*, aut *siccome quegli che*, *poichè*, *giacchè*, *avvegnachè*, & similibus. Cum sis vir bonus, neminem essem improbum suspicaris, *conciossiacosachè tu sii buono, non pensi che alcuno sia cattivo*; aut sic, *perciocchè*, *o dappoichè tu sei buono*, ec.

3. Sæpius tamen vel per gerundium Italicum tantum, vel per gerundium cum verbo, vel per gerundium

dium simul, & participium, nonnunquam etiam per solum participium redditur.

4. Per gerundium tantum. Cum essem Romæ, accepi fasciculum tuarum litterarum, *essendo io in Roma, ricevetti un plico di tue lettere*. Cum te pater unice diligat, illum avversari non debes, *amandoti tuo padre, sicome figliuolo unico, non gli dei portare avversione*. Patrem tuum odisse non debebas, cum ille te unice diligeret, *non dovevi odiar tuo padre amandoti egli strettamente*.

5. Per gerundium, & verbum sic: Tandem miserandum in modum animam efflavit, cum quatuor ipsos annos omnibus membris captus jacuisset in lecto, *spirò alla fine miserabilmente essendo che quattro anni interi tutto storpiato era giaciuto in letto*.

6. Per gerundium, & participium: ut, Nunquam ad me scribis, cum ad te sæpissime longissimas litteras dederim, *tu non mi scrivi mai, avendoti io scritto spessissime volte lettere lunghissime*. Cum esses Romæ, ne unam quidem litteram ad me misisti, cum ad te sæpenumero scripsissem, *quando eri in Roma, non mi scrivesti nè una parola eziandio, avendoti io spesse volte scritto*.

7. Per solum participium convertitur; ut, Cum ex Africa frater tuus discessisset, allatæ Regis Lusitani sunt litteræ, quibus eum nusquam discedere jubebat, *partitosi tuo fratello d' Affrica, vennero lettere del Re di Portogallo, colle quali comandava, che egli non partisse per verun luogo*.

SCHOLION VII.

Gerundia Italica quomodo temporibus conjunctivi Latini respondeant.

GErundio Italico latine reddendo laborant sæpe pueri, nec raro falluntur. Nam, quando præsenti, aut imperfecto, quando perfecto, aut plusquam perfecto tempore conjunctivi utendum sit, non facile intelligunt. Quocirca hoc loco animadvertendum est, duas esse gerundiorum formas vulgari sermone, quæ solent rudibus negotium facessere. Vel enim simplex gerundium est, quod Italice in verbis, quæ non significant passionem, unica voce exprimitur; ut *essendo io: scrivendo io*: ac tum per præsens, vel imperfectum conjunctivi latine redditur, *cum sim, vel essem, cum scribam, vel scriberem*. Vel est gerundium, &

& participium præteriti temporis, quod verbis, quæ passionem non significent, Italice duabus tantum vocibus exprimitur; ut *essendo io stato*, *avendo io scritto*, & tunc præterito perfecto, vel plusquam perfecto ejusdem modi Latinorum respondet, *cum fuerim*, *vel fuissem*; *cum scripserim*, *vel scripsissem*.

2. Præsens autem ab imperfecto, & perfectum a plusquam perfecto distinguet verbum, quod gerundio conjungitur. Nam, si præsentis temporis, aut futuri indicativi, aut imperfecti conjunctivi fuerit verbum, gerundium illud erit præsentis temporis, *mi maraviglio*, *come tu non facci profitto nell' eloquenza*, *leggendo tanto diligentemente Cicerone*, miror cur nihil proficias ad eloquentiam, cum Ciceronem tam studiose legas. *Essendo qui gran fame*, *molti anderanno ad abitare altrove*, cum hic fame magnopere laboretur, multi alio commigrabunt. *Essendo tu persona onorata*, *non dovresti far cosa*, *che ad un gentiluomo non convenga*, cum sis honesto loco natus, non deberes quidquam facere, quod nobilem virum non deceat.

3. Sin verbum gerundio junctum præteriti, sive imperfecti, sive perfecti, plusquam perfecti temporis fuerit, gerundium erit imperfecti conjunctivi modi. *Studiando io gli elementi*, *imparava a mente assai cose*, cum rudimentis studerem, multa ediscebam. *Ritrovandomi io in Atene*, *imparai il Greco*, cum essem Athenis Græcas litteras didici. *Strapazzando mio fratello gli studj di Filosofia*, *io aveva scorsi molti volumi di Legge Civile*, cum meus frater Philosophiæ studia negligenter tractaret, ego percurreram multa Juris Civilis volumina.

4. Verum præteritum perfectum duplex est: alterum *remotum*, sive *infinitum*, quod in verbis, quæ non significant passionem Italice unica voce tantum exprimitur, *caddi*, *feci*, *amai*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem imperfecti semper exponitur; *Amai per qualche tempo lo studio delle lettere*, *pensando di esser per quelle grandemente stimato*, amavi aliquandiu litterarum studia, cum ob illa me magni pendi existimarem. Alterum præteritum est *propinquum* seu *definitum*, quod in verbis, quæ non significent passionem duabus Italice vocibus exprimitur, *sono caduto*, *ho fatto*, *ho amato*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem præsentis frequentius exponitur: *Leggendo spesse volte Cicerone*, *ho imparato*

la

la lingua latina, cum Ciceronem frequenter legam, linguam latinam didici. *Mandandoti frequenti lettere, ho giudicato doverti avvisare di molte cose*, cum crebras ad te litteras mittam, de multis te commonefaciendum existimavi. Interdum etiam per vocem imperfecti. *Venendo costà mio fratello, non ho potuto fare di non mandarti per esso qualche lettera*, cum frater meus istuc proficisceretur, non potui ei nihil ad te litterarum dare.

5. Eadem ratione perfectum a plusquam perfecto dignoscetur. Nam si verbum, quod gerundio subditur, fuerit præsentis, aut præteriti perfecti, propinqui, vel definiti, aut futuri indicativi, sive etiam imperfecti conjunctivi, gerundium illud participio junctum præteriti perfecti temporis erit. *Non mi maraviglio, che così tardi ti riabbi, essendo stato tanto tempo malato*, non miror, te tam lente convalescere, cum tamdiu ægrotaveris. *Sono caduto questo mese in una gravissima malattia, non essendo per lo addietro stato ammalato*, gravissimum in morbum hoc mense incidi, cum antea ægrotaverim nunquam. *Ciascuno ti reputerà ornato di una singolar dottrina, avendo tu letto tanti nobili Scrittori*, quisque te singulari quadam doctrina præditum existimabit, cum tot nobilissimorum Scriptorum volumina perlegeris. *Avendo io faticato lungo tempo, volontieri mi riposerei, se mi si concedesse*, cum diu laboraverim, libenter quiescerem, si mihi potestas fieret.

6. Plusquam perfecti vero temporis erit gerundium, si adjunctum sibi habeat verbum temporis imperfecti, aut perfecti remoti, quod unica voce vulgo effertur, aut etiam plusquam perfecti. *Avendo da un gran tempo tenuto per certo, che tu mi avessi assai caro, non pensava, ovvero non pensai, ovvero non avrei mai pensato di aver bisogno appresso te di raccomandazione*, cum jamdudum pro certo habuissem, me tibi esse charissimum, commendatione me egere apud te nunquam existimabam, nunquam existimavi, nunquam existimassem.

7. Non negarim, alias præterea formas esse per gerundium loquendi, quas omnes persequi longum sit, satis habuimus illas potissimum attingere, quæ omnium frequentissime in sermonem videntur incidere: cæteras, siquæ occurrunt, poterit Magister ipse facili negotio discipulis tradere.

SCHO-

SCHOLION VIII.

De modo potentiali.

Modus potentialis, & permissivus, sive concessivus quinque habet tempora, atque easdem voces, quas conjunctivus, significationes tamen longe diversas. Ex quo apertissime intelligemus, modorum diversitatem præcipue ex significationis dissimilitudine oriri. Quod idem in nominum casibus videre licet. Nam, quamvis nominativus, & vocativus multitudinis, dativus itidem, ablativus voces similes sint, diversi tamen sunt casus; alia enim nominandi, alia vocandi, alia auferendi est significatio. Quare ut casus, quamvis voce simillimi, a Grammaticis tamen propter significationis dissimilitudinem distincti sunt: ita hi tres modi mihi necessario videntur separandi. Frequenter enim in explicandis scriptoribus hærebit ludimagister, nisi hos modos decernat, eorumque vim, ac naturam penitus internoscat.

2. Dicitur potentialis modus, quod potentiam, sive, ut Priscianus loquitur, *possibilitatem* adsignificat. Quare verbo *possum* fere explicari solet; non raro tamen verbis *debeo*, aut *volo*, prout sententia postulat.

3. Voces hujus modi, *sim? amem?* cum interrogatione fere usurpantur, *che io sia? che io ami?* Quam ob causam interrogationis notam singulis temporibus adjecimus, quanquam iisdem fine interrogatione non raro utimur. Utriusque generis in hoc Scholio subjiciemus exempla.

4. Præsentis exempla. Plaut. Amph. Vir ego tuus *sim? che io possa essere tuo marito?* Ter. And. Act. 4. Hic vir *sit* bonus? Crassus in Philippum apud Quintil. l. 8. c. 3. extremo. Ego te Consulem *putem?* cum tu me non putes Senatorem? idest putare debeam? *che io debba tenerti per Console?* Virg. 1. Æn. Et quisquam numen Junonis *adoret?* idest, adorare velit? *e vorrà alcuno adorare?*

5. Ad majorem emphasim adduntur interdum particulæ, *ut*, *an*, *ne* encliticæ. Cic. in Catil. Tu *ut* unquam te *corrigas?* ibid. Te *ut* ulla res *frangat? possibile, che alcuna cosa possa domarti?* Ter. Andr. Act. 5. Tu *ne* impune hoc *facias?* Virg. 3. Æn. *Eloquar*, *an sileam?* idest, eloqui, an silere debeo?

6. Quandoque & sine interrogatione. Quintil. lib. 1. c. 9. *Frangas* citius, quam *corrigas*, quæ in pravum

vum induruerunt, ideſt frangere poſſis. Id. l. 6. c. 5. Videas pleroſque ira percitos, *vedrai, o potrai vedere la maggior parte commoſſi da collera*. Cic. 4. in Verr. Siquis novi quid inſtituerit, is non omnia rata eſſe *patiatur*, ideſt, pati non debet. Priſc.

7. Præteriti imperfecti exempla. Cic. pro Rab. perd. reo. Tu denique quid *faceres* in hac re? *che fareſti, o che potevi tu fare?* Ter. And. Act. 1. *Diceret*, quid feci? *direbbè, o potrebbe dire*. Salluſt. in Conjur. Confecto prælio, tum vero *cerneres*, *allora sì che vedreſti, o potreſti vedere*. Virg. 8. Æn. At tu dictis, Albane, *maneres*, ideſt, manere deberes, *dovevi attender-la promeſſa*. Id. 6. Æn. Quod corpus humandum *diceret*, *voleſſe dire*.

8. Præteriti perfecti exempla. Plaut. Amph. Tunc mecum *fueris? che tu abbi potuto eſſer meco?* Horat. Epod. Impune ut urbem nomine *impleris* meo? ideſt implere potueris? Virg. 9. Æn. Unus homo tantas ſtrages impune per urbem *ediderit*? juvenum primos tot *miſerit* Orco? ideſt, edere, mittere potuerit? Æn. 2. *Occiderit* ferro Priamus; Troja *arſerit* igne; ideſt, æquum ne fuit, aut debuit occidere, ardere? Cic. 5. Tuſc. M. Antonii omnium eloquentiſſimi, quos ego *viderim*, ideſt videre potui.

9. Pluſquam perfecti exempla. Virg. 4. Æn. Faces in caſtra *tuliſſem; impleſſemque* foros flammis; ideſt, foros implere potuiſſem, aut debuiſſem. Cic. pro Planc. An ſi in me vitæ cupiditas fuiſſet, omnium parricidiarum tela *commoſſem*? ideſt, commovere debuiſſem, vel voluiſſem? Suet. in Veſp. c. 8. *Maluiſſem*, oboluiſſes allium, ideſt, malle debuiſſem, ut oboluiſſes allium.

10. Futuri exempla. Hor. l. 1. Od. 5. Quis Martem tunica tectum adamantina digne *ſcripſerit*? ideſt, ſcribere poſſit, ſeu poterit. Cic. in Orat. Pomeridianas quadrigas, quam poſtmeridianas libentius *dixerim*. Plin. l. 8. c. 48. Nec facile *dixerim*, qua id ætate cœperit. Cic. 1. Tuſc. Ego ipſe cum eodem ipſo non invitus *erraverim*. Et l. de Leg. Ego vero libenter *audierim*. Georg. 2. *Exuerint* ſylveſtrem animum. Huc ſpectant præmonitiones illæ, ut ita dixerim: pace tua dixerim &c.

SCHO-

SCHOLION IX.

De modo Permiſſivo, ſeu Conceſſivo.

PErmiſſivus, ſive conceſſivus modus permiſſionem, ſive conceſſionem adſignificant: unde & nomen invenit: Diomedes *conceſſivum ſpeciem* appellat. *Quæ*, inquit, *nequaquam volumus fieri, ea verba, ut ſunt, concedimus, ut contendendi pertinaciam evitemus*. Ejus uſus in ſecundis, tertiiſque perſonis potiſſimum cernitur: primas enim, excepto futuro, non facile invenies,

2. Præſentis exempla. Cic. 7. in Ver. *Sit* ſacrilegus, *ſit* fur; ideſt, per me licet ſit ſacrilegus, eſto ſit ſacrilegus, *ſia egli pure ſacrilego*. Id. l. 2. Acad. Hæc, ſi vobis non probamus, *ſint* falſa ſane: invidioſa certe non ſunt. Id. pro Dejot. *Pereant* amici, dum una inimici intercidant. Ter. Adel. Act. 2. *Profundat, perdat, pereat*, nihil ad me attinet, *ſpenda pur egli, rovini pure*, ec.

3. Præteriti perfecti exempla. Cic. 3. in Verr. Seditioſus homo C. Carco fuit; *fuerit* aliis; ideſt, eſto, concedo fuiſſe aliis.

4. Plusquam perfecti exempla. Vir. Æn. 4. Verum anceps pugnæ *fuerat* fortuna. Hic *fuerat*, pro *fuiſſet* poſitum eſt, ſicut apud Mart. l. 2. ep. 78. Si non erraſſet, *fecerat* ille minus, ideſt feciſſet: & apud Hor. l. 1. Od. 17. *Suſtulerat*, niſi Faunus ictum dextra levaſſet, pro ſuſtuliſſet. Poteris ſimilia exempla fingere etiam primæ perſonæ. Verum victa fuiſſem, *fuiſſem*. Prius *fuiſſem*, potentiale eſt, poſterius permiſſivum. Et præſenti tempore: Vereris, ne ſi ſervus verberetur, aufugiat: *aufugiat*.

Futuri exempla. Cic. 2. Acad. Age, *reſtitero* Peripateticis, *ſuſtinuero* Epicureos, *Orsù, facciamo purè, che io abbia a reſiſtere*, &c. Id. 5. Tuſc. Quam ſibi conveniat, ipſe *viderit*. *Eſſo ſel vegga*. Id. de Amic. Quam id recte faciam, *viderint* ſapientes.

SCHOLION X.

De modo Infinito, ſeu Indefinito.

INfinitus, ſive (ut loquitur Gell. l. 1. c. 7.) *indefinitus* dicitur, quia, cum quatuor reliqui modi certas ſibi perſonas, numeroſque certos aperte definiant, ut *lego, legis, legit; legimus, legitis, legunt*; in infinito perſonæ eædem, ac numeri incerti ſunt,

ſunt, obſcureque latent, pronominum beneficio evolvendi, ut *me amare*, primæ ſingularis eſt, *te* ſecundæ, *illum* tertiæ; *nos amare*, primæ multitudinis, *vos* ſecundæ, *illos* tertiæ.

2. Conjungit tamen hic modus ſimul una voce tempus præſens cum imperfecto, & perfectum cum pluſquam perfecto. Nam, Scio, te amare litteras; *So, che tu ami le lettere*; præſens eſt. Sciebam, te amare litteras; *ſapeva, che tu amavi le lettere*, imperfectum eſt. Scio, me ſæpe ad te ſcripſiſſe: *ſo, ch' io ſpeſſo t' ho ſcritto*; præteritum eſt. Sciebam, me ſæpe ad te ſcripſiſſe: *ſapeva, ch' io ſpeſſo t' aveva ſcritto*; pluſquam perfectum eſt.

3. Priſci Futurum in *rum*, fixum, atque invariatum habebant, quod generibus, numeriſque omnibus accommodabant. Nunc utimur circuitione Verb. *eſſe*, & participii in *rus*, variatis caſibus, generibus, numeris, ut dicemus l. 2. c. 9.

4. A Priſco futuro conjunctivi in *aſſo* formabant veteres infiniti futurum *aſſere*, ut *expugnaſſere*, *impetraſſere*; hoc eſt, expugnaturum, vel impetraturum eſſe. Plaut. Amph. Se ſumma vi eorum oppidum *expugnaſſere*. Id. in Mil. Hercle credo te facile *impetraſſere*. Id. in Cap. Illum confido bis diebus me *reconciliaſſere*.

5. Diomedes, Donatus, aliique Gramatici addunt alteram futuri activi circuitionem, *amatum ire*, *doctum ire*. Hanc omiſimus, quia præſens tempus potius adſignificat. Plaut. Bacch. Deſiſtas *ire oppugnatum*, ideſt, oppugnare. Liv. l. 9. Bell. Maced. Vitrius tuus vitam tuam *perditum ire* hoc facto properat, ideſt, perdere. Gell. l. 4. c. 6. Volo *adjutum*, *ornatumque ire* Noctes tuas, ideſt, adjuvare, atque ornare.

6. Quamvis *occiſum ire*; *violatum ire*, *direptum ire*, *madefactum ire*, activa voce, nihil aliud, quam *occidere*, *violare*, *diripere*, *madefacere* tempore præſenti ſignificent, ut docuimus: tamen *occiſum iri*, & reliqua patiendi voce futuri ſunt temporis. Cic. Att. l. 2. Addit, ſe prius *occiſum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Id. l. 9. Quem tu locum Græciæ non *direptum iri* putas? Id. de Div. Vaticinatus eſt *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam ſanguine. Liv. l. 1. Cecinit ſibi aram hic *dicatum iri*. Sic fere ſemper.

7. *Amatum iri*, *lectum iri*, & similia tantum in futuro agnoscunt Probus, Donatus, Priscianus: posteriorem illam circuitionem, *amandum esse*, *legendum esse*, &c. non agnoscunt, fortasse quia voces in *du*, & *dum* necessitatem potius, quam tempus significant, etiamsi sextum post se casum habeant. Cic. in Rul. Non eos in Deorum immortalium numero *venerandos* a vobis, & *colendos* putatis? Hic non tempus futurum, sed necessitas significatur: sic fere semper. Vide Rud. in Schol. partic. & l. 2. c. 12. præc. 1.

SCHOLION XI.

Quomodo infiniti tempora reddantur Italice.

INfinitus modus, quamvis natura sua personas, & numeros non habeat, nisi involutos, & implicitos: libet tamen in præsenti eos evolvere, atque explicare, ut hujus etiam modi variam significationem, & usum jam inde a primis rudimentis pueri cognoscant.

Infinitus apud Latinos vocem unam tantum habet, quæ præsens, & præteritum imperfectum adsignificet, Italica etiam lingua utriusque temporis unam & eandem habet vocem, ut, volo ad illum scribere, *voglio scrivergli*; præsens est. Volebam heri ad te scribere, *ieri voleva scriverti*; præteritum imperfectum est. Volo te scribere; *io voglio, che tu scrivi*; præsens est. Volebam te scribere, *io voleva, che tu scrivessi*; imperfectum est.

2. Eadem Italici infiniti vox gerundorum, & supinorum Latinorum loco adhibetur, ut, non est tempus scribendi; *non è tempo di scrivere*. Vocor ad scribendum; *io sono chiamato a scrivere*. Sum defessus scribendo, *sono stanco di scrivere*. Eo scriptum, *io vo a scrivere*. Est res difficilis scriptu, *è cosa difficile a scrivere, o ad esser scritta*.

3. Præteritum perfectum, & plusquam perfectum in vulgi idiomate ex conjunctivo persæpe supplentur, addita particula *che*, ut, existimo, patrem tuum fuisse virum doctum, *credo, che tuo padre sia stato uomo dotto*. Existimabam, patrem tuum fuisse virum doctum, *credeva, che tuo padre fosse stato uomo dotto*. Interdum supplentur hæc duo tempora ex Indicativo, accedente eadem particula *che*, ut audio, venisse Regem, *odo dire, che è venuto il Re*. Audivi, Regem

abiisse, *ho udito dire, che'l Re sia partito:* vel cum tempus remotum, aut indefinitum significatur, *udii dire, che il Re si era partito*.

4. Cum verbis optandi, desinendi, & cum verbis doleo, gandeo, constituo, spero, & similibus tum præsens, tum præteritum infiniti cum particula *di*, vernacula lingua efferuntur, ut, cupio ad te scribere; *desidero di scriverti*. Doleo, me non scripsisse ad patrem tuum, *mi duole di non avere scritto a tuo padre*. Alioquin cum verbis *possum*, *debeo*, *volo*, *nolo*, *malo*, & hujusmodi, nulla alia adhibita particula, solis infiniti vocibus contenta sunt, ut, non possum loqui, *non posso parlare*. Volo audire, *voglio ascoltare*. Vide l. 2. c. 9. præc. 6.

5. Futurum ex indicativo, & præsenti infiniti modi ejusdem verbi, cum particula *a* vel *ad* suppletur interdum, ut, scio, te futurum esse virum doctum, *so, che tu hai ad essere un uomo dotto*. *Hai*, verbum est indicativi, *ad essere* præsens infiniti modi ejusdem verbi, cujus est futurum Latinum. Scio, te aliquando amaturum esse literas, *so che una volta hai ad amare le lettere*. Interdum suppletur etiam ex futuro indicativi modi, ut, putas, me aliquando futurum virum doctum? *credi tu, che un tempo sarò io uom dotto?*

6. Quod si verba *sperandi*, *promittendi*, *jurandi* accedant, ex præsenti infiniti modi, & particula *di*, supplendum est, ut, spero me fore virum doctum, *spero d' esser uomo dotto*. Promitto, vel juro, me nunquam fore Reipublicæ hostem, *prometto, o giuro di non essere mai nemico alla Repubblica*. Potest & per futurum Indicativi nonnunquam efferri; ut, spero, fore jucundum generum nobis, *spero, che ci sarà genero gradevole*.

Alias omnes Italici infiniti formas colligere non est præsentis instituti. Si quis alias indagaverit, eas ad hanc normam dirigere, & discipulis tradere poterit.

SCHOLION XII.

Voces infiniti quomodo Italice per indicativum, aut conjunctivum reddantur.

INfiniti Latini voces tum per conjunctivum, tum indicativum Italice redduntur, idque temporibus omnibus, de quibus singillatim videtur dicendum.

De

De præsenti.

Tempus præsens ita per indicativum Italice reddi potest. Cic. Att. l. 10. Scribis te ipsum putare me attractum iri, si de pace agatur, *mi scrivi, che tu stesso pensi, ch' io sarò tirato per forza, se si tratterà di pace*. Id. ibid. Pompejum pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam, *abbiamo per cosa certa, che Pompeo se ne va alla volta della Gallia per la Schiavonia*.

Illa per conjunctivum vertuntur. Cic. ep. 2. l. 6. Peto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam, *ti chieggo, che tu non pensi, ch' io ti scriva più di rado del solito per dimenticanza, che abbia di te*. Item. Non puto esse alienum me ad te, quid ea de re sentiam, scribere, *non penso, che sia fuor di proposito scriverti, qual sia il mio sentimento intorno a quel negozio*.

De præterito imperfecto.

Præteritum imperfectum quam sæpissime per indicativum convertitur. Cic. Ep. Fam. l. 2. Sciebam, te a tuis certiorem fieri solere, *io sapeva, che tu solevi essere avvisato da' tuoi*. Idem Att. l. 10. A Curione mihi nuntiatum est, eum ad me venire, *mi fu mandato dire da Curione, che egli se ne veniva a casa mia*.

Nec minus frequenter per conjunctivum. Cic. l. 6. ep. 1. Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putaverimus, *non dobbiamo talmente perderci di animo, come se cosa fosse intervenuta, la quale non avremmo mai pensato, che potesse accadere*. Conjunctivi imperfectum est *che potesse*. Idem l. 1. ep. 1. Consules Bibuli sententiam valere cupierunt, *i Consoli desiderarono, che la sentenza di Bibolo prevalesse*.

De præterito perfecto.

Præteritum perfectum sic redditur per indicativum, Cic. ep. l. 6. Te nunquam timuisse certo scio; *so certo, che tu non hai avuto mai paura*. Idem Ibid. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse, *perciocchè io non penso, che già noi abbiamo lasciato la patria, e i figliuoli, e beni indotti da' premj della vittoria*. Idem ep. l. 2. Mea officia tibi nunquam defuisse, tute es testis, *tu stesso sei buon testimonio, che i miei servigj non ti sono giammai mancati*.

Per conjunctivum vero sic. Cic. de Amic. Nihil e-

nim mali Scipioni accidisse puto, *che io non penso, che alcun male sia a Scipione accaduto*. Idem de Or. l. 1. Platanus illa mihi videtur non tam ipsa aquula, quæ describitur, quam Platonis oratione crevisse, *mi pare che quel Platano non tanto per quell' acquetta, che si descrive, quanto col parlar di Platone sia cresciuto*.

De præterito plusquam perfecto.

Præteritum plusquam perfectum sic per Indicativum convertitur. Cic. de Amic. Ea se in quiete per visum ex Africano audivisse dicebat, *diceva che quelle cose avea egli udite dall' Affricano in una visione, dormendo*. Id. ep. l. 3. Didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, *intesi dalle tue lettere, che tu in tutte le cose avevi avuto riguardo a' miei vantaggi*.

Per conjunctivum autem sic licet convertere. Curt. l. 3. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat, *perciocchè non avea per anco inteso, che Memnone fosse morto*.

De futuro.

Futurum etiam per indicativum Italice reddi potest. Cic. ep. l. 16. Eum facturum puto, *penso, ch' egl' il farà*. Id. l. 14. Et ipse opinione celerius venturus esse dicitur, *e si dice, che egli verrà più presto di quello che si pensa*. Ad Att. l. 8. Ego bellum fœdissimum futurum puto, *io giudico, che sarà una guerra crudelissima*.

Frequentius vero per conjunctivum: tunc autem secunda vox imperfecti temporis esse videtur, *amerei, leggerei*. Cic. ad Att. l. 10. Jussit mihi nuntiari, mox se venturum, *comandò, che mi fosse detto, che ei da lì a poco egli verrebbe*. Id. Tusc. 1. Critoni nostro non persuasi, me hinc avolaturum, nec quidquam mei relicturum, *non ho persuaso al nostro Critone, ch' io me ne volerei via di qui, nè lascierei di me parte alcuna*. Id. ep. l. 13. Cum ipse persuasisset, meas de se accurate scriptas literas maximum apud te pondus habituras, *avendo egli creduto, che le mie lettere caldamente scritte intorno a lui, avrebbono grandissima forza appresso di te*.

Potest adhuc & aliis modis reddi pro varietate sententiarum. *Che io sono per fare. Che io ho a fare*. Cic. Att. 10. Nisi forte arma Pompejum abjecturum putas, *se già tu non pensi, che Pompeo sia per posar giù l' armi*.

De futuro præterito mixto.

Futurum præterito mixtum fere per secundam vocem plusquam perfecti conjunctivi modi reddi solet. *Avrei amato, avrei letto.* Cic. de Amic. Quid arbitramus, illos in re vera fuisse facturos? *Che pensiamo noi, che coloro avrebber fatto in cosa vera?* Id. ib. Scio, eos impetraturos non fuisse. *So, che essi non l' avrebbero impetrato.*

Pro hoc futuro ponitur futurum simplex, si actio præteriti finiti actionem infiniti futuri tempore præcedat; quamvis per futurum sive simplex, sive mixtum reddatur Italice. Cic. 1. de Or. Qui locus quietis plenissimus fore videbatur, in eo, &c. *in quel luogo, il quale poteva, che sarebbe, e sarebbe stato pienissimo di riposo*, ec. Prius non videbatur id, quod postea futurum putabat. Id. l. 1. ep. 2. Perspiciebant Coss. in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros, *vedevano bene i Consoli, che i più verrebbono, o sarebber venuti nel parere di Ortensio.* Prius enim perspiciebant, postea ituri erant in sententiam. Sin actio, quæ jam præire debuisset actionem verbi præteriti temporis, sequatur, tum vero hæc actio per infiniti futurum mixtum tantum exprimitur. Cic. pro Dejot. Cui reo veniam te daturum fuisse dicebas si excusatione ætatis usus esset. *Al qual reo dicevi, che avresti perdonato, se colla età scusato si fosse.* Hic ætatis excusatio veniam dandam præire debuisset, ideo futuro mixto explicatur.

Quæ autem orationes sint per indicativum, quæ per conjunctivum reddendæ, non est præsentis instituti ostendere: tantum intelligant pueri, has omnes orationes, sive indicativi modi fuerint, sive conjunctivi, per infinitum reddendas: alias, siquæ fuerint, Magistri diligentiæ committimus, qui etiam ostendet, infiniti passivi tempora totidem modis Italice reddi posse, quot nos ostendimus, activi solere converti. Exemplis brevitatis causa supersedemus.

SCHOLION XIII.

Quid gerundia, & supina, cur inventa, an passive quoque significent, & gerundia interdum E in U mutare.

Quid sint, curve sic dicta gerundia, & supina, non convenit inter Grammaticos. Diomedes quidem censet, gerundia, & supina sextum esse

verborum modum, alii vero hæc esse nomina participalia, ut Phocas, Donatus, Priscianus. Verum, quod Quintilianus indicat l. 1. c. 4. magis placet, qui supina *verba participalia* appellat: quod idem dicimus de gerundiis. Cum enim Græci pro gerundiis, ac supinis, quibus carent, infinito utantur, (sicut & Itali) articulorum, ac præpositionum adminiculo, Latini hæc *verba participalia* excogitarunt, ut crebram & molestam infiniti repetitionem vitarent.

2. Quæ enim Latini dicunt *efferor studio patres vestros videndi*: *Quis est tamen in scribendo impiger? inter spoliandum corpus hostis expiravit: abi deambulatum*: *turpe quidem dictu*; ea Græci sic dicerent: *efferor studio patres vestros videre: quis est tam in scribere impiger? inter spoliare expiravit; abi deambulare: turpe dici*. Quas loquendi formulas Latini quoque Poetæ frequenter, & Historici interdum usurpant. Liv. l. 30. Tempus est aut pacem *componi*, aut bellum *geri*. Tib. l. 3. el. 2. Causa *perire* fuit; idest pereundi. Hor. carm. 8. Rite maturos *aperire* partus lenis Hilithya; hoc est lenis in aperiendis partubus; & mox: Vosque *veraces* cecinisse Parcæ, idest veraces in canendo. Id. l. 1. Od. 15. Et celerem *sequi* Ajacem; idest ad sequendum, ut sentit Prisc. l. 18. Ov. ep. penult. Retulerat Nestor nato te *quærere* misso; idest misso te quæsitum, sive ad te quærendum. Et sexcenta ejusmodi apud Poetas.

3. Gerundia omnia significationem habent activam, & in *di* quidem perquam raro passivam. Justin. l. 17. Arymbas Athenas, *erudiendi* gratia, missus; idest *ut erudiretur*. Quo spectat & illud Ter. Heaut. prol. Novarum qui *spectandi* faciunt copiam. Et Suet. in Aug. c. 98. Permissa jocandi licentia, *diripiendique* pomorum; idest *spectandorum*, *diripiendorum*. In *do* etiam non raro. Vir. Ecl. 8. *Cantando* rumpitur anguis, Georg. 3. Uritque *videndo* fœmina; idest *dum cantatur*, *dum videtur*. Id. Alitur vitium, crescitque *tegendo*. Lucr. l. 1. Annulus in digito subter tenuatur *habendo*. Et in *dum* interdum. Georg. 4. Ante *domandum*, ingentes tollunt animos; idest *antequam domentur*. Sallust. Jug. Cum ipse *ad imperandum* Tisidium vocaretur; idest *ad imperata facienda*; antiqua plane loquendi ratione. Cic. l. 9. ad Pætum ep. 25. Huc ades *ad impetrandum*, sive ad parendum potius. Sic enim antiqui loquebantur. Qua ratione & ipse

pse Cic. videtur loquutus l. 2. de Nat. Deor. extremo. Qua pecude, quod erat *ad vescendum* hominibus apta; ideft *qua homines vescerentur*.

4. Supina omnia in *um* activam significationem habent, ea tantum passivam, quæ sunt a neutris passivis, ut *venum*, *vapulatum*. Hæc vero infinitorum futura *lectum iri*, *visum iri*, & similia, non a supinis *lectum*, *visum*, sed a verbo *iri* passionem mutuantur.

5. Omnia vero supina in *u* passive sumuntur, ut *mirabile dictu*. Quamquam Diomed. l. 1. & Prisc. l. 8. hæc interdum active sumi significent. Favet his Plaut. Men. *Opsonatu* redeo; & Cato de re rust. Primus *cubitu* surgat: & Stat. l. 1. Achil. Quem nunc *venatu* rediturum: cum tamen alii his ipsis locis, *opsonatu*, *cubitu*, *venatu*, nomina potius quartæ declinationis esse censeant, quam supina.

6. In tertiæ quartæque conjugationis gerundiis in *di*, *do*, *dum*, ac participiis ejusdem flexionis in *dus*, veteres *e* penultimæ syllabæ per *u* efferebant. Ter. And. prol. Nam in prologis *scribundis* opum abutitur; ideft *in scribendis prologis*. Et Act. 1. Sc. 4. Dii date facultatem, obsecro huic *pariundi*, pro *pariendi*. Apud Plautum hæc verba sunt. Et apud Sallustium antiquitatis affectatorem in Catill. Libido eos invaserat reip. *capiundæ*. Et ib. Impunitatem reip. *perdundæ* fore credebant. Ibid. Tanta vis hominibus *leniunda* magis, quam exagitanda videbatur. Alii quoque scriptores interdum. Liv. l. 6. In nos quid arma polleant vestra, si patiendo *experiundum est*, inermes experiemur. Cic. l. 9. ep. 15. In consiliis *capiundis*. Et l. 2. ep. 10. Existimavit tamen esse *faciundum*. Idem pro C. Rab. Hic videlicet perbiandus *reperiundus* fuit. Idem pro Cæc. Qui ad constitutum *experiundi* juris gratia venissent. Sic *rei gerundæ* &c., ex quo nonnulli gerundia dicta esse arbitrantur.

7. Hinc apud Jurisconsultos, qui veterum edicta, legesque interpretati sunt, extant in Pandectis tituli, *communi dividendo*, *ad legem Juliam de repetundis*, *familiæ ercifcundæ*; ideft *rei hæreditariæ dividendæ*. Quas veterum loquendi formulas Cicero, aliique scriptores nunquam sibi putarunt immutandas. Ut l. 7. ep. 22. Quod jus statues communi *dividundo*. Et pro P. Sext. Cæsar legem de *pecuniis repetundis* non putat esse legem. Id. pro Cluent. Clamies te lege *pecuniarum repetundarum* non teneri. Et pro Cecin.

Nomine hæredis arbitrum *familiæ ercifcundæ* poftulavit: & de Orat. Idem *ercifcundæ familiæ* caufam agere non poteft. Sic *juris dicundi*, Cic. pro Mur. & Act. 3. in Verr. Pecuniam ad *jus dicundum* dediffe; & ejus generis alia.

DECLINATIO VERBI DEPONENTIS.

C A P U T X.

Pro inferiore ordine infimæ claffis.

Indicativi Modi tempus præfens.

Utor, *io ufo*, uteris, vel utere, utitur. Pl. Utimur, utimini, utuntur.

Præt. imp. Utebar, *io ufava*, utebaris, vel utebare, utebatur. Pl. Utebamur, utebamini, utebantur.

Præt. perf. Ufus, a, um fum, vel fui, *io ufai, ed ho ufato*; es, vel fuifti, &c.

Præt. plufq. perf. Ufus, a, um eram, vel fueram, *io aveva ufato*; eras, vel fueras, &c.

Fut. Utar, *io uferò*, uteris, vel utere, utetur. Pl. Utemur, utemini, utentur.

Imperativi Modi tempus præfens.

Utere, vel utitor, *ufa tu*, utatur. Pl. Utamur, utimini, vel utiminor, utantur.

Futurum, five Modus Mandativus.

Utitor tu, uteris, vel utere, *uferai tu*, utitor ille, vel utetur. Pl. Utiminor, vel utemini, utuntur, vel utentur.

Optativi Modi tempus præfens, & imperfectum.

Utinam Uterer, *Iddio voleffe che io ufaffi*, uteretis, vel uterere, uteretur. Pl. Utinam uteremur, uteremini, uterentur.

Præt. perf. Utinam Ufus, a, um fim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia ufato*; fis, vel fueris, &c.

Præt. plufq. perf. Utinam Ufus, a, um effem, vel fuiffem, *Iddio voleffe che io aveffi ufato*; effes, vel fuiffes, &c.

Futur. Utinam Utar, *Iddio voglia che io ufi*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Utinam utamur, utamini, utantur.

Conjunctivi Modi tempus præfens.

Cum Utar, *conciosfiacofachè io ufi, o ufando*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Cum Utamur, utamini, utantur.

Præt.

Præt. imp. Cum Uterer, *conciofossecosachè io usassi, o userei, o usando io*, utereris vel uterere &c.

Præt. perf. Cum Usus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io abbia usato, o avendo io usato*, sis, vel fueris &c.

Præt. plus. perf. Cum Usus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei usato, o avendo io usato*; esses, vel fuisses &c.

Futur. Cum Usus, a, um ero, vel fuero, *quando io userò, ed avrò usato*; eris, vel fueris &c.

Infiniti Modi tempus præsens.

Uti, *usare, e che io uso; tu usi*, ec.

Præt. imp. Uti, *usare, e che io usava, ed usassi; tu usavi, ed usassi*, ec.

Præt. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato, e che io usai, ed ho usato: tu* ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *aver usato, e che noi usammo ed abbiamo usato; voi* ec.

Præt. plusq. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato, e che io aveva, o avessi usato*, ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *avere usati, e che noi avevamo, o avessimo usato, voi avevate, o aveste usato* ec.

Futur. activum, Usurum, am, um esse, *dover usare, e che io userò, tu userai*, ec. Pl. Usuros, as, a esse, *dovere usare, e che noi useremo*, ec.

Futur. passivum, Utendum, am, um esse, *dover essere usato, e che io ho, tu hai, colui, o quegli ha ad essere usato*. Pl. Utendos, as, a esse, *dovere, essere usati, e che noi abbiamo, voi avete, coloro, e quelli hanno ad essere usati*.

Fut. præt. mixt. activum, Usurum, am, um fuisse, *aver dovuto usare, e che io avrei usato; tu avresti* ec.

Futur. præt. mixt. passivum, Utendum, am, um fuisse, *aver dovuto essere usato, e che io sarei stato usato; tu* ec.

Gerundia Utendi, *d'usare*. Utendo, *usando*. Utendum, *ad usare*.

Supinum Usum, *ad usare, o per usare*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Utens, tis, *colui, o quegli, che usa, e usava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Usus, a, um, *colui, o quegli, che ha usato, e aveva usato*.

Futur. activum, Usurum, a, um, *colui, o quegli, che userà e avrà ad usare*.

Futur. passivum, Utendus, a, um, *cosa, che ha ad essere usata, e che debb' essere usata*.

ADMONITIO.

De verbi deponentis, & communis significatione.

MOneantur pueri, participia, quæ in *dus* exeunt, & futurum Infiniti, quod inde suppletur, sive a deponentibus, sive a communibus oriantur, patiendi dumtaxat significatione usurpari; reliqua omnia tempora, sive participia verborum deponentium agendi solum significatione contenta esse.

Communium vero verborum futurorum infiniti, quod ex voce in *tum*, & infinitum *iri* suppletur, & posterius supinum semper patiendi modo usurpari. Ac participia præteriti temporis, & reliqua quæ eorum adminiculo supplentur, tum actionem, tum passionem significare: item gerundia in *di*, *do*, *dum*: cætera omnia agendi tantum habere significationem.

Ideoque infra verbo communi in præteritis tantum perfectis, & plusquam perfectis modorum omnium, & participiorum, necnon futuro conjunctivi significationem passivam Italice adscripsimus; propterea quod hæc in aliis temporibus non est usitata. De qua rursum dicemus l. 2. c. 5.

DECLINATIO VERBI COMMUNIS.

CAPUT XI.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

DImetior, *io misuro*, dimetiris, vel dimetire, dimetitur. Pl. Dimetimur, dimetimini, dimetiuntur.

Præt. imp. Dimetiebar, *io misurava*, dimetiebaris, vel dimetiebare, dimetiebatur. Pl. Dimetiebamur, dimetiebamini, dimetiebantur.

Præt. perf. Dimensus, a, um sum, vel fui, *io misurai, e ho misurato*. Et passive, *io fui, e sono stato misurato*; es, vel fuisti, est vel fuit. Pl. Dimensi, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Dimensus, a, um eram, vel fueram, *io avea misurato*. Et passive, *io era stato misurato*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Plur. Dimen-

mensi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Futur. Dimetiar, *io misurerò*, dimetieris, vel dimetiere, dimetietur. Pl. Dimetiemur, dimetiemini, dimetientur.

Imperativi Modi tempus præsens.

Dimetire, vel dimetitor, *misura tu*, dimetiatur. Pl. Dimetiamur, dimetimini, vel dimetiminor, dimetiantur.

Futurum, sive Modus mandativus.

Dimetitor tu, dimetieris, seu dimetiere, *misurerai tu*, dimetitor ille, vel dimetietur. Plur. Dimetiminor, vel dimetiemini, dimetiuntor, vel dimetientur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Dimetirer, *Iddio volesse che io misurassi*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Utinam dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Utinam Dimensus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia misurato*. Et passive, *che io sia stato misurato;* sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Dimensi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Dimensus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io avessi misurato*. Et passive, *che io fossi stato misurato;* esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Dimensi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Futur. Utinam Dimetiar, *Iddio voglia che io misuri*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Utinam dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Dimetiar, *conciossiacosachè io misuri*, *o misurando io*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Cum Dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Præt. imp. Cum Dimetirer, *conciofossecosachè io misurassi*, *o misurerei*, *o misurando io*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Cum Dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Cum Dimensus, a, um sim, vel fuerim, *conciofossecosachè io abbia misurato*, *o avendo io misurato*. Et passive, *conciossiacosachè io sia stato misurato*, *o essendo io stato misurato;* sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Dimensi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Dimensus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei misurato, o avendo misurato*. Et passive, *conciofossecosachè io fossi stato, o sarei stato misurato, o essendo io stato misurato*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Dimensi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Cum Dimensus, a um ero, vel fuero, *quando io misurerò, e avrò misurato*. Et passive, *quando sarò misurato, e sarò stato misurato*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Dimensi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erunt, vel fuerint.

Infiniti Modi tempus præsens.

Dimetiri, *misurare, e che io misuro; tu misuri, colui, o quegli*, ec.

Præt. imp. Dimetiri, *misurare, e che io misurava, o misurassi; tu misuravi*, ec.

Præt. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io misurai, e ho misurato; tu*, ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io fui, e sono stato misurato; tu* ec. Pl. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi misurammo, ed abbiamo misurato; voi* ec. Et passive, *essere stati misurati, e che noi fummo, e siamo stati misurati; voi* ec.

Præt. plusq. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io aveva, o avessi misurato; tu* ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io era stato, o fossi stato misurato; tu* ec. Pl. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi avevamo, o avessimo misurato; voi*, ec. Et passive, *esser stati misurati, e che noi eravamo stati, o fossimo stati misurati, voi*, ec.

Fut. activ. Dimensurum, am, um esse, *dover misurare, e che io misurerò*, ec. Pl. Dimensuros, as, a esse, *dover misurare, e che noi misureremo*, ec.

Fut. passiv. Dimensum iri, vel dimetiendum, am, um esse, *dover esser misurato, e che io ho ad esser misurato, tu*, ec. Pl. Dimensum iri, vel dimetiendos, as, a esse, *dover essere misurati, e che noi abbiamo ad esser misurati*, ec.

Fut. præt. mix. act. Dimensurum, am, um fuisse, *aver dovuto misurare, e che io avrei misurato*, ec.

Fut. præt. mixt. passiv. Dimetiendum, am, um fuisse,

se, *aver dovuto essere misurato*, *e ch' io sarei stato misurato*; *tu*, ec.

Gerundia, Dimetiendi, *di misurare*, *ed esser misurato*, dimetiendo, *misurando*, *ed essendo misurato*, dimetiendum, *a misurare*, *ed esser misurato*.

Supina, Dimensum, *a misurare*, dimensu, *da misurarsi*, *o da esser misurato*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Dimetiens, tis, *colui*, *o quegli*, *che misura*, *e misurava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Dimensus, a, um, *colui*, *o quegli*, *che misurò*, *e ha*, *o aveva misurato*. Et passive, *colui*, *o quegli*, *che fu*, *ed è stato misurato*, *ovvero era stato misurato*.

Fut. activ. Dimensurus, a, um, *colui*, *o quegli*, *che misurerà*, *ovvero avrà a misurare*.

Futur. Passiv. Dimetiendus, a, um, *colui*, *o quegli che sarà misurato*, *ovvero avrà ad essere misurato*, ec.

VERBA ANOMALA.

CAPUT XII.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

POSSUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

Possum, *io posso*, potes, potest. Pl. Possumus, *noi possiamo*, potestis, possunt.

Præt. imp. Poteram, *io poteva*, poteras, poterat. Pl. Poteramus, *noi potevamo*, poteratis, poterant.

Præt. perf. Potui, *io potei*, *ed ho potuto*, potuisti, potuit. Pl. Potuimus, *noi potemmo*, *e abbiamo potuto*, potuistis, potuerunt, vel potuere.

Præt. plusq. perf. Potueram, *io aveva potuto*, potueras, potuerat. Pl. Potueramus, *noi avevamo potuto*, potueratis, potuerant.

Futur. Potero, *io potrò*, poteris, poterit. Pl. Poterimus, *noi potremo*, poteritis, poterunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac possis, *possi tu*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Possem, *Iddio volesse che io potessi*, posses, posset. Pl. Utinam Possemus, *Iddio volesse che noi potessimo*, possetis, possent.

Præt. perf. Utinam potuerim, *Iddio voglia che io ab-*

SCHOLION II.

De *Verbo* Possum.

POssum, a *potis*, & *sum*, syllabam, Is, a fine semper abjicit: T litera retinetur, si E sit prima simplicis litera, ut potes, potest, poteram, potero, pro potis es, potis eram, &c. Eadem ratione *potessem*, & *potesse* prisci dicebant. Plaut. Aul. Censent talentum magnum exorari *potesse* ab ipso sene? Teren. Enn. act. 4. Sed nihil *potesse*. Nunc vero *possem*, & *posse* dicimus, es, syllaba simplicis expecta, & T litera in S versa. Quæ duæ literæ eadem ratione permutantur inter se, quoties S est prima litera simplicis, ut possum, possim, non tamen potsum, potsim. Si simplex a litera F incipiat, litera F deperit, ut potui, non potsui, potueram, non potsueram, potuero, non potsuero.

2. Imperativi præsens Diomedi est, *possis*, quam vocem subjunctivo rectius tribuas: qua tamen utimur in imperando, quia, *fac*, verbum subauditur, quod tamen Plaut. in Pseud. expressit, sic dicens, C. *non possum*. Pseud. *fac possis*.

3. Priscis etiam apud Nonium, ac Diomedem passiva vox hujus verbi erat *potestur*, *poteratur*, *possetur*. Lucr. l. 3. *Quod tamen expleri nulla ratione potestur*. Sic aliqui illud Virg. lib. 8. legunt: *Quod fieri ferro, liquidove potestur electro*. Rectius tamen, *potest*, legitur; ut sit versus spondaicus, cum *electrum* primam producat, Græce ἤλεκτρον. Ovid. 2. Metam. De ramis *electra* novis.

FERO ACTIVUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

FEro, *io porto*. Fers. Fert. Pl. Ferimus. Fertis. Ferunt.

Præt. imp. Ferebam, *io portava*, ut legebam.

Præt. perf. Tuli, *io portai*, *e ho portato*, ut legi.

Præt. plusq. perf. Tuleram, *io aveva portato*, ut legeram.

Fut. Feram, *io porterò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fer, vel ferto, *porta tu*. Ferat. Plural. Feramus. Ferte, vel fertote, Ferant.

Futurum, sive Modus mandativus.

Ferto tu, vel feres, *porterai tu*. Ferto ille, vel feret. Pl. Fertote, vel feretis. Ferunto, vel ferent.

Opta-

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.
Utinam Ferrem, *Iddio voleſſe che io portaſſi*. Ferres. Ferret. Pl. Utinam Ferremus. Ferretis. Ferrent.
Præt. perf. Utinam Tulerim, *Iddio voglia che io abbia portato*, ut legerim.
Præt. pluſq. perf. Utinam Tuliſſem, *voleſſe Iddio che io aveſſi portato*, ut legiſſem.
Fut. Utinam Feram, *Iddio voglia che io porti*, ut legam.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Feram, *concioſſiacoſachè io porti, o portando io*, ut legam.
Præt. imp. Cum Ferrem, *concioſoſſecoſachè io portaſſi, o porterei, o portando io*. Ferres. Ferret. Pl. Cum Ferremus. Ferretis. Ferrent.
Præt. perf. Cum Tulerim, *concioſſiacoſachè io abbia portato, o avendo io portato*, ut legerim.
Præt. pluſq. perf. Cum Tuliſſem, *concioſoſſecoſachè io aveſſi, o avrei, o avendo io portato*; ut legiſſem.
Fut. Cum Tulero, *quando io porterò, e avrò portato*, ut legero.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Ferre, *portare, e che io porto, e portava, o portaſſe; tu porti*, ec.
Præt. perf. & pluſq. perf. Tuliſſe, *aver portato, e che io portai; e ho portato, ec. e che io aveva, e aveſſi portato; tu portaſti*, ec.
Fut. Laturum, am, um eſſe, *dover portare, e che io porterò; tu porterai*, ec.
Fut. præt. mixt. Laturum, am, um fuiſſe, *avere dovuto portare, e che io avrei, tu avreſti portato*, ec.
Ferendum, *in portando, od eſſendo portato*.
Gerundia, Ferendi, *in portando, ad eſſer portato, a portare, o ad eſſere portato*.
Supina Latum, *a portare*. Latu, *da portarſi*.

Participium præſentis, & imperfecti.

Ferens, *chi porta, o portava*.
Futur., Laturus, a, um, *che porterà, o ha a portare*.

FEROR PASSIVUM.

Indicativi Modi tempus præſens.

FEror, *io ſono portato*, fereris, vel ferere, fertur. Pl. Ferimur, *ſiamo portati*, ferimini, feruntur, ut legor.
Præt. imp. Ferebar, *io era portato*, ut legebar.

Præt.

abiisse, *ho udito dire, che 'l Re sia partito:* vel cum tempus remotum, aut indefinitum significatur, *udii dire, che il Re si era partito.*

4. Cum verbis optandi, desinendi, & cum verbis doleo, gaudeo, constituo, spero, & similibus tum præsens, tum præteritum infiniti cum particula *di*, vernacula lingua efferuntur, ut, cupio ad te scribere; *desidero di scriverti*. Doleo, me non scripsisse ad patrem tuum, *mi duole di non avere scritto a tuo padre*. Alioquin cum verbis *possum*, *debeo*, *volo*, *nolo*, *malo*, & hujusmodi, nulla alia adhibita particula, solis infiniti vocibus contenta sunt, ut, non possum loqui, *non posso parlare*. Volo audire, *voglio ascoltare*. Vide l. 2. c. 9. præc. 6.

5. Futurum ex indicativo, & præsenti infiniti modi ejusdem verbi, cum particula *a* vel *ad* suppletur interdum, ut, scio, te futurum esse virum doctum, *so, che tu hai ad essere un uomo dotto*. *Hai*, verbum est indicativi, *ad essere* præsens infiniti modi ejusdem verbi, cujus est futurum Latinum. Scio, te aliquando amaturum esse literas, *so che una volta hai ad amare le lettere*. Interdum suppletur etiam ex futuro indicativi modi, ut, putas, me aliquando futurum virum doctum? *credi tu, che un tempo sarò io uom dotto?*

6. Quod si verba *sperandi*, *promittendi*, *jurandi* accedant, ex præsenti infiniti modi, & particula *di*, supplendum est, ut, spero me fore virum doctum, *spero d' esser uomo dotto*. Promitto, vel juro, me nunquam fore Reipublicæ hostem, *prometto, o giuro di non essere mai nemico alla Repubblica*. Potest & per futurum Indicativi nonnunquam efferri; ut, spero, fore jucundum generum nobis, *spero, che ci sarà gradevole*.

Alias omnes Italici infiniti formas colligere non est præsentis instituti. Si quis alias indagaverit, eas ad hanc normam dirigere, & discipulis tradere poterit.

SCHOLION XII.

Voces infiniti quomodo Italice per indicativum, aut conjunctivum reddantur.

INfiniti Latini voces tum per conjunctivum, tum indicativum Italice redduntur, idque temporibus omnibus, de quibus singillatim videtur dicendum.

De

De præsenti.

Tempus præsens ita per indicativum Italice reddi potest. Cic. Att. l. 10. Scribis te ipsum putare me attractum iri, si de pace agatur, *mi scrivi, che tu stesso pensi, ch' io sarò tirato per forza, se si tratterà di pace*. Id. ibid. Pompejum pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam, *abbiamo per cosa certa, che Pompeo se ne va alla volta della Gallia per la Schiavonia*.

Illa per conjunctivum vertuntur. Cic. ep. 2. l. 6. Peto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam, *ti chieggo, che tu non pensi, ch' io ti scriva più di rado del solito per dimenticanza, che abbia di te*. Item. Non puto esse alienum me ad te, quid ea de re sentiam, scribere, *non penso, che sia fuor di proposito scriverti, qual sia il mio sentimento intorno a quel negozio*.

De præterito imperfecto.

Præteritum imperfectum quam sæpissime per indicativum convertitur. Cic. Ep. Fam. l. 2. Sciebam, te a tuis certiorem fieri solere, *io sapeva, che tu solevi essere avvisato da' tuoi*. Idem Att. l. 10. A Curione mihi nuntiatum est, eum ad me venire, *mi fu mandato dire da Curione, che egli se ne veniva a casa mia*.

Nec minus frequenter per conjunctivum. Cic. l. 6. ep. 1. Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putaverimus, *non dobbiamo talmente perderci di animo, come se cosa fosse intervenuta, la quale non avremmo mai pensato, che potesse accadere*. Conjunctivi imperfectum est *che potesse*. Idem l. 1. ep. 1. Consules Bibuli sententiam valere cupierunt, *i Consoli desiderarono, che la sentenza di Bibolo prevalesse*.

De præterito perfecto.

Præteritum perfectum sic redditur per indicativum, Cic. ep. l. 6. Te nunquam timuisse certo scio; *so certo, che tu non hai avuto mai paura*. Idem Ibid. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse, *perciocchè io non penso, che già noi abbiamo lasciato la patria, e i figliuoli, e beni indotti da' premj della vittoria*. Idem ep. l. 2. Mea officia tibi nunquam defuisse, tute es testis, *tu stesso sei buon testimonio, che i miei servigj non ti sono giammai mancati*.

Per conjunctivum vero sic. Cic. de Amic. Nihil e-

nim mali Scipioni accidisse puto, *che io non penso, che alcun male sia a Scipione accaduto*. Idem de Or. l. 1. Platanus illa mihi videtur non tam ipsa aquula, quæ describitur, quam Platonis oratione crevisse, *mi pare che quel Platano non tanto per quell' acquetta, che si descrive, quanto col parlar di Platone sia cresciuto*.

De præterito plusquam perfecto.

Præteritum plusquam perfectum sic per Indicativum convertitur. Cic. de Amic. Ea se in quiete per visum ex Africano audivisse dicebat, *diceva che quelle cose avea egli udite dall' Affricano in una visione, dormendo*. Id. ep. l. 3. Didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, *intesi dalle tue lettere, che tu in tutte le cose avevi avuto riguardo a' miei vantaggi*.

Per conjunctivum autem sic licet convertere. Curt. l. 3. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat, *perciocchè non avea per anco inteso, che Mennone fosse morto*.

De futuro.

Futurum etiam per indicativum Italice reddi potest. Cic. ep. l. 16. Eum facturum puto, *penso, ch' egl' il farà*. Id. l. 14. Et ipse opinione celerius venturus esse dicitur, *e si dice, che egli verrà più presto di quello che si pensa*. Ad Att. l. 8. Ego bellum fœdissimum futurum puto, *io giudico, che sarà una guerra crudelissima*.

Frequentius vero per conjunctivum: tunc autem secunda vox imperfecti temporis esse videtur, *amerei, leggerei*. Cic. ad Att. l. 10. Jussit mihi nuntiari, mox se venturum, *comandò, che mi fosse detto, che ei da lì a poco egli verrebbe*. Id. Tusc. 1. Critoni nostro non persuasi, me hinc avolaturum, nec quidquam mei relicturum, *non ho persuaso al nostro Critone, ch' io me ne volerei via di qui, nè lascierei di me parte alcuna*. Id. ep. l. 13. Cum ipse persuasisset, meas de se accurate scriptas literas maximum apud te pondus habituras, *avendo egli creduto, che le mie lettere caldamente scritte intorno a lui, avrebbono grandissima forza appresso di te*.

Potest adhuc & aliis modis reddi pro varietate sententiarum. *Che io sono per fare. Che io ho a fare*. Cic. Att. 10. Nisi forte arma Pompejum abjecturum putas, *se già tu non pensi, che Pompeo sia per porre giù l' armi*.

De

De futuro præterito mixto.

Futurum præterito mixtum fere per secundam vocem plusquam perfecti conjunctivi modi reddi solet. *Avrei amato, avrei letto.* Cic. de Amic. Quid arbitramus, illos in re vera fuisse facturos? *Che pensiamo noi, che coloro avrebber fatto in cosa vera?* Id. ib. Scio, eos impetraturos non fuisse. *So, che essi non l' avrebbero impetrato.*

Pro hoc futuro ponitur futurum simplex, si actio præteriti finiti actionem infiniti futuri tempore præcedat; quamvis per futurum sive simplex, sive mixtum reddatur Italice. Cic. 1. de Or. Qui locus quietis plenissimus fore videbatur, in eo, &c. *in quel luogo, il quale poteva, che sarebbe, e sarebbe stato pienissimo di riposo*, ec. Prius non videbatur id, quod postea futurum putabat. Id. l. 1. ep. 2. Perspiciebant Coss. in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros, *vedevano bene i Consoli, che i più verrebbono, o sarebber venuti nel parere di Ortensio.* Prius enim perspiciebant, postea ituri erant in sententiam. Sin actio, quæ jam præire debuisset actionem verbi præteriti temporis, sequatur, tum vero hæc actio per infiniti futurum mixtum tantum exprimitur. Cic. pro Dejot. Cui reo veniam te daturum fuisse dicebas si excusatione ætatis usus esset. *Al qual reo dicevi, che avresti perdonato, se colla età scusato si fosse.* Hic ætatis excusatio veniam dandam præire debuisset, ideo futuro mixto explicatur.

Quæ autem orationes sint per indicativum, quæ per conjunctivum reddendæ, non est præsentis instituti ostendere: tantum intelligant pueri, has omnes orationes, sive indicativi modi fuerint, sive conjunctivi, per infinitum reddendas: alias, siquæ fuerint, Magistri diligentiæ committimus, qui etiam ostendet, infiniti passivi tempora totidem modis Italice reddi posse, quot nos ostendimus, activi solere converti. Exemplis brevitatis causa supersedemus.

SCHOLION XIII.

Quid gerundia, & supina, cur inventa, an passive quoque significent, & gerundia interdum E in U mutare.

QUid sint, curve sic dicta gerundia, & supina, non convenit inter Grammaticos. Diomedes quidem censet, gerundia, & supina sextum esse

verborum modum, alii vero hæc esse nomina participalia, ut Phocas, Donatus, Priscianus. Verum, quod Quintilianus indicat l. 1. c. 4. magis placet, qui supina *verba participalia* appellat: quod idem dicimus de gerundiis. Cum enim Græci pro gerundiis, ac supinis, quibus carent, infinito utantur, (sicut & Itali) articulorum, ac præpositionum adminiculo, Latini hæc *verba participalia* excogitarunt, ut crebram & molestam infiniti repetitionem vitarent.

2. Quæ enim Latini dicunt *efferor studio patres vestros videndi*: *Quis est tamen in scribendo impiger? inter spoliandum corpus hostis expiravit: abi deambulatum*: *turpe quidem dictu*; ea Græci sic dicerent: *efferor studio patres vestros videre: quis est tam in scribere impiger? inter spoliare expiravit; abi deambulare: turpe dici*. Quas loquendi formulas Latini quoque Poetæ frequenter, & Historici interdum usurpant. Liv. l. 30. Tempus est aut pacem *componi*, aut bellum *geri*. Tib. l. 3. el. 2. Causa *perire* fuit; idest pereundi. Hor. carm. 8. Rite maturos *aperire* partus lenis Hilithya; hoc est lenis in aperiendis partubus; & mox: Vosque *veraces* cecinisse Parcæ, idest veraces in canendo. Id. l. 1. Od. 15. Et celerem *sequi* Ajacem; idest ad sequendum, ut sentit Prisc. l. 18. Ov. ep. penult. Retulerat Nestor nato te *quærere* misso; idest misso te quæsitum, sive ad te quærendum. Et sexcenta ejusmodi apud Poetas.

3. Gerundia omnia significationem habent activam, & in *di* quidem perquam raro passivam. Justin. l. 17. Arymbas Athenas, *erudiendi* gratia, missus; idest *ut erudiretur*. Quo spectat & illud Ter. Heaut. prol. Novarum qui *spectandi* faciunt copiam. Et Suet. in Aug. c. 98. Permissa jocandi licentia, *diripiendique* pomorum; idest *spectandorum*, *diripiendorum*. In *do* etiam non raro. Vir. Ecl. 8. *Cantando* rumpitur anguis, Georg. 3. Uritque *videndo* fœmina; idest *dum cantatur*, *dum videtur*. Id. Alitur vitium, crescitque *tegendo*. Lucr. l. 1. Annulus in digito subter tenuatur *habendo*. Et in *dum* interdum. Georg. 4. Ante *domandum*, ingentes tollunt animos; idest *antequam domentur*. Sallust. Jug. Cum ipse *ad imperandum* Tisidium vocaretur; idest *ad imperata facienda*; antiqua plane loquendi ratione. Cic. l. 9. ad Pætum ep. 25. Huc ades *ad imperandum*, sive ad parendum potius. Sic enim antiqui loquebantur. Qua ratione & ipse

pſe Cic. videtur loquutus l. 2. de Nat. Deor. extremo. Qua pecude, quod erat *ad veſcendum* hominibus apta; ideſt *qua homines veſcerentur*.

4. Supina omnia in *um* activam ſignificationem habent, ea tantum paſſivam, quæ ſunt a neutris paſſivis, ut *vænum*, *vapulatum*. Hæc vero infinitorum futura *lectum iri*, *viſum iri*, & ſimilia, non a ſupinis *lectum*, *viſum*, ſed a verbo *iri* paſſionem mutuantur.

5. Omnia vero ſupina in *u* paſſive ſumuntur, ut *mirabile dictu*. Quamquam Diomed. l. 1. & Priſc. l. 8. hæc interdum active ſumi ſignificent. Favet his Plaut. Men. *Opſonatu* redeo; & Cato de re ruſt. Primus *cubitu* ſurgat: & Stat. l. 1. Achil. Quem nunc *venatu* rediturum: cum tamen alii his ipſis locis, *opſonatu*, *cubitu*, *venatu*, nomina potius quartæ declinationis eſſe cenſeant, quam ſupina.

6. In tertiæ quartæque conjugationis gerundiis in *di*, *do*, *dum*, ac participiis ejuſdem flexionis in *dus*, veteres *e* penultimæ ſyllabæ per *u* efferebant. Ter. And. prol. Nam in prologis *ſcribundis* opum abutitur; ideſt *in ſcribendis prologis*. Et Act. 1. Sc. 4. Dii date facultatem, obſecro huic *pariundi*, pro *pariendi*. Apud Plautum hæc verba ſunt. Et apud Salluſtium antiquitatis affectatorem in Catill. Libido eos invaſerat reip. *capiundæ*. Et ib. Impunitatem reip. *perdundæ* fore credebant. Ibid. Tanta vis hominibus *leniunda* magis, quam exagitanda videbatur. Alii quoque ſcriptores interdum. Liv. l. 6. In nos quid arma polleant veſtra, ſi patiendo *experiundum eſt*, inermes experiemur. Cic. l. 9. ep. 15. In conſiliis *capiundis*. Et l. 2. ep. 10. Exiſtimavit tamen eſſe *faciundum*. Idem pro C. Rab. Hic videlicet perblandus *reperiundus* fuit. Idem pro Cæc. Qui ad conſtitutum *experiundi* juris gratia veniſſent. Sic *rei gerundæ* &c., ex quo nonnulli gerundia dicta eſſe arbitrantur.

7. Hinc apud Juriſconſultos, qui veterum edicta, legeſque interpretati ſunt, extant in Pandectis tituli, *communi dividendo*, *ad legem Juliam de repetundis*, *familiæ erciſcundæ*; ideſt *rei hæreditariæ dividendæ*. Quas veterum loquendi formulas Cicero, aliique ſcriptores nunquam ſibi putarunt immutandas. Ut l. 7. ep. 22. Quod jus ſtatues *communi dividundo*. Et pro P. Sext. Cæſar legem de *pecuniis repetundis* non putat eſſe legem. Id. pro Cluent. Clamies te lege *pecuniarum repetundarum* non teneri. Et pro Cecin.

Nomine hæredis arbitrum *familiæ erciscundæ* postulavit: & de Orat. Idem *erciscundæ familiæ* causam agere non potest. Sic *juris dicundi*, Cic. pro Mur. & Act. 3. in Verr. Pecuniam ad *jus dicundum* dedisse; & ejus generis alia.

DECLINATIO VERBI DEPONENTIS.

C A P U T X.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

Indicativi Modi tempus præsens.

UTor, *io uso*, uteris, vel utere, utitur. Pl. Utimur, utimini, utuntur.

Præt. imp. Utebar, *io usava*, utebaris, vel utebare, utebatur. Pl. Utebamur, utebamini, utebantur.

Præt. perf. Usus, a, um sum, vel fui, *io usai, ed ho usato*; es, vel fuisti, &c.

Præt. plusq. perf. Usus, a, um eram, vel fueram, *io aveva usato*; eras, vel fueras, &c.

Fut. Utar, *io userò*, uteris, vel utere, utetur. Pl. Utemur, utemini, utentur.

Imperativi Modi tempus præsens.

Utere, vel utitor, *usa tu*, utatur. Pl. Utamur, utimini, vel utiminor, utantur.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Utitor tu, uteris, vel utere, *userai tu*, utitor ille, vel utetur. Pl. Utiminor, vel utemini, utuntur, vel utentur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Uterer, *Iddio volesse che io usassi*, utereris, vel uterere, uteretur. Pl. Utinam uteremur, uteremini, uterentur.

Præt. perf. Utinam Usus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia usato*; sis, vel fueris, &c.

Præt. plusq. perf. Utinam Usus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io avessi usato*; esses, vel fuisses, &c.

Futur. Utinam Utar, *Iddio voglia che io usi*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Utinam utamur, utamini, utantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Utar, *conciossiacosachè io usi, o usando*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Cum Utamur, utamini, utantur.

Præt.

Præt. imp. Cum Uterer, *conciofossecosachè io usassi*, *o userei*, *o usando io*, utereris vel uterere &c.

Præt. perf. Cum Usus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io abbia usato*, *o avendo io usato*, sis, vel fueris &c.

Præt. plus. perf. Cum Usus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosa che io avessi*, *o avrei usato*, *o avendo io usato*; esses, vel fuisses &c.

Futur. Cum Usus, a, um ero, vel fuero, *quando io userò*, *ed avrò usato*; eris, vel fueris &c.

Infiniti Modi tempus præsens.

Uti, *usare*, *e che io uso*; *tu usi*, ec.

Præt. imp. Uti, *usare*, *e che io usava*, *ed usassi*; *tu usavi*, *ed usassi*, ec.

Præt. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che io usai*, *ed ho usato*: *tu* ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che noi usammo ed abbiamo usato*; *voi* ec.

Præt. plusq. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che io aveva*, *o avessi usato*, ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *avere usato*, *e che noi avevamo*, *o avessimo usato*, *voi avevate*, *o aveste usato* ec.

Futur. activum, Usurum, am, um esse, *dover usare*, *e che io userò*, *tu userai*, ec. Pl. Usuros, as, a esse, *dovere usare*, *e che noi useremo*, ec.

Futur. passivum, Utendum, am, um esse, *dover essere usato*, *e che io ho*, *tu hai*, *colui*, *o quegli ha ad essere usato*. Pl. Utendos, as, a esse, *dovere*, *essere usati*, *e che noi abbiamo*, *voi avete*, *coloro*, *e quelli hanno ad essere usati*.

Fut. præt. mixt. activum, Usurum, am, um fuisse, *aver dovuto usare*, *e che io avrei usato*; *tu avresti* ec.

Futur. præt. mixt. passivum, Utendum, am, um fuisse, *aver dovuto essere usato*, *e che io sarei stato usato*; *tu* ec.

Gerundia Utendi, *d'usare*. Utendo, *usando*. Utendum, *ad usare*.

Supinum Usum, *ad usare*, *o per usare*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Utens, tis, *colui*, *o quegli*, *che usa*, *e usava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Usus, a, um, *colui*, *o quegli*, *che ha usato*, *e aveva usato*.

Futur. activum, Usurum, a, um, *colui, o quegli, che userà e avrà ad usare.*

Futur. passivum, Utendus, a, um, *cosa, che ha ad essere usata, e che debb' essere usata.*

ADMONITIO.

De verbi deponentis, & communis significatione.

MOneantur pueri, participia, quæ in *dus* exeunt, & futurum Infiniti, quod inde suppletur, sive a deponentibus, sive a communibus oriantur, patiendi dumtaxat significatione usurpari; reliqua omnia tempora, sive participia verborum deponentium agendi solum significatione contenta esse.

Communium vero verborum futurorum infiniti, quod ex voce in *tum*, & infinitum *iri* suppletur, & posterius supinum semper patiendi modo usurpari. Ac participia præteriti temporis, & reliqua quæ eorum adminiculo supplentur, tum actionem, tum passionem significare: item gerundia in *di*, *do*, *dum*: cætera omnia agendi tantum habere significationem.

Ideoque infra verbo communi in præteritis tantum perfectis, & plusquam perfectis modorum omnium, & participiorum, necnon futuro conjunctivi significationem passivam Italice adscripsimus; propterea quod hæc in aliis temporibus non est usitata. De qua rursum dicemus l. 2. c. 5.

DECLINATIO VERBI COMMUNIS.

CAPUT XI.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

DImetior, *io misuro*, dimetiris, vel dimetire, dimetitur. Pl. Dimetimur, dimetimini, dimetiuntur.

Præt. imp. Dimetiebar, *io misurava*, dimetiebaris, vel dimetiebare, dimetiebatur. Pl. Dimetiebamur, dimetiebamini, dimetiebantur.

Præt. perf. Dimensus, a, um sum, vel fui, *io misurai, e ho misurato.* Et passive, *io fui, e sono stato misurato;* es, vel fuisti, est vel fuit. Pl. Dimensi, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Dimensus, a, um eram, vel fueram, *io avea misurato.* Et passive, *io era stato misurato;* eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Plur. Di-

men-

menſi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Futur. Dimetiar, *io miſurerò*, dimetieris, vel dimetiere, dimetietur. Pl. Dimetiemur, dimetiemini, dimetientur.

Imperativi Modi tempus præſens.

Dimetire, vel dimetitor, *miſura tu*, dimetiatur. Pl. Dimetiamur, dimetimini, vel dimetiminor, dimetiantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Dimetitor tu, dimetieris, ſeu dimetiere, *miſurerai tu*, dimetitor ille, vel dimetietur. Plur. Dimetiminor, vel dimetiemini, dimetiuntor, vel dimetientur.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Dimetirer, *Iddio voleſſe che io miſuraſſi*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Utinam dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Utinam Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia miſurato*. Et paſſive, *che io ſia ſtato miſurato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Dimenſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi miſurato*. Et paſſive, *che io foſſi ſtato miſurato*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Utinam Dimenſi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Utinam Dimetiar, *Iddio voglia che io miſuri*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Utinam dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Dimetiar, *concioſſiacoſachè io miſuri*, *o miſurando io*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Cum Dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Præt. imp. Cum Dimetirer, *concioſoſſecoſachè io miſuraſſi*, *o miſurerei*, *o miſurando io*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Cum Dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Cum Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſoſſecoſachè io abbia miſurato*, *o avendo io miſurato*. Et paſſive, *concioſſiacoſachè io ſia ſtato miſurato*, *o eſſendo io ſtato miſurato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Cum Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Dimensus, a, um essem, vel fuissem, *conciosossecosachè io avessi, o avrei misurato, o avendo misurato.* Et passive, *conciosossecosachè io fossi stato, o sarei stato misurato, o essendo io stato misurato*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Dimensi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Cum Dimensus, a um ero, vel fuero, *quando io misurerò, e avrò misurato.* Et passive, *quando sarò misurato, e sarò stato misurato;* eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Dimensi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erunt, vel fuerint.

Infiniti Modi tempus præsens.

Dimetiri, *misurare, e che io misuro; tu misuri, colui, o quegli*, ec.

Præt. imp. Dimetiri, *misurare, e che io misurava, o misurassi; tu misuravi*, ec.

Præt. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io misurai, e ho misurato; tu*, ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io fui, e sono stato misurato; tu* ec. Pl. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi misurammo, ed abbiamo misurato; voi* ec. Et passive, *essere stati misurati, e che noi fummo, e siamo stati misurati; voi* ec.

Præt. plusq. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io aveva, o avessi misurato; tu* ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io era stato, o fossi stato misurato; tu* ec. Pl. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi avevamo, o avessimo misurato; voi*, ec. Et passive, *esser stati misurati, e che noi eravamo stati, o fossimo stati misurati, voi*, ec.

Fut. activ. Dimensurum, am, um esse, *dover misurare, e che io misurerò*, ec. Pl. Dimensuros, as, a esse, *dover misurare, e che noi misureremo*, ec.

Fut. passiv. Dimensum iri, vel dimetiendum, am, um esse, *dover esser misurato, e che io ho ad esser misurato, tu*, ec. Pl. Dimensum iri, vel dimetiendos, as, a esse, *dover essere misurati, e che noi abbiamo ad esser misurati*, ec.

Fut. præt. mix. act. Dimensurum, am, um fuisse, *aver dovuto misurare, e che io avrei misurato*, ec.

Fut. præt. mixt. passiv. Dimetiendum, am, um fuisse,

se, *aver dovuto essere misurato, e ch' io sarei stato misurato; tu, ec.*

Gerundia, Dimetiendi, *di misurare, ed esser misurato*, dimetiendo, *misurando, ed essendo misurato*, dimetiendum, *a misurare, ed esser misurato*.

Supina, Dimensum, *a misurare*, dimensu, *da misurarsi, o da esser misurato*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Dimetiens, tis, *colui, o quegli, che misura, e misurava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Dimensus, a, um, *colui, o quegli, che misurò, e ha, o aveva misurato*.

Et passive, *colui, o quegli, che fu, ed è stato misurato, ovvero era stato misurato*.

Fut. activ. Dimensurus, a, um, *colui, o quegli, che misurerà, ovvero avrà a misurare*.

Futur. Passiv. Dimetiendus, a, um, *colui, o quegli che sarà misurato, ovvero avrà ad essere misurato*, ec.

VERBA ANOMALA.

CAPUT XII.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

POSSUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

Possum, *io posso*, potes, potest. Pl. Possumus, *noi possiamo*, potestis, possunt.

Præt. imp. Poteram, *io poteva*, poteras, poterat. Pl. Poteramus, *noi potevamo*, poteratis, poterant.

Præt. perf. Potui, *io potei, ed ho potuto*, potuisti, potuit. Pl. Potuimus, *noi potemmo, e abbiamo potuto*, potuistis, potuerunt, vel potuere.

Præt. plusq. perf. Potueram, *io aveva potuto*, potueras, potuerat. Pl. Potueramus, *noi avevamo potuto*, potueratis, potuerant.

Futur. Potero, *io potrò*, poteris, poterit. Pl. Poterimus, *noi potremo*, poteritis, poterunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac possis, *possi tu*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Possem, *Iddio volesse che io potessi*, posses, posset. Pl. Utinam Possemus, *Iddio volesse che noi potessimo*, possetis, possent.

Præt. perf. Utinam potuerim, *Iddio voglia che io ab-*

abbia potuto, potueris, potuerit. Pl. Utinam potuerimus, *Iddio voglia che noi abbiamo potuto*, potueritis, potuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam potuissem, *Iddio volesse che io avessi potuto*, potuisses, potuisset. Pl. Utinam potuissemus, *Iddio volesse che noi avessimo potuto*, potuissetis, potuissent.

Fut. Utinam possim, *Iddio voglia che io possa*, possis, possit. Pl. Utinam possimus, *Iddio voglia che noi possiamo*, possitis, possint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum possim, *conciossiacosachè io possa, o potendo io*, possis, possit. Pl. Cum possimus, possitis, possint.

Præt. imp. Cum possem, *conciofossecosachè io potessi, o potrei, e potendo io*, posses, posset. Pl. Cum possemus, possetis, possent.

Præt. perf. Cum potuerim, *conciossiacosachè io abbia potuto, o avendo io potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Præt. plusq. perf. Cum potuissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei potuto, o avendo io potuto*, potuisses, potuisset. Pl. Cum potuissemus, potuissetis, potuissent.

Fut. Cum potuero, *quando io potrò, e avrò potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Posse, *potere, e che io posso, tu puoi, colui, o quegli può, o che io poteva, o potessi*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. potuisse, *aver potuto, o che io potei, o ho potuto, e che io aveva, o avessi potuto*, ec. Cæteris caret.

SCHOLION I.

De anomalis universe, deque sum, *& compositis*.

Anomala verba dicuntur, quæ aliqua ratione a recta norma quatuor conjugationum aberrant, quæ & *inæqualia*, & *dissimilia*, & *irregularia* ab aliis dicuntur: præcipua sunt *sum*, *fero*, *volo*, *vis*, *fio*, *eo*, *queo*, *edo*, *es*, *est*, & eorum composita.

2. SUM, cujus verbi conjugatio habetur cap. 4. ab antiquis verbis *esum*, *fuo*, *forem*, conflatur. De primo Varr. l. 8. de Anal. *sum*, inquit, *olim dicebatur Esum*. Hinc es, est, eram, essem, & alia, quæ ab E inchoantur. Hinc prisci, *estunto*, pro *sunto*. Cic.

l. 3.

l. 3. de leg. *Discordiæ civium estunto ne amplius sex menses*. De secundo Virg. l. 11. *Tros, Rutulusve fuat*, ideſt, ſit. Plaut. Capt. *Caveto mihi iratus fuas*. Hinc fui, fueram, futurus, & alia. A tertio eſt *forem*, quod eſt eſſem; & *fore*, quod eſt futurum eſſe; quamvis interdum eſſe ſignificet, ut dicemus l. 2. c. 9. præc. 2. cujus compoſita *adfore*. 8. Æn. *adforet*, 5. Æn. *adfore*, 7. Æn. & 1. Met. *confore*. Ter. Andr. *defore*. Cic. in Rul. *profore*. Hor. l. 1. ep. 18. & alia.

3. In imperativo *es*, pro *esto*, vel *sis*, non parum eſt in uſu. Ter. in Enn. act. 1. & Cic. 6. ad Att. ep. 18. Bono animo *es*. Sic in compoſitis. Cic. l. 9. ep. 25. Huc ades, ad imperandum. Virg. Ecl. 9. Huc *ades*, o Galathea, pro *adsis*. Apud Plaut. Curcul. act. 1. *Site* mihi propitiæ, pro *esse*.

4. Conjunctivi præſens plenum eſt, *siem*, *sies*, *siet*, quo paſſim utuntur Plaut. ac Terent., & interdum alii. Hic *possiem* apud eoſdem. Nunc utimur imminuto, *sim*, *sis*, *sit*. Cic. in Orat. *siet*, inquit, plenum eſt, *sit*, imminutum.

5. Gerundia, *essendi*, *essendo*, *essendum*, quamvis legantur apud Donatum, apud Veteres tamen nullum reperies.

6. Participium præſentis temporis *ens*, ab *es*, ut docens a doces, formavit Sergius Flavius. Quod durum quidem, minime tamen aſpernandum cenſet Quintil. lib. 8. cap. 3. Tu cave illud uſurpes, ſi eleganter loqui velis.

7. Compoſita, *absum*, *adsum*, *desum*, *intersum*, *obsum*, *præsum*, *subsum*, *supersum*, ſimplicis *sum*, normam ſequuntur, præpoſitis *ab*, *ad*, *de*, *inter*, *ob*, *præ*, *sub*, *super*, ut abſum, abes, abfui, abero, deſum, dees, defui, deero: ſic alia.

8. Eodem modo *insum*, & *prosum*. Verum ab *insum* præteritum *infui*, ac derivata vix ſunt in uſu. Plaut. Ciſt. fin. Age, loquere, quid ibi *infuerit*. *Prosum*, vero, cum ſimplex ab E incipit, litteram D interjicit, ut *prodes*, *prodero*, &c.

9. Duo tamen compoſita, *præsum*, & *absum*, participium *præsens*, & *absens*, ab *ens* participio verbi Subſtantivi formant. At *potens*, rectius nomen dixeris (Græce δυνατος) quam participium a *possum*.

SCHO-

SCHOLION II.

De Verbo Possum.

Possum, a *potis*, & *sum*, syllabam, Is, a fine semper abjicit: T litera retinetur, si E sit prima simplicis litera, ut potes, potest, poteram, potero, pro potis es, potis eram, &c. Eadem ratione *potessem*, & *potesse* prisci dicebant. Plaut. Aul. Censent talentum magnum exorari *potesse* ab ipso sene? Teren. Enn. act. 4. Sed nihil *potesse*. Nunc vero *possem*, & *posse* dicimus, es, syllaba simplicis expecta, & T litera in S versa. Quæ duæ literæ eadem ratione permutantur inter se, quoties S est prima litera simplicis, ut possum, possim, non tamen potsum, potsim. Si simplex a litera F incipiat, litera F deperit, ut potui, non potfui, potueram, non potfueram, potuero, non potfuero.

2. Imperativi præsens Diomedi est, *possis*, quam vocem subjunctivo rectius tribuas: qua tamen utimur in imperando, quia, *fac*, verbum subauditur, quod tamen Plaut. in Pseud. expressit, sic dicens, C. *non possum*. Pseud. *fac possis*.

3. Priscis etiam apud Nonium, ac Diomedem passiva vox hujus verbi erat *potestur*, *poteratur*, *possetur*. Lucr. l. 3. *Quod tamen expleri nulla ratione potestur*. Sic aliqui illud Virg. lib. 8. legunt: *Quod fieri ferro, liquidove potestur electro*. Rectius tamen, *potest*, legitur; ut sit versus spondaicus, cum *electrum* primam producat, Græce ἤλεκτρον. Ovid. 2. Metam. De ramis *electra* novis.

FERO ACTIVUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

Fero, *io porto*. Fers. Fert. Pl. Ferimus. Fertis. Ferunt.

Præt. imp. Ferebam, *io portava*, ut legebam.

Præt. perf. Tuli, *io portai*, *e ho portato*, ut legi.

Præt. plusq. perf. Tuleram, *io aveva portato*, ut legeram.

Fut. Feram, *io porterò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fer, vel ferto, *porta tu*. Ferat. Plural. Feramus. Ferte, vel fertote, Ferant.

Futurum, sive Modus mandativus.

Ferto tu, vel feres, *porterai tu*. Ferto ille, vel feret. Pl. Fertote, vel feretis. Ferunto, vel ferent.

Opta-

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Ferrem, *Iddio volesse che io portassi*. Ferres. Ferret. Pl. Utinam Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt. perf. Utinam Tulerim, *Iddio voglia che io abbia portato*, ut legerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Tulissem, *volesse Iddio che io avessi portato*, ut legissem.

Fut. Utinam Feram, *Iddio voglia che io porti*, ut legam.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Feram, *conciossiacosachè io porti, o portando io*, ut legam.

Præt. imp. Cum Ferrem, *conciofossecosachè io portassi, o porterei, o portando io*. Ferres. Ferret. Pl. Cum Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt. perf. Cum Tulerim, *conciossiacosachè io abbia portato, o avendo io portato*, ut legerim.

Præt. plusq. perf. Cum Tulissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei, o avendo io portato*; ut legissem.

Fut. Cum Tulero, *quando io porterò, e avrò portato*, ut legero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ferre, *portare, e che io porto, e portava, o portasse; tu porti*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Tulisse, *aver portato, e che io portai; e ho portato, ec. e che io aveva, e avessi portato; tu portasti*, ec.

Fut. Laturum, am, um esse, *dover portare, e che io porterò; tu porterai*, ec.

Fut. præt. mixt. Laturum, am, um fuisse, *avere dovuto portare, e che io avrei, tu avresti portato*, ec.

Ferendum, *in portando*, od *essendo portato*.

Gerundia, Ferendi, *in portando, ad esser portato, a portare, o ad essere portato*.

Supina Latum, *a portare*. Latu, *da portarsi*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Ferens, *chi porta, o portava*.

Futur., Laturus, a, um, *che porterà, o ha a portare*.

FEROR PASSIVUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

FEror, *io sono portato*, fereris, vel ferere, fertur. Pl. Ferimur, *siamo portati*, ferimini, feruntur, ut legor.

Præt. imp. Ferebar, *io era portato*, ut legebar.

Præt.

Præt. perf. Lactus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato portato;* es, vel fuisti, &c. ut lectus, a, um sum, vel fui.

Præt. plusq. perf. Latus, a, um eram, vel fueram, *io era stato portato*, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Fut. Ferar, *io sarò portato*, ut legar, legeris.

Imperativi Modi tempus præsens.

Ferre, vel fertor, *sii tu portato*, feratur. Pl. Feramur, feremini, vel feriminor, ferantur.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Fertor tu, vel fereris, aut ferere, *sarai tu portato*, fertor ille, vel feretur. Pl. Feriminor, vel ferimini vos, *sarete voi portati*, feruntor, vel ferentur illi.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Ferrer, *Iddio voglia che io fossi portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Pl. Utinam Ferremur, ferremini, ferentur.

Præt. perf. Utinam Latus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato portato*, latus sis, vel fueris, &c. ut lectus sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Latus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato portato*, latus esses, vel fuisses, &c. ut lectus essem, vel fuissem.

Fut. Utinam Ferar, *Iddio voglia, che io sia portato*, ut legar.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Ferar, *conciossiacosachè io sia portato, o essendo io portato*, ut legar.

Præt. imperf. Cum Ferrer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei portato, o essendo io portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Pl. Cum Ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. Cum Latus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiachè io sia stato portato, o essendo stato portato*, ut Lectus, a, um sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. cum Latus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato portato, o essendo io stato portato*, ut Lectus, a, um essem, vel fuissem.

Futur. Cum Latus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò, e sarò stato portato*, ut Lectus, a, um ero, vel fuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ferri, *esser portato, che io sono portato, tu sei porta-*

tato, ec. *ovvero che io era*, *o fossi portato*, *tu*, ec.

Futur. Latum iri, vel ferendum, am, um esse, *dover esser portato*, *che io sarò*, *tu sarai portato*, ec.

Futur. præt. mist. ferendum, am, um fuisses, *aver dovuto esser portato*, *e che io sarei stato*, *tu saresti stato portato*, ec.

Participium præt. perf. & plusq. perf. Latus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che fu*, *ed è stata portata*, *ovvero che era stata portata*, ec.

Futur. Ferendus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che dee portarsi*, *o che sarà portata*, ec.

SCHOLION III.

De Fero, *ejusque compositis*.

VErbi *fero præteritum perfectum*, *& ulterius* (id est plusquam perfectum) *non invenitur*. Sic Quintil. l. 1. c. 6. *tuli* enim, & *tuleram*, sunt a *tollo*, cujus antiquum præteritum *tetulli*, nunc *sustuli*.

2. Ejus verbi composita, *antefero*, *circumfero*, *confero*, *defero*, *infero*, *perfero*, *præfero*, *profero*, *transfero*, simplicis verbi *fero*, normam sequuntur, additis præpositionibus *ante*, *circum*, *con*, *de*, *in*, *per*, *præ*, *pro*, *re*, *trans*. Verum *in*, & *con*, in supino, *illatum*, *collatum*; quia N ante L migrat in L.

3. Præpositiones vero *ab*, *ob*, *sub*, *ad*, *ex*, *dis*, cum verbo *fero*, compositæ mutationem aliquam patiuntur. *Ab* enim, sequente L, manet, ut ablatum; ante T, adsciscit S, ut abstuli, ante F, mutat B, in U, ut aufero: sicut etiam aufugio:

4. Ob, & sub in supino manent, ut oblatum, sublatum. Sequente F, migrant in F, ut offero, suffero: in præterito manet ob, ut obtuli; sub mutatur in S, ut sustuli.

5. Adsequente F, T, L, in has ipsas litteras mutat D, ut affero, attuli, allatum.

6. Ex, manet in præterito, extuli; in supino X deperditur, elatum; sequente F, in aliud F migrat, ut effero.

7. Dis in supino perdit S, dilatum; in præterito manet, distuli; sequente F, in ipsum mutatur, ut differo.

VOLO VIS.

Indicativi Modi tempus præsens.

VOlo, *io voglio*, vis, vult. Pl. Volumus, vultis, volunt.

Præt.

Præt. imp. Volebam, *io voleva*, ut docebam.
Præt. perf. Volui, *io volli*, *e ho voluto*, ut docui.
Præt. plusq. perf. Volueram, *io aveva voluto*, ut docueram.
Fut. Volam, *io vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac Velis, *vogli tu*.

Optativi modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Vellem, *volesse Iddio che io volessi*, velles, vellet. Pl. Vellemus, velletis, vellent.
Præt. perf. Utinam Voluerim, *Iddio voglia che io abbia voluto*, ut docuerim.
Præt. plusq. perf. Utinam Voluissem, *volesse Iddio che io avessi voluto*, ut docuissem.
Fut. Utinam Velim, *voglia Iddio che io voglia*, velis, velit. Pl. Utinam Velimus, velitis, velint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Velim, *conciossiacosaché io voglia*, *o volendo io*, velis; velit. Pl. Cum Velimus, velitis, velint.
Præt. imp. Cum Vellem, *conciofossecosaché io volessi*, *o vorrei*, *o volendo io*, velles, vellet. Pl. Cum Vellemus, velletis, vellent.
Præt. perf. cum Voluerim, *conciossiacosaché io abbia voluto*, *o avendo io voluto*, ut docuerim.
Præt. plusq. perf. cum Voluissem, *conciofossecosaché io avessi*, *o avrei voluto*, *o avendo io voluto*, ut docuissem.
Fut. Cum Voluero, *quando io vorrò*, *e avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Velle, *volere*, *e che io voglia*, *voleva*, *o volessi*, *tu*, *ec.*
Præt. perf. & plusq. perf. Voluisse, *aver voluto*, *e che io volli e ho voluto*, *ec. e che io aveva*, *o avessi voluto*, *tu ec.*

Participium præsentis & imperfecti.

Volens, tis, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che vuole*, *e voleva*.

N O L O.

Indicativi Modi tempus præsens.

NOlo, *io non voglio*, non vis, non vult. Plur. Nolumus, non vultis, nolunt.
Præt. imp. Nolebam, *io non voleva*, ut docebam.
Præt. perf. Nolui, *io non volli*, *e non ho voluto*, ut docui.
Præt. plusq. perf. Nolueram, *io non aveva voluto*, ut docueram. Fu-

Futurum Nolam, *io non vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Noli, vel nolito, *non vuogli tu*, nolit. Plur. Nolimus, nolite, vel nolitote, nolint.

Futurum, sive Modus mandativus.

Nolito tu, *non vorrai tu*, nolito ille. Pl. Nolitote vos, nolunto illi.

Optativi Modi tempus præsens, & imperf.

Utinam Nollem, *volesse Iddio che io non volessi*, nolles, nollet. Pl. Utinam Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Utinam Noluerim, *Iddio voglia che io non abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Noluissem, *volesse Iddio che io non avessi voluto*, ut docuissem.

Fut. Utinam Nolim, *voglia Iddio che io non voglia*, nolis, nolit. Pl. Utinam Nolimus, nolitis, nolint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Nolim, *conciossiacosachè io non voglia, o non volendo io*, nolis, nolit. Pl. Cum Nolimus, nolitis, nolint.

Præt. imp. Cum Nollem, *conciofossecosachè io non volessi, o non vorrei, o non volendo io*, nolles, nollet. Pl. Cum Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Cum Noluerim, *conciossiacosachè io non abbia voluto, o non avendo io voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Cum Noluissem, *conciofossecosachè io non avessi, o non avrei voluto, o non avendo io voluto*, ut docuissem.

Futur. Cum Noluero, *quando io non vorrò, o non avrò voluto*, ut decuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Nolle, *non volere, e che io non voglio, non voleva, e non volessi; tu, ec.*

Præt. perf. & plusq. perf. Noluisse, *non aver voluto, e che io non volli, e non ho voluto, e che io non aveva, e non avessi voluto; tu, ec.*

Participium præsentis, & imperfecti.

Nolens, tis, *uomo, donna, cosa, che non vuole, e non voleva*.

MALO.

Indicativi Modi tempus præsens.

MAlo, *io voglio più tosto*, mavis, mavult. Pl. Malumus, *noi vogliamo più tosto*, mavultis, malunt.

Præt.

Præt. Imperf. Malebam, *io voleva più tosto*, ut docebam.

Præt. perf. Malui, *io più tosto volli, e ho voluto*, ut docui.

Præt. plusq. perf. Malueram, *io aveva più tosto voluto*, ut docueram.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac Malis, *vogli tu più tosto*, fac malit.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Mallem, *volesse Iddio che io più tosto volessi*, malles, mallet. Pl. Utinam Mallemus, *Iddio volesse che noi volessimo più tosto*, malletis mallent.

Præt. perf. Utinam Maluerim, *Iddio voglia che io più tosto abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Maluissem, *volesse Iddio che io più tosto avessi voluto*, ut docuissem.

Futur. Utinam Malim, *Iddio voglia che io più tosto voglia*, malis, malit. Pl. Utinam Malimus, malitis, malint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum malim, *conciossiacosachè io più tosto voglia, o volendo io più tosto*, malis, malit. Pl. Cum Malimus, malitis, malint.

Præt. imp. Cum Mallem, *conciofossecosachè io più tosto volessi, o vorrei, o volendo io più tosto*, malles, mallet. Pl. Cum Mallemus, malletis, mallent.

Præt. perf. Cum Maluerim, *conciossiacosachè io più tosto abbia voluto, o avendo io più tosto voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Cum Maluissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei più tosto voluto, o avendo io più tosto voluto*, ut docuissem.

Fut. Cum Maluero, *quando io più tosto vorrò, e avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Malle, *volere più tosto, e che io più tosto voglio, o voleva, o volessi; tu, ec.*

Præt. perf. & plusq. perf. Maluisse, *aver più tosto voluto, o che io più tosto volli, e ho voluto, e che io più tosto aveva, o avessi voluto; tu, ec.*

Ge-

Gerundiis, supinis, ac participiis caret.

SCHOLION IV.

De volo, *ejusque compositis*.

VOlo, *volas*, *volavi*, verbum est regulare, conjugationis primæ, *Volo*, *vis* anomalum est, cujus imperfectum *volebam*, *nolebam*, *malebam*: perfectum, *volui*, *noli*, *malui*. Plusquam perfectum, *volueram*, *nolueram*, *malueram*, & quæ ex his formantur, secundæ conjugationis normam sequuntur.

2. Futurum, *volam* tertiæ conjngationis lege inflectitur. Eo utitur Cic. ad Att. l. 2. ep. ult. *Volam*, illum scire ex te me id fecisse. Hor. l. 2. ep. 2. Scire *volam*, quantum &c. Item alii.

3. Imperativo proprio caret, pro quo utimur, *fac velis*. Cic. Att. l. 3. Itaque *fac*, ut me *velis* esse aliquem. Sic, *da operam ut velis*, & similibus Diomedes addit, *volito*, *volitote*, sed in usu non sunt.

4. Infiniti, & participii futuris caret, nec non supinis. Sic etiam gerundiis, auctore Phoca, ac Diomede; quamvis apud Donatum sint, *volendi*, *do*, *dum*.

5. *Nolo*, & *malo*, composita idem sunt, ac *non volo*, & *magis volo*. Cic. in Or. Apud Plaut. *mavollo*, *mavollem*, & *mavelim*, invenies: *nevolo*, pro *nolo*, *nevis*, *nevult*, apud eundem Trinum. Filiam meam tibi desponsam esse audio, nisi tu *nevis*.

6. Imperativi voces *noli*, & *nolite*, frequentes sunt apud Cic. & alios. Futuri, *nolito*, *nolitote*, apud Nonium. *Nolens*, partic. Lucan. l. 1.

7. Futurum indicativi, *malam*, præsertim in prima persona non videtur esse usitatum, pro quo *malim*, *malis*, *malit*, dicas malo. Cœlius tamen l. 8. ep. 4. Sed ut spero, bonos, & Senatum *malet*.

FIO, FIS.

Indicativi Modi tempus præsens.

FIO, *io sono fatto*, fis, fit. Pl. Fimus, fitis, fiunt.
Præt. imp. Fiebam, *io era fatto*, ut audiebam, sed passivâ significatione.

Præt. perf. Factus, a, um sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato fatto*, ut lectus, a, um sum vel fui.

Præt. plusq. perf. Factus, a, um eram, vel fueram, *io era stato fatto*, ut lectus, a, um eram, vel fueram,

Fut. Fiam, *io sarò fatto*, ut audiam, sed passive.

Im-

Imperativi Modi tempus præsens.

Fias, *sii tu fatto*, fiat. Pl. fiamus, fiatis, fiant.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Fierem, *volesse Iddio che io fossi fatto*, ut egerem, sed significatione passiva.

Præt. perf. Utinam Factus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato fatto*, ut lectus, a, um sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Factus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato fatto*, ut lectus, a, um essem, vel fuissem.

Fut. Utinam Fiam, *Iddio voglia che io sia fatto*, ut audiam, sed significatione passiva.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Fiam, *conciossiacosachè io sia fatto, o essendo io fatto*, ut audiam, sed significatione passiva.

Præt. imp. Cum Fierem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei fatto, o essendo io fatto*, ut legerem.

Præt. perf. Cum Factus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato fatto, o essendo io stato fatto*, ut lectus, a, um sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. Cum Factus, a, um essem, vel fuissem, *conciossiacosachè io fossi, o sarei stato fatto, o essendo io stato fatto*, ut lectus, a, um essem, vel fuissem.

Futur. Cum Factus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò fatto, e sarò stato fatto*, ut lectus, a, um ero, vel fuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Fieri, *farsi, o esser fatto, e che io sono fatto, ed era, o fossi fatto; tu sei fatto, ed eri, o fossi fatto* ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Factum, am, um esse, vel fuisse, *esser stato fatto, e che io fui, e sono stato fatto, e che io era stato, o fossi stato fatto; tu* ec.

Fut. Factum iri, vel faciendum, am, um esse, *dover farsi, e che io sarò fatto, e ho ad esser fatto; tu*, ec.

Fut. præt. mixt. Faciendum, am, um fuisse, *aver dovuto essere fatto, e ch' io sarei stato fatto: tu*, ec.

Participium præt. perf. & plusf. perf.

Factus, a, um, *uomo, donna, cosa, che fu, ed è stata fatta, e che era stata fatta.*

Fut. Faciendus, a, um, *uomo, donna, cosa, che sarà fatta, e che ha a farsi.*

SCHO-

SCHOLION V.

De facio, & fio, eorumque compositis.

Facio activum, conjugationis tertiæ rite format omnes modos, ac tempora. Passivum ejus olim *facior*, (cujus extant apud Nonium, ac Priscianum exempla) sed jam exolevit, eique successit *fio*, significatione passiva: quod in præsenti, & imperfecto modorum omnium propriam flexionem habet: Præteritum *factus sum*, cum derivatis, fit ab activi supino *factum*, ut factus sum, a supino lectum.

2. Imperativum non habet proprium. Plaut. tamen Curcul. act. 1. dixit, *fi* mi obsequens: & mox, *fite* mihi volentes. Et apud Nonium, *fitote*. Hor. l. 2. Sat. 5. *fi* cognitor ipse. Diomedes etiam agnoscit *fito*, *fitote*, *fiunto*, qui addit gerundia *fiendi*, *fiendo*, *fiendum*, & participium *fiens*, quibus minime uteris, nisi apud idoneos Auctores reperies. Nec *fiendus* dices, sed *faciendus*.

3. Si *facio*, cum præpositionibus componatur, A mutat in I, ut *afficio*, *conficio*, *deficio*, *efficio*, *inficio*, *interficio*, *officio*, *perficio*, *proficio*, *reficio*, *sufficio*: ea simplicis flexionem sequuntur; passivumque habent a *facior*, *ut afficior*, *conficior*, &c. præter *officio*, & *proficio*, quæ passivum non habent, nisi forte impersonaliter. Quod si *facio* cum aliis componatur particulis, A suum retinet, & passivum habet, a *fio*, ut *calefacio*, *frigefacio*, *liquefacio*, *madefacio*, *tepefacio*, *calefio*, *frigefio*, *liquefio*, *madefio*, *tepefio*. Reperiuntur tamen etiam *confio*, *defio*, *interfio*, passive, pro *conficior*, &c. Badus 9. ad Att. Res tota *confieret*. Æn. 4. *Confieri* possit. Ter. Adelph. Hoc *confit*, quod volo. Hecyr. act. 3. Nihil apud me tibi *defieri* patiar. Luc. l. 3. Aut flammis *interfiat*.

EO, IS.

Indicativi Modi tempus præsens.

EO, *io vo*. Is, *tu vai*. It, *colui*, *o quegli va*. Pl. Imus, *noi andiamo*. Itis, *voi andate*. Eunt, *coloro*, *o quelli vanno*.

Præt. imp. Ibam, *io andava*, ibas, ibat. Pl. ibamus, *noi andavamo*, ibatis, ibant.

Præt. perf. Ivi, *io andai*, *e sono andato*, ut audivi.

Præt. pl. perf. Iveram, *io era andato*, ut audiveram.

Fut. Ibo, *io andrò*, ibis, ibit. Pl. ibimus, ibitis, ibunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

I, vel ito tu, *va tu*, eat, *vada quegli*. Pl. Eamus, *andiamo noi*, ite, vel itote, *andate voi*, eant, *vadano coloro*.

Futurum, five Modus mandativus.

Ito tu, vel ibis, *andrai tu*, ito ille, vel ibit. Pl. Itote, vel ibitis, *andrete voi*, eunto, vel ibunt.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Irem, *Iddio volesse che io andassi*, ut audirem.

Præt. perf. Utinam Iverim, *Iddio voglia che io sia andato*, ut audiverim.

Præt. plusq. perf. Utinam Iviſſem, *Iddio volesse che io fossi andato*, ut audiviſſem.

Fut. Utinam Eam, *Iddio voglia che io vada*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Eam, *conciossiacosachè io vada*, *o andando io*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Præt. imp. Cum Irem, *conciofossecosachè io andassi*, *o andrei*, *o andando io*, ut audirem.

Præt. perf. Cum Iverim, *conciofossecosachè io sia andato*, *o essendo io andato*, ut audiverim.

Præt. plusq. perf. Cum Iviſſem, *conciofossecosachè io fossi*, *o sarei andato*, *o essendo io andato*, ut audiviſſem.

Fut. Cum Ivero, *quando io andrò*, *e sarò andato*, ut audivero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ire, *andare*, *e che io vo*, *andava*, *o andassi*; *tu* ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Iviſſe, *essere andato*, *e che io andai*, *e sono andato*, *o che io era*, *o fossi andato*; *tu* ec.

Fut. Iturum, am, um eſſe, *dover andare*, *e che io andrò*, *tu andrai*, *quegli andrà*.

Fut. præt. mixt. Iturum, am, um fuiſſe, *aver dovuto andare*, *e che io sarei andato*; *tu* ec.

Gerundia, Eundi, *di andare*, Eundo, *andando*. Eundum, *ad andare*.

Participium præsentis & imperfecti.

Iens, euntis, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che va*, *e andava*.

Futuri, Iturus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che andrà*, *e che è per andare*.

SCHO-

SCHOLION VI.

De verbo eo, & compositis.

VErbum *eo*, anomalum in præsenti, imperfecto, & futuro propriam habet flexionem; in præteritis vero leges quartæ conjugationis sequitur. *Ivi*, *iveram*, *iverim*, *ivissem*, *ivero*, ut audivi, audiveram, &c.

2. Simplicis *eo*, normam sequuntur in omnibus ejus composita, quæ sunt *abeo*, *adeo*, *anteo*, *circumeo*, *coeo*, *exeo*, *ineo*, *intereo*, *obeo*, *pereo*, *præeo*, *prætereo*, *subeo*, *transeo*: Sic etiam *prodeo*, & *redeo*, quæ tamen literam D interserunt. *Væneo* etiam, quasi *vænum eo* eandem normam sequitur. *Vænibam*, *vænivi*, & *venii*, *venibo*, *vænire*, *vænivisse*. Vide c. 9. Schol. 1. in fine.

3. Reperies apud Tibull. l. 1. eleg. 4. *transiet* ætas, pro *transibit*, & apud Sen. l. 2. de Benef. Nullam *iniet* gratiam, pro *inibit*, perinde quasi verbum hoc quartæ sit flexionis. Sicut etiam interdum quartæ flexionis verba ad hujus verbi normam imperfectum, & futurum inflectunt, *nutribit*, *mollibit*, ut diximus c. 9. Schol. 1. quæ tamen vix censuerim imitanda.

QUEO, & NEQUEO.

Indicativi Modi tempus præsens.

QUeo, *io posso*. Quis. Quit. Pl. Quimus. Quitis. Queunt. Nequeo, *io non posso*. Nequis. Nequit. Plur. Nequimus.. Nequitis. Nequeunt.

Præt. imp. Quibam, &c. *io poteva*. Nequibam, &c. *io non poteva*, ut ibam.

Præt. perf. Quivi, &c. *io potei*, *ed ho potuto*. Nequivi, &c. *io non potei*, *e non ho potuto*, ut ivi.

Præt. plusq. perf. Quiveram, &c. *io aveva potuto*. Nequiveram, &c. *io non aveva potuto*, ut iveram.

Fut. Quibo, &c. *io potrò*. Nequibo, &c. *io non potrò*, ut ibo.

Optativi modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Quirem, &c. *Iddio volesse che io potessi*. Nequirem, &c. *che io non potessi*, ut irem.

Præt. perf. Utinam Quiverim, &c. *voglia Iddio che io abbia potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto*, ut iverim.

Præt. plusq. perf. Utinam Quivissem, &c. *volesse Iddio che io avessi potuto*. Nequivissem, &c. *che io non avessi potuto*, ut ivissem.

Fut. Utinam Queam, &c. *voglia iddio che io possa*. Nequeam, &c. *che io non possa*, ut eam.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Queam, &c. *conciossiacosachè io possa*, *o potendo io*. Nequeam, &c. *che io non possa*, *o non potendo io*.

Præt. imp. Cum Quirem, &c. *conciofossecosachè io potessi*, *o potrei*, *o potendo io*. Nequirem, &c. *che io non potessi*, *o non potrei*, *o non potendo io*, ut irem.

Præt. perf. Cum Quiverim, &c. *conciossiacosachè io abbia potuto*, *o avendo io potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto*, *o non avendo io potuto*, ut iverim.

Præt. plusq. perf. Cum Quivissem, &c. *conciofossecosachè io avessi*, *o avrei potuto*, *o avendo io potuto*. Nequivissem, &c. *che io non avessi*, *o non avrei potuto*, *non avendo io potuto*, ut ivissem.

Fut. Cum Quivero, &c. *quando io potrò*, *ed avrò potuto*. Nequivero, &c. *quando io non potrò*, *e non avrò potuto*.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Nequire, *non potere*, *e che io non posso*, *non poteva*, *o non potessi*; *tu*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Quivisse, &c. *aver potuto*, *e che io potei*, *ed ho potuto*, *aveva*, *o avessi potuto*; *tu*, ec. Nequivisse, &c. *non aver potuto*, *e che io non potei*, *e non ho potuto*, *non aveva*, *e non avessi potuto*; *tu* ec.

SCHOLION VII.

De Verbis queo, & nequeo.

Queo, & *nequeo* flectuntur, ut *eo*, infinitum tamen, *quire*, gerundia quoque, supina, ac participia non videntur in usu.

Passiva voce, *quitur*, *queuntur*, *queatur*, *quitus sum*, dicebant Veteres, auctore Diomede; sicut & eadem voce *potestur*, *poteratur*, *possitur*. Sic etiam, *nequitur*, & *nequitum est*, apud Festum. Lucr. lib. 1. Dum veniant aliæ, ac suppleri summa *queatur*. Ter. Hec. act. 4. sc. 1. Forma in tenebris nosci non *quita est*. Vide ibi Donat.

EDO,

EDO, COMEDO, EXEDO.

Indicativi Modi tempus præsens.

EDo, *io mangio*, edis, vel es. Edit, vel eſt. Comedo, *io mangio*, comedis, & comes, comedit, vel comeſt.

Exedo, *io consumo*, exedis, exedit, vel exeſt.

Imperativi Modi tempus præſens.

Ede, vel es, *mangia tu*.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Edito tu, vel eſto tu, *mangerai tu*, edito, vel eſto ille, *mangerà quegli*.

Comedito, vel comeſto tu, *mangerai tu*, comedito, vel comeſto ille, *mangerà quegli*.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Ederem, vel eſſem, *volesse Iddio che io mangiassi*, eſſes, eſſet. Pl. Utinam Eſſemus, eſſetis, eſſent.

Utinam Comederem, vel comeſſem, comeſſes, comeſſet. Pl. Utinam Comeſſemus, comeſſetis, comeſſent.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Edam, *conciossiachè io mangi*, edas, edat, &c.

Cum Comedam, *conciossiachè io mangi*, comedas, comedat, &c.

Præt. imp. Cum ederem, vel eſſem, *conciofossecosachè io mangiassi, o mangerei o mangiando*; eſſes, eſſet. Pl. Cum Eſſemus, eſſetis, eſſent.

Cum Comederem, vel comeſſem, comeſſes, comeſſet. Pl. Cum Comeſſemus, comeſſetis, comeſſent.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Edere, vel eſſe. Comedere, vel comeſſe, *mangiare*.

Exedere, vel exeſſe, *consumare*.

Indicativi Modi tempus præſens paſſivum.

Editur, vel eſtur, *si mangia*.

SCHOLION VIII.

De edo, *& compositis*.

E*Do*, *edis*, *edidi*, *editum*, priore ubique producta, ideſt *extra do*, ſive *emitto*, verbum eſt regulare conjugationis tertiæ. Sic etiam *edo*, *edis*, priore correpta in præſenti, & imperfecto; *edi*, *esum*, priore in præterito, ac ſupino producta, ideſt *vescor*, ſeu *manduco*, regulare quoque eſt, omneſque modos habet, ac tempora, ſicut & compoſita, *comedo*, *comedis*, *comedi*, *comesum*, *exedo*, *exedis*, *exedi*, *exesum*, & alia.

Verum in hac posteriore significatione nonnullas voces sumit *edo* a verbo sum, quæ positæ sunt in Paradigmate, ut.

2. *Es*, & *comes*, præsens indic. Plaut. Most. Quem absentem *comes*. 2. *est*, *comest*, *exest*. Virg. 4. Æn. *Est* mollis flamma medullas. Id. in epigr. Qui semper lacerat, *comestque* mentem. Luc. l. 3. Quem volucres lacerant, atque *exest* anxius angor. Cicer. 3. Tusc. Lacerat, *exest* animum, planeque conficit. 3. *Es* in præsenti imperat. Plaut. Mil. *Es*, bibe, animo obsequere. Et in plur. *este*. Plaut. Most. *Este*, effarcite vos. 4. *Esto*, *comesto*, futur. imper. Cato de re rust. Brassicam *esto*, vel coctam, vel crudam. Id. ib. Ubi cœnaveritis, *comesto* quinque folia. 5. *Edam*, *comedam*, præ. conjunct. Cic. 2. De Fin. Reperiemus asotos, primum ita non religiosos, ut *edant* de patella. Id. l. 9. ep. 20. Cura, si me amas, ut valeas, ne ego, te tacente, bona tua *comedam*. 6. *Essem*, *comessem*, imp. subjunct. Valer. Max. l. 4. c. 3. Si Dionysio adulari velles, ista non *esses*. Vir. 1. Georg. Ut mala culmos *esset* rubigo. Cicer. pro Sext. Ut bona sua *comesset*. Ter. Eun. Act. 3. Ut de symbolis *essemus*. 7. *Esse*, præs. & imp. infin. Cic. l. 2. de Or. Fœnum alios ajebat *esse* oportere. Sic *comesse*, apud Plin. & Plaut. Most.

3. Passiva etiam voce *estur*. Plin. l. 20. cap. 9. In Ægypto propter amaritudinem non *estur*. Sic Ov. 1. de Ponto. *Estur* ut occulta.

4. Diomedes Indicativo addit *estis*, imperat. *este*, *estote*, quas voces non est cur rejiciamus.

DIC, DUC, FAC.

DIC, *duc*, *fac*, in imperativo E literam etiam in compositis amiserunt, ut *prædic*, *deduc*, *calefac*. Composita tamen ex verbo *facio*, si A in I mutent, E servant, ut *confice*, *perfice*, *effice*, &c.

SCHOLION IX.

ANtiqui, *dice*, *duce*, *face*, dicebant, quæ apud Comicos interdum reperiuntur. Plaut. Captiv. *Dice*, monstra, præcipe. Quare & in composito. Virg. l. 11. Æn. Armari Volscorum *edice* maniplis, pro *edic*. Plaut. Most. *Duce* me, amabo. Ter. Adel. act. 5. sc. 7. Tu abi, & *traduce*; & act. 3. sc. 4. Hunc *abduce*. Apud Poetas etiam *face*. Ter. And. Me missum *face*.

Ov.

Ov. Ep. Phy. *Face* expectes; ut Veteres legunt codices; & 1. Fast. Jane *face* æternos, &c. 2. de Pont. el. 3. Verba *face*, ut vita &c. Auctor hic Aldus, & alii.

VERBA DEFECTIVA.

CAPUT XIII.

Prò inferiore ordine infimæ classis.

MEMINI.

Indicativi Modi tempus præsens, & perfectum.

MEmini, *io mi ricordo, mi ricordai, e mi sono ricordato*, meministi, &c. ut legi.

Præt. imp. & plusq. perf. Memineram, *io mi ricordava, e mi era ricordato*, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præsens, & futurum.

Memento tu, vel memineris, *ricordati, e ti ricorderai tu*, meminerit. Pl. Meminerimus, mementote, vel memineritis, meminerint.

Optativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Utinam Meminerim, *Iddio voglia che io mi ricordi, o mi sia ricordato*, memineris &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Utinam Meminissem, *Iddio volesse che io mi ricordassi, o mi fossi ricordato*, meminisses, &c. ut legissem.

Conjunctivi Modi tempus præsens, & perfectum.

Cum Meminerim, *conciossiacosachè io mi ricordi, o mi sia ricordato, o ricordandomi io, ed essendomi ricordato*, memineris &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Cum Meminissem, *conciofossecosachè io mi ricordassi, e ricorderei, o mi fossi, e sarei ricordato, o ricordandomi io, ed essendomi ricordato*, meminisses &c. ut legissem.

Fut. Cum Meminero, *quando io mi ricorderò, e mi sarò ricordato*, memineris &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præsens, & perfectum.

Meminisse, *ricordarsi, ed essersi ricordato; e che io mi ricordo e mi ricordai, o mi sono ricordato; tu* ec.

Præt. imp. & plusq. perf. Meminisse, *ricordarsi, ed essersi ricordato, e che io mi ricordava, e ricordassi, mi era, e mi fossi ricordato; tu*, ec.

NOVI.

Indicativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Novi, *io conosco*, *conobbi*, *ed ho conosciuto*, novisti, &c. ut legi.

Præt. imp. & plusq. perf. Noveram, *io conosceva*, *ed aveva conosciuto*, noveras, &c. ut legeram.

Imperativi Modi tempus præsens, futurum.

Noveris, *conosci*, *e conoscerai tu*, noverit. Pl. Noverimus, noveritis, noverint.

Optativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Utinam Noverim, *Iddio voglia che io conosca*, *ed abbia conosciuto*, noveris &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Utinam Novissem, *Iddio volesse che io conoscessi*, *ed avessi conosciuto*, novisses, &c. ut legissem.

Conjunctivi Modi tempus præsens, & perfectum.

Cum Noverim, *conciossiacosachè io conosca*, *ed abbia conosciuto*, *o conoscendo io*, *ed avendo conosciuto*, noveris, &c. ut legerim.

Præt. imperf. & plusq. perf. Cum Novissem, *conciofossecosachè io conoscessi*, *e conoscerei*, *e che io avessi*, *ed avrei conosciuto*, *e conoscendo io*, *ed avendo io conosciuto*, novisses &c. ut legissem.

Futur. Cum Novero, *quando io conoscerò*, *ed avrò conosciuto*, noveris &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præsens, & perfectum, imperfectum, & plusq. perfectum.

Novisse, *conoscere*, *ed aver conosciuto*, ec.

ODI.

Indicativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Odi, *io odio*, *ed odiai*, *ed ho odiato*, odisti, odit. Pl. Odimus, odistis, oderunt, vel odere.

Præt. imp. & plusq. perf. Oderam, *io odiava*, *ed aveva odiato*, oderas, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præsens, & futurum.

Oderis, *odia tu*, *e odierai tu*, oderit. Pl. Oderimus, oderitis, oderint.

Optativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Utinam Oderim, *Iddio voglia che io odj*, *ed abbia odiato*, oderis &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Utinam Odissem, *Iddio volesse che io odiassi*, *ed avessi odiato*, odisses, &c. ut legissem.

Con-

Conjunctivi Modi tempus præsens, & perfectum.
Cum Oderim, *conciossiacosachè io odi, ed abbia odiato, ovvero odiando io, ed avendo io odiato*, oderis, &c. ut legerim.
Præt. imp. & plusq. perf. Cum Odissem, *conciofossecosachè io odiassi, ed odierei, ed avessi, e avrei odiato, ovvero odiando, ed avendo io odiato*, odisses, &c. ut legissem.
Fut. Cum odero, *quando io odierò, ed avrò odiato*, oderis, &c. ut legero.
Infiniti Modi tempus præs. & imp. & plusq. perf.
Odisse, *odiare, ed aver odiato*, ec.

CŒPI.

Indicativi Modi præteritum perfectum tantum.

CŒpi, *io cominciai, ed ho cominciato*, cœpisti, cœpit. Pl. Cœpimus, *noi cominciammo, ed abbiamo cominciato*, cœpistis, cœperunt, vel cœpere.
Passive. Cœptus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato cominciato*, cœptus es, vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Cœpti, æ, a sumus, vel fuimus, *noi summo, e siamo stati cominciati*; estis, vel fuistis; sunt, fuerunt, vel fuere.
Præt. plusq. perf. Cœperam, *io aveva cominciato*, cœperas, &c. ut legeram.
Passive. Cœptus, a, um eram, vel fueram, *io era stato incominciato*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Imperativi Modi tempus præsens, & futurum.

Cœperis, *comincia tu, comincierai tu*, cœperit. Pl. Cœperimus, *cominciamo noi, e cominceremo noi*, cœperitis &c.

Optativi Modi præteritum perfectum.

Utinam Cœperim, *Iddio voglia che io abbia cominciato*, cœperis &c. ut legerim.
Passive. Utinam Cœptus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato cominciato*, sis, vel fueris &c. ut lectus, a, um sim, vel fuerim.
Præt. plusq. perf. Utinam Cœpissem, *Iddio volesse che io avessi cominciato*, cœpisses &c. ut legissem.
Passive. Utinam Cœptus, a, um essem, vel fuissem, *volesse Iddio che io fossi stato cominciato*, esses, vel fuisses &c. ut lectus, a, um essem, vel fuissem.

Conjunctivi Modi præteritum perfectum.

Cum Cœperim, *conciossiacosachè io abbia cominciato*,

ed avendo io cominciato, cœperis &c. ut legerim.

Passive. Cum Cœptus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato cominciato, ed essendo io stato cominciato;* &c. ut lectus sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. Cum Cœpissem, *conciosossecosachè io avessi, o avrei cominciato, o avendo io cominciato*, cœpisses &c. ut legissem.

Passive. Cum Cœptus, a, um essem, vel fuissem, *conciosossecosachè io fossi, o sarei, o essendo io stato cominciato;* &c. ut lectus, a, um essem, vel fuissem.

Fut. Cum Cœpero, *quando io comincierò, ed avrò cominciato*, &c. ut legero.

Passive. Cum Cœptus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò cominciato, e sarò stato cominciato*, &c. ut lectus ero, vel fuero.

Infiniti Modi perfectum, & plusq. perfectum.

Cœpisse, *aver cominciato, e che io cominciai, ed ho cominciato, e che io aveva, ed avessi cominciato; tu* ec.

Passive. Cœptum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato cominciato, e che io fui, e sono stato cominciato, e che era stato, e fossi stato cominciato, tu* ec.

Fut. Cœpturum, am, um esse, *che io comincerò, e sarò per cominciare; tu* ec.

Passive. Cœptum iri, *che si comincierà, e che si ha a cominciare*.

Futur. præt. mixt. Cœpturum, am, um fuisse, *aver dovuto cominciare, e che io avrei cominciato; tu* ec.

Sup. Cœptum, *a cominciare*, Cœptu, *da cominciarsi*.

Participium præt. perf. & plusq. perf. passivi.

Cœptus, a, um, *uomo, donna, cosa cominciata*.

Futur. act. Cœpturum, a, um, *uomo, donna, cosa, che comincierà, e ha a cominciare*.

SCHOLION I.

De defectivis generatim, ac memini, odi, novi, cœpi.

DEfectiva Diomedi, ac Phocæ sunt verba, quibus modi nonnulli, aut tempora, numeri, personæve deficiunt. Quo vocabulo Probus *anomala* quoque complectitur. Verum non omnia defectiva sunt anomala; nam *memini*, *odi*, *novi*, *cœpi*, cum multis destituantur temporibus, tertiæ tamen, sive quartæ conjugationis leges servant. *Memini*, *meministi*, *meminerim*, *sicut legi*, *legisti*, *legerim*, vel *audivi*, *audivisti*, *audiverim*. Sic & in aliis.

2. Qua-

2. Quatuor hæc verba præteritum solum habent: sed trium priorum præteritum sumitur etiam pro præsenti, quo tempore carent. At *cœpi* solum præteritum adsignificat: nam olim *cœpio* præsenti tempore in usu fuit. Plaut. Men. Lites *cœpio*. Id. Truc. Aliud quæstum *cœpiat*. Hinc Ter. Adel. act. 3. sc. 3. Priusquam ille quidquam *cœperet*, idest, inciperet. Prisc. l. 10.

3. Futuri indicativi, quo carent hæc verba, vice fungitur futurum subjunctivi, *meminero*, *novero*, *odero*, *cœpero*.

4. *Memini* præter indicativi præteritum, habet in imperativo præsens, *memento*, & *mementote*, *memineris* vero, *oderis*, *cœperis*, &c. quæ pro imperativo usurpantur, voces sunt conjunctivi.

5. *Odi*, participium habet præteriti *osus*, apud Gell. l. 3. c. 8. & futuri *osurus*, apud Cic. de Amic. Ita amare oportere, ut si esset *osurus*. Quæ quamvis non multum sint in usu, *exosus* tamen, & *perosus* passim occurrunt.

6. *Cœpi*, præteritum aliud habet passivæ vocis, *cœptus*, *a*, *um sum*, *vel fui*, *eram*, *vel fueram*: in aliis etiam modis, ut *cœptus fuerim*, *fuissem*, *fuero*, &c. jungiturque aliis passivis infiniti modi, ut *res cœpit fieri*, vel *cœpta est fieri*. Cic. de Clar. Orat. Ad majores causas adhiberi *cœptus est*.

7. Habet partic. præteriti, *cœptus*, *a*, *um*, & futuri, *cœpturus*, *a*, *um*.

INQUAM.

Indicativi Modi tempus præsens.

INquam, *io dico*, inquis, inquit. Pl. inquimus, inquiunt.
Præt. imp. Inquiebat, & inquibat.
Præt. perf. Inquisti, inquit.
Futur. Inquies, inquiet.
Imper. præs. inque, vel inquito.
Part. Inquiens.

AJO.

Indicativi Modi tempus præsens.

AJO, *io dico*, ais, ait. Pl. Ajunt.
Imperf. Ajebam, ajebas, ajebat. Pl. Ajebamus, ajebatis, ajebant.
Imperat. præs. Ai.

Optat. futur., & conjunct. præs. Ajas, ajat.
Particip. Agens, Agentis.

SCHOLION II.

De verbis inquam, & ajo.

INquam, prima est positio verbi, ut censent Phocas, ac Diomedes. Quamquam, *inquio* reperitur apud Cat. epig. 10. Deferri, mane *inquio* puellæ: sed rarum est. *Inquam*, *inquis*, *inquit*, passim occurrunt.

2. *Inquimus*, Hor. lib. 1. Sat. 3. *inquibat*, Cic. in Top. Ad Ciceronem *inquibat* Gallus noster: ut habent emendatissimi libri Aldini, Gryphiani, Manutiani, Lambiniani, *inquiebant*. Id. Cic. l. 2. Acad. sub fin. Ursum *inquiebant* hujusmodi esse. *Inquisti*. Cic. 2. de Or. *inquii*. Cat. ep. 10. *inquies*. Ad Att. l. 6. *inquiet*. Ad Her. l. 4. proœm. *inque*, in imperat. Ter. Heaut. Act. 4. & Phor. *inquito*. Plaut. Aul.

3. *Ajo*, Phocas ait, præsens tantum, & imperfectum habere; Probus addit etiam præteritum, *ai*, *aisti*, *ait*, quod tamen non est in usu. Imp. *ai*, Plaut. Vel *ai*, vel nega.

FOREM, FAXO,

Et alia defectiva.

FOREM, *fores*, *foret*. Pl. *forent*, pro essem, esses, esset, essent. Futurum infiniti *fore*, hoc est futurum esse. Ejus composita *abfore*, &c. Vide supra in anomalis c. 12. Schol. 1.

FAXO, futurum indicativi, pro faciam. Virg. Æn. lib. 9. Haud sibi cum Danais rem *faxo*, &c. Liv. l. 6.

QUÆSO, *quæsumus*, idest rogo, primas tantum personas præsentis habet. Olim *quæso*, *quæsis*, *quæsit*. Lucr. l. 5. Non divum pacem votis adit, & prece *quæsit*. Phocas ait, *Quæsere* apud Sallust. ac Tull. legi.

AVE, *avete*, *aveto*, *avere*, verbum est salutandi; *avete* est apud Svet. in Claud. c. 21. *aveto*, apud Sall. in Cat. *Aveo* autem, idest *concupisco*, plura habet tempora.

SALVE, *salvete*, *salvebis*, *salveto*, *salvere*. *Salvete* est apud Plaut. Pæn. Qui etiam in Truc. dixit *salveo*, quod Probus ridicule positum putat, ut rustici personæ serviret. *Salvebis* est apud Cic. ad Att. l. 6.

CEDO, Da, vel dic, secunda est imper. Ter. Phor. Tu mihi argentum *cede*. Probus ait, *cedite*, numero multitudinis apud priscos Comicos inveniri.

INFIT, tertia persona præs. indic. pro *incipit*, vel *inquit*, apud Virg. l. 5. 10. & alibi. *Infio*, apud Varr. teste Prisc. l. 8.

OVAT, tertia præs. indic. *ovans*, *ovantis*, partic. *ovatio*, minor triumphus.

DEFIT, pro deest. Vir. Ecl. 1. *defiet*, pro deerit, *defiat*, pro desit. Plaut. Mæn. *defieri* pro deesse. Ter. Hecyr. act. 5. sc. 2.

APAGE, imper. idest Remove. Plaut. Casin. *Apage te a dorso meo*. Id. Curc. *Apage hanc caniculam*. Hinc *apagesis*, idest *apage*, *si vis*. Pl. *apagete* Diom.

Quæ sequuntur in im, *ad futurum optativi, aut præsens, vel futurum conjunctivi, aut ad præsens, vel futurum modi potentialis pertinent; pleraque tamen eorum non sunt in usu.*

EDIM, *edis*, *edit*. Pl. *edimus*, *editis*, *edint*, pro edam, edas, &c. *io mangi*. Cæc. Nihil ne tibi esse, quod *edim*? idest edam. Plaut. Cap. act. 3. quid quod *edit*; quærit; idest edam. Næv. Quod *editis* (idest, quod edatis) nihil est. Plaut. Pæn. Est domi, quod *edimus*, idest edamus. Sic etiam:

COMEDIM, *comedis*, &c. pro comedam, comedas, *io mangiai*. Cic. l. 9. ep. 20. Cura ut valeas, nego, te jacente, bona tua *comedim*. Plaut. etiam Bacchid. Alii legunt *comedam*.

FAXIM, *faxis*, *faxit*. Pl. *faxitis*, *faxint*, pro faciam, fecero, vel fecerim, *faxim*. Plaut. Aulul. & Truc. *faxis*, Ter. Andr. & Heaut. *faxit*, Cic. de Leg. Qui secus *Faxit*. *Faxitis*. Liv. Dec. 3. l. 3. *Faxint*. Cic. Att. l. 16. ep. 1. Ter. Heaut. act. 1.

AUSIM, *ausis*, *ausit*, idest audeam, seu ausus ero, fuero, vel fuerim. Liv. l. 1. Dec. 1. Nec si sciam dicere *ausim*.

AUXIM, *auxis*, idest augeam. Liv. l. 29. Ea vos omnia bene juvetis; bonis actibus *auxitis*.

AXIM, *axis*, *axit*, pro egerim, Non. ex Pacuv.

DUIM, *duis*, *duit*, *duint*, pro dem, des, det, dent; *duis* pro dederis. Liv. l. 1. Fest. *duit*. Plaut. Aul. *duint*. Ter. Andr. & Phor. act. 4. sc. 5.

PERDUIM, *perduis*, *perduit*, pro perdam. *Perduis*. Plaut. Amph. *perduint*. Ter. Heaut. & Phor. act. 1.

CREDUIM, *creduis*, pro crederim. Plaut. Amph. & Capt. Dicitur & *creduam*, ut Festus adnotat. Ter. Phor. act. 3. Cave, isti quidquam *creduas*.

VER-

VERBA IMPERSONALIA,

PŒNITET, *Verbum Defectivum, impersonale, activæ vocis, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

PŒnitet, *mi pento, ti penti, si pente, ci pentiamo, vi pentite, si pentono.* Sic in reliquis temporibus activæ vocis.

Præt. imp. Pœnitebat, *mi pentiva, ti pentivi*, ec.
Præt. perf. Pœnituit, *mi pentj, e mi son pentito, ti pentisti, e ti sei* ec.
Præt. plusq. perf. Pœnituerat, *mi era pentito*, ec.
Futur. Pœnitebit, *mi pentirò*, ec.

Imperativi Modi tempus præsens.

Me Pœniteat, *pentami io*, te pœniteat, &c.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Pœniteret, *volesse Iddio che io mi pentissi, ti pentissi, si pentisse.*
Præt. perf. Utinam Pœnituerit, *voglia Iddio che mi sia pentito*, ec.
Præt. plusq. perf. Utinam Pœnituisset, *volesse Iddio che mi fossi pentito*, ec.
Fut. Utinam Pœniteat, *voglia Iddio che mi penta* ec.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Pœniteat, *conciossiachè mi penta, o pentendomi io*, ec.
Præt. imp. Cum Pœniteret, *conciofosse che mi pentissi, o mi pentirei, o pentendomi*, ec.
Præt. perf. Cum Pœnituerit, *conciossiacosachè mi sia pentito, o essendomi pentito*, ec.
Præt. plusq. perf. Cum Pœnituisset, *conciofosse che mi fossi, o sarei pentito, o essendomi pentito*, ec.
Fut. Cum Pœnituerit, *quando mi pentirò, e mi sarò pentito*, ec.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Pœnitere, *pentirmi, pentirti, pentirsi, pentirci, pentirvi, ovvero, che mi pento, o pentiva, pentissi; ti penti, e pentivi, e pentissi, si pente*, ec.
Præt. perf. & plusq. perf. Pœnituisse, *essermi, esserti, esserci pentito*, ec. *ovvero, che mi pentj, e mi sono pentito, e mi era, o fossi pentito; ti pentisti*, ec.
Gerundia. Pœnitendi, *di pentirmi, pentirti*, ec.
Pœnitendo, *pentendomi, pentendoti*, ec. Pœnitendum, *a pentirmi, pentirti.*

Par-

Participium præsentis & imperfecti.

Pœnitens, pœnitentis, *uomo, donna, cosa, che si pente, e si pentiva.*

PUGNATUR.

PUGNATUR, *verbum defectivum, impersonale, passivæ vocis sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

Pugnatur, *si combatte.*

Præt. imp. Pugnabatur, *si combatteva.*

Præt. perf. Pugnatum est, vel fuit, *si combattè, e si è combattuto.*

Præt. plusq. perf. Pugnatum erat, vel fuerat, *si era combattuto.*

Futur. Pugnabitur, *si combatterà.*

Imperativi Modi tempus præsens.

Pugnetur, *combattasi.*

Optativi Modi tempus præs. & imperf.

Utinam Pugnaretur, *volesse Iddio che si combattesse.*

Præt. perf. Utinam Pugnatum sit, vel fuerit, *voglia Iddio che si sia combattuto.*

Præt. plusq. perf. Utinam Pugnatum esset, vel fuisset, *volesse Iddio che si fosse combattuto.*

Futur. Utinam Pugnetur, *voglia Iddio che si combatta.*

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Pugnetur, *conciossiachè si combatta, o combattendosi.*

Præt. imp. Cum Pugnaretur, *conciofosse che si combattesse, o combatterebbe, o combattendosi.*

Præt. perf. Cum Pugnatum sit, vel fuerit, *conciossiachè si sia combattuto, o essendosi combattuto.*

Præt. plusq. perf. Cum pugnatum esset, vel fuisset, *conciofossecosachè si fosse, o sarebbe combattuto, o essendosi combattuto.*

Futur. Cum Pugnatum erit, vel fuerit, *quando si combatterà, o si sarà combattuto.*

Infiniti Modi tempus præsens, imperfect.

Pugnari, *combattersi.*

Præt. perf. & plusq. perf. Pugnatum esse, vel fuisse, *essersi combattuto.*

Fut. Pugnatum iri, vel Pugnandum esse, *aversi a combattere.*

Participiale, Pugnandum est, *si dee combattere.*

SCHO-

SCHOLION III.

De Verbis impersonalibus.

Impersonalia inter defectiva verba numerant Donatus, Diomedes, Phocas; qui ait, ea esse, *quæ personis deficiunt*, personis quidem sermonis, quæ sunt ipsius verbis propria quasi membra; nequit his omnibus, sed præcipuis, prima, & secunda. Duplicis ea sunt generis, activæ, ac passivæ vocis. Vide l. 2. c. 7.

2. A Verbo *pœnitet*, futurum infiniti *pœniturum esse*, & participium *pœniturus*, quo Sallust. usus est, auctore Fabio l. 9. c. 3. jam exoleverunt. *Pœnitendus* a prisco verbo *pœniteor* remansit; sic *pudendus*, *pigendus*, ab inusitatis *pudeor*, *pigeor*. Liv. l. 1. Sub haud *pœnitendo* magistro; idest, sub magistro, cujus ei pœnitendum non fuit. Cic. Phil. 5. Ut jam *pudendum* sit honestiora esse, &c. Ov. ep. 7. Nulla parte *pigendus* erit; idest: Mihi illius pigendum non erit. Et prop. l. 4. el. 1. Poscis ab invita verba *pigenda* lyra.

RUDIMENTA,

SIVE DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS.

CAPUT XIV.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

Literæ, quibus utuntur Latini, sunt tres, & viginti: A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, iX, Ypsilon, Zeta.

2. Literæ dividuntur in vocales & consonantes.

3. Vocales sunt sex: A, E, I, O, U, Ypsilon: quarum ultima tantum in dictionibus Græcis locum habet, ut Hieronymus, Dionysius.

4. Cæteræ appellantur consonantes; quod vocalibus junctæ simul sonent.

5. Syllaba fit ex litteris, una, vel pluribus, ut A le as: ars: fons: trans.

6. Syllaba, quæ fit ex duabus vocalibus, vocatur diphthongus.

7. Diphthongi sunt sex: æ, au, ei, eu, œ, yi, ut præmium, aurum, hei, Europa, pœna, Harpya.

8.

8. Dictio fit e sillabis, ut aleas: interdum fit ex una syllaba, ut mors.

9. Oratio fit ex dictionibus, ut aleas fuge: mortem meditare.

Partes Orationis.

Partes orationis sunt octo. Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Adverbium, Interjectio, & Conjunctio.

2. Harum quatuor, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium declinantur; Præpositio, Adverbium, Interjectio, Conjunctio, declinationis sunt expertes.

DE NOMINE.

Nomen est pars orationis, quæ casus habet: neque tempora adsignificat: ut musa, dominus.

2. Nomen proprium est, quod res proprias, utque certas significat: ut Zephyrinus, Mantua.

3. Appellativum est, quod res communes, atque incertas significat: ut res, oppidum.

4. Collectivum est, quod numero singulari significat multitudinem: ut populus, gens, turba.

5. Substantivum, seu fixum nomen est, quod per se in oratione esse potest, ut dux imperat, miles obtemperat.

6. Adjectivum, seu mobile est, quod in oratione esse non potest sine substantivo aperte, vel occulte; aperte: ut dux prudens, si strenuos milites, dictoque audientes habeat, hostes facile superabit; occulte: ut, qui tertiana laborant non vescuntur bubula: hoc est, tertiana febri, bubula carne.

7. Adjectivum nomen vel habet tres formas, ut bonus, bona, bonum; vel duas, ut brevis, & breve; vel unam, ut prudens, felix.

Varia Adjectivorum genera.

Interrogativum nomen est, quo de re aliqua quærimus: ut quia? uter? quantus?

2. Interrogativum substantiæ est, cui respondemus per nomen substantivum, vel per pronomen demonstrativum, ut quis, quæ, quod: uter, utra, utrum. Quis hic loquitur? Davus: ille.

3. Interrogativum accidentis est, cui respondemus per nomen adjectivum, ut quantus, qualis, quot, quotus, cujus, a, um, cujas: ut, qualis fuit Hector? fortis, magnanimus.

SCHO-

SCHOLION I.

Interrogativis accidentis sic respondemus: quantus? *magnus, parvus, longus, brevis, &c.* Qualis? *bonus, malus, doctus, imperitus,* Quot? *unus, duo, tres, &c.* Quotus? *primus, secundus, tertius, &c.* Quoteni? *singuli, bini, &c.* Quotuplus? *simplus, duplus, &c.* Quotuplex? *simplex, duplex, &c.* Quotennis? *anniculus, bimus, vel biennis, trimus, vel triennis, &c.* Cuja Vestis? *mea, tua, &c.* Vel *Cæsaris, Lelii, &c.* Cujas es? *Italus Romanus, Stoicus.*

2. Quotenni, quotuplus, quotuplex, & quotennis *silentio involvimus, quia non sunt in usu. Sic fere* cujus, cuja, cujum; *pro quo libentius accipies provocabuli* quis *gignendi casum,* cujus. *Quanquam & Virg. Ecl. 3. dixit,* cuja *res sit,* cujum *periculum.*

3. Relativum est, quod nomen antecedens in memoriam reducit. Id duplex est, substantiæ, & accidentis.

4. Relativum substantiæ est, quod nomen substantivum in memoriam reducit: ut qui, quæ, quod. Legi Ciceronem, qui fuit eloquentissimus Romanorum.

5. Relativum accidentis est, quod in memoriam revocat nomen adjectivum: ut qualis, quantus, quot. Cicero fuit eloquens, qualis fuit Hortensius.

6. Redditiva sunt tantus, talis, tot, totidem, quæ relativis, quantus, qualis, quot, ante, vel post redduntur: ut quales in republica Principes sunt, tales reliqui solent esse cives. Cura, ut talis sis, qualis haberi cupis. Quot homines, tot sententiæ. Totidem ad te epistolas dedi, quot tu ad me misisti.

7. Quis, vel qui, quæ, quod: uter, utra, utrum: quantus, qualis, & cætera interrogativa, quando ponuntur post verba audio, video, scio, intelligo, nescio, & alia ejusdem significationis, appellantur infinita: ut nescio, quis sit: audio, quid dicas: ignoro, quantus, aut qualis sis.

SCHOLION II.

Infinita *sunt ea, quæ certam non recipiunt personam, sed cuilibet aptari possunt.* Quis, quæ, quod, *etiam cum particulis,* si, nisi, & ne, *infinitum dicitur, ut, Si quis, nisi quis, ne quis: Si pro aliquis, nisi aliquis, ne aliquis. Si qua, pro si aliqua; si quid: pro si aliquid, &c.* quis, *&* quid,

nun-

nunquam sunt relativa, sed aut interrogativa, aut infinita.

8. Possessivum nomen est, quod aut rem possessam, aut ad aliquem pertinentem significat: ut equus regius, miles Pompejanus.

9. Patrium nomen est, quod patriam indicat: ut Romanus, Atheniensis.

10. Gentile nomen est, quod gentem, vel nationem indicat: ut Italus, Græcus.

11. Partitivum nomen est, quod aut unum ex multis significat, aut multa singillatim.

12. Unum ex multis significant alius, aliquis, alter, alteruter, quis, quidam, quilibet, quivis, quispiam, quisquam, solus, unus, (idest, solus) ullus, uter, utercunque, uterlibet, utervis: quæ etiam particularia vocantur.

13. Multa singillatim significant complures, plerique, neuter, uterque; & quæ dicuntur universalia: ut cuncti, omnes, quicunque, quisquis, quisque, unusquisque, nemo, nullus.

14. Nomen naturale est, quod numerum significat, cujus tres sunt species, cardinale, ordinale, destributivum.

15. Cardinale est, quod numerum absolute, & sine ordine significat: ut unus, duo, tres.

16. Ordinale nomen est, quod numerum ordine digestum significat, aut ultimum ex eo numero: ut primus, secundus, vel alter, tertius, quartus, &c.

17. Distributiva, sive divisiva nomina sunt, quæ distributionem, seu divisionem significant, quibus fere utuntur Oratores numero multitudinis, ut *singuli, bini, terni, quaterni*. Exempli gratia; pueri redite domum *bini*, aut *terni*, ad summum *quaterni*: cavete, ne *singuli* eatis. Heu tu, dato victoribus *quaterna* mala, victis *singula*, ne animis concidant: *Quaterna*, idest, unicuique quatuor. *Singula*, hoc est, unicuique unum. De his plura l. 2. c. 15.

SCHOLION III.

De numeris cardinalibus, ordinalibus, & distributivis.

NOn abs re fuerit hoc loco seriem cardinalium, ordinalium, ac distributivorum numerorum subtexere, quo tyronibus, cum opus fuerit, ad manus sint.

1. Cardinales numeri sunt, unus, una, unum: duo, duæ,

duæ, duo: de quibus ſupra cap. 2. Hi, & hæ tres, & hæc tria, declinationis tertiæ, deinceps non declinantur uſque ad centum: quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, novem, decem, undecim, duodecim, tredecim (*non treſdecim*) quatuordecim, quindecim, ſedecim, vel ſexdecim, ſeptemdecim, decem & octo, vel duodeviginti, novemdecim, vel undeviginti; *ſic deinceps in aliis: duodetriginta, duodequadraginta &c. unde quadraginta, &c.* Viginti, vigintiunus, vel unus & viginti, vigintiduo, vel duo & viginti, &c. triginta, quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, (*non octuoginta*) nonaginta, centum, centum unus, centum duo, vel duo & centum, &c. centum nonaginta novem, bis centum, tercentum, &c. vel declinando deinceps: ducenti, tæ, ta, trecenti, tæ, ta: ſic quadringenti, quingenti, ſexcenti, ſeptingenti, octingenti, noningenti, vel rectius nongenti, mille.

2. Hoc tamen *mille*, ſi pluralis ſit numeri, adjectivum eſt indeclinabile, & commune trium generum: mille milites, mille militum, mille militibus, *mille ſoldati, di mille ſoldati, a mille ſoldati*: ſic mille oves, mille ovibus: mille mancipia, mille mancipiis. Si vero ſingularis ſit numeri, ſubſtantivum eſt neutrius generis, in ſingulari indeclinabile, ac more ſubſtantivorum genitivo jungitur, ut mille militum interfectum eſt, *è ſtato acciſo un migliajo di ſoldati*. In plurali vero declinantur: millia, millium, millibus, ut duo, tria, quatuor millia militum capta ſunt: *Sono ſtati preſi due, tre, quattro mila ſoldati*. Gell. l. 2. cap. 16. Macrob. 1. Satur. cap. 5. Dicimus igitur, bis mille milites, indeclinabiliter, vel duo millia militum: ſic ter mille, vel tria millia; quater mille, vel quatuor millia; decem millia, vel decies mille; centum millia, vel centies mille, ducenta millia, trecenta millia, decies centena millia, trecenta millia, decies centena millia, *un milione*: undecies centena millia, *un milione, e cento mila*; vicies centena millia, *due milioni*; tricies centena millia, *tre milioni*; millies centena millia, *cento milioni*. Cave dicas duo centum, duo mille, quia duo adjectiva inepte conjunguntur.

3. Ordinales numeri ſunt: primus, ſecundus, ſive alter, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, octavus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, de-

decimustertius, vel tertiusdecimus, decimusquartus, vel quartusdecimus, quintusdecimus, sextusdecimus, septimusdecimus, octavusdecimus, vel duodevicesimus, nonusdecimus, vel undevicesimus (*sic etiam duodetricesimus*, *undetricesimus*, *duodequadragesimus*, *undequadragesimus*, *&c.*) Vigesimus, seu rectius vicesimus, vicesimus primus, vel primus & vicesimus: sic deinceps, trigesimus vel rectius tricesimus, quadragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogesimus (*octuagesimus*) nonagesimus, centesimus, centesimusprimus, vel primus, & centesimus, &c. ducentesimus, trecentesimus, quadringentesimus, quingentesimus, sexcentesimus, septingentesimus, octingentesimus, nongentesimus, vel noningentesimus, millesimus, millesimusprimus, vel primus & millesimus, bis millesimus, ter millesimus, centies millesimus, &c.

4. Distributivi numeri, quibus præcipue utimur, cum idem pariter in plura dividimus, quosque iis nominibus adjungimus, quæ singulari carent, sunt: singuli, læ, la, *ad uno ad uno*, bini, næ, na, *a due a due*, vel *due cose a ciascuno*. Sic terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noveni, deni, undeni, duodeni, ternideni, quindeni, vel per syncopen terdeni, quaterdeni, quindeni, senideni, septenideni, octonideni, vel duodeviceni, novenideni, vel undeviceni (*sic duodetriceni*, *undetriceni*, *duodequadrageni*, *undequadrageni*, *&c.*) viceni, viceni singuli, vel singuli & viceni, viceni bini, vel bini & viceni, viceni, terni, &c. triceni, quadrageni, quinquageni, sexageni, septuageni, octogeni (*non octuageni*) nonageni, centeni, centeni singuli, centeni, bini, &c. ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, sexcenteni, septingenteni, octingenteni, noningenteni, vel nongenteni. Dicimus etiam per syncopen usitatius: duceni, treceni, quadringeni, quingeni, sexceni, septingeni, octingeni, nongeni: milleni, bis milleni, ter milleni, & sic deinceps. Reliqua, quæ spectant ad syntaxim distributivorum, dicemus lib. 2. cap. 15.

5. Quia vero sæpius, adverbiorum numeralium in cardinalium, ordinalium, ac distributivorum numerorum nominibus utimur adminiculo; age ea quoque, quamvis inter adverbia recensenda essent, hoc loco attexamus.

ADVERBIA igitur cardinalis numeri hæc sunt;

se-

semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, septies, octies, novies, (*non nonies*) decies, undecies, duodecies, tredecies, quatuordecies (*sic Plinius lib. 7. cap. 7.* ut habent Aldini, aliique emendatissimi libri. Cic. tamen Act. 2. in Verrem, nisi mendax liber sit, dixit: hic HS. quaterdecies P. Tadio numerata) quindecies, sexdecies, septiesdecies, vel deciessepties, octiesdecies, vel deciesocties, vel duodevicies, noviesdecies, vel deciesnovies, vel undevicies (*sic etiam duodetricies, undetricies, duodequadragies, undequadragies, &c.*) vicies (*per syncopem, pro viginties*) vicies semel, vel semel & vicies, bis & vicies, &c. tricies, quadrages, quinquages, sexages, septuagies, octogies (*non octuages*) nonagies, centies, centies semel, vel semel & centies, &c. ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, sexcenties, septingenties, octingenties, nongenties, millies, bis millies, ter millies, centies millies, millies, vel potius decies centies millies, *un milione di volte*, vicies centies millies, *due milioni di volte*. Sic deinceps.

6. Adverbia vero numeri ordinalis sunt: primo, secundo, vel iterum, tertio, quarto, & alia ab ordinalium ablativo formata.

DE NOMINIBUS POSITIVIS, COMPARATIVIS, ET SUPERLATIVIS.

Nomen positivum, sive absolutum, quod rem absolute, simpliciterque significat: ut magnus, parvus.

2. Comparativum est, quod rem vel attollit, vel deprimit: ut major, minor.

3. Superlativum est, quod rem vel in summo loco, vel in infimo collocat; ut maximus, minimus.

4. Nomina comparativa fiunt a nominibus adjectivis, quibus adverbia magis, & minus recte adjungi possunt: ut justus, fortis. A comparativis vero fiunt superlativa.

Exceptiones.

5. Nomina substantiva, pronomina; item interrogativa, relativa, redditiva, infinita, possessiva, patria, gentilia, partitiva, cardinalia: ordinalia, distributiva, & quæ materiam adsignificant: ut aureus, argenteus, cedrinus: ad hæc errabundus, moribundus, fugitivus, almus, frugifer, mediocris, omnipotens, medius, modicus, hesternus, & nonnulla alia neque comparativa, neque superlativa pariunt.

SCHO-

SCHOLION IV.

A substantivis interdum, risus gratia, Plautus superlativum fingit. Pœnul. O patrue, patrue mi, patruissime. *Et a Gentili* Pœnus *format* Pœnior. *Gellius lib. 3. cap. 3. a Plautinus* Plautinissimus. *Catullus a substantivo Cinædus* Cinœdiorem. *Plinius colorem dixit* Purpurissimum. *A pronomine* ipse, *Græco more*, ipsissimus, *Plautus.*

Ne adjectiva quidem omnia comparantur, sed ea tantum, quorum significatio augeri potest, aut imminui: ideo unicus, omnipotens, infinitus, mediocris, *& similia comparationem non admittunt. Macrobius tamen dixit* omnipotentissimus. *Virgilius*, ingentior. *Cicero*, infinitior; *Et l. 1. ad Att. epist. ult. Hoc vellem* mediocrius.

A QUO CASU FORMENTUR COMPARATIVA, ET SUPERLATIVA.

6. Comparativa fiunt a casu, I littera finito, addita syllaba Or: superlativa vero, addita littera S, & *simus*, ut justus, justi, justior, justissimus: fortis, forti, fortior, fortissimus.

Exceptio I.

7. Positiva, Er syllaba terminata, gignunt superlativa, addito *rimus*, ut tener, tenerrimus: saluber, saluberrimus: prosper, prosperrimus. Suet. Tiber. c. 68. Sic veterrimus, & maturrimus ab antiquis veter, & matur: dicimus etiam maturissimus: a dexter, & sinister, dexterior, & sinisterior sine superlativo. Nam dextimus, & sinistimus idem sunt, quod dexter, & sinister. Deterior, & deterrimus ab obsoleto deter.

Exceptio II.

8. Facilis, gracilis, umilis, similis, superlativa pariunt syllaba *Is*, mutata in *limus*: facillimus, gracillimus, humillimus, simillimus: sic imbecillimus,

SCHOLION V.

Utilis *habet* utilissimus. *Fam. lib. 6. epist. 9. Scio enim facillime, quod tibi* utilissimum *erit, consilii capies. Q. Curt. l. 9. Se Dario non fuisse inimicum; imo etiam, quæ credidisset* utilissima *esse suasisse. Cic. de Sen. compositione utitur; multas ad res* perutiles *Xenophontis libri sunt. Ter. in And. Circuitione.*

Qui-

Quibus id maxime utile *est*, *illum esse quam deterrimum*. *Suet. in Ner. c.* 52. *Fuit* gracillimus *cruribus*. Imbecillimus. *Sen. ep.* 89. Imbecillissimus. *Cell. l.* 2. *c.* 18. *Nonnulli addunt* agillimus, & docillimus. *Nobis exempla non suppetunt*.

Exceptio III.

9. Nomina, quæ ante syllabam US, vocalem habent, raro comparativa, aut superlativa, gignunt: ut idoneus, noxius, arduus.

SCHOLION VI.

Reperiuntur tamen nonnulla apud probatos Scriptores: ut Lucr. l. 4. Nam nihil *egregius*, ideſt magis egregium: & *egregius* adv. pro magis egregie utitur Juv. Sat. 4. *Assidior*, Varr. de re ruſt. l. 2. c. 9. *Assiduissime* usus, Suet. Aug. c. 71. & Cicer. in Brut. *Pars exiguissima*, Ov. ep. 14. *Strenuissimus*, Sall. Cat. Tac. l. 20. *Piissimus*, Curt. l. 9. Quintil. Decl. 6. Quanquam Cic. Phil. 13. negat ejusmodi verbum esse in lingua latina. *Tenuior* sæpe eſt apud Cic. 2. Offic. & Luc. l. 3. *Neque Tenuius extat*. Sic *Tenuissima* membrana, 2. de Nat. Deor.

Exceptio IV.

10. A nominibus ex verbis facio, dico, volo compositis, comparativa in entior, superlativa in entissimum exeunt: ut magnificus, magnificentior, magnificentissimus: maledicus, maledicentior, maledicentissimus: benevolus, benevolentior, benevolentissimus: mirificus olim mirificissimus, ut *facinus mirificissimum*. Ter. Phorm. act. 5. sc. 6.

Anomala sive Inæqualia.

ANomala sunt bonus, melior, optimus: malus, pejor, pessimus: magnus, major, maximus: parvus, minor, minimus. Lucret. tamen l. 3. *Parvissima* dixit: parum, minus, minimum: magis, maxime: minus, minime: multum, plus, plurimum. Quamquam, plus, positivum putat Asinius apud Gell. l. 5. c. 22.

2. Item illa: nequam, nequior, nequissimus: superus, superior, supremus: exterius, exterior, extremus, vel extimus. Plin. l. 2. c. 78. & l. 6. c. 78. inferus, inferior, infimus. Cic. citra, citerior, citimus: ultra, ulterior, ultimus: prior, primus: intus, interior, intimus: poſt, poſterior, poſtremus: prope, pro-

propior , proximus ; ante , anterior : diu , diutius , diutissime .

3. Ocyor , ocyssimus : potior , potissimus , positivis carent : nisi sint ab ὠκὺς Græco , & *potis* Latino . Novissimus , & summus , superlativum tantum habent , auctore Diomede , quibus adde imus .

4. A Nominibus substantivis juvenis , & senex fiunt tantum comparativa , junior , & senior : penitior , & penitissimus a positivo *penitus* , *ta* , *tum* . Plaut. A fiu usque ex *penitis* faucibus .

5. Fiunt & interdum a superlativis rursus comparativa : ut a proximus , proximior dixit Sen. epist. 105. postremus , postremissimus , C. Gracchus apud Gell. l. 15. c. 12. quibus tamen vix utendum censeo .

DE PRONOMINE.

PRonomen est , quod loco nominis positum certam , finitamque Personam adsignificat .

2. Pronomina partim sunt primitiva , partim derivativa , seu potius derivata .

3. Primitiva , sive primigenia dicuntur , quæ prima sunt & a se orta : ut ego , tui , sui , hic , iste , ille , ipse , is .

4. Derivativa , vel potius derivata sunt , quæ ex aliis oriuntur : ut meus , tuus , suus , noster , vester , nostras , vestras .

5. Demonstrativa sunt , quæ rem demonstrant : ut ego , tu , hic , iste , ille , ipse , is .

6. Horum quinque , hic , iste , ille , ipse , is , & ex eo compositum idem , relativa dicuntur , cum rem antecedentem in memoriam reducunt : ut Virg. carmina composuit , idemque ipse ea cecinit .

7. Possessiva sunt , quæ possessionem significant : ut meus , tuus , suus , noster , vester .

8. Gentilia , sive patria sunt , quæ non solum gentem , vel patriam , sed etiam partes , sectamve adsignificant : ut nostras , vestras .

9. Reciproca duo sunt , unum primitivum , nimirum sui : alterum derivativum , nempe suus .

DE VERBO.

VErbum est pars orationis , quæ modos , & tempora habet : neque in casus declinatur .

2. Verbum duplex est , personale , & impersonale .

3. Personale est, quod omnes Personas utriusque numeri habet: ut Amo, amas. Pl. Amamus, amatis, amant.

4. Impersonale est, quod prima, & secunda persona utriusque numeri, & tertia multitudinis fere privatur; unde & nomen traxit. Id duplex est; alterum activæ vocis: ut pudet, pœnitet; alterum passivæ: ut pugnatur, curritur.

5. Verbum personale dividitur in quinque genera, activum, passivum, neutrum, commune, deponens.

6. Activum est, quod litera O finitum, passivum fit, addita litera R: ut amo, amor.

7. Passivum est, quod syllaba Or finitum, activum fit, R littera abjecta: ut amor, amo.

8. Neutrum est, quod M, vel O litteris finitum, ex se passivum personale non gignit: ut sum, sto, servio: neque enim dicitur stor, aut servior. Sunt & quæ in I desinunt, ut odi, novi, cœpi, memini; quæque in præterito passivam habent vocem: ut gaudeo, audeo, fido, fio.

9. Neutrorum Diomedi tria sunt genera: quædam actionem significant: ut ambulo, curro: quædam passionem: ut vapulo, væneo, fio: quædam nec actionem, nec passionem, quæ supina, idest, otiosa appellat; ut sedeo, jaceo.

10. Commune est, quod Or syllaba tantum finitum, activi simul, ac passivi significationem habet; præsertim participium præteriti temporis; quæque ejus participii adminiculo supplentur: ut experior, complector, expertus sum, complexus sum: nam præsens, & imperfectum, & quæ inde sunt tempora, fere actionem significant.

11. Deponens est, quod Or syllaba tantum finitum, activi, vel neutri significationem habet; ut Sequor, utor, morior.

DE VARIIS VERBORUM FORMIS.

INchoativum verbum est, quod rem quidem inchoatam, sed ad finem, perfectionemque tendentem significat, ut *calesco*, idest *calidus fio*: *frigesco*, *frigidus fio*.

2. Perfectum est, quod rem perfectam, absolutamque significat, ut *caleo*, *frigeo*: idest *calidus sum*, *frigidus sum*.

3. Meditativum verbum est, quod assiduam alicu-

jus

jus rei meditationem significat : ut esurio , cœnaturio ; qui enim esurit, ac cœnaturit , nihil aliud , nisi cibum , cœnamque meditatur .

4. Frequentativum , sive iterativum est , quod rei frequentationem , iterationemque significat, ut *rogito , lectito , scriptito* .

5. Diminutivum , vel potius diminutum est , quod minus, quam id , a quo ortum est, significat , ut *sorbillo* , a *sorbeo* .

SCHOLION VII.

INchoativa *tertiæ conjugationis sunt omnia . Formantur fere a verbis neutris secundæ conjugationis , addita ad secundam præsentis indicativi personam* , co , *syllaba , ut* friges , frigesco ; flores , floresco . *Unum , aut alterius ab activis* , auges , augesco : integras , integresco . *Ter. Andr. Act.* 4. *sc.* 2. *Hoc malum integrascit* . *Nonnulla a nominibus , ut* sylvesco , lapidesco , sterilesco , a sylva , lapide , *&c. Interdum his additur* incipiendi *verbum* . *Cæs.* 3. *Bell. C. Jamque* maturescere *frumenta* incipiebant .

2. Meditativa *quartæ conjugationis sunt omnia , fiunt a posteriore supino , addito* rio : *ut* cœnatu , cœnaturio , partu , parturio .

3. Frequentativa *primæ flexionis sunt omnia* : *quæ interdum mutant* , atum , *supini primæ conjugationis in* ito , *ut* rogatum , rogito , volatum , volito : *interdum* , um, *tertiæ* , *vel in* ito , *ut* scriptum , scriptito , actum , actito , *vel in* o , *ut* cursum , curso : raptum , rapto : *vel ad tertiam personam singularem indicativi* , o , *addunt ; ut* quærit , quærito ; nat , nato .

DE PARTICIPIO.

PArticipium est pars orationis , quæ tum casus , tum tempora habet .

2. Participia præsentis temporis in *ans* , vel in *ens* , exeunt , & ab omni verborum genere nascuntur , exceptis passivis , ut *amans* , *serviens* , *complectens* , *utens* .

3. Præteriti temporis *tus* , *sus* , *xus* , desinunt , ac fiunt a verbis passivis , communibus, & deponentibus , ut *amatus* , *complexus* , *usus* : unum in *uus* reperitur , *mortuus* , videlicet , a *morior* .

4. Participia futuri tum in *rus* , tum in *dus* exeunt .

5. In *rus* , oriuntur ab omni genere verborum , exceptis passivis , ut *amaturus* , *servitурus* , *amplexurus* , *usurus* .

6. In *dus*, fiunt a paſſivis, & communibus, *ut amandus*, *complectendus*: ſæpe enim a deponentibus, quæ accuſandi caſum habent, præſertim ſi aliquando fuerunt communia, ut *ſequendus*, a *ſequor*, *ulciſcendus* ab *ulciſcor*, *execrandus* ab *execror*, *utendus* ab *utor*, &c. de quibus l. 2. c. 12. præc.

7. Participia præſentis temporis fiunt a prima perſona præteriti imperfecti, ſyllaba *bam*, vel *bar*, mutata in *ns*, ut *amabam*, *amans*; *complectebar*, *complectens*.

8. Participia in *dus* fiunt a genitivis participiorum præſentis temporis, *tis* ſyllaba mutata in *dus*, *da*, *dum*, ut *amans*, *amantis*, *amandus*, *a*, *um*: *complectens*, *complectendus*, *a*, *um*.

9. Participia præſentis temporis, & futuri in *dus*, ac gerundiis carent verba, quæ præterito imperfecto deficiunt: ut *odi*, *cœpi*, *novi*, *memini*.

10. Participia præteriti temporis fiunt a poſteriore ſupino, addita littera *s*, ut *amatu*, *amatus*; *complexu*, *complexus*.

11. Participia futuri in *rus* fiunt a priore ſupino *m* littera verſa in *rus*, ut *amatum*, *amaturus*, *ſervitum*, *ſerviturus*.

12. Quæ verba ſupinis carent, carent etiam participiis futuri in *rus*, & præteriti temporis: item præteritis perfectis, & pluſquam perfectis paſſivis omnium modorum, ac futuro paſſivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti tum agendi, tum patiendi, ut diximus cap. 9. in fine. Quæ vero verba ſupinis careant, ibidem enumeravimus, & repetemus infra cap. 18. initio.

SCHOLION VIII.

De Participio.

PArticipium Varroni lib. 3. de Anal. eſt, quod cum temporibus, & caſibus declinatur. Differt auctore eodem l. 3. a nominibus verbalibus, ut *amator*, *lector*, quod hæc nullum tempus præſens, præteritum, futurumve adſignificant, quod tamen adſignificant participia *amans*, *amatus*, *amaturus*.

2. Participia præſentis in *ans*, vel *ens*, & futuri in *rus*, quocunque verborum genere fiant, active ſignificant, niſi verbum ipſum paſſive ſignificet, ut *vapulans*, *vapulaturus*: præteriti vero participia paſſive tantum, ut *amatus*; niſi verbum ipſum vel com-

mu-

mune sit, ut *complexus ;* vel active significet, ut *sequutus .*

3. Participia futuri in *dus*, semper passive significat, etiamsi a communibus, vel deponentibus fiant, ut *complectendus*, *sequendus .* Quamvis ea non raro necessitatem, officium, debitum, aut simile quid significent potius, quam tempus futurum, ut diximus c. 9. sc. 10. Cic. de Arusp. respons. Senatus meam domum ex ærario *ædificandam*, a Pontificibus *liberandam*, a Magistratibus *defendendam* putavit; idest putavit ædificari debere, ut oportere, ut dignam esse, quæ ædificaretur, &c. Sic interdum participia in *rus*, officium, aut quemdam animi deliberationem significant: ut, non sum *deserturus* Rempublicam; idest, deserere non debeo; statui non deserere.

A supinis in *itum*, vel *ctum* primæ conjugationis participia in *rus*, per *a* fiunt: ut a *sonitum*, *plicitum*, *frictum*, *sectum*, *nectum*, fit *sonaturus*, *plicaturus*, *explicaturus*, *implicaturus*, *fricaturus*, *refricaturus*, *defricaturus*, *secaturus*, *necaturus*, *enecaturus*. Hor. l. 2. sat. 4. Magna *sonaturum*. Verum a *domitum* etiam *domiturus*. Virg. 4. Georg. Bacchi *domitura* saporem.

5. Participiis præsentis, & futuri in *dus*, carent hæc verba, quamvis non careant imperfecto, unde illa formantur, *fio*, *reor*, *malo*, *sum*, cum compositis, præter *absens*, *& præsens*. Carent etiam impersonalia, præter *pœnitens*, *pœnitendus*, *pigendus*, *pudendus :* nam *libens*, *pudens*, *& potens*, nomina potius sunt; *sapiens* participium non legi; *fruiturus*, *& fruendus*, non raro invenies.

6. Participia futuri in rus, a verbo *ruo*, & compositis, & a *pastum*, *solitum*, *satum*, *saltum*, *mansum* (a mando) non invenio. Carent iisdem *reor*, *faris*, vel *fare ;* & impersonalia, præter *liciturum* a *licet*. Cic. Att. l. 2. ep. 1. & *puditurum*. Plin. lib. 36. c. 15. & *pœniturum*. Sall. apud Quintil. l. 9. c. 3. Carent & verba meditativa, & inchoativa: quamvis Ter. Heaut. act. 5. *esuriturus* dixerit.

7. *Morior*, *orior*, *pario*, *nascor*, habent participia, *moriturus*, *oriturus*, *pariturus*, *nasciturus ;* non autem morturus, orturus, parturus, naturus. A supinis vero, *statutum*, *restitutum*, *& fluxum* rite formantur, *statuturus*, Cic. 4. Att. ep. 2. *restituturus*, 2. in Verr. *fluxurus*, Colum. l. 3. c. 2.

VERBA IMPERSONALIA,

PŒNITET, *Verbum Defectivum, impersonale, activæ vocis, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

PŒnitet, *mi pento, ti penti, si pente, ci pentiamo, vi pentite, si pentono.* Sic in reliquis temporibus activæ vocis.

Præt. imp. Pœnitebat, *mi pentiva, ti pentivi*, ec.

Præt. perf. Pœnituit, *mi pentj, e mi son pentito, ti pentisti, e ti sei* ec.

Præt. plusq. perf. Pœnituerat, *mi era pentito*, ec.

Futur. Pœnitebit, *mi pentirò*, ec.

Imperativi Modi tempus præsens.

Me Pœniteat, *pentami io*, te pœniteat, &c.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Pœniteret, *volesse Iddio che io mi pentissi, ti pentissi, si pentisse.*

Præt. perf. Utinam Pœnituerit, *voglia Iddio che mi sia pentito*, ec.

Præt. plusq. perf. Utinam Pœnituisset, *volesse Iddio che mi fossi pentito*, ec.

Fut. Utinam Pœniteat, *voglia Iddio che mi penta* ec.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Pœniteat, *conciossiachè mi penta, o pentendomi io*, ec.

Præt. imp. Cum Pœniteret, *conciofosse che mi pentissi, o mi pentirei, o pentendomi*, ec.

Præt. perf. Cum Pœnituerit, *conciossiacosachè mi sia pentito, o essendomi pentito*, ec.

Præt. plusq. perf. Cum Pœnituisset, *conciofosse che mi fossi, o sarei pentito, o essendomi pentito*, ec.

Fut. Cum Pœnituerit, *quando mi pentirò, e mi sarò pentito*, ec.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Pœnitere, *pentirmi, pentirti, pentirsi, pentirci, pentirvi, ovvero, che mi pento, o pentiva, pentissi; ti penti, e pentivi, e pentissi, si pente*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Pœnituisse, *essermi, esserti, esserci pentito*, ec. *ovvero, che mi pentj, e mi sono pentito, e mi era, o fossi pentito; ti pentisti*, ec.

Gerundia. Pœnitendi, *di pentirmi, pentirti*, ec.

Pœnitendo, *pentendomi, pentendoti*, ec. Pœnitendum, *a pentirmi, pentirti.*

Par-

Participium præsentis & imperfecti.

Pœnitens, pœnitentis, *uomo, donna, cosa, che si pente, e si pentiva.*

PUGNATUR.

PUGNATUR, *verbum defectivum, impersonale, passivæ vocis sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

PUgnatur, *si combatte.*

Præt. imp. Pugnabatur, *si combatteva.*

Præt. perf. Pugnatum est, vel fuit, *si combattè, e si è combattuto.*

Præt. plusq. perf. Pugnatum erat, vel fuerat, *si era combattuto.*

Futur. Pugnabitur, *si combatterà.*

Imperativi Modi tempus præsens.

Pugnetur, *combattasi.*

Optativi Modi tempus præs. & imperf.

Utinam Pugnaretur, *volesse Iddio che si combattesse.*

Præt. perf. Utinam Pugnatum sit, vel fuerit, *voglia Iddio che si sia combattuto.*

Præt. plusq. perf. Utinam Pugnatum esset, vel fuisset, *volesse Iddio che si fosse combattuto.*

Futur. Utinam Pugnetur, *voglia Iddio che si combatta.*

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Pugnetur, *conciossiachè si combatta, o combattendosi.*

Præt. imp. Cum Pugnaretur, *conciofosse che si combattesse, o combatterebbe, o combattendosi.*

Præt. perf. Cum Pugnatum sit, vel fuerit, *conciossiachè si sia combattuto, o essendosi combattuto.*

Præt. plusq. perf. Cum pugnatum esset, vel fuisset, *conciofossecosachè si fosse, o sarebbe combattuto, o essendosi combattuto.*

Futur. Cum Pugnatum erit, vel fuerit, *quando si combatterà, o si sarà combattuto.*

Infiniti Modi tempus præsens, imperfect.

Pugnari, *combattersi.*

Præt. perf. & plusq. perf. Pugnatum esse, vel fuisse, *essersi combattuto.*

Fut. Pugnatum iri, vel Pugnandum esse, *aversi a combattere.*

Participiale, Pugnandum est, *si dee combattere.*

SCHO-

SCHOLION III.

De Verbis impersonalibus.

IMpersonalia inter defectiva verba numerant Donatus, Diomedes, Phocas; qui ait, ea esse, *quæ personis deficiunt*, personis quidem sermonis, quæ sunt ipsius verbis propria quasi membra; nequit his omnibus, sed præcipuis, prima, & secunda. Duplicis ea sunt generis, activæ, ac passivæ vocis. Vide l. 2. c. 7.

2. A Verbo *pœnitet*, futurum infiniti *pœniturum esse*, & participium *pœniturus*, quo Sallust. usus est, auctore Fabio l. 9. c. 3. jam exoleverunt. *Pœnitendus* a prisco verbo *pœniteor* remansit; sic *pudendus*, *pigendus*, ab inusitatis *pudeor*, *pigeor*. Liv. l. 1. Sub haud *pœnitendo* magistro; idest, sub magistro, cujus ei pœnitendum non fuit. Cic. Phil. 5. Ut jam *pudendum* sit honestiora esse, &c. Ov. ep. 7. Nulla parte *pigendus* erit; idest: Mihi illius pigendum non erit. Et prop. l. 4. el. 1. Poscis ab invita verba *pigenda* lyra.

RUDIMENTA,

SIVE DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS.

CAPUT XIV.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

LIteræ, quibus utuntur Latini, sunt tres, & viginti: A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, iX, Ypsilon, Zeta.

2. Literæ dividuntur in vocales & consonantes.

3. Vocales sunt sex: A, E, I, O, U, Ypsilon: quarum ultima tantum in dictionibus Græcis locum habet, ut Hieronymus, Dionysius.

4. Cæteræ appellantur consonantes, quod vocalibus junctæ simul sonent.

5. Syllaba fit ex litteris, una, vel pluribus, ut A le as: ars: fons: trans.

6. Syllaba, quæ fit ex duabus vocalibus, vocatur diphthongus.

7. Diphthongi sunt sex: æ, au, ei, eu, œ, yi, ut præmium, aurum, hei, Europa, pœna, Harpya.

8.

8. Dictio fit e sillabis, ut aleas: interdum fit ex una syllaba, ut mors.

9. Oratio fit ex dictionibus, ut aleas fuge: mortem meditare.

Partes Orationis.

PArtes orationis sunt octo. Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Adverbium, Interjectio, & Conjunctio.

2. Harum quatuor, Nomen, Pronomen, Verbum, Participium declinantur; Præpositio, Adverbium, Interjectio, Conjunctio, declinationis sunt expertes.

DE NOMINE.

NOmen est pars orationis, quæ casus habet: neque tempora adsignificat: ut musa, dominus.

2. Nomen proprium est, quod res proprias, utque certas significat: ut Zephyrinus, Mantua.

3. Appellativum est, quod res communes, atque incertas significat: ut res, oppidum.

4. Collectivum est, quod numero singulari significat multitudinem: ut populus, gens, turba.

5. Substantivum, seu fixum nomen est, quod per se in oratione esse potest, ut dux imperat, miles obtemperat.

6. Adjectivum, seu mobile est, quod in oratione esse non potest sine substantivo aperte, vel occulte; aperte: ut dux prudens, si strenuos milites, dictoque audientes habeat, hostes facile superabit; occulte: ut, qui tertiana laborant non vescuntur bubula: hoc est, tertiana febri, bubula carne.

7. Adjectivum nomen vel habet tres formas, ut bonus, bona, bonum; vel duas, ut brevis, & breve; vel unam, ut prudens, felix.

Varia Adjectivorum genera.

INterrogativum nomen est, quo de re aliqua quærimus: ut quia? uter? quantus?

2. Interrogativum substantiæ est, cui respondemus per nomen substantivum, vel per pronomen demonstrativum, ut quis, quæ, quod: uter, utra, utrum. Quis hic loquitur? Davus: ille.

3. Interrogativum accidentis est, cui respondemus per nomen adjectivum, ut quantus, qualis, quot, quotus, cujus, a, um, cujas: ut, qualis fuit Hector? fortis, magnanimus.

SCHO-

SCHOLION I.

I*Nterrogativis accidentis sic respondemus:* quantus? *magnus, parvus, longus, brevis, &c.* Qualis? *bonus, malus, doctus, imperitus*, Quot? *unus, duo, tres, &c.* Quotus? *primus, secundus, tertius, &c.* Quoteni? *singuli, bini, &c.* Quotuplus? *simplus, duplus, &c.* Quotuplex? *simplex, duplex, &c.* Quotennis? *anniculus, bimus, vel biennis, trimus, vel triennis, &c.* Cuja Vestis? *mea, tua, &c.* Vel *Cæsaris, Lelii, &c.* Cajus es? *Italus Romanus, Stoicus.*

2. Quotenni, quotuplus, quotuplex, & quotennis *silentio involvimus, quia non sunt in usu. Sic fere* cujus, cuja, cujum; *pro quo libentius accipies pronominis vocabuli* quis *gignendi casum*, cujus. *Quanquam & Virg. Ecl.* 3. *dixit*, cuja *res sit*, cujum *periculum.*

3. Relativum est, quod nomen antecedens in memoriam reducit. Id duplex est, substantiæ, & accidentis.

4. Relativum substantiæ est, quod nomen substantivum in memoriam reducit: ut qui, quæ, quod. Legi Ciceronem, qui fuit eloquentissimus Romanorum.

5. Relativum accidentis est, quod in memoriam revocat nomen adjectivum: ut qualis, quantus, quot. Cicero fuit eloquens, qualis fuit Hortensius.

6. Redditiva sunt tantus, talis, tot, totidem, quæ relativis, quantus, qualis, quot, ante, vel post redduntur: ut quales in republica Principes sunt, tales reliqui solent esse cives. Cura, ut talis sis, qualis haberi cupis. Quot homines, tot sententiæ. Totidem ad te epistolas dedi, quot tu ad me misisti.

7. Quis, vel qui, quæ, quod: uter, utra, utrum: quantus, qualis, & cætera interrogativa, quando ponuntur post verba audio, video, scio, intelligo, nescio, & alia ejusdem significationis, appellantur infinita: ut nescio, quis sit: audio, quid dicas: ignoro, quantus, aut qualis sis.

SCHOLION II.

Infinita *sunt ea, quæ certam non recipiunt personam, sed cuilibet aptari possunt.* Quis, quæ, quod, *etiam cum particulis*, si, nisi, & ne, *infinitum dicitur, ut, Si quis, nisi quis, ne quis: Si pro aliquis, nisi aliquis, ne aliquis. Si qua, pro si aliqua; si quid: pro si aliquid, &c.* quis, & quid,

nun-

nunquam sunt relativa, sed aut interrogativa, aut infinita.

8. Possessivum nomen est, quod aut rem possessam, aut ad aliquem pertinentem significat: ut equus regius, miles Pompejanus.

9. Patrium nomen est, quod patriam indicat: ut Romanus, Atheniensis.

10. Gentile nomen est, quod gentem, vel nationem indicat: ut Italus, Græcus.

11. Partitivum nomen est, quod aut unum ex multis significat, aut multa singillatim.

12. Unum ex multis significant alius, aliquis, alter, alteruter, quis, quidam, quilibet, quivis, quispiam, quisquam, solus, unus, (idest, solus) ullus, uter, utercunque, uterlibet, utervis: quæ etiam particularia vocantur.

13. Multa singillatim significant complures, plerique, neuter, uterque; & quæ dicuntur universalia: ut cuncti, omnes, quicunque, quisquis, quisque, unusquisque, nemo, nullus.

14. Nomen naturale est, quod numerum significat, cujus tres sunt species, cardinale, ordinale, distributivum.

15. Cardinale est, quod numerum absolute, & sine ordine significat: ut unus, duo, tres.

16. Ordinale nomen est, quod numerum ordine digestum significat, aut ultimum ex eo numero: ut primus, secundus, vel alter, tertius, quartus, &c.

17. Distributiva, sive divisiva nomina sunt, quæ distributionem, seu divisionem significant, quibus fere utuntur Oratores numero multitudinis, ut *singuli*, *bini*, *terni*, *quaterni*. Exempli gratia; pueri redite domum *bini*, aut *terni*, ad summum *quaterni*: cavete, ne *singuli* eatis. Heu tu, dato victoribus *quaterna* mala, victis *singula*, ne animis concidant: *Quaterna*, idest, unicuique quatuor. *Singula*, hoc est, unicuique unum. De his plura l. 2. c. 15.

SCHOLION III.

De numeris cardinalibus, ordinalibus, & distributivis.

NOn abs re fuerit hoc loco seriem cardinalium, ordinalium, ac distributivorum numerorum subtexere, quo tyronibus, cum opus fuerit, ad manus sint.

1. Cardinales numeri sunt, unus, una, unum: duo, duæ,

duæ, duo: de quibus supra cap. 2. Hi, & hæ tres, & hæc tria, declinationis tertiæ, deinceps non declinantur usque ad centum: quatuor, quinque, sex, septem, octo, novem, decem, undecim, duodecim, tredecim (*non tresdecim*) quatuordecim, quindecim, sedecim, vel sexdecim, septemdecim, decem & octo, vel duodeviginti, novemdecim, vel undeviginti; *sic deinceps in aliis: duodetriginta, duodequadraginta &c. unde quadraginta, &c.* Viginti, vigintiunus, vel unus & viginti, vigintiduo, vel duo & viginti, &c. triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, (*non octuoginta*) nonaginta, centum, centum unus, centum duo, vel duo & centum, &c. centum nonaginta novem, bis centum, tercentum, &c. vel declinando deinceps: ducenti, tæ, ta, trecenti, tæ, ta: sic quadringenti, quingenti, sexcenti, septingenti, octingenti, noningenti, vel rectius nongenti, mille.

2. Hoc tamen *mille*, si pluralis sit numeri, adjectivum est indeclinabile, & commune trium generum: mille milites, mille militum, mille militibus, *mille soldati, di mille soldati, a mille soldati:* sic mille oves, mille ovibus: mille mancipia, mille mancipiis. Si vero singularis sit numeri, substantivum est neutrius generis, in singulari indeclinabile, ac more substantivorum genitivo jungitur, ut mille militum interfectum est, *è stato ucciso un migliajo di soldati.* In plurali vero declinantur: millia, millium, millibus, ut duo, tria, quatuor millia militum capta sunt: *Sono stati presi due, tre, quattro mila soldati.* Gell. l. 2. cap. 16. Macrob. 1. Satur. cap. 5. Dicimus igitur, bis mille milites, indeclinabiliter, vel duo millia militum: sic ter mille, vel tria millia; quater mille, vel quatuor millia; decem millia, vel decies mille; centum millia, vel centies mille, ducenta millia, trecenta millia, decies centena millia, trecenta millia, decies centena millia, *un milione*: undecies centena millia, *un milione, e cento mila*; vicies centena millia, *due milioni;* tricies centena millia, *tre milioni;* millies centena millia, *cento milioni.* Cave dicas duo centum, duo mille, quia duo adjectiva inepte conjunguntur.

3. Ordinales numeri sunt: primus, secundus, sive alter, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, octavus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, de-

decimustertius, vel tertiusdecimus, decimusquartus, vel quartusdecimus, quintusdecimus, sextusdecimus, septimusdecimus, octavusdecimus, vel duodevicesimus, nonusdecimus, vel undevicesimus (*sic etiam duodetricesimus*, *undetricesimus*, *duodequadragesimus*, *undequadragesimus*, *&c.*) Vigesimus, seu rectius vicesimus, vicesimus primus, vel primus & vicesimus: sic deinceps, trigesimus vel rectius tricesimus, quadragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogesimus (*octuagesimus*) nonagesimus, centesimus, centesimusprimus, vel primus, & centesimus, &c. ducentesimus, trecentesimus, quadringentesimus, quingentesimus, sexcentesimus, septingentesimus, octingentesimus, nongentesimus, vel noningentesimus, millesimus, millesimusprimus, vel primus & millesimus, bis millesimus, ter millesimus, centies millesimus, &c.

4. Distributivi numeri, quibus præcipue utimur, cum idem pariter in plura dividimus, quosque iis nominibus adjungimus, quæ singulari carent, sunt: singuli, læ, la, *ad uno ad uno*, bini, næ, na, *a due a due*, vel *due cose a ciascuno*. Sic terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noveni, deni, undeni, duodeni, ternideni, quindeni, vel per syncopen terdeni, quaterdeni, quindeni, senideni, septenideni, octonideni, vel duodeviceni, novenideni, vel undeviceni (*sic duodetriceni*, *undetriceni*, *duodequadrageni*, *undequadrageni*, *&c.*) viceni, viceni singuli, vel singuli & viceni, viceni bini, vel bini & viceni, viceni, terni, &c. triceni, quadrageni, quinquageni, sexageni, septuageni, octogeni (*non octuageni*) nonageni, centeni, centeni singuli, centeni, bini, &c. ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, sexcenteni, septingenteni, octingenteni, noningenteni, vel nongenteni. Dicimus etiam per syncopen usitatius: duceni, treceni, quadringeni, quingeni, sexceni, septingeni, octingeni, nongeni: milleni, bis milleni, ter milleni, & sic deinceps. Reliqua, quæ spectant ad syntaxim distributivorum, dicemus lib. 2. cap. 15.

5. Quia vero sæpius, adverbiorum numeralium in cardinalium, ordinalium, ac distributivorum numerorum nominibus utimur adminiculo; age ea quoque, quamvis inter adverbia recensenda essent, hoc loco attexamus.

ADVERBIA igitur cardinalis numeri hæc sunt; se-

semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, septies, octies, novies, (*non nonies*) decies, undecies, duodecies, tredecies, quatuordecies (*sic Plinius lib. 7. cap. 7.* ut habent Aldini, aliique emendatissimi libri. Cic. tamen Act. 2. in Verrem, nisi mendax liber sit, dixit: hic HS. quaterdecies P. Tadio numerata) quindecies, sexdecies, septiesdecies, vel deciessepties, octiesdecies, vel deciesocties, vel duodevicies, noviesdecies, vel deciesnovies, vel undevicies (*sic etiam duodetricies, undetricies, duodequadragies, undequadragies, &c.*) vicies (*per syncopem, pro viginties*) vicies semel, vel semel & vicies, bis & vicies, &c. tricies, quadrages, quinquages, sexages, septuagies, octogies (*non octuages*) nonagies, centies, centies semel, vel semel & centies, &c. ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, sexcenties, septingenties, octingenties, nongenties, millies, bis millies, ter millies, centies millies, millies, vel potius decies centies millies, *un milione di volte*, vicies centies millies, *due milioni di volte*. Sic deinceps.

6. Adverbia vero numeri ordinalis sunt: primo, secundo, vel iterum, tertio, quarto, & alia ab ordinalium ablativo formata.

DE NOMINIBUS POSITIVIS, COMPARATIVIS, ET SUPERLATIVIS.

NOmen positivum, sive absolutum, quod rem absolute, simpliciterque significat: ut magnus, parvus.

2. Comparativum est, quod rem vel attollit, vel deprimit: ut major, minor.

3. Superlativum est, quod rem vel in summo loco, vel in infimo collocat; ut maximus, minimus.

4. Nomina comparativa fiunt a nominibus adjectivis, quibus adverbia magis, & minus recte adjungi possunt: ut justus, fortis. A comparativis vero fiunt superlativa.

Exceptiones.

5. Nomina substantiva, pronomina; item interrogativa, relativa, redditiva, infinita, possessiva, patria, gentilia, partitiva, cardinalia: ordinalia, distributiva, & quæ materiam adsignificant: ut aureus, argenteus, cedrinus: ad hæc errabundus, moribundus, fugitivus, almus, frugifer, mediocris, omnipotens, medius, modicus, hesternus, & nonnulla alia neque comparativa, neque superlativa pariunt.

SCHO-

SCHOLION IV.

A substantivis interdum, risus gratia, Plautus superlativum fingit. Pœnul. O patrue, patrue mi, patruissime. *Et a Gentili* Pœnus *format* Pœnior. *Gellius lib. 3. cap. 3. a Plautinus* Plautinissimus. *Catullus a substantivo Cinædus* Cinœdiorem. *Plinius colorem dixit* Purpurissimum. *A pronomine* ipse, *Græco more*, ipsissimus, *Plautus*.

Ne adjectiva quidem omnia comparantur, sed ea tantum, quorum significatio augeri potest, aut imminui: ideo unicus, omnipotens, infinitus, mediocris, *& similia comparationem non admittunt. Macrobius tamen dixit* omnipotentissimus. *Virgilius*, ingentior. *Cicero*, infinitior; *Et l. 1. ad Att. epist. ult. Hoc vellem* mediocrius.

A QUO CASU FORMENTUR COMPARATIVA, ET SUPERLATIVA.

6. Comparativa fiunt a casu, I littera finito, addita syllaba Or: superlativa vero, addita littera S, & *simus*, ut justus, justi, justior, justissimus: fortis, forti, fortior, fortissimus.

Exceptio I.

7. Positiva, Er syllaba terminata, gignunt superlativa, addito *rimus*, ut tener, tenerrimus: saluber, saluberrimus: prosper, prosperrimus. Suet. Tiber. c. 68. Sic veterrimus, & maturrimus ab antiquis veter, & matur: dicimus etiam maturissimus: a dexter, & sinister, dexterior, & sinisterior sine superlativo. Nam dextimus, & sinistimus idem sunt, quod dexter, & sinister. Deterior, & deterrimus ab obsoleto deter.

Exceptio II.

8. Facilis, gracilis, umilis, similis, superlativa pariunt syllaba *Is*, mutata in *limus*: facillimus, gracillimus, humillimus, simillimus: sic imbecillimus.

SCHOLION V.

Utilis *habet* utilissimus. *Fam. lib. 6. epist. 9. Scio enim facillime, quod tibi* utilissimum *erit, consilii capies. Q. Curt. l. 9. Se Dario non fuisse inimicum; imo etiam, quæ credidisset* utilissima *esse suasisse. Cic. de Sen. compositione utitur; multas ad res* perutiles *Xenophontis libri sunt. Ter. in And. Circuitione. Qui-*

Quibus id maxime utile *eſt*, *illum eſſe quam deterrimum*. *Suet. in Ner. c.* 52. *Fuit* gracillimus *cruribus*. Imbecillimus. *Sen. ep.* 89. Imbecilliſſimus. *Cell. l.* 2. *c.* 18. *Nonnulli addunt* agillimus, *&* docillimus. *Nobis exempla non ſuppetunt*.

Exceptio III.

9. Nomina, quæ ante ſyllabam US, vocalem habent, raro comparativa, aut ſuperlativa, gignunt: ut idoneus, noxius, arduus.

SCHOLION VI.

Reperiuntur tamen nonnulla apud probatos Scriptores: ut Lucr. l. 4. Nam nihil *egregius*, ideſt magis egregium: & *egregius* adv. pro magis egregie utitur Juv. Sat. 4. *Aſſidior*, Varr. de re ruſt. l. 2. c. 9. *Aſſiduiſſime* uſus, Suet. Aug. c. 71. & Cicer. in Brut. *Pars exiguiſſima*, Ov. ep. 14. *Strenuiſſimus*, Sall. Cat. Tac. l. 20. *Piiſſimus*, Curt. l. 9. Quintil. Decl. 6. Quanquam Cic. Phil. 13. negat ejuſmodi verbum eſſe in lingua latina. *Tenuior* ſæpe eſt apud Cic. 2. Offic. & Luc. l. 3. *Neque Tenuius extat*. Sic *Tenuiſſima* membrana, 2. de Nat. Deor.

Exceptio IV.

10. A nominibus ex verbis facio, dico, volo compoſitis, comparativa in entior, ſuperlativa in entiſſimum exeunt: ut magnificus, magnificentior, magnificentiſſimus: maledicus, maledicentior, maledicentiſſimus: benevolus, benevolentior, benevolentiſſimus: mirificus olim mirificiſſimus, ut *facinus mirificiſſimum*. Ter. Phorm. act. 5. ſc. 6.

Anomala ſive Inæqualia.

ANomala ſunt bonus, melior, optimus: malus, pejor, peſſimus: magnus, major, maximus: parvus, minor, minimus. Lucret. tamen l. 3. *Parviſſima* dixit: parum, minus, minimum: magis, maxime: minus, minime: multum, plus, plurimum. Quamquam, plus, poſitivum putat Aſinius apud Gell. l. 5. c. 22.

2. Item illa: nequam, nequior, nequiſſimus: ſuperus, ſuperior, ſupremus: exterius, exterior, extremus, vel extimus. Plin. l. 2. c. 78. & l. 6. c. 78. inferus, inferior, infimus. Cic. citra, citerior, citimus: ultra, ulterior, ultimus: prior, primus: intus, interior, intimus: poſt, poſterior, poſtremus: prope, pro-

propior , proximus ; ante , anterior : diu , diutius , diutissime .

3. Ocyor , ocyssimus : potior , potissimus , positivis carent : nisi sint ab ὠκὺς Græco , & *potis* Latino . Novissimus , & summus , superlativum tantum habent , auctore Diomede , quibus adde imus .

4. A Nominibus substantivis juvenis , & senex fiunt tantum comparativa , junior , & senior : penitior , & penitissimus a positivo *penitus* , *ta* , *tum* . Plaut. A siu usque ex *penitis* faucibus .

5. Fiunt & interdum a superlativis rursus comparativa : ut a proximus , proximior dixit Sen. epist. 105. postremus , postremissimus , C. Gracchus apud Gell. l. 15. c. 12. quibus tamen vix utendum censeo .

DE PRONOMINE .

PRonomen est , quod loco nominis positum certam , finitamque Personam adsignificat .

2. Pronomina partim sunt primitiva , partim derivativa , seu potius derivata .

3. Primitiva , sive primigenia dicuntur , quæ prima sunt & a se orta : ut ego , tui , sui , hic , iste , ille , ipse , is .

4. Derivativa , vel potius derivata sunt , quæ ex aliis oriuntur : ut meus , tuus , suus , noster , vester , nostras , vestras .

5. Demonstrativa sunt , quæ rem demonstrant ; ut ego , tu , hic , iste , ille , ipse , is .

6. Horum quinque , hic , iste , ille , ipse , is , & ex eo compositum idem , relativa dicuntur , cum rem antecedentem in memoriam reducunt : ut Virg. carmina composuit , idemque ipse ea cecinit .

7. Possessiva sunt , quæ possessionem significant : ut meus , tuus , suus , noster , vester .

8. Gentilia , sive patria sunt , quæ non solum gentem , vel patriam , sed etiam partes , sectamve adsignificant : ut nostras , vestras .

9. Reciproca duo sunt , unum primitivum , nimirum sui : alterum derivativum , nempe suus .

DE VERBO.

VErbum est pars orationis , quæ modos , & tempora habet : neque in casus declinatur .

2. Verbum duplex est , personale , & impersonale .

3. Perſonale eſt, quod omnes Perſonas utriuſque numeri habet: ut Amo, amas. Pl. Amamus, amatis, amant.

4. Imperſonale eſt, quod prima, & ſecunda perſona utriuſque numeri, & tertia multitudinis fere privatur; unde & nomen traxit. Id duplex eſt; alterum activæ vocis: ut pudet, pœnitet; alterum paſſivæ: ut pugnatur, curritur.

5. Verbum perſonale dividitur in quinque genera, activum, paſſivum, neutrum, commune, deponens.

6. Activum eſt, quod litera O finitum, paſſivum fit, addita litera R: ut amo, amor.

7. Paſſivum eſt, quod ſyllaba Or finitum, activum fit, R littera abjecta: ut amor, amo.

8. Neutrum eſt, quod M, vel O litteris finitum, ex ſe paſſivum perſonale non gignit: ut ſum, ſto, ſervio: neque enim dicitur ſtor, aut ſervior. Sunt & quæ in I deſinunt, ut odi, novi, cœpi, memini; quæque in præterito paſſivam habent vocem: ut gaudeo, audeo, fido, fio.

9. Neutrorum Diomedi tria ſunt genera: quædam actionem ſignificant: ut ambulo, curro: quædam paſſionem: ut vapulo, væneo, fio: quædam nec actionem, nec paſſionem, quæ ſupina, ideſt, otioſa appellat; ut ſedeo, jaceo.

10. Commune eſt, quod Or ſyllaba tantum finitum, activi ſimul, ac paſſivi ſignificationem habet; præſertim participium præteriti temporis; quæque ejus participii adminiculo ſupplentur: ut experior, complector, expertus ſum, complexus ſum: nam præſens, & imperfectum, & quæ inde ſunt tempora, fere actionem ſignificant.

11. Deponens eſt, quod Or ſyllaba tantum finitum, activi, vel neutri ſignificationem habet; ut Sequor, utor, morior.

DE VARIIS VERBORUM FORMIS.

INchoativum verbum eſt, quod rem quidem inchoatam, ſed ad finem, perfectionemque tendentem ſignificat, ut *caleſco*, ideſt *calidus fio*: *frigeſco*, *frigidus fio*.

2. Perfectum eſt, quod rem perfectam, abſolutamque ſignificat, ut *caleo*, *frigeo*: ideſt *calidus ſum*, *frigidus ſum*.

3. Meditativum verbum eſt, quod aſſiduam alicu-

jus

jus rei meditationem significat : ut esurio , cœnaturio ; qui enim esurit, ac cœnaturit , nihil aliud , nisi cibum , cœnamque meditatur .

4. Frequentativum , sive iterativum est , quod rei frequentationem , iterationemque significat, ut *rogito*, *lectito* , *scriptito* .

5. Diminutivum , vel potius diminutum est , quod minus , quam id , a quo ortum est , significat , ut *sorbillo* , a *sorbeo*.

SCHOLION VII.

INchoativa *tertiæ conjugationis sunt omnia . Formantur fere a verbis neutris secundæ conjugationis , addita ad secundam præsentis indicativi personam*, co, *syllaba*, *ut* friges , frigesco ; flores , floresco . *Unum* , *aut alterius ab activis* , auges , augesco : integras , integresco . *Ter. Andr. Act.* 4. *sc.* 2. *Hoc malum* integrascit . *Nonnulla a nominibus* , *ut* sylvesco , lapidesco , sterilesco , a sylva , lapide , *&c. Interdum his additur* incipiendi *verbum*. *Cæs.* 3. *Bell. C. Jamque* maturescere *frumenta* incipiebant .

2. Meditativa *quartæ conjugationis sunt omnia* , *fiunt a posteriore supino*, *addito* rio : *ut* cœnatu , cœnaturio , partu , parturio .

3. Frequentativa *primæ flexionis sunt omnia* : *quæ interdum mutant* , atum , *supini primæ conjugationis in* ito , *ut* rogatum , rogito , volatum , volito : *interdum* , um, *tertiæ* , *vel in* ito , *ut* scriptum , scriptito , actum , actito , *vel in* o , *ut* cursum , curso : raptum , rapto : *vel ad tertiam personam singularem indicativi* , o , *addunt ; ut* quærit , quærito ; nat , nato .

DE PARTICIPIO.

PArticipium est pars orationis , quæ tum casus , tum tempora habet .

2. Participia præsentis temporis in *ans* , vel in *ens* , exeunt , & ab omni verborum genere nascuntur , exceptis passivis , ut *amans* , *serviens* , *complectens* , *utens* .

3. Præteriti temporis *tus* , *sus* , *xus* , desinunt , ac fiunt a verbis passivis , communibus , & deponentibus , ut *amatus* , *complexus* , *usus* : unum in *uus* reperitur , *mortuus* , videlicet , a *morior* .

4. Participia futuri tum in *rus* , tum in *dus* exeunt .

5. In *rus* , oriuntur ab omni genere verborum , exceptis passivis , ut *amaturus* , *serviturus* , *amplexurus* , *usurus* .

6. In *dus*, fiunt a passivis, & communibus, *ut amandus*, *complectendus*: sæpe enim a deponentibus, quæ accusandi casum habent, præsertim si aliquando fuerunt communia, ut *sequendus*, a *sequor*, *ulciscendus* ab *ulciscor*, *execrandus* ab *execror*, *utendus* ab *utor*, &c. de quibus l. 2. c. 12. præc.

7. Participia præsentis temporis fiunt a prima persona præteriti imperfecti, syllaba *bam*, vel *bar*, mutata in *ns*, ut *amabam*, *amans*; *complectebar*, *complectens*.

8. Participia in *dus* fiunt a genitivis participiorum præsentis temporis, *tis* syllaba mutata in *dus*, *da*, *dum*, ut *amans*, *amantis*, *amandus*, *a*, *um*: *complectens*, *complectendus*, *a*, *um*.

9. Participia præsentis temporis, & futuri in *dus*, ac gerundiis carent verba, quæ præterito imperfecto deficiunt: ut *odi*, *cœpi*, *novi*, *memini*.

10. Participia præteriti temporis fiunt a posteriore supino, addita littera *s*, ut *amatu*, *amatus*; *complexu*, *complexus*.

11. Participia futuri in *rus* fiunt a priore supino *m* littera versa in *rus*, ut *amatum*, *amaturus*, *servitum*, *serviturus*.

12. Quæ verba supinis carent, carent etiam participiis futuri in *rus*, & præteriti temporis: item præteritis perfectis, & plusquam perfectis passivis omnium modorum, ac futuro passivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti tum agendi, tum patiendi, ut diximus cap. 9. in fine. Quæ vero verba supinis careant, ibidem enumeravimus, & repetemus infra cap. 18. initio.

SCHOLION VIII.

De Participio.

Participium Varroni lib. 3. de Anal. est, quod cum temporibus, & casibus declinatur. Differt auctore eodem l. 3. a nominibus verbalibus, ut *amator*, *lector*, quod hæc nullum tempus præsens, præteritum, futurumve adsignificant, quod tamen adsignificant participia *amans*, *amatus*, *amaturus*.

2. Participia præsentis in *ans*, vel *ens*, & futuri in *rus*, quocunque verborum genere fiant, active significant, nisi verbum ipsum passive significet, ut *vapulans*, *vapulaturus*: præteriti vero participia passive tantum, ut *amatus*; nisi verbum ipsum vel commu-

mune sit, ut *complexus*; vel active significet, ut *sequutus*.

3. Participia futuri in *dus*, semper passive significat, etiamsi a communibus, vel deponentibus fiant, ut *complectendus*, *sequendus*. Quamvis ea non raro necessitatem, officium, debitum, aut simile quid significent potius, quam tempus futurum, ut diximus c. 9. sc. 10. Cic. de Arusp. respons. Senatus meam domum ex ærario *ædificandam*, a Pontificibus *liberandam*, a Magistratibus *defendendam* putavit; idest putavit ædificari debere, ut oportere, ut dignam esse, quæ ædificaretur, &c. Sic interdum participia in *rus*, officium, aut quemdam animi deliberationem significant: ut, non sum *deserturus* Rempublicam; idest, deserere non debeo; statui non deserere.

A supinis in *itum*, vel *ctum* primæ conjugationis participia in *rus*, per *a* fiunt: ut a *sonitum*, *plicitum*, *frictum*, *sectum*, *nectum*, fit *sonaturus*, *plicaturus*, *explicaturus*, *implicaturus*, *fricaturus*, *refricaturus*, *defricaturus*, *secaturus*, *necaturus*, *enecaturus*. Hor. l. 2. sat. 4. Magna *sonaturum*. Verum a *domitum* etiam *domiturus*. Virg. 4. Georg. Bacchi *domitura* saporem.

5. Participiis præsentis, & futuri in *dus*, carent hæc verba, quamvis non careant imperfecto, unde illa formantur, *fio*, *reor*, *malo*, *sum*, cum compositis, præter *absens*, & *præsens*. Carent etiam impersonalia, præter *pœnitens*, *pœnitendus*, *pigendus*, *pudendus*: nam *libens*, *pudens*, & *potens*, nomina potius sunt; *sapiens* participium non legi; *fruiturus*, & *fruendus*, non raro invenies.

6. Participia futuri in rus, a verbo *ruo*, & compositis, & a *pastum*, *solitum*, *satum*, *saltum*, *mansum* (a mando) non invenio. Carent iisdem *reor*, *faris*, vel *fare*; & impersonalia, præter *liciturum* a *licet*. Cic. Att. l. 2. ep. 1. & *puditurum*. Plin. lib. 36. c. 15. & *pœniturum*. Sall. apud Quintil. l. 9. c. 3. Carent & verba meditativa, & inchoativa: quamvis Ter. Heaut. act. 5. *esuriturus* dixerit.

7. *Morior*, *orior*, *pario*, *nascor*, habent participia, *moriturus*, *oriturus*, *pariturus*, *nasciturus*; non autem morturus, orturus, parturus, naturus. A supinis vero, *statutum*, *restitutum*, & *fluxum* rite formantur, *statuturus*, Cic. 4. Att. ep. 2. *restituturus*, 2. in Verr. *fluxurus*, Colum. l. 3. c. 2.

8. Quamvis *a lugeo*, *sorbeo*, vel *sorbo*, *sapio*, *arceo*, nonnulli putent esse supina, *loctum*, *sorptum*, vel *sorbitum*, *sapitum*, *arcitum*; non tamen habent participia præteriti, *luctus*, *sorptus*, vel *sorbitus*, *sapitus*, *arcitus*. Rite tamen dicimus, *coercitus*, *percitus*. Reliqua, quæ ad participia spectant, habes infra l. 2. c. 12.

DE PRÆPOSITIONE.

PRæpositio est pars orationis, quæ cæteris partibus aut separata, ut conjuncta fere præponitur. Separata: ut, *non sum apud me præ iracundia*. Conjuncta: ut, *præstat millies mori, quam Deum vel levissime offendere*.

Accusativo serviunt.

2. Trans, apud, adversus quarto jungantur, & ante.
Pone, per, adversum, juxta, prope, versus, & infra,
Ad, post, & circum, circa, cis, circiter, extra.
Præter, ob, intra, erga, citra, secus, usque, secundum.
Et propter, contra, supra, penes, inter, & ultra.

Ablativo serviunt.

3. Abs, ab, & a poscunt, cum clam, sibi sumere, sextum,
Et tenus, atque palam, procul, absque fruuntur eodem.
Ex, e, de, coram, pro, præ, sine: ponitur apte
Post patrium ferme numero TENUS una secundo.

Tenus præpositio fere genitivum amat, cum vocabulo multitudinis adhæret, ut *Cumarum tenus*, *lumborum tenus*: alioquin ablativum: ut, *pectore tenus*, *ore tenus*; de quo dicemus l. 2. c. 16. præc. 5.

4. Accusativum, vel ablativum pro varia significatione postulant, in, sub, super. Subter autem in eadem significatione apud Oratores accusativum habet, apud poetas etiam ablativum.

5. Præpositiones, quæ tantum conjunctæ præponuntur sunt, am, con, di, dis, te, se, ut ambigo, confero, dinumero, disputo, refero, sejungo.

6. Am præpositio in compositione *circum* significat, & per *m* scribitur, ut *amputo*. Sed per *n* sequente *f*, *c*, *q*, ut *anfractus*, *ancisus*, *anquiro*; Vocali sequente intercipit *b*, ut *ambesus*, *ambitus*, *ambustus*.

DE ADVERBIO.

ADverbium est pars orationis, quæ vocibus addita earum significationem explanat, ac definit: ut, *raro loquitur*, *bene peritus*, *vehementer iratus*, *parum diligenter*.

Ad-

Adverbiorum varia sunt genera, & significationes,
Optandi: ut, Utinam, o si, sic.
Vocandi: ut, O, heus, eho,
Interrogandi: ut, Cur? quare? quid ita? quamobrem?
Respondendi affirmative: ut, Etiam, ita, maxime, quidem?
Confirmandi: ut, Profecto, sane, certe, scilicet.
Negandi: ut, Non, nequaquam, minime, haud, haudquaquam.
Dubitandi: ut, Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
Hortandi: ut, Eja, age, agedum, agite.
Prohibendi: ut, Ne.
Demonstrandi: ut, En, ecce.
Eligendi: ut, Potius, imo.
Comparandi: ut, Magis, minus, fortius.
Congregandi: ut, Simul, una, pariter.
Separandi; ut, Seorsim, separatim.
Intendendi: ut, Acriter, studiose, vehementer.
Remittendi: ut, Segniter, remisse, oscitanter.
Temporis: ut, Hodie, cras, pridie, postridie, heri, nudiustertius, nudiusquartus.
Loci: ut, hic, huc, hinc, hac, horsum.
Numeri: ut, Semel, bis, ter, sæpe, centies, millies: quæ agentes de nomine supra latius recensuimus.
Ordinis: ut, Primum, deinde, tum, postremo.
Eventus: ut, Forte, fortuito.
Similitudinis: ut, Sicuti, ut, uti, quemadmodum,
Diversitatis: ut, Aliter, secus.
Qualitatis: ut, Prudenter, perite, eleganter.
Quantitatis: ut, Parum, multum, nimium, satis.
Jurandi: ut, Hercule, hercle, mehercule, medius fidius, ecastor, mecastor, pol, ædepol, & alia: hoc est, *per Herculem*, *&c.* quibus tamen adverbiis uti Christiano non licet.
Excludendi: ut, Solum, tantum, tantummodo, vix.
Explanandi: ut, Nimirum, nempe, videlicet.
Rei nondum plane peractæ: ut, Fere, ferme, propemodum.

DE INTERJECTIONE.

INterjectio est pars orationis, quæ varios animi affectus indicat.

Interjectionum variæ sunt formæ, & significationes.
Laudantis, & nonnunquam exultantis; ut, Euge.
Exultantis, & interdum insultantis; ut, Vah.

Lætantis, ut, Evax, vah.
Indignantis, aut se corripientis: ut, Hem. Sulpic. Famil. 4. *Hem nos homunculi indignamur*, &c. Eadem demonstrantis est. Ter. And. *Hem puer*.
Dolentis, & ingemiscentis: ut, Ah, heu, hei.
Suspirantis: ut, Ah, ah.
Lugentis: ut, Hoi, hei.
Ejulantis: ut, Oh, oh, oh.
Admirantis: ut, Papæ, o, vah.
Admirantis, & interdum ironiæ: *ut*, *Hui*.
Irridentis: ut, O, Cic. Phil. 3. *O præclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum*.
Exclamantis: ut, Proh, o.
Silentium indicentis: ut, St.
Timentis: ut Hei.
Deprehendentis aliquid ex improviso: ut, At, at.
Præsagientis malum, miserantis, vel minantis: ut væ.
Rejicientis cum fastidio: ut, Apage, apagesis.
Stomachantis, sive indignantis, ut, Malum.
Execrantis: ut, Nefas, infandum.

DE CONJUNCTIONE.

Conjunctio est pars orationis, annectens, ordinansque sententiam. Conjunctionum species, sive significationes variæ sunt.

Copulativæ, seu connexivæ sunt, ac, atque, et, que.
Disjunctivæ, vel, ve, sive, seu, aut, nec, neque, ne.
Adversativæ: etsi, tametsi, quanquam, quamvis, attamen, verumtamen, &c.
Collectivæ, sive illativæ, sive rationales: ergo, igitur, quare, quamobrem, quocirca, quapropter, itaque, &c.
Causales: nam, namque, siquidem, quandoquidem, quia, quoniam, enim, etenim, quod, propterea quod, &c.
Conditionales: si, nisi, siquidem, modo, dummodo.
Expletivæ: quidem, equidem, &c.

1. Conjunctiones autem partim sunt præpositivæ, partim subjunctivæ, partim mediæ.

2. Præpositivæ, sive principes sunt, quæ in oratione præeunt, ut Aut, ac, atque, at, ast, vel, nec, neque, nisi, seu, sive, &c.

3. Subjunctivæ, sive subditæ, quæ subeunt: ut, Que, ve, ne, quidem, quoque, autem, vero, enim.

4. Communes, sive mediæ, & quæ pereunt, & subeunt: ut, Ergo, igitur, itaque, equidem, &c.

DE

DE ACCIDENTIBUS,

Sive attributis partium orationis.

SUnt quædam, quæ partes orationis comitantur; ut numerus, caſus, genus, declinatio, & conjugatio, modus, tempus, perſona, figura, ſpecies, quæ accidentia, ſive attributa partium orationis vocantur.

1. NUMERI nominum, pronominum, verborum, & participiorum ſunt duo: *ſingularis*, ut muſa, ego, amo, amans; *pluralis*, ut muſæ, nos, amamus, amantes.

2. CASUS nominum, participiorum, & nonnullorum pronominum ſunt ſex. Nominativus, genitivus, dativus, accuſativus, vocativus, ablativus. Nominativus *rectus* caſus dicitur, cæteri *obliqui*.

3. GENERA præcipua, quæ nomini, pronomini, & participio conveniunt, tria ſunt: maſculinum, fœmininum, & neutrum. *Maſculinum*, ſive *virile* eſt, non quod virum ſignificat, ſed cui præponitur pronomen *hic*: ut hic dominus, meus, doctus: *fœmininum*, ſive *muliebre*, cui præponitur pronomen *hæc*, ut, hæc ancilla, mea, docta: *neutrum*, cui præponitur pronomen *hoc*: ut, hoc mancipium, meum, doctum. Ex his tribus generibus naſcuntur duo alia; commune duorum, & commune trium. *Commune duorum* eſt, cui præponuntur pronomina *hic*, & *hæc*: ut, hic, & hæc parens: *commune trium*, ſive *omne*, cui præponuntur pronomen *hic*, & *hæc*, & *hoc*: ut, hic, & hæc, & hoc prudens, noſtras, amans. Eſt & *promiſcuum*, ſive *epicœnum* genus, quod ſub uno genere, & uno articulo utrumque ſexum complectitur; ut, hic corvus, hic paſſer, mas, & fœmina: hæc aquila, hæc muſtela, mas, & fœmina. Eſt genus *dubium*, ſive *incertum*, quod ambiguos habet articulos: ut hic, vel hæc ſilex: hic, vel hoc vulgus.

4. DECLINATIONES, ſive formæ nominum ſunt quinque. *Prima*, cujus genitivus ſingularis terminatur in *æ* diphthongo: ut, muſa, muſæ. *Secunda*, cujus genitivus terminatur litera *i*, ut dominus, domini. *Tertia*, cujus genitivus terminatur ſyllaba *is*, ut ſermo, ſermonis. *Quarta*, cujus genitivus terminatur ſyllaba *us*: ut ſenſus, ſenſus. *Quinta*, cujus genitivus terminatur litteris *e* & *i* ſeparatis, ut dies, diei.

Pronomina, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, ad primam, & ſecundam nominum declinationem ſpectant;

nostras, vestras, ad tertiam: cætera proprias habent formas.

Participia, quæ in *ans*, & *ens* exeunt, ad tertiam declinationem pertinent, ut amans, docens, &c. Reliqua ad primam, & secundam, ut amaturus, a, um, amandus, a, um, &c.

5. CONJUGATIONES verborum sunt quatuor, *Prima*, cujus secunda persona singularis præsentis indicativi exit in *as*, & præsens infiniti in *are*, ut amo, amas, amare. *Secunda*, cujus secunda persona præsentis indicativi exit in *es*, & infinitum in *ere*, penultima producta, ut doceo, doces, docere. *Tertia*, cujus secunda præsentis indicativi exit in *is* breve, & infinitum in *ere*, penult. correpta, ut lego, legis, legere. *Quarta*, cujus secunda præsentis indicativi exit in *is* longum, & infinitum *ire*, ut audio, audis, audire.

6. MODI verborum triti, & communes sunt quinque: Indicativus, Imperativus, Optativus, Conjunctivus, & Infinitus. His adde potentialem, ac permissivum. De quibus c. 9. sc. 8. & 9.

7. TEMPORA verborum sunt quinque: Præsens, sive instans, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquam perfectum, futurum.

8. PERSONÆ pronominum sunt tres: Prima, *ego*, secunda, *tu*, reliqua pronomina sunt tertiæ personæ, præter *ipse*, *ipsa*, *ipsum*, quod cujusvis est personæ, item provocabulum, *qui*, *quæ*, *quod*: dicimus enim, ego ipse, ego qui, tu ipse, tu qui, Cæsar ipse, Cæsar qui. Sic in plurali, nos ipsi, vos ipsi, &c.

Personæ verborum sunt tres: Prima, ut amo. Secunda, ut amas. Tertia, ut amat.

Nomina, & participia (exceptis vocativis) incertæ sunt personæ, sicut & verba infinita; eam enim induunt personam, cujus est verbum, cui adhærent: ut, ego M. Tullius defendi Remp. adolescens. Liv. l. 30. Annibal peto pacem. Cupio te audire.

Vocandi casus, quia secundis personis tantum adhærent, solum sunt secundæ personæ.

9. FIGURÆ nominum, pronominum, verborumque participiorum, præpositionum adverbiorum, conjunctionum duæ sunt, *Simplex*, ut prudens, is, amo, amans, abs, prudenter, enim. *Composita*, ut imprudens idem, adamo, adamans, absque, imprudenter, etenim.

10. SPECIES nominum, pronominum, verborum, ad-

adverbiorum sunt duæ. *Primitiva*, ut pater, tu, caleo, clam, *Derivativa*, ut paternus, tuus, a, um, calesco, clanculum.

PRÆCEPTA GENERALIA

De Constructione, Tyronibus Ediscenda.

CAPUT XV.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

PRÆCEPTUM I.

ADjectivum nomen concordat cum substantivo in genere, numero, & casu, ut puer ingeniosus, memoria infirma, ingenium tardum.

II. Relativum, *qui*, *quæ*, *quod*, cohæret cum antecedente in genere, & numero: ut non est dicendus puer ingenuus, qui verecundiam non amat: Accepi tuas litteras, quæ mihi jucundissimæ fuerunt: Legi tuum epigramma, quod mihi mirandum in modum placuit.

III. Quotiescunque duo nomina substantiva ad diversas pertinentia in oratione ponuntur sine conjunctione, alterum erit genitivi casus ut libertus Pompeji: epistola Ciceronis: carmen Virgilii.

IV. Verbum personale infiniti modi postulat ante se nominativum ejusdem numeri, & personæ, ut ego lugeo, tu rides: Præceptor docet: nos legimus: vos scribitis: aleatores vapulant.

V. Verbum infiniti modi ante se accusativum habet, ut gaudeo, te bene valere: doleo, parentes tuos ægrotare: lætor, fratrem tuum salvum, & incolumem venisse.

VI. Verbum substantivum non solum ante, sed etiam post se nominativum poscit, ut parsimonia est magnum vectigal: avus tuus fuit vir doctus: verecundia est maximum ornamentum pueritiæ.

VII. Omne verbum personale finiti modi potest utrinque habere nominativum pertinentem ad eandem rem, ut hic vocatur Paulus: ille vivit miserrimus, boni moriuntur læti.

VIII. Verbum activum post se accusandi casum postulat, ut pueri ingenui amant litteras: frater tuus legit Ciceronem diligenter.

IX. Verbum passivum post se ablativum desiderat cum præp. a, vel ab, ut literæ amantur a pueris ingenuis: Cicero legitur a fratre tuo diligenter.

X. Quodvis verbum admittit præpositionem cum suo casu, ut fui in templo: eo in gymnasium: sedeo in scamno.

XI. Omne verbum, & multa nomina dativum habere possunt ejus rei, cui damnum aliquod, vel commodum datur, ut laboras aliis: mihi soli es otiosus: Catilina fuit perniciosus Reipublicæ: senes non sibi, sed filiis, aut nepotibus arbores serunt.

XII. Temporis continuatio in accusativo, vel ablativo ponitur; frequentius tamen in accusativo: ut, pater tuus vixit quinquaginta annos, vel quinquaginta annis: dedi operam Diomedi tres annos, vel tribus annis: scripsi duas horas, vel duabus horis.

XIII. Cuilibet verbo potest addi ablativus significans *pretium*, ut emi librum decem denariis: vendidisti atramentarium tribus sestertiis: vel *instrumentum*, ut scribo calamo: percutior ferula: vel *causam*, ut servus tuus interiit fame: tabesco dolore.

XIV. Gerundia, supina, & participia postulant post se casus verborum, a quibus oriuntur, ut scribo litteras: tempus est scribendi litteras: eo scriptum literas: sum scripturus literas.

DE GENERIBUS NOMINUM PAULO DIFFICILIORIBUS.

CAPUT XVI.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

GEnera nominum partim ex significatione, partim ex terminatione noscuntur.

De generibus nominum, quæ ex significatione cognoscuntur.

PRÆCEPTUM I. De Masculinis.

QUÆ maribus solum tribuuntur, mascula sunto.
Mascula censentur species depicta virili
Et quibus appositum tantum tribuisse virile
Credibile est veteres; seu latro, præsul, & hospes.

SCHOLION.

NOmina propria virorum, ut Æneas, Catilina, Masinissa, Clinia, & eorum, qui viri specie pinguntur, ut Michael, Dæmon, Pan, Aquilo, Boreas, cæteraque nomina Angelorum, Deorum, Dæmonum, atque Ventorum masculina sunt.

No-

Nomina item appellativa, quæ viris dumtaxat conveniunt, ut scriba, *lo scrivano;* lanista, *il maestro di scherma;* scurra, *il buffone;* nauta, *il marinaro;* bibliopola, *il librajo;* latro, *l'assassino;* pirata, *il corsaro;* Præsul, *il Prelato;* caupo, *l'oste;* hospes, *l'albergatore, o il forestiere;* tubicen, *il trombettiere;* vas, vadis, *il mallevadore.*

PRÆCEPTUM II. De fœmininis, & neutris.

FŒMINEUM dices, quod fœminina sola reposcit.
Jungito fœmineis muliebri prædita forma:
Quæque adjectivum tantum muliebre requirunt.
Quæ neutro apposito gaudent, neutralia sunto.

SCHOLION II.

Nomina fœminarum propria, ut Mysis, Glycerium, Dido, & earum, quæ fœminarum specie pinguntur, ut Pallas, Clio, Mantho, Parthenope, Alecto, Celæno, & cætera nomina Dearum, Musarum, Nympharum, Sirenum, & Furiarum, fœminina sunt.

Itemque appellativa, quæ solis fœminis conveniunt, ut mulier, equa: obstetrix, *la levatrice*, nutrix, *la balia;* quæque cum adjectivis fœmininis conjunguntur, ut custodiæ, *le guardie*, vigiliæ, excubiæ, *le sentinelle.*

Neutra sunt, quibus neutrum adjectivum adjungitur: ut animal providum est homo.

PRÆCEPTUM III. De communibus.

EST commune duum, sexum quod claudit utrumque
Articulo gemino, velut Bos fortis, & hostis,
Antistes, juvenis, vates, patruelis, & infans,
Affinis, miles, cum cive, cliente, Sacerdos,
Et comes, atque canis, sus, dux, auctorque, parensque,
Municipi, conjux, adolescens, augur adhærent.

SCHOLION.

Nomina tum maribus, tum fœminis convenientia sunt generis communis: ut bos, *il bue, o la vacca;* parens, *il padre, o la madre;* conjux, *il marito, o la moglie;* custos, præses; obses, *l'ostaggio*, affinis, vates, & alia, quæ versibus continentur. At juvenis, adolescens, infans, patruelis, *il cugino*, miles, incola, agricola, augur, exul, fur, hæres, judex, plerumque masculina sunt, interdum etiam fœminina. Catul. Carm. Nupt. Carnitis *innuptæ juve-*

juvenes? Quint. l. 6. Infantem *suam* frigidissime reportavit. Ov. ep. 11. Et rudis ad partus, & *nova* miles eram. P. sat. 6. Patruelis *nulla* proneptis: Nulla manet patrui. Hospes in fœminino genere usitatius, habet, *hospita*, & antistes, *antistita*.

Excipiuntur ex hac regula vulpes, aquila, & alia, de quibus dicemus præcepto 16. de Promisc.

PRÆCEPTUM IV. De nominibus generis omnis, EST *commune trium*, *generi quod conv* *en* *it omni*.

SCHOLION.

NOmina, quæ maribus, fœminis, & neutris conveniunt, sunt generis omnis, ut felix, discolor, *di diversi colori*; hebes, *ottuso*; Arpinas, *d'Arpino*, par: nequam, *malvagio*, decem, & alia multa, quorum pleraque numero tantum singulari sunt generis omnis; in plurali in neutro genere non usurpantur: ut degener, *tralignante*; deses, *infingardo*; memor: ales, *alato*; præpes, *che vola in alto*; teres, *lungo, e rotondo*; uber, *fecondo*; sospes, *sano, e salvo*; bipes, dives, pauper: superstes, *sopravvivente*; cicur, *addimesticato*. Verum alienigena, *straniere*; auctor, comes: indigena, *nativo del paese*, testis, & alia nomina communia figurate cum figuris conjungi videntur.

PRÆCEPTUM V. De mensibus, montibus, & fluviis.

SCHOLION.

NOmina *mensium*, ut Quintilis, October, & *montium*, ut Athos, *Monte Santo*, *in Macedonia*; Eryx, *di S. Giuliano in Sicilia*; Helicon, *Elicona*, *in Beozia*; Cithæron, *Monte di Stives*, *pure in Beozia*; Othrys, *Delaca*, *in Tessaglia*, masculina sunt, sicut & fluviorum, ut Anio, onis, *Teverone*, *ne' Sabini*, Nar, *la Nera*, *in Umbria*; Tanais, *la Tana*, *in Moscovia*; Lycormas; *Fidari*, *in Etolia*; Meander, *il Madre*, *in Frigia*; Eurotas, *Basilipotamo*, *in Morea*, Euphrates, *Eufrate*, *ora Frat*, *nell' Asia*; Cayster, *Chiay*, *in Lidia*; Strymon, *Stromona*; *in Macedonia*; Ganges, *il Gange*, *nell' India*; Tibris, *il Tevere in Italia*; Ister, *il Danubio*, *in Germania*; Sequana, *la Senna*, *nella Franca Contea*; Garumna, *Garonna*, *in Aquitania*; &c. Quædam tamen ex-

excipiuntur, de quibus præcepto nono (on finita) & præcepto undecimo.

PRÆCEPTUM VI. De insulis, regionibus, urbibus, navibus, poematibus.

INSULA fœminea est, regio, urbs, cum nave, poësis.

SCHOLION.

Nomina propria *insularum*, ut Rhodus, Cyprus, Delos: *regionum*, ut Ægyptus, *Egitto*, *nell' Affrica*; Epirus, *Epiro*, *nella Grecia*; *urbium*, ut Saguntus, *Morviedro*, *nel Regno di Valenza*; Tarraco, *Tarragona*, *in Catalogna*; *navium*, ut Argo, Centaurus, Pistris: *poematum*, ut Æneis, Ilias, sunt generis fœminini. Excipiuntur tamen nonnulla, de quibus dicemus præcepto octavo, & nono (um finita) & undecimo.

PRÆCEPTUM VII. De arboribus.

FŒMINEA est arbor; neutrum cum subere, robur,
Et siler, atque acer: sed mas oleaster habetur.

SCHOLION.

Nomina arborum sunt generis fœminini: ut abies, platanus, pinus, cypressus, ficus, malus, pyrus, amygdalus, & alia innumerabilia. Excipitur suber, *suvero*, robur, *rovere*; itemque acer, *acero*, siler, *silio*, quæ sunt neutra; & oleaster, *ulivo selvatico*, qui est generis masculini: item pinaster, *pino selvaggio*; & aliæ arbores ejusdem terminationis.

PRÆCEPTUM VIII. De plurali numero, & notis literarum.

PLURALE A neutrum est; Imas: ut Susa, Philippi.
Trade Notas neutro, & vocem pro nomine sumptam,
Et Verbum quodvis nuda pro voce repostum.

SCHOLION.

Nomina omnia, quæ numero multitudinis dumtaxat declinantur, si *a* litera terminantur, neutra sunt: ut arma, Biblia, *la Bibbia*, sin autem *i*, masculina, ut liberi, *i figliuoli*. Hac regula excipiuntur ex regulis antea præcepto sexto traditis Ecbatana, *Tauris*, *nella Media*, Susa, *Suster*, *nella Persia*, Bactra, *Battra*, *oggidì*, *Tremend*, *al monte Caucaso*, propria urbium: Bucolica, Georgica, poematum propria, quæ sunt neutrius generis; Philippi, *Filippo in Macedonia*: Puteoli, *Pozzuolo*, *in Terra di*

di Lavoro; Treviri, *Treviri, di qua dal Reno*, propria urbium, quæ sunt masculina.

Elementorum nomina, ut, a, b, c, neutra sunt. Verba, & cæteræ orationis partes positæ loco nominis, neutrius generis sunt: ut vivere, ipsum turpe est. Cum excluso omni sensu, dictiones pro semetipsis ponuntur, sunt generis neutrius: ut lux est monosyllabum, dies est dissyllabum.

PRÆCEPTUM IX. De generibus, quæ ex terminatione cognoscuntur. A finita.

FŒMINEUM A primæ est, veluti Panthera, sagitta.
Adria mas æquor, mammona, cometa, planeta,
Sed neutris junges cum paschate manna latinis,
Nomen in Aternæ neutrum est, ceu stigma, toreuma.

SCHOLION IV.

A Finita nomina primæ declinationis fœminina sunt. Masculina vero Adria, cum significat mare Adriaticum, cometa, planeta, & mammona.

Nam Poeta, cum solis maribus tribuatur, ad primam illam regulam pertinet. Pascha, & manna apud Hebræos masculina, apud Latinos neutra sunt. Manna tamen, si significat micas thuris, muliebre est, Plin. l. 12. c. 14. Micas concussu elisas *mannam* vocamus. Tertiæ autem declinationis nomina neutra sunt omnia, ut stigma, *la bollatura;* toreuma, *opera di basso rilievo*, poema, & alia.

E finita.

E Latiale petit neutrum, velut acre, monile,
FŒMINEUM est Aloe, Rhodopeque, & cætera Græca.

NOmina Latina E litera terminata, neutra sunt: ut mare, cubile, sedile, alveare. At Græca, ut Rhodope, Physice, Grammatice, & alia generis ejusdem fœminina sunt. Excipito Cete, & Tempe, quæ sunt neutra: nec mirum; sunt enim numeri multitudinis: *Thessala* Tempe, Cete *grandia*. Mille substantivum neutrum est, quod pluraliter declinatur, millia, millium, millibus. Mille adjectivum plurale est omnis generis, neque declinatur, ut diximus c. 14. & dicemus l. 1. c. 15.

I, O, & U finita.

I Neutris tribue, O maribus, ceu pugio, gummi.
Fœmineis verbale, in io, caro, talio dentur,
Portio, do, go finita, ut dulcedo, propago,
Testudo: verum Neutris adscribito pondo.

Har-

Harpago mas, udo, cudo, ordo, cardo, ligoque.
U neutris junge; ut tonitru, cornuque, geluque.

SCHOLION.

NOmina, quæ in I definunt, neutra sunt, ut gummi, *la gomma*; sinapi, *la senape*. Quæ autem desinunt in O, masculina sunt: ut tyro, *il novizio*; myoparo, *la fusta, ovvero galeotta*; unio, *la perla*; stellio, *la tarantola*. Verbalia in io, fœminina sunt: ut oratio, lectio, itemque talio, *pena equivalente al danno*. Cætera nomina, quæ excipiuntur, fere congruunt cum lingua Italica; ut dulcedo, propago, testudo, *la testuggine*, & alia generis feminini. At harpago, *il rampino*; udo, *calcetto, sorta di scarpetta*; cudo, onis, *celata di cuojo*; cardo, *il ganghero*; & alia generis masculini regula continentur. Pondo tamen, quod libram significat, neutrum est. Quæ in U desinunt, neutra sunt, ut veru, *lo spiedo*; gelu, *il gelo*; tonitru, *il tuono*, quod & hic tonitrus, us, & hoc tonitruum, trui, præsertim plurali numero offertur. Suet. Tiber. c. 69.

C, D, L, & T, finita.

C, D, da neutris; testes ibi lac, id, & alec.
L, T, sit neutrum: Hic mugil, sal, solque reposcunt.

SCHOLION.

NOmina C, D, L, aut T finita, neutra sunt; ut lac, id, tribunal, caput; sinciput, *la parte davanti del capo*; sic occiput, *la parte di dietro del capo*. Excipitur mugil, *cefalo, pesce di mare*, sal, & sol, quæ masculini generis sunt. Sal etiam neutro genere usurpatur. Colum. l. 12. c. 55. Deinde in seriem substernitur sal *coctum*, &c. Alec, *ogni sorta di pesce picciolo*, neutrum est, sed Alex, idem significans, fœmininum.

UM finita.

UM, Neutris junges; hominum si propria demas.

SCHOLION.

NOmina in Um desinentia, neutra sunt: ut cælum, trophæum, solium, *il trono*. Hac regula excipiuntur ex regulis superioribus tertia, quarta, & sexta, mancipium, *lo schiavo, e la schiava*, jumentum, & alia nomina maribus cum fœminis communia: Dyrrachium, *Durazzo in Albania*, Byzantium, *Constan-*

tinopoli in Tracia; Saguntum, *Morviedre, nel regno di Valenza*, & alia complura Civitatum propria: Rhenum, *Reno, in Germania*; & Metaurum, *Metauro, nel Ducato d' Urbino; e Marro, in Calabria; e Metaro, in Sicilia*, propria fluminum (si his nomen substantivum, *flumen*, adjunxeris, ut est apud Horatium; alioquin absolute Rhenus, & Metaurus, rectius dicitur) Buxum, *il busso*, nomen arboris, quæ omnia neutra sunt. Excipiuntur nomina propria virorum, ut Dinacium, Pæonium, quæ sunt generis masculini: & propria fœminarum, ut Phanium, Eustochium, Clycerium, quæ sunt fœminina.

AN, IN, ON, finita.

AN, IN, ON, mas; Hæc, cum sindone poscit Aëdon;
Queis adde Alcyonem. Neutris da cuncta secundæ.

SCHOLION.

Nomina, quorum postremæ literæ sunt AN, IN, ON, masculina sunt: ut Pæan, *Apolline, ovvero canto in lode di Apolline*: delphin, *delfino, pesce di mare, e costellazione*; agon, *combattimento*. Excipitur hæc sindon, *lenzuolo sottile*: aëdon, *cardellino, ovvero rusignuolo savoloso*, & alcyon, *uccello savoloso*. Nomina tamen secundæ declinationis neutra censentur: ut Ilion, *Troja, Città di Frigia*; Pelion, *Pelio, oggidì Petras, monte in Tessaglia*; barbiton, *la cetra*, quia latina cum sunt, desinunt in Um.

EN finita.

EN dabitur neutris: sed hymen, ren, mascula sunto,
Et splen, atque lien, atagen, cum pectine, lichen.

SCHOLION.

Nomina, quæ in En cadunt, neutra sunt: ut carmen, lumen, germen, *il germoglio*; vimen, *il vimine*. Excipitur Attagen, *francolino, uccello* (Attagen non poterat carmen ingredi, nisi altero *t* amisso, & prima correpta); & in pecten, *il pettine*, quæ masculina sunt: item ren, *le reni*; splen, & lien, *la milza*, lichen, *volatica, sorta d' infermità, che viene sul volto; e segatella, erba*; hymen, *carme nuziale, e Imeneo*.

AR finita.

Postulat Ar neutrum, ceu par, cum nectare, calcar.

SCHO-

SCHOLION.

AR literis finita neutra sunt: ut calcar, *lo sperone*, jubar, *lo splendore*; pulvinar, *il guanciale*; par, *la coppia*; nectar, *il nettare*, far, *il farro*. At par, *uguale*, adjectivum nomen est commune trium: item composita, compar, dispar, &c.

ER finita.

ER Maribus dona: laver, hoc tuber, siler, optant,
Uber, iter, spinther, laser, cicer atque papaver,
Ver, siser, atque piper, cum verbere necte cadaver.

SCHOLION.

NOmina, quæ in Er desinunt, masculina sunt, ut carcer, *la prigione*, imber, *la pioggia*; agger, *il bastione*; vesper, *la sera*; cucumer, *il cocomero*, sed rectius cucumis dicitur: later, *il mattone*; asser, *la tavola, ovvero travicello*. Excipiuntur cicer, *il cece*, ver *la primavera*; cadaver, *il cadavero*; uber, *la mamella*; verber, *la sferza*, e *la sferzata*; tuber, *il tumore, o il tartufo*; piper, *il pepe*; papaver, *il papavero*; laser, *il laserpizio, sugo di silfio*; siler, *il silio, arboscello*, siser, *il sisaro, spezie d'erba*, quæ sunt generis neutrius. Laver, *berla, sorta d'erba*, interdum fœmininum est; siser interdum masculinum. Linter, *una barchetta da pescare*, fere semper fœmininum, de quo præc. 15. Tuber, arbos fœmininum est: tuber, pomum ejusdem arboris, masculinum. Spinther, *spezie di smaniglie, o braccialetti*, neutrum est.

OR finita.

OR Maribus servit, Muliebris demitur Arbor,
Accedunt neutris cor, ador, cumque æquore, marmor.

SCHOLION.

NOmina Or finita, masculina sunt: ut honor, decor, *la bellezza, o leggiadria*; labor, *la fatica*; mœror, *la malinconia*. Excipiuntur cor, ador, *il farro*; marmor, & æquor, *il mare*, quæ neutra sunt, & arbor, fœmininum.

UR finita.

EXIGITUR neutrum: hic furfur, cum vulture, turtur.

SCHOLION.

NOmina in Ur desinentia, ut fulgur, *il baleno*; murmur, *il mormorio*; sulphur, *il solfo*; guttur, *la gola*, sunt neutri generis. Tria tamen masculina sunt: furfur, *la semola*; vultur, *l' avoltojo*; & turtur, *la tortora*, quæ sub genere Epicæno, sicut pleraque avium, continentur: de quibus infra Præc. 16.

AS finita.

FŒMINEUM AS: Neutrum vas, vasis, fasque nefasque,
Mascula sunt elephas, adamas, as, atque tiaras.
Cumque vade, ac reliquis, flectit quæ prima Pelasgum.

SCHOLION.

AS finita, fœminina sunt, ut lampas, tempestas: caritas, *la carestia*. Tria neutra sunt, vas, vasis: fas, *ciò che è lecito*; & nefas, *ciò che non è lecito*. Alia masculina, ut elephas, antis, usurpatur eleganter etiam elephantus: adamas, *il diamante*, as, assis, *l' asse, moneta antica, ovvero l' eredità*, vas, vadis, *il mallevadore*. Omnia item nomina Græca primæ declinationis sunt masculina: ut tiaras, *la mitra*, apud Virg. l. 7. Æneid. quanquam usitatius videtur tiara, æ, fœmininum.

ES finita.

FŒMINEUM est ES, sed limes sunt mascula, fomes,
Pes, trames, termes, gurges, cum poplite, cespes,
Vepres, & palmes, stipes, merges, pariesque,
Pleraque Græca; meri nomen quibus adde dies.
Hippomanes neutris, panaces, cacoethes adherent.

SCHOLION.

ES terminata, fœminina sunt: ut compes, *il ceppo, ferro da ligare i piedi*; moles, *la mole*, proles, *la prole*; vulpes: sedes: seges, *la biada in erba*.

2. Excipiuntur limes, *il sentiero; oppure i termini di una possessione*; fomes, *l' esca, ed ogni materia secca, che prende facilmente fuoco*; trames, *il sentiero a traverso*; gurges, *il gorgo; cioè luogo profondo in fiume, o in mare, dove l' acqua si ravolge*; poples, *la piegatura interiore del ginocchio*; cespes, *il cespite, zolla di terra con erba*; vepres, *la spina, ovvero una siepe di spine*, stipes, *il tronco*; meridies, paries, pes, quæ omnia sunt masculina. Itemque plura

ra nomina Græca in Es, primæ, aut tertiæ declinationis, ut Sophistes, *il Sofista*; psaltes, *il sonatore*, *o cantore*; lebes, *il pajuolo*; tapes, *il tappeto*; magnes, *la calamita*. Sed neutra sunt hippomanes, *ippomane, cioè pezzetto di carne nella fronte de' cavalli di fresco nati*; panaces, *panacea, erba*; cacoethes *ulcera maligna*; *e per metafora cattiva usanza*.

IS finita.

IS dato fœmineis. Maribus da postis, aqualis
Anguisque, & vectis, callisque, & pulvis, & ensis,
Glis, lapis, & follis, cucumisque, & collis & unguis,
Et sanguis, piscis, cum fascis, & axis, & amnis;
Et vermis, torris, fustis, cum vomere mensis,
Mugilis, atque orbis, cenchris, cum casse, canalis.
NIS quoque finita, ut funis, compostaque ab esse.

SCHOLION.

NOmina IS finita, fœminina sunt; ut cassis, idis, *l' elmo* (sed cum significat *la rete*, est generis masculini, ac declinatur cassis, cassis); clavis, *la chiave*; basis, *la base*; cratis, *il graticcio*; restis, *la corda*. Masculina sunt postis, *lo stipite*; *cioè banda dell' uscio, che posa sulla soglia, e regge l' architrave*; aqualis, *l' urna, colla quale si dà acqua alle mani*; anguis, *la biscia*; vectis, *la leva*; callis, *il sentiero*; ensis, *la spada*; glis, *il ghiro, specie d' animale*, lapis, *la pietra*; follis, *il soffietto, ovvero mantice, e il pallone*; cucumis, *il cocomero*; collis, *la collina*; unguis, *l' unghia*; axis, *l' asse, cioè il legno, attorno il quale si gira la ruota*; amnis, *il fiume*; mugilis, qui & mugil, *il cefalo, pesce*.

2. Item illa, quæ genere cum patrio sermone consentiunt, orbis, *il ritondo*; fustis, *il bastone*; torris, *il tizzone ardente*; vomis, eris, *il vomere*; fascis, is, *il fascio*; cenchris, cenchris, *il cencro, sorta di serpe*, masculinum; cenchris, idis, *il cheppio, sorta d' uccello*, fœmininum est. Sic quæ in Nis desinunt, ut cinis, *la cenere*, panis, funis, finis.

3. Composita quoque ab (*asse, moneta antica*) esse masculina sunt, ut decussis, *moneta del valore di dieci assi*, vicessis, *di venti*, tricessis, *di trenta*, centussis, *di cento*.

OS finita.

Mascula in Os: sunto dos, cos muliebria, & arbos.
Da chaos, atque melos neutris, os, argos, eposque.

SCHO-

SCHOLION.

OS finita, masculina sunt, ut ros, *la rugiada*, flos, *il fiore*. Excipiuntur dos, *la dote*; cos, *la cote, pietra da arrotare*; arbos, *l' albore*, quæ sunt fœminina: melos, *la melodia*; os, oris, & os, ossis: chaos, *la confusione di tutte le cose*; & Argos, *Argo, città della Grecia*, epos, *verso epico*, quæ sunt neutra.

US, secundæ, & quartæ declinationis.

NOMEN in US mas est, seu quarta, sive secundæ,
Porticus hac, & vannus, acusque, & carbasus, alvus,
Et colus, & ficus pomum (mas morbus habetur),
Adde humus, atque manus, idusque, tribusque, dumusq;
Nomen in Os Græcum, quod in Us vertere Latini:
Masculeis partim datur, ut paradisus, & isthmus:
Partim fœmineis, veluti diphthongus, eremus:
In neutris numera virus, pelagusque profundum.

SCHOLION.

NOmina desinentia in US, si secundæ, aut quartæ sint declinationis, sunt masculina, ut triumphus, gladius, visus, aspectus, vultus: specus, *la spelonca*; dumus, *la spina*; pampinus, *la foglia della vite*.

2. Excipiuntur porticus: vannus, *vaglio, o crivello da nettare il grano*; acus, us, *l' ago*; nam acus, ci, *l' ago sorta di pesce*, masculinum est; & acus, ceris, *la bula, guscio delle biade*, est neutrum: alvus, *il ventre*; colus, li, vel colus, us, *la rocca da filare*; carbasus, *lino sottile*; & ficus, us, seu ficus, ci, *il fico, così il frutto, come l' albero*, quæ sunt generis fœminini: ficus, ci, *fico, specie di morbo*, est generis masculini. Fœminina sunt etiam humus, manus, Idus, iduum, *le Idi; cioè gli otto giorni in ciascun mese dopo le none*; tribus, bus, *la tribù*; domus *l' edificio, l' abitazione, o la famiglia*.

3. Quæ a nominibus Græcis in *OS* facta sunt Latina in *US* partim sunt masculina, ut prologus, paradisus: isthmus, *istmo, lingua di terra in mezzo a due mari*; smaragdus, *lo smaraldo*; dialogus, stylus: partim fœminina, ut Synodus, *il Sinodo*, diphthongus, eremus, periodus: papyrus, *la carta*; Pharus, *Faro, Isola nell' Egitto, e torre in essa Isola*, crystallus; nardus, *lo spigo*: lecythus, *l' utello, piccolo va-*

se-

fetto; abyssus, *il profondo*. Duo tamen nomina in *US* sunt neutra: virus, *il veleno*; & pelagus, *il mare*; quod masculinum etiam putatur.

US tertiæ declinationis.

POSTULAT US neutrum, quoties in Tertia flectit;
Mas, lepus, & mus, pus Græcum, compostaque junges;
Est muliebre palus, subscus, pulcherrima virtus,
Atque salus, pecudisque pecus; quibus additur incus.
Quæque sibi servus, juvenisque, senexque jugarunt;
Sit quoque fœmineum lagopus herba, volucris.

SCHOLION.

US finita tertiæ declinationis neutra sunt, ut pecus, pecoris, *il bestiame*, nemus: vulnus, *la ferita*, ulcus, *ulcere*, *piaga*, funus, *il funerale*.

2. Excipiuntur lepus, *la lepre*, mus, *il sorcio*, tripus, tripodis, *cosa, che ha tre piedi*; masculina: hæc pecus, pecudis, *la pecora*; subscus, *la spranga*; *legno, o ferro, col quale si congiungono le tavole l' una con l' altra*; incus, dis, *l' incudine*: item salus, virtus, servitus, juventus, senectus, fœminina. Lagopus, *sorta di erba chiamata piedi di lepre, o sorta di uccello*, fœmininum est, quamvis ex πȣ̃ς componatur. Martial. lib. 7. Si meus *aurita* gaudet *lagopode* Flaccus. Plin. lib. 28. cap. 8. de lagopode herba. *Lagopus* sistit alvum e vino *pota*.

Æs, Aus, Bs, Ms, Ns, Ps, Rs finita.

ÆS tibi sit neutrum: laus, fraus, muliebria sunto.
S dato fœmineis, si consona ponitur ante.
Esto virile rudens, fons, pons, seps, lethifer anguis,
Mons, dens, atque chalybs, assis, quibus adito partes.
Et polysyllaba Ps: forceps dematur adunca.

SCHOLION.

TErminata in *æs* neutra sunt, ut æs, æris, *il bronzo*: in *aus*, fœminina, ut laus, fraus. Terminata in bs, ms, ns, ps, rs, fœminina sunt, ut trabs, hyems, fons, fontis, frons, frondis, cohors, ortis, seu cors, cortis, *il cortile, dove si soglion tenere le galline, e simili*.

2. Excipitur rudens, *corda, le sarte della nave* (aliquando fœmin.), fons, pons, dens: chalybs, *l' acciajo*; triens, *la terza*; quadrans, *la quarta*; sextans, *la sesta parte dell' asse romano, moneta di bronzo, che da principio era del peso di una libra, cioè*

di dodici oncie, & aliæ partes aſſis, ut dodrans, *di nove once*; dextans, *di dieci once*: ſeps etiam monoſyllabum, *la ſepe*, *ſpezie di lucerta*, quæ ſunt maſculina. Polyſyllaba ps finita, ut hydrops, *l' idropiſia*; Cecrops, *Cecrope*, *Re d' Atene*, ſunt maſculina: excipiuntur hinc forceps, *la forbice*, *o tanaglia*; & merops, *merope*, *uccello*, fœminina ſunt: adeps vero *il graſſo*, eſt generis tum maſculini tum fœminini.

X finita.

X dato fœmineis: ſunt mas fornixque, calyxque,
Grex, ſpadix, bombyx, varix, phœnixque, calixque,
Et conyx, & Eryx, volvox, atque unce creata.
Ax, Ex finitum polyſyllabon eſto virile,
Fœmineum fornax, vibex, alexque, ſupellex;
Queis addes, tomex, forſex, cum ſmillace, carex.

SCHOLION.

X Terminata ſunt fœminina, ut pax, fax, *la fiaccola*; ſandyx, *ſandice*, *volgarmente minio*: perdix, *la pernice*; celox, *fregata*, *picciola barca*; coxendix, *la coſcia*.

2. Excipiuntur grex, *la greggia*; fornix, *la volta*; varix, *vena gonfia*; bombyx, *il bigatto*; ſpadix, *ſpazzola*, *ramicello di palma*; *color bajo*, *e ſorta di ſtromento muſicale*; phœnix, *la fenice*; calix, *il bicchiere*; & calyx, *il bottone de' fiori*, coccyx, *cuculio*, *uccello*; Eryx, *Monte di San Giuliano in Sicilia*; volvox, *aſuro*, *verme*, *il quale rode le foglie delle viti*, *e l' uva*, *che comincia a maturare*; quincunx, *cinque once*; ſic ſeptunx, *ſette once*; deunx, *undici once*, omnia hæc maſculina.

3. Diſſyllaba, aut polyſyllaba nomina, ideſt, duarum, aut plurium ſyllabarum in *ax*, aut *ex* deſinentia, maſculina ſunt, ut thorax, *la corazza*, *ovvero il giubbone*; limax, *la lumaca*; ſilex, *la ſelce*; frutex, *l' arboſcello*; latex, *ogni ſorta di liquore*; vertex, *la cima del capo*, *de' monti*, *o di qualunque altra coſa*; pollex, *il pollice*, *dito groſſo*; murex, *il murice*, *conchiglia di mare*, *col cui ſangue ſi fa il colore di porpora*; *ovvero la ſteſſa porpora*; ſilex, *la ſelce*, quod eſt etiam fœmininum. Hinc excipe fœminina fornax, *la fornace*, vibex, *il ſegno della battitura*; alex, alecis, *ogni ſorta di peſce picciolo*; ſupellex, ctilis, *la ſuppellettile*, tomex, vel tomix, icis,

icis, *corda di canape grossa, o d' altra materia*, smilax, *smilace, erba favolosa*; carex, *carice, erba*.

PRÆCEPTUM X. De adjectivis, quæ fiunt substantiva.

MOBILE fit fixum, si fixum mente subaudis,
Unde genus capit, ut sonipes, oriensque, tonansque.
Mobile fit neutrum, ni fixum mente subaudis.

SCHOLION.

QUoties, substantivis omissis, adjectiva ponuntur, ex adjectivis fiunt substantiva, atque ab his genus accipiunt, ut sonipes masculini generis fit, quia equus intelligitur: ita Oriens, *il Levante*; Occidens, *il Ponente*, quia intelligitur Sol: tonans, *tonante*, quia intelligitur Jupiter; natalis, *il dì, che ciascuno nacque*; molaris, *la pietra di mulino*. At triremis, *la galera*; continens, *terra ferma*; fœminini generis sunt, quia ibi navis, hic terra intelligitur.

2. Adjectiva porro neutra fiunt, si substantivum non intelligitur, ut consequens, conveniens, decorum.

PRÆCEPTUM XI. De vi terminationis.

RESPICIMUS fines, non significata frequenter:
Hinc Præneste, Reate petunt hoc, Tibur, & Hispal.
Et Cære: Hic Sulmo, Narboque: Hæc Alia flumen;
Mons Oeta hæc, hæc Ossa volunt, hæc Trinacris Ætna.

SCHOLION.

SÆpe Scriptores non tam significationem verborum, quam terminationem spectant. Quare neutra sunt Præneste, *Palestrina*; Tibur, *Tivoli, amendue Città in Campagna di Roma*; Reate, *Rieti, città in Umbria*: Cære, *Cervetere, picciolo luogo in Toscana*; Nepete, *Nepe, o Nepi, città nella provincia del Patrimonio di S. Pietro*; Hispal, *Siviglia, città di Spagna*; quia *e, l, r*, finita neutra sunt: cum alioqui nomina omnium Urbium, ut diximus Præcepto sexto, sint fœminina. Sulmo vero, *Sulmona, e Solmona, città nell' Abruzzo*; & Narbo Martius, *Narbona, città in Provenza*, ob terminationem sunt masculina.

2. Eadem ratione excipiuntur a Præc. 5. Fluviorum, hæc Allia, *Caminare, o Rio del Mosso, fiume ne' Sabini*; hæc Albula, *il Tevere, fiume in Toscana*. Quamvis Albula semel virile fit apud Mar. l. 12. epig. ult.

3. Excipiuntur eandem ob causam ab eodem Præc. 5. Montium Ætna, *Mongibello, montagna in Sicilia*.

Ida, *Ida, monte presso Troja*. Ossa, *Ossa, presentemente il Cassovo, monte in Tessaglia*, & Oeta, *Banina, o Bunina, monte in Tessaglia*; quamvis Ossa semel virile sit apud Ovidium, & Oete etiam virile apud Senecam, generale nomen montis respicientes, ut dicemus Præc. 12. Sic Rhodope, *Argentaro, montagna in Tracia*, & Græca *e* finita fœminina sunt, ut Oete, idem significans, quod Oeta, Mycale, *Micale, Monte, e castello in Jonia*, &c.

PRÆCEPTUM XII. De nominum in generibus immutatione.

RESPICIT interdum nomen generale poeta,
Unde sibi merito genus inferiora capessunt.
Sic volucrem sequitur bubo, sic flumen Jader.

SCHOLION.

BUbo, *il barbagianni, uccel notturno*, masculini alioqui generis, tamen Æn. 4. fœmininum est, quia aves sunt generis fœminini. Eodem modo Jader, *Salona, fiume nella Schiavonia*, apud Lucan. l. 4. neutrum est, quia flumen est neutrius generis.

PRÆCEPTUM XIII. Nomina variorum generum.

Hæc modo fœmineis, maribus modo juncta videbis,
Limax, atque silex, tradux, cum torque, phaselus,
Scrobs, serpens, anguis, cum corbe, diesque, rubusque,
Grossus, adeps, atomus: poteris queis addere finis.
Postulat hic, aut hoc pelagus, Nar, vulgus, & Anxur.

SCHOLION.

QUædam nomina sunt modo masculina, modo fœminina: limax, *la lumaca*; tradux, *l' innesto*; torques, *la collana*; phaselus, *burchiello, picciola barca da mare*; scrobs, *la fossa*; corbis, *la corba*; grossus, *il fico immaturo*: sic adeps, atomus, finis: rubus, *il rovo*. Dies in plurali quidem fere est masculinum: in singulari autem pro diversa significatione variat genus. Nam fœmininum est, quando ponitur pro tempore indeterminato: at masculinum, cum accipitur pro spatio 24. horarum. Verum hoc discrimen non est perpetuum, præsertim apud Poetas.

2. At Nar, *la Nera, fiume in Umbria*; vulgus, *il volgo*; pelagus, *il mare*; & Anxur, *Terracina, città in Campagna di Roma*, modo masculini generis sunt, modo neutrius; quanquam vulgus, & pelagus raro (idque fere apud Poetas) sunt generis masculini.

PRÆ-

PRÆCEPTUM XIV. Nomina fere masculina, raro fœminina.

MASCULINA bubo, silex, funis, cumque obice varix,
Calx, pecus, & cortex, imbrex, margo, atque palumbes,
Et pumes, pulvis, sunt & muliebria vati.

SCHOLION.

ORatores sequentia virili, poetæ interdum muliebri genere usurpant: Obex, *l' ostacolo*; imbrex, *embrice, tegola da coprire le case*; palumbes, *colombo selvatico*; margo, inis, *l' estremità*; pumes, *la pomice*; sic bubo, silex, funis, varix, calx, *il calcagno, ovvero il calcio*: cortex, *la corteccia*; pulvis, specus, us, *la spelonca*; at specus, ci, neutrum.

PRÆCEPTUM XV. Nomina fere fœminina, raro masculina.

EST muliebris onyx, volucris, stirps, talpa, cupido,
Dama, penus, linter, grus, lynx, & clunis, & ales,
Interdum hæc generi vates junxere virili.

SCHOLION.

ONyx, ychis, *calidonio*; & sardonyx, *sardonico, pietre preziose*; volucris, talpa: dama, *il daino*; linter, *paliscalmo, picciola barchetta*; stirps, cum de plantis dicitur, *cioè tronco, o radice d' albero*; cupido pro cupiditate (nam pro Deo semper est masculinum) penus, us, quartæ declinationis, *la vettovaglia* (nec dum enim penus, ni, secundæ legi); at penus, oris, tertiæ, neutrum est, grus, *la grue*; lynx, *il lupo cerviere;* clunis, *la groppa*, ales. *l' uccello*; Oratoribus fœminina, Poetis interdum masculina sunt. Animans tum fœminini, tum neutrius; raro masculini generis est.

PRÆCEPTUM XVI. De genere Epicœno.

ARTICULO sexum quæ complectuntur utrumque
Uno, Epicœna vocant Graji, Promiscua Nostri,
Hic lepus, hæc vulpes, seu mas, seu fœmina poscunt.

SCHOLION.

PRomiscua, sive Epicœna sunt nomina animalium, quæ uno articulo, & una terminatione marem, ac fœminam significant, ut hic lepus, elephas, piscis, mus, corvus, passer, pavo, turdus: vultur, *l' avoltojo*; turtur, *la tortora*; anser, *l' oca*, & alia masculino genere tum marem, tum fœminam significant. Vulpes autem, aquila, testudo, tigris: anas, *l' anitra*; hi-

hirundo, *la rondine*; noctua, *la civetta*, perdix: mustela, *la donnola*; & alia genere fœminino etiam marem significant. Si distinguendi sunt mares a fœminis, licebit oppositum adhibere. Col. l. 8. c. 25. pavonem masculum, & pavonem fœminam dicit Cic. 2. de Div. maris anguis, & anguis fœminæ. Hæc satis de generibus.

DE INSTITUTIONE
GRAMMATICA
LIBRI PRIMI PARS ALTERA
DE NOMINUM DECLINATIONE,

CAPUT XVII.

Pro superiore ordine infimæ classis.

NOmina composita fere instar simplicium declinantur, Vir, viri, Triumvir, triumviri, Prudens, prudentis, Imprudens, imprudentis. At quædam id non servant, ut Sanguis, sanguinis, Exanguis, exanguis, non exanguinis, Pes, pedis, Vulpes, vulpis, non vulpedis, Capricornus, ni, Centimanus, na, num, quamvis composita a cornu, & manus. Sic Unimanus, & Anguimanus. Quies, quietis, Requies, requiei, & requietis, Pubes, pubis, impubes, vel impubis, impuberis, Portus, portus, Angiportum, angiporti, genere neutro. Ter. Adel. Act. 2. vel Angiportus, angiporti, vel Angiportus, angiportus, masculino genere. Ter. Phorm. Act. 5.

2. In compositis rectus tantum casus declinatur, ut Tribunus plebis, Tribuni plebis, Tribuno plebis, Tribunum plebis, &c. Huc spectant, Senatus-consultum, Jurisperitus, Paterfamilias, atque ejusdem generis alia.

3. Si nomen ex duobus rectis copuletur, uterque declinabitur, ut Respublica, reipublicæ, rempublicam, Jusjurandum, jurisjurandi, jurijurando, &c.

4. Excipitur Alteruter, cujus posterior tantum pars declinatur. Cic. Att. l. 10. ep. 1. Solon capite sanxit, si quis in seditione non *alterutrius* partis fuisset. Quanquam in Protagora *alterius utrius*, dixit, teste Prisc. l. 5. & 2. de Div. Cur *alteram utram* amisit? quod alii emendant, *alterutram*; hoc enim longe usitatius est.

5.

5. Nomina neutra tres casus habent similes, nominandi, accusandi, & vocandi : qui numero multitudinis, *A*, litera terminantur, præter Ambo, & Duo.

6. Vocativus singularis quartæ, & quintæ similis est Nominativo, sensus, o sensus, dies, o dies.

7. Nominativus, & Vocativus multitudinis similes sunt, Musæ, o Musæ, virtutes, o virtutes.

8. Dativus, & Ablativus numeri pluralis similes sunt, Musis, a Musis, virtutibus, a virtutibus.

PRIMA DECLINATIO.

PRimæ declinationis nomina exeunt in *A*, *A*, *Es*.

2. Quæ *A* litera terminantur, tum Græca, tum Latina sunt, ut Maja, Ægina, victoria, familia.

3. Quæ in *As*, & *Es* syllabas exeunt, Græca tantum sunt, ut Æneas, Anchises, & declinantur hoc modo.

4. Nominat. Æneas. Genit. Æneæ. Dat. Æneæ. Accus. Æneam. Vocat. o Ænea. Abl. ab Ænea.

5. Nomin. Anchises. Genit. Anchisæ. Dat. Anchisæ. Accus. Anchisem. Voc. o Anchise. Abl. ab Anchise. Sic Orontes, Thyestes, Achates, &c.

6. Numero multitudinis omnino cum Latinis nominibus primæ declinationis consentiunt.

7. Vocativus similis est nominativo, o Musa, o Maja: Græca tamen *S* litteram deponunt; o Ænea, o Anchise. 3. Æn. Quid miserum, *Ænea*, laceras: 1. Æn. Quis locus, inquit, *Achate?* Hor. Ep. l. 1. ep. 7. *Atride* magis apta tibi, &c.

8. Dativus multitudinis *Is* syllaba finitur, præter Duabus, Ambabus, & Deabus, & nonnulla ejusdem exitus: quæ etiam a viris doctis, præcipue Jurisperitis, ut notat Sosipater l. 1., sexus discernendi gratia usurpantur, ut Filiabus, libertabus, animabus. *Duabus*, dixit Cicero pro Rab. *duabus filiabus* virginibus. Liv. Dec. 3. l. 4. Libertis, *Libertabusque:* Medestin. Pandect. de verb. signif. *Animabus* suis redemerunt meritorum salutem. Quint. l. 2. declam. 2. Cicero tamen lib. 14. ep. 14. dixit, Duabus *animis* suis, & Liv. l. 38. minorem duabus *filiis* nuptam.

Nomina E litera finita, secundæ declinationis Græcorum, sic declinabuntur.

NOminat. Musice. Genit. Musices. Dat. Musice. Acc. Musicem. Voc. Musice. Ablat. a Musice.

Num. plur. Latinam primam declinationem sequuntur.

2. Ad hunc modum declinantur Mastice, Grammatice, Rhetorice, Dialectice, Arithmetice, Lybie, &c. Quorum ultima vocalis si in A literam mutetur, Latine declinantur, ut Grammatica, grammaticæ, &c.

APPENDIX.

NOminativum Græcum in *As*, & *Es* *A* Primæ simplicium, Latini veteres per *A* malebant efferre, ut Ænea, Anchisa, pro Æneas, Anchises. Quint. l. 1. c. 4. Hinc nominandi casu Propertius, *Atrida*, Cic. *Hermagora* dixit. Vocandi casu *Atrida* Hor. l. 2. sat. 3. *Atrida*, vetus cur? eodem casu, o *Apella*: pro *Apelles*. Plaut. Pœn.

2. Priscis temporibus genitivus singularis Latinus etiam in *As* syllabam terminabatur. Virg. l. 11. Nihil illa, nec *auras*, nec sonitus memor. Vide ibi Serv. & Asper. Quare etiam nunc dicitur, Paterfamilias, Materfamilias, Filiusfamilias. Livius tamen l. 1. Patrifamiliæ maluit dicere.

3. *Aulai*, *Pictai*, *Terrai*, *Frugiferai*, & similes interrogandi casus pro aulæ, &c. frequentes sunt apud Lucretium: interdum apud Virgilium, & alios Poetas, Æn. l. 9. Dives equum, dives *pictai* vestis, & auri. Vix nunc in carmine usurpaverim.

4. Accusativus per *An*, vel *En*, a Græcis, sive masculini, sive fœminini, frequens apud poetas. Æneas, Ænean. Virg. l. 8. Laertes, *Laerten*. Ov. ep. 1. Sic a Maja, Ægina, Majan, & Æginan, &c.

5. Multa in *Es*, primæ simplicium apud Græcos, in tertiam apud Latinos transeunt, ut Euripides, Euripidis. Sic Aristides, Orestes, Pylades, Timarchides, Herodes, Joannes, & alia, quorum accusativus in *Em*. Cic. l. 3. de Fin. Aut, Pylades cum sis, dices, te esse *Orestem*, aut, si esses Orestes, *Pyladem* refelleres.

SECUNDA DECLINATIO.

LAtina nomina secundæ declinationis in syllabas *ER*, *IR*, *UR*, *US*, *UM*, exeunt, ut Faber, Vir, Satur, Populus, Præmium.

1. Græca in *OS*, *ON*, *EUS*, ut, Arctos, Tenedos, Delos, Zacynthos, Pelion, Ilion, quæ & Ilios, Tydeus, Atreus, Ov. 1. Trist. Parrhasis *Arctos*. 2. Æn. Est in conspectu *Tenedos*. 5. Fast. *Pelion*

Æmo-

Æmoniæ mons est. Ecl. 8. *Orpheus* in sylvis. Verum *Os*, & *ON*, in *US*, & *UM* Latini vertunt, Delius, Ilium, &c.

3. Genitivus fere æqualis est nominativo, ut populus, populi. Excipe Iber, Iberi, Celtiber, Celtiberi, liber, liberi, & adjectivum, & substantivum, satur, saturi, gibber, gibberi, dexter, dexteri, & per syncopen, dextri, asper, asperi, alter, alterius, uter, utrius, & composita alteruter, uterque, neuter, neutrius potius, quam neutri, vir, viri, & composita, triumvir, decemvir, &c. Composita item a verbis *gero*, & *fero*: ut armiger, armigeri, signifer, signiferi, &c. Crescunt etiam in genitivo, solus, totus, unus, ullus, nullus, de quibus diximus cap. 2.

4. Poetæ interdum alterum *i* genitivi omittunt, Virg. Ecl. 1. nec cura *peculi*. Hor. 3. od. 2. Vis *consili* expers: idest, *consilii*, *peculii*, per synæresim, ut dicemus l. 3. c. 11.

5. Vocativus similis est nominativo, o vir, o puer, o satur. Excipe nomina *US* syllaba finita, quæ *US* in *E* mutant, populus, o popule, fluvius, o fluvie, tabellarius, tabellarie, socius, socie, ebrius, ebrie, egregius, egregie, de quo vide Gell. lib. 14. cap. 5.

6. Ab his tamen excipe Deus, quod similiter exit in vocativo, o Deus. Item filius, & nomina propria Latina in *IUS*, quæ *US* in vocativo deponunt, o fili, o Antoni, o Pompei. Nam Græca in *IUS* retinent *E*, juxta græcam flexionem, Tyrinthius, o Tyrinthie, Sperchius, o Sperchie, & similia.

7. Nominativus multitudinis *I* litera terminatur, ut captivi, liberi. Priscis tamen temporibus *EI* diphthongo, captivei, liberei, ut genitivo singulari, captivi, liberi differret. Gell. l. 13. c. 4. Quintil. l. 1. c. 7.

APPENDIX.

Androgeus in genitivo tum *Androgei*: Virg. Æn. 1. *Androgei* galeam induitur: tum *Androgeo*, more Attico. Id. l. 6. In foribus lethum *Androgeo*. Dicit & Androgeos, Androgeonis, ex quo accusativus *Androgeona*, Prop. l. 2. El. 2.

2. Accusativus in *On*, a Græcis in *OS*, ut Arctos, Abydos, Delos, Tenedos, Arcton, Abydon, Delon, Tenedon. Ov. 14. Metam. Me credite *Lesbon*. Et *Tenedon* cepisse, &c. Athos vero mons Thraciæ, sive Atho, in dativo quoque, & ablativo habet *Atho*.

In accusativo etiam *Atho*, more Attico, pro quo *Atho*, Valer. dixit lib. 1. c. 6. *Athonem* vero Cic. l. 3. de Rep. apud Prisc. l. 6.

3. Vocativus Græcorum nominum, quæ *OS* nominativi in *US* mutant, literam *E* in vocativo more tum Græco, tum Latino retinet, ut Timotheus, Pamphilus, Antæus, Tymbræus, Ptolemæus, o Timothee, &c. Nomina vero in *Eus* monosyllabum, vel in *Us*, quæ a Græcis diphthongis ευ, vel ου derivantur, *S* in vocativo abjiciuntur: ut Tydeus bisyllabum, o Tydeu, Theseus bisyllabum, o Theseu. Ov. ep. Ariad. Flecte talem, *Theseu*. Sic Panthus, o Panthu. Virg. 2. Æneid. Quo res summa loco, *Panthu?*

4. Latini interdum vel euphoniæ casu, vel Atticos imitantes, vocativum faciunt similem nominativo, populus, o fluvius, o meus. Liv. l. 1. Audi tu, *Populus Albanus*. Luc. l. 2. Degener o *populus*. Virg. l. 5. Projice tela manu, sanguis *meus*. Id. l. 8. Corniger Hesperidum *fluvius* regnator aquarum, Adsis o tandem. Simile est illud in Sacris, *Agnus* Dei, qui tollis.

De nominibus in Eus *Græcis*.

GRæca nomina in *Eus* monosyllabon, quæ a Græca diphthongo ευ, veniunt, ut Orpheus, Atreus, Protheus, Nereus, Mnestheus, Perseus, Theseus, Tydeus, Peleus, disyllaba: Pyræus, Typhoeus, Eurysteus, trisyllaba, & similia flectuntur sic.

2. Genitivo *Orpheos* Græce, qui frequens est apud Poetas, vel Latine *Orphei*. Hinc Græci illi genitivi *Ulyssei*, *Achillei*, a græcis nominibus *Ulysseus*, *Achilleus*, trisyllabis. Hor. l. 1. od. 6. Nec cursus duplicis per mare *Ulyssei*. Et per synæresim, *Ulyssi*, *Achilli*. Quintil. l. 1. c. 5. Hinc immitis *Achilli*. Æn. miles *Ulyssi*, Æn. 2. *Ei*, in I, contracto. Alioqui ab Achilles, & Ulysses genitivi tertiæ sunt *Achillis*, *Ulyssis*.

3. Dativo græce *Orphei*. Virg. Ecl. 8. *Orphei* Calliopea, Lino formosus Apollo, Georg. 4. Inferias *Orphei* lethæa papavera mittes. Id tamen perquam rarum. Usitatius latine *Orpheo*. Liv. lib. 5. Hæc græco sermone *Perseo*, latine deinde suis. Virg. lib. 9. Inarime Jovis imperiis imposta *Typhæo*, & Æn. 5. Sergesto, *Mnestheoque*.

4. Accusativo *Orpheum* latine, græce *Orphea*, qui ac-

accusativus frequentissimus apud Poetas, interdum apud Historicos, Liv. l. 37. Qui regem *Persea* magna gloria vicit, & apud Oratores, Cic. Att. 2. l. 6. ep. 9. In *Pyræea* cum exissem, & l. 7. ep. 4. Magis reprehendendus sum, quod homo Romanus *Pyræea* inscripserim, non *Pyræeum*; sic enim omnes nostri locuti sunt.

5. Vocativus semper in *Eu* monosyllabum, Græco more: o *Theseu*, o *Tydeu*, ut supra diximus.

6. Ablativus semper in *O*, *Orpheo*. Ov. l. 6. Metam. Scelus est pietas in conjuge *Tereo*; quia ablativo Græci carent. In aliis casibus græca declinatio valde usitata. Sosipat. l. 1.

TERTIA DECLINATIO.

ETsi tertiæ declinationis quamprimæ sint positiones, genitivus tamen in *is* syllabam exit, qui nominat. modo est æqualis numero syllabarum, ut navis, navis: modo una syllaba longior, ut turbo, turbinis, unedo, unedonis; modo duabus, ut iter, itineris, ab antiquo recto, itiner. Plaut. Mercat. Quin tu *itiner* exequi meum me finis? Lucr. l. 6. *Itinerque* sequatur. Crescunt etiam duabus, anceps, ancipitis, biceps, bicipitis, præceps, præcipitis ab antiquis rectis ancipes, bicipes, præcipes. Plaut. Commorient. Saliam in puteum *præcipes*, idest præceps. Sic supellex, supellectilis ab antiquo recto supellectilis, ut docet Sosip. l. 1., ut quidam putant, neutro supellectile.

Genitivus Tertiæ.

A. Nomina tertiæ declinationis *A* finita genitivum in *Atis*, habent, ut Dogma, dogmatis. Poema, poematis.

E. Neutra in *E*, mutant ipsum *E* nominativi in *Is*, ut Omne, omnis. Cubile, cubilis.

Y. In Ypsilon finita (quæ omnia Latini a Græcis mutuantur) genitivum in *Yos*, Græcum retinent. Moly, Molyos, Epy, Epyos, Misy, Misyos.

O. Macedo, Macedonis, Anio, Anienis. Nerio, Nerienis.

N: Babylon, Babylonis, Palæmon, Palæmonis, Xenophon, Xenophontis.

R. Lar, laris. Hepar, heparis. Acer, aceris. Mulciber, mulciberis, Jecur, jecoris, vel jecinoris. Dicitur & jocinoris. Plin. l. 11. c. 37. Bina *jocinora* leporibus.

As. Calchas, Calchantis. Hic Pallas, Pallantis. Hæc Pallas, Palladis.

Es. Chremes, Chremetis, vel Chremis. Laches, Lachetis, vel Lachis.

Is. Simois, Simoentis. Pyrois, Pyroentis. Charybdis, Charybdis. Paris, Paridis.

Os. Rhinoceros, Rhinocerontis. Tros, Trois. Minos, Minois. Heros, Herois.

Us. Melampus, Melampodis. Opus, Opuntis. Amathus, Amathuntis. Oedipus, Oedipodis, per tertiam, vel Oedipi, per secundam. Donat. in Andr. act. 1. sc. 2.

Ys. Capys, Capys. Cotys, Cotys. Chlamys, Chlamydis.

Ns. Lens, Lendis. Lens, lentis. Frons, frondis. Frons, frontis. Aruns, Aruntis.

Ps. Auceps, aucupis. Anceps, ancipitis. Gryps, gryphis. Stirps, stirpis.

Rs. Lars, lartis, Rex Vejentium. Concors, concordis.

X. Astyanax, Astianactis. Arx, arcis. Merx, mercis. Vervex, vervecis. Lynx, lyncis.

De genitivo, & dativo singulari Tertiæ.

Genitivus Latinus in *is*, at in Græcis nominibus genitivo *os* frequenter utuntur Latini, ut Metamorphosis, Metamorphoseos, Decapolis, Decapoleos. Tethys, Tethyos, Tanis, Taneos. Sed Genitivo in *dos*, frequentius Poetæ, ut Erymantis, Erymantidos, Phoronis, Phoronidos, Thetis, Thetidos.

2. Alecto, Argo, Callisto, Calypso, Clio, Celæno, Dido, Echo, Enyo, Erichyto, Erato, Hero, Io, Manto, Sappho, Xanto, & similia quartæ Contractorum apud Græcos, genitivum in *us* a Græcis fere semper Latini mutuantur, ut Mantus, Calypsus, Didus, &c. Prisc. l. *6*. Quintil. l. 1. c. 5. Quam declinandi rationem Quintil. non probat: Phocas adeo reprehendit, ut errare hos censeat, dicique velit, Didois, seu Didus, Didoi, Didoem, seu Dido. Probat eam Sosipat. l. 1. quem sequutus est C. Cæsar, teste Quintil. Probus lib. 2. c. 2. utrumque recipit.

3. Dativus singularis & Latinis, & Græcis in *i*, ut Sermoni, Tethyi, Paridi. Sic Orphei græce, ut supra diximus.

De

De Accusativo singulari Tertiæ .

ACcusativus Latinus in *em*, ut sermonem. Buris tamen, cucumis, pelvis, ravis, securis, sitis, tussis, aqualis, vis, in *im* exeunt. Burim, &c.

2. Clavis, febris, navis, frequentius in *em*, quam in *im*. At puppis, restis, turris, usitatius in *im*, quam in *em*.

3. Accusativus Græcus in *a*, ut Hectora, Calchanta, aera, æthera, frequens est apud Poetas.

4. Græca *O* litera finita, accusativum habent similem nominativo, ut Alecto, Callisto, &c. Virg. l. 7. Luctificam *Alecto*, &c. Ov. epist. 7. Sacram conscendis in *Argo*. Ep. 7. Miseramque relinquere *Dido*. Hor. l. 2. od. 13. Æoliis fidibus querentem *Sappho*.

5. Græca *is* syllaba finita, quorum Græcus genitivus crescens, syllabam *os* puram habet, hoc est nulla proxime præcedente consonante, apud Latinos vero æqualis est nominativo (ut Neapolis, Charybdis, Genesis; Græce, Neapoleos, Charybdeos, Geneseos) ea & Græcum accusativum *In* habent, & *Im*, Latinum, ut Charybdin, & Charybdim.

6. In *Ys* tamen per *y*, quæ & Græce, & Latine crescunt in genitivo, ac pure deflectuntur, frequentius habent, *in*, Græcum; quam, *im*, Latinum, ut Cotys, Cotys, vel Cotyos, Cotyi, Cotyn magis, quam Cotym, ablativo Cotye. Sic Capys, Capys, Capy, Capyn, Tethys, Tethyos, Tethy, Tethyn Qua ratione Halyn Livius dixit, Cicero Halym.

7. Finita in *is*, quæ Latine, & Græce crescunt, & in genitivo habent *is* Latinum, vel *os* Græcum impurum, hoc est præcedente proxime consonante, si Græcum non habent accentum in ultima, accusativum Græcum habent *in* vel *da*; Latinum *im*, vel *dem*, ut Paris, Paridos, vel Paridis, Parin, vel Parida, Parim, vel Paridem, Isis, Isidos, vel Isidis, Isin, vel Isida, Isim, vel Isidem. Sic Iris, iridos, &c. Ibis, ibidos, &c.

8. Si vero hæc accentum apud Græcos in ultima habeant, accusativum græce in *da* tantum habent, latine in *dem*, ut Amaryllis, Amaryllida, vel Amaryllidem, non Amaryllin, aut Amaryllim, Titanis, Titanida, vel Titanidem, non Titanin, vel Titanim.

De vocativo singulari Tertiæ .

VOcativus similis est nominativo: hic sermo, o sermo, hæc Pallas, o Pallas: sic o Socrates, o

Chremes, o Achilles, o Heros, o Clamys; nam o Socrate, o Chreme, o Achille, o Ulysse, ad primam nostram spectant. Siquidem hæc nomina per primam etiam simplicium flectuntur a Græcis, quæ primæ nostræ respondet. Cic. in Protag. teste Prisc. l. 6. Unde tandem appares, o *Socrate*? Ter. Andr. O *Chreme*, per tempus advenis. Ov. 13. Met. Nos te potiremur, *Achille*. Sen. Troad. Quid agis *Ulysse*?

Exceptiones.

1. Græca, quæ in *is*, vel *ys* exeunt, neque apud Græcos habent accentum in ultima, deponunt *s*, nominativi, o Mœri, Iri, Pari, Tethy. Et apud Poetas fœminina in *is*, quorum genitivus exit in *dis*, quamvis accentum habeant in ultima, o Amarilli, Tyndari, Oebali.

2. Item propria in *as*, quorum genitivus exit in *antis*, apud eosdem Poetas deponunt *s*, o Palla, o Calcha, a genitivo Pallantis, & Calchantis.

3. Præterea, quæ ante *s* habent diphthongum fere *s* litteram abjiciunt, ut Simois, Tydeus, Melampus, o Simoi, Tydeu, Melampu, quia a diphthongis Grecis. σιμοεις, τυδεὺς, μελάμπους.

4. Quæ tamen omnia apud Atticos vocativum habent similem nominativo: o Paris, Calchas, Simois, Melampus, quos interdum imitantur Latini.

De ablativo singulari Tertiæ.

Ablativus exit in *e*, a rege, teste, duce, milite, hospite, paupere, pubere, sospite.

Exceptiones substantivorum nominum.

1. Nomina substantiva latina, quorum accusativus exit in *im*, tantum *i* postulant in ablativo, ut siti, pelvi, tussi, cucumi. Sic Græca quorum accusativus in *in*, vel latine in *im*, ut Neapoli, Charybdi, cannabi. Plin. l. 19. c. 2. Adde Hispali, Ligeri, Bæti: quamvis Liv. 28. dixerit, *superato Bœte amni*, & Pers. sat. 3. *torta cannabe*.

2. Substantiva latina, quorum accusativus in *em*, vel *im*, in ablativo utramque terminationem sortiuntur, ut nave, & navi, febre, & febri, teste, & testi, &c. Ac turri multo, quam turre usitatius est.

3. Quædam latina, quorum accusativus tantum in *em*, ablativum habent *e*, & *i*, igne, & igni; imbre, & imbri; amne, & amni; supellectile, & supellectili; & apud Gell. fine, & fini. Apud Poetas præsertim ave, & avi; angue, & angui; classe, & classi;

classi; vecte, & vecti; ungue, & ungui. Addunt aliqui, ove, & ovi; cive, & civi, nepte, & nepti: poste, & posti; fuste, & fusti, mugile, & mugili; exemplis tamen non satis hæc probant.

4. Substantia neutra in *al*, *ar*, *e*, & nomina mensium tertiæ habent *i* in ablativo, ut animali, calcari, monili, mari, Aprili, Septembri. Sic strigili, & canali; nam veteres hoc strigile, & hoc canale dicebant. Far tamen, nectar, hepar, jubar, *e*, contenta sunt, ut farre, &c. mare, etiam auferendi casu reperies apud Plaut. Rud. *In mare communi*, & Ov. in Ib. *Lybico de mare*, quod perquam rarum est. Sexto etiam casu reperies rete, præsepe, quia olim erat hic retis, & hæc præsepis. Quibus adde Soracte, Cete, Præneste, Nepete, Reate, Gausape, nisi forte horum aliqua sint declinationis expertia.

5. Verbalia in *trix*, *e*, habent, ut altrice, nutrice. Verum *i* poscunt victrici, ultrici.

Exceptiones adjectivorum, vel similium adjectivis.

6. Adjectiva (præter illa, quæ infra excipiemus) *i*, vel *e*, admittunt, ut felix, procax, dives, trux, felice, vel felici, &c. Sed per *i* melius. Sic degener, & uber, degenere, vel degeneri, ubere, & uberi. Sic vigili, & artifici, cum adjectiva sunt, ut apud Stat. 1. Achill. *Vigili aure*, *artifici pollice*.

7. Adjectiva, quarum neutrum, *e*, littera terminatur, *i*, adsciscunt in ablativo, ut brevi, pingui, volucri, rudi. At volucre, & rude, cum sunt substantiva. Hor. 1. ep. *Donatum jam rude*. Illis adde pluri, memori; nam prisci, pluris, & plure, memoris, & memore declinabant. Cæleste, perenne, bimestre, pro cælesti, &c. vel apud ipsos Poetas rara sunt.

8. Substantiva appellativa adjectivis similia, *is*, syllaba terminata, *i*, habent in ablativo, ut ædili, affini, annali, bipenni, familiari, natali, patrueli, rivali, sodali, tridenti, triremi, quadriremi, quinqueremi. Quamvis Cæs. 2. Bell. Civil. semel dixerit, *Trireme constructa*, & Plin. l. 21 ep. *Sodale*, & Lucan. l. 6. *Natale*, & Ov. 1. Met. *Tridente*. Verum Poetæ in his liberiores sunt. Nomina tamen propria, quamvis adjectivis similia, *e*, tantum retinent, ut *Julio, Annale*. Cic. & *Lateranense*. Idem. Cum *Juvenale* meo. Mart. Sic felice, martiale, &c.

9. Quamvis adjectiva omnia litteris *ns*, finita, *e*, in ablativo terminari verius Flaccus docuerit, ut sa-

pien-

piente, prudente, &c.; sunt tamen & quæ *i* habent, ut *ingenti*. Cicer. *Vejenti* bello. Liv. *Ex continenti*. Cæs. Sermone *recenti*. Cic. *Vehementi* incitatione. Id. *Diligenti* ratione. Ad Herenn. Ingenio *eleganti*. Gell.

10. Participia in *ns*, semper habent *e*, ut absente, præsente, audiente. Cic. 3. in Verr. Illa Deos, hominesque *implorante*. Plin. l. 3. c. 1. Bætica a flumine eam mediam *secante*. Quod si interdum, *i*, habeant, fere in nomina transeunt, ut *excellenti* virtute. Cic. pro Arch. *Gaudenti*, & *libenti* animo. Ad Att. l. 2.

11. Comparativa nomina fere semper in *e*, exeunt, ut superiore, faciliore, uberiore, leviore. Quanquam & interdum in *i*, ut *majori* cum fiducia, Cæs. *Posteriori* parte, Plin. *Majori* mole. Quintil.

De nominativo, genitivo, & vocativo plur. Tertiæ.

NOminativus pluralis, & vocativus tum Græcis, tum Latinis semper in *es*, ut hi sermones, o sermones, hi Troes, o Troes. Verum sardis, syrtis, trallis, alpis, in recto, accusativo, & vocativo plurali contracti sunt a sardies, &c. vel sardeis, alpeis, &c. per ei, qui πόλιες πόλεες Græce etiam per ει diphthongum scribuntur, πόλεις.

Genitivus Græcus in ων, per *omega*, ut epigrammaton, hæreseon, diœceseon, quos Latini interdum usurpant. Martial. 1. Argutis *epigrammaton* libellis.

3. Genitivus tamen latinus in *um*, syllabam exit, ut crucum, suum a *sus*; juvenum, canium, vatum, nucum, majorum, minorum. Sic cætera comparativa.

Exceptiones.

1. In *ium* exeunt, quæcunque literis, *ns*, finiuntur, ut serpentium, prudentium, amantium, ingentium, adolescentium. Quibus plenis Oratores utuntur, poetæ fere imminutis, ut genus omne *natantum*. Georg. 3. Vitæque *volantum*, Æn. 5. De his infra de syncope.

2. Item pleraque *s*, litera terminata, quæ genitivo non crescunt, ut collis, collium, clades, cladium.

3. Et quorum ablativus in *i* tantum, vel in *i*, & *e* exit, ut diœcesium, syrtium, navium, imbrium, ultricium, animalium, calcarium, cubilium, salubrium, plurium, felicium, &c.

4. Quibus adde samnitium, lintrium, cohortium, utrium, ventrium, penatium, carnium, fornacium, plau-

plaudium, quamvis fornacum, semel a Plin. l. 36. c. 14. paludum a Mela l. 3. usurpatum sit.

5. Ad hæc monosyllaba, quæ in duas consonantes exeunt, ut trabs, seps, arx, mers, pars, dens, fons, mens, &c. trabum, sepium, artium, arcium, &c.

6. Quibus accedunt as, assis, glis, lis, mus, dos, nix, nox, os, ossis, fauces, faucium, vas, vadis, vadium, & siqua sunt alia a viris doctis usurpata.

7. Ab his omnibus rursus excipiuntur, parens, panis, memor, inops, supplex, vetus, degener, uber, lynx, & alia, quorum genitivus exit in *um*, parentum, panum, memorum, lyncum, &c.

8. Volucrum a volucre, substantivum est. Volucrium a volucri, adjectivum. Reliqua usu disces.

De dativo, & Accusativo plurali Tertiæ.

DAtivus in *ibus*, exit ut sermonibus. Bos autem bobus, aut bubus facit.

2. Græca a neutris in *a*, in syllabam *is* frequentus exeunt, poematis, & poematibus; diplomatis, & diplomatibus; sic peripetasmatis, emblematis &c.

3. Accusativus multitudinis in *es* syllabam exit, ut sermones. Exit in *is vel eis*, cum genitivus certorum nominum definit in *ium*, ut omnis, urbis, vel omneis, urbeis; uter alteri sit præferendus, judicabunt aures. Vide Gell. l. 13. c. 19.

4. Accusativus Græcus in *as* definit, ut Delphinas, Troas, crateras, Arcadas. Virg. Ecl. 8. Inter *Delphinas* Arion.

Casus plurales neutrorum Tertiæ.

CAsus plurales nominandi, accusandi, & vocandi neutrius generis in *a*, desinunt, si ablativus singularis in *e*, tantum exit, ut tempora; si vero in *i* tantum, aut in *e*, vel *i*, terminantur, tunc in *ia* desinunt, ut vectigalia, ingentia, præter comparativa, & vetus, teris, quæ in *a* exeunt, ut majora, vetera, plura, quod olim pluria. Lucr. l. 1. Cujus sint *pluria* mista. Ter. Phorm. act. 4. Nova hic *compluria*. Vide Gell. l. 5. c. 12. Aplustre, aplustria, & aplustra facit.

QUARTA DECLINATIO.

GEnitivus singularis quartæ declinationis exit in *us*, syllabam, ut Senatus, anus.

2. Prisci: Senatuis, anuis, domuis, fluctuis, dicebant, apud quos etiam *i*, litera hic casus terminabatur.

tur, ut ornati, tumulti. Hinc Ter. in Heaut. Ejus *anuis* caufa dixit; & Nil *ornati*, nil *tumulti*. Andr. act. 2.

DAtivus in *ui*, exit, ut fenatui, anui: prifcis fæculis etiam in *u* exibat. Æn. 1. Parce *metu* Cytherea. Georg. 4. Aliæ *victu* invigilant. Prop. l. 2. Tantaleæ poterit tradere poma *manu*. Sic *anu* &c. Vide Gell. l. 4. c. 16.

DAtivus multitudinis in *ibus*, exit, ut fenfibus.

Exceptiones.

Arcus, artus, lacus, partus, fpecus, tribus, in ubus, exeunt, artubus, tribubus, &c. Portibus, & portubus promifcue utuntur, Cic. Cæf. & alii. Queftibus a queror, ufitatius eft, quam queftubus. Verubus, an veribus, potius dicendum, non liquet. Certe Dioméd., Prifcian., & alii veteres Grammatici inter nomina in *ubus* defìnentia vero non numerant.

QUINTA DECLINATIO.

CAfus interrogandi fingularis quintæ declinationis in *ei*, litteras diverfas exit, ut diei.

Appendix.

1. Apud Veteres in *es*, five, *e*, exibat. Virg. 1. Georg. Libra *dies*, fomnique pares; ubi tamen alii, *die*, vel *dii*, legunt. Hor. l. 1. fat. 3. Prodiderit commiffa *fide*. Ov. 2. Met. 2. Prima *fide*, vocifque ratæ tentamina fumpfit. Planc. Cic. l. 10. ep. 17. Quo obfide *fide* illius, & focietatis (fic enim aliqui codices), ideft, fidei. Salluft. in Jug. Vix decima parte *die* reliqua, ideft diei.

2. Exiit & in duplex, *ii*. Virg. 1. Æn. Munera, lætitiamque *dii*, hoc eft diei. Sic olim pernicii, progenii, acii, pro perniciei, progeniei, aciei. Vide Gell. l. 9. c. 14.

3. Cafus interrogandi, dandi, fextufque multitudinis, præter rerum, rebus, dierum, diebus, inufitati funt. Cic. in Top. non eft aufus fpecierum, aut fpeciebus dicere, non tamen negat poffe latine dici.

SYNCOPE genitivi in declinationibus.

OMnium ferme declinationum interrogandi cafus multitudinis interdum, præfertim a Poetis minuuntur, quam imminutionem Græci fyncopen vocant.

Prima .

COElicolum , Æneadum , Ausonidum , Trojugenum , pro Cœlicolarum , Æneadarum , &c. qua in compositis nominibus , & patronymicis potissimum utimur .

Secunda .

LIberum , nummum , denarium , talentum , sestertium , fabrum , socium , Deum , modium , pro Liberorum , nummorum , &c. Et in adjectivis , meum , magnanimum , quinum , senum , denum , & aliis pro meorum , &c. Siculum , pro Siculorum . Lucr. l. 6. Adversum , pro adversariorum . Terent. Hecyr. Plura exempla vide apud Cic. in Or. a med. ubi ea de re late .

Tertiæ .

CLadum , cædum , veprum , cæleftum , agreftum , potentum , furentum , Macedum ; pro cladium cædium , veprium , cæleftium , agreftium , potentium , furentium , Macedonum , & alia ejusdem generis , non facile apud Oratores reperiuntur .

Appendix .

1. *Genitivus imminutus a nominibus substantivis , as , syllaba finitis , usitatior est , quam plenus , ut civitatum , quam civitatium , anatum , quam anatium* ,

2. *Quidam genitivi tum pleni , tum imminuti sunt usitati etiam apud Oratores , ut apium , & apum , serpentium , & serpentum , Quiritium , & Quiritum , Optimatium , & Optimatum , locupletium , & locupletum* .

Quartæ .

RAro imminuitur genitivus quartæ ; invenimus tamen Æn. 6. quæ gratia *currum* , armorumque fuit , pro curruum , & Mart. l. 2. Sed duo sunt , quæ non distinguuntur millia *passum* , pro *passuum* . Nisi quis malit in his potius esse Synæresim , ut dicemus l. 3. quam Syncopen .

ANOMALA , sive inæqualia .

ANomala , sive inæqualia vocantur , quæ aut numero , aut genere , aut declinatione , aut casu , aut aliquo alio attributo deficiunt .

Numero inæqualia .

QUædam singulari numero tantum declinantur , ut nemo , pontus , lutum ; & pleraque eorum , quæ metimur , aut ponderamus , ut triticum , oleum , aurum , ferrum .

2. Quædam plurali solum , ut cani , canorum , penates , penatium , castra , Kalendæ .

Ge-

Genere inaequalia.

QUaenam singulari numero sunt masculina, plurali neutra, ut sibilus, sibila, balteus, baltea.

2. Quaedam singulari foeminina, plural. neutra, ut carbasus, carbasa.

3. Quaedam singulari neutra, plurali masculina, ut Argos, pl. Argi, Argorum; plus in singulari neutrum, in plurali, hi, & hae plures, & haec plura.

Declinatione inaequalia.

VAs, vasis, singulari numero est tertiae declinationis, plurali secundae, ut vasa, vasorum, vasis, olim enim vasum, vasi dicebatur. Plaut. Truc. & Cato apud Gell. l. 13. c. 22. Apud Aetnae tamen Auctorem sub finem leges: Quod si forte cavis cunctatus *vasibus* haesit; nisi forte legendum *vallibus*. Jugerum, jugeri contra numero singulari secundi est ordinis, plurali tertii: jugera, jugerum, jugeribus, interdum & jugeris genitivo singulari, & jugere ablativo legitur.

Casu inaequalia.

QUaenam non declinantur in casus, ut frugi, nihili, pondo, quod numerum pluralem tantum habet, cum libram significat, item quatuor, quinque, & caetera cardinalia usque ad centum, quae aptota, sive monoptota appellantur.

Appendix.

Quaedam vocativo carent, cujusmodi sunt interrogativa, ut quis, qualis; relativa, ut qui, quae, quod; negativa, ut nemo, nullus; partitiva pleraque, ut quidam, ullus, alius. Pronomina etiam, praeter tu, meus, noster, nostras, ferme vocandi casu destituuntur.

2. Quaedam nominandi, interrogandi, & accusandi casum tantum habent, ut tantundem, tantidem.

3. Quaedam nominativum, vocativum, ut Jupiter, expers.

4. Quaedam obliquos tantum, ut Jovis, Jovi, Jovem, Jove.

5. Quaedam tres solum obliquos: opis, opem, ope.

6. Quaedam duos, ut suppetiae, suppetias, repetundis, fors, a forte.

7. Quaedam unum, ut inficias, sponte, natu: quamquam etiam *spontis* apud Colum. legitur l. 9. c. 4. & Cels. l. 1. c. 1.

DE

DE PRÆTERITIS, ET SUPINIS.

CAPUT XVIII.

Pro superiore ordine infimæ classis.

COMPOSITUM, simplexque modo variantur eodem:
Quod si præteriti geminetur syllaba prima
Simplicium, prorsus perdunt composita priorem:
Ut cecidi, recidi. Retinent præcurro, repugno.
Quæque sibi gignunt, sto, do, cum poscere, disco.

SCHOLION.

SImplex & ipsius compositum (quod modo natum, modo pignus appellamus) conjugantur eodem modo, ut emo, sic redimo, perimo: undo, sic redundo, exundo. Excipiuntur nonnulla, quæ suis locis explicabuntur. Quando præteritum simplicis geminat syllabam primam, ut cado, cecidi, composita secundam tantum retinent, ut concido, concidi, comperio, comperi, reperio, reperi, respondeo, respondi. Excipe præcurro, & repungo, & composita verborum sto, do, posco, disco, quæ geminant, sicut primigenia, præcucurri (quod etiam præcurri habet) repupugi, astiti, addidi, depoposci, edidici. Videndum est autem, ne nos fallant quædam, quæ composita a *do* falso videntur, ut secundo, inundo, abundo, redundo, & alia composita ex undo. Quotiescumque posito verbo aliquo in carmine non opponitur ejus præteritum, aut supinum, scito referri ad regulam generalem proxime positam, ut neco, necavi, necatum, doceo, docui, fingo, finxi, &c.

Verba præterito simul, & supino carentia.

PRÆTERITIS quæcumque carent, spoliato Supinis;
Ut Glisco, vergo, ferio, cum polleo, vado,
Ambigo, cum satago, quæso, quatio, atque fatisco,
Et furit, & mæret: tum avee, tum ringor, & hisco,
Et vescor, liquor, medeor, reminiscor, & ajo:
Et Sco, orta a Verbo, vel Nomine, seu lapidesco,
Frigesco; aut capiunt a verbis, unde trahuntur.
Et Rio, queis nomen vehemens Meditatio fecit,
Esurio, excipio: similis quædam excipe formæ.

SCHOLION.

QUÆ verba carent præterito, carent pariter & supino, ut vergo: versi enim non est in usu; feri-

tivi, feritum, apud recentiores lego, apud antiquos non lego. Pollui, præteritum a polluo eſt, non a polleo, ideſt valeo. Vado, vaſi, in compoſitis tantum habet, ut evaſi, invaſi. Ambegi, & ſategi, utar, cum apud probatos Scriptores invenero. Quæſivi eſt a quæro, ris; non a quæſo, ſis, niſi apud vetuſtiſſimos. Ringor, deponens caret præterito; ringo neutrum Grammaticis habet ringis, rinxi, rinctum, ex quo rictus, us. Ab ajo, præteritum fuit ai, aiſti, teſte Probo: ſe non eſt in uſu. Verba in ſco, quæ appellantur inchoativa, hoc eſt, quæ actionem inchoatam, ac magis magiſque increſcentem ſignificant; ſi a nominibus deducantur, prorſus deſtituuntur præterito, ut miteſco, herbeſco, ſylveſco, ingraveſco; ſin a verbis aut præteritis carent, aut illa mutuantur ab iis, unde naſcuntur, refrigeſco, refrixi, a frigeo; caleſco, calui, a caleo; ſeneſco, ſenui, a ſeneo: cognoſco vero, creſco, & alia, quæ nec a nomine, nec a verbo naſcuntur, ad hanc regulam non ſpectant.

Verba in *rio*, quæ meditativa, ſive deſiderativa appellantur, ut dicturio, empturio, cœnaturio, micturio, carent præterito, eſurio tamen habet eſurivi, eſuritum, quibus aliqui addunt parturio, nupturio. Verum ſcaturio, ligurio, compoſita abligurio, obligurio non carent præterito, quia meditativa non ſunt, quamvis eorum formam imitentur.

In calce verbi *audior*, c. 8. quæ verba ſupinis careant, late enumeravimus, ne ſcilicet inter conjugandum fatigarentur pueri quærendis fruſtra præteritis perfectis, & plusquam perfectis paſſivis modorum omnium, futuroque paſſivo conjunctivi, aut infiniti, necnon participiis in rus, vel in tus, quæ omnia formantur a ſupinis. Pleraque tamen ibi enumerata præteritum rite formant, ut mico, micui, ſtrido, ſtridi, & alia plurima. Sunt & inter illa non pauca, quæ carent etiam præterito, quæ & hoc loco reperiuntur: utraque pueris diligenter ediſcenda, quoniam in progreſſu plurimum futura ſunt uſui.

PRIMÆ Conjugationis *bo*, *co*, *do*.

PRÆTERITIS, *avi*, *dat prima*, *atumque Supinis*,
Ut neco: *compoſitum necui*, *nectumque recepit*.
A prima cubo, *dat cubui*, *cubitumque Supino*.
Sic quoque compoſituni, *quod in umbo tertia flectit*.
At mico, *dat micui ſolum*; *avi*, *dimicat*, *atum*:

Dat-

Datque plico, plicui, plicitum: cum præpositura
Poscit ui, per itum; vel in avi sumet, & atum,
Supplico dematur, genitumque ex nomine solum,
Multiplico veluti; quod in avi mittit, & atum,
Dat fricui, frictum; secui, sectumque, secare,
Vult dedit, atque datum do, das, & pignora primæ;
Sed didit, atque ditum, trado, & quæ tertia donat.

SCHOLION.

Verba primæ conjugationis habent in præterito avi, in supino atum, ut neco, necavi, necatum, cujus composita faciunt, necui, nectum, ut eneco, enecui, enectum. Cubo cum compositis tum primæ, ut incubo, recubo, accubo, tum tertiæ, ut recumbo, incumbo, accumbo, decumbo, accumbo, habet cubui, cubitum. Mico, micas, cum compositis emico, intermico, promico, micui habent sine supino: solum dimico habet dimicavi, dimicatum. Composita a verbo plico, & præpositura, idest præpositione, vel sequuntur simplex plicui, plicitum, vel faciunt avi, atum, ut implico, implicui, citum, & implicavi, catum; & sic explico, & applico, & alia. Excipitur supplico, & composita ex nomine, ut duplico, triplico, multiplico, quæ solum habent avi, atum: frico, cui, ctum, cum compositis, refrico, affrico, perfrico, &c. Juven. *Si prurit frictus ocelli Angulus.* Plin. in Procem. *Perfricui faciem, & nihil profeci*. Participia tamen eorum reperiuntur in atus. Cic. Att. lib. 2. *Quæ res forsitan sit refricatura vulnus meum*. Do, das, cum compositis primæ, venundo, circumdo, satisdo, pessundo, dedi, datum, quæ vero pertinent ad tertiam, didi, datum, ut vendeo, reddo, indo, condo, prodo. Abscondo, nunc abscondi, absconditum, priscis abscondidi, absconsum.

Ejusdem primæ, *mo*, *no*, *to*, *vo*.

DAT ui, itumque, crepoque, sonoque, domoq., vetoq.,
Cum tono; sed lavi, lotum, lautum, atque lavatum:
Cujus compositum, ceu proluo, tertia poscit,
A poto, vel potatum, vel flectito potum.
Sto verbum stetit, atque statum; stitit inde profectum
Exigit, atque stitum; sed multo sæpius atum.
Nulla supina creat juvo, juvi; ast adjuvo poscit
Adjuvi, adjutum; juvo suscipit inde supinum.

SCHOLION.

CRepo, ſono, tono, domo, veto, faciunt, ui, itum, crepo, crepui, crepitum. Verum lavo, as, eſt etiam tertiæ, lavo, lavis; quare omnia verba compoſita ad hanc pertinent, abluo, proluo, &c. Compoſita verbi ſto, adſto, conſto, exto, præſto, adſtiti, conſtiti, exſtiti, præſtiti: ſupino vero frequentius atum, ſaltem participiis in rus, ut præſtatum, & præſtaturus, conſtatum, & conſtaturus. Cic. lib. 6. epiſt. 8. ſe *præſtaturos*. Plin. lib. 8. cap. 3. *Conſtaturus* minimo impendio fructus. Juvo, juvi, caret ſupino, ſed adjuvo habet adjutum: unde juvo ſupinum videtur poſſe mutuari.

SECUNDA conjugatio.

PRÆTERITUM per ui dat, itumque ſupina reponis
Rite ſecunda: velut moneo, monui, monitumque;
Dat doceo, doctum; a teneo deducito tentum;
Cenſeo amat cenſum; donabit miſceo miſtum,
Sorbeo cum ſotiis tantum ſibi ſorbuit optat.
Neutrum quod dat, ui, timeoque, carento ſupinis,
Ut madeo, ſtudeo, rubeo: vult torreo toſtum.
Præbeo, itum, valeo, placeo, careoque, licetque;
Pareoque, & doleo, caleo, jaceoque, nocetque.
Di, ſum, prandeo habet, video: ſedeo tamen effert,
S gemino, ſeſſum; ſtridi dat ſtrideo ſolum.
Mordeo, præteriti geminatur prima, momordi,
Morſum: flectuntur ſic ſpondeo, pendeo, tondet.

SCHOLION.

VErba ſecundæ conjugationis faciunt præterito ui, ſupino itum, ut taceo, tacui, tacitum, hujus verbi compoſita reticeo, conticeo carent ſupino; arceo vero, arcui, caret ſupino: at compoſita ejus habent, ut exercitum, coerceo, &c. prandeo, prandi, pranſum, video, vidi, viſum: ſedeo, ſedi, ſeſſum. Mordeo, spondeo, pendeo, tondeo, geminant primam præteriti, momordi, ſpopondi, &c. Sorpſi, a ſorbeo, negant Grammatici dici poſſe: quod ſi ſit a ſorbo, is tertiæ eſt. Lucanus tamen uſurpavit abſorpſit: neque videtur imitandus. Supina verborum valeo, pareo, doleo, caleo, taceo, vix fortaſſe ſunt in uſu. Formantur tamen a nonnullis participia, ut valiturus, pariturus, cariturus.

PRÆ-

PRÆTERITUM finita veo, vi, tumque supinum
Formant, ut moveo: a caveo deducito cautum;
A faveo, fautum. Sed ferveo, ferbuit optat.
Flaveo nil, paveo, conniveo, liveo poscunt.
Si, sum, dat maneo: verum hinc orta eminet, atque
Prominet, immineoque volunt minui, absque supino.
Hæret, cum suadet, mulcetque, & mulget, & ardet,
Tergetque, & ridet, si, sum; sed torqueo, tortum
Vult jussi, jussum, jubeo, ast indulgeo, si, tum;
Urgeo, si tantum, sic fulgeo, turges, & alget.
Lugeo, xi, solum, cum luceo, frigeo, poscit.
Augeo præterito facit auxi, auctumque supino.

SCHOLION.

VErba, veo, terminata faciunt præterito vi, supino tum, ut moveo, movi, motum, ferveo, ferbui, potius, quam fervi. Flaveo, cum reliquis, raro habet præteritum, idque fere apud priscos: nam conniveo, connivi, & connixi olim habuit. Expavi ab expavesco est. Maneo, & ejus composita, ut remaneo, permaneo, quæ non mutant a, mansi, mansum; at quæ mutant a in i, ut immineo, promineo, imminui, prominui, &c. sine supino. Hæreo, hæsi, hæsum, suadeo, suasi, suasum; mulgeo, & mulceo, mulsi, mulsum; ardeo, arsi, arsum; tergeo, tersi, tersum; rideo, risi, risum; torqueo, torsi, torsum, frequentius tortum; jubeo geminat utrobique: indulgeo, indulsi, indultum; urgeo, ursi, absque supino, & sex, quæ sequuntur, fulgeo, fulsi; turgeo, tursi; algeo, alsi; luceo, & lugeo, luxi; frigeo, frixi. Est etiam servio, vis, tertiæ. Libet, licet, piget; pudet, placet, duplex præteritum habent, libuit, & libitum est, & licuit, & licitum est, piguit, & pigitum est, puduit & puditum est, placuit, & placitum est; at miseret, misertum est, tædet, vel pertædet, pertæsum est.

A CIEO, civi, atque citum venit, at cio quartæ est.
Deleo, & orta pleo, ut repleo, neo, in evit, & etum.
Ast oleo, per ui, dat itum, composita sequentur,
Quæ redolent patrem, reliqua evi etumque requirunt,
Fert abolevit, itum, sed vult adolevit, adultum.
Audeo vult ausus, gavisus gaudeo poscet,
Et solitus, soleo, soluique, aliquando recepit.
Præteritis, aveo, mæret, polletque carebunt.

SCHO-

SCHOLION.

Cieo, quod significat moveo, habet in præterito civi, in supino citum, penultima brevi: si concieo, concivi, concitum, excieo, percieo. Nam accio, excio, sunt a cio, quartæ conjugationis, quod significat voco: deleo, fleo, neo, evi, etum, oleo, olui, olitum: eandem rationem sequuntur composita, quæ redolent, idest, quæ retinent patris, vel simplicis significationem, ut oboleo, obolui, obolitum, sic redoleo, suboleo. Cætera, quæ recedunt a significatione simplicis oleo, ut exoleo, vel potius exolesco, evi, etum, sic inoleo, vel inolesco, inolevi, cujus supinum vix invenies apud bonum Auctorem: aboleo, abolevi, abolitum, adoleo, vel adolesco, adolevi, adultum.

TERTIA Conjugatio. Finita in *io*.

COMPOSITUM a specio, ac lacio, exi, ectum: excipe
Elicio, elicui, elicitum; sapui, sapiive (verba
Dat sapio solum, a feci deducito factum,
A jeci, jactum: dat fodi, s duplice, fossum.
Præterito cupio facit, ivi, itumque supino;
A capio, cepi, captum; fugi fugitumque
A fugio; rapio, rapui, dein ducito raptum.
A pario, peperi, partum: sed dic, pariturum.
Comperio, quartam socia cum prole sequuntur.
Præteritum quatio nescit; dant pignora, cussi,
Et cussum: mejo, dat minxi deindeque mictum.

SCHOLION.

Specio, & lacio verba sunt obsoleta, quorum composita sunt in usu, ut conspicio, aspicio, &c. allicio, illicio, &c. quæ habent in præterito exi, supino ectum, ut conspexi, conspectum, allexi, allectum. Sapio, sapui, vel sapivi, imminutum sapii, unde sapisti. Mart. l. 9. *Nubere vis Prisco: non miror, Paula, sapisti.* Sapui tamen, præsertim in compositis, videtur usitatius; unde resipui, desipui, Facio, feci, factum; ejus autem composita, quæ a mutant in i, ut perficio, conficio, afficio, &c. habent perfeci, perfectum, confeci, confectum, affeci, affectum, &c. Cupio, cupivi, cupitum. Pario, peperi, partum, in participio pariturus. Comperio, & reperio, aperio, operio, &c. ad quartam conjugationem pertinent, deque iis ibi dicemus. Quatio videtur

tur aliquando habuisse quassi, quassum, unde quassæ rates, & quasso, quassas, frequentativum: composita sunt concutio, decutio, excutio, &c. quæ habent, cussi, cussum.

Ejusdem tertiæ, *uo*, *bo* finita.

POSCIT ui, utum verbum uo, arguo, polluo: verum
A ruo, fit ruitum; sed utum composta reposcunt.
Dat, struo, struxi, ctum; fluxi gignit fluo, fluxum,
Nulla supina luo, batuo, metuoque, pluoque,
Congruo, nata nuo, ut renuo, ingruo, respuo, poscunt.
Bo finita dabunt bi (ut glubo) bitumque supino,
Quo scabo, lambo carent: dant scribo, nuboque, psi, ptum.
Ut cubo, sic genitum, quod in umbo tertia flectit.

SCHOLION.

VErba in uo habent in præterito ui, in supino utum, ut statuo, statui, statutum. Ruo facit rui, ruitum, composita tutum, ut obtutum. Nata nuo, idest composita a verbo nuo, inusitato, ut annuo, innuo, renuo, &c. Luo, batuo, metuo, pluo, & reliqua supino carent. Desinentia in bo, habent, bi, bitum, ut bibo, bibi, bibitum, scabo, scabi, lambo, lambi, sine supino, scribo, scripsi, scriptum, nubo, nupsi, vel nupta sum, nuptum. Ut facit simplex cubo primæ, sic ejus composita tertiæ, ut decumbo, decubui, decubitum, de quo supra diximus in prima conjugatione.

Ejusdem tertiæ, *co* finita.

A duxi, ductum, a dixi, deducito dictum.
Vinco vicit amat, victum: dabit icit, & ictum,
Ico: pepercit habet parco, aut parsi, adjice parsum.
Sco finita vi, tum, ceu, nosco, quiesco:
Agnitus, agnosco; cognosco, cognitus edit.
Pasco dabit pastum: conquexi, haud suscipit usus:
Disco petit didici tantum, sic posco, poposci:
Compesco per ui, dispescoque; tolle supinum.
Nil ea, quæ vulgo verba Incœptiva vocantur,
Producunt, veluti mitesco, senesco, tepesco:
Jungitur his hisco, tum glisco, dehisco, fatisco.

SCHOLION.

DUco, duxi, ductum: dico, dixi, dictum: vinco, vici, victum, &c. Parco habet etiam parsi, Plaut. Cap. Prol. Nil pretio *parsit*, filio dum parceret: Ter. Hecyr. Act. 3. Hanccine ego vitam *parsi* perdere? Supi-

pino *parsum*. Liv. l. 26. Nedum eos Capuæ *parsuros* credam. Auctor Ætnæ: vel solis *parsura* piis. Finita sco, faciunt vi, tum: ut consuesco, consuevi, consuetum: agnosco, gnovi, agnitum, cognosco, cognovi, cognitum: pasco, pavi, pastum: conquinisco, id est, caput inclino, jam nihil habet. Verba incœptiva, sive inchoativa præterito carent, aut id mutuantur a suis verbis primigeniis: ita senesco, & tepesco, formant senui, & tepui, a seneo, & tepeo: quæ vero fiunt a nominibus, ut mitesco, de quibus c. 14. in Verb. Rud. diximus, prorsus præterito destituuntur.

Ejusdem tertiæ, *do* finita.

A do, præteritum sumet, di sumque, supinum:
Ut mando, mandi: fundo, cum scindere, findo,
N perdunt: geminant s, findo, & scindo supino,
Fido tamen fisus; pandi vult pandere, pansum:
Tundo facit tutudi, tunsum, compostaque, tusum:
Datque cado, cecidi, casum; sed cædo, cecidi,
Et cæsum: tentum, vel tensum, tendo, tetendi:
Pendo pependit amat, pensum; dat pedo pepedi
Solum: di, fido tantum, stridoque, rudoque.
Dant si, sum, lædo, claudo, cum divido, ludo,
Ac rodo, trudo, nec non cum plaudere, rado.
Vado nihil: vasi, vasum composta reposcunt.
S gemino cessi, cessum, cum pignore, cedo.

SCHOLION.

DO, syllaba terminata præterito di, supino sum faciunt: ut cudo, cudi, cusum: scando, mando, &c. Sed composita a do, ut addo, condo, dedo, edo, prodo, reddo, trado &c. habent didi, ditum. Fido, & composita fidi, & fisus sum; fundo, scido, findo, amittunt, n, utrobique. Vado caret præterito: composita habent vasi, vasum, ut evado, evasi, evasum: sic invado: tundo habet tunsum, apud Pl. sed composita tudi, tusum; ut contundo, contudi, contusum. Sido, sidi, apud Colum. l. 12. c. 24. frequentius sedi, sessum, a sedeo, in compositis insedi, insessum, assedi, assessum.

Ejusdem tertiæ *go guo*, *ho* finita.

Go, vel guo faciet xi, ctum: tamen illa supinis
N, tria deperdunt, stringo, cum fingere, pingo.
Tango cupit tetigi, tactum; egi ago poscit, & actum;
Pango petit pepigi, aut panxi, sed pignora, pegi
Impingo velut, impegi, pactumque supinum.

A

A lego fit legi, lectum: dat frangere fregi,
Et fractum, pungo pupugi punctumque reponit:
Compositisque dabis punxi, si legeris usquam.
Negligit exi, ectum, cum intelligo, diligo poscit.
Spargo facit si, sum, pariter cum mergere, tergo,
Figo cum frigo, xi, xum; egi, prodigo, dego.
Tantum, xi, sugo, vult, agnoque absque supino.
Nil tribues vergo, & satago, quibus ambigo junget.
A vebo dic vexi, vectum: traxi, a trabo, tractum.

SCHOLION.

Verba go, vel guo, terminata faciunt præterito xi, supino ctum: ut tego, texi, tectum; plango, planxi, planctum; rego, rexi, rectum: surgo, surrexi, surrectum: extinguo, extinxi, extinctum. Pango, pepigi, vel panxi, pactum: composita pegi solum, pactum, ut impingo, impegi, impactum: compingo &c. Pungo facit pupugi, punctum: punxi nusquam legi apud bonum Auctorem. Stringo in supino strictum: fingo, fictum: pingo, pictum. Figo habet etiam fictum, & frigo, frictum: verum composita a figo habent solum fixum.

Ejusdem tertiæ *lo* finita.

Lo luit, atque litum; sed alo deposcit & altum;
A colo dic cultum: consultum consulo gignit:
Occuloque occultum: falsum, dat fallo, fefelli,
Nulla supina volo, cum nolo, nulla refello,
Nulla petit malo, cum psallo, cui dato psalli;
Anteque cello carent, præcello, excello, supinis.
Perculit, & culsum, percello; velloque, velli,
Vulsum; pello cupit pepuli, pulsumque supino.
Sustulit, & latum tollo, tetuli dedit olim.

SCHOLION.

Verba lo finita faciunt præterito lui, supino litum, ut molo, molui, molitum; alo, alui, alitum, & altum: anteque cello, idest antecello, antecellui, excellui, præcellui sine supino. Percello fere habet perculi, perculsum, & vello, velli, vulsum: nam perculsi, & vulsi, raro admodum usurpantur: tollo, sustuli, sublatum: extollo, extuli, elatum, dempta syllaba a tetuli, obsoleto.

Ejusdem tertiæ *mo*, *no*, *po*, *quo* finita.

Mo per ui dat itum. Tremo ponitur absque supino:
At premo, demo psi, ptum, cum sumere como;

Emi, emptum dat emo; premo pressi ſ duplice, pressum.
Pono facit posui, positum: genui, genitumque,
Dat gigno: cerno crevi, compoſtaque cretum.
At cano vult cecini, cantum: cinui dat, & cntum
Concino cum ſociis, ſtravi ſtratumque requirit
Sterno: petit ſperno ſprevi, ſpretumque. Beatum eſt
Prole lino, lini, livi, levique, litumque.
Psi, tum contemno; ſino dat ſivique, ſitumque.
Po finita ferent psi, ptum, ſeu repere, carpo.
Rumpo dabit rupi, ruptum: ſtrepui, ſtrepitumque
Vult ſtrepo: datque coquo coxi, coctumque ſupino.
Linquo ſibi liqui tantum, ſed pignora lictum.

SCHOLION.

MO, ſyllaba terminata faciunt præterito ui, ſupino itum, ut gemo, gemui, gemitum; tremo, tremui caret ſupino, promo, prompſi, promptum, demo, dempſi, demptum; ſic etiam ſumo, & como. Cerno, cum ſignificat videre, nullum habet præteritum: verum cum ſignificat adire, ut cernere hæreditatem, habet crevi: compoſita cretum habent, ut decrevi, decretum: ita ſecerno, diſcerno, excerno: lino triplex habet præteritum, lini, livi, & levi, ſupino litum, nam linivi, a linio deducitur, unde delinio, delinivi, delinitum, &c. Tempſi, temptum, fortaſſe non invenies: contempſi, contemptum uſitatiſſimum eſt: linquo, linqui ſolum, compoſita lictum: ut relinquo, reliqui, relictum, &c.

Ejuſdem tertiæ *ro*, *ſo* finita.

QUÆRO quæſivi, quæſitum: curro, cucurri,
Curſum: tum verro verri, verſumque ſupino.
A gero dic geſſi, geſtum: trivi a tero, tritum;
Ferre tuli, latumque: uro dabit uſſit, & uſtum.
A ſero fit ſevi, atque ſatum, evi, ruſtica proles,
Atque ſitum: ſerui, & ſertum ſed cætera turba.
Dant ſivi, ſitumque laceſſo, capeſſo, faceſſo.
Pinſo pinſui amat, piſtum, pinſumque, ſimulque
Pinſitum: at inceſſo inceſſi capit, abſque ſupino.
Si, ſum, viſo facit; quæſo ſpoliatum utroque.

SCHOLION.

URo, uſſi, uſtum, verro, verri, verſum: nam verſi in præterito inuſitatum eſt. Fero, tuli, latum, olim *tetuli*, a tollo. Ter. Andr. Act. 5. Sc. 1. Incœpit, dum res *tetulit*, nunc non fert. Sero, ſimplex habet ſevi, ſatum. Compoſita, ſi ad rem ruſticam

spe-

spectent, sevi, situm: sin ad res alias, serui, sertum, ut consero, idest simul sero, consevi, consitum (rerum est illud Liv. lib. 10. Fabius quam arborem *conservisset*) consero, idest, congredior, consueri consertum, insero, idest, intus sero, insevi, insitum, insero, idest, immitto, inserui, insertum, differo, hoc est dissemino, dissevi, dissitum, differo, idest, disputo, disserui, dissertum. Sic assero, idest, juxta sero, & assero, idest, affirmo, & alia. Exero vero, & desero, habent tantum exerui, exertum, & deserui, desertum; quia ad rem rusticam non pertinent. Furo supra numeravimus in his, quæ præterito, & supino carent. Hæc tria, lacesso, capesso, facesso, sivi, situm faciunt, ut capesso, capessivi, capessitum. Tacit. l. 15. *Flavius, & Africanus principium tanti facinoris capessivere*. Cic. 4. de Repub. apud S. August. de Civit. *Æschines*, inquit, *rempub. capessivit.* Facesso itidem, facessivi, facessitum. Tacit. lib. 30. *Nulli unquam periculum facessisset*, pro *facessivisset*: quod docet supinum, facessitum, quo usus est Cic. 6. in Ver. *Antequam audivisset, ei negotium facessitum.* Pinso, pinsui, & supinum triplex, pinsitum, pinsum, & pistum: viso, visi, visum. Quæso tantum in plurali habet, quæsumus, cæteris caret.

Ejusdem tertiæ *to*, *vo*, *xo*, finita.

DANT flecto, & plecto xi, xum, & cum nectere, plecto,
Et xui amat pecto, nectoque peto ivit, & itum.
Verto facit verti, versum, dat mittere misi,
Ac missum; meto messui habet, S duplice, messum,
Sisto, stiti, statum activum, neutrale sequetur
Sto verbum; sterto tantummodo stertuit optat.
Vivo feret vixi, victum; solvique, solutum
Solvo, sic volvi donabit volvo, volutum.
Denique texui habet texo, textumque supino.

SCHOLION.

Flecto, flexi, flexum, plecto, plexi, plexum, necto, nexi, vel nexui, nexum, pecto, pexi, vel pexui, pexum, plecto, idest, implico, habet plexi, vel plexui, plexum; hinc plectilis, implexus, &c. plecto autem, idest, percutio caret præterito, Sisto, active, pro retinere, ut sistere lacrymas, sistere gradum, (Plin. *Herba sistit profluvium sanguinis*, & pro præsentare se, sive comparere, ut quidam vulgo loquuntur. Cic. ad Att. *Da operam, ut ubicumque eri-*

erimus, *te sistat*) habet stiti, statum, ut ait Gell. *l.* 2. c. 14. Sisto vero neutrum, quod est stare, vel consistere, sequitur verbum sto: & habet cum eo praeteritum commune, steti. Composita etiam neutra sunt, ut resisto, obsisto, persisto, insisto: ac retinent literam i, tum in praeterito, tum in supino, ut resisto, restiti, restitum, sic insisto, obsisto, persisto, subsisto, quorum supinis tutius uteris, cum apud probatos Scriptores legeris. Consisto tamen fortasse retinet in supino vocalem a, unde Jupiter Stator, & participium constaturus, Plin. Mart.

QUARTA conjugatio.

QUARTA dat ivi, itum: tribuit sepelire sepultum:
Sentio vult sensi, sensum; dat amixit amictum;
Vaeneo fert vaenum, quod ferme vaeniit optat.
Praesentis perio per ui variatur, & ertum:
Comperioque peri pertum; reperique repertum.
Dat Venio veni, ventum: psi sepio, septum;
Singultumque facit singultio: sancio sanxi,
Sanctum, & sancitum: dat vinxi vincio, vinctum.
Vult salio salii, saltum, sed pignora, sultum.
Haurio fert hausi, atque haustum; sed farcio farsi,
Fartum: sic farsi, fartum dat sarcio; fulsi
Fulcio habet, fultum. Nil dant Meditantia verba,
Esurit excepto i fero nihil, ajoque poscunt.

SCHOLION.

VErba quartae conjugationis habent in praeterito ivi eadem, ablato per syncopem v consonante per ii efferuntur, ut diximus c. 9. schol. 2. ut audivi, vel audii, munivi, vel munii, petivi, vel petii. Sic a vaeneo, vaenii usitatius, quam venivi, supin. vaenum. Sentio, sensi, amicio, supino amictum, unde participium amictum, frequentissimum est. Cic. Pl. 2. *Sedebat in rostris collega tuus, amictus toga purpurea*. Amicui, quo Brutus apud Diomedem est usus, placet, quam amixi, quo utitur Varro apud eundem. Praesenti in *perio* finita faciunt ui praeterito, ertum supina, ut aperio, aperui, apertum, eodemque modo operio. Comperio tamen habet comperi, compertum; & reperio, reperi, repertum. Meditantia verba, sive meditativa, quae c. 14. in Rudiment. Verb. diximus esse, quae significant vehemens, & quasi molestum desiderium ejus actionis, quam significant, ut esurio, edendi, coenaturio, coenandi, scripturio, scribendi, &c.

&c. omnia carent præterito, præter eſurio, eſurivi, eſuritum. Non ſunt hujus ordinis ligurio, ligurivi, ſcaturio, ſcaturivi, cucurio, cucurivi; idcirco in his perſonæ triſyllabæ penultimam producunt. Hor. l. 2. Sat. 4. *Tractavit manibus calcem, dum furta ligurrit*. Ferio, & ajo nec ſupinum habentis mutuati tamen poſſunt, ferio, percuſſi, a percutio, ajo, dixi, a dico, aut ab aliis. Sancio, fortaſſe olim habuit etiam ſancivi, ut ſupinum, ſancitum, videtur oſtendere. Salio pro ſalto, as, habet ſalivi, vel per ſyncopem, ſalii, ut ſupra diximus. Virg. 2. Georg. *Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres*. Salui, fortaſſe non eſt in uſu, niſi in compoſitis, inſilui, deſilui, reſilui. Liv. l. 1. *Remum novos tranſiluiſſe muros*. Sed ſalio pro ſale condio, is, ad regulam generalem quartæ Conjug. refertur.

DE VERBIS DEPONENTIBUS, ET COMMUNIBUS.

Si dare præteritum vis Deponentibus aptum,
Expedit activas illis affingere voces:
Ut vereor: vereo, veritum, fluet inde ſupinum;
Indeque præteritum, veritus ſum: ita cætera forma.
Reſpuit hanc legem proficiſcor; namque profectus
Donat, & ulciſcor facit ultum: adipiſcor, adeptus,
Dat fateor faſſus; queſtus queror, atque locutus
Fert loquor: & nitor niſus, vel nixus amabit;
Metior & menſus; patior paſſus; reor autem
Dat ratus; oblitum vult obliviſcor: at utor
Uſum; expergiſcor vult experrectus habere.
A fruor eſt fruitus: verum a ſequor ede ſequutus.
Dat gradior greſſus; miſereri redde miſertus.
Nanciſcor nactus faciet, pactuſque paciſcor;
Comminiſcor habet commentus; & ordior orſus.
Mortuus a morior capiet; fert ortus oriri.
Naſcor amat natus; per, iturus, flecte futurum
In tribus extremis. Recte ſpoliabis utroque
Hæc, Veſcor, liquor, ringor, medeor, reminiſcor.

SCHOLION.

PRæteritum in deponentibus, & communibus facile formabis, ſi fingas illorum activum, ut ſi vereor a vereo deducas, inde verui, veritum, atque inde formes, veritus ſum. Blandior, quaſi a blandio, blandivi, blanditum, blanditus ſum, atque in cæteris eo-

dem modo. Quædam tamen hoc modo formari non possunt, ut proficiscor, profectus sum, fateor, fassus sum, confiteor, confessus sum, diffiteor caret præterito. Tria hæc, morior, orior, nascor, in præterito mortuus sum, ortus, natus: in participio futuri habent moriturus, oriturus, nasciturus. Quinque postrema, vescor, eris, tingor, eris, medeor, reminiscor, carent præterito, supino, ut supra diximus cap. 8. in fine.

EMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU,

DE INSTITUTIONE GRAMMATICA.

LIBER SECUNDUS

De Octo Partium Orationis Constructione.

DE CONCORDANTIIS.

CAPUT PRIMUM.

Pro superiore ordine infimæ classis.

PRÆCEPTUM I. *De nomine cum Verbo.*

VERBUM personale finiti modi antecedit nominativus aperte, vel occulte ejusmodi numeri, & personæ. Cic. Ter. l. 14. ep. 8. Si vales, bene est: ego quidem valeo.

2. Nam verbum infiniti modi ante se accusativum habet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 10. Hunc quidem nimbum cito transiisse lætor.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Voces copulatæ sæpe verbum plurale desiderant Cic. 12. ad Att. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. Interdum singulari contentæ sunt. Idem de Senect. Mens, & ratio, & consilium in senibus est. Nonnunquam omittitur conjunctio. Id. l. ad Q. Fr. Frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.

2. Verbum plurale nobiliorem personam sequitur; Prima nobilior est, quam secunda, & tertia: secunda tertiæ anteponitur. Cic. l. 14. ad Ter. Si tu, & Tul-

Tullia lux noſtra valetis, ego, & ſuaviſſimus Cicero valemus.

3. Prima, & ſecunda perſona fere non explicantur niſi cum altera alteri quodammodo opponitur: aut cum earum diverſa ſtudia ſignificamus. Cic. Philip. 8. Ego conſervare coloniam Populi Romani cupio: tu expugnare ſtudes. Ad Heren. l. 4. Ego capitis mei periculo patriam liberavi: vos liberi ſine periculo eſſe non curatis.

Aut cum plus ſignificamus, quam dicimus. Cicer. in Ver. act. 4. l. 3. Tu innocentior, quam Metellus. Tu plus ſignificat, quam verbum ipſum per ſe declarat.

4. Verbum infinitum interdum partes nominativi agit. Cic. in Orat. Oportere perfectionem declarat officii. Ter. Heaut. Act. 3. Sc. 2. Non eſt mentiri meum. Interdum verbum cum ſuo caſu. Cic. l. 7. ad Mar. ep. 3. Vacare culpa magnum eſt ſolatium.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Utuntur interdum Oratores in copulatis vocibus verbo ſingulari, ſed rarius. Cic. pro Rab. Vos, vos, inquam, ipſi, & Senatus frequens reſtitit. Poetæ verbo plurali interdum utuntur, intercedente præpoſitione *cum*. Virg. 1. Æn. Remo *cum* fratre Quirinus Jura *dabant*. Oratores ſingulari. Cic. 2. ad Q. Fr. Domitius *cum* Meſſala *certus* eſſe *videbatur*. 2. Poetæ intercedente etiam præpoſitione *cum* verbum multitudinis præſtantiori perſonæ reddunt. Vir. 2. Æn. Divellimur inde Iphitus, & Pelias *mecum*. Oratores vero verbum nominativo reddunt, nulla habita ratione ablativi. Cic. 3. ad Att. Nec totum animum tuum mœrori mecum dediſſes. Quod idem & Poetæ faciunt. Hor. in Att. Poet. Tu, quid ego, & populus mecum, deſideret, audi.

3. Verba, *apparet*, *fallit*, *fugit*, *præterit*, *latet*, interdum loco nominativi membrum orationis habent. Cic. 12. ad Att. Apparebat, illas literas non illius eſſe.

4. Idem accidit nonnunquam verbis paſſivis, cum more imperſonalium uſurpantur. Cic. de Am. Tarquinium dixiſſe *fertur*. Idem Tuſc. 5. Non mihi *videtur* ad beate vivendum ſatis poſſe virtutem. [illegible] men imitanda non videntur: nam *fertur*, *videtur*, *dicitur*, & ejuſmodi verba nominativo junguntur [illegible] igitur active, Tarquinium dixiſſe ferunt. De [illegible] 1. Ord. Neutrorum.

PRÆCEPTUM II. *De Adjectivo cum Substantivo.*

NOmina adjectiva, pronomina, & participia cohærent cum suis substantivis genere, numero, & casu. Cic. in Verr. Act. 6. Erat hyems summa, tempestas perfrigida, imber maximus. Curt. lib. 6. Parva sæpe scintilla contempta magnum excitavit incendium.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Substantiva conjuncta fere adjectivum multitudinis requirunt. Liv. 4. Bell. Pun. Hippocrates, & Epicides *nati* Carthagine, sed *oriundi* ab Syracusis. Quod si adjectivum singularis sit numeri, cum viciniore substantivo genere, numero, & casu consentiet. Cic. de petit. Consul. Multorum arrogantia, multorum contumacia, multorum superbia, multorum odia, ac molestia *perferenda est*.

2. Adjectivum plurale præstantius genus sibi vendicat. Virile præstantius est muliebri, & neutro. Ter. in Eun. Act. 3. Sc. 3. Quum pridem mihi pater, & mater *mortui* essent. Id. Andr. Act. 5. Domus, uxor, liberi *inventi* invito patre. Cic. 2. Off. Ex quo leges, moresque *constituti*. Neutrum muliebri præfertur, præcipue cum de rebus inanimatis sermo est. Sal: in Cat. Divitiæ, decus, gloria in oculis *sita* sunt. Id. ib. His genus, ætas, eloquentia prope *paria* fuere.

Si enim de rebus animatis agatur, satius fuerit circuitione uti hoc modo: *Lucretia castissima fuit; qua virtute etiam ejus mancipium floruit*, aut *ornatum fuit*, aut quid simile. Id tutius, quam si dicas; *Lucretia, & ejus mancipium fuerunt castæ.*

3. Cum substantivis rerum inanimatarum plerumque jungitur neutrum multitudinis. Liv. 7. Bell. Maced. Ira, & avaritia imperio *potentiora* erant. Cic. 5. Tusc. Moderati habitu, affectiones, usus que corporis *apta* esse ad naturam videntur.

4. Sæpe adjectivum cum viciniore substantivo, tum singularis, tum pluralis numeri genere, numero, & casu consentit. Cic. in Catil. 4. Video, Patres conscripti, in me vestrum omnium ora, atque oculos esse *conversos*. Id. l. 1. ad Q. Tibi omnium salutem, liberos, famam, fortunas esse *carissimas*. Liv. 7. Bell. Maced. Hoc Senatusconsultum, literæque a Sp. Posthumio Prætore in Hetruriam *missæ* sunt. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 2. Viden' otium, & cibus quid *faciat alienus*?

5. Par-

5. Participio, *factus*, *creditus*, *dictus*, *dicendus* *visus*, *appellatus*, & cætera ejusdem generis, si post duo substantiva diversorum generum ponantur, cohærent cum eo, quod est basis, & fundamentum orationis. Pl. l. 3. c. 5. Puteoli colonia Dicæarchia *dicti*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Figurata constructio censenda est, cum apud probatos Scriptores e duobus substantivis adjectivum consentit cum minus præcipuo: ut Cic. 2. de Div. non enim omnis error stultitia *dicenda* est. Liv. I. Gens universa Veneti *appellati*. Ter. Phorm. Act. 2. Paupertas mihi onus *visum* est & miserum, & grave.

2. Poetæ substantivis præpositione *cum* copulatis plurale adjungunt, suo jure. Ov. 2. Met. Sors eadem *Ismarios Hebrum cum Strymone* siccat. *Ismarios*, adjectivum est duorum fluviorum. Sequuntur etiam generis præstantiam. Ov. 3. Fast. Ilia cum Lauso de Numitore *sati*.

PRÆCEPTUM III. *De relativo cum antecedente.*

Relativum, qui, quæ, quod, concordat cum antecedente in genere, & numero. Cic. Tir. l. 16. Nemo nos amat, qui te non diligat. Id. 3. ad Att. O te ferreum, qui illius periculis non moveris?

2. Item pronomina, hic, iste, ille, ipse, is, idem, cum fiunt relativa. Id. 2. ad Att. Venit obviam tuus puer: is mihi literas abs te reddidit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Relativum qui, quæ, quod, quando antecedenti præponitur, cum eodem genere, numero, & casu per quam venuste cohæret. Cic. 9. ad Att. ep. 24. *Quos* cum Mario pueros miseram, epistolam mihi attulerunt. Ter. Andr. prol. *Quas* faciet de integro comœdias, spectandæ, an exigendæ sint vobis prius. Quanquam sæpius alterum relativum subjicitur ex pronominibus, hic, iste, ille, &c. Cic. Tusc. 1. *Quam* quisque norit artem, in *hac* se exerceat. Id. ad Curion. l. 4. *Quarum* laudum gloriam adamaris, *quibus* artibus hæ laudes comparantur, *in iis* esse laborandum.

2. Quod si inter duo substantiva ponatur, cum alterutro consentire poterit, etiam si alterutrum proprium sit. Sall. in Catil. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Curt. l. 3. Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit.

3. *Quantus*, *qualis*, & cætera id genus nomina,

cum relativa fiunt, non cum antecedente, sed cum consequente substantivo genere, & numero, & casu consentiunt. Cic. ad Cassium l. 12. ep. 7. Dixi de te, quæ potui tanta contentione, quantum forum est. Id in Brut. Utinam in Tiberio Graccho, Cajoque Carbone talis mens ad Rempub. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nominativus, & verbum: adjectivum, & substantivum: relativum, & antecedens interdum, præsertim apud Historicos, & Poetas, sensu, & significatione consentiunt, quamvis voce discrepent. Vir. 1. Æn. Pars in frusta *secant*. Liv. Bell. Maced. 7. Pars in juveniles lusus *versi*, pars *vescentes* sub umbra, quidam somno etiam strati. Ter. Andr. Act. 3. Sc. 5. Ubi *illic scelus est*, *qui* me perdidit? *Illic scelus*, hoc est, ille sceleratus.

2. Orationis membrum interdum loco antecedentis ponitur, idque in neutro genere. Cic. 2. Att. ep. 19. Pompejus (quod mihi summo dolori est) ipse se afflixit. Id. pro Corn. Unum objicitur, natum esse Gadibus: quod nemo negat.

3. Si plura antecedunt substantiva, idem, subsequente relativo, observandum, quod de adjectivis dictum est Præc. 2. Nam, si diversa genera antecedunt, relativum quoque generi præstantiori consentit. Cic. 1. Offic. Propter summam & doctoris auctoritatem, & urbis; *quorum alter* te scientia augere potest, altera exemplis.

4. Et muliebria substantiva rerum inanimatarum relativo quoque plurali neutro junguntur. Cic. 3. ad Att. ep. 20. Quæ vita esset nostra, quæ suavitas, quæ dignitas *ad quæ recuperanda* per fortunas incumbe.

5. Et frequenter relativum redditur viciniori substantivo. Cic. in Pison. Mihi non venerat in mentem, furorem, & insaniam optare vobis, *in quam* incidistis.

PRÆCEPTUM IV. *De substantivis continuatis, sive de appositione substantivorum.*

Substantiva continuata, quæ ad eandem rem spectant, casu concordant, quamvis genere, & numero interdum dissentiant. Cic. Att. l. 1. ep. 8. Tulliola, deliciæ nostræ, tuum munusculum flagitat, Plin. l. 1. ep. 3. Quid agit Comum, tuæ, meæque deliciæ?

Ap-

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Interdum alterum substantivum genitivi est casus, etiamsi alterum alio casu efferatur. Cic. 5. ad Att. ep. 18. Cassius est in oppido *Antiochiæ*, pro *in oppido Antiochia*. Virg. 3. Æn. Et celsam *Buthroti* ascendimus urbem. Quæ tamen vix videntur imitanda.

2. Quærunt hoc loco Grammatici, utri potius substantivo reddendum sit verbum, adjectivum, & relativum, magis ne, an minus communi? Ego, quantum memini me observasse, existimo; si alterum proprium sit hominis, cum eo verbum, cæteraque consentire. Cic. ad Mar. l. 7. ep. 1. Delisiæ vero tuæ, noster Æsopus, ejusmodi *fuit*, ut ei desinere per omnes liceret. Si vero de aliis rebus agatur, sæpissime video verbum, adjectivum, relativumque magis communi respondere. Liv. Bell. Maced. 7. De Solis urbe, *quæ* in Cilicia *est*, egerunt. *Sole*, *Solorum*, nomen est urbis. Plin. l. 31. c. 3. Tungri, civitas Galliæ, fontem *habet* insignem. Liv. l. 2. Corioli oppidum *captum*.

PRÆCEPTUM V. *De interrogatione, & responsione.*

INterrogatio, & responsio fere casu consentiunt. Cui præceptori dedisti operam? Platoni. Cujus est hæc oratio? Ciceronis. Quem existimas fuisse Principem Oratorum? Demosthenem. Quo morbo fuisti impeditus? assidua febricula. Verum interdum responsio ab interrogatione dissentit; ut, quanti emisti librum? tribus denariis.

DE CONSTRUCTIONE VERBI ACTIVI.

CAPUT II.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum activum est, quod littera O finitum, passivum fit, addita littera R, ut amo, amor.

Primus ordo activorum.

OMnia verba, quæ activa vocantur, post se accusandi casum postulant. Cic. Or. 3. in Cat. Avus tuus, clarissimus vir, amavit unice *patriam*, & cives *suos*. Id. pro Mil. Quæ *suos* cepit oblivio. Id. Act. 5. in Verr. Tot *domos* locupletissimas domus istius una capiet.

Amo, as, avi, atum, *amare*.
Capio, is, cepi, captum, *pigliare*.

Com-

Commendo, as, avi, atum, *raccomandare*.
Fastidio, dis, ivi, itum, *avere a noja*.
Fero, fers, tuli, latum, *portare*.
Lego, is, gi, ctum, *leggere*.
Verbero, as, avi, atum, *battere*.
Vitupero, avi, atum, *biasimare*.

Appello, cædo, occido, pen. prod. *celebro, como, cupio, delecto, oblecto, diligo, fallo, jacio, juvo, laudo, metuo, timeo, prætereo, scribo, sperno, veho*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Verbum *fastidio* interdum absolute usurpatur. Plaut. Casin. Act. 3. Sc. 6. Mane vero quanquam fastidis. Interdum infinito jungitur. Quintil. l. 2. c. 3. Idque fieri, quia fastidiant *præstare* hanc inferioribus curam. Fere tamen accusativo servit. Suet. Tib. c. 59. Fastidit *vinum*. Hor. l. 1. Sat. 2. Num esuriens fastidis *omnia*, præter Pavonem, Rhombumque?

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Cicero pro Mil. ablativo utitur. *Recte factis* sæpe fastidiunt. Qui tamen videtur ablativus communis causæ. Quidam legunt, *in recte factis*: & tunc non verbi, sed præpositionis est casus.

2. Cum genitivo obsoletum est, nec videtur usurpandum. Plaut. Aul. Act. 2. Sc. 4. Abiit, neque me certiorem fecit, fastidit *mei*. Lucil. Fastidimus *bonorum*.

Secundus ordo activorum. Genitivus præter accusativum.

Verba *accusandi, absolvendi, damnandi*, præter accusativum, genitivum admittunt, qui pœnam, crimenve certum, aut incertum significet. Cic. pro Cœl. Nunquam tam amens Cœlius fuisset, ut *ambitus* alterum accusaret. Ter. Eun. Act. 5. Hic *furti* se alligat. Cic. pro Rab. An non intelligis primum, quos homines, & quales viros mortuos *summi sceleris* arguas? Ib. Civem Romanum *capitis* condemnari coegit. Ad Her. l. 4. Judex absolvit *injuriarum* eum, qui Lucium poetam in scena nominatum læserat. Subauditur his genitivis ablativus, *crimine, pœna, nomine*. Cic. pro Cœl. Nec ipse alterum *ambitus crimine* arcesseret. Ideo illa ipsa, *crimen, pœna, nomen*, fere ablativo sine præpositione efferuntur. Cic. l. 2. ep. 2. Si iniquus es in me judex, condemnabo *eodem* ego te *crimine*.

Accuso, as, avi, atum, *accusare*.

Ac-

Arguo, is, ui, utum, *accusare, o riprendere*.
Insimulo, as, avi, atum, *imputare*.
Appello, as, avi, atum, *citare in giustizia*.
Defero, ers, tuli, latum, *denunziare*.
Postulo, as, avi, atum, *dare accusa*.
Absolvo, is, olvi, olutum, *assolvere*.
Damno, as, avi, atum, *condennare*.

Arcesso, seu *accerso*, *alligo*, *adstringo*, *coarguo*, *condemno*, *convinco*, *incuso*, *infamo*, *libero*, *redarguo* *peccati*, *maleficii*, *sceleris*, *facinoris*, *parricidii*, *&c*. Cic. 3. in Verr. Video, non te absolutum esse *improbitatis*; sed illos damnatos esse *cædis*. Plaut. Pœn. Homo *furti* se adstringit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Genitivus criminis, cum his præsertim verbis, *accuso*, *arguo*, *appello*, *defero*, *postulo*, *absolvo*, *damno*, *condemno*, in ablativum cum præp. *de* mutari potest. Cic. 1. ad Att. ep. 5. Non committam posthac, ut me accusare *de* epistolarum *negligentia* possis. Verum nomen *crimen* ablativo sine præp. effertur. Cic. l. 5. in Verr. Te *hoc crimine* non arguo.

2. Dicimus etiam *capite*, *verberibus*, *exilio* aliquem damnare, punire, plectere. Auct. ad Her. l. 4. Eum vos jurati *capite* damnastis. Plaut. Mœn. Plecte illos *pugnis*.

3. *Absolvo*, *libero*, *alligo*, *adstringo*, *mulcto*, *obligo*, *obstringo*, quemadmodum suapte natura ablativum petunt, ita & ablativum significantem pœnam, crimenve sine præp. admittunt. Liv. l. 1. Ego me, etsi *peccato* absolvo, *supplicio* non libero. Cic. 1. de Or. Vitia hominum, atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur.

4. *Libero*, pro *absolvo*, cum genitivo, rarissimum. Liv. Dec. 5. l. 4. Senatus neque liberavit *ejus culpæ* Regem, neque arguit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

2. Non semper verba accusandi, damnandi, *accuso*, *corripio*, *reprehendo*, *vitupero*, *culpo*, *castigo*, *increpo*, *objurgo*, *punio*, *plecto*, *mulcto*, *traduco*, *noto*, *sugillo*, *taxo*, cum genitivo criminis, pœnæve junguntur: ut cum verba judicialia non sunt, sed solum peccasse aliquem, aut errasse significant. Vituperare, reprehendere, accusare *alicujus parsimoniam*, *ambitionem*, *&c*. dicam potius, quam *aliquem parsimoniæ*, *ambitionis*. Cic. Att. l. 9. ep. 4. *Scelus* accusans *Pompeji*, *levitatem Senatus*. Id. Fam. l. 7. ep. 28. Cum

mœstitiam meam, & desperationem accusares. Id. 1. de Or. Castigemus etiam *segnitiem* hominum, atque inertiam. Id. ad Q. Fr. l. 3. ep. 1. Quæ objurgat cæterarum villarum *insaniam*. *Excusandi* etiam verba hujus loci videntur. Non enim dicitur, excuso me tibi *tarditatis*; sed cum Cicerone excuso tibi *tarditatem meam*.

2. Verba eadem accusandi, &c. interdum præpositionem *in* admittunt. Cic. 2. de Inv. Vitam ex ante factis accusator improbare debebit, & ostendere, & *quo iis pari* ante *peccato* convictus sit. Id. ad Q. Fr. l. 2. ep. 2. Primum me tibi excuso in eo ipso, *in quo* te accuso.

Verba *emendi*, *vendendi*, *locandi*, & hujusmodi præter accusativum, hos duntaxat genitivos assumunt, *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, & ex his composita, *tantidem*, *quanticumque*; tametsi pretium ablativo effertur: de quo dicemus cap. 8. præc. 10. Cic. 3. Offic. Emit homo cupidus *tanti*, *quanti* Pythius voluit. Ib. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri; fortasse etiam *minoris*.

Vendo, dis, didi, ditum, *vendere*.
Emo, emis, emi, emptum, *comprare*.
Redimo, mis, emi, emptum, *ricomperare*, *o riscuotere*.
Loco, as, avi, atum, *dare a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare una qualche cosa con accordare il prezzo*.
Conduco, cis, xi, ctum, *pigliar a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare*.

Verba *æstimandi*, præter illos genitivos *tanti* &c. hos etiam habent, *magni*, *parvi*, *plurimi*, *maximi*, *minimi*. Ter. Heaut. Act. 1. Tu illum nunquam ostendisti, *quanti* penderes. Cic. l. 7. ep. 1. *Quanti* ego genus omne signorum non æstimo, *tanti* ista sumpsisti. Id. Phil. 6. Habetur hic *pluris*, quam alius. Id. l. 2. ep. 13. *Pluris* eum feci, quod te amari ab eo sensi. Id. pro Planc. *Magni* putare honores. Id. 2. de Fin. *Magni* æstimant pecuniam. Ib. Sed quia id *parvi* duceret. Id. l. 3. ep. 10. Quem unum ex omnibus facio, ut debeo, *plurimi*. Ter. And. Act. 3. Merito te semper *maximi* feci, Chreme. Cic. l. 3. ep. 9. Quæ a me *minimi* putabantur.

Æstimo, as, avi, atum,) *stimare*, *apprezzare*.
Duco, cis, xi, ctum,)
Facio, cis, feci, factum,)
Pendo, dis, pependi, pensum,)

Ha-

Habeo, es, bui, itum, } *ſtimare, apprez-*
Puto, as, avi, atum, } *zare.*

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Cum dicimus *magno*, *parvo*, *&c.* æſtimare, ſubauditur ablativus *pretio*, qui interdum exprimitur. In Verr. Act. 5. l. 4. Tu iſta *permagno* æſtimas. Tuſc. 1. Næ iſta glorioſa ſapientia non *magno* æſtimanda eſt. Valer. Max. l. 5. c. 4. *Magno* ubique *pretio* virtus æſtimatur. De ablativo pretii vide l. 2. c. 8. præc. 10. & l. 1. c. 15. præc. 13.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Nauci*, *flocci*, *pili*, *aſſis*, *teruntii*, *nihili*, cum verbis, *æſtimo*, *facio*, *pendo*, *habeo*, junguntur. Plaut. Moſt. Neque, quod dixi, *flocci æſtimat*. Cic. 2. de Fin. Eum *nihili facit*. Id. 13. ad Att. Nec tamen *flocci facio*. Sen. l. 7. ep. Alienæ vitæ cenſores *aſſis* ne *feceris*. Ter. Eun. Act. 1. Iſtuc abs te factum *nihili penderem*? Ib. Non *flocci pendere*. Enn. apud Cic. 1. de Div. Non *habeo nauci* Marſum augurem.

2. Dicimus etiam, tuas minas *hujus* non facio *flocci*, *pro nihilo habeo*, *puto*, *duco*, *pendo* divitias omnes præ virtute. Non *nihilo* bonam valetudinem æſtimo. Cic. Act. 4. in Verr. Tu auſus es *pro nihilo*, præ tua præda, tot res ſanctiſſimas *ducere*? Per. Sat. 1. Ten. cirratorum centum dictata fuiſſe, *Pro nihil pendas*?

3. *Sum*, Pro *æſtimor*, eoſdem illos genitivos admittit. Cic. ad Caſſ. l. 15. ep. 15. *Magni erunt* mihi tuæ litteræ. Id. pro Seſt. Quis Carthaginienſium *pluris fuit* Hannibale, conſilio, virtute, rebus geſtis?

Æqui bonique, vel *æqui*, *boni facio*, *boni conſulo*, ſingularia ſunt. Ter. Heaut. Act. 4. Equidem iſtuc, Chreme, æqui bonique facio. Cic. 7. ad Att. ep. 7. Tranquilliſſimus animus meus totum iſtuc æqui boni facit. Sen. ep. 127. Hanc coqui, ac piſtoris moram boni conſul.

HÆc item verba *admoneo*, *commoneo*, *commonefacio*, genitivum habent cum accuſativo. Liv. 5. Bell. Maced. Qui admonerent *eum fœderis* Romani. Quintil. l. 1. c. 5. Grammaticos *ſui officii* commonemus.

Eadem tamen pro genitivo poſſunt ablativum cum præpoſitione *de* admittere. Cic. pro Leg. Manil. *De quo* vos paulo ante invitus admonui. Id. Act. 6. in Verr. l. 5. Te neque præſens filius *de liberorum charitate*, neque abſens pater *indulgentia patria* commonebat.

Ad-

Admoneo, nes, nui, nitum,) *ammonire*,
Commoneo, nes, nui, nitum,) *avvisare*, *far*
Commonefacio, cis, feci, ctum,) *sovvenire*.

Tertius ordo activorum. Dativus cum accusativo.

QUædam verba activa, præter accusativum, dativum exigunt. Ea fere sunt *dandi*, *reddendi*, *committendi*, *promittendi*, *declarandi*, *anteponendi*, *postponendi*. Cic. pro Planc. Salutem tibi iidem dare poterunt, qui mihi reddiderunt.

Dandi.

Do, das, dedi, datum, *dare*.
Concedo, dis, cessi, cessum, *concedere*.
Tribuo, is, bui, butum, *attribuire*, *dare*.

Commodo, *debeo*, *dedo*, *exhibeo*, *fœnero*, *porrigo*, *præbeo*, *sufficio*, pro *subministro*, *suggero*, *suppedito*.

Reddendi.

Reddo, dis, didi, ditum, *rendere*.
Refero, fers, tuli, latum, *riportare*.

Defero, *rependo*, *restituo*, *repono*.

Committendi.

Mando, das, davi, datum, *commettere*.
Trado, dis, didi, ditum, *consegnare*.

Credo, *concredo*, *committo*, *commendo*.

Promittendi.

Promitto, tis, misi, missum,)
Spondeo, des, spopondi, sponsum,) *promettere*.

Declarandi.

Explico, cas, cavi, catum, *spiegare*.
Significo, cas, cavi, catum, *fare intendere*.

Aperio, *declaro*, *demonstro*, *dico*, *edissero*, *explano*, *expono*, *indico*, *narro*, *ostendo*, *prodo*.

Anteponendi, & postponendi.

Antefero, fers, tuli, latum,)
Præfero, fers, tuli, latum,) *anteporre*.
Postpono, nis, sui, situm,)
Posthabeo, bes, bui, bitum,) *posporre*.

Antepono, *præpono*, *præopto*. Plin. lib. 2. ep. 6. Fœnerat Sol suum lumen *cæteris sideribus*. Virg. 2. Georg. Ipsa *satis* (idest *segetibus*) tellus, quum dente recluditur unco, Sufficit humorem. Liv. l. 54. Otium urbanum militiæ *laboribus* præoptat.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Alia verba sunt hujus tertii ordinis, ut *facio* tibi injuriam, *facio* tibi fidem, *ago* vobis maximas gratias, *interdixisti* nobis usum purpuræ: *scribo*, *mitto* ti-

tibi, & ad te litteras. Vatin. ad Cic. lib. 5. epift. 10. Omnia mihi dura *imperas*, Sulpic. ad Cic. lib. 4. epift. 5. Quæ aliis tute *præcipere* foles, ea tute tibi *fubjice*. Cic. 15. ad Att. Tu quod ipfe tibi *fuaferis*. Idem mihi perfuafum putato.

2. Multa denique compofita ex activis, & præpofitionibus *ad*, *in*, *ob*, *præ*, *fub*, præter dativum, etiam accufandi cafum poftulant. Cic. Att. lib. 3. epift. 5. Inimici mei mea mihi, non me ipfum *ademerunt*. Ejusmodi funt, *addico*, *addo*, *adjicio*, *adhibeo*, *adimo*, *adjudico*, *adjungo*, *mifceo*, *admoveo*, *affero*, *applico*, *appono*, *impendo*, *impertio*, *incutio*, *indo*, *infero*, *infigo*, *ingero*, *injicio*, *injungo*, *infero*, *inuro*, *objicio*, *offero*, *offundo*, *oppono*, *præcludo*, *præfinio*, *præparo*, *præfcribo*, *fubduco*, *fubjungo*, *fubfcribo*, *fubtraho*, *fuggero*, *fuppono*.

3. *Habeo tibi fidem*, ideft, *credo*, ufitatiffimum eft: *adhibeo tibi fidem*, in eadem fignificatione, vix apud probatos Scriptores invenies. *Præfto tibi fidem*, tum dicimus, cum *fervare fidem* intelligimus. Liv. 5. bel. Pun. Gens fallax promiffi fidem præftitit.

4. Sunt, quibus geminus dativus, præter accufativum apponitur: *Do* tibi hoc laudi, vitio, culpæ, crimini, pignori, fœnori. *Vertis* id mihi vitio, ftultitiæ. Id tibi *ducis* honori, gloriæ, laudi, vitio, damno. Cic. pro Sext. Rofc. Profecto intelliges te, inopia criminum, fummam laudem *Sexto Rofcio vitio*, *& culpæ* dediffe. Teren. Adel. Tu nunc *tibi* id *laudi* ducis, quod tum fecifti inopia.

5. *Mutuo tibi* non dicimus, fed *mutuos tibi do* nummos: *mutuum do* triticum, &c. Cic. ad Att. l. 11. ep. 3. Cui magnam dedimus pecuniam *mutuam*. Ter. Heaut. act. 3. Huic drachmarum argenti mille dederat *mutuum*. Plaut. Trin. act. 3. Si quis *mutuum quid* dederit, fit pro proprio perditum. Male hic aliqui legunt: Si quis quid *mutuaverit*.

Appendix II. gen. pro fuprema claffe.

1. *Mutuare*, fi activa voce reperitur, non eft mutuum dare, fed accipere, & ad fextum ordinem pertinet. Valer. Max. lib. 6. cap. 2. Potius præfidium a libertate, quam ab innocentia *mutuavit*. Quo tamen loco legitur caftigatius *mutuata* (nempe *mulier*) deponenti voce. *Mutuor* enim deponens fexti ordinis, eft mutuum accipio.

2. *Dare mutuum* dicimus de pecunia, frumento, aliis

aliisque rebus, quæ non restituuntur eædem; sed ejusdem generis: de cæteris *commodare* usitatum est. Quod tamen interdum de iis etiam rebus dicitur, quæ non eædem redduntur. Plaut. Asin. act. 3. Argenti viginti commodas minas, hujus quasdam matri. Idem Rud. act. 2. Aquam hostis hosti commoda. Non ita passim usurpandum.

3. *Jubeo*, cum imperare, aut velle, aut hortari significat, fere jungitur infinito. Cic. Att. 12. ep. 6. Cæsar te sine cura esse *jussit*. Id. pro Dejot. *Jubeo* te bene sperare. Vel infinitum e proximo intelligitur. Plaut. Aulul. Aut, si respexeris, donec ego te jussero: ubi intelligitur *respicere*. Cic. lib. 13. epist. 26. Litteras ad te a M. Lepido, non quæ te aliquid juberent (nempe *facere*) sumpsimus. Alioque accusativum personæ non habet, sed rei. Cic. 1. de Leg. Lex jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

4. Interdum tamen cum dativo personæ, & particula *ne* reperitur: Cæs. 3. bell. civ. *Militibus suis* jussit, *ne* qui eorum violarentur.

5. Cum autem *decernere*, *statuere*, *creare* significat, non solum accusativum rei, sed etiam personæ admittit. Cic. pro Corn. Populus Romanus *legem* jussit de civitate tribuenda. Idem Philip. 2. Cum primum Cæsar ostendisset, se *Dolabellam Consulem* esse jussurum, idest *creaturum*. Liv. lib. 1. Cum populus *Regem* jussisset.

6. Infinitum etiam poscunt *veto*, *prohibeo*, *cogo*, *adigo*, tum active, tum passive. Cic. 2. de Orat. Lex peregrinum vetat in murum ascendere. Idem de Amic. Acta agimus, quod vetamur veteri proverbio: ubi intelligitur infinitum *agere*. Terent. Heaut. Act. 3. Ea prohibet facere tua præsentia. Cic. in Fam. Plura scribere fletu prohibeor. Id. 3. Offic. Num te emere coegit? *Prohibeo* tamen, & *cogo* construuntur etiam cum conjunctivo, & particulis. Cic. 1. in Verr. Quod & potuisti prohibere, ne fieret, & debuisti. Id. Lib. 12. Fam. Hyemem credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberemus, quid ageres. Terent. Hecyr. Vi cœpi cogere ut rediret.

Quartus ordo activorum.

Geminus accusativus post verbum.

Quædam verba activa post se duos accusandi casus admittunt. Cic. lib. 7. ep. 21. Silii causam te do-

docui . Idem pro Dom. Num a te ipso instituta me frumentum flagitabant .
Doceo , es , cui , ctum , *insegnare* .
Cum compositis , *edoceo* , *perdoceo* , *&c.*
Celo , las , lavi , latum , *tener nascosto* .
Flagito , as , avi , atum , *dimandar instantemente* .
Interrogo , gas , gavi , gatum , *interrogare* .
Moneo , nes , uni , nitum , *ammonire* .
Posco , scis , poposci , *chiedere* .
Rogo , gas , gavi , gatum , *dimandare* .
Cic. l. 2. ep. 16. *Quæ* tu me mones . Ad Q. Fr. l. 2. ep. 1. Racilius me primum *sententiam* rogavit . 14. ad Att. ep. 12. Te *hoc beneficium* rogo . 1. Tusc. Fusionem interrogat Socrates *quædam geometrica* .

Appendix I. gen. pro media classe .

1. Dicimus etiam *moneo* , *admoneo* , *commoneo* , *doceo* , *edoceo* , *erudio* te de hac re , idest , commonefacio , certiorem facio . 2. de Orat. Ut *de sua* quisque *re* me ipse doceat . 11. ad Att. epist. 16. Cum Camillo communices , ut Terentiam moneatis *de testamento* . Fam. l. 2. ep. 11. Literæ tuæ erudiant *de omni Rep.*

2. Verbis *commoneo* , & *admoneo* , non ausim geminum accusativum dare. Vide, quæ in secundo ordine de his diximus .

3. *Celo* , & *interrogo* , eandem præpositionem *de* admittunt . Cic. Fam. 7. ep. 20. Bassus noster me *de hoc libro* celavit . Id. in Part. Sic ego te vicissim *iisdem de rebus* interrogem .

4. *Erudio* , *instituo* , *instruo* , *imbuo* , *informo* , quamvis sint verba docendi , non tamen geminum accusativum habent , sed ablativum cum accusativo . Cicer. l. 1. ep. 7. Lentulum nostrum cum *cæteris artibus* , tum in primis *imitatione* tui fac erudias . Idem pro Dejot. *Quibus* ille *studiis* ab ineunte ætate se imbuerat .

5. Verba *flagito* , *posco* , *reposco* , tum ad hunc , tum ad sextum ordinem activorum pertinent .

Appendix II. gen. pro suprema classe .

1. *Celo* cum passive usurpatur , res celata etiam in nominativo ponitur . Terent. Enn. Act. 2. Ubi est , diu celari non potest . Idem Phorm. Act. 5. Quin , hoc celatur , in metu sim . Cui perraro dativus additur . Hirt. de bell. Alexandr. Quod neque celari *Alexandrinis* posset .

2. *Peto* , cum duobus accusativis nondum , quod me-

meminerim, apud veteres inveni: nam, quod Plinius lib. 3. cap. 1. Petere jura Cordubam dixit, figuratum est: ut idem, *petere Indos*, pro *ab Indis*, dixit lib. 12. cap. 7.

3. Si interdum verba nonnulla, ut orandi, monendi, consulendi, & alia duobus accusativis juncta repereris, non continuo ad quartum hunc ordinem pertinere existimaveris. Nam omnibus pene verbis, præter casus suos, possumus communes hoc accusativos adnectere, *hoc*, *istud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *aliquid*, *siquid*, *quidam*, *quiddam*, *quidpiam*, *quidquam*, *nihil*, *unum*, *multa*, *pauca*. Cic. pro Quint. Itaque te *hoc* obsecrat. Idem 1. ad Q. Frat. epist. 1. *Illud* te ad extremum & oro, & hortor. Terent. Andr. Act. 1. Et nunc *id* operam do, Cic. Att. lib. 7. Nec te *id* consulo. Idem ad Brut. epist. 1. Hortare *idem* per litteras Cassium. Id. 1. in Catil. Sin tu (*quod* jamdudum te hortor) exieris. Ter. Phor. Act. 4. *Quid*, malum, tua id refert? Cic. pro Dejot. Ne illum succensere tibi *aliquid* suspicere. Ter. Heaut. Act. 4. Ego domi ero, *si quid* me voles. Cic. 1. ad Att. ep. 1. Ita *quiddam* spero nobis profici. Id. 3. de nat. Deor. Si grando *quidpiam* nocuit. Plaut. Capt. Neque unquam *quidquam* me juvat, quod edo domi. Cic. in Rull. Beneficio legis *nihil* utitur. Plaut. Capt. Act. 2. *Unum* exorare vos sinite nos. Cic. in Tob. Cum mihi, meisque *multa* sæpe cavisses. Cæcinna Fam. lib. 6. epist. 7. Qui *multa* Deos venerati sunt. Sall. Jug. *Pauca* pro tempore milites cohortatus. Et cum aliis verbis sæpissime.

4. *Postulo*, duos accusativos videtur habere. Cic. 2. ad Att. ep. 6. Orationes autem *me* duas postulas. Cum vero alii, *a me*, legant, in sexto potius ordine docetur.

5. *Erudio* apud Poetas, duos accusativos admittit. Stat. Theb. lib. 16. Et quæ *te leges*, præceptaque fortia belli, Erudit genitrix. Sic interdum Ovid.

6. Prisci dicebant, *exigor pecunias*, *portorium*. Quare videntur etiam dixisse: Exigo te pecunias, portorium, quæ sæculum eruditius rejecit. Vide Gell. l. 15. c. 13.

Quintus ordo activorum.

Ablativus præter accusativum.

Quædam verba activa ablativum, præter accusativum, sibi adsciscunt. Ea fere sunt *vestiendi*, *implen-*

plendi, *onerandi*, *liberandi*, & his contraria; multa præterea *privandi*. Cic. 2. de Nat. Deor. Oculos natura membranis tenuissimis vestivit, & sepsit. Et l. 3. Diligentius urbem religione, quam ipsis mœnibus cingitis.

Vestiendi, & contraria.

Induo, is, ui, utum, ⎫ *vestire*.
Vestio, is, ivi, itum, ⎭
Exuo, is, ui, tum, ⎫ *spogliare*.
Spolio, as, avi, atum, ⎭

Amicio, *calceo*, *succingo*, *convestio*, *munio*, *orno*, *sepio*, *sterno*, *consterno*, *insterno*, *tego*, *nudo*.

Implendi, & contraria.

Compleo, es, evi, etum, ⎫ *empire*.
Impleo, es, evi, etum, ⎭

Cum cæteris compositis, *expleo*, *repleo*, *&c.* *Satio*, *saturo*, *augeo*, *cumulo*, *locupleto*, *farcio*, *refercio*, *exhaurio*.

Onerandi, & contraria.

Onero, ras, ravi, ratum, *caricare*.
Opprimo, mis, essi, essum, *opprimere*.
Exonero, ras, ravi, ratum, *scaricare*.
Levo, vas, vavi, vatum, *alleggerire*.

Obruo, *premo*, *deonero*.

Liberandi, & contraria.

Expedio, dis, divi, ditum, *spedire*.
Solvo, vis, vi, lutum, *sciogliere*.

Illaque, *impedio*, *implico*. Huc etiam spectant, ut in 2. ordine diximus, *absolvo*, *libero*, *alligo*, *astringo*, *obstringo*, *damno*, *multo*, *obligo*.

Privandi.

Fraudo, das, davi, datum, *defraudare*.
Prohibeo, bes, bui, bitum, *tenere lontano*.
Orbo, bas, bavi, batum, *privare*.

Abdico, *abstineo*, *emungo*, *everto*, *muto*, *commuto*, *permuto*, *pello*, *privo*, *viduo*. Cic. 2. Phil. Is *frustis* esculentis totum tribunal implevit. Pro Flac. Metuit, ne L. Flaccus sese *scelere* alliget. 2. Offic. Nunquid se obstrinxit *scelere*? 2. de Divinat. *Magistratu* se abdicaverunt. In Verr. Act. 4. Ne pupillum Junium *fortunis* patriis conetur evertere. Terent. Phorm. act. 4. Emunxi *argento* senes. Ibid. act. 5. *Cura* sese expedivit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Solvo*, cum de pecunia sermo est, præter accusa-

sativum significantem prætium, ablativum rei postulat cum præpositione *pro*, & ad 3. ordinem spectat. Cæs. 2. de bell. Civ. Militibus pecuniam pro his rebus solvit. Cic. pro Flac. Invite solverat Castricio pecuniam. Sæpe alteruter casus desideratus. Cic. in Verr. act. 4. l. 3. Pro frumento nihil solvit omnino. Id. 1. ad Att. ep. 2. Misimus, qui pro vectura solveret.

2. *Impleo*, & *compleo* etiam genitivum admittunt. Cic. l. 9. ep. 18. Ollam *denariorum* implere non potes. Liv. lib. 1. Adolescentes *suæ temeritatis* implevit. Plaut. Mœn. Parasitus me complevit *flagitii*, & formidinis. Sed ablativus usitatior est. Raro ablativum habent cum præpositione *de*. Cic. 4. Acad. *De quibus* volumina impleta sunt.

3. *Afficio* hujus ordinis est. Cic. pro Mil. Milo populum Rom. maxima *lætitia* affecit. Sic dicimus, afficere aliquem cura, dolore, ignominia, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Dono*, *aspergo*, *impertio*, dativum, vel ablativum sine præpositione habent. Cic. pro Sext. Rosc. Non pauca suis adjutoribus large, effuseque donabat. Id. pro Corn. Eum Pompejus civitate donavit. Idem pro Civ. Ipse guttam aspergit huic Balbo. Id. pro Planc. Hunc tu vitæ splendorem maculis aspergis istis? Idem act. 3. in Ver. Dolorem suum nemini impertiebant. Teren. Eun. act. 2. plurima salute Parmenonem suum impertit Gnato.

2. *Augeo*, *levo*, raro dativum. 11. ad Att. ep. 22. Litteræ tuæ auxerunt *mihi* dolorem. Idem in Orat. Quem laborem *nobis* levabit Attici nostri labor. 2. Tus. *His* levabat omnem vulnerum metum nobilitas mortis. Frequentissime ablativum. Cic. 2. de Leg. Agr. Ut Syllanos possessores *divitiis* augeatis. Lib. 3. epist. 12. Leva igitur me *hoc onere*.

3. *Induo*, active non raro cum ablativo. Cæs. 7. bel. Gall. Se ipsi acutissimis *villis* induebant. Sæpius cum dativo. 2. de Fin. *Sibi* & torquem, & cognomen induit. Liv. lib. 30. *Nobis* pia, ac justa induerunt arma. Raro *exuo* cum dativo. Sen. epist. 91. Sapientia vanitatem exuit *moribus*. Ovid. 7. Met. Jamdudum vincula pugnat exuere ipse *sibi*.

4. Verba *vestiendi* nondum, quod meminerim, legi apud veteres cum duobus accusativis juncta, voce activa. Passiva quidem voce *induo* apud Historicos, & Poetas cum accusativo rei reperitur. Curt. lib. 10. Ita-

Itaque revocatus, *veſtem* fratris *eam ipſam*, quæ in ſella poſita fuerat, induitur. Virg. Æneid. 2. Androgei *galeam*, clypeique inſigne decorum induitur. Quanquam verbis *indŭo*, & *exuo*, voce activa unum fere rei accuſativum tribuunt Oratores. Cic. 14. ad Att. epiſt. penul. Quare *talaria* induamus. Idem pro Lig. Nonne omnem *humanitatem* exuiſſes? Voce autem paſſiva, ablativum. 1. ad Attic. Vir indutus muliebri *veſtitu*. Tuſc. 1. Mens exuta *vitiis*.

Sextus ordo activorum.

Ablativus cum præpoſitione A, vel Ab,
præter accuſativum.

Quædam verba activa, præter accuſativum, ablativum cum præpoſitione *a*, vel *ab* poſtulant. Ea fere ſunt *petendi*, *auferendi*, *removendi*, *abſtinendi*, *accipiendi*. Cic. 5. Tuſc. *A te* opem petimus. Act. 6. in Ver. Flagitat *abs te* filium. Lib. 2. de Orat. Quo facilius id *a te* exigam, quod peto, nihil tibi *a me* poſtulanti recuſabo.

Petendi.

Peto, tis, tivi, titum, *chiedere in grazia*.
Quæro, ris, ſivi, ſitum, *domandar per ſapere*.
Contendo, dis, didi, ditum, *dimandar con iſtanza*.
Exigo, flagito, efflagito, poſtulo, poſco, repeto, repoſco.

Auferendi.

Aufero, fers, abſtuli, ablatum, *togliere*.
Abduco, cis, xi, ctum, *menar via*.
Abſtraho, his, xi, ctum, *ſtaccare*.
Abripio, pis, pui, reptum, } *togliere per forza*.
Eripio, pis, pui, reptum, }
Subripio, pis, pui, reptum, *toglier di naſcoſto*.
Avello, avoco, abrado, abalieno.

Removendi.

Removeo, ves, vi, motum, *rimovere*.
Arceo, ces, cui, *tener lontano*.
Repello, lis, puli, pulſum, *ributtare*.
Abſterreo, res, rui, ritum, *ſpaventare*, *metter paura*.
Deterreo, es, rui, ritum, *ſpaventare*, *sbigottire*.
Averto, amoveo, abigo, appello, defendo, prohibeo.

Abſtinendi.

Abſtineo, nes, nui, entum, *tener lontano*.
Contineo, nes, nui, entum, *contenere*.
Refræno, nas, navi, natum, } *raffrenare*.
Cohibeo, bes, bui, bitum, }

Accipiendi.

Accipio, pis, cepi, ceptum, *pigliare*.
Audio, dis, divi, ditum, *udire*.
Disco, scis, didici, *imparare*.

Capio, colligo, conduco, emo, redimo, haurio, exhaurio, reporto, sumo.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Cognoscendi verba, ut *cognosco, agnosco, audio, intelligo, conjicio, disco*, præpositionem *ex* recipiunt. Cic. l. 2. ep. 11. Ea certissima putabo, quæ *ex te* cognovero. 2. de Orat. Sæpe *ex socero* meo audivi. 9. Att. ep. 6. Intelliges *ex litteris* Balbi.

2. Quorum normam imitantur hujus ordinis alia. Cic. in Vatin. *Quæro* illud etiam ex te. Id. de Sen. Poma ex arboribus, si cruda sunt, vi *avelluntur*: si matura, & cocta, decidunt. De Div. Aqua e puteo *hausta*. Præcipue vero quæ ex præpositione *ex* componuntur, ut *expello, ejicio, eripio*. Cic. pro Mil. Ex urbe expelli, exterminari, ejici.

3. Quædam hujus ordinis modo dativum, modo ablativum, cum præpositione habent, præter accusativum, ut *surripio, eripio, aufero*. Cic. pro Dom. Clodius pecunias consulares *a Senatu* abstulit. Idem Divin. in Ver. Id tu *mihi* eripuisti, atque abstulisti.

4. Quædam præpositionem *de* etiam admittunt. Cic. pro Corn. Audivi hoc *de parente meo* puer. Pro Sext. Rosc. Bona hujus *de L. Sylla* se emisse dicit. Ter. H. act. 2. sc. 2. Ut sibi liceret discere id *de me*. Cic. 2. Acad. Quæsivi *de Zenone*. De clar. Orat. Tu quidem *de fæce* hauris.

5. *Pello, libero, prohibeo, exhaurio*, ad hunc, & ad superiorem ordinem spectant. Cic. pro Mil. Pompejum pellere *possessionibus* conatus est. Ter. Eunuc. istum æmulum *ab te* pellito. Cic. 1. in Catil. Magno *metu* me liberabis. Id. de Univ. Deus motum cæli *ab omni erratione* liberavit. 4. ad Att. ep. 3. Facile operas *aditu* prohibuerunt. Cæs. bell. Civ. Hos omnes *a contumeliis* militum, conviciisque prohibet. Cic. in Pison. Civitates *bonis* sunt exhaustæ. Id. 2. de Leg. agrar. Cum omnem pecuniam *ab ærario* exhausissetis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Abstineo*, cum transit in accusativum, & hic, & in quinto ordine ponitur, hoc est, modo præpositionem a, vel ab adsciscit. 2. de Fin. Ne malum habeat, abstinet se *ab injuria*. 2. Acad. *quibus* nunc qui-

quidem te abstinebis: modo respuit. Lib. 7. ep. 26. Qui me *ostreis*, & *murænis* facile abstinebam. Liv. l. 8. Romano *bello* eum fortuna abstinuit. Cujus passivum in tertiis personis potissimum usurpatur. Act. 5. in Verr. Nihil ægrius factum est, quam ut manus ab illo *abstinerentur*. Vel impersonaliter. Liv. l. 4. Dictator præcones edicere jubet, ut ab inermi *abstineatur*. Cum vero absolute ponitur, & in accusativum non transit, neutrum est. Liv. l. 1. *Urbe valida* muris, ac situ ipso *munita* abstinuit. Et tunc illi pariter additur, vel demitur præpositio.

2. *Defendo* hujus ordinis est. Cic. pro Font. *A quo periculo* defendite civem fortem. A Poetis tamen dativo etiam jungitur. Virg. Ecl. 7. Solstitium *pecori* defendite. Hor. l. 1. od. 7. Defendite æstatem *capellis*, idest, capellas ab æstu.

3. *Mutuo*, idest mutuum accipio, quidam in hunc ordinem referunt, sed vix voce activa reperies; de quo supra in tertio ordine diximus.

DE CONSTRUCTIONE VERBI PASSIVI.

C A P. III.

Pro superiore ordine infimæ classis.

Verbum passivum est, quod syllaba Or finitum, activum fit, R littera adjecta, ut amor, amo.

Verbum passivum ablativum cum præpositione a, vel ab postulat post se, qui ex nominativo verbi activi fit; ante se nominativum, qui fit ex accusativo. Cic. l. 6. ad Cæc. ep. 5. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligentissime. Id. 2. ad Att. ep. 6. Eratosthenes a Serapione reprehenditur.

2. Quare, cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat; nominativus in ablativum cum præpositione a, vel ab: ut Ego legi librum tuum: liber tuus lectus est a me. Cæteri casus integri manent.

3. Cum ablativus est rei inanimatæ, fere præpositio supprimitur. Cic. 1. Tusc. Sæpe enim videmus fractos pudore, qui ratione nulla vincerentur.

Primi ordinis.

Amor, maris, matus sum,)
Diligor, geris, lectus sum,) *essere amato.*
Legor, geris, lectus sum, *esser letto.*

Secundi ordinis.

Accusor, saris, satus sum, *essere accusato.*
Absolvor, eris, lutus sum, *essere assoluto.*
Damnor, aris, atus sum, *essere condannato.*

Cic. pro Cluent. Majestatis absoluti sunt multi.

Tertii ordinis.

Adhibeor, beris, bitus sum, *essere adoperato.*
Tribuor, eris, butus sum, *esser dato.*
Concedor, deris, cessus sum, *esser conceduto.*

Cic. ad Octav. Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria.

Quarti ordinis.

Doceor, ceris, ctus sum, *essere insegnato.*
Flagitor, taris, tatus sum, *esser chiesto con istanza.*
Moneor, neris, nitus sum, *esser ammonito.*

Cæs. bell. Civ. l. 1. Petrejus, atque Afranius, cum stipendium ab legionibus, pene seditione facta, flagitarentur, &c.

Hic, ubi verbum geminum accusativum postulat, mutatur in nominativum ille, qui præstantior est, hoc est, qui personam significat, altero permanente: ut *Doceo Antonium litteras: Antonius docetur a me litteras.*

Quinti ordinis.

Exuor, eris, utus sum, *essere spogliato.*
Induor, eris, utus sum, *esser vestito.*
Privor, varis, vatus sum, *esser privato.*

Cic. pro Rab. Post Demetrius, aspide ad corpus admota, vita privatus est.

Sexti ordinis.

Audior, diris, ditus sum, *essere udito.*
Emor, emeris, emptus sum, *essere comperato.*
Quæror, reris, situs sum, *esser dimandato:*

Appendix I. gen. pro media classe.

Hic, cum verbum post accusativum admittit ablativum personæ, si activa passivis permutantur, perturbatur sensus: ut, aufero a te vestem: vestis aufertur a me, a te. Accipio a te litteras: litteræ accipiuntur a me, a te. Ideo sic efferendum est, ut ambiguitas vitetur. Vestis aufertur a me tibi: litteræ tuæ accipiuntur a me. Quod tamen in his ferme verbis potissimum observandum videtur, *accipio, aufero, eripio, surripio*, & hujusmodi.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Verba passiva nonnunquam dandi casum pro auferendi casu, more Græcorum, admittunt. Cic. de Clar.

Clar. Orat. Auditus est *nobis* Lælii Caji filii sæpe sermo. Lib. 3. ep. 6. Notantur *mihi* ad divinandum signa. Ov. de Pont. l. 3. Vix audior *ulli*. Frequens id apud Poetas, apud Oratores non ita.

2. Interdum accusativum addita præpositione *per*, Cic. 9. ad Att. Id assequetur, si *per Prætorem* Consules creantur. De Somn. Cognomen id tibi *per te* partum.

DE CONSTRUCTIONE VERBI NEUTRI.

CAP. IV.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum neutrum est, quod Um, vel O, literis finitum, ex se passivum personale non gignit, ut *sum*, *sto*, *servio*, neque enim dicitur *stor*, aut *servior*.

Primus ordo neutrorum. Utrinque rectus.

OMne verbum neutrum, præsertim vero *substantivum*, & *absolutum*, utrinque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Ter. Phor. act. 4. Senectus ipsa est *morbus*. Cic. ad Att. l. 3. ep. 5. Ego vivo *miserrimus*. Liv. l. 2. Juste, pieque *legatus* venio. Ter. Andr. Redeo inde *iratus*, atque ægre ferens.

Sum, es, fui, *esse*.
Vivo, vivis, xi, ctum, *vivere*.
Venio, nis, ni, ventum, *venire*.
Eo, is, ivi, itum, *andare*.

Ambulo, *curro*, *incedo*, *jaceo*, *occido*, penult. corr. *sto*, *vado*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Non solum verba neutra, sed omne verbum personale finiti modi utrinque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Cic. 2. Off. Liber, qui *inscribitur* Lælius. Id. Phil. 3. *Defendi* Remp. adolescens, non *deseram* senex.

2. Si duo illa nomina non sunt ejusdem numeri, verbum concordat cum eo nomine, quod est basis, & quasi fundamentum orationis. Lucan. l. 9. Sanguis erant lacrymæ. Plin. l. 33. c. 3. Nota argenti fuere bigæ, atque quadrigæ.

3. Verbum personale etiam infiniti modi post se nominativum poscit, cum res ad nominativum præcedentis verbi pertinet. Cic. 1. de nat. Deor. Nolo esse longior. Ter. Adel. Meditor esse affabilis.

4. *Videor* huc spectat, quod personaliter usurpari debet; & utrinque rectum habet ejusdem numeri, ac personæ. Cic. 1. Acad. Tu vero bene meritus mihi videris de tuis civibus. 2. ad Att. ep. 1. Illa tua horridula mihi, atque incompta visa sunt.

Etiamsi verborum personalium infinitis jungatur. 9. ad Att. ep. 12. Amens mihi fuisse videor. 4. in Cat. Videor mihi hanc Urbem videre concidentem. Ter. Eun. act. 3. Audire vocem visa sum modo militis. Phil. 2. Nescio quid turbatus mihi esse videris. Ter. Andr. Act. 2. Subtristi visus est esse aliquantulum mihi. 1. in Cat. Nos viri fortes satisfacere Reip. videmur. 2. in Cat. Vos, ne populo Romano deesse videamini, providete. Liv. l. 28. Næ tibi ludus, & jocus fuisse tuæ Hispaniæ videbuntur.

5. Eandem rationem sequuntur verba, quæ *vocativa* dicuntur, *appellor*, *vocor*, *nuncupor*, *nominor*, *dicor*. Præterea hæc, *habeor*, *putor*, *æstimor*, *existimor*, *judicor*, *tradar*, *perhibeor*, *feror*, *credor*, & si qua sunt alia. Cic. ad Att. 5. ep. 17. Dejotarus ab Senatu rex appellatus est. Ad Att. 1. ep. 1. Cæsar certus putatur. Fam. l. 5. ep. 11. Dalmatæ semper habiti sunt bellicosi. Suet. Tib. 62. Parsurus creditur.

Idque etiam infinitis personalium adjuncta. Lib. 3. de Or. Septem fuisse dicuntur, qui Sapientes & haberentur, & vocarentur. Tusc. 4. Morbi animorum difficilius evelli posse putantur. 2. ad Att. ep. 1. Thermus cum Silano contendere existimatur. Pro Sext. Aristides unus omnium justissimus fuisse traditur. Plaut. Stich. Persarum montes esse aurei perhibentur. Virg. 1. Æn. Quam Juno fertur coluisse, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Videor* semel impersonaliter usurpatur a Cicerone 5. Tusc. Non mihi videtur, ad beate vivendum satis posse virtutem. Singulare est, nec imitandum. Si vero non opinationem, aut imbecillam assensionem, sed firmum animi placitum, opportunitatemve significet, impersonaliter ponitur. Cic. de Sen. Nunc mihi visum est de Senectute ad te scribere: idest *mihi placuit*, *constitui*, *visum est opportunum*. Tunc vero, si infinitum desideretur, e proximo suppletur. Ad Att. 12. ep. 27. Eique de mancipiis, quæ tibi videbitur (nempe *attribuenda esse*) attribuas. Et ep. 28. Pueros attribue ei quot, & quos videbitur. Intellige, *attribuendos esse*. Pro Rab. Ut Consules adhiberent

Tri-

Tribunos, quos eis videretur. Deest *adhibendos esse*. Cæs. 4. de Bel. Gal. Ad hæc, quæ visum est, Cæsar respondit. Adde *respondenda esse*. Act. 4. in Verr. Senatus permisit, ut Quæstores legem his rebus, quam ipsis videretur (supple, *edicendam esse*) edicerent. Et alia.

2. *Dicitur*, *putatur*, *creditur*, *fertur*, raro impersonaliter. Ter. Andr. Act. 5. In hac habitasse platea dictum est *Chrysidem*. Cic. 2. de nat. Deor. Fides, & *tibias* eorum causa factas esse dicendum est.

Ib. *Athenas* Athenienfium causa putandum est conditas esse. Ib. Quorum *neminem talem* fuisse credendum est. De Amic. *Tarquinium* dixisse fertur. In libris emendatissimis, *ferunt*, habetur.

3. Quædam Verba, quibus voluntatis prosecutio, aut fuga significatur, & alia pleraque, sine accusativis *me*, *te*, *se*, infinito junguntur, & rectum utrinque habent. Pro Marc. Malim videri timidus, quam parum prudens. 1. de nat. Deor. Nolo esse longior. Eadem, cum ante se accusativos illos non respuant, si accusativus antecessit, & sequatur necesse est. 1. in Catil. Cupio me esse clementem. 3. Offic. Malitia vult videri se esse prudentiam.

4. Contra pleraque verba, quibus necessario accusativi illi præeunt, nominativus interdum apud Poetas post infinitum sequitur, Græcorum more, cum in eadem persona subsistit oratio, idque potissimum fit in verbo substantivo. Luc. l. 9. Tutumque putavit jam bonus esse socer. Catul. Epigr. 4. Ait, fuisse navium celerrimus. 13. Met. Sed enim, quia retulit Ajax, esse Jovis pronepos. Hor. l. 3. od. 27. Uxor invicti Jovis esse nescis. Et in nonnullis aliis. Hor. l. 1. od. 2. Filius Majæ patiens vocari Cæsaris ultor. Et l. 2. ep. 5. Patiarque vel inconsultus haberi. Orator dixisset, *se bonum esse socerum*, & cætera eodem modo.

Secundus ordo neutrorum. Genitivus post verbum.

Quædam verba neutra post se genitivum postulant. Cic. Att. l. 7. ep. 20. Egeo *consilii*. Id. Phil. 6. Hoc bellum indiget *celeritatis*. Ter. Heaut. Act. 1. Clinia *suarum rerum* satagit.

Egeo, ges, gui,) *aver bisogno.*
Indigeo, ges, gui,)
Memini, nisti, *ricordarsi, e far menzione.*
Satago, gis, *far con diligenza.*

Appendix I. gen. pro media classe.

Sum, hujus ordinis est, cum possessionem significat. Cic. ad Coel. l. 2. ep. 13. Jam me Pompeji totum esse scis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Memini, sive pro *recordor*, sive pro *mentionem facio*, accusativum etiam admittit, vel ablativum cum præpositione *de*. Cic. 3. de Or. Antipater ille Sidonius, quem tu probe meministi. Id. in Somn. Cum senex nihil, nisi de Africano, loqueretur, omniaque ejus non solum facta, sed etiam dicta meminisset. Id. Att. l. 15. ep. 27. De Planco memini. Id. ib. De Hercule, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te velle suspicabor. Quintil. l. 11. De quibus multi meminerunt.

Tertius ordo neutrorum. Dativus post verbum.

Quædam verba neutra post se dandi casum postulant. Ea fere sunt, quæ *auxilium*, *commodum*, *incommodum*, *favorem*, *studium*, *obsequium*, *obedientiam*, *submissionem*, *repugnantiam* significant. Cic. de Prov. Consl. Non parebo *dolori meo*, non *iracundiæ* serviam. De Amic. *Peccatis* indulgens præcipitem amicum ferri sinit. Multa præterea composita ex verbis neutris absolutis, & præpositionibus *ad*, *con*, *in*, *inter*, *ob*, *præ*, *sub*. Cic. in Verr. Act. 5. l. 4. *Homini* jam perdito, & collum in laqueum inserenti *subvenisti*. Id. in Pis. Quisnam *tibi* in curiam venienti *assurrexerit*?

Adsum, ades, adfui, *esser presente*.
Assurgo, gis, rexi, rectum, *levarsi in piedi*.
Consulo, lis, lui, sultum, *provvedere*.
Debeo, bes, bui, bitum, *esser debitore*.
Faveo, ves, vi, fautum, *favorire*.
Immineo, nes, nui, } *soprastare*
Impendo, des, pendi, pensum, }
Incommodo, das, davi, datum, *recar disagio*.
Indulgeo, ges, si, tum, *condiscendere*.
Obsisto, stis, stiti, } *esser contrario*.
Obsto, stas, stiti, statum, }
Obedio, dis, divi, tum, }
Obtempero, ras, ravi, ratum, } *ubbidire*.
Pareo, res, rui, }
Servio, vis, vivi, vitum, *servire*.
Studeo, des, dui, *studiare*, *o favorire*.
Subvenio, nis, ni, ventum, *sovvenire*, *soccorrere*.

Suc-

Succurro, curris, curri, cursum, *sovvenire*, *soccorrere*.

Absum, pro desum, acclamo, accubo, accumbo, accresco, accedo tibi, idest *assensor*. Accedit hoc meis malis, pro *additur*. Acquiesco, adhæreo, adhæresco, adlaboro, adquiro, adjaceo, adno, adnato, affulgeo, antecedo, antecello, anteeo, anteesto, appareo, applaudo, appropinquo, arrideo, assentio, asservio, assisto, assideo, assuesco, attendo, ausculto pro *morem gero*. Cic. pro Rosc. *Mihi ausculta*. Benecupio, benevolo, benedico, benefacio, benigne facio; Caveo, confido, consentio, congruo, consono, consuesco; commodo *pro prosum*. Cedo, & concedo pro *locum do*. Detraho, idest *obtrecto*. Despero, deservio, desum, displiceo, discrepto, dissentio, diffideo, doleo. Plaut. *Cor dolet mihi*. Deficio, excello, fido, faveo, hæreo, illudo, insum, insulto, inhio, inservio, insisto, ignosco, illacrymo, indormio, incubo, incumbo, pro *innitor*, illuceo, impono pro *decipio*, inhæreo, ingemisco, invideo, innuo, insto, insuesco, insideo, intervenio, intercurro, interjaceo, intersum, intercedo, idest *oppono me*, *ut impediam*. Interdico, pro *veto*. Maledico, malefacio, metuo amice: ut *tibi metuo*, hoc est, *ne quid tibi eveniat incommodi*. Nubo, noceo, obequito, obsecundo, obsum, obstrepo, obrepo, objecto, occurro, occurso, officio, pareo, placeo, præsto pro *antecello*, præcurro, præeo, præluceo, præsideo; præsum, prosum, provideo, & prospicio tibi, idest *consulo tibi*. Proficio pro *prosum*, proximo. Recipio tibi, idest *promitto*. Resisto, respondeo pro *satisfacio*. Reclamo, renuntio, idest *nuntium remitto*. Repugno, satisfacio, subjaceo, suboleo, subrepto, subservio, subscribo, idest *assentior*, subsum, succedo, succenseo, succlamo, succresco, succumbo, sufficio, idest *par sum*, supersum, supplico, tempero, pro *abstineo*, timeo amice, vaco, pro *operam do*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Sum*, modo dativum unum habet. Cic. de Clar. Orat. Jam tunc erat honos *eloquentiæ*. Id. pro Sext. Quocum *mihi* erant omnes amicitiæ necessitudines. Modo duos. Idem ad Att. l. 6. ep. 2. Respondebo primum postremæ tuæ paginæ, quæ *mihi* magnæ *molestiæ* fuit. Liv. l. 33. Vectigalia publica *prædæ*, ac divisui *principibus* erant.

2. *Incumbo* cum translate significat, *obnixe alicui rei* ope-

operam dare, accusativum cum præpositione *in*, vel *ad*, postulat. Cic. 1. de Orat. *In id studium*, in quo estis, incumbite. Lib. 10. ep. 10. Mi Plance, incumbe toto pectore *ad laudem*. Idem l. 12. ep. 24. Te hortor, ut omni cura *in Rempublicam* incumbas. Proprie vero significat *inniti*, & dativum amat. Ad Her. l. 1. Ajax *gladio* incubuit. Quintil. l. 9. cap. 3. Incumbere *illi*, non *in illum*, jam dicitur. Quanquam etiam recte antea dixere vetustiores, incumbere in *gladium*, Cic. *In scuta*, Liv.

3. *Consulere alicui*, non est consilium dare, sed prospicere, seu providere alicui. Cic. 4. in Catil. Consulite *vobis*, prospicite patriæ. *Consulere aliquem*, est consilium ab aliquo petere. Cic. in Verr. act. 1. Nunc ego, Judices, jam *vos* consulo, quid mihi faciendum putetis.

4. *Antecedo*, *antecello*, *anteeo*, *antesto*, *anteverto*, *antevenio*, *præcedo*, *præcurro*, *præsto*, dandi, vel accusandi casum admittunt. Cic. de Fin. l. 4. Virtus tantum præstat *cæteris rebus*, ut dici vix possit. Liv. Bel. Maced. Dec. 4. l. 7. Robore navium, & virtute militum Romani longe *Rhodios* præstabant. Ex his *antecello*, & *præsto*, frequentissime dativo; *antevenio*, & *præcedo*, sæpius accusativo junguntur.

5. *Interdico*, præter dativum, ablativum rei habet. Cæs. 1. de Bel. Gal. Ariovistus *omni Gallia* Romanis interdixisset. Ex hoc sæpe fit Impersonale passivæ vocis. Cic. 6. Philip. Tanquam si illi aqua, & igni *interdictum sit*. Activum est, cum accusativum rei habet. Liv. 4. Bel. Maced. Fœminis dumtaxat *usum* purpuræ interdicemus.

6. Quædam cum dativo personæ, accusativum rei admittunt, ut *invideo*, *metuo*, seu *timeo*, *caveo*. Tusc. 3. Ut nobis *optimam naturam* invidisse videantur. Plaut. Pœn. Metuo meo amori *moram*. Cato de re rust. c. 5. *Scabiem* pecori caveto. Verbis *metuo*, & *caveo* interdum additur *ab* præpositio. 1. ad Heren. *Ab inimico* sibi pericula metuebat. Plaut. Pseud. Cavendum est mihi *abs te* irato.

7. *Parco* pro *veniam do* accusativum respuit: *ignosco* raro admodum admittit. Plaut. Bacchid. Ut eis delicta *ignoscas*. Quare si accusativo uti opus sit, ad verbum *condono*, vel *remitto*, aut alia confugiendum est. Cic. pro Mil. Crimen hoc nobis *condonetis*. Vatin. 5. Fam. ep. 19. Meam animadversionem *remitto* tibi, & *condono*.

8.

8. *Debeo*, cum solo dativo personæ est hujus ordinis. Cic. l. 1. ep. 1. Auctoritatem eo minorem habemus, quod *tibi* debemus. Et l. 10. ep. 12. Perfice, ut ne minus Resp. *tibi*, quam tu *Reip.* debeas. Activum est, addito accus. rei. Plaut. Bacch. Ducentos *philippeos* hospes debuit nostro seni. Cicer. pro Syl. Reliqua jam a me meæ perpetuæ naturæ debentur.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Vaco pro *operam do*, sæpe cum dativo. Quintil. lib. 12. cap. 1. Ne *studio* quidem operis pulcherrimi vacare mens, nisi vitiis libera, potest. Plin. ep. 49. Solutus cæteris curis, *huic uni* vacabat. Sen. epist. 29. Jam te ipse monuisti, ideo aliorum *emendationis* vacas. Curt. lib. 6. Ille, non vacasse *sermoni* suo Regem caussatus est. Valer. lib. 1. c. 6. Te accepimus *cultui* religionis vacasse. Mart. l. 2. Vel tantum caussis, vel *tibi* sæpe vacas. Apud Ciceronem est *vacuum esse*, *carere*, & ablativo in quinto ordine jungitur. Cic. 1. Offic. Nulla vitæ pars vacare *officio* potest, l. 6. ep. 3. Nec angar ulla re, cum omni vacem *culpa*.

2. *Adsum*, *desum*, & alia e *sum* composita sæpe alios casus beneficio præpositionis admittunt, ut, In concione adfuerunt. Cic. pro Flac. In Antonio ornatus non defuit. 3. de Orat. In convivio interfuit. Pro Rosc. & alibi. Sic abesse a culpa, ab oculis, ab urbe, a domo. Cic. *Absum* tamen cum dativo, *deesse* significat. Cic. 1. de Leg. Abest Historia *litteris* nostris. 2. de Orat. Quid *huic* abesse poterit ad maximarum rerum scientiam? Pro Balbo. Quid adest *huic homini*? Var. 2. de re rust. c. 2. Si *cui* vetustate dentes absunt.

3. *Despero*, *illudo*, *deficio*, *attendo*, *insulto*, dativum, vel accusativum adsciscunt, Cic. in Pis. Quid quod tu desperans *rebus tuis*, in sordibus, lamentis, luctuque jacuisti? Cæs. 1. bell. Gall. Desperare *fugam*. Cic. pro Dom. Hic illudit *auctoritati vestræ*. Ter. Phorm. act. 3. Satin' superbe illuditis *me*? Cic. 1. de Or. *Ipsa præcepta* illudere solebat Carneades. Idem pro Flac. Non animus *eis*, sed vires deficiunt. Pro Cœl. Dies *me* jam deficiet. Suet. in Galb. cap. 5. Inter liberales disciplinas attendit *& Juri*. Plin. Paneg. Nam *cui* magis, quam *Cæsari*, attendant? Cic. pro Syll. *Me dicentem* attendite. Liv. l. 1. Satis *illum* diu insultasse bonis. Ter. Eun. act. 2. *Istas fores* calcibus insultabis frustra.

Ex his *attendo*, & *deficio*, frequentissime accusativo; *insulto*, raro admodum huic casui copulatur.

4. *Invideo*, olim active cum solo accusativo, sive *rei*. Vetus Poeta 3. Tusc. *Florem* quisnam liberum invidit meum? Ut videre, inquit Cicero, sic invidere *florem* rectius, quam *flori* dicitur: nos consuetudine prohibemur. Sive *Personæ*. Ovid. epist. 13. *Troas* invideo. Hinc Horatius in Art. *Invideor*, passive usurpavit. Hinc participium passivum *invisus*.

5. *Inservio*, & *noceo*, cum accusativo personæ obsoleta sunt. Plaut. Most. Si *illum* inservies solum. Id. Milit. Juro, te non nociturum esse *hominem*.

6. *Studere*, cum dativo *operam dare*. 2. de Orat. Cui gloriæ, cui virtuti studes? vel *favere*, sive *affectari*. Pro Cœl. Studuit Cœlius *Catilinæ*. Cum accusativo est, *cupere*, vel *affectare aliquid*. Post redit. in Sen. Cum *literas* studere incipit. tum est Epicureus. 5. de Fin. Ut illud ipsum, *quod* studet, facere possit ornatius. Phil. 6. *Unum* studetis omnes. Ter. Andr. Horum ille *nihil* egregie studebat. Nisi fortasse hi duo sint accusativi communes. Olim cum genitivo. Poeta vetus de nat. Deor. Qui te nec amet, nec studeat *tui*. Obsoletum est.

7. *Nubo*, cum dativo. Cic. pro Cluent. *Aurio* consobrino suo nupsit. Et cum ablativo, addita præpositione *cum*. Idem l. 15. ep. 3. *Quorum* esset nupta Regis Armeniorum soror.

8. *Diffideo*, & *discordo* ab aliquo, vel cum aliquo dicimus. Sic *discrepo*, & *dissentio*. Singularia in his sunt cum dativo exempla: 3. de Or. Ipsi *sibi* singuli discrepantes. Senec. ep. 20. Ne *orationi* vita dissentiat.

9. *Advigilo*, *adgemo*, *adsono*, *immurmuro*, *invigilo*, *indoleo*, *obambulo*, *obmurmuro*, & similia Poetarum fere propria, cum dativo. Stat. 1. Theb. Ad vigilantia somnis Pila. 11. Theb. Loquenti adgemit. 3. Met. Plangentibus adsonat. 4. Georg. Sylvis immurmurat. Ib. Vict. invigilant, idest, victui. 2. Trist. Indoluisse malis. 3. Georg. Gregibus obambulat. Ov. ep. 17. Precibus obmurmurat.

10. *Certo*, *bello*, *pugno*, *concurro*, *contendo*, *colludo*, *discordo*, *diffideo*, *differo*, *disto*, *occumbo*, & alia a Poetis dativo, ab Oratoribus casibus junguntur aliis. Ecl. 5. Tibi certet Amyntas. 12. Met. Hosti concurrere. Hor. l. 2. ep. 2. Quantum discordet parcus avaro. Id. de Ar. Tragico differre colori. Et

l. 4.

l. 4. od. 9. Distat inertiæ. 2. Æneid. Occumbere morti. Orator diceret: Tecum certet, Occumbere mortem, vel morte, &c.

Quartus ordo neutrorum. Accusativus post verbum.

Quædam verba neutra post se accusativum postulant. Ea vel ad rem rusticam pertinent, ut aro terram, puto vineam. 1. Tusc. Serunt arbores, quæ alteri seculo prosint. Vel ad res alias. Ter. Adelph. act. 5. Ego illius sensum pulchre calleo.

Quæ ad rem rusticam pertinent.

Aro, ras, ravi, ratum, *arare*.
Puto, tas, tavi, tatum, *potare*, *tagliare*.
Rigo, gas, gavi, gatum, *adacquare*.
Sero, ris, satum, *seminare*, *o piantare*.
Ablaqueo, *colo*, *fodio*, *meto*, *occo*, *pastino*, *planto*, *sarrio*, *semino*, *stercoro*, *vanno*, *vindemio*.

Alia verba.

Calleo, les, lui, *esser pratico*.
Exhalo, las, lavi, latum, *esalare*.
Oleo, les, lui, litum,) *olezzare*, *render*
Redoleo, les, lui, litum,) *odore*.
Horreo, *exhorreo*, *exhorresco*, *perhorresco*, *incalmo*, *anhelo*, *maneo*, idest expecto, *sapio*, *desino*, & defectiva tria, *memini*, *odi*, *novi*, & alia, quæ accusandi casum postulant, sed passive converti non licet. Cic. Att. l. 9. Ingrati animi crimen horreo. Ad Her. 4. Anhelans crudelitatem. Phil. 2. Cujus te fatum manet. Plaut. Pers. Ego rem meam sapio.

Appendix I. gen. pro medic. classe.

1. Huc revocantur verba, quibus res verbi additur, ut, Currere cursum. 2. de Leg. Agrar. Servire servitutem. Plaut. Mil. Ludere ludum. Ter. Enn. Nocere noxam. Liv. lib. 9. Pugnare pugnam. Plaut. Pseud. Vivere vitam, Ridere risum, &c. Vel accusativum mensuræ, qua rem, actionemve verbi metimur. 3. Offic. Qui stadium currit. Sic mare navigare, terram ambulare, &c.

2. *Abhorreo*, fere ablativo cum præpositione *a*, vel *ab* jungitur. Cic. lib. 7. ep. 3. Cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret.

Quintus ordo neutrorum. Ablativus post verbum.

Quædam verba neutra post se ablativum petunt. Cic. 1. Offic. Abundare oportet præceptis, institutisque Philosophiæ. Id. ad Q. Fr. l. 3. Incre-
di-

dibile est, mi frater, quam egeam tempore. Cæs. bell. Gall. lib. 6. Lacte, & carne vivunt.

Abundo, das, davi, datum, *abbondare*.
Careo, res, rui, ritum, *esser privo, o star senza*.
Doleo, les, lui, litum, *dolersi*.
Egeo, ges, gui, } *aver bisogno*.
Indigeo, ges, gui, }
Gaudeo, des, visus sum, *rallegrarsi, o star allegro*.
Mœreo, res, *attristarsi, o star malinconico*.
Vaco, as, avi, atum, *esser privo, esser libero*.
Vivo, vis, xi, tum, *vivere*.
Sum, es, fui, *essere*, cum ad laudem, aut vituperationem pertinet. Cic. lib. 6. ep. 16. ad Leg. Fac animo forti, magnoque sis.

Abstineo, consto, ardeo iracundia, &c. flagro, laboro febri, &c. roro, scateo, sono, sudo, supersedeo, stupeo, mano, fluo, affluo, diffluo, circumfluo, redundo. 9. ad Att. Pecuniis locupletum abstinere. Quintil. l. 2. c. 17. Constat experimentis medicina. Cæs. 3. bell. Civ. Re frumentaria laborabant. Cic. 1. de Div. Herculis simulacrum sudore manavit. Id. ibid. Quid quod fluvius atratus sanguine fluxit? Id. pro Leg. Man. Africa ipsorum sanguine redundavit.

Appendix pro superiore ordine infimæ classis.

1. Quædam tamen ex his, ut *mano, fluo, redundo*, aliter efferri possunt, si ablativus vertatur in rectum, & vicissim rectus in ablativum cum præpositione, hoc modo: Sudor ex Herculis simulacro manavit: Sanguis e fluvio fluxit. Cic. 2. de nat. Deor. Multaque e Luna manant, & fluunt. Idem Phil. 12. Fluent arma de manibus. Id. pro Syll. Si ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullum in me periculum redundabit. Id. de Senect. Ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio.

Huc revocantur *inchoativa* verba, calesco, frigesco, madesco, &c. eorumque *perfecta*, caleo, frigeo, madeo: ut humore madescere, vel madere. Quæ cum verbo *facio*, activa sunt, calefacio, &c. cum verbo *fio*, passiva, calefio, &c.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Sum*, interdum genitivum habet, etiam cum laus, vel vituperatio significatur. Cic. pro Sext. Nimium me timidum, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor.

2. Neutra sæpe ablativum admittunt significantem par-

partem. Cic. 1. de Or. In me ipso sæpissime experior, ut exalbescam in principiis dicendi, & tota mente, atque omnibus artubus contremiscam.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Hoc genere loquendi frequentius utuntur Poetæ. Hor. l. 1. ep. 6. Animoque, & corpore torpet. Iidem ablativum etiam in accusativum mutant. Hor. l. 2. Sat. 7. Tremis *ossa* pavore.

2. In verbo *sum*, non semper quæ ablativo efferuntur, genitivo efferri possunt: cujusmodi sunt hæc, *Animo bono, virili, præsenti, vacuo esse*. Item illa pro Q. Rosc. & ad Att. lib. 2. ep. 7. Capite, superciliis semper est rasis. Mira sum alacritate ad litigandum, &c. Alia contra genitivo, potius, quam ablativo efferuntur. Ter. Andr. Nullius consilii sum. Sueton. in August. Cibi minimi erat, ac fere vulgaris.

3. *Roro, sono, sudo*, accusativum etiam recipiunt, præsertim apud Poetas. Virg. 4. Æn. Vox hominum sonat. Cic. pro Arch. Poetis pingue quiddam sonantibus. Non tamen dicimus, *sono citharam*, sed *sono cithara*, ut sit ablativus instrumenti, vel *pulso citharam*.

4. *Mœreo*, & *doleo*, eundem quoque casum admittunt. Cic. l. 14. ep. 2. Mœreo casum hujusmodi. Phil. 12. Quis non dolet interitum talis civis? Id. pro Sext. Meum casum, luctumque doluerunt.

5. *Consto*, & *laboro*, frequentissime præpositionem *ex* admittunt. Cic. Tusc. 3. Cum constemus ex animo, & corpore. Et passim apud eundem reperies, *laborare ex invidia, ex renibus, ex intestinis, ex pedibus*. *Vaco* rarius præpositionem *ab*; 2. de nat. Deor. *Ab omni* curatione & administratione vacent. Fere eam respuit, ut diximus in 3. Ordine.

6. *Pendere animis*, numero multitudinis. Tusc. 1. Expectando, & desiderando pendemus animis. Cum singulari numero utimur, soli genitivo locus est. 1. de Leg. Ego *animi* pendere soleo: *Careo*, olim cum genitivo. Terent. Heaut. Præterquam *tui* carendum quod erat. Et egeo, cum accusativo. Cato apud Gell. l. 13. c. 22. *Multa* egeo. Non utar.

Sextus ordo neutrorum. Ablativus cum præpositione a, vel ab, post verbum.

Quædam verba neutra, ut passionem significant, ita passivorum more construuntur: quæ & *neutropassiva* dicuntur. Quintil. l. 2. cap. 2. Ita testis in reum rogatur, an ab eo fustibus vapulasset. Idem lib.

12.

12. c. 2. Fabritius respondit, a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.

Vapulo, las, lavi, latum, *esser battuto*.
Veneo, nis, nivi, vel nii, num, *esser venduto*.
Fio, fis, factus sum, *esser fatto*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Fio, eleganter cum ablativo sine præpositione jungitur, sed alia significatione. Teren. Andr. act. 5. Nunc primum audio, quod *illo* sit factum. Interdum additur præpositio *de*. Cic. Att. l. 2. ep. 5. Quid *de P. Clodio* fiat, rescribe. Jungitur etiam, sed raro admodum, cum dativo. Plaut. Bacch. Quid *mihi* fiet postea?

2. Participium *futurus*, eodem sensu eosdem casus postulat. Terent. Heaut. Quid *me* futurum censes? Cic. Ep. fam. lib. 9. Fac, ut sciam, quid *de nobis* futurum sit. Idem Philip. 2. Vide quæso, Antoni, quid *tibi* futurum sit.

3. Verbum *facio*, eodem modo usurpatur a doctis quo verbum *fio*. Cic. act. 2. in Verr. lib. 1. Quid *hoc homine* faciatis? Idem pro Cæcin. Quid tu *huic homini* facias?

4. *Exulo*, est privari patria: *liceo*, est in auctione æstimari: Utrumque aut absolute, aut cum communibus casibus usurpatur, ut Exulo Rhodi, a patria: Domus licet plurimi. Terent. Enn. act. 3. Domo exulo. Horat. lib. 1. Sat. 6. Unius assis, nonnunquam pretio pluris licuisse. Neutrum tamen cum ablativo personæ agentis legimus. Dic ergo: In exilium pellor a Judice: Cæsar domum licitus est. *Liceor* enim deponens passiva voce active significat, de quo in tertio Ordine Deponentium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI COMMUNIS.

CAPUT V.

Pro superiore ordine infimæ classis.

Verbum Commune est, quod Or syllaba tantum finitum, activi simul, & passivi significationem habet. Quanquam vix fortasse sunt hodie verba, quæ etiam in præsenti, & imperfecto in utramque partem usurpentur. Quæ igitur activa significatione usurpantur, activorum more, accusativum; quæ vero passiva, passivorum more sextum casum admittunt. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. Cum agros maximos, ac feracissimos de-

depopularetur. Liv. Dec. 4. l. 7. Omnis ora maritima ab Achæis depopulata erat.

Depopulor, laris, latus sum, *saccheggiare, ed esser saccheggiato*.

Aggredior, deris, gressus sum, *assalire, ed esser assalito*.

Hortor, taris, tatus sum, *esortare, ed esser esortato*.

Aspernor, naris, natus sum, *disprezzare, ed essere disprezzato*.

Dimetior, tiris, dimensus sum, *misurare, ed essere misurato*.

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno, ed essere riputato degno*.

Cic. ad Nepot. apud Priscian. lib. 8. Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis. Varro apud eundem. Ab amicis hortaretur. Tacit. lib. 12. Inducunt sententiam expromere, qua hortaretur Clodius Octaviam disponere Domitio. Cic. apud eundem Priscian. Qui habet, ultro appetitur, qui est pauper aspernatur, idest *spernitur*. Hirtius de bello Africano. Regem vagum ab omnibus aspernari. Cic. 2. de Invent. Observantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignantur. Idem 1. Offic. O domus antiqua, quam dispari dominio dominaris! Plura exempla veterum in verbis *vereor*, *utor*, *consolor*, & aliis affert Gellius lib. 15. cap. 13. Plurima item Priscianus l. 8. in verbis *adulor*, *consequor*, & aliis quamplurimis, quæ nunc sunt Deponentia, quæ notanda videntur potius, quam imitanda. Itaque Tyrones præsenti maxime, & imperfecto, & ab his derivatis temporibus, significatione passiva abstinebunt.

Appendix I. gen. pro media classe.

Participia præteriti temporis, & quæ inde nascuntur tempora, hoc est perfectum, & plusquam perfectum per omnes modos, & futurum conjunctivi usitatiora sunt, quam cætera tempora in passiva significatione. Hujusmodi sunt *complexus*, *confessus*, *comitatus*, *dignatus*, *dimensus*, *dilargitus*, *ementitus*, *expertus*, *interpretatus*, *largitus*, *meditatus*, *populatus*, *depopulatus*, *testatus*, &c. Cic. de Senect. *A quo* essent illa dimensa, atque descripta. 2. de Invent. Qui tali honore *dignati sunt*. Liv. l. 45. Amicum *ab ipso* per tot casus expertum. Ter. Phorm. act. 1. Meditata sunt *mihi* omnia mea incommoda. Cic.

pro Sext. Rosc. Una maleficio scelera omnia *complexa esse* videntur. Id. apud Priscian. Cupio eum tam invidiosa fortuna *complecti*. Nisi forte hæc sint ab activo *plecto*, ex quo passive *implexus*, *perplexus*. Sic fortasse *complecti*, & *complexa*, scilicet *involuta*, *implicita*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Abominatus, *blanditus*, *commentus*, *detestatus*, *dominatus*, *oblitus*, *veneratus*, & si qua sunt alia, a Poetis usurpata invenies significatione passiva. Cic. etiam pro Planc. *Blandita* dixit populi suffragia, hoc est, *blanditiis impetrata*.

DE CONSTRUCTIONE VERBI DEPONENTIS.

C A P. VI.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum deponens est, quod Or syllaba tantum finitum, activi, vel neutri significationem habet: ut sequor, utor, morior.

Primus ordo deponentium. Genitivus post verbum.

QUænam verba deponentia post se genitivum casum adsciscunt. Ad Att. l. 4. ep. 4. Qui miserere *mei* debent, non desinunt invidere. Idem pro Planc. Hujus *meriti* in me recordor.

Misereor, reris, sertus sum, *aver misericordia*.
Obliviscor, sceris, oblitus sum, *dimenticarsi*.
Potior, tiris, titus sum, *impadronirsi*.
Recordor, daris, datus sum,) *ricordarsi*, *ram-*
Reminiscor, sceris,) *mentarsi*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Obliviscor, *recordor*, *reminiscor*, etiam accusativum postulant. Cic. Phil. 1. Omnia obliviscor, in gratiam redeo. 8. ad Att. ep. 12. Recordor tua consilia. Id. Fam. l. 4. ep. 5. Ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Misereor perraro dativum admittit. Senec. lib. 2. Contr. 2. Misereor *tibi*. Vix usurpaverim.

2. Potior genitivos certos videtur admittere, ut, *potiri*, *rerum*, *hostium*, *regni*. Dic. lib. 1. ep. 7. Si exploratum sibi posse *illius regni* potiri. Et ep. 8. Qui potiuntur *rerum*. Interdum alios. Cum ablativo est Ordinis septimi.

3. Recordor non raro ablativum cum *de*. Cic. in

Rul. Si recordari volueris *de novis nominibus*. Pro Syll. Recordare *de cæteris*. Vide 2. Ord. Neut.

4. Prisci, ut docet Nonius, *vereor*, genitivo adjungebant. Ter. Phorm. act. 5. Neque hujus sit veritus fœminæ primariæ. Nunc accusativo tantum adjungitur.

Secundus ordo deponentium. Dativus post verbum.

Quædam verba deponentia post se dativum exigunt. Ea fere *adulationem*, *auxilium*, eaque omnia significant, quæ verba neutra tertii ordinis. Cic. pro Sylla. Ego vero quibus ornamentis adversor tuis?

Adversor, saris, satus sum, *esser contrario*.
Adulor, laris, latus sum, } *adulare*.
Assentor, taris, tatus sum, }
Assentior, tiris, sensus sum, *acconsentire*.
Auxilior, aris, atus sum, *ajutare*.
Blandior, diris, ditus sum, *accarezzare*.
Gratificor, caris, catus sum, *far servizio o piacere*.

Ancillor, *famulor*, *illacrymor*, *innitor*, *irascor*, *medeor*, *medicor*, *moderor*, *morigeror*, *obsequor*, *præstolor*, *suffragor*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Præstolor, *adulor*, *moderor*, *medicor*, etiam accusativo junguntur: sed *præstor*, frequentius accusativo: *adulor*, & *medicor*, frequentius dativo: *moderor*, æque utrique casui. Cic. 1. in Cat. Qui *sibi* ad Forum Aurelium præstolarentur armati. Ter. Enn. Act. 5. *Quem* præstolare, Parmeno, hic ante ostium? Col. l. 7. c. 12. Illi quoque *furem* adulantur. Tac. l. 16. Nec *Neronem* adulatus est. Quintil. lib. 9. c. 3. Itaque *huic* non *hunc* adulari jam dicitur. Cic. 5. in Verr. Venti, & tempestates *res rusticas* moderantur. Id. l. 1. ad Q. Fr. Moderari *animo*, & *orationi* cum sis iratus, non mediocri ingenii est. Plaut. Mostel. Ego istum lepide medicabor *metum*. Virg. l. 7. Dardaniæ medicari cuspidis *ictum*. Ter. Andr. act. 5. Ejus dolore *gnato* ut medicarer *tuo*. Plin. l. 25. c. 2. Ut omnibus *malis* humanis illius medicetur majestas.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Medeor*, cum accusativo. Ter. Phor. act. 3. Cupiditates, *quas* paulo. Vix usurpaverim.

2. *Dominor* dativo jungi videtur. 1. En. Victis dominabitur *Argis*. Et 3. En. *Cunctis* dominabitur *oris*: & alibi. Utar potius ablativo, aut accusativo cum præpositione *in*, si referatur ad personas. Tusc. 1.

Do-

Dominans ille *in nobis* Deus. Sulpic. Fam. l. 4. ep. 12. Casus, & natura *in bonis* dominantur. Cic. de Senect. Senectus usque ad extremum dominatur *in suos*. Luc. l. 5. Mentes dominantur *in aquas*. Ablativo tantum, si ad loca. Cic. pro Cæcin. Nimia ista, quæ dominatur *in civitate*, potentia. 2. Æn. Victa Danai dominantur *in urbe*.

3. *Adulo*, interdum active. Valer. l. 4. c. 3. Si tu ista esse velles, non *adulares* Dionysium. Lucr. l. 1. Longe alio pacto gannitu vocis *adulans*. Cic. Tusc. 2. Nostrum *adulat* sanguinem. Hic passive 1. Offic. Neque *adulari* non sinamus.

Tertius ordo deponentium. Accusativus post verbum.

Quædam verba deponentia post se accusandi casum postulant. Cic. Att. l. 9. Hi quidem mera *scelera* loquantur. Id. 3. de nat. Deor. Deus *terram* tuetur, *maria* moderatur.

Abominor, naris, natus sum, *aver in abbominazione*.
Adipiscor, sceris, deptus sum, *acquistare*.
Adorior, ritis, ortus sum, *assaltare*.
Admiror, raris, ratus sum, *maravigliarsi*.
Alloquor, queris, quutus sum, *abboccarsi*.
Assequor, queris, quutus sum, *arrivare*, *e conseguire*.
Imitor, taris, tatus sum, *imitare*.
Loquor, queris, quutus sum, *parlare*.
Liceor, ceris, licitus sum,) *offerire il prezzo*
Licitor, taris, tatus sum,) *nell' incanto*.
Mereor, reris, ritus sum, *meritare*.
Ulciscor, sceris, ultus sum, *vendicarsi*.

Adulor, *adversor*, *æmulor*, *aucupor*, *calumnior*, *comitor*, *consolor*, *conspicor*, *contemplor*, *criminor*, *demolior*, *deprecor*, pro valde precor, *detestor*, *execror*, *experior*, *exequor*, *exordior*, *fateor*, *fabricor*, *hortor*, & composita, *jaculor*, *inficior*, *intueor*, *lamentor*, *lucror*, *machinor*, *medicor*, *mentior*, pro imitor, *mercor*, *mereor*, & composita, *metior*, *miror*, *misereor*, *moderor*, *molior*, *moror*, *nanciscor*, *obtestor*, *oppertor*, *ordior*, *osculor*, *patior*, *periclitor*, hoc est, experior, *persequor*, *populor*, *prædor*, *præmeditor*, *præstolor*, *precor*, *profiteor*, *prosequor*, *queror*, *conqueror*, *rimor*, *recordor*, *reminiscor*, *remoror*, *reor*, *scrutor*, *sequor*, & composita pleraque, *sector*, & composita, *testificor*, *tueor*, *tutor*, *veneror*, *vereor*, hoc est, colo, & alia.

Ap-

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Indignor*, accusativo rei jungitur. Quintil. l. 2. Quidam indignantur *imperia*. Virg. Æn. 8. *Pontem* indignatus Araxes.

2. *Precor*, etiam ablativo cum præpositione *A*, vel *Ab*. Cic. pro Mur. Quæ precatus sum *a Diis* immortalibus. Id. de Amic. Precari *ab indigno*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Bene mereri*, vel *male mereri* de aliquo, est ei commodare, vel incommodare. Cic. l. 1. ep. 9. Erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. Id. l. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus.

2. *Queror* etiam *de hac re* dicimus. Sallust. in Cat. Sæpe *de avaritia* nostrorum civium questus sum. Sic *loquor*, & *fateor*. Cic. l. 1. ep. 8. *De quibus* eramus jam cum Pompejo loquuti. Idem. Qui cum *de scelere* fateretur.

3. *Liceor*, seu *licitor*, cum accusativo rei, quæ in auctione venditur. 12. ad Att. ep. 36. Hæredes Scapulæ istos *hortos* liceri cogitant. Additur & casus pretii, ut liceri tabulam *centum talentis*. Plin. l. 7. c. 38. Sic liceri plurimi, &c.

Quartus ordo deponentium. Accusativus cum dativo post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, dativum poscunt. Cic. Phil. 11. Græcia tendit dexteram Italiæ, suumque *ei præsidium* pollicetur. Act. 2. in Verr. Voce *ei* maxima *victoriam* gratulatur.

Gratulor, laris, latus sum, *congratularsi*.
Largior, giris, gitus sum, *donar largamente*.
Minor, naris, natus sum, } *minacciare*.
Minitor, taris, tatus sum, }
Polliceor, ceris, citus sum, *promettere*.

Confiteor, *fœneror*, idest, fœnori do, *furor*, *imprecor*, *inficior*, hoc est, nego, *interpretor*, *partior*, *impertior*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Furor*, etiam ablativum cum præpositione *A*, vel *Ab* recipit. Cic. Att. l. 2. Furatum me *abs te* esse diceres.

2. *Gratulor*, etiam tibi *in hac re*. Fam. l. 4. Qua in re tibi gratulor. Et, *de hac re*. Lib. 1. ep. 7. Quod mihi de filia gratularis. *Impertior* vero *te hac re*, semel apud Ter. Adelph. act. 3. Sed cesso heram hoc malo impertiri propere, Vix usurpavero.

Quintus ordo deponentium. Accusativus cum ablativo post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum postulant sine præpositione. Vir. Æn. 1. Haud equidem tali me dignor honore. Cic. l. 9. ep. 8. Ut possem te remunerari quam simillimo munere.

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno*.
Prosequor, queris, quutus sum, *accompagnare*.
Muneror, raris, ratus sum, *presentare, donare, regalare*.
Remuneror, raris, ratus sum, *rimunerare*.

Sextus ordo deponentium. Ablativus cum præposit. A, vel Ab, præter accusativum post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum cum præpositione *A*, vel *Ab* postulant. Cic. pro Sylla. Quam multorum hic vitam est a L. Silla deprecatus?

Deprecor, caris, catus sum, *dimandare in grazia, e divertire il male pregando*.
Mercor, caris, catus sum, *comperare*.
Nundinor, naris, natus sum, *comperare, o vendere al mercato*.
Mutuor, aris, atus sum, *pigliare in prestito*.
Percontor, taris, tatus sum, } *dimandar per*
Sciscitor, taris, tatus sum, } *sapere*.

Cic. Act. 2. in Verr. Is nullam a se calamitatem poterit deprecari. Ib. Qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur. De Somn. Scip. Ego illum de suo Regno, ille me de nostra Republica percontatus est.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Percontor*, & *sciscitor*, seu *scitor*, nam utroque modo dici potest, etiam ablativum personæ cum præpositione *ex* admittunt. Cic. 1. de Nat. Deor. Epicuri *ex Vellejo* sciscitabat sententiam. Idem de Clar. Or. Cum Theophrastus percontaretur *ex anicula* quadam, quanti illud venderet. *Mercor*, etiam cum *de*. Pro Flacc. Fundum mercatus est *de pupillo*.

2. *Mutuor*, de iis dicitur, quæ non redduntur eadem, ut de pecunia, tritico, &c. Plaut. Most. Decem minas a patre mutuatus est. Sæpe translate sumitur. 2. Tusc. A viris virtus est nomen mutuata.

Septimus ordo deponentium. Ablativus post verbum.

QUædam verba deponentia post se ablativum postulant. Cic. pro Sext. Rosc. Commoda, quibus uti-

ptimur, lucem, quam fruimur, spiritum, quem ducimus, a Deo nobis dari, atque impertiri videmus. 2. de Invent. Si eo portu potiti essent.

Utor, uteris, usus sum, *servirsi*, *usare*.
Abutor, teris, usus sum, *servirsi male*, *abusare*.
Fruor, eris, itus sum, *godere*.
Nitor, teris, sus, vel xus sum, *appoggiarsi*.
Oblector, taris, tatus sum, *prenderſi piacere*.
Potior, tiris, titus sum, *godere*, *e impadronirsi*.
Vescor, sceris, *cibarsi*.

Fungor, *perfungor*, *defungor*, *delector*, *glorior*, *periclitor*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Nitor*, *glorior*, *delector*, propositionem *in* interdum ablativo addunt. Cic. pro Mil. In cujus vita nititur salus civitatis. De Nat. Deor. lib. 3. In virtute recte gloriamur. 1. de Fin. Quæ manus significat, illum in hac esse rogatiuncula delectatum.

2. *Periclitor*, cum est *periculum subeo*, ablativum postulat. Mart. l. 6. Periclitatur *capite* Sodalis noster. Sic periclitor *vita*, *fama*, &c. Periclitari autem *cancro*, vel *gelu*, dixere Celsus, ac Plinius, idest, propter cancrum, aut gelu. Sic *siti*, *frigore*, &c. Cum accusativo est *periculum facere*, sive *experire*. Cic. pro Quint. Omnia circumspexit Quintius, *omnia* periclitatus est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Potior*, pro *frui*, ablativo jungitur, ut, Potiri voluptate, pro *vindicare sibi*, seu *obtinere*: sæpe etiam genitivo, ut, Potiri rerum, &c. Utroque sensu sæpe, a Poetis præsertim, etiam accusativo. Ter. Adelph. act. 5. Ille alter sine labore patria potitur *commoda*. Lucr. l. 3. Homerus *sceptra* potitus.

2. *Vescor*, *fungor*, *utor*, *abutor*, etiam cum accusativo: ut, vesci caprinum jecur. Plin. l. 11. c. 37. Vesci absinthium. Lib. 11. c. 38. Functus officium. Ter. Adelph. act. 3. Quæ volumus uti. Plaut. Casin. Operam abutitur. Ter. And. Prol. Quæ videntur obsolevisse.

3. *Lætor*, & *glorior*, cum *de*; ut, Lætari de communi salute. Cic. pro Marc. Gloriari de divitiis. In Vatin. Lætor etiam *utrumque*, idest, de utroque, vel propter utrumque. Cic. l. 7. ep. 1. ad Marium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI IMPERSONALIS.

CAPUT VII.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum impersonale est, quod prima, & secunda persona utriusque numeri, & tertia multitudinis fere privatur, unde & nomen traxit, ut Pudet, Pænitet.

SCHOLION.

De impersonalibus universe.

SUnt multa verba, quæ pro casu posteriori habere possunt verbum cum suo casu. Cic. ep. famil. l. 14. ep. 4. Et sic existimes, vehementius me tua miseria commoveri, quam mea. Etiam membrum orationis pro casu posteriori. Cic. lib. ep. *6.* Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse. Hujusmodi exempla passim occurrunt.

Dicta sunt *impersonalia*, quod destituantur præcipuis personis, prima, & secunda. Quæ vero tertiæ personæ formam habent, ut *pudet*, *itur*, per eas, pro nominibus additis, primas quoque, secundasque personas significari docet Diomedes l. 1., ut Pudet me, te, illum, nos, vos, illos. Itur a me, a te, &c.

Duplicis ea sunt generis: quædam activæ vocis, ut *piget*: quædam passivæ, ut *egetur*. Utrumque genus in duo rursus genera dividit Auctor. Quædam appellat *infinita*, quæ nec persona certa, *sermonis*, prima, & secunda, quæ sunt verbi ipsius propria quasi membra, nec ullo nominandi casu agentis, aut patientis verbi extrinseco, quam personam *constructionis* appellat, definiuntur: ut Ter. Phorm. act. 5. Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse. Virg. l. 6. Itur in antiquam sylvam. Quædam appellat *finita*, quæ casum habent ante se, quo casu addito certus & numerus, & persona definitur: ut Plaut. Stich. Facite quod vobis lubet. Martial. l. 13. Tota mihi dormitur hyems. Quæ, quamvis a nonnullis dicantur personalia, sunt tamen Auctori impersonalia: quia eorum primæ, secundæque personæ non sunt in usu.

Primus ordo Impersonalium, quæ absolute ponuntur.

QUædam verba impersonalia absolute ponuntur. Cic. de Div. Si fulserit, si tonuerit.

Fulget, bat, sit, } *balenare, lampeggiare.*
Fulgurat, bat, vit, }
Grandinat, bat, vit, *grandinare.*
Ningit, bat, ninxit, *nevicare.*
Pluit, ebat, pluit, vel pluvit, *piovere.*
Tonat, bat, nuit, *tonare.*

Appendix I. gen. pro media classe.

1. His tamen interdum vel aperte additur nominativus rei, quæ pluviam, tonitru, aut quid simile ciet. Virg. Æn. 9. *Cælum* tonat omne fragore. Id. Georg. 1. Zephyrique tonat *domus*. Vel occulte subauditur *Deus*, aut *natura*, aut aliquid ejusmodi.

2. Exprimitur in eodem casu res, quæ pluendo decidit. Plin. l. 2. c. 56. Effigies, *quæ* pluerat spongiarum fere similis fuit. Virg. 4. Georgic. Nec de concussa tantum pluit ilice *glandis*. Tibull. l. 2. *Multus* ut in terras deplueretque *lapis*. Sat. 8. Theb. *Saxa* pluunt.

3. *Pluit* ablativum fere post se habet. Liv. lib. 1. Nuntiatum est Regi, in monte Albano *lapidibus* pluisse. Id. Dec. 3. l. 4. Saturniæ nuntiatum erat, *sanguine* per triduum pluisse. Oximi pluisse *terra*. Plin. l. 5. c. 56. Relatum in monumenta est, *lacte*, & *sanguine* pluisse. Et sæpe alias *carne*, *ferro*, *lateribus coctis*, &c. Val. l. 1. c. 6. In Piceno *lapidibus* pluisse. Sic *ningit*, Lucr. l. 2. Ninguntque rosarum *floribus*.

4. Accusativo *pluit* vix jungitur. Cic. 2. de Div. *Sanguinem* pluisse, Senatui nuntiatum est. Nisi vel hic sit casus infiniti, vel *sanguine* legatur, ut in Thesauro. Liv. l. 40., seu Dec. 4. l. 10. In Area Vulcani, & Concordiæ *sanguinem* pluit. Rarum id, si locus mendo caret; nam alioqui pluere *lapidibus*, *imbre*, *lapide*, *lacte*, *terra*, *sanguine*, &c. nusquam non apud Livium obvia sunt.

Secundus ordo impersonalium. Genitivus post impersonale.

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum, post se genitivum. Cic. 2. ad Quint. F. Hoc vehementer in-

tereſt Reipublicæ. Fam. l. 3. ep. 5. Utriusque noſtrum magni intereſt, prius ut te conveniam, quam deceдas. Id. 2. de Fin. Intereſt omnium recte facere. 1. Off. Adoleſcentis eſt majores natu vereri.
Eſt, erat, fuit, *appartenere*, *eſſere ufficio*.
Intereſt, erat, fuit,)
Refert, rebat, tulit,) *importare*, *o appartenere*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Intereſt, & refert, & pleraque imperſonalia tertii, quarti, & quinti ordinis hos fere nominativos libentius admittunt, *hoc*, *iſtud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *nihil*. Cic. pro Syll. Veſtra enim *hoc* maxime intereſt. Ad Brut. l. 2. Tua *iſtud* refert maxime. Pro Lege Man. *Illud* parvi refert. De Or. l. 2. Si tibi *id* minus libebit. In Verr. 6. Non *idem* mihi licet, *quod* iis, qui nobili genere nati ſunt. Acad. 1. Si habes, *quod* tibi libeat. Pro Marc. Multi dubitabant, *quid* ſibi expediret. Hor. l. 2. Sat. 6. *Nil* me pœniteat ſacrum patris hujus.

2. Pro genitivo rei inanimatæ ſæpe *intereſt* accuſativum cum præpoſitione *ad* adſciſcit. Cic. lib. 1. ep. 12. Ad noſtram laudem non multum video intereſſe. Et l. 16. ep. 3. Magni ad honorem noſtrum intereſt.

3. Etiam pro genitivo, hos ablativos, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*. Cic. l. 16. ep. 3. Et *tua*, & *mea* maxime intereſt te valere. Id. l. 2. ep. 4. Si quid eſſet, quod eos ſcire, aut *noſtra*, aut *ipſorum* intereſſet. Ter. Hec. act. 3. *Tua* quod nihil refert, percontari deſinas.

4. *Cuja*, vel *cujus* intereſt, dicitur. Cic. pro Mil. Ea cædes, ſi potiſſimum crimini datur, datur ei, cuja interfuit, non ei, cuja nihil interfuit. Idem Phil. 2. Qui enim eſt hodie, cujus interſit iſtam legem manere? Hoc vero uſitatius.

5. Verbum *eſt*, pro ablativis, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*, habet *meum*, *tuum*, *ſuum*, *noſtrum*, & *veſtrum*. Lib. 6. ep. 5. Puto eſſe *meum*, quid ſentiam, exponere. 2. de Fin. Si memoria forte defecerit, *tuum* eſt, ut ſuggeras.

6. *Magni*, *parvi*, *tanti*, *quanti*, in genitivo, cum *intereſt*, & *refert*. 2. ad Att. ep. 23. *Permagni* noſtra intereſt te eſſe Romæ. Ad Q. Fr. l. 1. epiſt. 1. *Parvi* refert abs te jus dici. Ulpian. ff. de furt. l. 22. *Si tanti* interfuit. Paulus ib. l. 28. *Tanti* tenetur, *quanti* Domini interfuit.

7. Cæ-

7. Cætera ejusmodi per adverbium adduntur, ut multum, permultum, plurimum interest; maxime, magnopere, vehementer refert. Sic parum, paululum, minime, tantulum, aliquantulum, tantopere, quantopere, &c. Cic. l. 12. ep. 9. *Multum* interest te venire. Id. ad Brut. ep. 9. *Quantopere* intersit opprimi Dolabellam, profecto intelligis.

Appendix II. gen. pro supremæ classe.

1. *Quantum* pro *quanti*, apud Ciceronem invenies. Pro Mur. Ostendam alio loco, *quantum* salutis communis intersit, duos Consules esse. Pro Mil. Semper ille, *quantum* interesset P. Clodii se perire, cogitabat.

2. *Tantum* pro *tanti*, apud Plin. l. 2. c. 16. *Tantum* interest, subeant radii, an superveniant.

Tertius ordo impersonalium. Dativus post impersonale.

Quædam verba impersonalia, quorum multa *eventum*, vel *commodum* fere significant, postulant ante se nominativum, vel aliquam Orationis partem, præsertim vero infinitum, loco nominativi; post se vero dativum. Ter. Adelph. act. 5. Facite quod vobis libet. Cic. l. 16. ep. 1. Mihi placebat, ut te Lucadem deportares. Tusc. 5. Peccare nemini licet.

Accidit, debat, cidit,)
Contingit, gebat, tigit,) *accadere, avvenire.*
Eveniet, niebat, venit,)
Licet, cebat, cuit, vel licitum est, *esser lecito.*
Libet, bebat, buit, vel libitum est,) *piacere.*
Placet, cebat, cuit, vel placitum est,)
Vacat, abat, avit, *aver tempo.*

Benevertit, malevertit, cadit, conducit, confert, constat, competit, convenit, displicet, delet, expedit, incessit, incidit, liquet, obtingit, obvenit, patet, præstat, pro satius est; *restat, succedit, superest, sufficit, suppetit, superat, & suppeditat*, pro suppetit, *stat, sedet*, pro placet; *usu venit*.

Liv. l. 3. Quod beneverteret ipsi, Reique publicæ. Cic. l. 13. ep. 48. Quod tuæ laudi conducere arbitror. In Pison. Emori potius, quam servire præstat. Et lib. 9. ep. 2. Stet nobis illud, una vivere in studiis nostris. Æn. 5. Idque pio sedet Æneæ.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Quædam horum verborum personalia sunt, & utroque numero cum quovis nominativo personæ tertiæ efferuntur. Suet. in Cæs. Cætera item, quæ cuique

dibile est, mi frater, quam egeam tempore. Cæs. bell. Gall. lib. 6. Lacte, & carne vivunt.

Abundo, das, davi, datum, *abbondare*.

Careo, res, rui, ritum, *esser privo, o star senza*.

Doleo, les, lui, litum, *dolersi*.

Egeo, ges, gui,) *aver bisogno*.
Indigeo, ges, gui,)

Gaudeo, des, visus sum, *rallegrarsi, o star allegro*.

Mœreo, res, *attristarsi, o star malinconico*.

Vaco, as, avi, atum, *esser privo, esser libero*.

Vivo, vis, xi, tum, *vivere*.

Sum, es, fui, *essere*, cum ad laudem, aut vituperationem pertinet. Cic. lib. 6. ep. 16. ad Leg. Fac animo forti, magnoque sis.

Abstineo, consto, ardeo iracundia, &c. flagro, laboro febri, &c. roro, scateo, sono, sudo, supersedeo, stupeo, mano, fluo, affluo, diffluo, circumfluo, redundo. 9. ad Att. Pecuniis locupletum abstinere. Quintil. l. 2. c. 17. Constat experimentis medicina. Cæs. 3. bell. Civ. Re frumentaria laborabant. Cic. 1. de Div. Herculis simulacrum sudore manavit. Id. ibid. Quid quod fluvius atratus sanguine fluxit? Id. pro Leg. Man. Africa ipsorum sanguine redundavit.

Appendix pro superiore ordine infimæ classis.

1. Quædam tamen ex his, ut *mano, fluo, redundo*, aliter efferri possunt, si ablativus vertatur in rectum, & vicissim rectus in ablativum cum præpositione, hoc modo: Sudor ex Herculis simulacro manavit: Sanguis e fluvio fluxit. Cic. 2. de nat. Deor. Multaque e Luna manant, & fluunt. Idem Phil. 12. Fluent arma de manibus. Id. pro Syll. Si ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullum in me periculum redundabit. Id. de Senect. Ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio.

Huc revocantur *inchoativa* verba, calesco, frigesco, madesco, &c. eorumque *perfecta*, caleo, frigeo, madeo: ut humore madescere, vel madere. Quæ cum verbo *facio*, activa sunt, calefacio, &c. cum verbo *fio*, passiva, calefio, &c.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Sum*, interdum genitivum habet, etiam cum laus, vel vituperatio significatur. Cic. pro Sext. Nimium me timidum, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor.

2. Neutra sæpe ablativum admittunt significantem par-

partem. Cic. 1. de Or. In me ipſo ſæpiſſime experior, ut exalbescam in principiis dicendi, & tota mente, atque omnibus artubus contremiscam.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. Hoc genere loquendi frequentius utuntur Poetæ. Hor. l. 1. ep. 6. Animoque, & corpore torpet. Iidem ablativum etiam in accuſativum mutant. Hor. l. 2. Sat. 7. Tremis *oſſa* pavore.

2. In verbo *ſum*, non ſemper quæ ablativo efferuntur, genitivo efferri poſſunt: cujusmodi ſunt hæc, *Animo bono, virili, præſenti, vacuo eſſe*. Item illa pro Q. Roſc. & ad Att. lib. 2. ep. 7. Capite, ſuperciliis ſemper eſt raſis. Mira ſum alacritate ad litigandum, &c. Alia contra genitivo, potius, quam ablativo efferuntur. Ter. Andr. Nullius conſilii ſum. Sueton. in Auguſt. Cibi minimi erat, ac fere vulgaris.

3. *Roro, ſono, ſudo*, accuſativum etiam recipiunt, præſertim apud Poetas. Virg. 4. Æn. Vox hominum ſonat. Cic. pro Arch. Poetis pingue quiddam ſonantibus. Non tamen dicimus, *ſono citharam*, ſed *ſono cithara*, ut ſit ablativus inſtrumenti, vel *pulſo citharam.*

4. *Mœreo*, & *doleo*, eundem quoque caſum admittunt. Cic. l. 14. ep. 2. Mœreo caſum hujusmodi. Phil. 12. Quis non dolet interitum talis civis? Id. pro Sext. Meum caſum, luctumque doluerunt.

5. *Conſto*, & *laboro*, frequentiſſime præpoſitionem *ex* admittunt. Cic. Tuſc. 3. Cum conſtemus ex animo, & corpore. Et paſſim apud eundem reperies, *laborare ex invidia, ex renibus, ex inteſtinis, ex pedibus*. *Vaco* rarius præpoſitionem *ab*; 2. de nat. Deor. *Ab omni* curatione & adminiſtratione vacent. Fere eam respuit, ut diximus in 3. Ordine.

6. *Pendere animis*, numero multitudinis. Tuſc. 1. Expectando, & deſiderando pendemus animis. Cum ſingulari numero utimur, ſoli genitivo locus eſt. 1. de Leg. Ego *animi* pendere ſoleo: *Careo*, olim cum genitivo. Terent. Heaut. Præterquam *tui* carendum quod erat. Et egeo, cum accuſativo. Cato apud Gell. l. 13. c. 22. *Multa* egeo. Non utar.

Sextus ordo neutrorum. Ablativus cum præpoſitione a, vel ab, poſt verbum.

QUædam verba neutra, ut paſſionem ſignificant, ita paſſivorum more conſtruuntur: quæ & *neutropaſſiva* dicuntur. Quintil. l. 2. cap. 2. Ita teſtis in reum rogatur, an ab eo fuſtibus vapulaſſet. Idem lib.

12. c. 2. Fabritius respondit, a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.
Vapulo, lās, lavi, latum, *esser battuto*.
Veneo, nis, nivi, vel nii, num, *esser venduto*.
Fio, fis, factus sum, *esser fatto*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Fio, eleganter cum ablativo sine præpositione jungitur, sed alia significatione. Teren. Andr. act. 5. Nunc primum audio, quod *illo* sit factum. Interdum additur præpositio *de*. Cic. Att. l. 2. ep. 5. Quid *de P. Clodio* fiat, rescribe. Jungitur etiam, sed raro admodum, cum dativo. Plaut. Bacch. Quid *mihi* fiet postea?

2. Participium *futurus*, eodem sensu eosdem casus postulat. Terent. Heaut. Quid *me* futurum censes? Cic. Ep. fam. lib. 9. Fac, ut sciam, quid *de nobis* futurum sit. Idem Philip. 2. Vide quæso, Antoni, quid *tibi* futurum sit.

3. Verbum *facio*, eodem modo usurpatur a doctis quo verbum *fio*. Cic. act. 2. in Verr. lib. 1. Quid *hoc homine* faciatis? Idem pro Cæcin. Quid tu *huic homini* facias?

4. *Exulo*, est privari patria: *liceo*, est in auctione æstimari: Utrumque aut absolute, aut cum communibus casibus usurpatur, ut Exulo Rhodi, a patria: Domus licet plurimi. Terent. Enn. act. 3. Domo exulo. Horat. lib. 1. Sat. 6. Unius assis, nonnunquam pretio pluris licuisse. Neutrum tamen cum ablativo personæ agentis legimus. Dic ergo: In exilium pellor a Judice: Cæsar domum licitus est. *Liceor* enim deponens passiva voce active significat, de quo in tertio Ordine Deponentium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI COMMUNIS.

CAPUT V.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum Commune est, quod Or syllaba tantum finitum, activi simul, & passivi significationem habet. Quanquam vix fortasse sunt hodie verba, quæ etiam in præsenti, & imperfecto in utramque partem usurpentur. Quæ igitur activa significatione usurpantur, activorum more, accusativum; quæ vero passiva, passivorum more sextum casum admittunt. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. Cum agros maximos, ac feracissimos de-

depopularetur. Liv. Dec. 4. l. 7. Omnis ora maritima ab Achæis depopulata erat.

Depopulor, laris, latus sum, *saccheggiare, ed esser saccheggiato.*

Aggredior, deris, gressus sum, *assalire, ed esser assalito.*

Hortor, taris, tatus sum, *esortare, ed esser esortato.*

Aspernor, naris, natus sum, *disprezzare, ed essere disprezzato.*

Dimetior, tiris, dimensus sum, *misurare, ed essere misurato.*

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno, ed essere riputato degno.*

Cic. ad Nepot. apud Priscian. lib. 8. Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis. Varro apud eundem. Ab amicis hortaretur. Tacit. lib. 12. Inducunt sententiam expromere, qua hortaretur Clodius Octaviam disponere Domitio. Cic. apud eundem Priscian. Qui habet, ultro appetitur, qui est pauper aspernatur, idest *spernitur*. Hirtius de bello Africano. Regem vagum ab omnibus aspernari. Cic. 2. de Invent. Observantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignantur. Idem 1. Offic. O domus antiqua, quam dispari dominio dominaris! Plura exempla veterum in verbis *vereor*, *utor*, *consolor*, & aliis affert Gellius lib. 15. cap. 13. Plurima item Priscianus l. 8. in verbis *adulor*, *consequor*, & aliis quamplurimis, quæ nunc sunt Deponentia, quæ notanda videntur potius, quam imitanda. Itaque Tyrones præsenti maxime, & imperfecto, & ab his derivatis temporibus, significatione passiva abstinebunt.

Appendix I. gen. pro media classe.

Participia præteriti temporis, & quæ inde nascuntur tempora, hoc est perfectum, & plusquam perfectum per omnes modos, & futurum conjunctivi usitatiora sunt, quam cætera tempora in passiva significatione. Hujusmodi sunt *complexus*, *confessus*, *comitatus*, *dignatus*, *dimensus*, *dilargitus*, *ementitus*, *expertus*, *interpretatus*, *largitus*, *meditatus*, *populatus*, *depopulatus*, *testatus*, &c. Cic. de Senect. *A quo* essent illa dimensa, atque descripta. 2. de Invent. Qui tali honore *dignati sunt*. Liv. l. 45. Amicum *ab ipso* per tot casus expertum. Ter. Phorm. act. 1. Meditata sunt *mihi* omnia mea incommoda. Cic.

pro

pro Sext. Rosc. Una maleficio scelera omnia *complexa esse* videntur. Id. apud Priscian. Cupio eum tam invidiosa fortuna *complecti*. Nisi forte hæc sint ab activo *plecto*, ex quo passive *implexus*, *perplexus*. Sic fortasse *complecti*, & *complexa*, scilicet *involuta*, *implicita*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Abominatus, *blanditus*, *commentus*, *detestatus*, *dominatus*, *oblitus*, *veneratus*, & si qua sunt alia, a Poetis usurpata invenies significatione passiva. Cic. etiam pro Planc. *Blandita* dixit populi suffragia, hoc est, *blanditiis impetrata*.

DE CONSTRUCTIONE VERBI DEPONENTIS.

C A P. VI.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum deponens est, quod Or syllaba tantum finitum, activi, vel neutri significationem habet: ut sequor, utor, morior.

Primus ordo deponentium. Genitivus post verbum.

QUænam verba deponentia post se genitivum casum adsciscunt. Ad Att. l. 4. ep. 4. Qui miserere *mei* debent, non desinunt invidere. Idem pro Planc. Hujus *meriti* in me recordor.

Misereor, reris, sertus sum, *aver misericordia*.
Obliviscor, sceris, oblitus sum, *dimenticarsi*.
Potior, tiris, titus sum, *impadronirsi*.
Recordor, daris, datus sum,) *ricordarsi*, *ram-*
Reminiscor, sceris,) *mentarsi*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Obliviscor, *recordor*, *reminiscor*, etiam accusativum postulant. Cic. Phil. 1. Omnia obliviscor, in gratiam redeo. 8. ad Att. ep. 12. Recordor tua consilia. Id. Fam. l. 4. ep. 5. Ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Misereor perraro dativum admittit. Senec. lib. 2. Contr. 2. Misereor *tibi*. Vix usurpaverim.

2. Potior genitivos certos videtur admittere, ut, *potiri*, *rerum*, *hostium*, *regni*. Dic. lib. 1. ep. 7. Si exploratum sibi posse *illius regni* potiri. Et ep. 8. Qui potiuntur *rerum*. Interdum alios. Cum ablativo est Ordinis septimi.

3. Recordor non raro ablativum cum *de*. Cic. in

Rul. Si recordari volueris *de novis nominibus*. Pro Syll. Recordare *de ceteris*. Vide 2. Ord. Neut.

4. Prisci, ut docet Nonius, *vereor*, genitivo adjungebant. Ter. Phorm. act. 5. Neque hujus sit veritus fœminæ primariæ. Nunc accusativo tantum adjungitur.

Secundus ordo deponentium. Dativus post verbum.

Quædam verba deponentia post se dativum exigunt. Ea fere *adulationem*, *auxilium*, eaque omnia significant, quæ verba neutra tertii ordinis. Cic. pro Sylla, Ego vero quibus ornamentis adversor tuis?

Adversor, saris, satus sum, *esser contrario*.

Adulor, laris, latus sum, } *adulare*.
Assentor, taris, tatus sum, }

Assentior, tiris, sensus sum, *acconsentire*.

Auxilior, aris, atus sum, *ajutare*.

Blandior, diris, ditus sum, *accarezzare*.

Gratificor, caris, catus sum, *far servizio o piacere*.

Ancillor, famulor, illacrymor, innitor, irascor, medeor, medicor, moderor, morigeror, obsequor, præstolor, suffragor.

Appendix I. gen. pro media classe.

Præstolor, adulor, moderor, medicor, etiam accusativo junguntur: sed *præstor*, frequentius accusativo: *adulor*, & *medicor*, frequentius dativo: *moderor*, æque utrique casui. Cic. 1. in Cat. Qui *tibi* ad Forum Aurelium præstolarentur armati. Ter. Eun. Act. 5. *Quem* præstolare, Parmeno, hic ante ostium? Col. l. 7. c. 12. Illi quoque *furem* adulantur. Tac. l. 16. Nec *Neronem* adulatus est. Quintil. lib. 9. c. 3. Itaque *huic* non *hunc* adulari jam dicitur. Cic. 5. in Verr. Venti, & tempestates *res rusticas* moderantur. Id. l. 1. ad Q. Fr. Moderari *animo*, & *orationi* cum sis iratus, non mediocri ingenii est. Plaut. Mostel. Ego istum lepide medicabor *metum*. Virg. l. 7. Dardaniæ medicari cuspidis *ictum*. Ter. Andr. act. 5. Ejus dolore *gnato* ut medicarer tuo. Plin. l. 15. c. 2. Ut omnibus *malis* humanis illius medicetur majestas.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Medeor*, cum accusativo. Ter. Phor. act. 3. Cupiditates, *quas* paulo. Vix usurpaverim.

2. *Dominor* dativo jungi videtur. 1. En. Victis dominabitur *Argis*. Et 3. En. *Cunctis* dominabitur *oris*: & alibi. Utar potius ablativo, aut accusativo cum præpositione *in*, si referatur ad personas. Tusc. 1.

Do-

Dominans ille *in nobis* Deus. Sulpic. Fam. l. 4. ep. 12. Casus, & natura *in bonis* dominantur. Cic. de Senect. Senectus usque ad extremum dominatur *in suos*. Luc. l. 5. Mentes dominantur *in aquas*. Ablativo tantum, si ad loca. Cic. pro Cæcin. Nimia ista, quæ dominatur *in civitate*, potentia. 2. Æn. Victa Danai dominantur *in urbe*.

3. *Adulo*, interdum active. Valer. l. 4. c. 3. Si tu ista esse velles, non *adulares* Dionysium. Lucr. l. 1. Longe alio pacto gannitu vocis *adulans*. Cic. Tusc. 2. Nostrum *adulat* sanguinem. Hic passive 1. Offic. Neque *adulari* non sinamus.

Tertius ordo deponentium. Accusativus post verbum.

QUædam verba deponentia post se accusandi casum postulant. Cic. Att. l. 9. Hi quidem mera *scelera* loquuntur. Id. 3. de nat. Deor. Deus *terram* tuetur, *maria* moderatur.

Abominor, naris, natus sum, *aver in abbominazione*.
Adipiscor, sceris, deptus sum, *acquistare*.
Adorior, ritis, ortus sum, *assaltare*.
Admiror, raris, ratus sum, *maravigliarsi*.
Alloquor, queris, quutus sum, *abboccarsi*.
Assequor, queris, quutus sum, *arrivare, e conseguire*.
Imitor, taris, tatus sum, *imitare*.
Loquor, queris, quutus sum, *parlare*.
Liceor, ceris, licitus sum,) *offerire il prezzo*
Licitor, taris, tatus sum,) *nell' incanto*.
Mereor, reris, ritus sum, *meritare*.
Ulciscor, sceris, ultus sum, *vendicarsi*.

Adulor, *adversor*, *æmulor*, *aucupor*, *calumnior*, *comitor*, *consolor*, *conspicor*, *contemplor*, *criminor*, *demolior*, *deprecor*, pro valde precor, *detestor*, *execror*, *experior*, *exequor*, *exordior*, *fateor*, *fabricor*, *hortor*, & composita, *jaculor*, *inficior*, *intueor*, *lamentor*, *lucror*, *machinor*, *medicor*, *mentior*, pro imitor, *mercor*, *mereor*, & composita, *metior*, *miror*, *misereor*, *moderor*, *molior*, *moror*, *nanciscor*, *obtestor*, *opperior*, *ordior*, *osculor*, *patior*, *periclitor*, hoc est, experior, *persequor*, *populor*, *prædor*, *præmeditor*, *præstolor*, *precor*, *profiteor*, *prosequor*, *queror*, *conqueror*, *rimor*, *recordor*, *reminiscor*, *remoror*, *reor*, *scrutor*, *sequor*, & composita pleraque, *sector*, & composita, *testificor*, *tueor*, *tutor*, *veneror*, *vereor*, hoc est, colo, & alia.

Ap-

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Indignor*, accusativo rei jungitur. Quintil. l. 2. Quidam indignantur *imperia*. Virg. Æn. 8. *Pontem* indignatus Araxes.

2. *Precor*, etiam ablativo cum præpositione *A*, vel *Ab*. Cic. pro Mur. Quæ precatus sum *a Diis* immortalibus. Id. de Amic. Precari *ab indigno*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Bene mereri*, vel *male mereri* de aliquo, est ei commodare, vel incommodare. Cic. l. 1. ep. 9. Erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. Id. l. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus.

2. *Queror* etiam *de hac re* dicimus. Sallust. in Cat. Sæpe *de avaritia* nostrorum civium questus sum. Sic *loquor*, & *fateor*. Cic. l. 1. ep. 8. *De quibus* eramus jam cum Pompejo loquuti. Idem. Qui cum *de scelere* fateretur.

3. *Liceor*, seu *licitor*, cum accusativo rei, quæ in auctione venditur. 12. ad Att. ep. 36. Hæredes Scapulæ istos *hortos* liceri cogitant. Additur & casus pretii, ut liceri tabulam *centum talentis*. Plin. l. 7. c. 38. Sic liceri plurimi, &c.

Quartus ordo deponentium. Accusativus cum dativo post verbum.

Quædam verba deponentia, præter accusativum, dativum poscunt. Cic. Phil. 11. Græcia tendit dexteram Italiæ, suumque *ei præsidium* pollicetur. Act. 2. in Verr. Voce *ei* maxima *victoriam* gratulatur.

Gratulor, laris, latus sum, *congratularsi*.
Largior, giris, gitus sum, *donar largamente*.
Minor, naris, natus sum, } *minacciare*.
Minitor, taris, tatus sum, }
Polliceor, ceris, citus sum, *promettere*.

Confiteor, *fœneror*, idest, fœnori do, *furor*, *imprecor*, *inficior*, hoc est, nego, *interpretor*, *partior*, *impertior*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Furor*, etiam ablativum cum præpositione *A*, vel *Ab* recipit. Cic. Att. l. 2. Furatum me *abs te* esse diceres.

2. *Gratulor*, etiam tibi *in hac re*. Fam. l. 4. Qua in re tibi gratulor. Et, *de hac re*. Lib. 1. ep. 7. Quod mihi de filia gratularis. *Impertior* vero *te hac re*, semel apud Ter. Adelph. act. 3. Sed cesso heram hoc malo impertiri propere, Vix usurpavero.

Quin-

Quintus ordo deponentium. Accusativus cum ablativo post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum postulant sine præpositione. Vir. Æn. 1. Haud equidem tali me dignor honore. Cic. l. 9. ep. 8. Ut possem te remunerari quam simillimo munere.

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno*.
Prosequor, queris, quutus sum, *accompagnare*.
Muneror, raris, ratus sum, *presentare, donare, regalare*.
Remuneror, raris, ratus sum, *rimunerare*.

Sextus ordo deponentium. Ablativus cum præposit. A, vel Ab, præter accusativum post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum cum præpositione *A*, vel *Ab* postulant. Cic. pro Sylla. Quam multorum hic vitam est a L. Silla deprecatus?

Deprecor, caris, catus sum, *dimandare in grazia, e divertire il male pregando*.
Mercor, caris, catus sum, *comperare*.
Nundinor, naris, natus sum, *comperare, o vendere al mercato*.
Mutuor, aris, atus sum, *pigliare in prestito*.
Percontor, taris, tatus sum,) *dimandar per*
Sciscitor, taris, tatus sum,) *sapere*.

Cic. Act. 2. in Verr. Is nullam a se calamitatem poterit deprecari. Ib. Qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur. De Somn. Scip. Ego illum de suo Regno, ille me de nostra Republica percontatus est.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Percontor*, & *sciscitor*, seu *scitor*, nam utroque modo dici potest, etiam ablativum personæ cum præpositione *ex* admittunt. Cic. 1. de Nat. Deor. Epicuri *ex Vellejo* sciscitabar sententiam. Idem de Clar. Or. Cum Theophrastus percontaretur *ex anicula* quadam, quanti illud venderet. *Mercor*, etiam cum *de*. Pro Flacc. Fundum mercatus est *de pupillo*.

2. *Mutuor*, de iis dicitur, quæ non redduntur eadem, ut de pecunia, tritico, &c. Plaut. Most. Decem minas a patre mutuatus est. Sæpe translate sumitur. 2. Tusc. A viris virtus est nomen mutuata.

Septimus ordo deponentium. Ablativus post verbum.

QUædam verba deponentia post se ablativum postulant. Cic. pro Sext. Rosc. Commoda, quibus uti-

ptimur, lucem, quam fruimur, ſpiritum, quem ducimus, a Deo nobis dari, atque impertiri videmus. 2. de Invent. Si eo portu potiti eſſent.

Utor, uteris, uſus ſum, *ſervirſi*, *uſare*.
Abutor, teris, uſus ſum, *ſervirſi male*, *abuſare*.
Fruor, eris, itus ſum, *godere*.
Nitor, teris, ſus, vel xus ſum, *appoggiarſi*.
Oblector, taris, tatus ſum, *prenderſi piacere*.
Potior, tiris, titus ſum, *godere*, *e impadronirſi*.
Veſcor, ſceris, *cibarſi*.

Fungor, *perſungor*, *defungor*, *delector*, *glorior*, *periclitor*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Nitor*, *glorior*, *delector*, propoſitionem *in* interdum ablativo addunt. Cic. pro Mil. In cujus vita nititur ſalus civitatis. De Nat. Deor. lib. 3. In virtute recte gloriamur. 1. de Fin. Quæ manus ſignificat, illum in hac eſſe rogatiuncula delectatum.

2. *Periclitor*, cum eſt *periculum ſubeo*, ablativum poſtulat. Mart. l. 6. Periclitatur *capite* Sodalis noſter. Sic periclitor *vita*, *fama*, &c. Periclitari autem *cancro*, vel *gelu*, dixere Celſus, ac Plinius, ideſt, propter cancrum, aut gelu. Sic *ſiti*, *frigore*, &c. Cum accuſativo eſt *periculum facere*, ſive *experire*. Cic. pro Quint. Omnia circumſpexit Quintius, *omnia* periclitatus eſt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Potior*, pro *frui*, ablativo jungitur, ut, Potiri voluptate, pro *vindicare ſibi*, ſeu *obtinere*: ſæpe etiam genitivo, ut, Potiri rerum, &c. Utroque ſenſu ſæpe, a Poetis præſertim, etiam accuſativo. Ter. Adelph. act. 5. Ille alter ſine labore patria potitur *commoda*. Lucr. l. 3. Homerus *ſceptra* potitus.

2. *Veſcor*, *fungor*, *utor*, *abutor*, etiam cum accuſativo: ut, veſci caprinum jecur. Plin. l. 11. c. 37. Veſci abſinthium. Lib. 11. c. 38. Functus officium. Ter. Adelph. act. 3. Quæ volumus uti. Plaut. Caſin. Operam abutitur. Ter. And. Prol. Quæ videntur obſoleviſſe.

3. *Lætor*, & *glorior*, cum *de*; ut, Lætari de communi ſalute. Cic. pro Marc. Gloriari de divitiis. In Vatin. Lætor etiam *utrumque*, ideſt, de utroque, vel propter utrumque. Cic. l. 7. ep. 1. ad Marium.

DE

DE CONSTRUCTIONE VERBI IMPERSONALIS.

CAPUT VII.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum impersonale est, quod prima, & secunda persona utriusque numeri, & tertia multitudinis fere privatur, unde & nomen traxit, ut Pudet, Pænitet.

SCHOLION.

De impersonalibus universe.

SUnt multa verba, quæ pro casu posteriori habere possunt verbum cum suo casu. Cic. ep. famil. l. 14. ep. 4. Et sic existimes, vehementius me tua miseria commoveri, quam mea. Etiam membrum orationis pro casu posteriori. Cic. lib. ep. 6. Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse. Hujusmodi exempla passim occurrunt.

Dicta sunt *impersonalia*, quod destituantur præcipuis personis, prima, & secunda. Quæ vero tertiæ personæ formam habent, ut *pudet*, *itur*, per eas, pro nominibus additis, primas quoque, secundasque personas significari docet Diomedes l. 1., ut Pudet me, te, illum, nos, vos, illos. Itur a me, a te, &c.

Duplicis ea sunt generis: quædam activæ vocis, ut *piget:* quædam passivæ, ut *egetur*. Utrumque genus in duo rursus genera dividit Auctor. Quædam appellat *infinita*, quæ nec persona certa, *sermonis*, prima, & secunda, quæ sunt verbi ipsius propria quasi membra, nec ullo nominandi casu agentis, aut patientis verbi extrinseco, quam personam *constructionis* appellat, definiuntur: ut Ter. Phorm. act. 5, Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse. Virg. l. 6. Itur in antiquam sylvam. Quædam appellat *finita*, quæ casum habent ante se, quo casu addito certus & numerus, & persona definitur: ut Plaut. Stich. Facite quod vobis lubet. Martial. l. 13. Tota mihi dormitur hyems. Quæ, quamvis a nonnullis dicantur personalia, sunt tamen Auctori impersonalia: quia eorum primæ, secundæque personæ non sunt in usu.

Pri-

Primus ordo Impersonalium, quæ absolute ponuntur.

QUædam verba impersonalia absolute ponuntur Cic. de Div. Si fulserit, si tonuerit.

Fulget, bat, sit, } *balenare, lampeggiare*;
Fulgurat, bat, vit, }
Grandinat, bat, vit, *grandinare*.
Ningit, bat, ninxit, *nevicare*.
Pluit, ebat, pluit, vel pluvit, *piovere*.
Tonat, bat, nuit, *tonare*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. His tamen interdum vel aperte additur nominativus rei, quæ pluviam, tonitru, aut quid simile ciet. Virg. Æn. 9. *Cælum* tonat omne fragore. Id. Georg. 1. Zephyrique tonat *domus*. Vel occulte subauditur *Deus*, aut *natura*, aut aliquid ejusmodi.

2. Exprimitur in eodem casu res, quæ pluendo decidit. Plin. l. 2. c. 56. Effigies, *quæ* pluerat spongiarum fere similis fuit. Virg. 4. Georgic. Nec de concussa tantum pluit ilice *glandis*. Tibull. l. 2. *Multus* ut in terras deplueretque *lapis*. Sat. 8. Theb. *Saxa* pluunt.

3. *Pluit* ablativum fere post se habet. Liv. lib. 1. Nuntiatum est Regi, in monte Albano *lapidibus* pluisse. Id. Dec. 3. l. 4. Saturniæ nuntiatum erat, *sanguine* per triduum pluisse. Oximi pluisse *terra*. Plin. l. 5. c. 56. Relatum in monumenta est, *lacte*, *& sanguine* pluisse. Et sæpe alias *carne*, *ferro*, *lateribus coctis*, &c. Val. l. 1. c. 6. In Piceno *lapidibus* pluisse. Sic *ningit*, Lucr. l. 2. Ninguntque rosarum *floribus*.

4. Accusativo *pluit* vix jungitur. Cic. 2. de Div. *Sanguinem* pluisse, Senatui nuntiatum est. Nisi vel hic sit casus infiniti, vel *sanguine* legatur, ut in Thesauro. Liv. l. 40., seu Dec. 4. l. 10. In Area Vulcani, & Concordiæ *sanguinem* pluit. Rarum id, si locus mendo caret: nam alioqui pluere *lapidibus*, *imbre*, *lapide*, *lacte*, *terra*, *sanguine*, *&c.* nusquam non apud Livium obvia sunt.

Secundus ordo impersonalium. Genitivus post impersonale.

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum, post se genitivum. Cic. 2. ad Quint. F. Hoc vehementer in-

tereſt Reipublicæ. Fam. l. 3. ep. 5. Utriusque noſtrum magni intereſt, prius ut te conveniam, quam decedas. Id. 2. de Fin. Intereſt omnium recte facere. 1. Off. Adolescentis eſt majores natu vereri.

Eſt, erat, fuit, *appartenere*, *eſſere ufficio*.

Intereſt, erat, fuit,) *importare*, *o appartenere*.
Refert, rebat, tulit,)

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. Intereſt, & refert, & pleraque imperſonalia rertii, quarti, & quinti ordinis hos fere nominativos libentius admittunt, *hoc*, *iſtud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *nihil*. Cic. pro Syll. Veſtra enim *hoc* maxime intereſt. Ad Brut. l. 2. Tua *iſtud* refert maxime. Pro Lege Man. *Illud* parvi refert. De Or. l. 2. Si tibi *id* minus libebit. In Verr. 6. Non *idem* mihi licet, *quod* iis, qui nobili genere nati ſunt. Acad. 1. Si habes, *quod* tibi libeat. Pro Marc. Multi dubitabant, *quid* ſibi expediret. Hor. l. 2. Sat. 6. *Nil* me pœniteat ſacrum patris hujus.

2. Pro genitivo rei inanimatæ ſæpe *intereſt* accuſativum cum præpoſitione *ad* adſciſcit. Cic. lib. 1. ep. 12. Ad noſtram laudem non multum video intereſſe. Et l. 16. ep. 3. Magni ad honorem noſtrum intereſt.

3. Etiam pro genitivo, hos ablativos, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*. Cic. l. 16. ep. 3. Et *tua*, & *mea* maxime intereſt te valere. Id. l. 2. ep. 4. Si quid eſſet, quod eos ſcire, aut *noſtra*, aut *ipſorum* intereſſet. Ter. Hec. act. 3. *Tua* quod nihil refert, percontari deſinas.

4. *Cuja*, vel *cujus* intereſt, dicitur. Cic. pro Mil. Ea cædes, ſi potiſſimum crimini datur, datur ei, cuja interfuit, non ei, cuja nihil interfuit. Idem Phil. 2. Qui enim eſt hodie, cujus interſit iſtam legem manere? Hoc vero uſitatius.

5. Verbum *eſt*, pro ablativis, *mea*, *tua*, *ſua*, *noſtra*, & *veſtra*, habet *meum*, *tuum*, *ſuum*, *noſtrum*, & *veſtrum*. Lib. 6. ep. 5. Puto eſſe *meum*, quid ſentiam, exponere. 2. de Fin. Si memoria forte defecerit, *tuum* eſt, ut ſuggeras.

6. *Magni*, *parvi*, *tanti*, *quanti*, in genitivo, cum *intereſt*, & *refert*. 2. ad Att. ep. 23. *Permagni* noſtra intereſt te eſſe Romæ. Ad Q. Fr. l. 1. epiſt. 1. *Parvi* refert abs te jus dici. Ulpian. ff. de furt. l. 22. *Si tanti* interfuit. Paulus ib. l. 28. *Tanti* tenetur, *quanti* Domini interfuit.

7. Cæ-

7. Cætera ejusmodi per adverbium adduntur, ut multum, permultum, plurimum interest; maxime, magnopere, vehementer refert. Sic parum, paululum, minime, tantulum, aliquantulum, tantopere, quantopere, &c. Cic. l. 12. ep. 9. *Multum* interest te venire. Id. ad Brut. ep. 9. *Quantopere* intersit opprimi Dolabellam, profecto intelligis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Quantum* pro *quanti*, apud Ciceronem invenies. Pro Mur. Ostendam alio loco, *quantum* salutis communis intersit, duos Consules esse. Pro Mil. Semper ille, *quantum* interesset P. Clodii se perire, cogitabat.

2. *Tantum* pro *tanti*, apud Plin. l. 2. c. 16. *Tantum* interest, subeant radii, an superveniant.

Tertius ordo impersonalium. Dativus post impersonale.

QUædam verba impersonalia, quorum multa *eventum*, vel *commodum* fere significant, postulant ante se nominativum, vel aliquam Orationis partem, præsertim vero infinitum, loco nominativi; post se vero dativum. Ter. Adelph. act. 5. Facite quod vobis libet. Cic. l. 16. ep. 1. Mihi placebat, ut te Lucadem deportares. Tusc. 5. Peccare nemini licet.

Accidit, debat, cidit,)
Contingit, gebat, tigit,) *accadere, avvenire.*
Eveniet, niebat, venit,)
Licet, cebat, cuit, vel licitum est, *esser lecito.*
Libet, bebat, buit, vel libitum est,)
Placet, cebat, cuit, vel placitum est,) *piacere.*
Vacat, abat, avit, *aver tempo.*

Benevertit, malevertit, cadit, conducit, confert, constat, competit, convenit, displicet, delet, expedit, incessit, incidit, liquet, obtingit, obvenit, patet, præstat, pro satius est; *restat, succedit, superest, sufficit, suppetit, superat, & suppeditat,* pro suppetit, *stat, sedet,* pro placet; *usu venit.*

Liv. l. 3. Quod beneverteret ipsi, Reique publicæ. Cic. l. 13. ep. 48. Quod tuæ laudi conducere arbitror. In Pison. Emori potius, quam servire præstat. Et lib. 9. ep. 2. Stet nobis illud, una vivere in studiis nostris. Æn. 5. Idque pio sedet Æneæ.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Quædam horum verborum personalia sunt, & utroque numero cum quovis nominativo personæ tertiæ efferuntur. Suet. in Cæs. Cætera item, quæ cuique li-

libuissent. 5. Tusc. Ut ambitioni, & quotidianis sumptibus copiæ *suppetant*. Quint. l. 1. c. 2. *Confert* admirationi multum infirmitas. Sall. Jug. Metello Numidia *evenit*. Cic. l. 9. ep. 21. Timebam, ne *evenirent* ea, quæ *acciderunt*. De Sen. Eadem mihi *usuveniunt*. Virg. Ecl. 10. Nec carmina nobis ipsa *placent*, &c.

2. *Conducet* interdum, *confert* fere semper, pro dativo rei inanimatæ admittunt accusativum cum *ad*. Cic. 1. Off. Dum consultant, conducat id, nec ne ad vitæ commoditatem. Quintil. l. 1. c. 4. Comœdia plurimum ad eloquentiam confert. Verum *confert*, dativo personæ (ut, id *mihi* confert) non jungitur.

3. Infinitum *esse*, accedente verbo, *licet*, dandi, vel accusandi casum post se postulat. Cic. Tusc. 1. Licuit *otioso* esse Themistocli, licuit Epaminondæ. Ad Att. l. 1. ep. 14. Quo in genere mihi *negligenti* esse non licet. Idem pro Flacc. Cur his per te frui libertate, cur denique esse *liberos* non licet? Ad Att. l. 10. epist. 6. Sedentes quid erimus? nam *medios* esse non licet.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Idem infinitum *esse*, cum cæteris verbis, quæ dativo gaudent, accusativum habet. Ter. Heaut. act. 1. Vobis expedit esse *bonos*. Idem Phorm. act. 5. Nostrapte culpa facimus, ut *malos* expediat esse. Non raro tamen dativo jungitur. Quintil. l. 11. c. 1. Cui esse *diserto* vacet. Liv. l. 21. Vobis necesse est *fortibus viris* esse. Hor. in Arte, *Mediocribus* esse poetis, Non Dii, non homines, non concessere columnæ. Ov. Met. 8. Vobis *immunibus* hujus esse mali datur. Simile est illud Valer. l. 3. c. 6. Sylla *chlamydato sibi* Neapoli ambulare turpe non duxit. Et l. 5. 4. Maximo tibi postea, & *civi*, & *duci* evadere contigit.

2. *Incessit* impersonale dandi, vel accusandi casum admittit. Val. Prol. Nec *mihi* cuncta complectendi cupido incessit. Liv. lib. 1. Gravior cura *Patribus* incessit. Frequentius accusativum. Liv. l. 1. Timor deinde *Patres* incessit. Et l. 24. *Ipsum* ingens cupido incesserat Tarenti potiundi. Cum præpositione. Ter. Andr. act. 4. Intelligo, unde nova religio *in te* isthæc incessit.

3. *Accidit*, *contingit*, *evenit*, *usuvenit*, & alia, quæ eventum significant, apud Oratores fere infinitum

tum respuunt, & Subjunctivo modo cum conjunctione *ut* gaudent. 3. in Ver. Accidit, ut ille eo die Lampsacum veniret. Lib. 2. ep. 1. Si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet. 2. de Or. Forte evenit, ut in Privernati essemus. 1. de Fin. Ex eo credo quibusdam usuvenire, ut abhorreant a Latinis.

Quartus ordo impersonalium. Accusativus post impersonale.

Quædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum, post se accusativum. Cic. in Brut. Decet hoc illum nescio quo modo. Lib. 2. ad Q. F. ep. 12. Te esse animo hilari, valde me juvat. Id. de Or. In quibus neque abesse quidpiam decet, neque redundare.

Decet, bat, cuit, *convenire*.
Dedecet, bat, cuit, *disconvenire*.
Delectat, bat, vit, *dilettare*.
Juvat, bat, juvit, *giovare*, *piacere*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Hæc quoque verba non raro utroque numero cum quovis nominativo tertiæ personæ usurpantur. Cic. offic. Quam te aliena deceant. Plaut. Most. Satin' hæc me vestis deceat? Sen. l. 2. Benef. Te omnia dedecent. Cic. l. 9. ep. 7. Me Status hic Reip. non delectat.

2. Verbum *oportet* accusativum post se non postulat, cum verbum sit absolutum, atque intransitivum. Quod modo nominativum aperte habet. Ter. Heaut. act. 3. Hæc facta ab illo oportebat. Cicer. pro Corn. Est aliquid, quod non oporteat, etiamsi liceat. Modo membrum orationis, loco nominativi. Phil. 7. Irritari Antonium non oportuit. Modo eleganter conjunctivum modum absque ulla conjunctiva particula. Cic. de Orat. l. 1. Ex rerum cognitione efflorescat, & redundet oportet oratio. Verum numero multitudinis usurpandum non videtur.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Fugit, *præterit*, *fallit*, *latet*, cum impersonaliter usurpantur, huc revocanda sunt. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 11. De Cæsare fugit me ad te scribere. Cic. l. 13. ep. 65. Non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse. Ad Att. 3. ep. 23. In lege nulla esse ejusmodi caput, te non fallit. Var. l. 8. de L. L. Unum genus se-

minis, quod latet sensum nostrum: alterum quod apertum. Ov. 5. Fast. Quorum me causa latebat. Plin. l. 2. c. 20. Latet plerosque. Justin. l. 31. sed res Annibalem non diu latuit. Hoc tamen verbum apud Ciceronem dativo jungi videtur. Post redit. in Sen. Ubi nobis hæc auctoritas tamdiu tanta latuit.

Quintus ordo impersonalium.

Accusativus cum præpositione ad *post impersonale.*

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum; post se accusativum cum præpositione *ad*. Cic. pro Sext. Rosc. Hoc ad me nihil attinet. Id. de Div. lib. 2. Ad rem pertinet, quomodo cælo affecto, quodque animal oriatur. Id. pro Font. Ad Rempublicam pertinet, viam Domitiam munire.

Attinet, nebat, nuit,)
Pertinet, nebat, nuit,) *appartenere.*
Spectat, tabat, tavit,)

Appendix I. gen. pro media classe.

Hæc quoque verba utroque numero, & cum quovis nominativo tertiæ personæ sæpius efferuntur. Cic. 1. Offic. Beneficia, quæ ad singulos spectant, & ad universos pertinent. Pro Sext. Ad quam suspicio maleficii pertineat.

Sextus ordo impersonalium. Genitivus ante impersonale.

QUædam verba impersonalia postulant ante se fere genitivum, vel aliquam orationis partem, præsertim infinitum; post se accusativum. Plaut. Trin. Miseret te aliorum: tui te nec miseret, nec pudet. Cic. 1. Offic. Quoad te, quantum proficias, non pœnitebit. Ad Q. Fr. l. 2. Non me hoc dicere pudebit.

Miseret, rebat, sertum est,) *aver misericordia.*
Miserescit, scebat,)
Piget, bat, guit, *rincrescere.*
Pœnitet, bat, tuit, *pentirsi, o attristarsi.*
Pudet, bat, duit, *vergognarsi.*
Tædet, bat, pertæsum est, *rincrescere.*

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Quinque hæc verba videntur quondam fuisse deponentis. Cujus rei argumento est carmen Turpilli apud Nonium. Quam matris, nunc patris non miseretur magis. Hinc illa, *misertum est, pigitum est,*

pu-

puditum eſt. Ex quibus duo illa *pigitum*, *puditum eſt*, pene obſoleverunt. Quamquam Cic. dixit Or. pro Flac. Nonne eſſe *puditum* non modo legatum, ſed Trallianum omnino dici Mæandrum? Stat. l. 7. Nec *pigitum* parvosque lares, humilesque ſubire. Hinc paſſive, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, diximus l. 1. c. 13. & 14. Colum. l. 2. c. 2. Hinc ager colono eſt *pœnitendus*.

2. Verbum *vereor* apud Veteres hujus ordinis imperſonale erat. Pac. apud Non. Nihil ne *te populi* veretur? Accies. Si tui te veretur *progenitoris*. Quos ſemel imitatus eſt Cicero de Fin. l. 1. Ariſtippi, Cyrenaicorumque omnium, *quos* non eſt veritum in voluptate ſummum bonum ponere.

3. In his ipſis verbis nominativum latere. Priſcin. lib. 8. docet ex Apollonio: v. g. Pudet me tui, hoc eſt, pudor me habet tui. Miſerere me tui, hoc eſt, miſeratio me habet tui. Crediderim potius verba hæc figurate genitivum habere pro nominativo. Nam juſta, & recta conſtructio eſt hæc. Plaut. Stich. Et me quidem hæc conditio nunc pœnitet. Figurata vero; Pœnitet me hujus conditionis. Juſta tamen exolevit, atque in ejus locum figurata ſucceſſit. Hinc locutioni ſimilis eſt illa Ciceronis. 5. de Fin. Venit mihi Platonis in mentem, ideſt, Platonis recordatio.

IMPERSONALIA PASSIVÆ VOCIS.

Pro ſuperiore ordine infimæ claſſis.

VErba imperſonalia paſſivæ vocis fiunt potiſſimum ex neutris in O, abſolutis, ut *ſtatur*, *vivitur*, *curritur*, *itur*, *ventum eſt*: Vel a plurimis tertii ordinis, ut *ignotum eſt*, *reclamatum eſt*: Vel a nonnullis quarti, & quinti ordinis, ut *ſervitur*, *egetur*: Vel ab activis ipſis ſi efferantur abſolute, ut *fletur*, *amatur*.

2. Admittunt ante ſe ablativum cum *a*, vel *ab*, tacite, cum abſolute ponuntur, ut *egetur*, *ſtatur*, intellige, *a me*: *ceſſatum eſt*, nempe *a nobis*. Vel expreſſe. 3. Off. Cum a *Conſulibus* male pugnatum apud Claudium eſſet. Id. l. 9. ep. 12. Nil eſt *a me* inſervitum temporis cauſa. Id. pro dom. ſua. *Ab univerſo Senatu* reclamatum eſt.

3. Poſt ſe habent ſuorum verborum caſus. Cic. l. 1. ep. 2. *Ejus orationi* vehementer ab omnibus reclamatum

tum est, 12. ad Att. *Huic quoque* rei subventum est a nobis. Liv. l. 1. *Siccitate* eo anno laboratum est.

4. Præter ablativum, vel ejus loco dativum, non respuunt rectum. Plin. l. 17. ep. 10. Hoc modo plantantur *punica*. Idem l. 12. cap. 13. Metitur *cardamomum*, & lib. 12. cap. 6. Totus hodie navigatur *occidens*. Quæ impersonalia *finita* sunt, ut supra diximus, & differunt a passivis, quod eorum primæ, & secundæ personæ non sunt in usu; constructione non differunt.

SCHOLION.

IMpersonalia passivæ vocis, quædam suapte natura personalia sunt, & primas, ac secundas personas passivæ vocis habere possunt, ut quæ ab activis, & quibusdam neutris quarti ordinis fiunt, dicuntur tamen impersonalia cum absolute sine ullis personis passiva voce efferuntur. Phil. 2. Ab hora tertia *bibebatur*, *ludebatur*, *vomebatur*. Ter. Andr. Act. 1. In ignem posita est, *fletur*. Vide ibi Donatum.

2. Verba vero, quorum primæ, secundæque personæ passiva voce non sunt in usu, si tertiis personis nominandi casum adjunxeris, dicuntur impersonalia *finita*, quæ certam personam *constructionis* habent. Ovid. 12. Metam. Nunc tertia *vivitur* ætas. Id in ep. Noctes *vigilantur* amaræ. Off. 1. Multa in Repub. *peccantur*. Pro Mur. Pugna acerrima est cum Rege summa contentione *pugnata*. Sallust. Jugurt. Prælium male *pugnatum* a suis: quia *vivor*, *vigilor*, *peccor*, *pugnor*, in usu non sunt.

3. Ea igitur potissimum censentur impersonalia, quæ primis, secundisque destituta personis, non admittunt nominandi casum: siquidem privantur utraque persona, & *sermonis*, & *constructionis*; nulloque certo numero, ut persona definiuntur; ideoque *infinita* appellantur, ut initio hujus capitis diximus. Plaut. Pseud. Quid agitur? *Egetur* acriter. Ter. Eun. act. 2. Quid agitur? *Statur*. Idem Adelph. act. 4. *Cessatum est* usque adhuc. Et act. 3. *Ignotum est*, *tacitum est*, *creditum est*. 6. in Ver. *Curritur* ad prætorium. Ad Att. lib. 2. ep. 1. Non *itum est* obviam, cum iri maxime debuit. Et l. 10. His *maneri* diutius non potest. Virg. l. 6. Æn. *Ventum* erat ad limen. Ib. *Itur* in antiquam sylvam. Tac. l. 1. Postquam *turbatum* in castris accepere. Et alia.

DE

DE COMMUNI OMNIUM VERBORUM CONSTRUCTIONE.

CAPUT VIII.

Pro media classe Grammaticæ.

HActenus de peculiari verborum constructione dictum est, deinceps de communi dicendum.

Status in loco.

PRÆCEPTUM I. *De genitivo communi.*

PRopria pagorum, castellorum, urbium, vel oppidorum primæ, vel secundæ declinationis ponuntur in genitivo post quodvis verbum, si interrogatio fiat per adverbium *ubi*, sive, ut alii loquuntur, cum significatur *status in loco*. Cic. Att. l. 4. ep. 11. Egnatius *Romæ* est.

2. Propriorum legem sequuntur appellativa quatuor *humi*, *belli*, *militiæ*, *domi*, quorum postremo adjungi possunt adjectiva, *meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ*. Cic. Tusc. 5. Theodori quidem nihil interest, *humi* ne, an sublime putrescat. 2. de Off. Quibuscunque rebus vel *belli*, vel *domi* poterunt, Rempub. augeant. L. 4. ep. 7. Nonne mavis sine periculo *domi tuæ* esse, quam cum periculo *alienæ*? Liv. l. 1. Salubriora credebant *militiæ*, quam *domi* juvenum corpora esse.

Genitivus, *belli*, *militiæ*, non utendum videtur, cum non sunt conjuncti genitivo *domi*; neque enim satis constat, apud probatos Scriptores illos ab hoc sejungi, Cic. Fam. lib. 13. ep. 55. Posteaquam mecum *in bello*, atque in re militari fuit. Id. ibid. ep. 16. Et *in bello* tecum fuisset.

3. Si propria tamen fuerit tertiæ declinationis, vel pluralis numeri, sexto casu utendum est. Cic. 1. de Div. *Babylone* paucis post diebus Alexander est mortuus. Ad Att. l. 9. ep. 13. Lentulum nostrum scis *Puteolis* esse. Et ad eund. l. 16. Malo cum timore domi esse, quam sine timore *Athenis tuis*.

4. Nomina insularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, ablativum cum præpositione *in* fere desiderant. Ad Att. lib. 9. epist. 6. Promitto tibi si valebit, regulam illum nullam *in Italia* relicturum.

5. *Ruri*, vel *rure*, utimur, cum hujus est loci.

 Plaut.

Plaut. Bacch. Si illi sunt virgæ *ruri*, at mihi tergum domi est. Liv. 4. Dec. Morientem *rure* eo ipso die sepelliri se jussisse ferunt. Nonnunquam additur adjectivum. Horat. l. 5. ep. 28. Interdum nugaris *rure paterno*.

6. Genitivus *domi* illa sex tantum adjectiva admittit, *meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ*. Nam cum aliis in ablativo cum præpositione *in* ponitur. Ovid. Sustinet *in vidua* tristia signa *domo*.

7. Quod idem interdum fit cum illis pronominibus. Plin. ad Cat. l. 2. Ille *in domo mea* sæpe convaluit.

8. Cum substantivis autem utroque modo copulatur. Ad Att. l. 1. ep. 9. Clodius deprehensus *domi* Cæsaris. Et ad eund. l. 2. ep. 7. Cum *in domo* Cæsaris quondam unus vir fuerit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Errant, qui putant, nomina tertiæ declinationis dativo efferri. Nam Tibur, Anxur, apud veteres, & *e*, & *i* literis ablativum habuisse videntur; legimus enim utroque modo. Ad Att. lib. 16. ep. 3. Nunc demum rescribo iis literis, quas mihi misisti convento Antonio *Tiburi*. Liv. Bel. Pun. l. 10. *Tibure* haud ita multo ante mortuis.

2. Quidam dubitant, dicendum ne sit: Marcellus natus est *Romæ*, *nobilis urbis*, an, *nobili urbe*. Cic. pro Arch. posteriore modo loquitur. Natus est Antiochiæ, *loco nobili*, & celebri quondam urbe. Idem præpositionem interposuit. Pro Rab. Neapoli, *in* celeberrimo oppido. Id. Phil. 4. Albæ, *in* urbe opportuna. Phil. l. 2. ablativo utitur, præpositione præposita. *In Nea*, oppido Troadis.

PRÆCEPTUM II. *De motu ad locum.*

SI per adverbium *quo* fiat interrogatio, videlicet cum *motus ad locum* significatur, propria pagorum, castellorum, oppidorum, urbium, accusativo sine præpositione efferuntur, cujuscunque sint declinationis, ac numeri: quibus adduntur illa duo, *rus*, & *domus*; Ad Att. l. 16. ep. 6. Epistolas *Catilinam*, Tauromenium, Syracusam commodius mittere potero. Teren. Heaut. *Domum* revertor mœstus. Idem Eun. *Rus* ibo. Cic. pro Arch. Eum *domum suam* receperunt. Curt. l. 7. Qui remissi *domos* erant. *Rura* tamen in plurali cum præpositione. Liv. l. 9. Dec. 4. Jam ubi vos dilapsi domos, & *in rura vestra* eritis, &c.

2. Nomina tamen insularum, regionum, provincia-

rum

rum, &c. accusativum cum præpositione *in*, vel *ad*, desiderant. Cic. de Somn. Scip. Cum *in Africam* venissem.

PRÆCEPTUM III. *De motu de loco, & per locum.*

SI per *unde*, vel *qua* fiat interrogatio, hoc est, si *motus de loco*, *aut per locum* significetur, in propriis pagorum, castellorum, oppidorum, seu urbium, ablativo utemur sine præpositione: quibus adjungenda illa duo, *domus*, & *rus* ad Att. l. 5. ep. 17. Accepi *Roma* sine tua epistola fasciculum literarum. Ter. Eun. Act. 4. Video *rure* redeuntem senem. Ad Att. l. 5. ep. 15. Iter *Laodicea* faciebam, cum has literas dabam in castra. Act. 5. in Verr. l. 4. Adest Legatus *domo* missus.

2. Nomina quoque verbalia interdum ejusmodi casus communes admittunt. Cæs. 1. Bell. Gall. Ut *domum reditionis* spe sublata, paratiores ad omnia pericula subeunda essent. Philip. 4. Cum capitalem, & pestiferum *Brundusio* M. Antonii *reditum* timeremus. Et cum adverbio. Ter. Eun. act. 4. sc. 5. Quid *huc reditio* est?

3. Nomina insularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, præpositionem *ex*, *si motus de loco* significetur; sin autem *per locum*, præpositionem *per* fere desiderant. In Verr. Act. 3. l. 2. *ex Sicilia* in Africam gradus imperii factus est Romanis. Liv. l. 3. Dec. 4. Dum ipse terrestri *per Hispaniam*, Galliasque itinere Italiam peteret.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Propria urbium, seu oppidorum, sæpe præpositionem recipiunt, præsertim si motus de loco, aut ad locum significetur. Ad Att. lib. 9. *A Brundusio* nulla adhuc fama venerat. De Sen. Adolescentulus miles profectus sum *ad Capuam*. Liv. l. 1. Bell. Pun. Legati Romani *ab Carthagine* in Hispaniam trajecerunt. Et alibi sæpissime. Neque solum adhibetur præpositio *ad*, cum propinquitas adsignificatur; alioqui non dixisset Cicero pro Planc. *Brundusium veni*, *vel potius ad mœnia*; satis enim fuisset, *Ad Brundusium veni*. Tyrones tamen Grammaticorum leges sequantur.

2. Propriis regionum, & insularum, interdum demitur præpositio, præcipue a Poetis, & Historicis. Æneid. 3. Ibitis *Italiam*, portusque intrare licebit.

Liv. l. 5. Dec. 5. Navigare *Cyprum* pergit. Cæs. Bel. Civ. l. 3. Cæsar cum audisset Pompejum *Cypri* visum, &c. pro Leg. Man. Africam exploravit, inde *Sardiniam* venit.

3. Certa nomina propria regionum, aut viarum, item quædam appellativa, ablativo sine præpositione eleganter efferuntur, quæ alioquin accusativo cum præpositione *per* efferenda essent. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 1. Ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter *Appia via* faceres. In Verr. act. 1. Multæ mihi a C. Verre insidiæ *terra, marique* factæ sunt. Lib. 2. de Orat. *Toto foro* volitare. Pro Planc. Iter a Vibone Brundusium *terra* petere contendi. Ter. Adelph. act. 4. Præterito *hac recta platea* sursum.

4. *Vagandi* verbum, hanc in primis elegantiam sibi vendicat. Phil. 10. Et nunc *tota Asia* vagatur, volitat, ut Rex. Ad Att. l. 14. Spero jam tuto vel solum *tota Urbe* vagari posse. Pro Font. Vagantur læti, atque erecti passim *toto foro*.

PRÆCEPTUM IV. *De dativo communi*.

Quodvis verbum admittit dativum ejus personæ, in cujus gratiam, commodum, vel incommodum, aliquid fit. Plaut. Mil. *Tibi* aras, *tibi* occas, *tibi* seris, *tibi eidem* metis. Cic. l. 16. ep. 8. Quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo *tibi*. Et l. 2. ep. 18. Si quid offenderit, *sibi* totum, *tibi* nihil offenderit.

PRÆCEPTUM V.

De accusativo, vel ablativo communi temporis.

Tempus accusativo, vel ablativo casu effertur, si per *quandiu* fiat interrogatio. Liv. l. 1. Romulus septem, & triginta regnavit *annos*. Plin. l. 7. c. 48. Masinissam sexaginta *annis* regnasse indubitatum est.

2. Sin vero per *quando* fiat interrogatio, ablativo utimur. Cic. de Arusp. Negotium magistratibus datum est *anno superiore*. Eodem utimur, cum præteritum tempus a præsenti metimur, ut Triennio ante. Ad Att. l. 10. ep. 4. Tempestatem ego quindecim annis ante prospexeram.

Appendix II. gen. pro supremæ classe.

1. Ablativus interdum, *intra*, significat, ut paucis diebus, biduo, triduo: pro intra paucos dies, intra bi-

biduum, intra triduum. Pro Mil. Clodius respondit, *triduo* illum, ad summum *quatriduo* periturum.

2. Si per *quandiu* fiat interrogatio, frequentius utimur accusativo, quam ablativo: quippe cum spatium temporis, sive tempus continuatum significetur. Cic. act. 3. in Ver. l. 2. Provinciam *triennium* obtinuisti. Et l. 15. ep. 4. *Biduum* Laodiceæ fui. Et l. 16. ep. 1. *Duas horas* Thyrei fuimus. Liv. l. 1. Regnavit Ancus *annos* quatuor & viginti.

PRÆCEPTUM VI.

De accusativo, vel ablativo spatii.

CUivis verbo apponi potest accusativus, qui distantiam loci significet. Cic. l. 16. epist. 4. ad Tiron. Is locus est citra Leucadem *stadia* viginti. Pro Sext. Rosc. Edixit, ut ab Urbe abesset *millia* passuum *ducenta*. Ad Att. l. 13. *Cubitum nullum* assiduo cursu processit. Liv. l. 7. Bell. Maced. *Mille, & ducentos passus* ibi latitudo patet.

2. Interdum ablativo Scriptores utuntur. Cæs. 1. de Bell. Gall. *Millibus* passuum sex a Cæsaris castris sub monte consedit. Id. ib. Ab exploratoribus certior factus est, Ariovisti copias a nostris *millibus* passuum quatuor & viginti abesse.

Appendix. II. gen. pro suprema classe.

1. Frequentius tamen accusativo videtur efferri spatium loci, quam ablativo. In Verr. act. 5. l. 4. Neque ab argento *digitum* discedere. Pro Dejot. Neque se a te *pedem* discessisse.

2. Ipsum quoque spatii nomen in utroque casu adhibetur. Curt. l. 5. Ædificia fere *spatium* unius jugeri absunt. Colum. l. 11. c. 3. Sulci lirarum inter se distent semipedali *spatio*.

3. Cum dicimus abesse bidui, tridui, quatridui, *iter*, aut *via*, intelligitur. Ad Att. l. 5. ep. 17. A castris aberam *bidui*. Sæpe *iter*, aut *via* exprimitur. Fam. 15. ep. 6. Aberam ab Amano *iter* unius diei. Cæsar Bell. Gall. 2. Cum bidui *viam* processissent.

PRÆCEPTUM VII. *De ablativo absoluto.*

QUibuslibet verbis addi potest ablativus absolute positus. Ad Att. l. 5. ep. 9. Quæ, *auctore te*, velle cœpi, *adjutore*, assequar. Id. ad eundem l. 14. ep. 6. Scripsi hæc ad te, *apposita secunda mensa*. De

Clar.

Clar. Orat. Ego cautius posthac historiam, *te audiente*, attingam. Mart. l. 8. *Cæsare venturo*, Phosphore, redde diem.

2. Veruntamen, cum aut nomen, aut participium ab aliquo verbo pendet, cum eo consentit. Cicer. 1. de Orat. Dum *Proconsul* in Ciliciam *proficiscens*, Athenas venissem, &c. Ib. *Cogitanti mihi*, perbeati fuisse illi videri solent, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nonnumquam, præsertim apud Historicos, absolute ponitur participium præteriti temporis sine Nomine. Liv. Bell. Maced. lib. 1. Inde Consul ad Pulvinum est progressus, nondum *comperto*, quam regionem hostes petissent. Tac. l. 2. *Audito*, castellum Lupiæ obsideri, sex legiones eo duxit.

2. Nonnunquam nomen tantum. Tac. l. 1. Juxta *periculoso*, ficta, seu vera promeret: hoc est, *Cum æque periculosum esset*. Liv. Bell. Pun. l. 8. Multi, *incerto* præ tenebris, quid aut peterent, aut vitarent, fœde interierunt: idest, *cum insertum esset*.

3. Interdum cum ablativo absoluto subauditur nominativus verbi ejusdem personæ. Cic. ad Tit. l. 16. Non potes effugere hujus culpæ pœnam, *te patrono*, hoc est, tu, *te patrono*, non potes effugere, &c. Qua ratione dici posset: Non possum effugere hujus culpæ pœnam, *me patrono*; idest, ego, *me patrono*, &c.

PRÆCEPTUM VIII.

De ablativo instrumenti, causæ, modi actionis.

Quævis verba ablativum admittunt significantem *instrumentum*. Ter. Adel. *Hisce oculis* egomet vidi. Aut *causam*, propter quam aliquid fit. Cic. ad Q. Fr. lib. 2. *Vestra culpa* hæc acciderunt. Aut *modum*, quo aliquid fit. Pro Nil. *Quonam modo* id factum feret civitas? De Sen. Sapientissimus quisque *æquissimo animo* moritur, stultissimus *iniquissimo*.

2. Modus actionis præpositionem *cum*, quæ comes dicitur, sæpe admittit. Cic. pro Cluent. Semper magno *cum metu* dicere incipio. De Orat. l. 3. *Cum febri* domum redeo. De Off. l. 1. Ira procul absit, *cum qua* nihil recte fieri, nihil considerare potest.

3. Ad *causam*, *propter quam* pertinent hæc, & his similia; ardere iracundia, dolore, studio, desiderio alicujus rei, flagrare, vel inflammari cupiditate,

te, accendi amore, odio, &c. Ter. Adel. Act. 3. Me miserum! vix sum compos animi, ita ardeo *iracundia*.

4. Hæc etiam: Gaudeo, mœreo alienis malis: madesco lacrymis: caleo febri: lætor, delector, oblector quiete. De his in ordine 5. neutrorum, & 7. deponentium.

5. *Modum actionis* cognoscimus interrogatione, *quomodo*? ut, Quomodo tulit injuriam? Æquo, iniquo animo. Cic. pro Flac. Pacem maritimam *summa virtute*, atque incredibili celeritate confecit. Sit clara, suppressa, submissa voce dicere, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ablativus instrumenti in accusativum cum præpositione *per* non ineleganter migrat. Cels. lib. 5. c. 26. De iis vulneribus, quæ maxime *per tela* inferuntur.

2. Ablativus causæ etiam præpositiones *a*, vel *ab*, *cum*, *de*, *ex*, *præ*, *pro*, nonnunquam admittit. Ter. Hecyr. Jacentes hostes *a verecundia*. Ad Q. F. l. 1. ep. 2. Certo scio, te fecisse *cum causa*. Pro Sext. Quibus Senatus *de me* gratias egit. Sall. Jug. *Ex conscientia sua* diffidenti. Cicer. pro Planc. Nec loqui *præ mœrore* potuit. Id. de Orat. *Proque eo*, quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus esset, &c.

PRÆCEPTUM IX. *De ablativo excessus*.

CUivis verbo adjungi potest ablativus rei, qua *excessus* significatur. Cic. de Clar. Orat. P. Scipio omnes *sale*, *facetiisque* superabat. 2. de Or. *Lepore*, & *humanitate* omnibus præstitit Socrates. Ter. Phorm. act. 2. Incredibile est, quanto herum anteeo *sapientia*.

PRÆCEPTUM X. *De ablativo pretii*.

QUælibet verba ablativum admittunt significantem *pretium*. Cic. in Ver. act. 4. l. 3. Senatus æstimasset *quaternis sestertiis* tritici modium. Ter. Andr. act. 2. Vix *drachmis* obsonatus est decem. Ib. Pisciculos minutos ferre *obolo* in cœnam feci. Liv. l. 3. Bell. Pun. Multorum *sanguine*, & *vulneribus* ea Pœnis victoria stetit. Cic. Phil. 2. Jam invideo magistro tuo, qui te *tanta mercede* nihil sapere docuit. Id. pro Cœl. Cujus in ædibus habitet *decem millibus*.

2. *Magno*, *permagno*, *plurimo*, *parvo*, *paululo*,

mi-

minimo, sæpe sine substantivis ponuntur. Varro *l.* 8. Piscinæ ædificantur *magno*. Act. 4. in Verr. lib. 3. *Permagno* decumas ejus agri vendidisti. Ib. Excogitare non poterat, quemadmodum *plurimo* venderet. Hor. l. 2. Sat. 2. Quæ virtus, & quanta bonis sit videre *parvo*. Ter. Eun. act. 1. Ut te redimas *minimo*, si nequeas *paululo*.

Exceptio pro media.

His tamen genitivis exceptis, *tanti*, *quanti*, *quanticumque*, *tantidem*, *pluris*, *minoris*; de quibus supra diximus ad secundum ordinem activorum. Cic. l. 10. Fam. ep. 1. Furnium nostrum *tanti* a te fieri, nec miror, & gaudeo. Juven. Sat. 7. Chysogonus *quanti* doceat. Id. *Quanticumque* domus constet. Sen. Contr. l. 5. *Tantidem* redemi patrem, *quanti* a te redemptus sum. Col. l. 1. c. 3. *Pluris* ædificamus frequentius. Plin. l. 33. c. 10. Docuit neminem *minoris* talento. 3. Off. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri, fortasse etiam *minoris*.

2. Hæc eadem in ablativum transeunt, si addantur substantiva. Liv. Bell. Punic. 2. Hic miles magis placuit, *cum pretio minore* redimendi captivos copia fieret.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Verbo *valeo*, cum ad pretium refertur, ablativum, vel accusativum amat. Plin. l. 33. c. 3. Aureus nummus percussus est, ita ut scrupulum *valeret sestertiis vicenis*. Var. de L. L. l. 4. Denarii, quod *denos* æris valebant, quinarii, quod *quinos*.

2. Huc etiam spectat *sum*, pro *valeo*, sive *æstimor*. In Verr. act. l. 5. cum in Sicilia sestertiis binis tritici modius *esset*, ad summum ternis. Ib. Doceas oportet, ternis denariis tritici modium *fuisse*.

3. Interdum his additur genitivus pretii. Plaut. Bacch. *Tanti* est, *quanti* fungus putridus. Cic. in Sall. *Tantidem* putas esse bis Senatorem, *quanti* bis Consularem? Paul. l. 33. tit. 2. ad Leg. Aquil. Sed *quanti* omnibus valet. Ulpian. l. 19. tit. 1. de act. empt. Quanto *pluris* hæreditas valeret.

DE

DE CONSTRUCTIONE VERBI INFINITI.

CAPUT IX.

Pro media classe.

Præceptum I. de infinito universe.

VErba infinita ante se accusativum, post se eosdem casus postulant, quos finita. Cic. l. 9. ep. 6. Vide nostros amicos cupere bellum. Fr. lib. 16. Malo te paulo post valentem, quam statim imbecillum videre. Ad Q. Fr. l. 3. Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Ad Att. l. 7. Vellem te in principio audivisse amicissime me admonentem.

2. Præteritum perfectum passivum, & plusquam perfectum ex infinito *esse*, vel *fuisse*, ac participio præteriti temporis supplentur, mutatis numeris, & generibus pro re, de qua agitur. Phil. 2. P. Clodium meo consilio *interfectum esse* dixisti. Pro Cluen. Injuriam ab hujus familia *factam esse* dixisti. Interdum *esse*, vel *fuisse*, omittitur. Pro Milon. Qui a se hominem occisum fateatur.

Præceptum II. futurum infiniti activum.

FOre, futurum infiniti, solum in usu est ex omnibus illis infiniti futuris, quibus Prisci utebantur, ut diximus lib. 1. c. 9. schol. 10. n. 3. & 4., jungiturque cum omnibus generibus, & utroque numero. Cic. l. 1. ep. 6. Vehementer confidit his litteris se apud te gratiosum *fore*. Et ep. 7. Spero nobis hanc conjunctionem voluptati *fore*.

2. Et in verbi *sum*, & in reliquorum verborum futuris, utimur infinito *esse*, vel *fuisse*, prout oratio postulat, & participio in *rus*, mutatis numeris, casibus, ac generibus, pro ratione orationis. Cic. Att. l. 6. ep. 4. Illum cum *futurum esse* puto, qui esse debet. Id. Phil. 8. Dixit, aliam sententiam se *dicturum fuisse*. In Verr. act. 4. l. 3. Non moleste fero, me laboris mei, vos virtutis vestræ fructum *esse laturos*.

3. Infinitum *esse* frequenter desideratur. Cic. Att. l. 8. Ego bellum fœdissimum futurum puto. Et l. 9. Vix spero, hunc mihi veniam daturum. Fam. l. 8. ep. 1. Scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Futuro infiniti activi in *rum* fixo utebantur Anti-

tiqui, nulla numeri, aut generum variatione, non secus ac futuro *fere*. Valer. Ant. Aruspices dixerunt, *omnia* ex sententia *processurum*. Gracch. Credo *inimicos* meos hoc *dicturum*. Quos imitatur Cic. in Ver. Act. 6. lib. 5. Hanc sibi *rem* præsidio sperant *futurum*. Vide Gell. l. 1. c. 7. Invariatum etiam erat infinitum in *asſere*, de quo l. 1. cap. 9. schol. 10.

2. *Fore* pro *esse* raro cum participiis in *rus* jungitur, rarius cum participiis in *tus*, & in *dus*. Cic. Att. l. 5. Deinde addis, te ad me *fore venturum*. Idem ad Brut. lib. 12. Quos spero brevi tempore societate victoriæ *copulatus fore*. Id. Att. l. 3. Quasi divinarem *fore* mihi aliquando *expetendum* studium tuum.

Præceptum III. futurum infiniti passivum.

FUturum passivum ex infinito *iri*, & voce simili supino in *um* constat, ut, *amatum iri*, *doctum iri*; omnibusque generibus, atque utrique numero attribuitur. Cic. ad Att. l. 2. ep. 20. Addit Pompejus, se prius *occisum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Et 1. de Div. Vaticinatus est, *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam sanguine.

2. In verbis deponentibus pro hoc infinito utimur participio in *rus*. Neque enim dicitur, *auxiliatum iri*, sed *auxiliaturum esse*, & cætera eodem modo.

Præceptum IV. Ratio supplendi futurum infiniti, præsertim cum verba supinis carent.

FOre, vel *futurum ut*, adjuncta verbis, *puto*, *spero*, *conjicio*, *suspicor*, *affirmo*, *video*, & aliis, quibus judicium, vel conjectura significatur, eleganter futurum infiniti tum agendi, tum patiendi modi supplent, etiamsi alioqui verba supinis non careant. Cic. ad Att. l. 16. Nunquam putavi *fore*, *ut* ad te supplex *venirem*. Fam. l. 1. ep. 6. Valde suspicor, *fore ut infringatur* hominum improbitas.

2. Hac tamen circuitione subvenitur verbis potissimum, quæ supinis carent. Tusc. 1. Spero *fore*, *ut contingat* id nobis. Id. 2. de D. Cæsar, si divinasset *fore*, *ut* in Senatu trucidatus *jaceret*. Id. l. 11. ep. 16. Me constantiæ puto *fore*, *ut* nunquam *pæniteat*. Senec. l. 2. Contr. Nunquam putavi *futurum*, *ut* pater meus liberos *odisset*. Sic dices: Credo fore, ut studeas, ediscas.

Præ-

Præceptum V. Circuitio ex præterito, & futuro miſta.

TEmpus eſt quoddam ex præterito, & futuro miſtum, in infinito modo valde uſitatum, cum de re jam præterita ita loquimur, ut erat futura, ſi aliquid, quod fuit, non fuiſſet: & contra. Cic. de Fato. Puto, etiamſi Icadius tum in ſpelunca non fuisset, ſaxum tamen illud *caſurum fuiſſe*. Id. l. 3. ep. 9. Sic ſtatue, me eadem *ſenſurum fuiſſe*, ſi mihi omnia integra fuiſſent. Et l. 4. ep. 9. Eum magis communem cenſemus in victoria *futurum fuiſſe*, quam incertis rebus fuiſſent. Act. 2. in Verr. l. 1. Ut perſpicuum ſit, nunquam illos in eum locum *progreſſuros fuiſſe*.

2. Quod ſi verba ſupinis deſtituantur, licebit ne ita loqui: *Puto futurum fuiſſe, ut diſceres, niſi ceſſator, ac negligens fuiſſes?* Nondum, quod meminerim, apud veteres hoc loquendi genus inveni .... *Puto futurum fuiſſe, ut diſceres, refelleres, repoſceres ....* tum dicam, cum apud bonos auctores legero. Itaque doctiorum eſto judicium. Illa præterea circuitio ex præterito, & participio in *dus*, an huc ſpectet, iidem judicabunt. *Credo Rempub. a Catilina funditus evertendam fuiſſe, niſi M. Tullius ejus nefarios conatus compreſſiſſet*. Qui voces in ſyllabas *dus*, & *dum* exeuntes neceſſitatem, officiumque potius, quam futurum tempus, adſignificare docent, non facile id concedent: quorum ſententiæ libenter accedimus interim dum veterum exempla non ſuccurrunt. Quare dicam potius: *Credo Catilinam Rempub. funditus fuiſſe everſurum, niſi M. Tullius*, &c. Hæc Alvarus in ſuis Commentariis, ubi de conſtruct. Verbi infiniti. Quibus addi poteſt.

3. Si Verbum paſſive efferendum ſit, circuitione uti poſſumus. Cæſ. Bell. Civ. 3. Niſi nuntii de Cæſaris victoria eſſent allati, exiſtimabant plerique, *futurum fuiſſe, ut oppidum amitteretur*. Si vero paſſive efferendum non ſit, & ſupino careat; vel ad aliud verbum, quod illo non careat, confugiendum eſt, vel evitandus modus infinitus.

5. Verumtamen, cum tempus præteritum imperfectum eadem ratione per infinitum modum efferendum eſt, ſatius videtur uti conjunctivo modo, interpoſito verbo, *credo*, aut *opinor*, ſic: Cautius, credo, viverent homines, ſi cogitarent, ſe brevi morituros. Si Romæ nunc eſſes, valeres, opinor; multo melius, quam

quam vales. Cic. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus, &c.

Præcep. VI. Infinita cum quibus verbis copulentur.

VErbis, *soleo*, *incipio*, *debeo*, *cœpi*, *desino*, *possum*, quæ dicuntur servilia, & similibus, *queo*, *nequeo*, adduntur infinita. Cic. pro Rosc. Com. Qui mentiri solet, pejerare consuevit. Tusc. 5. Huic incipio sententiæ diffidere.

2. Infinito etiam junguntur verba, quibus voluntatis prosecutio significatur: ut *volo*, *malo*, *cupio*, *aveo*, *appeto*, *expeto*, *exopto*, *gestio*, *affecto*, *audeo*. Aut contra voluntatis fuga: ut, *nolo*, *recuso*, *respuo*, *fastidio*, *horreo*, *erubesco*, *verecundor*. 2. Et verba incipiendi: ut *incipio*, *aggredior*, *ordior*, *exordior*, *adorior*, *ingredior*, *instituo*, pro incipio. 3. Et perseverandi: ut *persevero*, *persisto*, *pergo*, idest persevero, *consuesco*. Aut contra desinendi: ut *desino*, *absisto*, *mitto*, *omitto*, *cesso*, pro desino. 4. Verba item conandi, ut *coner*, *nitor*, *laboro*, *molior*, *studeo*, *contendo*, idest, conor, & his similia, *cogito*, *meditor*, *disco*. 5. Et recordandi: ut *memini*, *recordor*, *reminiscor*. Aut contra: ut *obliviscor*. 6. Alia etiam, ut festinandi, aut morandi, *propero*, *maturo*, *moror*, *supersedeo*, &c. 7. Aut quæ animi decretum significant: ut, *statuo*, *decerno*, & alia.

3. Contra ferme respuunt apud Oratores infinitum, & conjunctivum cum particula *ut* desiderant verba petendi; ut, *peto*, *posco*, *postulo*, *flagito*, *efflagito*, *exigo*. 2. Et instandi: ut 2. *insto*, *insisto*, *contendo*, *urgeo*. 3. Et precandi: ut, *precor*, *oro*, *exoro*, *rogo*, *imploro*, *obsecro*, *obtestor*. Et impetrandi: ut, *impetro*, *consequor*, *assequor*. 4. Et suadendi, ut, *suadeo*, *hortor*, *moneo*, cum compositis. Et contraria: ut, *dehortor*: &c. Et imperandi: ut, *impero*, *mando*, *præcipio*, *negotium do*, *sancio*, *edico*: ac permittendi; ut, *permitto*, *sino*, *concedo*, &c. 5. Et faciendi: ut, *facio*, *ago*, *curo*, *operam do*. Cic. l. 17. ep. 2. Cura, ut valeas. Id. ad Att. l. 7. ep. 1. Feci, atque effeci omni obsequio, ut neutri illorum esset quisquam me carior. 6. Verba quoque conandi: ut, *contendo*, *nitor*, *laboro*, *elaboro*, frequenter cum *ut* particula usurpantur: *volo*, sæpius: *exopto*, rarius: *opto*, fere semper.

Appendix II. gen. pro media classe.

1. *Suadeo*, *admoneo*, *censeo*, *puto*, & similia elegan-

ganter etiam cum participali in *dus* junguntur. Cicero pro Archia. Nisi mihi ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnopere *expetendum*, Orat. 2. in Rul. Non eos in Deorum numero *venerandos* a nobis, & colendos putatis?

2. Futurum infiniti præcipue his verbis gaudet, *auguror*, *ominor*, *polliceor*, *promitto*, *spero*, ac cæteris ejusdem generis. Cic. Fam. l. 16. ep. 21. Te buccinatorem fore existimationis meæ polliceris.

3. Amphibologia, geminatione facta, solvitur ablativo, ut illud: *Lachetem* audivi percussisse *Demeam*; fiat: *A Lachete* percussum *Demeam*. Quint. l. 7. c. 9. Si vero passivum a verbo formari nequeat, solvitur mutatione verborum, ut: Vidi *canem* insectari *lupum*; dic, *A cane lupum* exagitari.

Præceptum VII. de verbis servilibus, solet, incipit, *&c. cum infinito.*

SOlet, *incipit*, *debet*, *cœpit*, *desinit*, *potest*, cum infinitis verborum impersonalium adjunguntur, nominativum celant, eorumque naturam induunt, & constructionem sequuntur. Cicero de Arusp. resp. Cujus auctoritatis neminem posset pœnitere. 11. ad Att. ep. 15. Hic manere diutius non potest. Id. Non potest jucunde vivi, nisi cum virtute vivatur. 2. ad Att. Solet eum, cum aliquid furiose facit, pœnitere. Cæs. 2. Bell. Gall. Pugnatum est, ut a viris fortibus pugnari debuit. Justin. lib. 12. Pigere eum facti cœpit. Sen. ep. 40. Si te pudere desierit.

2. Sex eadem verba, *soleo*, *incipio*, *debeo*, *cœpi*, *desino*, *possum* (quibus alia duo quidam addunt, *queo*, & *nequeo*), si cum infinitis verborum personalium copulentur, personalia sunt ipsa quoque, casusque proprios etiam rectos postulant. Cic. 3. de Or. Cum essemus ejusmodi, quod vel pueri sentire poteramus, &c. Idem de Sen. Possum nominare ex agro vicino rusticos Sabinos. Virgil. Ecl. 10. Solet esse gravis cantantibus umbra. Cic. 3. in Catil. Cum pontem Legati Allobrogum ingredi inciperent. Ad Attic. Debebunt Pompejum hortari, ut fit amicus. Sallust. Catil. Cœpere se quisque magis extollere. Ter. Heaut. Desine Deos, uxor, gratulando obtundere. Quæ verba propterea *famularia* dicuntur, sive *servilia*, quod verbis impersonalibus impersonaliter, personalibus personaliter adhæreant, & quasi famulentur.

3. Ver-

3. Verba, *volo*, *malo*, *nolo*, nunquam fiunt impersonalia. Cic. pro Lig. A te ignosci nemini vellent. Cur. lib. 4. Malo, me fortunæ pœniteat, quam victoriæ pudeat. Eodem modo dices: Velim vos negligentiæ pœniteat: Nolim me laboris tædeat: Mallem, hujus te sceleris puderet: & cætera eodem modo.

4. *Debeo*, cum infinito nunquam passiva voce usurpatur. Neque enim dices: Hoc debetur facere, vel fieri: sed, hoc debet, aut oportet fieri; vel potius, faciendum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Verbum *incipio*, etiam transitivum sine infinito reperitur. Ter. Heaut. act. 5. Neque, quod principium incipiam ad placandum, scio. Liv. l. 9. Armatos, cum ab neutris prælium incipitur, nox oppressit. Absolute etiam usurpatur. Virg. l. 3. Æn. Vix prima inceperat æstas. Quintil. lib. 2. c. 8. Optime institutum est, ut ab Homero, atque Virgilio lectio inciperet. Idem lib. 6. Optime incipitur a longis.

2. *Cœpi*, & *desino*, cum infinitis passivis modo activa, modo passiva voce in præteritis usurpantur. Liv. lib. 2. Plebi injuriæ a primoribus fieri *cœpere*. Plin. lib. 2. Turres bellicis temporibus *desiere* fieri. Liv. lib. 3. Contemni *cœpti erant* a finitimis populis. Cic. in Brut. Veteres orationes post nostras a plerisque legi *sunt desitæ*. Idem 2. de Offic. *Desitum est* videri quidquam in socium iniquum.

3. Verba *possum*, *queo*, & *nequeo* passiva voce in tertiis personis, *potestur*, *quitur*, *nequitur*, tanquam obsoleta, vitanda jam sunt: de quibus diximus lib. 1. c. 12. in Anomalis *possum*, & *queo*, schol. 2. & 7.

DE CONSTRUCTIONE GERUNDIORUM.

C A P. X.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum primum.

Gerundia, seu participalia, quæ passionem non significant, casus suorum verborum admittunt, ut: Tempus est obliviscendi injuriam, ignoscendi inimicis, coercendi cupiditates, abstinendi maledictis.

Præceptum II. gerundia in di.

Gerundiis in *di* adduntur substantiva, *amor*, *causa*, *copia*, *cupiditas*, *cura*, *facultas*, *finis*, *mos*, *ra-*

ratio, *ſtudium*, *tempus*, & alia quamplurima. Cic. de Sen. Equidem efferor *ſtudio* patres veſtros, quos colui, & dilexi, *videndi*. 10. ad Att. Sit jam aut *finis* omnino *deplorandi*, aut moderatio.

2. Item nonnulla adjectiva; ut, *cupidus*, *avidus*, *ſtudioſus* addiſcendi; *conſuetus*, *inſuetus*, *inſolens* navigandi; *peritus*, *imperitus*, *gnarus*, *ignarus* dicendi; *doctus*, *ſciens*, *neſcius*, *inſcius* adulandi; *certus* eundi, *timidus* moriendi. Cic. 2. de Orat. Sum *cupidus* te *audiendi*.

Appendix II. gen. pro ſupremo claſſe.

1. Gerundia in *di* interdum genitivum multitudinis pro accuſativo admittunt. Cic. 2. de Divin. Doleo, tantam Stoicos noſtros Epicureis irridendi *ſui* facultatem dediſſe. Plaut. Cap. Nominandi tibi *iſtorum* erit magis, quam edendi copia. Vide l. 1. c. 9. ſchol. 13.

2. Infinita nonnunquam pro his gerundiis cum ſubſtantivis nominibus, præſertim apud Hiſtoricos, Græcorum more, junguntur. Cæſ. 7. Bell. Gall. *Conſilium* cepit, omnem a ſe equitatum noctu *dimittere*. Liv. lib. 30. *Tempus* eſt aut pacem *componi*, aut bellum naviter *geri*. Cic. etiam in Top. Sed jam *tempus* eſt ad id, quod inſtituimus, *accedere*.

3. Id vero Poetis, qui Græcos imitantur, ſolemne eſt; ut: Amor caſus *cognoſcere* noſtros. Æn. 2. Nec ſit mihi cura *mederi*. Eclog. 8. Glandes nunc *ſtringere* tempus. Georg. 1. & alibi. Vid. lib. 2. cap. 9. ſchol. 13.

4. Nec minus frequenter apud eoſdem junguntur adjectivis; ut: *Cantare* periti Arcades. Ecl. 10. Certa *mori*. Æn. 4. Doctus ſagittas *tendere*. Hor. l. 11. od. 19. Timidus *perire*. l. 4. od. 9. & aliis.

Præceptum III. gerundia in dum.

GErundiis in *dum* præponuntur præpoſitiones *ad*, *ob*, *inter*. Cic. 5. Tuſc. Conturbatus animus non eſt aptus *ad exequendum* munus ſuum. Idem act. 3. in Verr. l. 2. Quanto iſtud flagitioſius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam *ob abſolvendum* acceperis, condemnare? Liv. lib. 2. Ipſe *inter ſpoliandum* corpus hoſtis, veruto percuſſus, inter primam curationem expiravit.

5. Præponitur & *ante*, ſed rarius, & fere apud Poetas. Georg. 3. *Ante domandum* ingentes tollunt animos.

3. Præpoſitio *ad* cum gerundio in *dum* frequenter ſequitur verba motus. Cic. 3. de Orat. Nunc contra ple-

plerique ad honores adipiscendos, & ad Remp. gerendam nudi *veniunt*, atque inermes. Liv. lib. 2. *Mittunt* ad oppugnanda castra.

4. Idem adjectiva *facilis*, *difficilis*, *paratus*, *promptus*, *expeditus*, *idoneus*, *aptus*, *segnis*, *vehemens*, & horum similia. Cic. 1. de Fin. Neque me *segniorem* ad respondendum reddidisti. Pro Leg. Man. Hic locus ad agendum *amplissimus*, ad dicendum *ornatissimus* est usus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Cum verbis motus Poetæ, Græcorum more, infinita conjungunt. Æn. lib. 1. Non nos aut ferro Lybicos *populare* Penates venimus. Hor. l. 1. od. 2. Proteus pecus *egit* altos visere montes. Ter. Phor. act. 1. Vultis *eamus* visere? & alibi passim.

2. Sæpe cum dictis adjectivis *facilis*, *difficilis*, &c. Hor. lib. 1. ep. 16. Fons rivo date nomen *idoneus*. Idem lib. 3. od. 21. *Segnes* nodum solvere Gratiæ. Et l. 1. od. 6. *Conjurata* rumpere nuptias. Virg. Ecl. 7. Respondere *parati*. Quæ peculiaria sunt Poetarum.

3. Adjectivum *paratus* etiam ab Oratoribus infinito jungitur. Cic. pro Quint. id quod *parati* sunt facere. Idem lib. 15. ep. 4. Invidiam, & pericula subire *paratissimus* fueris.

PRÆCEPTUM IV. *Gerundia in* do.

Gerundia in *do* modo sine præpositione in oratione adhibentur. Cic. Attic. 13. *Plorando* defessus sum. Modo præpositiones, præsertim, *a*, vel *ab*, *in*, *de*, assumunt. Tusc. 3. *Ab invidendo* recte invidentia dici potest. Lib. 2. ep. 1. Etenim quis est tam *in scribendo* impiger, quam ego? Ad Att. l. 9. ep. 1. Tu quid cogites *de transeundo* in Epirum, scire sane velim.

2. Nonnunquam admittunt *pro*, *cum*, *e*, vel *ex*. Plaut. Auful. Heus, senex, *pro vapulando*, hercle abs te mercedem petam. Quintil. lib. 1. c. 5. Scribendi ratio conjuncta *cum loquendo* est. Terent. Adelph. act. 5. Id non fieri ex vera vita, sed *ex assentando*, indulgendo, & largiendo.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Gerundia quoque in *do* cum verbis motus conjunguntur. Cic. de clar. Orat. Iidem *traducti* a disputando ad dicendum inopes reperiuntur.

2. Gerundia in *do*, & *dum*, quibus præpositio adjuncta est, raro sequitur casus verbi. Var. de re rust.

lib.

lib. 3. c. 9. In supponendo *ova* observant, ut numero sint imparia. Cic. l. 5. ep. 17. Nullo loco deero ad levandum *fortunam* tuam. Multo tamen & venustius, & frequentius, variato, adjectivorum more, gerundio, passive usurpantur. Cic. 5. in Verr. Si ubertas *in percipiendis fructibus fuit*, consequitur utilitas *in vendendis*. Id. de Sen. Xenophontis libri *de tuenda re familiari*. Idem lib. de Leg. Quanta instrumenta habeat *obtinendam*, *adipiscendamque sapientiam*. Vide infra Præceptum 6.

3. Gerundia in *do*, dandi casu, activa significatione, perquam raro sequitur casus verbi; quale illud Plaut. Epid. act. 4. sc. ult. *Epidicum* quærendo operam dabo. Quod non videtur imitandum. Potius igitur, variatis, adjectivorum more, gerundiis, ea jungentur tum verbis, quæ dativum poscunt: ut, *studeo*, *operam do*, *præficio*, *sufficio*, *satis sum*, *præsum*, *intersum*, & aliis. Plin. l. 13. c. 12. Nimia Augustæ (*chartæ*) tenuitas *tolerandis* non sufficiebat *calamis*. Liv. l. 2. Interjecto spatio, quod *supplendo exercitui* satis esset. Tum etiam nominibus, quæ eundem casum requirunt: ut, *aptus*, *bonus*, *deditus*, *habilis*, *idoneus*, *intentus*, *impar*, *par*, *utilis*, &c. Colum. l. 1. c. 9. Dummodo *perpetiendo labori* sit idoneus.

4. Interdum nomina, a quibus ejusmodi pendent gerundia, eleganter non exprimuntur. Cic. ad Attic. 13. ep. 10. Solvendo non erat. Liv. l. 30. Quæ restinguendo igni forent, reportantes. Idem l. 4. Sitne aliquis plebejus ferendo magno honori. Quibus, aliisque locis, subauditur *par*, *impar*, *utilis*, aut quid simile.

5. Poetæ, Græcos imitantes, pro gerundio in *do* sæpe utuntur infinito. Ecl. 5. Boni calamos *inflare*. Geor. 1. Felix *ponere* vites. Hor. l. 1. od. 3. Audax omnia *perpeti*. L. 4. od. 8. Solers hominem *ponere*: idest, inflandis calamis, ponendis vitibus, in perpetiendis omnibus, in ponendo, seu formando homine.

Præceptum V. De gerundiis passivis.

Gerundia, quæ passionem significant, nullum post se casum admittunt, Justin. l. 37. Arymbas Athenas erudiendi gratia missus. Quintil. l. 2. c. 3. Memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur. Plin. l. 34. c. 15. Rubens ferrum non est habile tundendo. Id. l. 31. c. 6. Aqua bituminata, aut nitrosa utilis est bibendo. Sallust. Jug. Pauca supra repetam, quo ad cognoscendum omnia illustria magis, magisque in aper-

ro sint. Var. l. 1. de re rust. c. 20. de novellis juvencis. Diebus, inquit, paucis erant mansueti, & ad domandum proni. De his vide etiam l. 1. c. 9. schol. ult.

Præceptum VI. De ratione variandi genitiva, sive de gerundivis.

GErundia, quæ accusativo gaudent, fere elegantius, more adjectivorum, ad hunc modum efferuntur: Pompejus studiosus fuit Rempub. defendendi, civesque servandi: Pompejus studiosus fuit Reipublicæ defendendæ, civiumque servandorum: ita ut gerundii casus maneat, servato tamen genere, ac numero accusativi, quæ *gerundiva* dicuntur a quibusdam. Cic. Phil. 4. Princeps *vestræ libertati defendendæ* semper fui. Idem l. 2. ep. 4. Hoc quidquid attigi, non feci *inflammandi tui* causa, sed *testificandi amoris mei*. Id. l. 13. epist. 12. Animum tuum promptum, & alacrem perspexi *ad defendendam Rempublicam*. Id. l. 5. ep. 16. *Eventis aliorum memoria repetendis*, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Liv. lib. 7. Prælia *de occupando ponte* crebra erant.

Appendix II. gen. pro media classe.

1. Hæc verba, *do*, *loco*, *conduco*, *redimo*, *mando*, *curo*, *habeo*, *trado*, *attribuo*, *præbeo*, *relinquo*, *suspicio*, *depono*, *objicio*, *propono*, *sumo*, *assumo* & similia, gerundivi accusativis juncta, præpositionem respuunt. Cic. 4. in Catil. Attribuit cives *interficiendos* Gabinio, Urbem *inflammandam* Cassio, totam Italiam *diripiendam* Catilinæ. Id. l. 1. ep. 9. Quos libros ad te *perferendos* curabo.

2. Eadem, resumpta præpositione, per gerundium efferri possunt: ut, Attribuit Gabinio cives *ad interficiendum*, &c. Cic. pro Dom. Cum alteri Syriam, pacatissimasque gentes *ad diripiendum* tradidisset.

3. Eadem Poetæ infinito jungunt. Æn. 1. Dederatque comas *diffundere* vento. Et l. 9. Moriens dat *habere* nepoti. Cicero etiam, ut ad Att. lib. 2. ep. 22., dixit: De Rep. nihil habeo ad te *scribere*.

Præceptum VII. participale verbum in dum.

VErbum participale in *dum*, accedente verbo substantivo, dativum postulat omnibus verbis communem. Liv. Bell. Pun. 1. Hic *vobis* vincendum, aut moriendum, milites est.

2. Præter dativum communem, etiam casum sui verbi admittit. Tusc. 2. Tuo tibi judicio est utendum. *Tibi* casus est communis: *Tuo judicio*, proprius verbi.

3. Si tamen casus verbi fuerit Accusativus, mutabitur Participale Activum in Passivum, hoc modo: Petendum est tibi pacem, petenda est tibi pax: Timendum est nobis pœnas æternas, timendæ sunt nobis Pœnæ æternæ.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Prisci etiam Activo usi sunt cum Accusativo. Lucr. l. 1. Æternas quoniam *Pœnas* in morte *Timendum*. Veteres imitatus est Virg. l. 11. Æn. Alia arma Latinis quærenda, aut *pacem* Trojano ab rege *petendum*. Quod dicendi genus carmini magis, quam solutæ orationi concesserim. Quanquam & Varo eo non semel utitur, ut l. de re rust. Singulis (inquit) ubi pariant, *faciendas aras* quatuor. Id. l. 2. c. 16. In futura *dandum* potius *hordeaceos*, quam triticeos panes.

DE SUPINORUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XI.

Pro Media Classe Grammaticæ.

Supinum in UM amat verba, quæ motum adsignificant. Ter. Phorm. Percontatum ibo. Id. Heaut. Abi deambulatum. Liv. l. 2. Coriolanus damnatus absens, in Volscos exulatum abiit.

2. Ante se nullum, post se suorum verborum casus habent. Cæs. bell. Gall. l. 1. Legatos ad Cæsarem mittunt rogatum *auxilium*. Ter. Phor. Me ultro accusatum advenit. Id. Eun. Nutricem accersitum iit. Quæ tamen Poetæ per infinita interdum efferunt. Stat. Syl. 4. Forsitan Ausonias ibis frænare cohortes.

PRÆCEPTUM II. *Supina in U.*

Supina in U fere passivæ significationis sunt sine casu, adhærentque nominibus adjectivis. Cic. 7. ad Attic. Quod optimum *factu* videbitur, facies. Id. Phil. 4. O rem non modo visu fœdam, sed etiam auditu.

2. His vero adjectivis Supina in U junguntur frequentius, *Absurdum*, *Acerbum*, *Arduum*, *Asperum*, *Credibile*, *Crudele*, *Difficile*, *Dignum*, *Dulce*, *Durum*, *Facile*, *Fœdum*, *Grave*, *Horrendum*, *Incredibile*, *Indignum*, *Infandum*, *Inutile*, *Jucundum*, *Lepidum*, *Leve*, *memorabile*, *mirabile*, *mirandum*, *mirum*, *molestum*, *necessarium*, *nefarium*, *obscœnum*, *optimum*, *pessimum*, *pulchrum*, *rarum*, *speciosum*, *suave*, *terribile*, *turpe*, *utile*. Et his substantivis, *fas*, *nefas*, *opus*. Cic. l. 1. ep. 7. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate: *difficile dictu est*

de singulis. Id. l. 9. ep. 22. Nihil obscœnum, nihil *turpe dictu*.

3. Aliis adjectivis eleganter infinita junguntur, ut, æquum, laudabile, pium est miseris opem ferre. Ad Att. l. 3. ep. 2. Pro patria, & in patria mori præclarum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Pro supinis in *u* Poetæ utuntur infinito, Ecl. 9. Erat tum dignus *amari*, idest, amatu, vel qui amaretur, sive ut amaretur. An autem supina in *u* active interdum significent, diximus l. 1. cap. 9. schol. 13.

DE PARTICIPIORUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XII.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I. De participiorum casibus.

PArticipia eosdem casus habent, quos verba, a quibus proficiscuntur. Ad Att. lib. 2. ep. 1. *Eunti mihi Antium*, & gladiatores Metelli cupide relinquenti venit obviam tuus puer. Curt. l. 9. Is Regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis ejus daturus occurrit. Cic. pro Mil. Diu vexari a perditissimis civibus; per vos recreemur. Lib. 15. ep. 4. Admonendum potius te a me, quam rogandum puto. Ov. in Ib. Fictum exsecrantia nomen Vota. Liv. dec. 1. l. 1. Ancus ingenti præda potitus Romam redit.

2. Participia passiva præteriti temporis si in nomen non transeunt, frequentius ablativo adhærent apud Oratores. Cic. Act. 3. in Verr. l. 2. De rebus *ab isto* cognitis dicere desistamus. Cum vero fiunt nomina, etiam dativo gaudent. Cic. de Senect. Sperare videor Scipionis amicitiam, & Lelii notam *posteritati* fore. De Arusp. resp. *Maribus* non invisa solum, sed etiam inaudita sacra pervertit. Hujus generis sunt, *notus*, *cognitus*, *perspectus*, *exploratus*, *compertus*, *optatus*, *dilectus*, *spectatus*, *probatus*, *acceptus*, *despectus*, *contemptus*, *neglectus*, *auditus*, *visus*, &c. Ex his composita, *incognitus*, *inauditus*, *invisus*, &c.

3. Futuri quoque temporis passiva, etsi in nomen non transeant, dativum interdum habent, more Græcorum. Cic. 1. de Or. Gerendus est *tibi* mos adolescentibus. Ter. Andr. act. 1. Restat Chremes, qui *mihi* exorandus est. Sed frequentius ablativum. Cic. l. 1. ep. 7. Non putabam *a me* scribenda esse publice.

4.

4. Verba quædam deponentia, eaque omnia, quæ accuſativo junguntur, præter participia ſignificationis activæ, habent participalia in *dus* paſſivæ ſignificationis, quæ cum verbo ſubſtantivo neceſſitatem, officium, aut dignitatem adſignificant; & eleganter pro *oportere*, *debere*, ſeu *dignum eſſe*, uſurpantur. Cic. 1. Offic. In adeundis periculis conſuetudo *imitanda* medicorum eſt; hoc eſt, *imitari oportet*. Id. l. 5. ep. 18. Egomet, qui conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum; ideſt, *conſolatione dignus ſum*. Or. 2. in Rull. Non eos in Deorum numero venerandos a nobis, & colendos putatis? hoc eſt, *coli debere*. Id. l. 12. ep. 23. Ad te non ulciſcenda ſunt, etiamſi non dolenda. (Nam *doleo* etiam accuſativo jungitur. Vide 5. Ord. Neut.) Et l. 1. ep. 9. Ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus. Sic etiam, *ſequendus*, *proſequendus*, *alloquendus*. Sic *cohortandus*, *metiendus*, & omnia communia. Sic *arandus*, *fodiendus*, & neutra quarti ordinis, & alia.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Utendus*, *abutendus*, *fruendus*, *perfruendus*, *veſcendus* paſſive etiam reperiuntur, quod olim accuſativum admitterent. Vide 7. Ord. Depon. Ter. Heaut. Quod illa ætas magis ad hæc *utenda* idonea eſt. 2. Tuſc. Et graviter feras, quod utendum acceperis, reddidiſſe. Suet. in Gal. c. 14. His ſe *abutendum* permiſit, & tradidit. 1. de Fin. *Fruenda* etiam eſt ſapientia. 1. Offic. *Ad perfruendas* voluptates. 2. de Nat. Deor. Quod erat *ad veſcendum* hominibus, apta. Sic, *vir mihi carendus*, apud Ov. ep. 1. Propterea quod olim *careo* accuſativo jungebatur. Plaut. Curt. *Id*, quod amo, careo.

2. Ab imperſonalibus tria illa remanent, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, ut diximus l. 1. cap. 13. ſchol. 3.

3. Quædam verba activa participium habent præteriti temporis, paſſiva voce, activa ſignificatione, ut *oſus*, a priſco *odio*, hinc *exoſus*, *peroſus*, cum accuſativo. Curt. lib. 8. Patrios mores exoſus es. Liv. l. 3. Plebs Conſulum nomen peroſa erat. *Oſus* eſt apud Plautum Amphitr. Inimicos ſemper oſa ſum. Et Gell. l. 4. c. 8. Oſus cum morum cauſa fuit. Sic *pertæſus* ignaviam ſuam. Suet. in Cæſ. c. 7. a priſco *pertædeo*. Quamvis hoc etiam jure ſuo genitivo giungi poſſit, Tac. l. 15. Lenitudinis eorum pertæſa.

4. A prandeo etiam *pransus*, & *impransus*, active: a cœno, *cœnatus*, & *incœnatus*. Quintil. l. 1. c. 4. Pransus, utque potus diversum valent, quam indicant. Cic. pro Mil. Adde inscitiam *pransi*, & *poti* ducis. 2. ad Att. ep. 16. *Cœnato* mihi epistola est reddita. *Potus* vero, & *juratus* ab activis *poto*, *juro*, tum active, tum passive. Cic. lib. 7. ep. 22. Etsi domum bene *potus* redieram. De clar. Or. Sanguine tauri *poto*. Plaut. Amph. *Injurato* plus credet mihi, quam *jurato* tibi. Cic. l. 3. Off. Quod *juratum est*, id observandum est. Ov. ep. 2. Nec te *jurata* reducunt Numina.

5. Nonnulla participia præteriti, vel futuri temporis passiva significatione a verbis neutris, ut, Morte *obita*: Cic. pro Sex. Mors omnibus *obeunda*. Pro Cluent. *Evigilata* consilia. Ad Att. l. 9. *Vigilandæ* noctes. Quintil. l. 11. c. 3. In stylo *properato*. Idem l. 19. c. 3. *Festinati* honores. Plin. Paneg. & alia. Quæ tamen, & ejusmodi verba, cum in accusativum transeunt, aliis censentur activa, sicut & neutra omnia quarti ordinis, quæ ad res mutas pertinent.

6. Huc spectat illud Ciceronis l. 16. ep. 12. Omnia velles mihi *successa*: *Succedere* autem est, *feliciter evenire*. Huc multa in *tus*, præsertim apud Poetas; ut *erratus*, *roratus*, *sudatus*, &c. Multa quoque in *dus*, ut *dolendus*, *carendus*, de quibus diximus *dormiendus*, *regnandus*, *sonandus*, & alia, quibus non sine exemplis, ac delectu utendum.

Præceptum II. participia facta nomina.

PArticipia in *ans*, vel *ens* interrogandi casu gaudent, cum fiunt nomina. Ter. Phorm. Herus liberalis est, & fugitans *litium*. Cic. Att. l. 9. Boni cives, amantes *patriæ*. Sallust. in Catil. Corpus patiens inediæ, vigiliæ, algoris. Lib. 1. ad Q. Fr. Fert graviter homo & mei amantissimus, & suæ dignitatis retinens, &c.

2. Nonnulla etiam præteriti temporis, ut *consultus*, *doctus*, *profusus*, *expertus*. Cic. Philipp. 9. Neque enim ille magis *juris consultus*, quam *justitiæ* fuit. Plin. l. 25. c. 2. Lenæum Grammaticæ artis doctissimum. Sallust. Catil. Alieni appetens, profusus sui. Liv. Bell. Maced. 10. Servitutis, indignitatisque homines expertos adversus notum malum imitatos esse. Horum quædam liberius a Poetis, & Historicis videntur usurpari.

3. Participia pleraque præsentis, præteritique tempo-

poris, quando nominum naturam inducunt, more eorum comparantur. Cic. l. 1. ep. 1. Neque prudentiorem quemquam esse judico, neque amantiorem tui. Id. l. 16. ep. 2. Ad nos amantissimos tui veni. Ad Att. l. 6. ep. 1. Nihil illo regno spoliatius, nihil Rege egentius. Et l. 21. ep. 1. In tua erga me perfectissima benevolentia. In Verr. l. 5. Hæc tu omnium mortalium profligatissime, ac perditissime cum scires, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Participia raro suum casum retinent, cum comparantur. Cic. tamen dixit l. 12. ep. 16. ad Cornif. Habeas eos *a me* commendatissimos.

2. Illa, *scitus vadorum*, *victus*, *erectus*, *falsus animi*, poetica sunt. *Eruditus*, cum genitivo nondum legi apud idoneos Auctores, sed cum ablativo, quem casum a suo verbo accipit. Cic. in Brut. D. Brutus erat cum *litteris* Latinis tum etiam Græcis, ut temporibus illis, *eruditus*. *Doctus* item cum ablativo eleganter jungitur. Ib. Non tam in dicendo admirabiles, quam *docti* & Græcis *litteris*, & Latinis.

3. *Peritus* frequentissime genitivo jungitur, quod quidem a *perio*, prisco verbo deducunt. Cic. in Brut. Cœlius juris valde peritus. Idem tamen pro Cluentio ablativo usus est. Quis C. Octavio ingenio prudentior, *jure* peritior? Apud eundem, & apud Cæs. *usu* peritus.

4. Hæc tria, *eruditus*, *doctus*, *peritus*, interdum præpositionem *ad* cum accusativo admittunt. Cic. 1. ad Q. Fr. ep. 1. Diuturna servitute *ad nimiam affectationem* eruditi. Ter. Hecyr. act. 2. In eodem mihi videtur omnes ludo doctæ *ad malitiam*. Cic. de Or. Jurisconsultus, qui legum, & consuetudinis *ad respondendum*, & cavendum peritus sit.

5. Genitivum itidem ferunt, *insuetus*, *imperitus*, *indoctus*, quæ ex participiis sunt composita. 2. ad Att. ep. 21. Tam acer in ferro, tam insuetus *contumeliæ*. Cæs. 7. Bell. Gall. Insuetus *laboris*. Cic. l. 3. in Verr. Homo *omnium rerum* imperitus quærit, quid sit, ad perpendiculum. Hor. in Att. Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit.

DE CONSTRUCTIONE NOMINIS.

CAPUT XIII.

Pro media classe Grammaticæ.

PRÆCEPTUM I.

De genitivo post nomen substantivum.

QUotiescumque duo nomina substantiva rerum diversarum in oratione continuantur, alterum erit genitivi casus. Cic. in Pis. Supplicium est pœna *peccati*. Id. ad Cœl. l. 2. ep. 11. Mirum me desiderium tenet *Urbis*. De Amic. Maximum ornamentum *amicitiæ* tollit, qui ex ea tollit verecundiam.

2. Adjectiva, cum substantive ponuntur, more substantivorum construuntur. Cic. de Sen. *Tantum sibi*, & potiundis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. In Verr. l. 1. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis ædibus, delubris fuit, id mihi tu, C. Verres eripuisti, atque abstulisti. Liv. lib. 2. Albano non plus animi erat quam fidei.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Huc illa spectant: abdita rerum, angusta viatum, occulta saltuum, ardua montium, amœna camporum, & ejusmodi alia, quæ Poetis cum Historicis communia sunt.

2. *Reus*, substantivum cum genitivo fere semper, ut Reus ambitus, avaritiæ. Cic. Sacrilegii, peculatus, &c. Quint. Interdum ablativo cum præpositione *de* gaudet, ut Reus de vi. Cic. l. 2. ad Att. ep. penult.

Præceptum II. De genitivo, vel ablativo post nomen substantivum.

SUbstantiva, cum ad laudem, vel vituperationem referuntur, genitivo, vel ablativo gaudent. Cic. ad Marcell. l. 4. ep. 8. Neque monere te audeo, præstanti *prudentia* virum, neque confirmare maximi *animi* hominem, virumque fortissimum. Pl. l. 7. Choromandarum gentem Cresias vocat Tauron sylvestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis.

Præc. III. De genitivo post nomen adjectivum.

ADjectiva, quæ *scientiam*, *communionem*, *copiam*, & his contraria significant, genitivo junguntur, ut *peritus*, *imperitus*, *particeps*, *expers*, *plenus*, *inanis*. Cic. in Brut. Fabius pictor, & juris, & literarum, & antiquitatis bene peritus fuit. Ter. And.

act.

act. 3. Adolescentulos imperitos rerum in fraudem ilicis. Cic. de Or. Antonius omnis eruditionis expers, atque ignarus fuit. Id. 5. de Fin. Virtutes ita copulatæ, connexæque sunt, ut omnes omnium participes sint. Liv. l. 1. Periculi magis, quam curæ expertes, Cic. ad Papir. l. 9. ep. 22. Stultorum plena sunt omnia. De Or. l. 1. Omnia plena consiliorum, inania verborum videmus.

2. Item quædam in *ax*, *jus*, *idus*, & *osus*, ut: Philosophus tenax recti, nullius culpæ conscius, avidus virtutis, studiosus literarum. Quibus adde *memor*, *immemor*, *securus*, ut: memor beneficii, immemor injuriæ, securus rumorum. Quintil. l. 1. c. 1. Tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Cic. l. 5. ep. 5. Cum T. Pompejus homo omnium meorum in te studiorum conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, &c. 4. Acad. Semper studiosus nobilitatis fuit. Id. Philip. 2. Quod immemor beneficiorum, memor patriæ fuisset. Curt. l. 9. Securi casus ejus, qui supervenit ignaris.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ad scientiam, vel contra revocantur *gnarus*, Reip. Cic. *Ignarus* nominis Romani. Sall. *Callidus* rerum rusticarum. Colum. *Rudis* rerum omnium. Cic. *Prudens locorum*. Liv. *Imprudens* maris. Idem *Sciens* animalium. Verr. Pugnæ. Hor. *Scientissimus* Reip. Cic. *Scitus* vadorum. Ov. *Nescius* fati, Virg. Judicii *rectus*. Senec. *Certus* sententiæ. Quint. *Incertus* veri. Liv. *Certior* autem & cum genitivo, ut: Faciam te mei consilii certiorem. Cic. & cum ablativo, ac præpositione *de*, ut: De iis rebus te faciam certiorem. Id.

2. Ad communionem, vel contra, spectant: *consors* mendicitatis. Cic. *Exors* culpæ. Liv. *Compos* mentis, *Impos* animi. Plaut. *Potens* mentis. Curt. *Impotens* animi. Id. iræ. Liv. *Insons* consilii publici. Id. *Insolens* infamiæ. Cic. *Insuetus* contumeliæ. Id. *Compos* autem interdum cum ablativo: ut, animo, & lingua compos. Sallust. Præda ingenti compos. Liv. *Insons* etiam cum ablativo *crimine*, ut, regni crimini insons. Liv.

3. Ad copiam, vel contra, referuntur: Gallia *referta* negotiatorum. Cic. *Dives* pecoris. Virg. *Opulentus* pecuniæ. Tac. *Pauper* argenti. Hor. *Inops* amicorum. Cic. Consilii. Liv. *Egenus* rerum omnium.

Plin. *Vacuus* laboris. Ter. Rerum. Salluſt. Quæſtionum. Quint. *Largus* opum. Virg. *Liberalis* pecuniæ. Salluſt. Vini, ſomnique *benignus*. Horat. *Prodigus* animæ. Id. Honorum *parciſſimus*. Plin. Jun. *Avarus* laudis. Hor. *Fertilis* fructuum. Cic. *Fœcundus* frugum. Tac. Sæculum virtutum *ſterile*. Id. *Præſtans* animi. Virg. *Truncus* pedum. Id. *Vacuus* autem, & *nudus*, crebrius cum ablativo.

Præceptum IV. De nominibus partitivis.

PArtitiva genitivum multitudinis gaudent. Cic. 1. de Nat. Deor. Elephanto *belluarum nulla* prudentior. De Senect. Minus habeo virium, quam veſtrum utervis. Ad Q. Fr. l. 2. Domus utriuſque noſtrum ædificatur ſtrenue. Liv. 1. Bell. Maced. Macedonum fere omnibus, & quibusdam Andriorum, ut manerent, perſuaſit. Plin. lib. 11. c. 37. Piſcium omnibus ferrati dentes.

2. Item numeralia nomina. Curt. l. 8. Octoginta Macedonum interfecerunt. Id. ib. Nolo ſingulos veſtrum excitare. Liv. l. 1. Imperium ſummum Romæ habebit, qui primus veſtrum, o juvenes, oſculum matri tulerit.

De partitivis, deque numeralibus, ſive ea cardinalia ſint, ſive ordinalia, ſive diſtributiva, ſive Rudimenta Nom. l. 1. c. 14.

2. Denique quæcunque adjectiva partitionem ſignificant, interrogandi caſum poſſunt admittere, ut, *multi*, *pauci*, *præcipui*, Cic. de Sen. *Multæ* etiam iſtarum *arborum* mea manu ſunt ſatæ. Curt. lib. 10. Dum paucis amicorum ad Leontium pervenit. Plin. lib. 8. c. 48. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Ex partitivis, *quis*, de pluribus; *uter*, de duobus quærit. Cic. in Or. Sed quis omnium doctor Ariſtotele fuit? Pro Rab. Uter noſtrum popularis eſt, tu ne, an ego?

Præceptum V. de ſuperlativis, & poſitivis.

SI multa ejusdem generis comparentur, utendum eſt ſuperlativo cum genitivo plurali. Cic. Tuſc. 5. Teophraſtus *elegantiſſimus* omnium *Philoſophorum*, eruditiſſimus. Plin. l. 33. c. 1. Demoſthenes ſummus Oratorum Græciæ.

2. Superlativa, ac partitiva genitivo etiam ſingulari collectivi nominis, quod multitudinem ſignificat, conjunguntur. Cic. pro Quint. Habet adverſarium P. Quintius,

tius, verbo Sext. Nævium, revera hujusce *ætatis* homines disertissimos, ornatissimos nostræ *civitatis*. Id. pro Rab. Posth. Verum unum totius *Græciæ* facile doctissimum Platonem in maximis periculis, insidiisque versatum esse accepimus. Sic dicimus, Plerique Latini generis. Nullus Clodiæ gentis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Tum superlativa nomina, tum partitiva, quando cum suis substantivis casu cohærent, genere quoque, ac numero consentiunt. Cic. 2. de Nat. Deor. Indus est omnium fluminum *maximus*. Plin. l. 18. c. 7. Hordeum frugum omnium *mollissimum* est. Id. l. 8. c. 33. Chamæleon *solus* animalium nec cibo, nec potu alitur. Interdum tamen genus petitur a genitivo, si adjectiva transeant in substantiva. Phil. 2. Servitus est *postremum* malorum.

2. Quod si nullum sit substantivum, cum genitivo, quod attinet ad genus, consentient. Liv. l. 1. *Summi*, infimique *Gabinorum*. Quintil. l. 9. cap. 4. Is eminentissimos Græcorum est sequutus. Plin. lib. 22. c. 25. Sapientissima animalium esse constat, quæ fruge vescantur. Id. l. 10. c. 52. Ovorum alia sunt candida, ut aquaticis, &c.

3. Genitivus cum superlativi, tum partitivi, ac numeralis nominis in ablativum cum præpositione *e*, vel *ex*, *de* mutari potest. Cic. pro Cluent. 16. ep. 2. *De tuis* innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. 1. Acad. Quidam *e Philosophis* faciendum omnino non putabant. Quintil. Decl. l. 6. Timui, ne quem *ex meis* viderem. Cic. Phil. 10. Permitto, ut *de tribus* Antoniis eligas, quem velis. Pro Planc. Unus fuit *de Magistratibus* defensor salutis meæ.

4. Mutatur interdum genitivus superlativi in accusativum cum præpositione *inter*, vel *ante*, Cic. pro Sext. Rosc. Ipse honestissimus *inter suos* numerabatur. Liv. lib. 1. Longe *ante alios* acceptissimus militum animis.

5. Itaque harum præpositionum adminiculo, licebit nobis has, & harum similes locutiones, quæ parum latinæ putantur, (*Franciscus est optimus suorum fratrum; Antonius est doctissimus aliorum*) sine ulla Grammaticorum reprehensione efferre hoc modo: *Franciscus inter suos fratres optimus numeratur*, vel *habetur: Antonius longe ante alios*, vel *intra cæteros doctissimus est*.

 6. Ne-

6. Neque tamen damnandi videntur, qui fic loquuntur; *Antonius eft doctiffimus fuorum fratrum*, vel *cæterorum adolefcentium*, &c. Certe M. Tullius pro Sext. Rofc. fere eodem modo loquutus eft. Sextus Rofcius genere, & nobilitate, & pecunia non modo fui municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile primus. *Primus fui municipii*, quid aliud eft, nifi *fuorum municipum primus*? Idem Gell. l. 8. c. 12. *Vir ætatis fuæ doctiffimus*, perinde ac fi dixiffet, *fuorum æqualium doctiffimus*. Pl. l. 34. c. 10. ita loqui non dubitavit, cum ait: Oftratices tota nigra, *& cæterarum fordidiffima*. Tacit. in Agricola: *cæterorum Britannorum fugatiffimi*.

7. Licet etiam uti verbo pro fuperlativo, ad hunc modum, *Antonius eruditione cæteris condifcipulis antecellit*, vel *fuos æquales longe doctrina fuperat*. Cic. de clar. Or. Uterque æqualibus fuis plurimum *præftitit*. Id. 2. de Fin. Homini, qui cæteris animantibus plurimum *præftat*, &c.

8. Superlativa, præter proprium cafum, admittunt etiam cafum fuæ pofitionis. De clar. Or. Fuit Sext. Ælius juris quidem civilis omnium peritiffimus. *Omnium* fuperlativi, *juris civilis* pofitivi cafus eft.

9. Admittunt & genitivum partitionis, more nominum, unde formantur. Plin. l. 9. c. 15. *Plurimi pifcium* tribus menfibus, Aprili, Majo, Junio pariunt.

Præceptum VI. De genitivo, vel dativo poft adjectivum.

NOmina, quæ *fimilitudinem*, aut *diffimilitudinem* fignificant, interrogandi, vel dandi cafum exigunt. Ter. in Eun. *Domini* fimilis, Cic. de Fin. l. 5. Non video, cur non potuerit *patri fimilis* effe filius. Id. Phil. 2. Antonius faturavit fe fanguine *diffimillimorum fui* civium. Id. de clar. Orat. Nihil tam diffimile, quam Cotta *Sulpicio*.

2. Item *communis*, *proprius*. Cic. de Sen. Id quidem non *proprium fenectutis* eft vitium, fed *commune valetudinis*. Idem pro Sext. Rofc. Quid tam commune, quam fpiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Plin. l. 7. c. 25. Cæf. proprium, & peculiare fuit, præter fupradicta, clementiæ infigne. *Proprius* tamen tutius, & elegantius genitivo jungi videtur.

Præ-

Præceptum VII. de dativo post adjectivum.

NOmina, quibus *commodum*, *voluptas*, *gratia*, *favor*, *fidelitas*, *æqualitas*, & his contraria significantur, dativum poscunt: ut, Consul salutaris, perniciosus Reipublicæ, jucundus, molestus patriæ; gratus, invisus propinquis; propitius, infestus civibus; fidus, infidus imperio; par, impar tanto oneri. Cic. l. 6. ep. 6. Erat meum consilium cum *fidele Pompejo*, tum *salutare utrique*. Id. ad Att. lib. 12. O gratas tuas mihi, jucundasque litteras.

Item verbalia in *bilis*, ut *amabilis*, *formidabilis*, *optabilis*. Cic. Phil. 7. Pax, præsertim civilis, *mihi* in primis fuit *optabilis*.

3. Præterea nonnulla, quæ ex præpositione *con* componuntur, ut, *conscius*, *consentaneus*, *consonus*, *concors*, *concolor*, *confinis*, *conterminus*. Cic. Tusc. 2. *Mihi conscius* sum, nunquam me nimis cupidum fuisse. Id. Phil. 9. Sulpicii mors *consentanea vitæ* fuit sanctissime, honestissimeque *actæ*. Sen. de vit. beat. cap. 8. Concors *sibi*. Col. l. 7. c. 3. Palatum, atque lingua *concolor lanæ* est. Plin. l. 8. c. 10. In extremis Africæ, quæ *confinis Æthiopiæ* est. Id. lib. 12. c. 8. *Contermina Indis* gens Ariana appellatur.

4. Huc etiam spectant *supplex*, *obvius*, *pervius*, *obnoxius*, *absonus*. Cic. 1. Tusc. Nec *judicibus supplex* fuit. Id. Att. l. 6. ep. 4. Volent *mihi obviæ* literæ tuæ. Ter. Adelph. *Fratri* ædes fient *perviæ*. Plin. ep. 58. Vides, quot periculis, quot *contumeliis* simus *obnoxii*? Liv. l. 1. Nihil *absonum fidei* divinæ originis. Hoc etiam cum præpositione *a*, vel *ab*: de quo infra præcep. 12.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Fidus* frequentissime dativum habet, cum genitivo raro admodum reperitur. Virg. Æn. 12. Præterea Regina *tui fidissima* dextra occidit ipsa sua.

2. *Par*, apud Poetas etiam genitivo casui adjungitur. Lucan. l. 2. Quem metuis, *par ejus* erat.

3. *Æqualis*, cum ad ætatem, tempusque refertur, fere genitivum habet. Cic. 4. de Fin. Conferam autem avunculum tuum cum C. Gracho ejus fere *æquali*.

4. Quæ in *bilis* exeunt, passionem fere significant. Cic. ad Att. Filiolam tuam *amabilem* esse certo scio. Horat. l. 1. od. 9. Omnes illacrymabiles urgentur. 1. Met. Corpus nulli penetrabile telo. Ecl. 5. Sui corpus miserabile nati. Non raro tamen actionem, præfer-

fertim apud poetas. Horat. lib. 1. od. 4. Illacrymabilem Plutona, ideft, *immitem*, ac *durum*. Æn. 10. Aspice, num mage fit noftrum penetrabile telum. Georg. 1. Boreæ penetrabile frigus. Sic Horat. l. 1. od. 33. appellat miferabiles elegos. Et l. 2. od. 9. Flebiles modos, quos Cicero, 1. Tufc. interpretatur effe eos, qui *mœftitiam inferunt*. Sic Ov. 6. Metam. Telum exitiabile, ideft, *exitium inferens*.

5. *Confcius*, cum ad perfonas refertur, dativum habet. Ter. Adel. *Confcia mihi* fum, a me culpam hanc effe procul. Cum vero ad rem, genitivum, ut diximus præc. 5. Cic. pro Cœl. Multarum *rerum confcii* funt fervi. Utrumque etiam habet cafum. 3. Off. *Sibi* autem *nullius confcii culpæ*. Interdum dativum rei. Pro Cœl. Huic *facinori tanto* tua mens libertatis *confcia*. Pro Cluent. *Confcium illi facinori* fuiffe arbitrabantur.

Præceptum VIII. De dativo, vel accufativo cum præpofitione ad *poft adjectivum.*

ACcommodatus, *appofitus*, *aptus*, *idoneus*, *habilis*, *inhabilis*, *utilis*, *inutilis*, *pronus*, *natus* huic rei, vel ad hanc rem, & alia hujusmodi. Cic. in Pif. ille gurges, atque helluo, *natus abdomini fuo*, non *laudi*, atque *gloriæ*. Id. de clar. Or. Cn. Pompejus vir *ad omnia fumma natus*.

Appendix II. gen. pro fuprema claffe.

1. *Accommodatus*, *utilis*, *inutilis*, quia referuntur ad commodum, dativo tum perfonæ, tum rei jungi poffunt; accufativo autem rei cum *ad*; & plenius utrique cafui. *Ad multas rei perutiles nobis* libri funt.

2. Accufativum quoque cum *ad* requirunt *propenfus*, *alacer*, *factus*, *expeditus*, & alia. Eundem fere femper *promptus*, *paratus*, *proclivis*, *appofitus*. Act. 6. in Verr. l. 5. Homo *appofitus ad illius audaciam*.

Præceptum IX. De accufativo, vel ablativo menfuræ poft nomen adjectivum.

ADjectiva, *altus*, *profundus*, *longus*, *latus*, *craffus*, quibus generalis dimenfio fignificatur, accufativum, vel ablativum cafus poftulant, qui certam menfuram fignificet. Cato de re ruft. c. 28. Trabem longam imponito, latam *pedes duos*, craffam *pede uno*. Liv. Bell. Maced. Foffam fex cubitis altam duodecim latam cum duxiffet, &c. Colum. l. 5. cap. 3.

Efio

Esto ager longus pedes mille, & ducentos, latus pedes centum viginti.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Interdum adhibetur genitivus. Colum. lib. 11. c. 2. Medicæ singulos cyathos serere oportet in areolis longis pedum denum.

Præceptum X. De ablativo post adjectivum.

EXTORRIS, nudus, dignus, contentus, inanis,
Atque refertus, inops, locuples, alienus, onustus,
Immunis, plenus, cassus, divesque, potensque,
Tum fretus, vacuus, tum captus, præditus, orbus,
Indignus, liber, viduus, sibi jure latinum
Assumunt casum: ut, summo vir dignus honore.

HÆc adjectiva *extorris*, & reliqua, quæ in carminibus numerantur, junguntur ablativo. Liv. l. 5. Dec. 4. Hoc (jusjurandum) *patria extorrem* in tuam regiam adduxit. Cic. Att. 7. Huic tradita urbs est *nuda præsidio*, *referta copiis*. Id. lib. 3. ep. 12. Obviam mitte epistolas *te dignas*. Pro Planc. Te *indignum Ædilitate* judicaverunt. Pro Quint. Mediocri *quæstu contentus* esse non poterat. De clar. Orat. C. Lentulus non *inops verbis*. Act. 4. in Verr. *Locuples copiis* civitas.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Horum nonnulla etiam genitivo junguntur, de quibus præc. 3.

2. *Alienus* interdum cum dativo reperitur. Cic. pro Cæc. Id dicit, quod *illi causæ* maxime est alienum. Ad Att. l. 1. ep. 1. Non aliena *rationi* nostræ fuit illius præpropera pensatio. Nonnunquam etiam cum genitivo. Cic. de Fin. l. 1. Quis alienum putet *ejus* esse *dignitatis*? Usitatius tamen ablativo jungitur: ut, Non alienum *majestate sua*. Cic. de Div. l. 1.

3. *Immunis* etiam cum genitivo. Sen. de vit. beat. c. 26. Animus *vitiorum* immunis. Quint. Declamat. 9. Immunem *malorum* omnium. Præsertim apud Poetas. Virg. *Belli* immunis. Ovid. Curvique immunis *aratri*.

4. Interdum tamen *alienus*, & quædam, de quibus dicemus præcep. 12. præter ablativum, præpositionem habent *a*, vel *ab*. Cic. in ep. ad Fam. Quæ non aliena esse ducerem *a dignitate tua*. Id. Off. Si *ab omni perturbatione* liber sit. Id. de Arusp. resp. Quæ tandem est in hac urbe tanta domus *ab ista* religionis *suspicione tam vacua*, atque pura?

5. Di-

5. *Dignus*, perquam raro cum genitivo. Balb. ad Cic. l. 8. ad Att. Obsecro te, mi Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam *tuæ virtutis*. *Plenus*, frequentissime, de quo Præc. 3. *Dives*, apud Poetas interdum. 2. Georg. Dives *opum* variarum, *Orbus*, *cassus*, *onustus*, apud eosdem.

Præceptum XI. opus.

Opus sæpe nomen est substantivum indeclinabile, quod, accedente verbo substantivo, ablativum postulat. Terent. Andr. act. 1. Nihil *isthac* opus est *arte* ad hanc rem, quam paro. Cic. 12. ad Att. ep. 36. Apud Terentiam *gratia* opus est nobis, *tuaque auctoritate*.

2. Sæpe etiam cum substantivis more adjectivorum consentit, neque tamen in casus declinatur. Cicer. Fam. l. 2. ep. 6. Dux nobis, & auctor opus est. Lib. 16. ep. 2. omnia pollicitus est, quæ tibi opus essent. Ad Att. 6. Dices, nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi. Liv. Bell. Pun. 10. Scipio ad comparanda ea, quæ opus erant, tempus habuit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Opus* cum genitivo raro reperitur, nec videtur usurpandum. Planc. ad Cos. Præt. Trib. pleb. l. 10. ep. 8. Sed aliquantulum nobis temporis & *magni laboris*, & *multæ impensæ* opus fuit. *Temporis* ab *aliquantum* pendet; genitivi vero *laboris*, & *impensæ*, nisi ad *opus* referantur, non video, unde pendeant. *Opus*, cum accusandi casu obsoletum est. Plaut. Truc. Puero opus est *cibum*.

2. *Usus*, cum *opus* significat, eodem modo construitur. Virg. l. 8. Æn. Nunc *viribus* usus. Liv. l. 3. addit genitivum pronominis. Si quis usus *mei* est. Cic. 5. Tusc. utitur sine casu. De cæteris studiis alio loco dicemus, si usu fuerit.

Præceptum XII. de ablativo cum præpositione, a, *vel* ab, *post nomen adjectivum*.

ORDINIS accipiunt sextum numeralia, junctis
A, vel ab, extorris, nudus, diversus easdem,
Incautus, fugitivus amant, innoxius, exul,
Adversus, securus, inops, alienus, & orbus,
Integer, atque alius, cum degener, adjice, purus,
Cassus, & immunis, vacuus cum sospite, liber,
Absonus, ac tutus, profugus: velut exul ab urbe.

Adjectiva *diversitatis*, & numeralia *ordinis* ablativum cum præpositione *a*, vel *ab* admittunt.

Acad.

Acad. 4. Certa cum illo, qui *a te* totus *diverſus* eſt. Ad Att. l. 6. Navigationis labor *alienus ab ætate* noſtra. Id. 4. Acad. Poſt autem confecta a Carneade, qui eſt *quartus ab Arceſila*. Hirt. de bell. Alex. 4. Imperio, & potentia *ſecundus a Rege*.

2. Item *ſecurus*, *vacuus*, *liber*, *nudus*, *inops*, *orbus*, *extorris*, & alia, quæ carminibus recenſentur. Plin. l. 28. c. 9. *Securus a metu* ſomnus. In Verr. act. 5. l. 4. Vacui, expertes, ſoluti, ac liberi fuerunt ab omni ſumptu, moleſtia, munere. Idem pro Domo. Tam inops aut ego eram ab amicis, aut nuda Resp. a magiſtratibus?

Præceptum XIII. de nominibus comparativis.

COmparativo utimur cum ablativo, quando vel plura diverſi generis comparantur. Cic. in Catil. 1. *Luce* ſunt *clariora* nobis tua conſilia. Curt. l. 9. Majora ſunt præmiis pericula. Vel cum duo ejusdem, aut diverſi generis conferuntur. Cic. ad Octav. Quæ non poſterior dies acerbior priore, & quæ non inſequens hora antecedente calamitoſior Populo Romano illuxit? Hor. lib. 1. ep. 1. Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

2. Ablativus comparativi, intercedente conjunctione *quam*, mutari poteſt in caſum verbo congruentem. Cic. act. 4. in Ver. l. 3. innocentior, *quam Metelus*? Ad Att. 14. ep. 22. Nemo unquam nec Poeta, nec Orator fuit, qui quemquam meliorem, *quam ſe*, arbitraretur. Liv. bell. Pun. 10. Melior, certiorque eſt tuta pax, *quam ſperata victoria*. Ter. Phorm. act. 4. Ego hominem callidiorem vidi neminem, *quam Phormionem*.

3. Comparativa, quemadmodum & cætera adjectiva cum partitionem adſignificant, genitivum deſiderant. Liv. l. 3. In quam ſententiam ut deſcenderetur, *juniores Patrum* evincebant. Horat. in Arte, O *major juvenum*.

4. Scriptores tamen ſæpius ablativo cum præpoſitione *e*, vel *ex* utuntur: qui caſus partitionis, præſertim ubi nomen eſt comparativum, aptiſſimus eſt, Cic. Att. l. 16. Ante ſcripta epiſtola *ex duabus* tuis *prior* mihi legi cœpta eſt. Plin. ad Canin. lib. 3. ep. 7. Minorem ex duobus liberis amiſit.

5. Comparativa pro adverbiis, *multum*, *paululum*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*, *nimium*, *nihil*, admittunt *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*. His accedunt *hoc*, vel *eo*, *quo*, pro

tan-

tanto, *quanto*. Cic. de Amic. Nec vero corpori solum subveniendum est, sed etiam menti, atque animo *multo* magis. Id. 1. de Orat. Est finitimus Oratori Poeta, numeris astrictior *paulo*. Lucejus Cic. lib. 5. Valeo, sicut soleo, *paulo* etiam deterius, quam soleo. De Off. lib. 1. *Quanto* superiores sumus, *tanto* nos submissius geramus. Id. de Invent. Postea *aliquanto* ipsos quoque tempestas vehementius jactare cœpit. Plaut. Bacch. Vixisse *nimio* satius est, quam vivere. Cic. 2. de Fin. *Nihil* beatior Jupiter, quam Epicurus, dempta æternitate. Planc. Cic. lib. 10. ep. 9. Certe *hoc* majus habes testimonium amoris mei, *quo* maturius tibi, quam cæteris, consilia mea volui esse nota.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Præter suum casum, admittunt comparativa ablativum, qui significet excessum, Curt. l. 1. Turres *denis pedibus*, quam murus, altiores sunt.

2. Item casum suæ positionis. Ad Att. l. 16. ep. 11. *Mihi* nemo est amicior, nec jucundior, nec carior Attico.

3. Denique hos ablativos, *opinione*, *spe*, *æquo*, *justo*, *solito*, *dicto*. Cic. de clar. Orat. *Opinione* ego omnium majorem cepi dolorem. Ovid. 4. Fast. *speque* redit citius. Cic. de Amic. Neque etiam verendum est, ne quid plus *æquo* in amicitia congregatur. Quintil. l. 9. c. 4. Membrum longius *justo*, tardum: brevius instabile est. Liv. bell. Pun. 5. Sol visus est rubere *solito* magis. Id. bell. Pun. 3. *Dicto* prope citius equum in viam Claudius egit.

4. Poetæ nonnunquam, more Græcorum, ad comparativum addunt adverbium *magis*. Virg. in Culic. Quis queat optato *magis* esse *beatior* ævo? Plaut. Stich. Immo etiam non *magis* est *dulcius*: nam magis multo patior facilius verba.

5. Oratores interdum, & Historici alterum comparativum apponunt. Cic. pro Mil. Ne *libentius*, hæc in illum evomere videar, quam *verius*. Liv. *sanctior*, quam *promptior* hic habitus fuit.

Præc. XIV. de ablativo laudem, vituperationem, vel partem significante post nomen adjectivum.

Pleraque adjectiva ablativum postulant significantem *laudem*, *vituperationem* vel *partem*. Q. Cic. de Pet. Conf. Nequaquam sunt tam *genere* insignes, quam *vitiis* nobiles. Cic. de Orat. Sunt quidam aut ita *lingua* hæsitantes, aut ita *voce* absoni, aut ita *vultum* mo-

motuque corporis vasti, & agrestes, ut, &c. Sallust. in Catil. C. Antonius *pedibus* æger legato exercitum permittit. Cic. 4. Tusc. Quisquis est, qui moderatione, & constantia quietus *animo* est. Et Mart. l. 12. *Crine* ruber, niger *ore*, brevis *pede*, *lumine* læsus.

2. Etiamsi Oratores libentius substantiva cum adjectivis copulent; ut, *vir summa eloquentia*, *eximia virtute*, *excellenti ingenio*, (ut dictum est præc. 2.) tamen non raro ipsis adjectivis ablativum laudis, aut vituperationis attribuunt, ac dicunt; *vir eloquentia summus*, *virtute eximius*, &c. Cic. de clar. Orat. Ut vita, sic *oratione durus*, incultus, horridus. 4. de Fin. Horridiores evadunt, asperiores & *oratione*, & *moribus*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ablativus partis frequenter in accusativum mutant Græcos imitati Poetæ. Virg. Æn. 1. *Os*, *humerosque* Deo similis. Hor. lib. 4. od. 2. Qua notam duxit, niveus videri, *Cætera* fulvus.

2. Item Historici, sed rarius. Liv. Bell. Pun. l. 1. Phalarica est Saguntinis missile telum, hastili oblongo, & *cætera* tereti, præterquam id extremum. Mela l. 3. c. 1. Sarmatæ totum bracati *corpus*; & nisi qua vident, *ora* etiam vestiti. Accusativus, *cætera*, frequens est apud Livium, & Plinium.

DE CONSTRUCTIONE PRONOMINIS.

C A P. XIV.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I.

De genitivo post pronomina demonstrativa.

PRonomina demonstrativa cum substantive ponuntur, patrium casum admittunt. Cic. lib. 2. ep. 8. *Hoc* ad te *litterarum* dedi. 2. de Orat. Quoniam *id temporis* est, surgendum censeo. Ad Att. lib. 1. ep. 10. Res est *eodem loci*, quo reliquisti.

2. Huc spectant, *hoc commodi*, *novi*, *noctis*, *temporis*, *libertatis*, *id ætatis*, *virium*, *solitudinis*, &c. Cic. Att. l. 11. ep. 7. Vide ne *hoc temporis* Terentiæ obesse aliquid possit. Id. lib. 6. ep. 20. *Id ætatis* jam sumus, &c. Tacit. lib. 13. Nec *id* nobis *virium* erat.

Ap-

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Pronomen *idem*, more Græco, cum dativo apud Poetas reperitur. Horat. in Att. Invitum qui servat, *idem* facit *occidenti*. Oratores vero sic loquuntur: *idem qui*, *idem &*, *idem ac*, *idem atque*, *idem ut*. Cic. 2. Off. Peripatetici quoniam *iidem* erant, *qui* Academici. 2. de nat. Deor. Dianam, & Lunam eandem esse putant. Pro Syl. Idem valere debet, ac si pater dijudicaret. Pro Dom. Idem videtur esse, atque id, quod, &c. 1. Off. In eadem sunt injustitia, ut si, &c. Cave igitur dicas: Hoc est *idem cum illo*, *aut idem*, *tecum*, &c. Desunt enim veterum exempla.

Præceptum II. De genitivo post possessiva.

POssessiva pronomina, *meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*, loco primitivorum *mis*, *tis*, *sis*, (quibus vetustissimi Scriptores utebantur, ut diximus l. 1. cap. 1.) & *nostrum*, *vestrum* posita, genitivum postulant. Cic. Fam. 15. ep. 13. Moleste fero, me Consulem *tuum* studium *adolescentis* perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Phil. 2. *Tuum hominis simplicis* pectus nudum vidimus. Pro P. Sest. Non admiror, quod *meam* legem contempseris, *hominis inimici*. Ad Att. Id. 11. ep. 15. *Solus meum* peccatum corrigi non potest. In Pison. Juravi hanc urbem *mea unius* opera esse salvam. Pro Mur. Ex *tuo ipsius* animo conjecturam cœperis. Liv. lib. 8. Quod *meum* factum, dictumve *Consulis* gravius, quam Tribuni audistis? Id. lib. 36. Nec iis noxæ futurum sit, quod vim *tuam præsentis* experiri noluerint. Hor. l. 1. Sat. 4. Cum *mea* nemo Scripta legat vulgo recitare *timentis*.

2. Genitivum *omnium*, nondum cum possessivis legi, sed cum primitivis. Cic. in Catil. 1. Ad *omnium vestrum* vitam pertinet. Id. 1. de Orat. Voluntati *vestrum omnium* parui. Sic enim cum peritis legendum censeo, non, *vestræ*, ut in nonnullis libris.

Præceptum III. De genitivis mei, tui, sui, nostri, vestri.

VErba participia, & nomina adjectiva, quæ patrium casum postulant, genitivis *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, gaudent. Cic. ad Att. l. 3. ep. 27. Te oro, ut, quibus in rebus mei *tui* indigebunt, nostris miseriis ne desis. Hoc loco *mei*, nominativus est pluris, *tui*, genitivus singularis. In Cat. 4. Habetis ducem memo-

rem

rem *vestri*, oblitum *sui*. Lib. 9. ad Att. Nihil enim malo, quam & me *mei* similem esse, & illos *sui*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nomine verborum intelliguntur etiam gerundia, & supina, si quando eorum usus inciderit: ut, non est tempus obliviscendi *vestri*, *nostri*; non autem *vestrum*, *nostrum*.

2. Cum iisdem genitivis *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, copulari possunt participia. Planc. Cic. l. 10. Facultas optabilis *tui præsentis* si mihi esset, nunquam a tuis consiliis discreparem. Cic. Lent. l. 1. ep. 1. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis, præsentis tui cognoscent.

3. Item cum gerundiis, ut vocant adjectivis. Cic. l. 2. ep. 4. Hoc, quidquid attigi, non feci *inflammandi tui* causa, sed testificandi amoris mei.

4. At nominibus cum substantivis, tum adjectivis quidam negant hos genitivos posse jungi, exceptis his, *unius*, *solius*, *ipsius*. Non video, cur non cæteris quoque jungi possit. Cur enim Latine non dicitur, *Pudet me tui hominis vanissimi: Non te miseret mei infelicis*? Ter. Heaut. act. 5. Atque *inopis* nunc te miserescat *mei*.

Exceptio I. pro media.

Interest tamen, & *refert*, ablativos *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*, sibi vindicarunt. Adde his *cuja*, de quo diximus supra cap. 7. Quibus ablativis addi potest genit. *unius*, *solius*, *ipsius*, cæterique, qui possessivis adduntur; ut, mea unius interest; tua solius refert: nostra ipsorum interest vitia extirpare: tua Rempublicam administrantis interest semper vigilare. *Nostra*, *vestra omnium*, tum dices, cum exempla repereris. Interim tutius videtur dicere: nostrum omnium interest: vestrum omnium refert, &c. Quo loco, *omnium*, genitivus est verbi *refert*; *vestrum* genitivus est nominis partitivi, *omnium*; ut illud Pl. l. 11. c. 37. *Piscium* omnibus ferrati dentes: de quo cap. 13. præcep. 4.

Exceptio II. pro media.

Nomina numeralia, partitiva, comparativa, & superlativa, genitivos *nostrum*, *vestrum* exigunt. Curt. lib. 8. Nolo *singulos vestrum* excitare. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 4. Domus *utrisque nostrum* ædificatur strenue. Ib. 2. contra Rull. Omnibus vobis, aut *majori vestrum* parti. Sic dices, *maximus*, *minimus*, *nostrum* &c.

Præ-

Præceptum IV. Pronomina substantiva.

POssessiva, *meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*, cohærent cum substantivis genere, numero, casu, cum possessio, vel actio significatur: ut, liber meus, ager tuus, studium nostrum, labor vester.

2. At si substantiva significent partem aliquam generalem corporis, sive animi, ejusmodi sunt, *pars*, *dimidium*, *aliquid*, genitivis primitivorum utemur: ut, nullam partem mei amisi: hoc est, non amisi manum, pedem, memoriam. Cic. 1. de Fin. Cui proposita est conservatio sui, necesse est huic *partes* quoque *sui* cariores esse, quo perfectiores sint. Ter. Adelph. Tetigi ne tui quidquam. Quintil. l. 7. c. 3. Minimam partem mei habent.

Appendix II. gen. pro supremа classe.

1. Substantiva, quorum ambigua est significatio, active, ac passive sumi possunt: ut, *charitas*, *amor*, *memoria*, *oblivio*, *desiderium*, *cura*, *miseratio*, *fiducia*, itemque cætera ejusdem generis, si possessionem, actionemve significent, possessivis adhærescunt, ut, *amor meus*, *desiderium meum*, quo amo, ac desidero.

2. Sin passionem significant, genitivos *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, flagitant: ut, *amor mei*, *desiderium mei*, quo amor, ac desideror. At Att. lib. 1. ep. 2. Aviam tuam scito *desiderio tui* mortuam esse. Fam. lib. 3. ep. 2. *Amore tui* fratrem tuum odisse desinam. Id. ad Planc. l. 10. Me impulit *tui charitas*. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 2. Nunc decedens relinque, quæso, quam jucundissimam *memoriam tui*. Fam. l. 6. ep. 2. Ne me putes *oblivione tui* rarius ad te scribere, quam solebam. Quint. Decl. 6. Postquam *mei cura* discesserat, &c.

3. Nonnunquam utrumque conjungitur. Ad Att. l. 13. Nicias *tua sui memoria* delectatur. Fam. l. 12. ep. 17. Grata mihi vehementer est *memoria nostri tua*.

4. Non in omnibus tamen, quibus anceps est significatio, hoc observatur. Nam *crimen meum*, *vulnus meum*, *injuria mea*, dicitur etiam mihi illata. Item *imago mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*, non solum quæ possidetur, sed etiam quæ refert, & repræsentat. Plaut. Mem. Tua est imago tam consimilis tibi, quam potest. Cic. pro Sext. Rosc. Ut effictos mores nostros in alienis personis, expressamque imaginem nostri m vitæ quotidianæ videremus.

5. Præterea, *causa mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*,

Cic.

Cic. Fam. l. 15. ep. 18. Abesse te mea causa moleste fero, tua gaudeo. Id. l. 16. ep. 10. Non tam mea causa, quam tua doleo te non valere. Sic apud Ciceronem frequenter. Papinianus, *causa mei*, Ulpianus *sui*, dixit. Malim ego cum Cicerone loqui.

Præceptum V. Reciproco, sui, sibi, se.

Reciproco, *sui*, *sibi*, *se*, utimur, cum tertia persona transit in seipsam, sive in recto, sive in obliquo: ut, *Cæsar recordatur sui; indulget sibi; amat se; loquitur secum*. Cic. 5. de Fin. Eorum est hæc querela, qui *sibi* cari sunt, *seseque* diligunt. Id. 1. de Nat. Deor. Ipse *sibi* displicet. Id. 4. in Cat. Habetis ducem memorem vestri, oblitum *sui*.

2. Etiam accedente altero verbo, reciprocum vim suam retinere solet. Cic. in Or. Ne ipse quidem sua tanta eloquentia mihi persuasset, ut se dimitterem. Id. Att. l. 5. Qui etiam a me petierit, ut *secum*, & apud *se* essem quotidie.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Quod si duæ tertiæ personæ interponantur, reciprocum plerumque ad priorem referri solet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 9. Scripsit filius, se idcirco profugere ad Brutum voluisse, quod, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum Dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset. *Sibi*, ad filium refertur, *eum* ad Brutum.

2. Interdum reciprocum in *is* pronomen commutatur. In Verr. act. 1. Milesios navem poposcit, quæ *eum* præsidii causa Myndum prosequeretur. Ad Att. l. 11. ep. 23. Camillus mihi scripsit, te *cum eo* loquutum, pro *secum*. Cæs. l. 1. Bell. Civ. Timere Cæsarem, abreptis ab eo duabus legionibus, ne ad *ejus* periculum reservare eas Pompejus videretur.

Præceptum VI. Reciprocum suus.

Reciproco *suus*, utimur, cum tertia persona transit in rem a se possessam; ut, *Cicero recordatur Tironis liberti sui; indulget liberis suis; defendit suos clientes; scripsit hanc epistolam manu sua*. In Verr. act. 2. l. 1. Ajebat multa sibi opus esse, multa canibus *suis*. Id. de Or. l. 2. Si feræ partus *suos* diligunt, qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus.

2. Etiam accedente altero verbo, idem usuvenit. In Verr. act. 2. l. 1. Debere eum ajebat suam quemque ducere rationem. (*Eum*) cum dicit, Ligurem designat, (*Suam*) Verris, cujus ratio exponitur.

3.

3. Utimur præterea reciproco *ſuus*, cum res poſſeſſa in poſſeſſorem tranſit. Cic. Att. lib. 9. ep. 14. Ulciſcentur illum mores *ſui*. De Aruſp. reſp. *Sua* concio riſit hominem. Pro Sext. Hunc *ſui* cives e civitate ejecerunt. Ad Att. l. 10. Indulſit illi quidem *ſuus* pater ſemper.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Suus, cum duabus tertiis perſonis interponitur, non raro ad poſteriorem refertur. Cicero in Verr. act. 3. Orat. Dolabellam, ut de *ſua* provincia decedat: Ubi de Dolabellæ provincia ſermo eſt. Cæſ. 1. Bell. Civ. Velle Pompejum ſe purgatum Cæſari, ne quæ Reipublicæ cauſa egerit, in *ſuam* contumeliam vertat. In Ver. Act. 2. Verres poſſeſſionem hæreditatis negat ſe daturum, ne poſſet patronum *ſuum* proſcriptum juvare: Ubi de liberto quodam loquitur.

2. *Sui*, ponitur interdum pro *ſuus*. Cic. de Univ. Imitantes genitorem, & effectorem *ſui*. Ibid. Ita ſe ipſa conſumptione, & ſenio alebat *ſui*.

3. Nonnunquam *ſuus*, uſurpatur pro *is*. Ad Att. l. 6. Non deſtiti rogare, & petere mea cauſa, & ſuadere ſua. Id. de Somn. Scip. Ego illum de *ſuo* regno, ille me de noſtra Rep. percontatus eſt. Et Phil. 4. ſi C. Cæſaris, fortiſſimorumque *ſui* patris militum exercitus non fuiſſet. Quæ non temere imitanda ſunt. Neque enim licet dicere: Conveni Franciſcum, & patrem *ſuum*, ſed *ejus*: Monebo Antonium, ut veniat, & ego veniam *ſecum*, ſed *cum eo*. Id. Petrus optat; quare *ſua* cauſa ut facias, te rogo, ſed *ejus cauſa*. Quoties enim reciprocum interruptum non redit aut recte, aut oblique ad eum, unde proficiſcitur, reciproco fere locus non eſt.

4. Interdum tamen, ut dictum eſt, *is*, aut *ipſe*, pro reciproco ponitur. Cæſ. Bell. Civ. l. 1. Quod penes *eum* eſt pecuniæ, tradit. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ea ferre moleſtiſſime homines ſolent, quæ *ipſorum* culpa contracta ſunt.

DE

DE NUMERI DISTRIBUTIVI CONSTRUCTIONE.

C A P. XV.

Pro media classe Grammaticæ.

PRÆCEPT. I. *Distributivis qua ratione utamur*.

Distributivi numeri, quibus ferme utimur, cum idem pariter in plurima dividimus, sunt, *singuli*, *bini*, *terni*, *quaterni*, *quini*, & alii, de quibus lib. 1. c. 14. Cic. Att. l. 7. ep. 13. *Binos* gladiatores *singulis* patribus familiarum distribuit. Id. Parad. 6. Capit ille e suis prædiis sexcenta sestertia, ego *centena* ex meis: idest ille sexcenta, ego centum quotannis. Plin. l. 10. c. 56. Vivunt Laconici annis *denis*: hoc est, unusquisque Laconicus decem annis vivit. Cic. in Verr. Cum in Sicilia sestertiis *binis* tritici modius esset, summum *ternis*; hoc est quisque modius sestertiis duobus, summum tribus.

2. Res, vel mensura, in quam cadit distributio, sæpe accusativo gaudet cum præpositione *in*. Cic. in Verr. act. 3. l. 2. Censores binos *in singulas civitates* describebat. Liv. 4. bell. Pun. Qui bina millia æris *in annos singulos* penderent. Id. Singulis in *militem* tunicis imperatis.

3. Cum duo adhibentur numeri, uterque, aut alteruter esse potest distributivus. Cic. in Brut. *Bini* Oratores vix *singulis* ætatibus extiterunt. In Verr. act. 4. Et pueri annorum *senum*, *septenumque denum* senatorium nomen nundinati sunt. Idem Div. in Verr. Pro frumento in modios *singulos duodenos* sestertios exegisse: idest, sestertios duodecim pro quolibet frumenti modio, Varr. de re rust. l. 2. Decem sibi in dies *singulos* denarios dare audivisset. Liv. l. 20. *octogeni bini* æris militibus dati: hoc est, octoginta duo nummi singulis militibus dati.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Sæpe distributivus omittitur, cum res, in quas aliquid distribuitur, accusativo efferuntur cum præpositione *in*. Ita dicitur: *in militem*, *in navem*, *in capita*; idest, in singulos milites, in singulas naves, &c. Liv. Frumentum Melianum assibus in modios æstimatum plebi dimisit: hoc est, *cum singuli modii singulis assibus æstimarentur*.

2. Distributivi numeri loco primitivorum, seu cardina-

dinalium, substantivis junguntur, quæ numero singulari carent, ut *binæ* litteræ, *bina* castra, *terna* arma. Non autem, duæ litteræ, duo castra, tria arma. Cic. Phil. 13. Inter *bina castra* collocatus est.

3. In his ipsis tamen, *uni*, *unæ*, *una*, dicemus potius, quam *singuli*, nisi distributive sumantur, ut, unæ nuptiæ, scalæ, litteræ, &c. Cic. pro Leg. Man. Ab *unis* hostium *copiis* bellum geri. Idem de Leg. lib. 3. Seque non *unis* circumdatum *mœnibus*, &c. Sall. in Jugurth. Ubi *unæ*, & alteræ *scalæ* comminutæ sunt.

4. Quamvis distributiva nomina numerum multitudinis tantum sibi vindicent, non raro tamen singulari numero usurpantur, tum a Poetis, ut, *terno ordine*. Virg. Æn. l. 5. *Centena arbore*. Lib. 10. Sic *gurgite septeno*, &c. tum etiam ab Historicis, ut, *septuageno coitu*. Plin. *Quadrageno, aut viceno spatio*. Idem l. 17. c. 23. *Septenum* numerum legionum. Fam. l. 11. ep. 10. Quibus locis distributivi numeri pro cardinalibus ponuntur.

5. Quod fit etiam interdum in numero multitudinis, non solum cum junguntur nominibus, quæ singulari carent, ut *binæ litteræ*, *bina castra*, sed etiam cum junguntur hominibus, quæ singularem quoque numerum habent: quod frequens est apud eosdem sive Poetas, sive Historicos. Virg. Æn. 2. *Bis quinos* silet ille dies. Ov. Trist. lib. 3. eleg. 2. Perque *quaterdenos* itur illa gradus, pro *bis quinque quadraginta*. Plin. l. 8. c. 36. de ursis, Mares *quadragenis* diebus latent, fœminæ *quaternis* mensibus: pro *quadraginta* diebus, *quatuor* mensibus. Sic alii sæpe. At Cic. in Somn. Scip. Cum ætas tua *septenos* octies anfractus, reditusque converterit, &c. prope poetice loquitur: hoc est, ubi sex, & quinquaginta annos expleverit.

Præceptum II. de mille.

Mille cum adjectivum est, pluralis tamen est numeri, nec declinatur in casus. Cic. pro Sext. Edixitque, ut ab Urbe abesset *mille* passus. Hor. l. 2. sat. 3. Veterisque Falerni *mille* cadis.

2. *Mille* substantivum genitivo jungitur, & singulari numero non declinatur in casus: at numero multitudinis, *millia*, *millium*, *millibus*, dicimus. Cic. pro Rab. *Mille talentum* accessionem esse factam. Id. Phil. 6. Qui L. Antonio *mille nummum* ferret expensum. Hor. l. 2. sat. 3. *Mille ovium* insanos morti dedit? Varr. 3. rer. human. Plus *mille*, & centum *an-*

no-

norum est. Cic. pro Mil. Ante fundum Clodii *mille hominum* versabatur; sic legendum, non *versabantur*, auctore Gell. l. 1. c. 36. Macr. 1. Saturn. c. 5. Qui similia efferunt ex Quadrigario, Catone, & aliis. Cic. pro Quint. Septingenta *millia* passuum. Id. pro Rab. Post. Quid vociferabare, decem *millia* talentum esse promissa? Vide l. 1. c. 14. de numeris cardinalibus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Si quando *millia* cum alio substantivo eodem casu junctum reperitur, erit substantivum per appositionem continuatum. Cic. in Verr. act. 4. Tritici *modios* quinque *millia*. Liv. l. 3. Philippei nummi quatuordecim millia quingenti quatuordecim. Id. l. 9. Duo millia, & quingenti capti.

DE PRÆPOSITIONUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XVI.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I. Præpositio verbis addita.

Verba absoluta, & intransitiva præpositionum beneficio in casus transeunt. Cic. 2. de Or. Cum *ad me* in Tusculanum venisset Cæsar. Id. ib. Cum in lecto Crassus esset, & apud eum Sulpitius sederet. Antonius tamen inambularet cum Cotta in porticu, &c.

2. Transitiva, præter proprium casum, etiam præpositiones cum suis casibus admittunt. Cic. de Amic. Nihil est amabilius virtute, nihil, quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem, & probitatem eos etiam, quos nunquam vidimus, quodam modo diligamus.

3. Verba composita sæpe casum suæ præpositionis habent; ut, *adire Judicem*, *invadere Urbem*. Cic. 5. de Fin. Persarum *Magos* addit. Ad Q. Fr. lib. 3. ep. 2. Cum subito bonus Imperator noctu *urbem* hostium invasisset, &c.

4. Et repetita præpositione, ut, *adire ad Judicem*, *invadere in Urbem*. Cic. act. 2. l. 1. in Verr. Cæteri hæredes adeunt *ad Verrem*. Pilipp. 11. *In Galliam* invasit Antonius,

Appendix II. gen. pro media classe.

1. Hanc repetitionem amant multa verba composita ex præpositionibus, *a*, *ab*, *ad*, *con*, *de*, *e*, *ex*, *in*. Cic. de Amic. Tu velim *a me* animum parumper avertas. Ad Q. Fr. l. 3. Abduco equidem me ab omni

Reipublicæ cura. Cicero ſæpe verbum, *invado*, uſurpat repetita præpoſitione.

2. Verbi *aſpiro*, elegans eſt uſus, cum conatum quemdam aliquo perveniendi, atque alicujus rei adipiſcendæ adſignificat; efferturque cum aliqua vel negatione, vel interrogatione. Cic. in Brut. Ex belica laude nemo aſpirare ad Africanum poteſt. Id. Verr. act. 2. l. 1. Quid enim quisquam ad meam pecuniam, me invito, aſpiret?

Præceptum II. præpoſitiones cum accuſativo.

ACcuſativo ſerviunt, *ad*, *apud*, & cæteræ quæ ſunt l. 1. c. 14. in Rudim. Præp. Cic. in Brut. *Prope* Platonis *ſtatuam* conſedimus: Ad Att. 12. *Secundum te* nihil eſt mihi amicius ſolitudine. In Verr. Act. 3. l. 2. Erant acceptæ pecuniæ; ſic tamen, ut *uſque alterum*, *r*, litteræ conſtarent integræ, reliquæ omnes eſſent in litura.

Præceptum III. Verſus.

VErſus, ſuo caſui poſtponitur. Cic. Att. lib. 16. Verti me a Minturnis *Arpinum verſus*. Sulpic. ad Cic. l. 4. Ex Aſia rediens, cum ab Ægina Megaram verſus navigarem, &c.

Præceptum IV. præpoſitiones cum ablativo.

ABlativo gaudent *a*, *ab*, *abs*, *absque*, cum reliquis, quæ habentur l. 1. c. 14. in Rud. Cicero in Piſ. Mihi vero ipſi *coram genero* meo, propinquo tuo, quæ dicere auſus es? Id. Att. lib. 15. epiſt. 1. *Clam iis* eam vidi. Ter. Heaut. *Præ iracundia*, Menedeme, non ſum apud me. Liv. l. 6. Rem creditori *palam populo* ſolvit. Id. Bell. Maced. 7. Haud *procul occaſu* Solis redeundi in caſtra tempus erat.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Clam, apud veteres accuſandi caſu jungebatur. Plaut. Caſ. act. 2. ſc. 8. Bona multa faciam *clam* hanc uxorem. Sed non videtur uſurpandum.

Præceptum V. tenus, cum &c. poſtpoſita.

TEnus, quemadmodum, *verſus*, poſtponitur: ac fere patrium caſum deſiderat, ſi nomen ſit multitudinis. Cic. in Arat. Et Cepheus conditur ante *lumborum tenus*. Cœl. ad Cic. l. 8. ep. 1. Rumores illi de comitiis *Cumarum tenus* caluerunt.

2. Si ſingulare ſit nomen, ablativo gaudet. Liv. Bell. Pun. 6. Adeo nudaverat vada, ut alibi *umbilico tenus* aqua eſſet, &c. pro Dejot. Antiochus *Tauro tenus* regnare juſſus eſt.

3. *Cum* in his tantum semper postponitur, *mecum*, *secum*, *nobiscum*, *vobiscum*; nonnunquam in his, *quocum*, *quicum*, *quibuscum*.

4. *De*, *in*, *inter*, & aliæ nonnullæ eleganter interponuntur interdum. Cic. de Inv. Multis *de* causis fit. Id. in Rull. Ducentos *in* annos. Id. de clar. Or. Suos *inter* æquales. Virg. Ecl. 1. Alias *inter* urbes. Et ib. Lenta *inter* viburna.

5. *Inter*, *circum*, interdum apud Poetas postponuntur. Æn. 1. Maria omnia *circum*. Georg. 2. Qua locus Erigonem *inter*. Apud Oratores aut vix, aut raro admodum. Cic. de Amic. *Si quos inter* societas, aut est, aut fuit. Neque enim, *inter si quos*, neque *si inter quos*, recte eo loco dici posse videbatur. Alioqui semper præit.

Præceptum VI. a, ab, abs.

A Consonantibus præponitur. Cic. Phil. 3. Antonius *a fronte*, a tergo, a lateribus tenetur.

2. *Ab*, vocalibus. Ad Att. l. 1. ep. 12. Cura, & effice, ut *ab omnibus* & laudemur, & amemur. Nonnullis etiam consonantibus. Pro Cluent. *Ab nullo* ille liberalius, quam a Cluentio tractatus est. Ad Att. lib. 5. *Rex ab Senatu* appellatus est. Præcipue *l*, *r*, & *i*, proponitur: ut, ab Legatis, ab Romanis, ab Jove.

3. *Abs*, præponitur litteræ *t*, & interdum *q*. Ter. Andr. O Dave, ita ne contemnor *abs te*? Id. Adel. *Abs quovis* homine beneficium accipere gratum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Historici, præcipue Livius, liberius utuntur præpositione *ab*. Ab classe, ab Carthagine, ab Dictatore, ab Numa, ab Gallis, ab Servio, ab Tarquiniis, &c. Quæ passim imitanda non videntur, nisi in historia.

Præceptum VII. in, sub, super, & subter.

IN, *sub*, *super*, *subter*, modo accusativum, modo ablativum cum varia significatione postulant.

2. *In*, cum verbis motus accusativum amat. Cic. de Sen. Venio *in curiam* frequens. Id. Or. 1. in Cat. in exilium proficiscere.

3. Item pro *erga*: ut, Brutus fuit pius *in patriam*, crudelis in liberos. Vel *contra*. Cic. in Sall. Petulanter *in uxorem*, & filiam meam invasisti. Vel *per*, seu *pro*: ut, commodare librum alicui *in diem*, *in mensem*. Cic. in Catil. 1. Crescit *in dies singulos* hostium numerus.

4. Cum vero quies, aut aliquid fieri in loco significatur, ablativo gaudet. Cic. 1. de Leg. *In* viridi,

opacaque ripa inambulantes. Ad Att. lib. 12. ep. 16. In hac solitudine careo omnium colloquio.

5. Et cum ponitur pro inter. Cic. de Amic. Hoc primum sentio, nisi *in bonis* amicitiam esse non posse.

SUB, fere accusandi casum postulat, cum tempus adsignificat, pro *paulo ante*, *circiter*, *per*: ut, sub vesperum, sub lucis ortum, sub idem tempus. Cæs. Bell. Civ. 1. Pompejus *sub noctem* naves solvit. Liv. Bell. 2. Sub equestris finem certaminis contra est peditum pugna.

2. Item pro *post*. Cic. Planc. l. 20. *Sub eas litteras* statim recitatæ sunt tuæ.

3. Et cum verbis motus. Cic. 2. Phil. Nisi ille se *sub scalas* tabernæ conjecit.

4. At cum verbis quietis ablativum poscit. Virg. Ecl. 6. Et, si quid cessare potes, requiesce *sub umbra*. Cic. Phil. 2. Sub nomine pacis bellum latet.

SUper, accusativo servit, cum præpositioni *subter*, contraria est: sive cum motu fit, ut, regula super caput cecidit: sive cum quiete, ut 2. de Leg. Demetrius *super tumulum* noluit quidquam statui. 2. de Fin. Super eam (*aspidem*) assidere.

2. Item cum significat *inter*. Curt. l. 8. Circumferri metum jubet, debellaturus *super mensam* Alexandrum.

3. Ablativo jungitur, cum pro *de* ponitur. Cic. Att. 16. *Hac super re* scribam ad te Rhegio. Et interdum cum verbo quietis, maxime apud Poetas. Virg. Æn. 6. Gemina super arbore sidunt. Id. Ecl. 1. Fronte super viridi.

SUbter, ferme accusandi casum poscit, sive quietis, sive motus verbis adjungatur. Cic. Tusc. 1. Plato iram in pectore, cupiditatem *subter præcordia* locavit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Interdum apud Poetas potissimum ablativum habet. Virg. l. 9. Æn. Ferre libet *subter* densa *testudine* casus.

Præceptum VIII. præpositio versa in adverbium.

PRæpositio, cum casu privatur, in adverbium migrat. Cic. Att. 4. Tu adventare, ac *prope* adesse jam debes. Id. pro Flac. Multis *post* annis pecunia recuperata est. Id. 2. de nat. Deor. Sensibus, & animo ea, quæ *extra* sunt, percipimus: Id. Att. 14. Quatriduo *ante* ad eum scripseram. Hujus generis sunt, *ante*, *contra*, *citra*, *circum*, *circiter*, *extra*

tra intra, *poſt*, *prope*, *pone*, *ultra*, *uſque*, & aliæ nonnullæ.

Præceptum IX.

Præpoſitiones aliis præpoſitionibus præpoſitæ.

PRæpoſitiones nonnunquam aliis præpoſitionibus præponuntur. Cic. ad Att. l. 3. ep. 7. De Q. F. Nuntii nobis triſtes, nec varii venerant, ex ante diem Non. usque ad Pridie Kal. Sept.

USque tamen fere alteram præpoſitionem deſiderat, Cic. in Verr. act. 6. l. 5. Maximis in laudibus *uſque ad* ſummam ſenectutem ſumma cum gloria vixit. Teren. Eun. Ex Æthiopia eſt *uſque* hæc, Cic. 1. de nat. *Uſque* a Thalete enumeraſti ſententias Philoſophorum.

2. Quod ſi adjungatur nominibus oppidorum, ſæpe alteram præpoſitionem reſpuit. Cic. act. 5. l. 4. in Verr. Sacerdotes *uſque* Ennam profecti ſunt. Ad Att. l. 5. ep. 16. Appius in ultimam provinciam ſe conjecit, Tarſum usque. Ter. Adelph. act. 4. Miletum uſque obſecro.

DE CONSTRUCTIONE ADVERBII.

C A P. XVII.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I. nominativus poſt adverbium.

EN, *ecce*, nominandi, ſeu accuſandi caſum admittunt. Cic. in Ver. act. 5. lib. 4. *Ecce nova turba*, atque rixa. Et pro Dejot. En crimen, en cauſa. De Fin. 2. *Ecce miſerum hominem*. Plaut. Amph. En tectum, en tegulas, en obductas fores.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

Apponitur & dativus *tibi* non ſine lepore. Cicer. Att. 2. epiſt. 15. Cum hæc maxime ſcriberem, ecce *tibi* Seboſus. Id. 3. Off. Ecce tibi, qui Rex populi Romani, dominusque omnium gentium eſſe concupierit.

Præceptum II. genitivus poſt adverbium.

AFfatim, *ſatis*, *abunde*, *nimis*, *parum*, *inſtar*, *partim*, *ergo* pro *cauſa*, genitivo junguntur. Plaut. Bacch. Tibi *divitiarum affatim* eſt. Ter. Phor. *Satis* jam *verborum* eſt. Quint. Decl. 9. Satis, *abundeque pœnarum* eſt. Cic. in Orat. *Nimis inſidiarum* adhibere videtur, Salluſt. Catil. Satis eloquentiæ, *ſapientiæ parum*. Cic. de clar. Orat. Plato mihi unus

instar est *omnium*. 2. de Or. *Eorum partim* in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt. Liv. 7. Bell. Maced. *Victoriæ navalis ergo* in unum diem supplicatio decreta est.

2. Item adverbia superlativa a nominibus orta. Cic. de clar. Orat. *Maxime omnium* nobilium Græcis litteris studuit. Ib. Sæpissime audio, illum omnium fere Oratorum Latine loqui elegantissime.

3. Genitivus hic in ablativo cum præpositione migrare potest. Cic. ibid. Piso *maxime ex omnibus*, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Ubi, *ubinam*, *ubicumque*, *ubivis*, *quovis*, *quoque*, *nusquam*, genitivos *terrarum*, vel *gentium*, eleganter admittunt. Cic. ad Att. Quid ageres, *ubi terrarum* esses, ne suspicabar quidem. Ter. Adelph. Fratrem *nusquam* invenio *gentium*.

2. Dicitur & *longe gentium*. Cic. ad Att. 6. ep. 3. Tu *longe gentium* abes.

3. Huc spectant adverbia *eo*, *huc*. Liv. Bell. Pun. lib. 5. *Eo consuetudinis* adducta res erat, ut, &c. Eur. l. 6. *Huc* enim *malorum* ventum est, ut, &c.

4. *Pridie* & *postridie* & genitivum, & accusativum casum postulant. Cic. ad Att. 11. *Pridie ejus diei* venit. Fam. l. 3. ep. 5. *Pridie nonas* Junii, cum essem Brundusii, &c. Cæs. Bell. Gall. 1. *Postridie ejus diei* Cæsar præsidii utrisque castris, quod satis esse visum est, reliquit. Cic. Att. *Postridie ludos* Apollinares.

5. Adverbium *tunc* cum genitivo *temporis*, raro apud Scriptores idoneos reperitur. Justin. l. 1. Sed de gente obscura *tunc temporis* Persarum, &c.

Præceptum II. dativus post adverbium.

QUænam adverbia dandi casum poscunt, more eorum unde deducuntur: ut, congruenter, convenienterque naturæ vivere, dicere congruenter rationi; obviam alicui ire, procedere, prodire. Nam *congruens*, *conveniens*, *obvius*, dativo gaudent. Cic. 2. de Fin. Non quæro, quid dicet, sed quid *convenienter rationi* possit, & sententiæ suæ dicere. Phil. 2. *Cæsari* ex Hispania redeunti *obviam* quam longissime processistis.

Præceptum IV. accusativus post adverbium.

PRopius, *proxime*, accusandi casum exigunt. Cic. ad Oct. Cur castra longius adversariorum castris, &

& *propius urbem* moventur? Sall. Jug. Ipſe *propius montem* cum omni equitatu ſuos collocat. Id. Catil. Quod vitium *propius virtutem* erat. Liv. lib. 10. cum *propius* jam *blanditias* oratio eſſet, quam *preces*. Idem lib. 30. Erat rex *proxime ſpeciem* muros oppugnantium. Ad Att. l. 6. ep. 5. Officium meum eſſe putavi, exercitum habere *quam proxime hoſtem*.

Appendix II. gen. pro media claſſe.

Jungitur *propius* nonnunquam cum præpoſitione *a*, vel *ab*. Cic. 2. de nat. Deor. Stellæ aliæ *propius a terris* moventur, aliæ remotius.

ABhinc, verbis præteriti temporis junctum accuſativum, ſeu ablativum poſtulat. In Verr. act. 3. lib. 2. Horum pater *abhinc duos*, & viginti annos eſt mortuus. Pro Quint. Quo tempore? *Abhinc annis* quindecim.

Præceptum V. ablativus poſt adverbium.

COmparativa ablativo gaudent, ut, *plus eo*, *eo amplius*. Cic. 2. de Inv. *Lacryma* nihil *citius* areſcit. Id. l. 2. ep. 7. Nemo eſt, qui *ſapientius* tibi ſuadere poſſit, *te ipſo*. Ter. Heaut. act. 1. Annos ſexaginta natus, aut *plus eo*, ut conjicio. Balbus Att. 8. ep. 8. penult. Cave putes, *plus me* quemquam cruciari.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Plus*, *amplius*, *minus*, modo ablativum habent, ut docent allata exempla: modo ſine caſu ponuntur, ſed ſubauditur conjunctio, *quam*. Ter. Adelph. act. 2. Homini miſero plus quingentos colaphos infregit. Cæſ. 4. Bell. Gall. Cum ipſi non amplius quingentos equites haberent. Nec enim accuſandi caſus ab his adverbiis reguntur, ſed a verbis *infregit*, *haberent*. Videntur etiam nominandi caſus cum his adverbiis jungi, cum a verbis pendeant. Cæſ. 7. Bell. Gall. Eo die milites ſunt minus ſeptingenti deſiderati. Id. l. 5. Naves amplius octingentæ uno erant viſæ tempore.

2. Cum iiſdem adverbiis junguntur accuſativus, & ablativus caſus *menſuram* ſignificantes, tunc vero caſus ſunt communes. Vitr. Ita a pariete diſtent, ut ne plus pateant *palmum*. Liv. de Bell. Maced. Abeat eorum acies paulo plus *quingentos paſſus*. Cæſ. *Millibus* amplius *quingentis* in longum patent.

Præceptum VI. Adverbia loci.

ADverbia, quibus interrogamus, ſunt hæc, *ubi*, *unde*, *quo*, *qua*, *quorſum*.

2. Ad interrogationem, *ubi*, redduntur hæc: hic, iſtic, illic, ibi, inibi, ibidem, alicubi, ubique, utrobique, ubivis, ubilibet, ubicumque, ubi ubi, paſſim, vulgo, intus, longe, peregre, nuſquam.

3. Item, ſupra, ſubter, infra, ante, poſt, extra, cum fiunt adverbia. Cic. l. 6. ep. 1. Nemo eſt, quin *ubivis*, quam *ibi*, *ubi* eſt, eſſe malit.

4. Hæc dicuntur adverbia *in loco*, ſeu quæ referuntur *ad quietem*. Quibus, ſicubi, necubi, nuncubi, uſpiam, usquam, addi poſſunt; quæ quamvis *ad quietem* referantur, tamen pleraque ad *ubi* non redduntur. Cic. 1. de Leg. Sive eſt illa lex ſcripta *uſpiam*, ſive *nuſquam*. Offic. 2. Nec eſt *uſquam* conſilio, aut auctoritati locus.

5. AD, *unde*, redduntur hæc: hinc, iſtinc, illinc, inde, indidem, aliunde, alicunde, undique, undequaque, utrinque, undevis, undelibet, undecunque, undeunde, peregre, eminus, cominus, ſuperne, inferne, intus, foris. Ter. Heaut. act. 1. Vide, ne quo *hinc* abeas longius.

6. Hæc appellantur adverbia *de loco*, ſeu quæ referuntur ad *motum de loco*. Quibus accedunt ſicunde, necunde, intrinſecus, extrinſecus, forinſecus, funditus, radicitus, ſtirpitus.

7. AD, *quo*, redduntur hæc: huc, iſtuc, illuc, illo, eo, eodem, aliquo, alio, neutro, utroque, quocunque, quoquo, quovis, quolibet, intro, foras, peregre, longe. Ter. Hecyr. act. 3. Abi Parmeno *intro*, ac me veniſſe nuntia.

8. Hæc appellantur adverbia *ad locum*, ſive quæ *motum ad locum* ſignificant. Quibus adjungi poſſunt, ſiquo, nequo, quoquam, quopiam, uſquam, uſpiam. Cic. 1. Phil. Nec vero *uſquam* diſcedebam. In Verr. act. 4. O præclara Verrea! *quoquam* ſi acceſſiſti; *quo* non attuleris tecum iſtum diem.

9. AD, *qua*, redduntur hæc: hac, iſtac, illac, aliqua, ea, illa, quavis, qualibet, quacunque. Ter. Eun. act. 1. Plenus rimarum ſum: *hac illac* perfluo.

10. Hæc vocantur adverbia *per locum*, ſive quæ referuntur *ad motum per locum*; quibus ſiqua, nequa, addi poſſunt.

11. AD *quorſum*, ideſt, quem locum verſus, redduntur hæc: horſum, iſtorſum, illorſum, aliorſum, deorſum, ſurſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, lævorſum, prorſum, rurſum, introrſum, vel introrſus,

sus, retrorsum, vel retrorsus, quoquoversum, vel quoquoversus. Ter. Hecyr. act. 3. *Horsum* pergunt. Id. Eun. act. 2. Sed ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam, ne *sursum deorsum* cursites. Id. Hecyr. act. 3. Trepidari sentio, & cursari *rursum prorsum*: Ubi Donat. *Rursum* proprie retro, *prorsum* ante significat: *Correre avanti, e indietro*.

12. Hæc dicuntur adverbia *versus locum*. Quibus addi possunt, siquorsum, nequorsum, deorsum versus, vel deorsum versum, idest, deorsum: sursum versus, vel sursum versum, idest, sursum. Cic. de Orat. Cum gradatim *sursum versus* reditur.

Præceptum VII. Ut.

UT, pro *postquam*, indicativum petit. Civ. Att. 7. ep. 15. *Ut* ab Urbe *discessi*, nullum prætermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem. Item pro *quomodo*, cum quadam admiratione. Ad Att. 7. ep. 20. Cn. (o rem miseram, & incredibilem!) *ut* totus *jacet!* Ter. Enn. Ut falsus est animi!

2. Post has voces *adeo*, *ita*, *sic*, *tails*, *tantus*, *tot*, *tam*, fere nunquam ponitur *quod*, sed *ut*, cum subjunctivo. Cic. pro Rab. *Adeo* ne hospes hujusce urbis, *ut* hæc *nescias*? Tusc. 1. Non sum *ita* hebes, *ut* ista *dicam*. Id. l. 5. ep. 10. Quæ cum viderem *tot* vestigiis impressa, *ut* in his errari non *posset*, non adscripsi. Id. l. 6. ep. 1. Neque cum id faciebamus, *tam* eramus amentes, *ut* explorata nobis *esset* victoria.

3. *Ut*, pro *veluti*, similes antecedenti casui sub eodem verbo casus exposcit. Cic. in Lucul. Me oratio *Luculli* ita movit, *ut docti hominis*, *ac parati*. Ibid. *Ea* se *sola* percipere dicunt, quæ tacti infimo sentiant, *ut dolorem*, *ut voluptatem*. Idem 1. Acad. Utar verbis, *quibus*, ut aliis multis, consuetudo utitur, *ut latinis*.

4. Idem dicimus de particulis, *tanquam*, *quasi*, *sicut*, & similibus. Cic. de clar. Orat. Ætatis illius ista fuit laus, tanquam innocentiæ. Idem Tusc. 2. Est in animis tenerum quoddam, quod ægritudine, quasi tempestate, quatiatur. Id. l. 5. ep. 8. Me, sicut alterum parentem, observat, & diligit.

Præceptum VIII. Antequam & Priusquam.

ANtequam tum indicativis, tum conjunctivis junguntur. Cic. pro Mur. *Antequam* pro Muræna dicere *instituo*, pro me ipso pauca dicam. Id. Phil. 1.

Antequam de Republ. P. C. *dicam* ea, quæ dicenda hoc tempore arbitror, &c.

2. *Priusquam*, iisdem modis gaudet. Ter. Andr. act. 2. Omnia experiri certum est, *priusquam pereo*. Cic. Phil. 1. Priusquam de Repub. dicere incipio. Pro Mil. *Priusquam* hoc tantum mali *videro*. Sall. Catil. *Priusquam incipias*, consulito; ubi consulueris, mature facto opus est.

Præceptum IX. Ne, & Næ.

NE, subjunctivum poscit, cum aliquid prohibemus. Ter. Eun. act. 2. *Ne* post *conferas* culpam in me. Liv. Bell. Pun. 10. *Ne* tot annorum felicitatem in unius horæ *dederis* discrimen.

2. Poscit & imperativum, maxime apud Poetas. Plaut. Pers. Abi, *ne jura*, satis credo. Virg. 7. Æn. *Ne* fugite hospitium, neve ignorate Latinos.

3. *Næ*, hoc est, *profecto*, fere pronomini præponitur, & indicativum, vel conjunctivum modum poscit. Ter. Adelph. act. 2. *Næ ego* homo *sum* infelix. Cic. Phil. 2. *Næ tu*, si id fecisses, melius famæ tuæ *consuluisses*. Id. Tusc. 1. *Næ ille* vir sapiens lætius ex his tenebris in lucem illam *excesserit*.

Præceptum X. Per, Perquam, &c.

PEr, *perquam*, *sane*, *valde*, *oppido*, *in primis*, *cum primis*, *apprime*, *admodum*, *vehementer*, & alia id genus, fere positivis gaudent. De Fin. 3. Hæc quidem est *perfacilis* & *perexpedita* defensio. De Or. 2. Quod mihi quidem *perquam puerile* videri solet. Id. l. 14. ep. 4. Sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam *oppido pauci*. In Verr. act. 2. l. 1. Philodamus erat *in primis* inter suos *copiosus*. Ib. C. Mustius homo *cum primis honestus*.

Præceptum XI. Quam.

QUam, cum admirationi, commiserationi, atque interrogationi cum admiratione permistæ servit, positivis jungitur. Cic. de Amic. *Quam multa*, quæ nostra causa nunquam faceremus, facimus tamen causa amicorum? Idem l. 1. de Or. Vide in artificio, & opere quam tenui, & levi quanto plus adhibeatur diligentiæ.

2. *Quam*, pro *quantum*, positivis præponitur. Cic. l. 7. ep. 15. *Quam* sint *morosi*, qui amant, vel ex hoc intelligi potest, &c.

3. Sequente verbo *possum*, superlativis adjungitur. Cic. l. 15. ep. 4. *Quam potui maximis* itineribus ad

Ama-

Amanum exercitum duxi. Id. l. 2. de Nat. Deor. Aves nidos construunt, eosque *quam possunt mollissima* substernunt.

4. Sæpe verbum *possum* desideratur. Cic. l. 16. ep. 31. Sed peto a te, ut *quam celerrime* mihi librarius mittatur: hoc est, *quam celerrime fieri potest*. Id. in Top. Ea *quam subtilissime* persequatur.

5. *Quam ut*, eleganter comparativa sequitur. Cic. 3. de Or. Hoc *altius* est, *quam ut* nos humi strati suspicere possimus.

6. *Quam*, pro *valde*, superlativis elegantissime adjungitur. Cic. l. 13. ep. 6. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius *quam maximas*, quam primum, quam sæpissime gratias agat: Nisi forte verbum *possum*, latet; ut sit, *quam maximas*, pro *quam potest maximas*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Quam*, pro *valde*, etiam positiva videtur admittere. Cic. in Brut. Deinceps inde multæ, quas nos diligenter elaboratas, etiam *quam elucubratas* afferebamus. Cæs. de Bell. Gall. Ut *quam celerem*, atque instabilem motum haberet.

2. Adverbia *tam*, & *quam*, verbis etiam conjunguntur, sibique mutuo respondent. Cic. l. 16. ep. 1. Xenomenes hospes *tam* te *diligit*, *quam si vixerit* tecum. Sic etiam nomina, *talis*, & *qualis*, *tantum*, *quantum*, *tot*, & *quot*, sibi respondent.

Præceptum XII. Tam, Quam.

TAm, & *quam* positiva frequentissime, superlativa rarius, comparativa rarissime sibi copulant. Cic. in Or. Nemo Orator *tam multa*, ne in Græco quidem otio, scripsit, *quam multa* sunt nostra. Sall. Jug. *Quam* quisque *pessime* fecit, *tum maxime* tutus est. Ter. Heaut. act. 5. Namque adolescens *quam minima* in spe situs erit, *tam facillime* patris pacem in leges conficiet suas. Cicer. pro Dejot. Per dextram te istam oro, istam, inquam, dexteram non *tam* in bellis, & præliis, *quam* in promissis, & fide *firmiorem*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ponitur interdum *tam*, separatim cum superlativo. Cic. Phil. 12. Nondum erat vestris *tam gravissimis*, tamque multis judiciis, ignominiisque concisus. Quod passim usurpandum non videtur.

Tam, *quam*, pro *tanto*, *quanto*, raro reperiuntur comparativo juncta. Vir. 7. Æn. *Tam magis* illa fre-

quens,

quens, & triſtibus effera flammis. *Quam magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.*

Præceptum XIII.
Adverbia in Um, & in O finita.

ADverbia in *Um* poſitivis gaudent, ut *parum*, *multum*, *nimium*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum.* Cic. Att. l. 10. *Parum firma* ſunt, quæ de fratre meo ſcribis. Id. in Rull. 2. Socer hujus vir *multum bonus* eſt. De Fin. v. In rebus apertiſſimis *nimium longi* fuimus. Id. l. 5. ep. 13. ad Luceium, Cogitatio *aliquantum labefactata*, atque convulſa.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Tantum*, *quantum*, non tam nominibus junguntur, quam verbis. Cic. l. 7. Gratia *tantum poſſumus*, quantum victi.

2. *Aliquantum*, poſitivo jungitur. Plaut. Bacch. *Timida* es *aliquantum*, ſoror. Rarius comparativo. Ter. Em. act. 1. Ejus frater *aliquantum* ad rem eſt *avidior*. Quod non videtur paſſim uſurpandum.

O Finita adverbia comparativo adhærent, ut *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*, *hoc*, vel *eo*, *quo*. Exempla ſupra adduximus c. 13. in comparativis.

2. *Multo*, etiam ſuperlativis additur, Cic. Div. in Ver. Cum omnis arrogantis odioſa eſt, tum illa ingenii, atque eloquentiæ *multo moleſtiſſima*.

3. Item *longe*, pro *valde*. Cic. in Brut. *Longe* poſt natos homines *improbiſſimus*.

4. *Facile*, cum *ſine dubio*, aut *ſine controverſia* ſignificat, ſuperlativis gaudet, aut iis, quæ eorum vim habent. Pro Rab. Poſth. Virum unum totius Græciæ *facile doctiſſimum* Platonem &c. Pro Sex. Roſc. Non ſolum ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis *facile primus*. Pro Cluent. Regionis illius, & vicinitatis, virtute, exiſtimatione, nobilitate *facile princeps*.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Longe* pro *multo*, etiam jungitur comparativis, Virg. 8. Æn. At pedibus *longe melior* Lycus.

2. Pro *valde*, jungitur & iis nominibus, quæ vim ſuperlativi habent. Cic. ad Brut. l. 12. ep. 12. L. Caſtronius Pætus *longe princeps* municipii Lucenſis. Idem. 4. in Verr. *Longe primus* civitatis eſt Epicrates.

3. Præterea nominibus, quæ diverſitatem, diſſimilitudinemque ſignificant, ut longe *alius*, *diſpar*, *diſſimi-*

similis, Pro Font. O fortunam *longe disparem* M. Fonteji.

4. Item adverbiis, *aliter*, *secus*, *ante*, *post*, & verbis *antecello*, *præsto*, *antepono*, quæ adverbium *multo* etiam admittunt.

DE INTERJECTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XVIII.

Pro media classe Grammaticæ.

O Tribus casibus adjungitur: *nominandi*. Teren. Phorm. act. 2. O vir fortis, atque amicus. *Accusandi*. Id. Eun. act. 5. O *scelestum* Parmenonem! Cic. l. 14. ep. 4. O me perditum! o me afflictum! *Vocandi*. Ter. Andr. act. 3. O *Dave*, itane contemnor abs te? Prop. l. 2. el. 12. O me felicem! nox o mihi candida!

2. *Heu*, *proh*, modo nominandi, vel potius vocandi casum postulant. Virg. 6. Æn. *Heu pietas*, heu prisca fides! Liv. Bell. Pun. 2. Tantum, *proh dolor*, degeneravimus a parentibus nostris. Modo accusandi. Cic. Phil. 7. *Heu me miserum*, cur Senatum cogor, quem semper laudavi, reprehendere? Id. Divin. in Verr. Proh Deum, hominumque fidem!

2. *Hei*, *væ*, dativo gaudent. Teren. Heaut. Hei misero mihi. Id. Hecyr. act. 4. Væ misero mihi.

Appendix II. gen. pro media classe.

1. Interdum, O, omittitur, cum lenior est affectus. Cic. in Pis. Miserum me! cum hac me labe confero. Id. Att. l. 10. Me cæcum, qui hæc ante non viderim.

2. O, non solum cum adverbium est vocandi, vocativo adhæret, verum etiam cum est interjectio. Cic. in Pison. O paterni generis oblite, materni vix memor.

3. *Proh*, apud Cic. Phil. 2. apertissime vocativum habet. Quæ enim res unquam (proh sancte Jupiter!) non modo hac in Urbe, sed in omnibus terris est gesta major.

4. *Heu*, etiam dativo gaudet. Plaut. Milit. *Heu mihi*, nequeo, quin fleam. Idem. Mercat. Heu misero mihi. Ter. Eun. Heu mihi.

5. *Hei*, interdum vocativo additur. Plaut. Aul. Hei Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis.

4. *Cedo*, & *apage*, cum verba ſint imperativi modi, non eſt cur interjectionibus adnumerentur, poſtulant autem accuſativum. Cic. act. 5. in Ver. l. 4. Cedo *tabulas*. Var. Cic. l. 5. ep. 10. Apage *te* cum Sex. Servilio. *Cedo* dativum quoque perſonæ cum accuſativo habet. Cic. in Verr. *Mihi* leges Attinias.

DE CONJUNCTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XIX.

Pro media claſſe Grammaticæ.

Præceptum I.

Et, *aut*, *quam*, *niſi*, *an*, *præterquam*.

CONjunctiones copulativæ, & disjunctivæ, cum ad idem verbum referuntur, ſimiles caſus connectunt. Cic. Phil. 12. Quis non doleat interitum talis *&* viri, & civis? Id. de Sen. Quid de pratorum viriditate, *aut* arborum ordinibus, *aut* vinearum, olivetorumque ſpecie dicam?

QUam, *niſi*, *an*, *præterquam*, eosdem item caſus copulant. Cic. Att. l. 4. ep. 5. An exiſtimas, ab ullo malle me legi, probarique, *quam a te*? Pro Sext. Quam unquam Senatus civem, *niſi me*, nationibus exteris commendavit? De Or. 3. Refert etiam, ut audiant, Senatus, *an* Populus, *an* Judices ſint. In Cat. 3. Pro tantis rebus nullum a vobis præmium poſtulo, *præterquam* hujus diei memoriam ſempiternam.

2. Interdum huic conſtructioni certa dictionum proprietas obſtat: ut, Fui Romæ, & Athenis: Vel, Brundufii, aut Sulmone mortuus eſt: Emiſti ne librum centuſſe, an minoris? Malim Panormi, quam Syracuſis eſſe.

Præceptum II. etſi, *tametſi*, *quamquam*.

ETſi, *tametſi*, *quamquam*, in principio ſtatim ſententiæ indicativum poſtulant. Cic. pro Mil. *Etſi vereor*, Judices, &c. Id. l. 1. ep. 5. *Tametſi* nihil mihi *fuit* optatius. Id. l. 10. ep. 10. *Quamquam* gratiarum actionem a te non *deſiderabam*.

2. Cæteris in locis non reſpuunt conjunctivum: Cic. 2. de Or. Erantque multi, qui, *quamquam* hæc ita ſe habere *arbitrarentur*, tamen, &c. Quint. l. 1. cap. 3. Cædi vero diſcentes, quamquam receptum ſit, & Chryſippus non improbet, minime velim.

Ap-

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Frequentius tamen hæc etiam in media, & extrema periodo cum indicativo jungitur. Cic. l. 15. ep. 17. Præposteros habes tabellarios, *nisi* me quidem non *offendunt*. Id. pro Sext. Rosc. Innocens est quispiam, verumtamen *quamquam abest* a culpa, suspicione tamen non caret.

Præceptum III.

Etiamsi, quamvis, licet, ut pro *quamvis.*

E*Tiamsi, quamvis, licet, ut* pro *quamvis*, subjunctivo gaudet. Cic. de Amic. Omnia brevia tolerabilia esse debent, *etiamsi* maxima *sint*. Idem Phil. 2. Homines *quamvis* in rebus turbidis *sint*, tamen, &c. Post red. in Senat. Tantus vester consensus de salute mea fuit, ut, *licet* corpus *abesset* meum, dignitas in patriam revertisset. Pro Quint. *Ut* summa *haberem* cætera, temporis quidem certe vix satis habui.

2. Non raro tamen *etiamsi* indicativo junctum reperies, præsertim in media comprehensione. Cic. 2. de Or. Illud tertium, *etiamsi opus est*. Q. Cic. lib. 16. ep. 26. *Etiamsi*, quod scribas, non *habebis*, scribito tamen.

3. *Si*, pro *quamvis*, conjunctivo jungitur. Ter. Eun. act. 1. Redeam? non, *si* me *obsecret*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Quamvis interdum indicativo adhæret, præsertim apud Poetas. Virg. Æn. 5. *Quamvis* solus avem cœlo *dejecit* ab alto. Hor. l. 1. ep. 17. Quamvis, Sceva, satis per te tibi consulis, &c. Colum. l. 9. c. 6. Quamvis doctissimi viri auctoritatem reverebar.

Præceptum IV. ut, ne, & ne non.

V*Ereor, timeo, metuo*, conjunctivum amant, & cum *ut*, aut *ne*, junguntur; sed contraria fere significatione: *vereor ut*, de his, quæ vellemus fieri, sed ne spe frustremur, metuimus: *vereor ne*, de his, quæ nollemus fieri, sed ne fiant, extimescimus. Ter. Phor. act. 5. Vereor, *ut* placari possit. Id. Andr. act. 1. Heu vereor, *ne* quid Andria apportet mali.

Ne non, idem est, quod *ut*. Cic. Att. 7. Si manet, vereor, *ne* exercitum firmum habere *non* possit. Et ad eumd. l. 9. epist. 4. Timeo, *ne non* impetrem.

2. Si tertiam addideris negationem, te omni metu liberum significabis. Cic. act. 5. in Verr. l. 4. *Non* vereor, *ne* hoc officium meum P. Servilio *non* probem;

bem; hoc est, *non dubito, quin hoc officium meum P. Servilio sim probaturus*.

Præceptum V. ut ne, ni, nisi, si.

Ut *ne*, pervenuste ponitur pro *ne*, vel potius pro *ut non*. Cic. in Verr. act. 2. Impetrant, *ut ne* jurent. Ad Q. F. lib. 3. ep. 2. Opera datur, *ut* judicia *ne* fiant. Ad Brut. l. 13. ep. 11. Animadverti studiose te operam dare, *ut ne* quid meorum tibi esset ignotum.

2. *Ni, nisi, si*, tum indicativum, tum conjunctivum amant. Ter. Andr. Mirum *ni* domi *est*. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. *Ni restituissent* statuas, vehementer his minatur. Id. de Amic. Ortum quidem amicitiæ videris, *nisi* quid adhuc forte *vultis*. Ibid. *Nisi* immortalitatem optare *vellet*, quid non est adeptus, quod homini fas esse optare? Ter. Andr. act. 1. *Si* illum *relinquo*, ejus vitæ timeo; sin opitulor, hujus minas. Ad Att. l. 13. ep. 1. *Si* hortos *inspexeris*, dederis mihi, quod ad te scribam.

Præceptum IV.

Quod, quia, quoniam, postquam.

Quod, cum causam, ac rationem reddit, & *quia*, tum indicativo, tum conjunctivo gaudent. Cic. 2. ad Att. Fecisti mihi pergratum, *quod* Serapionis librum ad me *misisti*. Et l. 3. Utinam illum diem videam, cum tibi gratias agam, *quod* me vivere *coegisti*. Id. l. 8. Admiratus sum, *quod* ad me tua manu *scripsisses*. Id. de Div. l. 2. Mirari Cato se ajebat, *quod* non *rideret* haruspex, haruspicem cum videret. Id. de Amic. Sed, *quia* natura mutari non *potest*, idcirco &c. Ibid. Recordatione nostræ amicitiæ sic fruor, ut beate vixisse videar, *quia* cum Scipione *vixerim*. Idem act. 5. in Verr. l. 4. Quarta autem est urbs, quæ, *quia* postrema ædificata *est*, Neapolis nominatur. De Fin. l. 1. Nec quisquam est, qui dolorem, *quia* dolor *sit*, amet.

2. *Quoniam*, cum indicativo frequentius usurpatur, & fere certam causam, cognitamque significat. Cic. pro Planc. *Quoniam* tu ita *vis*, nimium me gratum esse concedam. *Poichè vuoi così*, &c.

3. *Postquam*, sive *posteaquam*, quamvis eadem particula Italica, *poichè*, significetur; non tamen causam, sed tempus significat. Cic. de Div. *Posteaquam* aram, sedemque invenit, obmutuit.

DE

DE FIGURATA CONSTRUCTIONE.

C A P. XX.

Pro suprema classe Grammaticæ.

Præceptum I. Orationis virtutes.

ORatio tres virtutes habere debet: ut emendata, ut dilucida, ut ornata sit: quibus virtutibus totidem vitia contraria sunt: nam emendatæ barbara, dilucidæ obscura, ornatæ inornata adversatur.

Præceptum II. Barbaræ orationis vitia.

DUO sunt vitia, quibus oratio barbara, atque rustica efficitur: *solœcismus*, & *barbarismus*, quæ qui pure, & emendate loqui solet, omni contentione, velis, ut ita dicam, remisque fugiet.

Præcept. III. Quid sit solœcismus, & quot modis fiat.

SOlœcismus, constructionis, atque emendatæ orationis, de qua hactenus egimus, hostis infestissimus, est vitiosa partium orationis compositio.

Is fit quatuor modis: *adjectione*, cum aliquid orationis contra præcepta Grammaticæ adjicitur; ut, *scribo* cum *calamo*, *ludo cum pila*. 2. *Detractione*, cum aliquid eodem modo detrahitur: ut, *eo forum*, pro, in *forum*: *redeo agro*, pro ex *agro*, *ne hoc fecit*, pro *ne hoc* quidem *fecit*. 3. *Transmutatione*, cum partium orationis ordo turbatur, ut, *quoque ego*, *enim hoc voluit*, *autem non habuit*: *ne quidem hoc*, pro, *ne hoc quidem*. 4. *Immutatione*, cum pars una orationis pro illa ponitur, ut, *stulti grave ferunt res adversas*. *Grave*, pro *graviter*, nomen pro adverbio.

2. Fiunt *solœcismi* etiam per cæteras orationis partes. Item per ea, quæ cognata sunt, idest ejusdem generis, ac partis: ut, *eo intus*, *sum intro*, *quid huc agis?* pro, *hic*: *quando hic venisti?* pro, *huc*: *eo apud forum*, pro, *in*: *scripsit ne Cicero hanc orationem, aut Hortensius?* pro, *an*: *non feceris cuiquam injuriam*, pro *ne*.

3. Denique fiunt & per ea, quæ partibus orationis accidunt. 1. *Per genera*, ut, sapientes *læta fronte* res adversas ferunt, pro *læta fronte*. 2. *Per casus*, ut, quo is? *Romæ*, pro, *Romam*. Venio *Brundusii*, pro *Brundusio*. 3. *Per numeros*, ut, si unum ad te vocans, dicas: *venite*. 4. *Per personas*, ut si quempiam honoris causa ita alloquaris: *sedeat*, *accedat*, pro, *sede*, *accede*. 5. *Per modos*, ut, peto a te, ut mihi

opem

opem *fers*, pro, *feras*. 6. *Per tempora*, ut, *vincis*, pro *vinces*. 7. *Per genera verborum*, ut, mox *redam*, pro, *redibo*; ponitur enim activum verbum pro neutro.

Appendix.

Fuerunt, ut ait Quintil. l. 1. c. 5. qui adjectionis vitium pleonasmon, detractionis eclipsin, transmutationis anastrophen appellarint; negantes, hæc vitia species esse solœcismi. Quorum sententia ita probanda est, si hæc ad figuratam orationem pertineant, vel si quando apud probatos Scriptores reperiantur.

Præceptum IV.

Quid sit figurata constructio, quid figura.

CUM apud viros doctos, & qui pure loquendi laude floruerunt, aliquid legerimus, quod Grammaticorum legibus repugnare videatur, non continuo existimabimus, eos solœcismum fecisse, cum ipsorum auctoritate, testimoniisque soleant Grammatici ipsi sua præcepta confirmare. Nam sunt quædam, quæ faciem quidem solœcismi habent; vitiosa tamen non sunt. Hoc novum loquendi genus Figura verborum, ut sermonis, aut orationis, sive, ut Græci loquuntur, σχῆμα λέξεως, appellatur. Est enim figura nova loquendi ratio, a trito, & vulgari sermone remota, quæ fere ratione aliqua usuve disertorum nititur.

E N A L L A G E.

ENALLAGE figura est, qua pars una orationis pro alia ponitur: ut, vivere, pro vita, nullus, pro non, facto, pro fieri. Cic. Att. l. 13. Quam turpis est assentato, cum *vivere* ipsum turpe sit! Id. ad eund. l. 2. Philotimus *nullus* venit. Ter. Andr. act. 4. Ita *facto* opus est, pro *fieri*. Virg. Æn. 6. *Horrendum* stridens, pro *horrende*.

Appendix I.

1. Sunt & alia nomina, quæ pro adverbiis ponuntur, ut *recens*, *sublime*, *frequens*. Suet. in Tib. c. 1. unde Romam *recens* conditam cum magna clientum caterva commigravit. Cicer. 2. de Div. Eaque scuta, quæ fuerant *sublime* fixa, sunt humi inventa. Id. de Amic. Venio in Senatum *frequens*. Sic, *torvum*, *horrendum*, & alia id genus apud Poetas. Nomen interdum loco interjectionis indignantis ponitur. Cic. in Catil. 4. Quæ (*malum*) fuit ista amentia? Contra adverbium nonnunquam partes nominis agit. Plaut. Merc. *Bene* tibi sit. Cic. Att. l. 4. *Male* sit Antonio. Sic, *satis*, *abunde*, *parum*, de quibus in constru-

structione adverbii dictum est. Denique verbum loco interjectionis blandientis ponitur. Ad Att. l. 5. *Amabo* te, incumbe in eam rem.

2. Fit etiam Enallage per attributa partium orationis, ut, *I. Per casus*. Pro Sext. Rosc. Duo sunt isti Rosci, quorum alteri *Capitoni* cognomen est, pro, *Capito*. *II. Per numeros*. Plin. l. 19. c. 73. In Africa major pars ferarum æstate non *bibunt*, inopia imbrium. *III. Per modos*. Ter. Andr. act. 2. Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem *feceris*, pro *facies*. *IV. Per tempora*. Cic. 3. in Ver. Unum ostende in tabulis, aut tuis, aut patris tui emptum esse *vicisti*, pro *viceris*.

Appendix II.

Grammatici Antiptosin proprie appellant, cum casus pro casu ponitur. Genus etiam genere permutatur, numerus numero, personæ personis, modus modo, tempus tempore, permutantur denique verborum genera. Vide Auctoris Commentarium.

ECLIPSIS.

ECLIPSIS figura est, cum id, quod in oratione deest, foris omnino petendum est. Cic. ad Att. 16. ep. 18. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum; subauditur, *proficisci*. Id. 3. Verr. Ridere convivæ, cachinnari ipse Antonius: subauditur, *cœperunt*. Ad Att. l. 13. Quid mihi auctor es? subauditur, *ut faciam*? advolo ne, an maneo? Id. pro Planc. Pro uno filio duo patres deprecamur: subaudi, *nos*. Ad Att. l. 6. Statua, quæ ad Opis per te posita in excelso est. Fam. l. 8. ep. 4. Cum Senatus ad Apollinis habitus esset: subaudi, *ædem*, sive *templum*.

ZEUGMA.

ZEUGMA figura est, cum id, quod in oratione desideratur, e proximo assumitur, manente eodem genere, numero, casu, cæterisque attributis. Cic. Parad. ult. Nulla possessio, nulla vis auri pluris, quam virtus, æstimanda est. Pro C. Rab. Virtus, & honestas, & pudor cum Consulibus esse cogebat.

Appendix.

Si id, quod assumitur ad orationem implendam, primum est, *protozeugma* dicitur. Cic. ad Att. lib. 16. ep. 1. Egit pater, & filius, ut tibi sponderem. Si medium, *mesozeugma*. Auctor ad Her. l. 4. Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate. Si postremum, *hypozeugma*. Cic. Att. 11. Mihi & res, & conditio placet.

SYL-

SYLLEPSIS.

SYLLEPSIS est, cum id, quod in oratione deest, e proximo assumitur, mutato tamen genere, aut numero, aut casu, aut aliqua e cæteris accidentibus. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ille timore, ego risu corrui. Liv. Bell. Maced. 7. Nemo miles Romanus magis assiduus in castris fuit, quam ego, fratresque mei. Virg. Æn. 9. Vos, o Calliope, precor, aspirate canenti: ubi intelligit cæteras Musas. Cic. de Orat. l. 1. Quamobrem hoc vos docebo, Sulpicii; ubi intelligitur etiam Cotta.

PROLEPSIS.

PROLEPSIS est, cum dictio aliqua totum significans præcessit, quæ rursus in partibus intelligitur, neque explicatur, ut, duo Reges Romam auxerunt, Romulus bello, Numa pace. Liv. l. 1. Ita duo deinceps Reges, alius alia via, ille bello, hic pace civitatem auxerunt. Sallust. in Catil. Exercitus hostium duo, unus ab Urbe, alter a Gallia obstant.

ARCHAISMUS.

ARCHAISMUS constructio est, qua prisca vetustas potissimum usa est. Ter. Eun. act. 4. Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domi: pro, *absentibus nobis*. Ib. act. 2. Ejicienda est hercle hæc animi mollities, nimis me indulgeo. Plat. Mil. Juia, te non nociturum esse hominem de hac re neminem. Cic. act. 6. in Ver. lib. 5. Hanc sibi rem præsidio sperant futurum; pro, *futuram*.

HELLENISMUS.

HELLENISMUS est figura, quæ Græci, non Latini sermonis leges servat. Id fit primo, si sermo discrepet a latina syntaxi: ut, Lucejus ad Cic. l. 5. ep. 4. Cum scribas, vel agas aliquid eorum, quorum consuevisti, gaudeo. Æn. 11. Justitiæne prius mirer, belline laborum. Æneid. 4. Placitone etiam pugnabis amori? Ecl. 5. Solus tibi certet Amyntas. Hor. l. 2. Od. 9. Desine mollium tandem querelarum. Id. l. 1. Od. 27. Abstineto irarum, calidæque rixæ: & alia variis locis a nobis notata.

II. Si adjectivum neutrum substantivo masculino, aut fœminino adjungatur; ut Cic. l. 6. ep. 22. Cum omnium rerum mors sit extremum. Æneid. 4. Varium, & mutabile semper femina. Ecl. 4. Triste lupus stabulis. Ib. Dulcis satis humor, & alia.

III. Si præpositio, Κατὰ, idest, *secundum* subaudi-

dienda sit ; Sive ad nomen : ut Æneid. Os, humerosque Deo similis . Ib. Nuda genu . Æn. 3. Cætera Grajus . Hor. l. 4. od. 8. Ornatus tempora . Sic, flava comas, pulchra genas ; & alia . Sive ad verbum : ut Æn. 2. Latos humeros , subjectaque colla Insternor . Hor. l. 2. sat. 1. Nasum nidore supinor . Ib. Tremis ossa pavore ; & alia .

Sunt & aliæ figuræ pene propriæ Poetarum ; de quibus agemus l. 3. c. 11. & 14.

DE BARBARISMO.

CAP. XXI.

Pro suprema classe Grammaticæ .

Barbarismus , quem antiquiores Romani rusticum sermonem appellabant , ut ait Gell. lib. 13. c. 6. est dictio aut omnino barbara , aut latina quidem , sed vitiosa scripto , vel pronuntiatione barbara omnino , & peregrina : ut perla , pro *unione* ; aviso , pro *admoneo*, & alia generis ejusdem . Nonnulla tamen sunt usu recepta : ut , *mapalia* , pro *magalia* , verbum Punicum . Virg. *Gaza* , Persicum . Virg. *Acinaces* , Medicum . Hor. *Petorium* , vehiculum Gallicum . Hor. R*heda* . Cic. & alia .

Latina dictio vitiosa fit pluribus modis .

1. Per *genera*: ut , gladia , pro *gladii* .

2. Per *numeros* : ut , scopa , pro *scopæ* , tritica , pro *triticum* .

3. Per *declinationem* , ut , vasibus , pro *vasis* .

4. Per *conjugationem* : ut , præstavi , pro *præstiti* , consumabo , pro *consumam* , veneravi , pro *veneratus sum* , legebo , pro *legam* , &c.

5. *Divisione* , cum dividimus conjuncta : ut sylvæ , trium , dissoluo , quatuor syllabarum , pro sylvæ duorum , dissolvo , trium .

6. *Complexione* , cum divisa conjungimus : ut , Phæthon , pro Phaeton .

7. *Adjectione litteræ* : ut , follium , pro *folium* , patruum , pro *patrum* : præcor , pro *precor* . *Aspirationis* , ut honus , pro *onus* . *Temporis* , cum syllabæ brevi , quæ unum tempus habet , additur alterum , quo fiat longa : ut , circumdabo , penultima producta , pro circumdabo , penultima correpta .

8. *Detractione litteræ* , vel *syllabæ* ; ut , santus , pro *sanctus* , preest , pro *præest* , tempta , pro *contempta* . *Aspirationis* : ut , odie , pro *hodie* . *Temporis* , cum syl-

ſyllabæ longæ, quæ duo habet tempora, unum detrahitur, ut fiat brevis, ut, fœcundata, penultima correpta, pro fœcundata, penultima producta.

9. *Immutatione*, cum litera una, aut ſyllaba pro alia ponitur; ut, ſet, pro *ſed*, munus, pro *mundus*.

10. *Transmutatione*, cum littera, aut ſyllaba e ſuo loco in alienum transfertur: ut, interpetror, pro *interpretor*, thrao, pro *trabo*.

11. Fiunt denique barbariſmi *tenore*, cum accentu alio pro alio utimur: ut ſi præpoſitiones a ſuis caſibus ſeparemus, easque tenore acuto, vel inflexo pronuntiemus: ut, ad eum, ab alio, a quibus, circum littora; cum grave accentu, diſſimulata diſtinctione, ſimul cum ſuis caſibus pronuntiandæ ſint, tanquam ſi una eſſet vox. De Barbariſmo Quintil. l. 1. c. 5. ex quo huc pleraque.

Appendix.

Cum leges apud Virgilium, relliquias, pro reliquias, alituum, pro alitum, extinxem, pro extinxiſſem, relligio, pro religio, peculi, pro peculii, ſteterunt, penultima correpta; Italiam, prima producta, & hiſce ſimilia; ne putes Principem Poetarum barbariſmum feciſſe: multa enim Poetis conceduntur, quæ cæteris Scriptoribus denegantur. Neque mireris, ſi apud M. Tullium Oratorum Principem, liberum, nummum, ſeſtertium, pro liberorum, nummorum, ſeſtertiorum, cognoram, norunt, aliasque id genus verborum imminutiones offenderis; neque enim barbariſmi ſunt *detractione*; ſiquidem a conſuetudine, certiſſima loquendi regula, impetratum eſt, ut enim Oratoribus ſic loqui liceret.

OBSCURÆ ORATIONIS VITIA.

C *A* *P*. *XXII*.

Pro ſuprema claſſe Grammaticæ.

VErba *inuſitata*, & a conſuetudine quotidiani ſermonis remota obſcuritatem, & tenebras orationi afferunt, ut ſi quis *apludam*, pro furfure, *bovinari*, pro tergiverſari, *aulam*, pro olla, *recentari*, pro renaſci, *conſilioſum*, pro prudenti dixerit. Vide Gell. l. 11. c. 7. & l. 5. c. 15. Quint. l. 8. c. 3. Eandem obſcurat vitium, quod a Græcis *acyron*, a Latinis *improprium* dicitur: ut, *ſperare*, pro timere. Virg. l. 4. Æn.

Hunc

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem .

2. Item *ambiguitas* , quæ *amphibolia* Græce appellatur : idque vel *in uno verbo* : ut , Taurus , animal ne ſit , an mons , an ſignum in cælo , an nomen hominis , an radix arboris , niſi diſtinctum , non intelligitur . Vel in *ſermone* : ut , audivi Chremetem percuſſiſſe Demeam .

3. Obſcuratur præterea oratio , cum ſermoni deeſt aliquid , quominus plenus ſit ; *μείωσις* , meoſis , hoc eſt , *diminutio* , dicitur , quæ ſit per figuram Eclipſim ; ut , ille domum recta ; deſideratur , *contendit* , quanquam multa excuſat ſynecdoche figura verborum .

4. Vel contra , cum inani verborum turba , atque copioſa loquacitate obruitur oratio , *periſſologium* vocant .

5. Impeditur denique ſermo , quominus dilucidus ſit , ſi longa *parentheſis* interjiciatur , aut ſi verba confuſa , permiſta longius trajiciantur : Hor. Ser. l. Sat. 5. *Namque pila lippis inimicum* , *& ludere crudis* . Rectus enim ordo eſt : namque pila ludere inimicum eſt lippis , & crudis . Quod vitium *ſynchyſis* , *hyperbaton* obſcurum , hoc eſt , confuſa , ac perturbata verborum transgreſſio vocatur . Si hæc vitia vitabimus , dilucida erit oratio .

Appendix .

Cum orationis ſtructura decoris gratia variatur , neglecto ſimplici ſermonis ordine , non vitium eſt , ſed virtus , quæ *hyperbaton* appellatur , ideſt transgreſſio verborum . Cic. pro Cluent. Animadverti , Judices , omnem accuſatoris orationem in duas diviſam eſſe partes : *In duas partes diviſam eſſe* , ſimplex erat ordo , ſed durus , & incomptus .

Hyperbati , ſive *Transgreſſionis* aliquot ſunt ſpecies , quæ elegantiæ cauſa uſurpantur .

1. *Anaſtrophe* eſt duorum verborum ordo præpoſterus : ut mecum , tecum , ſecum , nobiſcum , vobiſcum , quibus de rebus . Anaſtrophe illa , urbem quam ſtatuo , veſtra eſt : pro , quam urbem ſtatuo ; Eunuchum quem dediſti nobis , quas turbas dedit : pro , quem Eunuchum &c. admodum dura eſt , & fugienda .

2. *Tmeſis* eſt , cum verborum compoſitum dividitur , aliqua dictione interpoſita . Cic. Att. 5. ep. 10. Per mihi gratum erit , ſi id curaris ad me perferendum . Id. de Sen. Omnia memoria tenebat non domeſtica ſolum , ſed etiam externa bella . Ejusdem generis ſunt

illa: Rem pro publicam penitus amisimus. Præclarum est pro patria, Reque publica mortem oppetere.

3. *Parenthesis* est brevis sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Cic. Phil. 3. O præclarum custodem ovium (ut ajunt) lupum! Liv. bell. Pun. 2. Tantum (proh dolor!) degeneravimus a parentibus nostris. Illud vero cavendum diligenter, ne longior Parenthesis, neve crebro adhibeatur.

INORNATÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXIII.

Pro suprema classe Grammaticæ.

Cacophaton, sive *æschrologus* est, ut definit Diomedes, cum orationis subest inverecunda suspicio. Quod fit vel uno verbo, vel pluribus, vel deformi litterarum concursu. Illud animadvertendum ab illustrioribus Scriptoribus censeri Cacophaton, quoties *cum* particulam *n*, littera sequitur: ut 1. Æn. Numerum *cum navibus* æquat. Servius ib. *Cum notis hominibus*. Quintil. l. 8. c. 3. Dici enim jubet, *Cum hominibus notis*. Id. Cic. in Or. a medio, & l. 9. ad Pætum ep. 22. Vitandus igitur harum consonantium concursus in hac particula.

2. *Tapinosis* est, qua rei magnitudo, vel dignitas minuitur: ut, si quis parricidam, hominem nequam vocet.

3. *Macrologia* est longior, quam oportet, sermo. Liv. lib. 8. Legati, non impetrata pace, retro domum, unde venerant, abierunt.

4. *Tautologia* est ejusdem verbi, aut sermonis iteratio sine causa. *Verbi*: ut, nam cujus rationis ratio non extat, ei rationi ratio non est fidem habere. *Sermonis*: ut, ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. Hanc alii *battologiam* appellant, a Batto, garrulo pastore, cujus battologiam expressit Ov. 2. Metam. Sub illis montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.

5. Vitanda est nimis ejusdem litteræ assiduitas, ut, quidquam quispiam cuiquam, quod convenit neget?

6. *Pleonasmus* est vitium, cum supervacaneis verbis oneratur oratio: ut, ego oculis meis vidi: satis est enim, *vidi*.

7. Cavendum etiam diligenter est, ne consonantes aspe-

aspère concurrant, ut, *f* ultima cum *x* prima; ut, exercitus Xerxis. Durior etiam fit concursus, si utraque seipsam sequatur, ut, Ars studiorum, Rex Xerxes.

8. Vitandi & crebri vocalium concursus, qui vastam & hiantem orationem reddunt; ut baccæ æneæ amœnissimæ impendebant: viro optimo obtemperanti olim.

9. Illud quoque vitium est, si multæ voces ejusdem exitus in unum locum congerantur: ut, flentes, plorantes, lacrimantes, obtestantes.

10. Et si verbi prioris ultimæ syllabæ sint primæ sequentis, ut, O fortunatam natam, me Consule, Romam.

Appendix.

1. Si quando puer apud graves scriptores aliquid offenderit, quod supervacaneum, aut otiosum esse videatur, ne id sine causa factum putet. Adduntur enim interdum quædam affirmationis gratia. Teren. Adelph. act. 3. Hisce oculis egomet vidi. Virg. Æn. 4. Vocemque his auribus hausi.

2. Adduntur & alia, quæ aut consuetudine, aut auctoritate, aut vetustate, aut necessitate denique excusantur. Cic. Ad Att. l. 5. ep. 17. Ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem. Et ad eundem l. 6. ep. 3. Longe gentium abes. Id. 3. in Verr. Cæteri hæredes adeunt ad Xersem. Id. Impetrant, ut ne jurent. Ad Q. Fr. l. 1. Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo.

EMANUELIS ALVARI
E SOCIETATE JESU
DE INSTITUTIONE GRAMMATICA.

LIBER TERTIUS.

DE SYLLABARUM DIMENSIONE.

Pro suprema classe Grammaticæ.

DE LITTERIS, AC SYLLABIS.

CAPUT PRIMUM.

VErsus ex pedibus constat: pedes e syllabis: at syllabæ, de quibus nunc agendum est, fiunt ex litteris vel una, vel pluribus: ut, I, E, RUNT. Litteræ partim sunt vocales, partim consonantes.

Vocales sunt sex, A, E, I, O, U, Y.

Ex vocalibus fiunt sex diphthongi, AE, AU, EI, EU, OE, Yi, ut Præmium, Aurum, Hei, Europa, Pœna, Harpya.

Consonantes in mutas, & semivocales dividuntur: Mutæ sunt octo, B, C, D, G, K, P, Q, T.

Semivocales itidem octo, F, L, M, N, R, S, X, Z.

Ex his quatuor sunt liquidæ, L, M, N, R.

Sed M, N, raro liquescunt, idque in Græcis tantum dictionibus, ut Tecmessa, Cycnus.

Duæ, X, Z, sunt duplices, hoc est, valent duas consonantes; X, Cs, vel Gs; Z, Ts, vel Ds. Veteres Z per duplex SS, reddebant: ut massa, patrisso, pro maza, patrizo.

F, præposita liquidis, L, & R, vim habet mutæ & syllabam facit communem. Georg. 4. Stridet refluentibus undis. Æn. 11. Mollia colla reflectunt. Hor. 1. Serm. Sat. 4. Portasque refregit: ideo hanc plerique mutis adscribunt.

S, quamvis immunis, ac sui juris sit, (neque enim inter liquidas, aut duplices numeratur) interdum tamen liquescit, ut suo loco dicemus.

H, sitne littera, an aspirationis nota, dubium, controversumque est, in carmine vix ejus habetur ratio.

I, inter duas vocales posita, consonans est, at duplex

plex I. valet, ut major, ajo, maja, pejor. Veteres I, geminabant, maior, maiio, maiia, peiior. Vide Quint. lib. 1. cap. 3. Priscianum etiam l. 1. cap. 4.

Multi sibi persuadent, Veteres I consonantem molliter pronuntiasse, sono potius ad vocalem, quam ad G, accedente, ut Pompejus, non Pompegius; majestas, non magestas; quod sine dubio verum est.

J, & V, cum vocalibus præponuntur, easque comprimunt, fiunt consonantes, ut janua, jecur, conjicio, jocus, judex, vates, velox, vita, vox, vultus.

Iota Græcorum nunquam est consonans. Quare in Jason, Jambus, Jaspis, & cæteris, quæ plane sunt Græca, prima litera vocalis est.

Jod apud Hebræos semper consonans est, cum vocalibus præponitur; ut, Jesus, Joannes, Jacobus. Itaque qui hæc, atque alia ejusdem generis nomina per J consonantem efferunt, optime quidem pronuntiant: qui vero per vocalem, Græcos imitantur. Claudianus Græcorum more dixit: *Ne laceres versus, dux Jacobe, meos.* Antiquis tamen Poetis major habenda est fides. Hor. l. 1. Sat. 5. *Credat Judæus Apella.*

U post Q litteram semper liquescit; ut quare, quæro, quia, &c. At post G, & S, modo liquescit, ut lingua, langueo, anguis, extinguo, suadeo, suavis; modo integra est, suamque vim retinet, ut exiguus, suus.

Litteræ liquescunt, cum vim, roburque vocalis, aut consonantis amittunt.

S C H O L I O N.

De H, aspiratione.

H *Aspiratione interdum vice consonantis fungitur. Tibul. l. 1. el. 5.* Et tantum venerata virum hunc sedula curet. *Juv. sat. 9.* Vivendum est recte, tum propter plurima, tum his præcipue causis. *In his M non eliditur, propter H consequens, quod etiam vocalem præcedentem, alioqui brevem, positione producit. Ejusdem generis hæc sunt. Virg. l. 9.* Dum trepidant, it hasta Tago. *Ter. Andr. act. 2.* Percussit illico animum, at, at, hoc illud est: *ubi* (at, at,) *jambus est, posteriore* (at) *propter H consequens producto; Et alia plurima.*

2. *In his vero H Synalephem excludit. Ter.* Hecyra est huic nomen fabula; hæc cum data est. *Plaut.*

Aulul. Memorare nolo hominum mendicabula. *Virg. Æn.* 1. Posthabita coluisse Samo: hic illius arma. 3. *Georg.* Ætas Lucinam jussosque pati Hymenæos. *Juv. sat.* 2. Si fur displiceat Verri, homicida Miloni; *& aliis plurimis*.

3. *Sosipater Charisius Instit. l. 1. c. Diomedes lib. 2. c. 8. De Syllab. Donat. edit. 1. c. 2. Sergius in eandem cap. item 2. Cerv. l. de ultimis Syllabis, Marius Victorin. l. 1. c. 6. Cledon. in Arte c. 6. de Syllaba. Alcuin. in Grammat. c. docens, vocalem alioqui correptam in fine dictionis fieri communem, si consonantem unam habeat, & ab H excipiatur in altera dictione. Afferunt exempla longa, ut* terga fatigamus hasta; & molli fultus hyacintho. *Beda l. de Metris, c. de communi Syllaba, quamvis probet sententiam; merito tamen negat exempla apta esse; propterea quod syllabæ illæ videri possint beneficio cæsuræ produci. Nos exempla attulimus aptiora. Idcirco Cledon. c. 8. ait, quoties H vocalem juvat esse consonantem, quoties non juvat, aspirationem. Item fere Diomed. l. 2. c. 4. Quæ studiosus observabit in veterum scriptis: Ipse vero in componendo carmine perinde contemnet H, ut si non esset.*

SYllabæ, quas temporibus metimur, aut sunt breves, aut longæ, aut communes.

2. Tempus est spatium, intervallumque, quo syllaba pronuntiatur. Syllaba brevis ex uno tempore, atque spatio constat, ut, at, sed; longa ex duobus, ut ah, en: communis est, quæ in versu tum brevis, tum longa esse potest, quales sunt priores in *Atlas*, *Cyclops*, mediæ in *tenebræ*, *pharetra*.

3. Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis, aut longa est: Apud Græcos, ε, & ο, (Epsilon, & Omicron) quæ E, & O breve valent, perpetuo sunt breves, ut Origenes, Timotheus, Herodotus, Macedones; η, & ω, (Eta, & Omega) quæ E, & O longum valent, semper sunt longæ, ut mediæ syllabæ in *eremus*, *idolum*.

PRÆ-

PRÆCEPTA GENERALIA DE SYLLABARUM BREVITATE, AC LONGITUDINE.

C A P. II.

Præceptum I. de vocali ante vocalem.

VOCALEM breviant, alia subeunte, Latini.
Produc, ni sequitur R, fio, & nomina quintæ,
Quæ geminos casus, E longo, assumit in Ei.
Verum E corripies Fideique, Speique, Reique.
IUS commune est Vati; producito Alius;
Alterius brevia. Pompei, & cætera produc.
Eheu produces semper; variabitur Ohe.

VOcalis ante vocalem in latinis dictionibus brevis est, ut puer, fuit, ruit.

Æn. 12. *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem.*

Exceptiones.

1. Fio I habet longum, nisi sequatur R: ut fiebam. Juv. Sat. 2. *Fient ista palam, cupient & in acta referri.*

Sin R sequitur, breve est: ut fierem, fieri, confieri. Virg. Æn. 4. *Confieri possit, paucis, adverte, docebo.*

2. Interrogandi, ac dandi casus quintæ declinationis, E producunt inter duo ii positum, ut diei, speciei. Hor. l. 1. sat. 9. *Ventum erat ad Vestæ quarta jam parte diei.*

Corripe igitur *rei*, *spei*, *fidei*. Quamvis Lucanus interdum *rei* priorem producat, geminato fortasse ii, ut l. 2. *Cujus uti memoro rei simulacrum, & imago.* Sic non raro producit *ei*, sive *eii*. Non videtur hoc imitandum.

3. Genitivus in ius, habet I longum in soluta oratione; in carmine tum breve, tum longum: ut *illius*, *unius*, *ipsius*, &c. Præter *alterius*, quod ubique I. habet breve, *alius*, vero in genitivo longum.

Ecl. 1. *Namque erit ille mihi semper Deus; illius aram.*
Id. *Quam nostro illius labatur pectore vultus.*
Æn. 1. *Unius ob noxam, & furias Ajacis Oilei,*
Ib. *Navibus, infandum, amissis unius ob iram.*
Ib. *Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus.*
Ib. 5. *Nunc ultro ad cineres, ipsius & ossa parentes.*

 4. *Cai*,

4. *Cai*, *Pompei*, *Voltei*, & si qui sunt similes vocandi casus, penultimam habent longam.

Mart. l. 6. *Quod peto, da, Cai; non peto consilium.*

Ov. 4. de Pont. *Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo.*

Sic *Cajus* trisyllabum. Catul. ep. 10.

5. Eheu, priorem habet longam.

Virg. Ecl. 2. *Eheu, quid volui misero mihi? floribus Austrum.*

6. Ohe, priorem habet communem.

Mart. l. 4. *Ohe jam satis est, ohe libelle.* Phaleucius est.

Appendix de Græcis vocibus.

GRÆCA per Ausoniæ fines sine lege vagantur.
Quædam etenim brevibus (veluti Symphonia) gaudent:
Et quædam longis: ceu Dia, Chorea, Thalia,
Darius, Cytherea, Aer, Elegia, Platea,
Atque alia. At Choream rapuit, Plateamque Poeta
Solvit, & in geminas (veluti Cytherea) longam.

AEr, *Chorea*, *Platea*, *Cytherea*, *Elegia*, *Darius*, & alia hujus generis, quæ vocalem ante vocalem longam habent, Græca sunt.

Ov. Metamorph. 1. *Terra feras cepit, volucres agitabilis aer.*

Id. l. 8. *Sæpe sub hac Driades festas duxere choreas.*

Æn. 1. *Parce metu Cytherea, manent immota tuorum.*

2. *Chorea*, *platea*, interdum a Poetis corripiuntur.

Æn. 6. *Par pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.*

Hor. l. 2. ep. 2. *Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.*

3. Nonnunquam soluta diphthongo, e breve, in e longum mutatur, ut Cythereia, Elegeia.

Ov. Met. 4. *Exigit indicii memorem Cythereia pœnam.*

4. *Idea*, *Andreas*, *sophia*, *philosophia*, *symphonia*, *etymologia*, *orthographia*, & alia quamplurima, vocalem ante vocalem corripiunt, licet eadem nomina accenta penultima multi viri docti more Græcorum in soluta oratione pronuntient.

Hor. in Art. *Ut gratas inter mensas symphonia discors.*

Præceptum II. De Diphthongis.

DIPHTHONGUS longa est in Græcis, atque Latinis:
Præ rape præpositam vocali, dicque Præustus.

DIphthongus longa est tum in Græcis, tum in Latinis dictionibus, ut Æneas, Melibœus, præmium, laus.

Æn.

Æn. *Miratur molem Æneas, magalia quondam.*
Ecl. 1. *O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.*

Exceptio.

Præpositio *præ*, composita, cum vocalem præcedit, brevis est, ut præustus, præeo.
Æn. 7. *Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.*
Semel producitur apud Stat. Theb. 6.
Præmia, cum vacuus domino præiret Arion.

Præceptum III. De positione.

VOCALIS longa est, si consona bina sequantur,
Aut duplex, aut i vocalibus interjectum.

VOcalis ante duas consonantes, vel ante unam duplicem, vel ante I, sequente alia vocali ejusdem dictionis, longa est positione, ut terra, arma, Araxes, Gaza, majora, Troja.
Æn. 3. *Terra procul vastis colitur mavortia campis.*
Luc. l. 1. *Sub juga jam Sores, jam barbarus isset Araxes.*
Virg. Ecl. 4. *Sicelides Musæ, paulo majora canamus.*
Æn. 2. *Hostis habet muros: ruit alto culmine Troja.*

Appendix.

CONSONA principium verbi sortita sequentis,
Seu duplex, seu bina, nihil præeuntibus augent
Temporis, ut fiant longæ; ceu, Clara Zacynthos.

1. Si altera consonans fuerit in fine præcedentis dictionis, altera in principio sequentis, vocalis nihilominus longa erit, ut, *At pius*: A longum est positione duarum consonantium, T, & P, quamvis sint in diversis dictionibus.
Æn. 1. *At pius Æneas per noctem plurima volvens.*

2. Si utraque consonans, aut una duplex fuerit in principio sequentis dictionis, nihil fere præcedentem vocalem brevem juvabit.
Met. 2. *In solio Phœbus claris lucente smaragdis.*
Æn. 3. *Jam medio apparet fluctus nemorosa Zacynthos.*
Luc. l. 2. *Talem fama canis tumidum super æquora Xerxem.*

Lucente, nemorosa, æquora, ultimas habent breves, quamvis duæ consonantes, aut una duplex sit in principio sequentium dictionum.

Exceptio I. De liquescentibus.

CONTRAHIT Orator, variant in carmine Vates,
Si mutam, liquidamque simul brevis una præibit.

VOcalis brevis ante mutam, & liquidam ejusdem dictionis, in carmine communis est, ut Cyclops;

at in soluta oratione, cum penultima est, corripitur, ut volucris, tenebræ.

Æn. 8. *Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro.*

Ibid. 3. *Lustra, domosque traho, vastosque ab rupe Cyclopas.*

Met. 13. *Et primo similis volucri, mox vera volucris.*

Appendix.

AT mutam, & liquidam quoties ab origine longa
Præcedit, rapitur nunquam; ceu, Matris, Aratrum.

1. Necesse est, præcedere mutam, sequi liquidam, ut, petra; alioqui syllaba non liquescit, ut, reperta; deinde oportet, vocalem natura brevem esse; nam vocalis natura longa nunquam liquescit, ut, matris.

2. Agnoscitur autem syllaba natura brevis sæpe ex nominativo, in quo liquida R non jungitur mutæ proxime præcedenti: ut, Calaber, Cantaber, pater, A litteram natura brevem habent, quod vel accentus docet, vel exempla Poetarum. Quare in Calabro, Cantabro, patre, A littera natura brevis liquescit. At, salubre, matre, atrum, numquam corripiuntur; quia saluber, mater, ater, longa sunt.

3. Ubi hæc regula in usu non est, accentus usui erit, aut exempla Poetarum. Nam quæ accentu gravi deprimuntur, natura brevia sunt, ut tenebræ, latebræ, pharetra, cerebrum: quæ acuto attolluntur, natura longa sunt, ambulacrum, delubrum, ventilabrum, volutabrum. Vide infra præc. 8. Item quæ brevia reperiuntur apud Poetas, sunt natura brevia, ut atrox. Æn. 9. *Sævit atrox Volscens, nec telis conspicit usquam.*

Appendix II.

UTRAQUE vocalem si consona juncta sequentem
Non ferit, anteiens brevis est (velut obruo) nunquam.

4. Necesse est etiam, ut muta, & liquida ad sequentem vocalem spectent; quocirca abluo, obruo, sublevo, abrepto, & cetera ex hisce præpositionibus composita, nunquam primam corripiunt; quia muta ad præcedentem vocalem pertinet. Composita tamen ex re, ut reflecto, refringo, refræno, recludo, reprimo, primam sæpe corripiunt; quia muta ad sequentem vocalem refertur. F enim, ut diximus, habetur in mutis.

4. M, & N, raro liquescunt, idque in Græcis dictio-

ctionibus dumtaxat; ut, Tecmessa, Cycnus, Therapnæ, Ichneumon.

Horat. lib. 2. od. 4. *Forma captivæ dominum Tecmessæ*, Saph. est.

Idem lib. 4. od. 3. *Donatura Cycni, si libeat sonum*. Asclep. est.

Sil. lib. 8. *Ecce inter primos Therapnæo a sanguine clausi*.

Mart. l. 7. *Delectat Marium si perniciosus Ichneumon.*

Exceptio II.

QUADRIJUGUS rapitur, Bijugus conjungitur illi,
In quibus I duplex non est, sed consona simplex.
Subjicit, & Subicit dicunt in carmine Vates.

I, inter duas vocales in compositis, bijugus, quadrijugus, simplex consonans est, non duplex; quare merito præcedens vocali corripitur.

Æn. 16. *Interea bijugis infert se Lucagus albis.*

Georg. 3. *Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.*

Verbis a *jacio* compositis, ut *abjicio*, *adjicio*, *dejicio*, *rejicio*, *subjicio*, Poetæ interdum detrahunt alterum I. ut syllabam corripiant.

Æn. 10. *Sic ait, atque oculos Rutulorum rejicit arvis.*

Stat. Theb. 4. *Tela manu, rejicitque canes in vulnus hiantes.*

Ecl. 10. *Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.*

Sil. l. 10. *His acuit stimulis, subicitque haud mollia dicta.*

Idem lib. 3. *Arietat in primos, obicitque immania membra.*

Id. l. 11. *Murice suspirans inicit velamine, & auro.*

Virg. Mor. *Spargit humi; atque abicit servatum gramine bulbum.*

SCHOLION.

De positione in diversis dictionibus.

Positionem in alteram quoque dictionem excurrere, quamvis præcedens dictio vocali terminetur, concors est veterum Grammaticorum sententia. *Val. Prob.* 1. *Just. c. 16. in hoc versu.* Phœbe graves, &c. *deficere positionem ait ob mutam, & liquidam, indicans alioqui non defecturam fuisse. Charis. l. 1. inst. c. 2. Diomed. l. 2. c. 8. de Syll. Max. Victor. l. de rat. metri c. Serg. in 2. edit. Don. c. 2. Et Cledon.*

in Arte c. 9. de Syll. docent, communem esse syllabam, cum correpta vocalem sequitur F, cum liquida in altera dictione, eamque muta locum obtinere, atque in his, Aptare flagello, Talia flammato, Ore fremebant, L, & R, *liquescere, significat; cum breves sunt ultima, ut saepe sunt, id adscribendum subsequenti*, F, *mutae cum liquida.*

2. *Quamvis cum his etiam vi positionis interdum producantur. Catull. de Phaselo.* Propontida, trucemve Ponticum sinum. *Ib.* Et inde tot per impotentia freta. *Id. in Caes.* Habebat & cuncta ultima Britannia. *Sic legunt emendati Codices. Idem Galliamb.* Patria o mea creatrix. (mea.) *jambus est.* Cic. 1. de Div. Lentulus triplici solita grandescere foetu. *Ov.* 3. *Fast.* Hedera gratissima Baccho. *Mart. l.* 1. *ep.* 116. Quaedam me cupit, invide Procille. *Luc. l.* 1. Sunt igitur solida primordia. *Juv. sat. ult.* Vindicta gravior, quam injuria. *Boet. lib.* 5. *Met.* 3. Consuluit altu visa tractans. (Visa.) *ultimam in Anapaestico positione producit.*

2. *Etiam cum finalem vocalem brevem consonantis post se expertem excipit, S, cum muta in dictione sequenti, aut duplex X, & Z, praecedens syllaba communis est, quia tunc, S, quasi liquescit. Donat.* 1. *edit.* c. 2. *Sergius in Don. eodem loco. Servius l. de ultimis syllabis c.* 1. *Beda l. de metr. Alcuin. Gram.* c. 1. *Diomed. l.* 2. c. 8. Quoniam, *inquit*, tunc S, veluti sibilus posita vim consonantis amittit. *Idem fere Cledon. in Arte, cap. de Syllab.* Nam S, *inquit*, quando juvat vocalem, consonans est, ut, unde scissa comam: quando non juvat, sibilus est, ut, Ponite spes sibi quisque. *Priscian. etiam l.* 1. c. 4. *ait*, S, *in metro frequenter vim suam amittere, ut* Ponite spes sibi quisque. *Et lib.* 2. *cap.* 2. *ait, etiam tribus sequentibus consonantibus communem fieri syllabam, ut apud Hor.* Ridentis praemia scribae, quia, *inquit*, S, in metro subtrahi veteri more solet. *Ter. de Syl. propemodum negat corripi posse praecedentem vocalem. Affert sua exempla:* Quisque scire cupit, vel quisque scribere curat. *Sergius adnotat, sequentibus X, vel Z, ultimam corripi in Graecis nominibus, ut* nemorosa zacynthos & super aequora Xerxes.

4. *Suppetunt nobis ad idem confirmandum exempla. Catull. ad Fundum.* Nec deprecor jam si nefaria scripta, &c. *Id. ep.* 22. Hoc quid putemus esse, qui modo

do scurra (*rra*, *&* *modo*, *Jambi sunt in Scazonte*.) *Mart. l.* 2. *ep.* 6. Rapta scribere; sed Vitellianis: *Primus Phaleutii pes semper Spondæus est Martiali*. *Id. l.* 5. Quid gladium demens Romana stringis in ora? *Sil. l.* 3. Primitiæque tori? gelidosne scandere tecum Deficiam montes? *ubi* (ne) *enclitica producitur*. *Virg. l.* 6. Ferte citi flammas, date tela, scandite muros. *Boet. l.* 5. *metr.* 3. Sed quid nota scire laboret, (nota) *Spondæus est in Anapæstico*. *Cic.* 1. *de Div. extremo ex Ennio*. Auspicio regni stabilita scamna, solumque.

4. *Sunt & alia*. *Tibul. l.* 1. Pro segete spicas. *Mart. l.* 2. Ut digna speculo fiat imago tuo. *Juv. Sat.* 8. Occulta spolia. *Sil.* 6. Immane stridens agitur. *Lucan. l.* 5. Aut pretio quippe stimulo. *Stat. l.* 6. Præceleres agile studium. *Catull.* Nulla fugæ ratio, nulla spes. *Quæ & alia pleraque ne dixeris produci beneficio cæsuræ, nam plura ipse non proferes, quibus vocalis in fine corripiatur, sequente S, cum muta. Certe Grammatici probant sexcentas finales syllabas natura produci, quamvis in iis sit cæsura. Etsi vero qui versus suavitati student, hanc ultro sibi legem statuerunt, ne finalem brevem, subsequente S, & muta, corripiant: castigandus tamen minime est, si quis interdum sibi & poetarum nonnullis exemplis, & suo quasi jure permiserit.*

Præceptum IV. De præteritis dissyllabis.

PRÆTERITA assumunt primam dissyllaba longam.
Sto, Do, Scindo, Fero, rapiunt, Bibo, Findo, priores.

PRæterita dissyllaba habent priorem longam: ut, vidi, vioi.

Æn. 2. *Quos ubi confertos audere in prælia vidit.*
Ib. *Venit summa dies, & ineluctabile tempus.*

Exceptio.

Steti, dedi, scindi, tuli, bibi, a findo corripiunt primam.

Mart. l. 1. *Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas.*
Luc. 3. *Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.*
Æn. 9. *Diffidit, & multa porrectum extendit arena.*

Appendix.

ABSCIDIT, Abscidit modulatur utrumque Poeta.

Compositum, abscidi, habet penultimam communem.

Luc. l. 3. *Abscidit impulsu ventorum adjuta vetustas.*

Id.

Id. 4. *Abſcidit noſtræ multum ſors invida laudi.*
Mart. l. 3. *Abſcidit vultus enſis uterque ſacros.*

In ſoluta tamen oratione corripiendum videtur. Veriſimile enim eſt, quando a Poetis producitur, deduci ab inuſitato præſenti *abſcindo*, ex *abs*, & *cædo*; quando vero corripitur, ab uſitato *Abſcindo*.

Præceptum V. De præteritis geminantibus primam.

PRÆTERITUM geminet ſi primam corripe utramque,
Ut, Pario, peperi; vetet id niſi conſona bina.
Cædo, cecidit habet longam, ceu, Pedo, pepedi.

CUm prima ſyllaba præſenti geminatur, eadem, & ſecunda brevis eſt, niſi obſtent duæ conſonantes: ut cecini, tetigi, peperi.

Georg. 4. *Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.*

Exceptio.

Excipiuntur cecidi, a cædo; pepedi, a pedo, in quibus ſecunda longa eſt, ut, in iis etiam, in quibus duæ conſonantes ſequuntur: ut, cucurri, tetendi.

Juv. Sat. 3. *Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit.*
Hor. l. 1. Sat. 8. *Nam diſploſa ſonat quantum veſica, pepedi.*

Præceptum VI. De ſupinis diſſyllabis.

CUNCTA ſupina volunt primam diſſyllabam longam.
At reor, & cieo, ſero, & ire, ſinoque, linoque,
Do, queo, & orta ruo, breviabunt rite priores.

SUpina duarum ſyllabarum habent priorem longam; ut, viſum, motum.

Æn. 5. *Terribiles viſu formæ, lethumque, laborque.*
Ib. 1. *Quos ego . . . . Sed motos præſtat componere fluctus.*

Exceptio.

A reor, ratum; a ſero, ſatum; ab eo, itum; a ſino, ſitum; a lino, litum; a do, datum; a ruo, rutum, a queo, quitum; ſupina diſſyllaba primam corripiunt.

Æn. 1. *Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas.*
Ib. *At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles.*
Met. 1. *Poſcebatur humus, ſed itum eſt in viſcera terræ.*
Ib. 2. *Hic ſitus eſt Phaethon, currus auriga paterni.*

Ge-

Georg. 4 *Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.*
Hor. l. 1. ep. 1. *Divitiæque peregrinæ, quibus oblitus actor.*
Æn. 12. *Postquam introgressi, & coram data copia fandi.*
Ovid. ep. 1. *Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant.*
Ter. Hec. act. 4. *Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est.* Pes ultimus Jambus est in Jambico Tetrametro.

Appendix.

Citum, a cieo, secundæ conjugationis, priorem brevem habet: unde concitus, excitus, penultima brevi.
Val. Fl. l. 3. *Vulnus, & extrema fenuit cita cuspide cassis.*
Æn. 12. *Altior insurgens, & cursu concitus heros.*
Met. 2. *Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.*

2. Citum vero, a cio, quarti ordinis, priorem producit: unde concitus, excitus, penult. long.
Lucan. l. 5. *Unde ruunt toto concita pericula mundo.*
Id. l. 1. *Rupta quies populis, stratisque excita juventus.*

3. Ruo, nunc facit supino ruitum; priscis sæculis, rutum fecit, unde composita, dirutum, erutum, obrutum.
Æn. 11. *Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum.*

4. STATUM, priorem producere in derivatis, staturus, & compositis, docet. Prisc. l. 10.
Lucan. l. 3. *Tunc res immenso placuit statura labore.*
Mart. l. 10. *Constatura fuit Megalensis purpura centum.*
Stat. l. 7. *Quæ sic orsa loqui: Spes ne obstatura Pelasgis.*

5. In plurimis tamen derivatis corripitur: ut status, tus, substant., & status, ta, tum, adject. sic statio, statuo, statua, stabilis, stabulum, &c., & cum A in I mutatur in præstitum, constitum.
Ovid. 4. Fast. *Hic status in cælo multos permansit in annos.*
Id. 1. Fast. *Musa quid a fastis non stata sacra petis?*
Æn. 1. *Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis.*
Ib. 4. *Urbem præclaram statui, mea mœnia vidi.*
Hor. l. 4. Sat. 3. *Infantes statuas, seu pingui tentus omaso.*
Æn. 1. *Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.*
Id. 6. *Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum.*
Ib. *Centauri in foribus stabulant, Scyllæque biformes.*

Præceptum VII. De supinis Polysyllabis.

UTUM producunt Polysyllaba cuncta supina.
De Vi præterito semper producitur Itum.
Agnitus agnosco, & cognosco cognitus effert.
Cætera corripies in itum quæcumque supina.

SUpina in tum, polysyllaba, præcedente U, habent penultimam longam, ut solutum, argutum, indutum.

Æn. 9. *Lumina rara micant; somno, vinoque soluti.* Item in itum, a præteritis in vi, per V consonantem; ut, cupivi, cupitum; petivi, petitum; condivi, conditum, a condio.

Ovid. Trist. 3. *Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est.*

Exceptio.

1. Agnovi tamen, & cognovi, agnitum, & cognitum penultimam brevem habent.

Ov. Trist. 3. *Idque recens præstans, nec longo cognitus usu.*

2. Supina in itum a præteritis in ui, per U vocalem, cæteraque supina in itum, habent penultimam brevem; ut, monui, monitum; tacui, tacitum; credidi, creditum.

Æn. *Discite justitiam moniti, & non temnere Divos.*

Præceptum VIII. De derivatis.

DERIVATA patris natura verba sequuntur.
Mobilis, & fomes, laterna, atque regula, sedes,
Quamquam orta e brevibus, gaudent producere primam:
Corripiuntur arista, vadum, sopor, atque lucerna,
Nata licet longis: usus te plura docebit.

DErivata sequuntur naturam eorum, a quibus derivantur: ut, legebam, legam, lege, legito, prima brevi, quia oriuntur a præsenti lego, legis, cujus prior brevis est.

2. At legeram, legerim, legissem, legero, legisse, prima longa, quia a præterito legi, nascuntur, cujus prior longa est, cum sit præteritum dissyllabum.

3. Aratrum, simulacrum, ambulacrum, lavacrum, volutabrum, involucrum, &c. penultima longa, quia a supinis, aratum, simulatum, ambulatum, lavatum, vo-

volutatum, involutum deducuntur, quorum penultima similiter longa est.

4. Reditus, exitus, introitus, aditus, intus, oblitus, penultima correpta; quia fiunt a supino *itum*, quod priorem corripit, ut supra diximus.

Exceptio.

Multa, quæ suæ originis naturam non sequuntur, usu, assiduaque Poetarum lectione sunt addiscenda: cujusmodi sunt hæc longa: fidus, fomes, & fomentum, humanus, imbecillus, jumentum, laterna, lex legis, macero, mobilis & momentum, nonus, regula, sedes, tegula, vox vocis, & alia orta e brevibus: decem, fides, foveo, humus, sive homo, baculus, juvo, lateo, lego, macer, moveo, novem, rego, sedeo, tego, voco. Quamquam fomes, & fomentum, jumentum, mobilis, & momentum, potius a supinis longis fotum, jutum inusitato, hoc est, adjutum, & motum, oriri videntur.

2. Contra vero hæc brevia: acerbus, arena, & arista, disertus, dux, ducis, ligula, lucerna, mamilla, odium, ofella, quasillus, quater, quaternus, sagax, sigillum, sopor, tigillum, vadum, & alia orta e longis; acer, areo, differo, duco, lingua, luceo, mamma, odi, offa, qualus, quatuor, saga, seu sagio, signum, sopio, tignum, vado.

Præceptum IX. De compositis.

LEGEM Simplicium retinent Composita suorum;
Vocalem licet, aut diphthongum syllaba mutet.
Dejero sed Juro dat, Pejeroque; Innuba, Nubo,
Pronubaque; atque, Hilum, Nihilum, dat Semisopitus
Sopio, Fatidicus, fratresque a Dico creantur.
Participale Ambitum, ab Itum, inter longa repone.

COmposita brevitatem, vel longitudinem simplicium sequuntur.

2. In perlego, relego, gis, tertiæ conjugationis, E ante G brevis est, quia in simplici, lego, etiam corripitur. Sed in relego, gas, allego, gas, primæ conjugationis, eadem producitur, ut in simplici, lego, gas: in præterito vero perlegi, relegi producitur, quia in simplici præterito, legi, itidem longa est.

3. Attigi, concidi, diffidi, ebibi, rescidi, I mediam habet brevem; quia in simplicibus eadem vocalis corripitur, nempe tetigi, decidi, a cado, &c.

4. Ob-

4. Oblitum ab *Oblino*, infinitum, circumdatum, desitum, penultimam habent brevem: quia fiunt a supinis brevibus, litum, latum, &c.

Tibul. l. 2. *Oblitus & musto feriet pede rusticus uvas.*

Producitur vero oblitus ab obliviscor.

Appendix.

1. Quantitas simplicium servatur in compositis, quamvis vocales mutentur. Sic, concido, excido, incido, occido, recido, a cado, penultimam corripiunt: eligo, seligo, a lego gis. Contra, concido, excido, incido, occido, recido, a cædo, eandem producunt, sic allido, & collido, a lædo, Exquiro, requiro, a quæro: obedio, obedis, ab audito.

Æn. 12. *Occidit, occideritque sinas cum nomine Troja.*

Juv. sat. 7. *Occidit miseros crambe repetita magistros.*

2. Hæc a simplicibus longis ortæ corripiuntur: dejero, pejero, a juro: pronuba, innuba, a nubo, fatidicus, maledicus, causidicus, veridicus, a dico, cis: nihilum, ex ni, & hilum.

Cic. Tusc. 5. *Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum.*

Hor. l. 2. Sat. 3. *Stultitia ne erret, nihilum distabit ab ira.*

3. Connubium, a nubo, secundam syllabam habet communem.

Æn. 3. *Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?*

Ib. 1. *Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.*

Nisi forte in hoc posteriore primus, ac secundus pes spondæi sint per synæresim; ut etiam in eo, *Sidonias ostentat opes*, aliisque, de qua re cap. 11.

4. Ambitus, ta, tum, participium media longa.

Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Ambitus, tus, nomen quartæ eandem breviat.

Luc. l. 1. *Ipse sui populus lethalisque ambitus Urbi.*

5. Sopio, & sopitus, primam producunt.

Met. 7. *Pervigilem superest herbis sopire draconem.*

Æn. 1. *Hunc ego sopitum somno super alta Cythera.*

Semisopitus tamen so corripit.

Ov. ep. 10. *Thesea prensuras semisopita manus.*

Præceptum X. De Præpositione in compositione.

LONGA, A, DE, E, Se, Di, præter, Dirimo, atque Disertus.

Sit Re breve; at Refert, a res, producito semper.

Cor-

Corripe Pro Græcum : produces rite Latinum .
Contrahe quæ Fundus, Fugio, Neptisque, Nepos que,
Et Festus, Fari, Fateor, Fanumque crearunt.
Hisce Profecto addes, pariterque Procella, Protervus,
Atque Propago genus : Propago protrahe vitis.
Propino varia, Procuro, Propago, Profundo.
Corripe Ab, & reliquas (obstent nisi consona bina),
Quæ sunt Ad, vel in, ob, per, sub, super, anteque, circum.

A, E, De, Di, Se, cum componunt, longæ sunt, ut amitto, erumpo, deduco, diripio, separo.
Æn. 1. *Amissos longo socios sermone requirunt.*
Ib. 3. *Deducunt socii naves, & littora complent.*
Ib. 1. *Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.*
Met. 1. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.*

Exceptio.

1. Dirimo, & disertus di corripiunt.
Æn. 5. *Cede Deo, dixitque, & prælia voce diremit.*
Mart. l. 6. *Non tu, Pomponi, cœna diserta tua est.*

2. Re, præpositio in compositione corripitur: sed refert, impersonale, idest, interest, producitur.
Æn. 1. *Collectasque fugat nubes, Solemque reducit.*
Georg. 2. *Est numerus ; neque enim numero comprehendere refert.*

3. Pro præpositio brevis est apud Græcos: ut, Propontis; longa apud Latinos: ut, proveho, promoveo.
Ov. de Pont. 4. *Misit in has si quos longa Propontis aquas.*
Æn. 3. *Provehimur portu, terræque, urbesque recedunt.*
Verum corripiuntur profundus, profugus, pronepos, & proneptis, profestus, profari, profiteor, profanus, profecto, & profectus, & profecturus, a proficiscor (nam a proficio, eandem producunt) procella, protervus, & propago nomen, cum genus, significat, nam propago, idest, vitis depressa, producitur.
Luc. 6. *Quem prior affatur Pompeji ignava propago.*
Georg. 2. *Silvarumque alios pressos propaginis arcus.*

4. Propino, procuro, & propago, as, verbum, primam habent communem. Tibull. l. 1. *Ipse procuravi, ne*, &c. Profundo, dis, raro eandem producit: Propello, & propulso, nunquam apud Lucr. eandem corripiunt.
Lucr. 4. *Et procul a tergo, quæ provehat, atque propellat.*

– Ibid.

Ibid. *Verba propulsantes*. Tutior est productio.

5. Præpositiones, Ab, ut Abeo, Ad, ut Adoro; In, ut Inuro; Ob, ut Obeo; Per, ut Pereo; Sub, ut Subeo, Super, ut Superaddo; Ante, ut Antefero, Circum, ut Circumago, corripiuntur; item A, Græca particula: ut Adamus, adytum, atomus.

Ov. Fast. 3. *Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi*.

Æn. 6. *Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla*.

Juv. Sat. 7. *Circumaget madidas a tempestate cohortes*.

Præceptum XI. De A, E, I, O, dum compositi vocabuli partem priorem terminant.

PRODUC A semper Compositi parte priore.
At simul E, simul I, crebro breviare memento.
Nequidquam produc, Nequando, Venefica, Nequam,
Nequaquam, Nequis, sociosque, Videlicet addes.
Idem masculeum produc, & Siquis, Ibidem,
Scilicet, & Bigæ, Tibicen, Ubique, Quadrigæ,
Bimus, Tantidem, Quidam, & composita Diei.
Compositi, O, breviant Græci: Samothracia testis.
Sed Minotaurus, pariterque Geometra longum est.
O, Latium variat: producere namque Alioquin,
Et Quandoque; at Quandoquidem breviare solemus.

SI prior pars compositi A vocali terminetur, producitur, ut trano, traduco, trado.

Georg. 3. *Ascanium; superant montes, & flumina tranant*.

Tibul. l. 1. *Me mea paupertas vitæ traducat inerti*.

2. Si vero E vocali finiatur, fere brevis est, ut, nefas, archetypus, liquefacio, tepefacio, tremefacio, stupefacio, madefacio.

Juv. Sat. 3. *Credebant hoc grande nefas*.

Georg. 5. *Eademque calor liquefacta remittit*.

Hor. l. Sat. 3. *Ferrum tepefecit acutum*.

3. Excipe, nequis, nequa, nequod, nequam, nequitia, nequaquam, nequidquam, nequando, videlicet, veneficus, venefica.

Æn. 12. *Nequa mei esto dictis mora. Jupiter hoc stat*.

Ov. ep. 4. *Barbara narrantur venisse venefica tecum*.

4. Liquefacio, & tepefacio raro producuntur. Ov. 7. Met. *Thura liquefaciunt*. Sil. l. 1. *Ossa liquefactis*. Catul. de nupt. Pel. *Alta tepefaciet*. Producit quoque Lucret. Expergefacio, & Patefio, lib. *Expergefactique se-*

sequuntur. *Causa patefiat*. Patefacio etiam, & rarefacio, lib. 6. *Atque patefecit*. Idem. *Et rarefecit calido miscente vapore*.

5. Si prior pars compositionis in I, vel in Y, desinat, corripitur, ut, omnipotens, causidicus, siquidem, fidicen, lyricen, tubicen, Palinurus, Polydorus. Æn. 10. *Tum Pater omnipotens, rerum cui summa potestas*.

Mart. lib. 5. *Carpere causidicus fertur mea carmina, qui sit*.

Lucan. l. 4. *Hoc siquidem solo civilis crimine belli*.

Hor. Carm. 4. *Romanæ fidicen lyræ*. Glyconius est.

Æn. 4. *Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena*.

Ib. 3. *Nam Polydorus ego: hic confixum ferrea texit*.

Exceptio.

6. I, longum habent ibidem, ubique, idem pronomen virile (nam neutrum breve est) bigæ, quadrigæ, siquis, siqua, siquod, sicubi, scilicet, licet, tibicen, meliphyllon, Trinacria, bimus, trimus, quadrimus, tantidem, quivis, quidem, quilibet, biduum, triduum, cæteraque composita ex die, ut meridies, quotidie, pridie, postridie. *Quatriduum*, corripitur interdum.

Mart. 12. *Difficilis, facilis, jucundus, acerbus, es idem*.

Georg. 3. *Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus*.

Hor. Art. *Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem*.

Georg. 4. *Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen*.

Mart. l. 2. *Si totus tibi triduo legatur*. Phaleucius est.

Id. l. 3. *Inter tepentes post meridiem buxo*. Scazon. est.

Ter. Andr. act. 1. *Venit Chremes postridie ad me clamitans*. (*postri*) Spondæus est in Jambico.

7. *Ubicumque*, frequentius I, habet breve.

Mart. l. 1. *Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos*.

Hor. l. 3. Od. 27. *Sis licet felix ubicumque mavis*,

Ov. tamen Met. 7. produxit, *fervor ubicumque est*, &c.

8. *Ubivis*, *ubilibet* produci solent, quamvis, ubi, ultimam ancipitem habeat. Hor. tamen corripit l. 1. sat. 4. *Non ubivis, coramve quibuslibet*, &c. Auson. in Monost. produxit *matricida* antepenultimam, repugnante analogia, cum *parricida* eandem corripiat: Hor. lib. 3. *Telegoni juga parricidæ*, (*parri*) trophæus est.

9. O, in Græcis dictionibus priorem compositi partem

tem claudens corripitur, ut Cymothoe, Carpophorus, Argonauta, Leucopetra.

Mart. l. 1. *Sæcula Carpophorum, Cæsar, si prisca tulissent.*

Id. l. 3. *Non Nautas puto vos, sed Argonautas.* Phaleucius est.

Exceptio.

Quæ per Omega apud Græcos scribuntur, longa sunt, ut geometra, minotaurus, lagopus: nec plura facile invenies, quibus Latini.

Æn. 6. *Minotaurus inest, Veneris monimenta nefandæ.*

Mart. l. 7. ep. 86. *Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus.*

2. O, in Latinis dictionibus compositis partim producitur; ut alioquin, quandoque, quandocunque, introduco, retroversus: partim corripitur, ut quandoquidem, hodie, bardocucullus.

Hor. in Ar. *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Prop. lib. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata reposcunt.*

Virg. Ecl. 3. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba.*

DE INCREMENTO SINGULARI NOMINIS.

CAP. III.

ADMONITIO.

Quoniam quæ Cap. 3. 4. 5. de Incrementis habentur, si per præcepta tradantur, paulo difficiliora sunt: eaque ipsa usu postea facilius addiscuntur; non videntur iis Tyrones initio onerandi, nisi ubi præceptorum generalium, quæ 1. & 2. traduntur capite, atque ultimarum syllabarum quæ 6. capite continentur, cognitione optime imbuti fuerint. Quia vero, Incrementa vel ad primas spectant syllabas, ut Pax, pacis, Das, damus; vel ad medias, ut Liber, liberi, Amas amamus: ultimarum syllabarum præceptis naturæ ordine præeunt.

Quid sit Incrementum Nominum.

SI genitivus singularis par fuerit nominativo syllabarum numero, nullum erit incrementum, ut musa, musæ, dominus, domini. Sin longior fuerit, tum penultima genitivi incrementum erit, quæ in omnibus

bus casibus utriusque numeri semper genitivi quantitatem servat, ut sermo, sermonis, sermonem, sermones, sermonum, sermonibus, ubique. O, longum est. Praeter bobus, ubi O producitur, quamvis in genitivo singulari corripiatur, Bovis.

Ov. ep. 3. *Non profecturis littora bobus aras.*

Appendix.

Iter, supellex, & composita ex caput, litteris, Ps, finita, duplici augentur incremento, itineris, supellectilis, biceps, bicipitis, triceps, tricipitis, ut diximus l. 1. n. 17. in tertia declinatione.

Incrementum primae, & secundae declinationis.

CASIBUS obliquis vix crescit Prima: Secunda
Corripit Incrementa; tamen producit Iberi.

A Incrementum primae declinationis nullum est, A, nisi longum apud Poetas, ut aulai, pictai.

Æn. 3. *Aulai in medio libabant pocula Bacchi.*

Ib. 6. *Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.*

E, I, U, Incrementa secundae declinationis corripiuntur, ut miser, miseri, vir, viri, satur, saturi.

Æn. 1. *Arma, virumque cano, Trojae qui primus ab oris.*

Ib. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*

Pers. Sat. 1. *Romulidae saturi quid dira poemata narrent.*

Exceptio.

Iber, iberi, penultimam habet longam, & ex eo Compositum, Celtiber, Celtiberi.

Lucan. l. 4. *Interea domitis Caesar remeabat Iberis.*

Mart. l. 1. *Vir Celtiberis non tacende gentibus.* Jambicus est.

Incrementum, A, tertiae declinationis.

NOMINIS, A, crescens, quod flectit Tertia, longum est.
Mascula corripies, Al, & Ar, finita; simulque
Par, cum compositis, Hepar, cum Bacchare, Nectar,
Cum Vade, Mas, & Anas; queis junge, Laremque, Jubarque.

A Incrementum singulare tertiae declinationis longum est, ut, vectigal, Titan, pietas, pax, calcar, & Ajax.

Ov. Fast 3. *Concitat iratus validos Titanas in arma.*

Æn. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.*

Ib.

Ib. 6. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.*

Exceptio I. in vocibus latinis.

Corripe masculina in Al, & Ar, ut sal, Annibal, Amilcar, par, impar, compar, &c. sic lar, jubar, vas, vasis, longum est, vas, vadis breve. Nar, naris, flumen, & Cares, populi, primam producunt. Sed Nar, incerti generis est: Car, in singulari inusitatum, ac proinde non crescit in obliquis.

Æn. 1. *Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant.*
Sil. l. 8. *Annibalem, Fabio ducam spectante, per Urbem.*
Æn. 5. *Pergameumque Larem, & canæ penetralia Vestæ.*
Ib. 4. *It portis, jubare exorto, delecta juventus.*

Exceptio II. in Græcis Vocibus.

A QUOQUE, & As, Græcum breve postulat Incrementum.
S, quoque finitum, si consona ponitur ante.
Et Dropax, Antrax, Atrax, cum Smilace, Climax:
His Atacem, Panacem, Colacem, Styracemque, Facemque,
Atque Abacem, Coracem, Phylacem, compostaque necte.

Græca in A, & As, ut poema, stemma, Pallas, adis, & quæ consonantem habent ante S, ut trabs, Arabs; item dropax, & reliqua in carmine enumerata, incrementa habent brevia.

Juven. Sat. 6. *Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo?*
Æn. 2. *Instar montis equum divina Palladis artis.*
Ov. Fast. 4. *Nam modo thurilegos Arabas, modo suspicit Indos.*
Id. Met. *Et crocon in pravos versus cum smilace flores.*
Virg. *Non styrace Idæo flagrantes picta capillos.*

Appendix.

Arctophylacis penultimam quamvis Manil. lib. 1. metri necessitate produxerit, rectius tamen corripies, quia simplex, phylax, *phylacos*, mediam corripit apud Græcos. Contra vero media *Syphacis*, a Syphax, rectius cum antiquis Poetis Propertio, & Ovidio produces, quam cum Claudiano corripies.

Pharnacis mediam corripit Lucan. l. 10. sed ad Incrementa non pertinet. Dicimus enim recto, non *Pharnax*, sed *Pharnaces*. Cic. Att. l. 11. Sicut nec *Candax Candacis* dicitur, sed *Candace*, *ces*, penultima correpta, ex quo accusativus, *Candacem*. Plin. l. 6. c. 29.

E,

E, incrementum tertiæ.

E CRESCENS numero breviabit Tertia primo.
Verum protrahitur genitivus in Enis, Iberque,
Ver, halex, locuples, hæres, mercesque, quiesque,
Lex, vervex, halec, spes, plebs, rex; insuper adde
El peregrinum, Er, Es, Græcum, Æthere, & Aere demptis.

E Incrementum singulare tertiæ declinationis, breve est, ut Grex, nex, degener, pulvis, funus, teres.

Met. 4. *Mille greges illi, totidemque armenta per herbas.*

Exceptio.

Genitivus Enis penultimam habet longam, ut ren, renis, siren, sirenis.

Item peregrina in El, ut Michael, Græca etiam in Er, & Es, ut crater, luter, soter, tabes, lebes, præter aer, æther. Producitur quoque ver, & Iberes populi, & reliqua, quæ ponuntur in carmine.

Geor. 1. *Vere novo, gelidus canis cum montibus humor.*
Æn. 1. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.*
Ovid. ep. 3. *Viginti fulvos operoso ex ære lebetes.*
Juv. Sat. 1. *Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.*

I, vel Y, incrementum tertiæ.

CORRIPIET *pariter crescens, I, Tertia primo,*
In numero: At Græcum patrium producit in Inis.
Gryps, Vibex, Nesis, Lis, Dis, Glis, addito, Samnis.

I Vel Y, incrementum singulare tertiæ declinationis, breve est, ut, stips, stipis, pollex, chlamys, chalybs, ordo, pugil, carmen, cespes, sanguis.

Ov. Fast. 1. *Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes.*
Georg. 1. *At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus.*

Exceptio I. inis, vel ynis, in Græcis.

Genitivus inis, vel ynis, a nominibus Græcis, penultimam producit, ut, Delphin, Phorcin, Salamis. Item vibex, vibicis, glis, gliris, Nesis, Nesidis, gryps, gryphis, Samnis, nitis, lis, litis, dis, ditis. Quibus adde Quirites.

Ecl. 8. *Orpheus in sylvis, inter delphynas Arion.*
Æn. 8. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*
Perf. Sat. 4. *Si puteal multa cautus vibice flagellas.*
Æn. 9. *Noctes, atque dies patet atri janua Ditis.*

Exceptio II. icis, vel ycis.

IX, *produc, breviato Histrix, cum fornice, varix,*
Coxendix, Chœnixq; Cilix, natrixque, salixque,
Adde & Erix, & onyx, nix, pixque salixque, silixque
Sardonychis, Calycis, Laricis; Sit Bebrycis, anceps,
Sed brevibus junges, in Gis cum Patrius exit.
Coccys, coccygis; Mastix, mastigis amabit.

Nomina, IX, vel YX, syllaba finita, penultimam genitivi habent longam, ut, felix, bombyx, bombycis, perdix, coturnix, matrix, pernix, lodix. Æn. 3. *Vivite felices, quibus est fortuna peracta.*

Exceptio.

Excipitur histrix, fornix, cilix, varix, pix, natrix, (*serpens*) nix, nivis, calix, & calyx, &c. Lucan. lib. 1. *Armenios, Cilicesque feros, Taurosque subegi.*
Idem l. 3. *Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia ceræ.*

Nomina item, quorum genitivus in Gis, penultimam genitivi habent brevem, ut, Phryx, Phrygis, Styx, Stygis.

Coccyx, Mastix cum sint longa, inter brevia numerantur a nonnullis, quemadmodum etiam Scandix.

O, incrementum tertiæ.

O, CRESCENS, numero producimus usque priore.
O parvum in Græcis brevia, producito magnum.
Corripitur Genitivus Oris, quem neutra dedere
Nomina. Sed produc, Os, Oris. Sit brevis Arbor,
Et Lepus, & Pus compositum; bos, compos, & impos:
Adde his Cappadocem, Allobrogem, cum præcoce, & obs, ops.
Verum produces Cercobs, Hydropsque, Cyclopsque.

O Incrementum singulare tertiæ declinationis, in O, latinis nominibus longum est, ut Sol, vox, velox, celox, celocis; candor, unio, sacerdos, mando, mandonis.
Ov. Met. 2. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis.*

Exceptio I.

Græca in On, quæ in obliquis habent omicron, corripiuntur: ut Philæmon, Palæmon, Sindon, Agamemnon, Jason, Amazon. Sic Sennones, Britones, Lingones, Teutones, Vascones, & alia usu discenda.

Æn.

Æn. 11. *Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis.*

Latini interdum N littera omittunt, ut Macedo, Macedonis*, Brito, Vasco, Saxo, Pepo, Agamemno. Stat. Theb. II. *Conclamant Danai, stimulatque Agamemno valentes.*

Quæ vero per omega scribuntur, longa sunt, ut Simon, Spadon, Agon, Sidon, Solon, Lacon, Sicyon, &c. Duo variantur, Orion, & Ægon.

Exceptio II.

Genitivus in Oris, a nominibus Græcis, & Latinis neutris (præter os, oris) penultimam habet brevem: ut Nestor, marmor, ebur, corpus. His adduntur memor, arbor, lepus, & ex τῆς, ποδὸς composita; ut tripus. Item bos, compos, & impos.

Ov. Met. 2. *Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbi.*
Virg. Opusc. *Sic vos non vobis fertis aratra boves.*

Neutra comparativa sequuntur masculinorum quantitatem: ut majus, majoris, minus, minoris, penultima longa, sicut major, majoris, minor, minoris.

Exceptio III.

Corripiuntur etiam Cappadox, Allobrox, præcox, & quæ consonantem habent ante S: ut Scrobs*, Ætiops, Cecrops, Dolops, præter Cyclops, Cercops, Hydrops.

Mart. l. 9. *Cappadocum sævis Antistius occidit oris.*
Æn. 2. *Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.*
Ov. Met. 1. *Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.*
Met. 14. *Cercopum exosus.*

U, Crescens in tertia.

U, BREVIA incrementa feret; sed casus in Udis, Uris, & Utis, ab Us, recto producitur: & Fur, Lux, Frux. Sed brevia Intercusque, Pecusque, Ligusque.

U Incrementum tertiæ declinationis breve est: ut murmur, furfur, turtur, trux, redux, dux, tradux.

Georg. 4. *Magnanimosque duces, totiusque ex ordine gentis.*

Exceptio.

Interrogandi casus, udis, uris, & utis a nominibus in Us, penultimam habent longam: ut palus, paludis, tellus, telluris, virtus, virtutis: item fur, furis, cum cæteris obliquis; Pollux, lux, & frugis a

nominativo frux, inusitato. Corripiuntur vero intercus, cutis, pecus, pecudis, Ligus, Liguris.

Virg. Ecl. 3. *Quid domini facient, audent cum talia fures?*

Tibul. l. 2. El. 1. *Luce sacra requiescat humus, requiescat arator.*

DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS.

C A P. IV.

PEnultima genitivi, vel dativi pluralis numeri dicitur incrementum plurale, cum uterque casus longior est nominativo ejusdem numeri; ut musæ, musarum; ambo, amborum, ambobus; qui, quorum, quibus; res, rerum, rebus.

A, E, I, O, U.

PLURALIS casus si crescit, protrahet A, E.
Atque O: corripies I, U: Verum excipe Bubus.

A, E, O, incrementa multitudinis longa sunt; ut, quarum, harum, ambabus, rerum, rebus, horum, quorum.

Ov. 4. El. 3. *Cum tamen a turba rerum requieverit harum.*

Æn. 1. *At Capys, & quorum melior sententia menti.*

I Et U, incrementa multitudinis corripiuntur: ut, quibus, tribus, montibus, lacubus, verubus.

Virg. Ecl. 5. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.*

Ov. Fast. 3. *Præmia de lacubus proxima musta tuis.*

Verum bobus, seu bubus producitur.

DE VERBORUM INCREMENTO.

C A P. V.

Quid sit incrementum verborum.

SEcunda persona singularis modi indicativi norma est, ad quam verborum incrementa diriguntur; cui si verbum sit æquale, nullum erit incrementum: ut, amat, amant, quia dissyllaba sunt, sicut amas (quæ norma, & regula est incrementorum), nullum habent incrementum. Sin verbum longius sit una syllaba, unum habebit incrementum: ut amamus, amatis, quorum penultima incrementum est: nam ultima nunquam dicitur incrementum. Si duabus syllabis norma superetur, duo erunt incrementa: ut amabitis, ama-

amabimus: si tribus, tria: ut amaveritis, amaverimus; si denique quatuor, totidem erunt incrementa, ut audiebamini.

2. In verbis deponentibus fingenda est vox activa, ad quam verborum incrementa dirigantur.

3. Ultima syllaba, ut modo diximus, nunquam est incrementum, prima vero est, si norma ipsa sit monosyllaba: ut das, fles, damus, datis, dabam, dare, & cætera dissyllaba, unum habent incrementum; eodem modo flemus, fletis, flebam, flere, &c.

Præceptum I. Do incremento verborum, A, & E.
A CRESCENS produc; Do incremento excipe primo.
E quoque producunt verba increscentia. Verum
Corripiunt E ante R Terna duo tempora prima.
Sed Reris, vel Rere, datur penultima longis.
Sit brevis E, quando Ram, Rim, Ro adjuncta sequentur;
Et Beris, atque Bere in Verbi breviato Futuris.
Corripit interdum Steterunt, Dederuntque Poeta.

A In omni verborum incremento producitur: ut, stabam, stares; properamus, docebamus, legebamus, audiebamini, &c.

Ov. Met. 10. *Serius, aut citius metam properamus ad unam.*

Æn. 2. *Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.*

Exceptio.

A, primum dumtaxat incrementum verbi do, das corripitur: ut damus, dabunt, dare: ob quam causam pronuntiamus, circumdamus, circumdabunt, circumdare, venundabo, venundare, &c. penultima brevi.

Æn. 2. *His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultro.*

Ib. 1. *Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant.*

Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Redundamus autem, redundabo, redundare, &c. longa sunt. Non enim a *do*, *das*, *dedi* sunt, sed ab *undo*, *das*, *davi*. Sic enim abundare, exundare, inundare &c.

E In omnibus verborum incrementis producitur: ut, flebam, rebar, lacereris, docerem, legerunt.

Ov. Fast. 1. *Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas.*

Æn. *Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum.*

Mart. l. 1. *Dædale, Lucano cum sic lacereris ab urso.*

Ab hac regula excipiuntur futura infiniti in urum ut, futurum, amaturum, docturum.

DE ULTIMIS SYLLABIS.

C A P. VI.

Syllabæ, quæ ultimum locum tenet, partim positione, ut prudens, præcox, partim diphthongo, ut musæ, partim privatis præceptionibus cognoscuntur, de quibus nunc agendum est.

A, in fine.

A FINITA dato longis: Ita, Postea deme
Eja, Quia, & casus omnes; sed protrahe Sextum,
Productis Græcos casus adjunge vocandi.

A Finita longa sunt, ut memora, contra, ultra, antea, frustra, triginta, quadraginta; quamquam hæc numeralia correpta reperiuntur interdum.
Æn. 1. *Musa mihi causas memora, quo numine læso.*
Ib. 3. *Triginta capitum fœtus enixa jacebit.*
Juv. Sat. 2. *Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem.*

Corripe eja, postea, quia, ita.

Item casus omnes in A; ut anchora, vela; præter ablativos: ut, de prora; & vocativos Græcos ab as, sive primæ: ut o Ænea; sive tertiæ, quorum genitivus in antis; ut, o Atla, Calcha, Palla.
Æn. 11. *Non ita me experti Bitias, & Pandarus ingens.*
Ib. 3. *Anchora de prora jacitur, stant littore puppes.*
Ib. *Quid miserum, Ænea, laceras? jam parce sepulto.*
Id. 11. *Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti!*
Ov. Met. 4. *Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro.*

E, in fine.

CORRIPE E; sed Primæ, Quintæque vocabula produc,
Atque Fame, Cete, Tempe, Fermeque, Fereque.
Adde Doce, similemque modum; & Monosyllaba, præter
Encliticas, ac Syllabicas: nec non male (dempto,
Ac bene) produces adverbia cuncta secundæ.

E Littera finita corripiuntur, ut nate, fuge, pone, ne, pene, nempe.
Æn. 2. *Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.*
Ecl. 9. *Pene simul tecum solatia rapta, Menalca.*

Ex-

Exceptio I.

Producuntur nomina primæ, & quintæ declinationis: ut Anchisiades, o Anchisiade; Calliope, re, die, & quæ inde oriuntur, ut quare, hodie: quibus adde fame, cete, tempe, ferme, fere, ohe.

Æn. *Tros Anchisiade, facilis descensus Averni.*

Mart. lib. 10. *Non venias quare tam longo tempore Romam.*

Æn. 6. *Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens.*

Juv. Sat. 6. *Nulla fere causa est, in qua non fœmina litem.*

Id. Sat. 1. *Mobilis, & varia est ferme natura malorum.*

Mart. lib. 4. *Ohe, jam satis est, ohe libelle.* Phaleuc. est.

Exceptio II.

Item verba imperativi modi, numeri singularis, secundæ conjugationis, ut mone, habe.

Æn. 7. *Tu vatem, Diva mone: dicam horrida bella.*

Mart. lib. 10. *Quæ tua sunt, tibi habe, quæ mea, redde mihi.*

Hor. Epod. 6. *Cave, cave, namque in malos asperrimus.*

Sanarius est. *Cave* tamen sæpius corripitur.

Hor. ep. 1. *Vade, vide, cave, ne titubes, mandataque franges.*

Trist. 1. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Corripiuntur interdum *vide*, *vale*, *responde*.

Pers. *Auriculas, vide sis ne majorum tibi forte.*

Ov. Trist. 1. *Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere saltem.*

Mart. lib. 3. ep. 4. *Si quando veniet, dicet, Responde poeta.*

Hinc & apud Manil. reperies *respondere*, penultima correpta.

Lib. 5. *Sic etiam magno quædam respondere mundo.*

Sed hæc jamdiu desita sunt usurpari. Multa quippe secundæ conjugationis verba olim erant tertiæ.

Non. verbo *Fervit*.

Ter. Adelph. act. 8. *Cum fervit maxime.*

Æn. 8. *Fervere leucatem, auroque effulgere fluctus.*

Exceptio III.

Sunt etiam longa monosyllaba: ut me, te, se, exceptis conjunctionibus enclyticis, que, ne, ve, (quæ *&*, *an*, *vel* significant) & syllabicis adjectionibus, pte, ce, te: suapte, hisce, tute.

4. Oblitum ab *Oblino*, infinitum, circumdatum, desitum, penultimam habent brevem: quia fiunt a supinis brevibus, litum, latum, &c.
Tibul. l. 2. *Oblitus & musto feriet pede rusticus uvas*.
Producitur vero oblitus ab obliviscor.

Appendix.

1. Quantitas simplicium servatur in compositis, quamvis vocales mutentur. Sic, concido, excido, incido, occido, recido, a cado, penultimam corripiunt: eligo, seligo, a lego gis. Contra, concido, excido, incido, occido, recido, a cædo, eandem producunt, sic allido, & collido, a lædo, Exquiro, requiro, a quæro: obedio, obedis, ab audito.
Æn. 12. *Occidit, occideritque sinas cum nomine Troja*.
Juv. sat. 7. *Occidit miseros crambe repetita magistros*.

2. Hæc a simplicibus longis ortæ corripiuntur: dejero, pejero, a juro: pronuba, innuba, a nubo, fatidicus, maledicus, causidicus, veridicus, a dico, cis: nihilum, ex ni, & hilum.
Cic. Tusc. 5. *Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum*.
Hor. l. 2. Sat. 3. *Stultitia ne erret, nihilum distabit ab ira*.

3. Connubium, a nubo, secundam syllabam habet communem.
Æn. 3. *Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?*
Ib. 1. *Connubio jungam stabili, propriamque dicabo*.
Nisi forte in hoc posteriore primus, ac secundus pes spondæi sint per synæresim; ut etiam in eo, *Sidonias ostentat opes*, aliisque, de qua re cap. 11.

4. Ambitus, ta, tum, participium media longa.
Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ*.
Ambitus, tus, nomen quartæ eandem breviat.
Luc. l. 1. *Ipse sui populus lethalisque ambitus Urbi*.

5. Sopio, & sopitus, primam producunt.
Met. 7. *Pervigilem superest herbis sopire draconem*.
Æn. 1. *Hunc ego sopitum somno super alta Cythera*.
Semisopitus tamen *so* corripit.
Ov. ep. 10. *Thesea prensuras semisopita manus*.

Præceptum X. De Præpositione in compositione.

LONGA, A, DE, E, Se, Di, præter, Dirimo, atque Disertus.
Sit Re breve; at Refert, a res, producito semper.

Cor-

Corripe Pro Græcum: produces rite Latinum.
Contrahe quæ Fundus, Fugio, Neptisque, Neposque,
Et Festus, Fari, Fateor, Fanumque crearunt.
Hisce Profecto addes, pariterque Procella, Protervus,
Atque Propago genus: Propago protrahe vitis.
Propino varia, Procuro, Propago, Profundo.
Corripe Ab, & reliquas (obstent nisi consona bina),
Quæ sunt Ad, vel in, ob, per, sub, super, anteque, circum.

A, E, De, Di, Se, cum componunt, longæ sunt, ut amitto, erumpo, deduco, diripio, separo.
Æn. 1. *Amissos longo socios sermone requirunt.*
Ib. 3. *Deducunt socii naves, & littora complent.*
Ib. 1. *Tergora diripiunt costis, & viscera nudant.*
Met. 1. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.*

Exceptio.

1. Dirimo, & disertus di corripiunt.
Æn. 5. *Cede Deo, dixitque, & prælia voce diremit.*
Mart. l. 6. *Non tu, Pomponi, cœna diserta tua est.*

2. Re, præpositio in compositione corripitur: sed refert, impersonale, idest, interest, producitur.
Æn. 1. *Collectasque fugat nubes, Solemque reducit.*
Georg. 2. *Est numerus; neque enim numero comprehendere refert.*

3. Pro præpositio brevis est apud Græcos: ut, Propontis; longa apud Latinos: ut, proveho, promoveo.
Ov. de Pont. 4. *Misit in has si quos longa Propontis aquas.*
Æn. 3. *Provehimur portu, terræque, urbesque recedunt.*

Verum corripiuntur profundus, profugus, pronepos, & proneptis, profestus, profari, profiteor, profanus, profecto, & profectus, & profecturus, a proficiscor (nam a proficio, eandem producunt) procella, protervus, & propago nomen, cum genus, significat, nam propago, idest, vitis depressa, producitur.
Luc. 6. *Quem prior affatur Pompeji ignava propago.*
Georg. 2. *Silvarumque alios pressos propaginis arcus.*

4. Propino, procuro, & propago, as, verbum, primam habent communem. Tibull. l. 1. *Ipse procuravi, ne*, &c. Profundo, dis, raro eandem producit: Propello, & propulso, nunquam apud Lucr. eandem corripiunt.
Lucr. 4. *Et procul a tergo, quæ provehat, atque propellat.*

Ibid.

Ibid. *Verba propulsantes*. Tutior est productio.

5. Præpositiones, Ab, ut Abeo, Ad, ut Adoro; In, ut Inuro; Ob, ut Obeo; Per, ut Pereo; Sub, ut Subeo, Super, ut Superaddo; Ante, ut Antefero, Circum, ut Circumago, corripiuntur; item A, Græca particula: ut Adamus, adytum, atomus.

Ov. Fast. 3. *Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi*.

Æn. 6. *Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla*.

Juv. Sat. 7. *Circumaget madidas a tempestate cohortes*.

Præceptum XI. De A, E, I, O, dum compositi vocabuli partem priorem terminant.

PRODUC A semper Composti parte priore.
At simul E, simul I, crebro breviare memento.
Nequidquam produc, Nequando, Venefica, Nequam,
Nequaquam, Nequis, sociosque, Videlicet addes.
Idem masculeum produc, & Siquis, Ibidem,
Scilicet, & Bigæ, Tibicen, Ubique, Quadrigæ,
Bimus, Tantidem, Quidam, & composta Diei.
Compositi, O, breviant Græci: Samothracia testis.
Sed Minotaurus, pariterque Geometra longum est.
O, Latium variat: producere namque Alioquin,
Et Quandoque; at Quandoquidem breviare solemus.

SI prior pars compositi A vocali terminetur, producitur, ut trano, traduco, trado.

Georg. 3. *Ascanium; superant montes, & flumina tranant*.

Tibul. l. 1. *Me mea paupertas vitæ traducat inerti*.

2. Si vero E vocali finiatur, fere brevis est, ut, nefas, archetypus, liquefacio, tepefacio, tremefacio, stupefacio, madefacio.

Juv. Sat. 3. *Credebant hoc grande nefas*.

Georg. 5. *Eademque calor liquefacta remittit*.

Hor. l. Sat. 3. *Ferrum tepefecit acutum*.

3. Excipe, nequis, nequa, nequod, nequam, nequitia, nequaquam, nequidquam, nequando, videlicet, veneficus, venefica.

Æn. 12. *Nequa mei esto dictis mora. Jupiter hoc stat*.

Ov. ep. 4. *Barbara narrantur venisse venefica tecum*.

4. Liquefacio, & tepefacio raro producuntur. Ov. 7. Met. *Thura liquefaciunt*. Sil. l. 1. *Ossa liquefactis*. Catul. de nupt. Pel. *Alta tepefaciet*. Producit quoque Lucret. Expergefacio, & Patefio, lib. *Expergefactique se-*

sequuntur. *Causa patefiat*. Patefacio etiam, & rarefacio, lib. 6. *Atque patefecit*. Idem. *Et rarefecit calido miscente vapore*.

5. Si prior pars compositionis in I, vel in Y, desinat, corripitur, ut, omnipotens, causidicus, siquidem, fidicen, lyricen, tubicen, Palinurus, Polydorus. Æn. 10. *Tum Pater omnipotens, rerum cui summa potestas*.

Mart. lib. 5. *Carpere causidicus fertur mea carmina, qui sit*.

Lucan. l. 4. *Hoc siquidem solo civilis crimine belli*.

Hor. Carm. 4. *Romanæ fidicen lyræ*. Glyconius est.

Æn. 4. *Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena*.

Ib. 3. *Nam Polydorus ego: hic confixum ferrea texit*.

Exceptio.

6. I, longum habent ibidem, ubique, idem pronomen virile (nam neutrum breve est) bigæ, quadrigæ, siquis, siqua, siquod, sicubi, scilicet, licet, tibicen, meliphyllon, Trinacria, bimus, trimus, quadrimus, tantidem, quivis, quidem, quilibet, biduum, triduum, cæteraque composita ex die, ut meridies, quotidie, pridie, postridie. *Quatriduum*, corripitur interdum.

Mart. 12. *Difficilis, facilis, jucundus, acerbus, es idem*.

Georg. 3. *Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus*.

Hor. Att. *Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem*.

Georg. 4. *Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen*.

Mart. l. 2. *Si totus tibi triduo legatur*. Phaleucius est.

Id. l. 3. *Inter tepentes post meridiem buxo*. Scazon. est.

Ter. Andr. act. 1. *Venit Chremes postridie ad me clamitans*. (*postri*) Spondæus est in Jambico.

7. *Ubicumque*, frequentius I, habet breve.

Mart. l. 1. *Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos*.

Hor. l. 3. Od. 27. *Sis licet felix ubicumque mavis*,

Ov. tamen Met. 7. produxit, *fervor ubicumque est*, &c.

8. *Ubivis*, *ubilibet* produci solent, quamvis, ubi, ultimam ancipitem habeat. Hor. tamen corripit l. 1. sat. 4. *Non ubivis, coramve quibuslibet*, &c. Auson. in Monost. produxit *matricida* antepenultimam, repugnante analogia, cum *parricida* eandem corripiat; Hor. lib. 3. *Telegoni juga parricidæ*, (*parri*) trophæus est.

9. O, in Græcis dictionibus priorem compositi partem

tem claudens corripitur, ut Cymothoe, Carpophorus, Argonauta, Leucopetra.

Mart. l. 1. *Sæcula Carpophorum, Cæſar, ſi priſca tuliſſent.*

Id. l. 3. *Non Nautas puto vos, ſed Argonautas.* Phaleucius eſt.

Exceptio.

Quæ per Omega apud Græcos ſcribuntur, longa ſunt, ut geometra, minotaurus, lagopus: nec plura facile invenies, quibus Latini.

Æn. 6. *Minotaurus ineſt, Veneris monimenta nefandæ.*

Mart. l. 7. ep. 86. *Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus.*

2. O, in Latinis dictionibus compoſitis partim producitur; ut alioquin, quandoque, quandocunque, introduco, retroverſus: partim corripitur, ut quandoquidem, hodie, bardocucullus.

Hor. in Ar. *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Prop. lib. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata repoſcunt.*

Virg. Ecl. 3. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba.*

DE INCREMENTO SINGULARI NOMINIS.

C A P. III.

A D M O N I T I O.

Quoniam quæ Cap. 3. 4. 5. de Incrementis habentur, ſi per præcepta tradantur, paulo difficiliora ſunt: eaque ipſa uſu poſtea facilius addiſcuntur; non videntur iis Tyrones initio onerandi, niſi ubi præceptorum generalium, quæ 1. & 2. traduntur capite, atque ultimarum ſyllabarum quæ 6. capite continentur, cognitione optime imbuti fuerint. Quia vero, Incrementa vel ad primas ſpectant ſyllabas, ut Pax, pacis, Das, damus; vel ad medias, ut Liber, liberi, Amas amamus: ultimarum ſyllabarum præceptis naturæ ordine præeunt.

Quid ſit Incrementum Nominum.

SI genitivus ſingularis par fuerit nominativo ſyllabarum numero, nullum erit incrementum, ut muſa, muſæ, dominus, domini. Sin longior fuerit, tum penultima genitivi incrementum erit, quæ in omnibus

bus casibus utriusque numeri semper genitivi quantitatem servat, ut sermo, sermonis, sermonem, sermones, sermonum, sermonibus, ubique. O, longum est. Præter bobus, ubi O producitur, quamvis in genitivo singulari corripiatur, Bovis.
Ov. ep. 3. *Non profecturis littora bobus aras.*

Appendix.

Iter, supellex, & composita ex caput, litteris, Ps, finita, duplici augentur incremento, itineris, supellectilis, biceps, bicipitis, triceps, tricipitis, ut diximus l. 1. n. 17. in tertia declinatione.

Incrementum primæ, & secundæ declinationis.

CASIBUS obliquis vix crescit Prima: Secunda
Corripit Incrementa; tamen producit Iberi.

A Incrementum primæ declinationis nullum est, nisi longum apud Poetas, ut aulai, pictai.
Æn. 3. *Aulai in medio libabant pocula Bacchi.*
Ib. 6. *Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem.*
E, I, U, Incrementa secundæ declinationis corripiuntur, ut miser, miseri, vir, viri, satur, saturi.
Æn. 1. *Arma, virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.*
Ib. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*
Pers. Sat. 1. *Romulidæ saturi quid dira poemata narrent.*

Exceptio.

Iber, iberi, penultimam habet longam, & ex eo Compositum, Celtiber, Celtiberi.
Lucan. l. 4. *Interea domitis Cæsar remeabat Iberis.*
Mart. l. 1. *Vir Celtiberis non tacende gentibus.* Jambicus est.

Incrementum, A, tertiæ declinationis.

NOMINIS, A, crescens, quod flectit Tertia, longum est.
Mascula corripies, Al, & Ar, finita; simulque
Par, cum compositis, Hepar, cum Bacchare, Nectar,
Cum Vade, Mas, & Anas; queis junge, Laremque, Jubarque.

A Incrementum singulare tertiæ declinationis longum est, ut, vectigal, Titan, pietas, pax, calcar, & Ajax.
Ov. Fast 3. *Concitat iratus validos Titanas in arma.*
Æn. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.*

Ib.

Ib. 6. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.*

Exceptio I. in vocibus latinis.

Corripe masculina in Al, & Ar, ut sal, Annibal, Amilcar, par, impar, compar, &c. sic lar, jubar, vas, vasis, longum est, vas, vadis breve. Nar, naris, flumen, & Cares, populi, primam producunt. Sed Nar, incerti generis est: Car, in singulari inusitatum, ac proinde non crescit in obliquis.

Æn. 1. *Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant.*
Sil. l. 8. *Annibalem, Fabio ducam spectante, per Urbem.*
Æn. 5. *Pergameumque Larem, & canæ penetralia Vestæ.*
Ib. 4. *It portis, jubare exorto, delecta juventus.*

Exceptio II. in Græcis Vocibus.

A QUOQUE, & As, Græcum breve postulat Incrementum.
S, quoque finitum, si consona ponitur ante.
Et Dropax, Antrax, Atrax, cum Smilace, Climax:
His Atacem, Panacem, Colacem, Styracemque, Facemque,
Atque Abacem, Coracem, Phylacem, compostaque necte.

GRæca in A, & As, ut poema, stemma, Pallas, adis, & quæ consonantem habent ante S, ut trabas, Arabas; item dropax, & reliqua in carmine enumerata, incrementa habent brevia.

Juven. Sat. 6. *Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo?*
Æn. 2. *Instar montis equum divina Palladis artis.*
Ov. Fast. 4. *Nam modo thurilegos Arabas, modo suspicit Indos.*
Id. Met. *Et crocon in pravos versus cum smilace flores.*
Virg. *Non styrace Idæo flagrantes picta capillos.*

Appendix.

Arctophylacis penultimam quamvis Manil. lib. 1. metri necessitate produxerit, rectius tamen corripies, quia simplex, phylax, *phylacos*, mediam corripit apud Græcos. Contra vero media *Syphacis*, a Syphax, rectius cum antiquis Poetis Propertio, & Ovidio produces, quam cum Claudiano corripies.

Pharnacis mediam corripit Lucan. l. 10. sed ad Incrementa non pertinet. Dicimus enim recto, non *Pharnax*, sed *Pharnaces*. Cic. Att. l. 11. Sicut nec *Candax Candacis* dicitur, sed *Candace*, *ces*, penultima correpta, ex quo accusativus, *Candacem*. Plin. l. 6. c. 29.

E,

E, incrementum tertiæ.

E CRESCENS numero breviabit Tertia primo.
Verum protrahitur genitivus in Enis, Iberque,
Ver, halex, locuples, hæres, mercesque, quiesque,
Lex, vervex, halec, spes, plebs, rex; insuper adde
El peregrinum, Er, Es, Græcum, Æthere, & Aere demptis.

E Incrementum singulare tertiæ declinationis, breve est, ut Grex, nex, degener, pulvis, funus, teres.

Met. 4. *Mille greges illi, totidemque armenta per herbas.*

Exceptio.

Genitivus Enis penultimam habet longam, ut ren, renis, siren, sirenis.

Item peregrina in El, ut Michael, Græca etiam in Er, & Es, ut crater, luter, soter, tabes, lebes, præter aer, æther. Producitur quoque ver, & Iberes populi, & reliqua, quæ ponuntur in carmine.

Geor. 1. *Vere novo, gelidus canis cum montibus humor.*
Æn. 1. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.*
Ovid. ep. 3. *Viginti fulvos operoso ex ære lebetes.*
Juv. Sat. 1. *Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.*

I, vel Y, incrementum tertiæ.

CORRIPIET *pariter crescens, I, Tertia primo,*
In numero: At Græcum patrium producit in Inis.
Gryps, Vibex, Nesis, Lis, Dis, Glis, addito, Samnis.

I Vel Y, incrementum singulare tertiæ declinationis, breve est, ut, stips, stipis, pollex, chlamys, chalybs, ordo, pugil, carmen, cespes, sanguis.

Ov. Fast. 1. *Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes.*
Georg. 1. *At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus.*

Exceptio I. inis, vel ynis, in Græcis.

Genitivus inis, vel ynis, a nominibus Græcis, penultimam producit, ut, Delphin, Phorcin, Salamis. Item vibex, vibicis, glis, gliris, Nesis, Nesidis, gryps, gryphis, Samnis, nitis, lis, litis, dis, ditis. Quibus adde Quirites.

Ecl. 8. *Orpheus in sylvis, inter delphynas Arion.*
Æn. 8. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*
Pers. Sat. 4. *Si puteal multa cautus vibice flagellas.*
Æn. 9. *Noctes, atque dies patet atri janua Ditis.*

Exceptio II. icis, vel ycis.

IX, *produc, breviato Histrix, cum fornice, varix,*
Coxendix, Choenixque, Cilix, natrixque, salixque,
Adde & Erix, & onyx, nix, pixque salixque, silixque
Sardonychis, Calycis, Laricis; Sit Bebrycis, anceps,
Sed brevibus junges, in Gis cum Patrius exit.
Coccys, coccygis; Mastix, mastigis amabit.

NOmina, IX, vel YX, syllaba finita, penultimam genitivi habent longam, ut, felix, bombyx, bombycis, perdix, coturnix, matrix, pernix, lodix. Æn. 3. *Vivite felices, quibus est fortuna peracta.*

Exceptio.

Excipitur histrix, fornix, cilix, varix, pix, natrix, (*serpens*) nix, nivis, calix, & calyx, &c. Lucan. lib. 1. *Armenios, Cilicesque feros, Taurosque subegi.*

Idem l. 3. *Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia ceræ.*

Nomina item, quorum genitivus in Gis, penultimam genitivi habent brevem, ut, Phryx, Phrygis, Styx, Stygis.

Coccyx, Mastix cum sint longa, inter brevia numerantur a nonnullis, quemadmodum etiam Scandix.

O, incrementum tertiæ.

O, CRESCENS, numero producimus usque priore.
O parvum in Græcis brevia, producito magnum.
Corripitur Genitivus Oris, quem neutra dedere
Nomina. Sed produc, Os, Oris. Sit brevis Arbor,
Et Lepus, & Pus compositum; bos, compos, & impos:
Adde his Cappadocem, Allobrogem, cum præcoce, & obs, ops.
Verum produces Cercobs, Hydropsque, Cyclopsque.

O Incrementum singulare tertiæ declinationis, in latinis nominibus longum est, ut Sol, vox, velox, celox, celocis; candor, unio, sacerdos, mando, mandonis.

Ov. Met. 2. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis.*

Exceptio I.

Græca in On, quæ in obliquis habent omicron, corripiuntur: ut Philæmon, Palæmon, Sindon, Agamemnon, Jason, Amazon. Sic Sennones, Britones, Lingones, Teutones, Vascones, & alia usu discenda.

Æn.

Æn. 11. *Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis.*

Latini interdum N littera omittunt, ut Macedo, Macedonis*, Brito, Vasco, Saxo, Pepo, Agamemno. Stat. Theb. II. *Conclamant Danai, stimulatque Agamemno valentes.*

Quæ vero per omega scribuntur, longa sunt, ut Simon, Spadon, Agon, Sidon, Solon, Lacon, Sicyon, &c. Duo variantur, Orion, & Ægon.

Exceptio II.

Genitivus in Oris, a nominibus Græcis, & Latinis neutris (præter os, oris) penultimam habet brevem: ut Nestor, marmor, ebur, corpus. His adduntur memor, arbor, lepus, & ex τῦς, ποδὸς composita; ut tripus. Item bos, compos, & impos.

Ov. Met. 2. *Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbi.*

Virg. Opusc. *Sic vos non vobis fertis aratra boves.*

Neutra comparativa sequuntur masculinorum quantitatem: ut majus, majoris, minus, minoris, penultima longa, sicut major, majoris, minor, minoris.

Exceptio III.

Corripiuntur etiam Cappadox, Allobrox, præcox, & quæ consonantem habent ante S: ut Scrobs*, Ætiops, Cecrops, Dolops, præter Cyclops, Cercops, Hydrops.

Mart. l. 9. *Cappadocum sævis Antistius occidit oris.*

Æn. 2. *Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.*

Ov. Met. 1. *Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.*

Met. 14. *Cercopum exosus.*

U, Crescens in tertia.

U, BREVIA incrementa feret; sed casus in Udis, Uris, & Utis, ab Us, recto producitur: & Fur, Lux, Frux. Sed brevia Intercusque, Pecusque, Ligusque.

U Incrementum tertiæ declinationis breve est: ut murmur, furfur, turtur, trux, redux, dux, tradux.

Georg. 4. *Magnanimosque duces, totiusque ex ordine gentis.*

Exceptio.

Interrogandi casus, udis, uris, & utis a nominibus in Us, penultimam habent longam: ut palus, paludis, tellus, telluris, virtus, virtutis: item fur, furis, cum cæteris obliquis; Pollux, lux, & frugis a

nominativo frux, inusitato. Corripiuntur vero intercus, cutis, pecus, pecudis, Ligus, Liguris.

Virg. Ecl. 3. *Quid domini facient, audent cum talia fures?*

Tibul. l. 2. El. 1. *Luce sacra requiescat humus, requiescat arator.*

DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS.

CAP. IV.

PEnultima genitivi, vel dativi pluralis numeri dicitur incrementum plurale, cum uterque casus longior est nominativo ejusdem numeri; ut musæ, musarum; ambo, amborum, ambobus; qui, quorum, quibus; res, rerum, rebus.

A, E, I, O, U.

PLURALIS casus si crescit, protrahet A, E.
Atque O: corripies I, U: Verum excipe Bubus.

A E, O, incrementa multitudinis longa sunt; ut, quarum, harum, ambabus, rerum, rebus, horum, quorum.

Ov. 4. El. 3. *Cum tamen a turba rerum requieverit harum.*

Æn. 1. *At Capys, & quorum melior sententia menti.*

I Et U, incrementa multitudinis corripiuntur: ut, quibus, tribus, montibus, lacubus, verubus.

Virg. Ecl. 5. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.*

Ov. Fast. 3. *Præmia de lacubus proxima musta tuis.*

Verum bobus, seu bubus producitur.

DE VERBORUM INCREMENTO.

CAP. V.

Quid sit incrementum verborum.

SEcunda persona singularis modi indicativi norma est, ad quam verborum incrementa diriguntur; cui si verbum sit æquale, nullum erit incrementum: ut, amat, amant, quia dissyllaba sunt, sicut amas (quæ norma, & regula est incrementorum), nullum habent incrementum. Sin verbum longius sit una syllaba, unum habebit incrementum: ut amamus, amaris, quorum penultima incrementum est: nam ultima nunquam dicitur incrementum. Si duabus syllabis norma superetur, duo erunt incrementa: ut amabitis, ama-

amabimus: si tribus, tria: ut amaveritis, amaverimus; si denique quatuor, totidem erunt incrementa, ut audiebamini.

2. In verbis deponentibus fingenda est vox activa, ad quam verborum incrementa dirigantur.

3. Ultima syllaba, ut modo diximus, nunquam est incrementum, prima vero est, si norma ipsa sit monosyllaba: ut das, fles, damus, datis, dabam, dare, & cætera dissyllaba, unum habent incrementum; eodem modo flemus, fletis, flebam, flere, &c.

Præceptum I. *Do incremento verborum*, *A*, *&* E.

A CRESCENS produc; Do incremento excipe primo.
E quoque producunt verba increscentia. Verum
Corripiunt E ante R Ternæ duo tempora prima.
Sed Reris, vel Rere, datur penultima longis.
Sit brevis E, quando Ram, Rim, Ro adjuncta sequentur;
Et Beris, atque Bere in Verbi breviato Futuris.
Corripit interdum Steterunt, Dederuntque Poeta.

A In omni verborum incremento producitur: ut, A, stabam, stares; properamus, docebamus, legebamus, audiebamini, &c.

Ov. Met. 10. *Serius, aut citius metam properamus ad unam.*

Æn. 2. *Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.*

Exceptio.

A, primum dumtaxat incrementum verbi do, das corripitur: ut damus, dabunt, dare: ob quam causam pronuntiamus, circumdamus, circumdabunt, circumdare, venundabo, venundare, &c. penultima brevi.

Æn. 2. *His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultro.*

Ib. 1. *Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant.*

Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Redundamus autem, redundabo, redundare, &c. longa sunt. Non enim a *do*, *das*, *dedi* sunt, sed ab *undo*, *das*, *davi*. Sic enim abundare, exundare, inundare &c.

E In omnibus verborum incrementis producitur: E, ut, flebam, rebar, lacereris, docerem, legerunt.

Ov. Fast. 1. *Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas.*

Æn. *Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum.*

Mart. l. 1. *Dædale, Lucano cum sic lacereris ab urso.*

Exceptio I.

E ante R breve est in primo incremento præsentis, & imperfecti tertiæ conjugationis: ut cognoscerem, legerem, legeremus, legeris, vel legere, (præsens passivi) *reris* tamen, vel *rere* producitur: ut, loquereris, prosequerere, &c.

Ov. Trist. 1. *Ut neque respiceres, neque solarere jacentem,*
Dure, nec exequias prosequerere meas.

Mart. l. 1. ep. 65. *Illud, laurigeros ageres cum læta triumphos;*
Hoc tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat.

Exceptio II.

D ante ram, rim, ro corripitur, ut amaveram, amaverim, amavero: feceram, fecerim, fecero.

De cæteris personis idem esto judicium: amaveris, amaverit, amaverimus: fecerimus, feceritis.

Met. 3. *Fecerat exiguas jam Sol altissimus umbras.*

Exceptio III.

Beris, & bere semper corripitur: ut celebraberis, vel celebrabere, mordeberis, vel mordebere.

Æn. 8. *Semper honore meo, semper celebrabere donis.*

Ov. Trist. Tu *cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Appendix.

Poetæ in præterito indicativi E litteram ante Rum syllabam pro suo jure interdum corripiunt.

Æn. 3. *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.*

Tib. l. 2. *Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.*

Ne tamen putent novi poetæ, idem passim sibi licere, brevi præsertim poemate.

De Incrementis Verborum, I, O, & U.

Præceptum II.

CORRIPIT I *crescens verbum: producitur Ivi*
Præteritum; sed Imus breviatur: deme Velimus,
Nolimus, Simus, quæque hinc composita dabuntur.
Et quodvis Quartæ incrementum I protrahe primum.
Ri conjunctivi possunt variare Poetæ.
O incrementum produc: U corripe semper.
Cuncta sed U longum reddent tibi verba futuri.

I in quovis verborum incremento corripitur: ut, linquimus, inquimus, amabimus, audiebamini.

Æn. 3. *Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus.*

Hor.

Hor. l. 1. Sat. 3. *Communi sensu plane caret, inquimus eheu.*

Exceptio.

Penultima præteriti in ivi longa est: ut petivi. Et primum incrementum quartæ conjugationis: ut audivimus, audite, audirem. Sic venimus, reperimus, præs. temp. Sic imus, ibam, ibo, ito, & composita. Corripitur tamen secundum incrementum, ut audivimus; & tertium, ut audiveritis.

Æn. 2. *Cessi, & sublato mentem genitore petivi.*

Ib. 6. *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.*

Ib. 3. *Jungimus hospitio dextra, & tecta subimus.*

Hæc etiam I longum habent: nolito, nolite, nolimus, nolite, velimus, velitis, simus, sitis, & composita, ut possimus, adsimus, prosimus, obsimus, desimus, &c.

Ov. Met. 1. *Et documenta damus, qua simus origine nati.*

De Pont. 4. *Si quis ut in populo, qui sitis, & unde, requirat.*

Appendix.

Imus, in præterito penultimam corripit: ut venimus, reperimus, comperimus.

Æn. 1. *Non nos aut ferro Lybicos populare Penates*
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.

Appendix II.

Tempora conjunctivi modi, syllabis rimus, & ritis, finita habeantne penultimam brevem, an longam, etiam veteres *Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est.* Diomedes enim docet, præteritum breve esse, futurum vero longum. Probus utrumque longum esse affirmat. Quare, cum versus facies, Poetas optimos imitaberis, qui Ri syllabam conjunctivi modo corripiunt, modo producunt, prout versus postulat. Sin tibi aliquid recitandum erit, ne sermonem des auditoribus, regionis consuetudini servies.

O In verborum incrementis semper producitur, ut, facitote.

Ov. Met. 9. *Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet.*

U In verborum incrementis ubique corripitur, sumus, possumus, volumus.

Hor. ep. 1. *Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.*

Ib. *Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.*

Ab hac regula excipiuntur futura infiniti in urum ut, futurum, amaturum, doctūrum.

DE ULTIMIS SYLLABIS.

C A P. VI.

SYllabæ, quæ ultimum locum tenet, partim positione, ut prudens, præcox, partim diphthongo, ut musæ, partim privatis præceptionibus cognoscuntur, de quibus nunc agendum est.

A, in fine.

A FINITA dato longis: Ita, Postea deme
Eja, Quia, & casus omnes; sed protrahe Sextum,
Productis Græcos casus adjunge vocandi.

A Finita longa sunt, ut memora, contra, ultra, antea, frustra, triginta, quadraginta; quamquam hæc numeralia correpta reperiuntur interdum.

Æn. 1. *Musa mihi causas memora, quo numine læso.*
Ib. 3. *Triginta capitum fœtus enixa jacebit.*
Juv. Sat. 2. *Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem.*

Corripe eja, postea, quia, ita.

Item casus omnes in A; ut anchora, vela; præter ablativos: ut, de prora; & vocativos Græcos ab as, sive primæ: ut o Ænea; sive tertiæ, quorum genitivus in antis; ut, o Atla, Calcha, Palla.

Æn. 11. *Non ita me experti Bitias, & Pandarus ingens.*
Ib. 3. *Anchora de prora jacitur, stant littore puppes.*
Ib. *Quid miserum, Ænea, laceras? jam parce sepulto.*
Id. 11. *Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti!*
Ov. Met. 4. *Tempus, Atla, veniet, tuus quo spoliabitur auro.*

E, in fine.

CORRIPE E; sed Primæ, Quintæque vocabula produc,
Atque Fame, Cete, Tempe, Fermeque, Fereque.
Adde Doce, similemque modum; & Monosyllaba, præter
Encliticas, ac Syllabicas: nec non male (dempto,
Ac bene) produces adverbia cuncta secundæ.

E Littera finita corripiuntur, ut nate, fuge, pone, ne, pene, nempe.

Æn. 2. *Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.*
Ecl. 9. *Pene simul tecum solatia rapta, Menalca.*

Exceptio I.

Producuntur nomina primæ, & quintæ declinationis: ut Anchiſiades, o Anchiſiade; Calliope, re, die, & quæ inde oriuntur, ut quare, hodie: quibus adde fame, cete, tempe, ferme, fere, ohe.

Æn. *Tros Anchiſiade, facilis deſcenſus Averni.*

Mart. lib. 10. *Non venias quare tam longo tempore Romam.*

Æn. 6. *Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens.*

Juv. Sat. 6. *Nulla fere cauſa eſt, in qua non fœmina litem.*

Id. Sat. 1. *Mobilis, & varia eſt ferme natura malorum.*

Mart. lib. 4. *Ohe, jam ſatis eſt, ohe libelle.* Phaleuc. eſt.

Exceptio II.

Item verba imperativi modi, numeri ſingularis, ſecundæ conjugationis, ut mone, habe.

Æn. 7. *Tu vatem, Diva mone: dicam horrida bella.*

Mart. lib. 10. *Quæ tua ſunt, tibi habe, quæ mea, redde mihi.*

Hor. Epod. 6. *Cave, cave, namque in malos aſperrimus.*

Sanarius eſt. *Cave* tamen ſæpius corripitur.

Hor. ep. 1. *Vade, vide, cave, ne titubes, mandataque frangas.*

Triſt. 1. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Corripiuntur interdum *vide*, *vale*, *reſponde*.

Pers. *Auriculas, vide ſis ne majorum tibi forte.*

Ov. Triſt. 1. *Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere ſaltem.*

Mart. lib. 3. ep. 4. *Si quando veniet, dicet, Reſponde poeta.*

Hinc & apud Manil. reperies *reſpondere*, penultima correpta.

Lib. 5. *Sic etiam magno quædam reſpondere mundo.*

Sed hæc jamdiu deſita ſunt uſurpari. Multa quippe ſecundæ conjugationis verba olim erant tertiæ.

Non. verbo *Fervit*.

Ter. Adelph. act. 8. *Cum fervit maxime.*

Æn. 8. *Fervere leucatem, auroque effulgere fluctus.*

Exceptio III.

Sunt etiam longa monoſyllaba: ut me, te, ſe, exceptis conjunctionibus enclyticis, que, ne, ve, (quæ *&*, *an*, *vel* ſignificant) & ſyllabicis adjectionibus, pte, ce, te: ſuapte, hiſce, tute.

Æn. 1. *Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?*
Ib. 6. *O virgo, nova mi facies, inopinaque surgit.*
Hor. lib. 1. Sat. 2. *Hisce ne versiculis speras tibi posse dolores.*
Lucr. l. 1. *Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est.*

Appendix.

Longa præterea sunt adverbia a nominibus secundæ declinationis profecta: ut placide, valde, minime; præter bene & male; & apud Lucr. superne, inferne.
Mart. l. 9. *Excipe sollicitos placide mea dona libellos.*
Id. l. 2. *Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.*
Hor. in Ar. *Et male tornatos incudi reddere versus.*
Lucr. l. 6. *Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas.*
Ib. *Terra superne tremit magnis concussa ruinis.*
Ib. *Ducere forte Deos manes inferne rebamur.*

Appendix.

Adjectiva tertiæ declinationis, cum in adverbia transeunt, ultimam habent brevem; ut sublime, suave, dulce, facile, difficile.
Virg. Ecl. 9. *Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.*
Ecl. 4. *Ipse in pratis aries jam suave rubenti.*

I, in fine.

I produc: brevia Nisi, cum Quasi, Græcaque Quintæ.
Jure, Mihi variare, Tibique, Sibique, solemus.
Corripies Ibi, Ubi melius, dissyllabon & Cui.

I Vocali terminata longa sunt; ut classi, fieri.
Æn. 7. *Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas.*
Mart. *Quam vellem fieri meus libellus.* Phaleuc. est.

Exceptio I.

Corripe, nisi, quasi, & Græca quintæ declinationis, quæ in I, vel Y exeunt: ut Palladi, Daphni, Moly.
Ov. Pon. l. 4. *Quid nisi, Pierides, solatia frigida restant?*
Stat. Achil. 1. *Palladi littoreæ celebrabant Syros honorem.*
Catul. *Morte ferox Theseus qualem Minoidi luctum.*
Id. *Luce autem canæ Tethyi restituor.*
Ecl. 9. *Insere, Daphni, pyros; carpent tua poma nepotes.*
Hor. 4. Od. 3. *Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas*, Asclep. est.
Tibul. l. 3. *Sic cecinit pro te doctas, Minoi, Catullus.*

Ecl.

Ecl. 1. *Mirabar, quid mæsta Deos, Amarylli, vocares.*
Pyladi autem, Oresti, & alia, quæ veniunt a prima Græcorum, producuntur.
Mart. 10. *Teque putas Pyladi, Calliodore, patem.*

Exceptio II.

Mihi, tibi, sibi, ultimam habent communem.
Ibi, ubi, cui (cum dissyllabum est) frequentius corripiuntur: sic compositum sicubi. Georg. 3.
Æn. 1. *Post mihi non simili pœna commissa luetis.*
Ecl. 10. *Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.*
Mart. l. 1. *Sed norunt cui serviunt leones.* Phaleuc. est.

O, in fine.

O datur ambiguis; Græca, & Monosyllaba longis.
Ergo pro causa, ternus, sextusque Secundæ;
Atque adeo, atque ideo, atque Adverbia nomine nata;
Sed Cito corripies, Modoque; & Scio, Nescio, & Imo,
Et Duo. Sit varium Sero, & conjunctio Vero.

O Finita, ambigua sunt: ut ambo, quando, opto, nolo, eo, queo, vigilando; quamquam gerundia rectius producuntur.
Mart. l. 4. ep. 45. *Pondero, puto, cano, ludo, lavo, cæno, quiesco.*
Juv. Sat. 3. *Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum.*
Luc. lib. 3. *Audendo magnus tegitur timor, arma capessam.*

Exceptio I.

Excipe monosyllaba: ut, o, do, sto, dativos, & ablativos, somno, tuo, quæ longa sunt; & Græca, quæ habent omega: ut, Androgeo, Atho, Clio, Alecto, Erato, Dido, & similia: de quibus l. 1. c. 17. in 3. Declin.
Æn. 2. *O lux Dardaniæ, spes o fidissima Teucrum.*
Id. *Invadunt urbem somno, vinoque sepultam.*
Æn. 7. *Alecto torvam faciem & furialia membra.*
2. Ergo pro causa semper producitur, authore Probo. Ergo conjunctio, porro, ideo, quæ passim producta leges, corripiuntur interdum.
Juv. Sat. 5. *Ergo Deus quicumque aspexit, ridet, & odit.*
Id. Sat. 2. *Vester porro labor fœcundior historiarum.*
Orat. l. 1. *An ideo tantum veneras, ut exires?*
Secundus pes Jambus in Scazonte.

Exceptio II.

Longa sunt adverbia e nominibus orta: ut subito, merito, multo. Quibus adjunguntur adeo, crebro, etiam sedulo, mutuo, profecto, quamvis quidam variari putent.

Æn. 1. *Eripiunt subito nubes cœlumque, diemque.*
Luc. l. 8. *Huc illuc jactatur aquis; adeone molesta.*
Georg. 3. *Crebra ferit, demissæ aures* &c. *Crebra* dixit pro *Crebro*, quod longum erat.

2. Sero, & vero variantur.

Tib. 1. *Heu sero revocantur amor, seroque juventa.*
Stat. 1. Theb. *Sero memor thalami: mœstæ solatia mortis.*
Mart. 5. ep. 68. *Sero dedit pœnas; discerpi noxia mater.*
Georg. 2. *Me vero primum dulces ante omnia Musæ.*
Valer. Flac. 5. *Quod petimus; sin vero preces, & dicta superbus.*

Hoc postremum vix imitabor: multo minus *postremo* corripiam. Quod enim apud Juv. Sat. 2. legitur: *& Scauros, & Fabricios postremo severos*, codices antiqui legunt, *rigidosque severos*.

3. Corripiunt modo, & composita quomodo, postmodo, dummodo; item cito, imo.

Mart. l. 5. *Tam subito corvus, qui modo cycnus eras?*
Id. l. 1. *Quidquid habent amnes, accipere, quomodo das.*
Id. l. 5. *Alcidæ cito dii, sed tibi sero dabunt.*
Id. l. 6. *Non habet ergo aliud, non habet imo suum.*

4. Hæc quatuor, *scio*, *nescio*, *duo*, & *ego*, semper corripi, Servius auctor est. 1. Æn. cui alii adstipulantur.

Æn. 3. *Hoc fan erit: scio me Danais e classibus unum.*
Ecl. 3. *Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*
Ib. *Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.*
Ib. *Non ego te vidi Damonis pessime caprum.*

5. *Duo*, & *ego* producuntur interdum cæsuræ beneficio: monendi pueri, ut semper corripiant.

Ecl. 5. *Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phœbo.*

SCHOLION.

Illud minime prætereundum, non solum dativos, & ablativos, sed nullum plane nomine casum in O, præter *ego*, & *duo*; nullam verbi vocem, præter *scio*, & *nescio*, apud antiquiores Poetas, ut Lucretium, & Virgilium, correpta reperiri; quod advertit Sosipater l. 1. c. 2. Qui addit, *scio* etiam, & *nescio*, apud eosdem

dem produci, duabus syllabis in unum per synæresin contractis, de qua c. 11. Sic dici posset in his, Æn. 9. *Spondeo digna tuis*, &c. & Georg. 4. *Stellio lucifugis*, &c. (quibus tantum locis O finale nominum, aut verborum apud Virgilium videtur corripi, primos pedes spondæos esse synæresi, (cum præsertim, teste Pierio, in omnibus codicibus legatur, *stellio*, & *Lucifugis*) atque illud Lucret. 6. *Verum esse ex genere hoc aliquid, quod contio credat*, esse spondaicum. Idipsum in odis, & epistolis servat Horatius. Certe e posterioribus præstantiores poetæ, quamvis in ea re minus religiosi fuerint, fuere tamen O in fine corripiendo parciores: quod qui elegantiæ student, studeant imitari.

U, B, D, T, in fine.

U SEMPER produc; *B, D, T, corripe semper*.

U Finita longa sunt: ut manu, cornu, Panthu, Æn. 2. *Tela manu miseri jactabant irrita Teucri*.

Ov. Met. 11. *Nec mora, curvavit cornu, nervoque sagittam*,

Æn. 2. *Quo res summa loco Panthu? quam prendimus arcem?*

B, D, T, litteris terminata corripiuntur: ut ab, quid, audit, Tutemet.

Virg. Æn. 3. *Tum pater Æneas puppi sic fatur ab alta*.

Æn. 2. *Quidquid id est, timeo Danaos, & dona ferentes*.

Æn. 7. *Audiit & Triviæ longe lacus, audiit amnis*.

Luc. l. 4. *Tutemet in culpa cum sis, nec cernere possis*.

2. Obiit, petiit, & similia trisyllaba semper brevia, obit, petit, produci verosimilius est; quia duæ vocales in unam contrahuntur.

Juv. Sat. 5. *Magnus civis obit, & formidatus Othoni*.

Lucr. l. 1. *Virtutem irritat animi, confringere ut arcta*.

Id. l. 4. *Aer init oculos prior, & possedit apertos*.

Id. l. 6. *Disturbat Urbes & terræmotus obortus*.

Æn. 9. *Sceptra Palatini, sedemque petit Evandri*.

Spondaicus est. Quibus locis præteritum est pro *obiit*, *irritavit*, *iniit*, *disturbavit*, *petiit*, ut Æn. 3. *Fumat Neptunia Troja*, pro *fumavit*, auctore Probo. Verum Æn. 2. videtur corripi, *Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis*, pro *redit*.

C, L, M, in fine.

C LONGUM est. Varium, Hic pronomen. Corripe Donec,

Ex

Et Noe, Fac pariter malunt, breviare poeta.
Corripe L, at produc Sal, Sol, Nil, multaque Hebraea.
M vorat Ecthlipsis: Prisci breviare solebant.

C Littera finita longa sunt; ut sic, hoc, hic, adverb.

Æn. 3. *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.*
Ib. 2. *Classibus hic locus, hic acies certare solebant.*

Exceptio.

Corripe nec, & donec. Hic pronomen virile est anceps; Fac tutius corripitur.

Ov. Trist. 1. *Parve, nec invideo, sine me liber ibis in urbem.*
Æn. 6. *Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis.*
Ib. 6. *Est hic, est animus lucis contemptor, & istum.*
Ov. *Phylli fac expectes Demophoonta tuum.*
Ib. 5. Met. *Hos fac Armenios, haec est Danaeia Persis.*
Mart. l. 5. *Signa rarius; aut semel fac illud.* Phal. est.

Appendix.

Nullum latinum vocabulum F littera terminatur. At in G, Magog, peregrina vox per *omega* scribitur, & longa est. In H, Joseph, pariter longa, quia per Graecum *jota* scribitur. Tum ejusmodi voces Achab, David, Loth, Magog, Joseph, ad latinam flexionem traduces, Achabus, &c. Longae sunt etiam vah, & ah, utpote particulae indeclinabiles in A.

L Finita brevia sunt: ut Asdrubal, semel, vigil, simul, consul, nihil.

Sil. l. 7. *Vertit terga citus damnatis Asdrubal ausis.*
Hor. ep. 2. *Quo semel est imbuta recens servabit odorem.*
Pers. Sat. 1. *De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.*

Exceptio.

Sal, Sol, & nil contractum a *nihil*, longa sunt, Item pleraque peregrina: ut Nabal, Daniel, Saul; quanquam Baal, & Michol rectius corripiuntur.

Sat. Syl. 4. *Non sal, oxyporumve, caseusve.*
Ov. Met. 2. *Ulterius spatium medio Sol altus habebat.*
Mart. l. 10. *Nil aliud video, quo te credamus amicum.*

M Finita olim corripiebantur, neque a sequente vocali, ut jam fit, excipiebatur.

Enn. Ann. 10. *Insignita ferè tum millia militum octo.*
Lucr. 1. *Corporum augebit numerum, summamque sequetur.*
Id. 2. *Nam quod fluvidum est, e laevibus atque rotundis.*

Id.

Id. l. 6. *Semine, seque simul cum eo commiscuit ignis.*
Hoc etiam nunc servatur in compositis verbis.
Juv. *Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponis?*
Posteriori, sequente vocali, M litteram cum præcedente vocali elidendam putarunt, quod fit per figuram ecthlipsin; de qua infra cap. 11.
Æn. 3. *Italiam, Italiam primus conclamat Achates.*

N, in fine.

N LONGUM est Græcis pariter, pariterque Latinis.
En brevia, quod format Inis breve. Græca secundæ
Jungimus: & quartum, si sit brevis ultima recti.
Forsitam, in forsam, tamen, an, viden' adjice curtis.

N Littera finita longa sunt: sin, Titan, Siren, ; Salamin, Actæon, & cætera tertiæ declinationis, quæ in On exeunt.
Virg. Æn. 1. *Sin absumpta salus, & te pater optime Teucrum.*
Lucan. 1 *Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit.*
Met. 3. *Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum.*
2. Item Accusativus Græcus nominum in As, Es, E: ut Ænean, Anchisen, Calliopen.
3. Græcus item genitivus multitudinis cujusvis declinationis: ut Cimmerion, epigrammaton.
Æn. 12. *Et sævum Ænean agnovit Turnus in armis.*
Æn. 3. *Amitto Anchisen: hic me pater optime fessum.*
Tibul. l. 4. *Cimmerion etiam obscuras accessit ad oras.*

Exceptio I.

Corripe an, in, forsan, forsitan, tamen, attamen, viden' & nostin' apud Ov. ep. 12. *Nostin', an exciderint*, &c. quod alii rectius legunt; *Nescio, an exciderunt*. Sed scin', audio, & similia producuntur.
Æn. 2. *Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras.*
Stat. Teb. 3. *Ipse dedit: viden' ut jugulo consumpserit ensem.*
Item En syllaba finita, quæ faciunt in genitivo Inis, penultima brevi: ut nomen, lumen, flumen.
Fast. 2. *Nomen Arionium Siculas impleverat urbes.*

Exceptio II.

Corripiuntur etiam Græca in On, quæ ad secundam nostram declinationem spectant: ut Pelion, Ilion, Erotion.
Ov. ep. 13. *Ilion, & Tenedos, Simoisque, & Xanthus, & Ida.*
Fast. 5. *Pelion Æmoniæ mons est, obversus ad Austros.*
Mat. l. 5. *Pallida nec nigra horrescat Erotion umbras.*

Omnes

Omnes denique accusandi casus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus proficiscuntur: ut Scorpion, Tethin, Ithyn, Najan, Æginan.

Lucan. l. 1. *Scorpion incendis cauda, chelasque peruris.*

Mat. 7. *Tantaque nox animis est, Ityn huc accersite dixit.*

Stat. Theb. 7. *Namque ferunt raptam patriis Æginan ab undis.*

R, in fine.

R BREVE; *sed longum est far, par, cum pignore, lar, nar,*

Cur, fur cum Græcis, quibus est genitivus in eris,

Addito Iber; sed cor melius breve: Celtiber anceps.

R Littera terminata corripiuntur, ut Amilcar, semper, semivir, precor, Hector, turtur.

Sil. l. 3. *At senior Siculis exultat Amilcar in armis.*

Luc. 8. *Inseruisse manus impure ac semivir audes?*

Ecl. 1. *Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo.*

Exceptio.

Producitur cur, far, fur, Iber, lar, nar, ver, par, cum compositis: ut compar, dispar, & impar, & Græca, quæ faciunt in genitivo eris: ut aer, æther, crater.

Hor. in Art. *Cur ego, si nequeo, ignoroque, Poeta salutor?*

Mart. l. 5. *Callidus effracta fur nummos auferet arca.*

Luc. l. 6. *Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset.*

Hor. Serm. 2. *Ludere par impar, equitare in arundine longa.*

Luc. l. 1. *Inde mane, inde aer, inde æther ignifer ipse.*

Appendix.

Cor, non ausim producere: Celtiber anceps est.

Ov. de Pont. 1. *Confiteor misero molle cor esse mihi.*

Id. ep. 21. Sapph. *Molle meum, levibusque cor est violabile telis.*

Sic enim legendum nonnulli putant.

Mart. 10. *Ducit ad auriferas quod me Salo Celtiber undas.*

Cat. Scaz. *Nunc Celtiber in Celtiberia terra.*

Sic antiqui Codices. Hinc Priscil. l. 7. unicum Secundæ *Iber*, & compositum *Celtiber* produci ait, quamvis hoc loco alii legant; *Nunc Celtiberus Celtiberia in terra.*

As, in fine.

AS produc. Quartum Græcorum Tertia casum

Corripit & Rectum, si in Adis breve Patrius exit.

AS,

AS, syllaba finita longa sunt; ut Æneas, Pallas, Pallantis, fas, nefas, Calchas, Atlas.
Æn. 10. *Æneas ignarus abest, ignarus & absit.*
Ib. *Tela, manusque sinit: hinc Pallas instat, & urget.*
Geor. 1. *Fas, & jura sinunt rivos deducere nulla.*

Exceptio.

1. Corripe Græca, quorum genitivus exit in Adis, penultima brevi: ut Arcas, Arcadis, Pallas, Palladis, Najas, Najadis.

2. Item accusativos plurales tertiæ declinationis nominum Græcorum: ut Troas, Delphinas, Heroas.

Met. 6. *Pallas anum simulat, falsosque in tempora canos.*

Mart. l. 6. ep. 36. *Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat.*

Ecl. 4. *Permistos Heroas, & ipse videbitur illis.*

3. Anas, volucris, brevis est, Anas stu. ultimam longam habet.

Petron. *Et pictis anas innovata pennis.* Phaleucius.

ES, in fine.

ES quoque produces; Breviat sed Tertia rectum,
Cum patrii brevis est crescens penultima. Pes hinc
Excipitur, Paries, Aries, Artesque, Ceresque.
Corripe & Es de Sum, & Penes, & pluria Græca.

ES, Syllaba terminata longa sunt: ut Anchises, locuples, quoties, octies, decies, tricies, &c.

Æn. 6. *Anchises alacris palmas utrasque tetendit.*

Mart. l. 11. *Orbus es, & locuples, & Bruto consule natus.*

Id. l. 10. epigr. 51. *Dicere te lassum quoties ego credo Quirino.*

Id. l. 8. *Uno nasceris octies in anno.* Phaleucius est.

Exceptio I.

Corripe nomina tertiæ declinationis, quæ crescunt in obliquis, penultima brevi: ut dives, eques, hospes, miles, pedes, peditis.

Æn. 2. *Insula dives opum, Priami dum regna manebant.*

Ib. 6. *Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem.*

2. Præter abies, aries, Ceres, paries, pes, cum compositis: ut compes, sonipes, tripes.

Ecl. 7. *Populus in fluviis, abies in montibus altis.*
Luc. l. 8. *Non aries illis, non ulla est machina belli.*
Geor. 1. *Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo.*
Met. 6. *Nec pes ire potest, intra quoque viscera saxum est.*

Æn.

Æn. 4. *Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.*

Exceptio II.

Es, a verbo Sum, breve est, & ex eo composita ut potes, ades; item penes: Græca neutra in Es: ut Cacoethes. Præterea nominandi, vocandique, casus Græcorum: ut Dæmones, Rhetores, Amazones, Troes, Arcades.

Æn. 2. *Quisquis es, amissos jam hinc obliviscere Grajos.*
Mart. l. 8. *Tu potes & patriæ miles, & esse deus.*
Hor. in Art. *Quam penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.*
Juv. Sat. 1. *Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.*
Ecl. 7. *Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.*
Æn. 1. *Egressi optata potiuntur Troes arena.*

Is, vel Ys in fine.

CORRIPIAS IS, *&* YS. *Plurales excipe casus,*
Glis, sis, vis (*verbum, ac nomen*) *Nolisque, Velisque,*
Audis, cum sociis; quorum & genitivus in Inis.
Entisve, *aut* itis *longum, producito semper.*

IS, vel Ys finita corripiuntur: ut apis, inquis, ais, Thetis, Tethys, Tiphys, Itys.

Met. 15. *Non apis inde tulit collectos sedula flores.*
Stat. Ach. 1. *Jamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu.*
Fast. 5. *Tethys & extremo sæpe recepta loco est.*
Ecl. 4. *Alter erit tum Tiphys, & altera, quæ vehat Argo.*
Mart. l. 5. *Non est, inquis, idem; multos plus esse probabo.*

Exceptio I.

1. Excipe casus omnes multitudinis: ut viris, armis, musis, nobis, vobis; item queis pro quibus: & accusandi casus, omneis, urbeis, civeis, quos aliqui scribunt omnis, urbis, civis, &c.

2. Item glis, vis (nomen, & verbum), sis, cum compositis, quamvis, adsis, velis, nolis.

Et secundas personas numeri singularis, modi indicativi quartæ conjugationis; ut audis, nescis, sentis.

Æ. 1. *Præsentemque Viris intentant omnia mortem.*
Ib. *Queis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis.*
Ib. *Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.*
Mart. l. 9. *Jam satis est: non vis, Afer, avere? Vale.*
Id. l. 2. *Nescis, heu nescis dominæ fastidia Romæ.*

Ex-

Exceptio II.

Longa præterea sunt, quorum genitivus exit in inis, entis, itis, penultima longa, ut Salamis, Simois, Samnis, lis.

Ov. ep. 1. *Hac ibat Simois, hic est Sigeia tellus.*

Hor. Art. *Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est.*

Os, in fine.

VULT Os produci. Compos breviatur, & impos,
Osque, Ossis; Græcorum & neutra; & cuncta secundæ,
Addicta Ausonidum. Græcus Genitivus & omnis.

OS, finita longa sunt; ut os, oris, dominos, Tros, Minos, Heros, Athos, Androgeos, cætera, quæ per omega scribuntur a Græcis.

Met. 1. *Os homini sublime dedit, Cælumque tueri.*

Æn. 6. *Tros Anchisiade, facilis descensus Averni.*

Id. 2. *Androgeos offert nobis, socia agmina credens.*

Exceptio.

Corripe os, ossis; compos, & impos, & Græca neutra, ut chaos, melos, Argos.

Lucr. l. 3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*

Ov. *Insequere & voti postmodo compos eris.*

Æn. 9. *Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia late.*

2. Item Os finita, quæ a Græcis secundam Latinorum declinationem transeunt, ut Tyros, Arctos, Ilios.

Luc. l. 3. *Et Tyros instabilis, pretiosaque murice Sidon.*

Mart. l. 9. *Nescia nec nostri nominis Arctos erat.*

Ov. ep. 1. *Ilios, muros quod fuit ante, solum.*

3. Omnes denique interrogandi casus a quibuscunque rectis proficiscantur; ut Arcados, Pallados, Typhoeos, Tethyos, Tereos.

Met. *Arcados hic sedes, & inhospita tecta Tyranni.*

Fast. 4. *Alta jacet vasti super ora Typheos Ætna.*

Lucan. l. 1. *Tethyos unda vaga lunaribus æstuet horis.*

Us, in fine.

Us breve ponatur. Produc monosyllaba: quæque
Casibus increscunt longis: & nomina quartæ,
Excepto recto, & quinto: & quibus erit in Untis
Patrius: & conflata e Pus, contractaque Græca,
In recto, ac patrio: & Venerandum Nomen JESUS.

Us,

US, syllaba terminata brevia sunt: ut Deus, littus, intus. Et nominandi, vocandique casus singulares, & dativi, atque ablativi plurales quartæ declinationis: ut manus, sensibus.

Æn. 3. *Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.*
Ib. 2. *Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.*
Ecl. 3. *Sensibus hæc imis, res est non parva, reponas.*

Exceptio I.

Excipe monosyllaba: ut plus, rus, thus, mus.
Lucan. 1. *Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est.*

2. Et quæ crescunt in obliquis penultima longa: ut salus, tellus, palus, udis. Et nomina quartæ declinationis, præter casus antedictos: ut aditus, ultus.
Met. 1. *Mox etiam fruges tellus ingrata ferebat.*
Ib. 11. *Juncta palus huic est, densis obessa salictis.*
Mar. l. 11. *Hos aditus urbem Martis habere decet.*

3. Palus tamen ab Hor. in Arte semel corripitur.
Regis opus, sterilisque diu palus, aptaque remis.

Exceptio II.

Denique produc Græca nomina, quorum genitivus exit in untis: ut Opus, Amathus: Et quæ ex *Pus podos* componuntur: ut Tripus, Melampus. Quæque ex Oos contrahuntur: ut Pantus, ex Panthoos. Item genitivos in Us a fœmininis in O; Manto, Mantus; Clio, Clius, &c., quæ etiam ex Oos contrahuntur.
Æn. 10. *Et Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera.*
Ib. 2. *Panthus Otriades arcis, Phœbique sacerdos.*
Ib. 10. *Fatidicæ Mantus, & Thusci filius amnis.*

Huc etiam JESUS, sacrosanctum Domini, atque Redemptoris nostri spectat.

4. Us, finita non contracta, ab Os syllaba profecta corripiuntur: ut Pamphagus, Oribasus, Polypus; quorum ultimum Æoles per Os scribunt *Polypos*, quare a Latinis per Us effertur, ultima brevi.
Met. 3. *Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades omnes.*
Hor. Epod. 12. *Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis.*
Ib. 1. Sat. 3. *Delectant: veluti Balbinum Polypus Agnæ.*

DE

DE SYLLABA COMMUNI.

C A P. VII.

COmmunis syllaba ut supra diximus, est, quæ modo brevis, modo longa apud Poetas reperitur.

Præceptum I.

ET diphthongus, & vocalis longa communes fiunt, cum vocalem diversæ dictionis præcedunt.

Breves.

Æn. 3. *Insulæ Jonio in magno, quas dira Celæno.*
Ib. 5. *Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alto.*
Ecl. 8. *Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?*
Prop. l. 2. *Tu quoque, o Eurition, vino Centaure peristi.*

Longæ.

Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.*
Æn. 4. *Lamentis, gemituque, & fœmineo ululatu.*
Ecl. 3. *Et succus pecori, & lac subducitur agnis.*
Ov. ep. 1. *O utinam tum, cum Lacedæmona classe petebat.*

Breves, & longæ in eodem versu.

Georg. 1. *Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*
Ib. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.*
Ecl. 6. *Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret.*

Præceptum II.

MOnosyllaba brevia interdum a Poetis, more Græcorum, producuntur.

Æn. 3. *Liminaque, laurusque Dei, totusque moveri.*
Juven. Sat. 6. *Et animam, & mentem, cum qua dii nocte loquuntur.*

Præceptum III.

SYllaba brevis post quatuor primos pedes, præsertim secundum, & tertium, relicta, nonnunquam a Poetis producitur: quam Grammatici cæsuram vocant.

Brevis post primum pedem producta.

~~Æn.~~ 4. *Pectoribus inhians spirantia consulit exta.*
Ib. 11. *Oratis? equidem & vivis concedere vellem.*
Juv. *Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pati.*
Mart. l. 6. *Meque sinus omnis, me manus omnis habet.*

Post secundum.

Æn. 1. *Nostrorum obruimur, oriturque miserrima cædes.*
Ib. 5. *Emicat Euryalus, & munere victor amici.*

Id.

Id. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis.*

Mart. 14. *Det tunicam dives, ego te præcingere possum.*

Post tertium.

Æn. 5. *Ostentans artem pariter, arcumque sonantem.*

Ib. 3. *Dona dehinc auro gravia, sectoque elephanto.*

Ib. 12. *Congredior, fer sacra pater, & concipe fœdus.*

Stat. Ach. v. *Nequa det indignos Thetidi captiva nepotes.*

Post quartum.

Georg. 2. *Muneribus tibi pampineo gravidus Autumno.*

Æn. 10. *Grajus homo infectos linquens profugus hymenæos.*

Ecl. 6. *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.*

Verum his duobus postremis versibus nonnulli H consonantis munere fungi putant, ut diximus cap. 1.

His tribus præceptionibus non in suis componendis, sed metiendis veterum Poetarum carminibus utantur Tyrones.

Præceptum IV.

VOcalis suapte natura brevis ante mutam, & liquidam ejusdem dictionis communis est in carmine, quamvis in soluta oratione semper corripiatur, ut Atlas, volucris, Cleopatra, Patroclus, lugubris, funebris, celebris. Quæ vero natura sua longa est, nunquam corripitur; ut c. 2. hujus lib. diximus.

Æn. 4. *Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres.*

Ib. 7. *Assuetæ ripis volucres, & fluminis alveo.*

Met. 14. *Et primo similis volucri, mox vera volucris.*

Præceptum V.

ULtima versus syllaba communis est: siquidem brevis pro longa ponitur.

Æn. 1. *Posthabita coluisse Samo; hic illius arma,*
Hic currus fuit; hoc regnum Dea gentibus esse,
Si qua fata sinant, jam tum tenditque, fovetque.

Ultimus pes in singulis his versibus choreus est pro spondæo, quem ratio versus poscit.

Aut contra longa pro brevi ponitur,

Mart. l. 9. *Nobis non licet esse tam disertis,*
Qui Musas colimus severiores.

Ultimus pes in utroque spondæus est, cum phaleucii pes ultimus choreus sit, qui ex longa constat, & brevi. Cic. in Orat. *Postrema syllaba brevis, an longa sit, ne in versu quidem refert.*

DE

DE NECESSITATE METRICA, ET LICENTIA POETICA.

C A P. VIII.

Lex necessitasque metri cogit Poetas breves interdum per Ectasim producere: velut cum sunt tres breves continuæ in carmine Heroico; quod in Italia, Priamides, Arabia, aliisque id genus usuvenit.
Æn. 3. *Ibitis Italiam, portusque intrare licebit.*
Ib. 6. *Atque hic Priamidem laniato corpore toto.*
Prop. l. 2. El. 10. *Et domus intactæ te tremit Arabiæ.*

2. Aut contra longas per Systolem corripere; ut cum brevis inter duas longas est in heroico.
Prop. l. 2. el. 3. *Hæc tibi contulerunt cælestia munera Divi.*
Tib. 2. el. 3. *Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.*
Luc. 3. *Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.*
Ib. *Transtulerunt, proprioque tuo res nomine egebat.*
Ib. *Occiderunt, magnis qui regibus imperitarunt.*
Id. l. 6. *Dediderunt quondam præclaro nomine Athenas.*
Et l. 4. *Excierunt: ne forte animas Acheronte reamur.*
Juv. Sat. 2. *Stoicidæ, quid enim falsi Latonia? sed quid.*
Sil. l. 8. *Terruerunt pavidos accensa Ceraunia nautas.*

Quamquam tribus hisce postremis pes primus Spondæus videatur, facta Synæresi in IE, OI, UE, de qua cap. 11.

3. Interdum vero Poetæ, ut quibus quidlibet audendi semper potestas fuit, abutuntur syllabis, easque corripiunt, nulla necessitate coacti, ut:
Ecl. 4. *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.*
Æn. 3. *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.*
Tib. l. 4. *Servitium & dederunt tecta superba tibi.*
Lucr. l. 6. *Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ.*
Prop. l. 2. el. 8. *Et Thebæ steterunt, altaque Troja fuit.*
Ter. Eun. *Menandri Eunuchus postquam Ædiles emerunt.*
Tib. l. 9. El. 5. *Hæc fuerunt olim: sed tu jam mitis Apollo.*

Quamquam huic postremo Synæresis videatur esse, de qua dicemus cap. 11.

DE PEDIBUS.

CAP. IX.

QUoniam de syllabis tum brevibus, tum longis, tum communibus dictum est, superest, ut de pedibus, qui ex ipsis syllabis, & de versu, qui ex pedibus constat, breviter dicamus.

Quid sit Pes.

PEs est pars versus, certo syllabarum numero, atque ordine definita.

Pedes dissyllabi quatuor.

Spondæus constat ex duabus syllabis longis: ut *omnes*, *possunt*.

Pyrrhichius, seu corius, ex duabus brevibus: ut *furor*, *age*.

Choreus, seu (ut alii vocant) trochæus, ex longa, & brevi: ut *arma*, *vincor*.

Jambus ex brevi, & longa: ut *viros*, *rogas*.

Pedes trisyllabi octo.

Molossus ex tribus longis: ut *Æneas*, *contendunt*.

Tribrachys, qui trochæus a Cicerone, & a Quintil. dicitur, ex tribus brevibus: ut *tumidus*, *facere*.

Dactylus ex longa, & duabus brevibus: ut *corpora*, *traximus*.

Anapæstus ex duabus brevibus, & longa: ut *animos*, *capiunt*.

Bacchius ex brevi, & duabus longis: ut *dolores*, *parabunt*.

Antibacchius ex duabus longis, & brevi: ut *maturus*, *audisse*.

Creticus, seu amphimacer ex longa, brevi, & longa: ut *maximos*, *audiunt*.

Amphibrachys, sive scholius ex brevi, longa, & brevi, ut: *poema*, *cadebat*.

ADMONITIO.

Cæteri pedes ex his compositis sunt, & Oratorum magis sunt proprii, quam Poetarum. Quoniam tamen ab Auctore sunt positi, visum est in hac editione reponere. Porro prudens Magister viderit an sint initio Tyronibus proponendi.

Pedes quadrisyllabi sexdecim.

Dispondæus constat ex duobus spondæis: ut *oratores*, *contendebant*.

Pro-

Proceleusmaticus ex duobus pyrrhichiis: ut *abiete*, *retulerat*:

Dichoreus ex duobus choreis; ut *civitate*, *dimicare*.

Dijambus ex duobus jambis; ut *propinquitas quiesceres*.

Choriambus ex choreo, & jambo; ut *nobilitas*, *distulerant*.

Antipæstus, vel antipastus ex jambo, & choreo; ut *amatore*, *recusare*.

Jonicus a majore, spondeo, & pyrrhichio; ut *calcaribus*, *cantabimus*.

Jonicus a minore, ex pyrrhichio, & spondeo; ut *Diomedes*, *fugiendos*.

Pœones, *&* *epitriti*.

Pœones quatuor sunt; omnes ex tribus brevibus & una longa constant, hac lege, ut primus primam habeat longam, secundus secundam, tertius tertiam, quartus quartam. Quamquam Cicero, & alii duos tantum videntur agnoscere, quorum prior primam habeat longam, posterior ultimam.

Pæon. I. Ex choreo, & pyrrhichio; ut *temporibus aspicite*. II. Ex jambo, & pyrrhichio; ut *potentia*, *docebimus*. III. Ex pyrrhichio, & choreo; ut *animatus*, *moriamur*. IV. Ex pyrrhichio, & jambo; ut *calamitas*, *obierant*.

Epitrici, seu hippii totidem sunt, sed pœonibus contrarii. Primus ex jambo, & spondæo, ut *repentinos*, *repugnarunt*. II. Ex choreo, & spondæo: ut *conditores*, *comprobarunt*. III. Ex spondæo, & jambo: ut *discordiæ*, *clamaveras*. IV. Ex spondæo, & choreo: ut *fortunatus*, *pugnabamus*.

Pedes quinque syllabarum.

Quinque syllabarum pedes inusitati sunt præter dochimum, oratoriæ compositioni maxime appositum. Constat ex jambo, & cretico: ut *reipublicæ*, *perhorrescerent*.

DE VERSU.

CAP. X.

VErsus est oratio certo genere, numero, atque ordine pedum alligata. Cujus præcipua genera hæc sunt.

HEXAMETRUM, *sive heroicum carmen*.

HEXAMETRUM carmen constat sex pedibus, quo-

quorum quintus dactylus est, sextus spondæus, reliqui promiscue dactyli, spondæi.

Æn. 2. *Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.*

Appendix.

Quintus pes nonnunquam spondæus est: unde versus spondaicus appellatur, quo vel rei alicujus gravitas, & amplitudo, vel ingens mœror, animique angor, vel aliud simile declaratur.

Ecl. 4. *Cara Deum soboles, magnum Jovis incrementum.*
Æn. 2. *Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit.*

PENTAMETRUM.

PENTAMETRUM carmen, quod fere hexametrum comitatur, quinque pedes habet; quorum duo primi dactyli, vel spondæi pro cujusque arbitrio sunt adjuncta syllaba longa, quæ cæsura, vel semipes dicitur, cæteri duo perpetuo sunt dactyli, quibus semipes itidem adjungitur, ut ex utroque semipede quintus pes fiat. Vel tertio loco est spondæus, qui alterius verbi fine, alterius initio constat, deinde duo anapæsti.

Ov. Pon. 4. *Et subito casu, quæ valuere, ruunt.*

Appendix.

Posterior ratio metiendi pentametrum Quintil. probatur l. 9. c. 4. *Et quidem*, inquit, *optime est sibi junctus Anapæstus, ut qui sit Pentametri finis.* Ib. *Est quoddam in ipsa divisione verborum latens tempus, ut in Pentametri medio Spondæo, qui nisi alterius verbi fine, alterius initio constet, versum non efficit.* Terentianus utramque metiendi rationem cognoscit. Priorem his versibus: *Scandunt Pentametrum, duo sint quasi commata, quidam; Ut pedibus bini semipedes superent.* Posteriorem his: *At quidam in medio Spondæum reddere malunt, Semipedem & primum cum capite alterius.*

GLYCONIUM.

GLYCONIUM carmen constat spondæo, & duobus dactylis; vel spondæo, choriambo, & Pyrrhichio, quo Seneca interdum choros scribit.

Sen. Thyest. *Tandem regia nobilis*
Fratrum composuit minas.

Semel apud Hor. lib. 1. Od. 14. Choreum primo loco invenies, *Ignis Iliacas domos.* Alibi apud hunc, aliosve Poetas classicos non invenies, qui Catulli hac

in

in re licentiam, quam uſurpat in Epithalamio, *Collis o Heliconii*, ſibi interdixerunt.

ASCLEPIADEUM.

ASCLEPIADEUM carmen conſtat spondæo, duobus choriambis, & pyrrhichio, vel spondæo, dactylo, & ſyllaba longa, deinde duobus dactylis.
Hor. Carm. Od. 1. *Mæcenas, atavis edite regibus*.

PHALEUCIUM *Hendecaſyllabum*.

PHALEUCIUM carmen quinque pedibus conſtat, spondeo, dactylo, denique tribus choreis.
Mart. l. 1. *Commendo tibi, Quintiane, noſtros;*
Noſtros dicere ſi tamen libellos
Poſſum, quos recitat tuus poeta.

Phaleucii pedibus abutitur Catullus: primæ enim ſedi jambum quoque, & choreum attribuit: ut,
Arida modo pumice expolitum,
Corneli, tibi: namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas.

Quibus pedibus Statius, Martialis, ac cæteri abſtinent, quos malim imitari.

SAPPHICUM *Hendecaſyllabum*.

Verſus SAPPHICUS quinque pedes hoc ordine admittit, choreum, spondæum, dactylum, deinde duos choreos. Tertio cuique carmini fere nectitur ADONIUS, qui ex dactylo, & spondæo conſtat.
Hor. Carm. 1. Od. 22. *Integer vitæ, ſceleriſque purus*
Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis,
Fuſce, pharetra.

ANAPÆSTICUM *dimetrum*.

ANAPÆSTICUM carmen, quo frequenter in choreis utitur Seneca, conſtat quatuor pedibus, qui fere ſunt dactyli, vel spondæi, permiſtis anapæſtis: ita tamen, ut ſecundo, & quarto loco adſit dactylus, ſecundis vero pes dictionem terminet; qui frequentiſſime eſt spondæus.
Sen. Herc. Fur. *Lugeat æther, magnuſque parens*
Ætheris alti, telluſque ferox,
Et vaga ponti mobilis unda.

Neque enim raro anapæſticus anapæſtum habet nullum, quod tertius hic verſiculus aperte docet.

Interserit Seneca dimetris anapæstis sæpe monometros, sive ex duobus anapæstis: ut *leviore manu*: sive ex duobus spondæis: ut *nudent sylvas*, sive e spondæo, & anapæsto; ut *& diva favet*: sive frequentissime e dactylo, & spondeo: ut *petat Araxem*.

JAMBICUM, ET TROCHAICUM, *eorumque leges, ac genera.*

Duplicatis metimur pedibus carmina JAMBICA, & TROCHAICA, quibus ANAPÆSTICA nonnulli addunt. Idcirco tum jambicum, tum trochaicum quaternarium dicimus dimetrum, senarium, trimetrum, octonarium, tetrametrum.

Ex his quædam dicuntur *acatalecta*, idest justa, & suis numeris absoluta, in quibus nihil desit, nihil superfluat: quædam *catalecta*, quibus desit syllaba: quædam *brachycatalecta*, in quibus desideretur pes integer: quædam denique *hypercatalecta*, in quibus syllaba, vel pes redundet.

Horum omnium *prima lex* est, ut nec jambicus trochæum, nec trochaicus jambum, neque liberiore quidem Terentiana Comœdia unquam admittat.

Secunda lex. Semper ultima sedes, etiam apud Comicos in Jambico jambo, in trochaico debetur trochæo. Raro apud hos hæc Tribrachym, aliosve pedes admittit. Catalectici ultima sedes censetur illa, quæ syllabam ultimam deficientis pedis proxime antecedit.

Tertia lex. Jambum jambicus, & trochæum trochaicus quovis in loco recipit: censenturque jambici elegantissimi, qui solis jambis constant, quos sinceros Diomedes appellat. Quanquam apud Tragicos, ut majus pondus habeat versus, pedes quoque alii semper innectuntur.

Quarta lex. Præter jambum jambicus in locis paribus (præter ultimum, qui semper debetur jambo) admittit apud Tragicos *tribrachym*: in imparibus vero, præter hos, *spondæum*, ejusque dissolutiones *dactylum*, *anapæstum*, interdum *proceleusmaticum*. Apud Senecam tertia in sede vix anapæstum, in quinta vix jambum, dactylumve reperies; in qua tamen fere semper aut spondæum, aut anapæstum invenies. Hos omnes pedes Plautus, ac Terentius ad pares quoque locos adsciscunt, præter ultimum, qui semper est jambus. Apud Lyricos, & Hymnographos, in locis pa-

paribus, præter jambum, raro tribrachys, in paribus, præter jambum, aut spondæum, raro pedes trisyllabi.

Quinta lex. Trochaicus e contrario in tragœdia, præter *trochæum*, admittit in imparibus etiam *tribrachym*: in ultima sede solum trochæum, ut diximus. Ultima vero catalectici, trochaici, dimetri, seu quaternarii sedes est tertia: tetrametri, sive octonarii septima; hos enim pedes postrema deficientis pedis excipit syllaba. In locis vero paribus, præter hos admittit *spondæum*, ejusque dissolutiones *dactylum*, & *anapæstum*, nec respuit *proceleusmaticum*. Comœdia hos omnes pedes ad sedes etiam impares recipit. Apud Lyricos, præsertim hymnographos, ad trochæum, qui solus est in locis imparibus, spondæus frequenter in locis paribus adhibetur, vix, aut raro pes trisyllabi. Exemplis totum fiet illustrius.

JAMBICI dimetri, seu quaternarii acatalectici.

Perunxit hoc Jasonem.
Inarsit æstuosius. } Hor. e solis Jambis.
Ut prisca gens mortalium.
Videre properantes domum. } Hor. misti aliis pedibus.

Trysillabos pedes in hoc genere carminis apud Horatium vix invenies, raro apud alios: ut

Qui virus Herculeum bibit. Sen.
Quid Brutus, aut rigidus Cato? Boet.
Vigilate, jam sum proximus.
Speculator adstat desuper. In hymnis sacris.

JAMBICI dimetri, seu quaternarii catalectici.

Ad quartum pedem desideratur syllaba: tertio loco jambus est, post quem syllaba. In cæteris jambici leges sequuntur: ut

Quonam cruenta Mænas,
Præceps amore sævo, } Sen.

Suavissimi hoc in genere sunt anacræontici illi, qui primo loco semper præferunt anapæstos.

Habet omnis hoc voluptas.
Stimulis agit furentes. } Boet.
Apumque par volantem.

JAMBICI trimetri, seu senarii acatalectici.

Paratus omne Cæsaris periculum. Hor.
Phaselus ille, quem videtis hospites. Catull.
Quis hoc potest videre, quis potest pati! Idem.

Hi ſinceri ex ſolis jambis admiſcentur, & apud Horat. alii pedes; ſed triſyllabi raro admodum: ut
Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum;
Aut amite levi rara tendit retia,
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.

Apud Senecam triſyllabi quoque pedes ſæpiſſime: ut
Et templa ſummi vidua deſerui ætheris:
Hinc clara genini ſigna Tyndaridæ micant.

Et Teren. *Obſequium amicos, veritas odium parit.*

Verum apud hunc plurimi ſunt, in quibus præter ultimum, & nullus eſt jambus, ex licentia Comica: ut
Nunc quam rem vitio dent; quæſo, animum advertite.
Nam, ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum!

Interdum apud hunc omnes Spondæi, præter ultimum; ut
Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.

JAMBICI ſcazontes, ſeu choliambici.

Hi quoque ſunt jambici trimetri acatalectici; ſed quinto loco jambum habent, ſexto ſpondæum, in cæteris conſentiunt cum jambico. Dicitur *ſcazon*, ideſt claudicans, ſive *choliambus*, ideſt claudus jambus, quia, deturbato e ſexta ſede jambo, & ſubſtituto ſpondeo, videtur quaſi claudicare: ut
Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?) Mar.
An ideo tantum veneras, ut exires?)
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt. Catull.

JAMBICI trimetri, ſeu ſenarii catalectici.

Ad ſextum pedem deſideratur ſyllaba; quinto loco jambo habent, poſtremo ſyllabam. In cæteris jambici ſunt: ut
Trahuntque ſiccas machinæ carinas.) Hor.
Mea renidet in domo lacunar.)
Senſere terræ Zedacum feroces. Sen. Oedip.

JAMBICI tetrametri, ſive octonarii acatalectici.

Duos dimetros in unum conjungunt; ideoque fere ſemper diſtrahi in duos poſſunt: ut Seneca,
Inſtant ſorores ſquallidæ; ſanguinea jactant verbera.
Fert læva ſemuſtas faces; ardentque pallentes genæ.

Et apud Terent. Andr. 1. Sc. 2.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſibi animum, ut expleret ſuum.
Nunc hæc dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat.

Ib.

Ib. Sc. 3. *Quo jure, quaque injuria præcipitem me in pistrinum dabit.*

JAMBICI tetrametri, sive octonarii catalectici.

Ad octavum pedem desideratur syllaba: septimo loco jambum habent, quam excipit postrema syllaba. Cætera in his exige ad jambicorum normam, ut,
Cum diva mater alites ostendit occinentes. Catull.
Nam si remittent quidpiam Philumenæ dolores. Ter.
Male metuo ne Philumenæ magis morbus aggravescat. Ter.

Primo hujus postremi versus loco proceleusmaticus est, in quinto anapæstus, elisa, S, littera. Apud Ter. sæpe postrema sede non solum tribrachym pro jambo habet, sed spondæum, ac si esset catalecticus scazon, imo & interdum dactylum, de qua re alibi.

Ad trochaicos accedamus, in quibus vix in usu sunt alii præter catalecticos tum dimetros, tum tetrametros.

TROCHAICI dimetri sive quaternarii catalectici.

Ad quartum pedem desideratur syllaba: tertio loco trochæus est: deinde syllaba: in cæteris trochaici leges servant; ut,

Non ebur, neque aurum. } Hor. puri trochæi.
Traditur dies die. }
Fata, si liceat mihi, }
Quidquid excessit modum. } Sen. mistis aliis pedibus.
Pendet instabili loco. }

TROCHAICI tetrametri, sive octonarii catalectici.

Ad pedem octavum desideratur syllaba: pes septimus trochæus, post quem syllaba: In cæteris trochaicorum sequuntur normam. Hi adstrictiores sunt apud Hymnographos, ut Prudentius:
Corde natus ex parentis ante mundi exordium.
Quidquid est virtutis usquam, psallat in laudem Dei.
Non adeo apud Tragicos: ut Seneca:
Pallidi fauces Averni, usque Tænari specus.
Sexto loco dactylus est.
Impium rapite, atque mersum premite perpetuis malis.

In primo, tertio, & septimo locis imparibus trochæus, in quinto tribrachys, in secundo, & sexto dactylus, in quarto spondæus, omnia ex trochaicorum legibus. Liberrimi iidem apud Comicos: ut Terent.

Audivi Achillis jamdudum; Lesbiam adduci jubes.
Dii boni, boni quid porro? sed ubi inveniam Pamphilum?
Audin' tu illum, totò me oppido examinatum quærere?

In versu primo, & tertio, primi, tertiique pedes spondæi; in secundo versu quintus pes anapæstus: in tertio dactylus: id totum ex Comica libertate. Hi enim pedes in Tragœdia locis imparibus non admittuntur.

1. PORRO *in jambicis acatalectici* dimetri frequentes sunt apud Lyricos, præsertim Hymnographos; trimetris acatalecticis omnes pene Tragœdiæ, & Comœdiæ conscriptæ sunt; tetrametri acatalectici in Comœdia satis usitati. In Tragœdiis his semel, ac paucis utitur Sen. Lyrici, præsertim Hymnographi, hi duos bimetros eos dissolvunt.

2. *Catalectici* vero haud raro sunt jambici, sive trimetri, ut Hor. *Trahuntque siccas machinæ carinas*; sive tetrametri; ut Ter. Hecyr. act. 2.

Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem.
Novi, & quæ dicis, omnia esse, ut dicis, in animum induco.

Prior est tetrameter catalecticus rectus, posterior catalecticus scazon; ille in postrema sede, quæ ultimam syllabam antecedit, jambum habet, hic spondæum, in voce (*dicis*) posteriore eliditur S, cum vocali præcedente, nisi sit proceleusmaticus.

3. In trochaicis *acatalectici* non sunt in usu. *Catalectici* non raro sunt dimetri. Hor. *Non ebur, neque aurum*. Sen. *Dædalus librans iter, nube sub media stetit*. Frequentissimi sunt trochaici tetrametri catalecti. Tum apud Comicos. Ter. Andr. act. 2. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? ego dicam tibi. Si id succensent nunc, quia non det tibi uxorem Chremes*. Tum apud Tragicos. Sen. *Torpor insidet per artus, frigidus sanguis coit*. Tum apud Hymnographos: ut, *Pange lingua gloriosi prælium certaminis*.

4. Trochaicos trimetros catalecticos vix invenies: Ejus tamen generis videntur nonnulli, qui multos torserunt apud Ter. Andr. act. 4. sc. 1. ut,

Hocci ne cre, dibil, est: aut memo, rabile.
Tanta, vecor, dia, inra, ta, cui, quam, ut si, et,
Ut ma, lis gau, deant, at qu' ex in, commodo, dis
Alteri, us suo compar, ent ut: commo, da.

Primi versus pes secundus spondæus est; ubi, *ne*, en-

enclitica positione sequentis dictionis producitur. In secundo (*vecor*) spondæus quoque est. Ov. 12. Met. *Quæ te vecordia*, *Theseu*: & in Ibin. *Mens quoque si furiis vecors agitetur* (*diinna*) spondæus etiam est: ex (*dia*) eliditur primo A, per synalæpham, deinde (*di*,) in unam syllabam (*dii*) contrahitur, ut iidem, dii, & alia. In tertio versu (*deant at*) spondæus est (*deant*) syllabis in unam contractis. Vide c. 11. de synæresi. Donatus ait, legi etiam *gaudeat*: & tunc (*deat at*) anapæstus erit. Verior est prior lectio. In eodem versu aliqui legunt, *ut malis gaudeant alienis*, sed vox, *alienis*, glossema est: nam nec legitur apud Donatum, & versum corrumpit; & satis intelligitur in voce, *alterius*, sequentis versus.

5. *Brachycatalecticorum*, & *hypercatalecticorum* perquam rara sunt exempla, eaque ex Comicis fere petenda. Verum apud Horatium jambicus est dimeter hypercatalecticus: *sylvæ laborantes*, *geluque*. Cujus generis apud ipsum plurimi. Cui ut pondus adderet, tertio loco perpetuo spondæum attribuit.

Verum hæc Tyronibus satis, qui initio non sunt exercendi, nisi in Hexametris, & Pentametris, & nonnullis Lyricis.

DE FIGURIS, QUÆ SPECTANTUR

In carminum dimensione.

C A P. XI.

VErsus metimur pedibus, quibus metiendis non parum prodest syllabæ communis, necessitatis metricæ, licentiæ poeticæ, figurarumque cognitio. De tribus primis cap. 7. & 8. diximus, superest, ut de Figuris dicamus, quæ in dimensione carminum observandæ sunt.

Figuræ in metri dimensione observandæ.

SYLLABA de gemina facta una, Synæresis esto:
Distrahit in geminam huic adversa Diæresis unam.
M, Ecthlipsis, vocalem haruit Synalæpha priorem.
Ectasis extendes, rapiet sed Systola vocem.

SYNÆRESIS.

SYNÆRESIS, quæ & episynalœphe, & synecphonesis appellatur, est syllabarum duarum in unum contractio. Quod fit, cum duæ vocales, ut *AI*,

 AU,

AU, *EA*, *EE*, *EI*, *EO*, *EU*, *IA*, *IE*, *II*, *IO*, *IU*, *OA*, *OE*, *OI*, *OO*, *OU*, *UA*, *UE*, *UI*, *UO*, *UU*, aut si quæ sunt aliæ, in unam syllabam contrahuntur.

1. AI, Ter. Andr. Act. 2. sc. 7. *Ait* nimium parce facere sumptum. S. Me ne? D. Te (*ait nimi*:) Dactylus est in senario, Et Act. 5. sc. 3. *Ain'* tandem, civis Glycerium est? P. Ita prædicant. Senarius est.

AU, Ter. Eun. act. 4. *Hau*, obsecro mea Pythias, quid istuenam monstri fuit? Jambicus est. Sit *aut*, & *haud* passim, nisi quis malit has esse diphtongos.

3. EA, Georg. 4. *Alvearia* vimine texta. Æn. *Aurea* composuit sponda. Æn. 10. Una, *eademque* via. Lucr. l. 3. Quid *respondeamus* si justam intendere litem. Ib. Corpore qui nostro rarus magis *eam* cohibescit. Ecl. 7. Miratur & Ismarus *Orphea*. Met. 3. Dejecerat igne *Typhoea*. Hor. l. 2. Sat. 3. Vitiis, albumque nec *Ostrea*. Mart. l. 2. Tumidique *anteambulo* Regis. Sic *Antehac*, *usqueadeo*, &c.

4. EE, Æn. 7. Trojæve opulenta *deerit*. Lucr. l. 1. Communi *deesse* saluti. Ib. Uvescunt *eadem* dispansæ. Æn. 12. *Comprehensumque* tenet. Cat. epigr. 25. *Deprehensa* navis in mari, Jambicus est. Hor. lib. 2. ep. *Vehemens*, & liquidus, puroque simillimus amni. Cic. Arato. Gestit, jam vero clinata est ungula *vehemens*, Lucr. l. 3. Verum ubi *vehementi* magis est commota metu mens. Ecl. 7. Vir gregis ipse caper *deerraverat*.

EI, Æn. 2. *Hei* mihi qualis erat? Æn. 1. Pendent lychni laquearibus *aureis*. Æn. 6. *Ferreique* Eumenidum thalami. Æn. 12. Clypei mora profuit *aerei*. Æn. 1. Furias Ajacis *Oilei*. Sic *Ulyssei*, *Achilei*, *Terei*, *Promethei*, *Ilionei*, &c. Stat. l. 1. *Dehinc* sociare choros. Æn. 5. Cedere *deinde* jubet. Lucr. l. 2. Nunc age jam *deinceps*. Æn. 2. Qui splendore nives *anteirent*. Lucr. l. 4. Vel *aranei* tenuia fila. Hor. l. 2. Od. 7. *Pompei* meorum prime sodalium. Id. l. 1. ep. 7. Durus ait *Vultei* nimis, &c. Ecl. 3. A flumine *rejice* capellas. Lucr. l. 3. Non radicitus e vita se tollit, & *ejecit*. His postremis, Ei, contrahitur, eliso prius, i, altero a verbis *rejice*, & *ejicit*. Lucill. apud Lact. l. 6. c. 5. Virtus quærendæ finem *rei* scire modum.

6. EO, Æn. 7. Assuetæ ripis volucres, & fluminis *al-*

alveo; sic *aureo*, & similia. Æn. 12. Uno, *eodemque* tulit partu. Ecl. 7. Uno, *eodemque* igni. Pr. l. 2. El. 8. Hoc *eodem* ferro. Id. l. 4. El. 7. *Eosdem* habuit secum. Æn. 5. Sergesto, *Mnestheoque*. Æ. 9. Imposita *Typhæo*. Sic *Orpheo*, *Tereo*, *Enipeo*, &c. Luc. l. 1. Corporis officium est, quoniam premere omnia *deorsum*. Catull. ep. 20. Manumque *seorsum* habebis, hoc tibi expedit: jambicus est. Luc. l. 3. Ne calor, & ventus *seorsum*, *seorsumque* potestas. Id. l. 4. *seorsus* item sapor oris habet vim, *seorsus* odores.

7. EU, Æn. 6. *Heu* pietas, *heu* prisca fides. Semper contrahitur, quamvis duæ sint syllabæ, quia Græci *ευ*.

8. IA, Æn. 6. Bis patriæ cecidere manus, quin protinus *omnia* perlegerent, &c. sic legunt Macrob. & Prisc. Nec dactylus sexta in sede est, ut nec Ecl. 7. Miratur & Ismarus *Orphea*, nec Met. 7. Dejecerat igne *Typhoea*. Hor. l. 1. Sat. 7. *Vendemiator*, & invictus cui sæpe victor. Æn. 4. *Sidonias* ostentat opes. Primus pes in his duobus extremis versibus est spondæus: quia *vendemia*, & *Sidonis*, secundam producunt. Æn. 11. *Semianimes* volvuntur equi.

9. IE, Æn. 2. Hærent *parietibus* scalæ. Æn. 5. *Abietibus* juvenes patriis. Æn. 11. Transverberat *abicte* pectus. Æn. 12. Pulsabant *ariete* muros. Sil. lib. 3. *Arietat* in primos. Prop. l. 3. el. 18. Induit *abiegno*. Id. l. 4. el. 1. Læserat *abiegno*. Lucr. l. 4. *Excierunt*, ne forte animas Acheronte reamur. Id. l. 5. Ignis enim superavit, & *ambiens* multa perussit. Hor. l. 2. Sat. 8. Ut *Nasidieni* juvit te cœna beati. Ter. Andr. act. 1. Propterea quod *serviebas* liberaliter (*servie* spondæus est) quod postea scribi cœptum est, *servibas*. Hinc illa: *audibant*, *nutribant*, *lenibant*, & similia, de quibus l. 1. c. 9. Sch. 1. ab *audiebant*, *nutriebant*, *leniebant*.

10. II. Tib. l. 4. Incipe, non *iidem* tibi sunt. Sic *iisdem*, &c. Æn. 3. *Dii* maris, & terræ. Sic *Diis*. Luc. l. 1. Nihil igitur fieri de *nihilo* posse putandum est. Id. Haud igitur possunt ad *nihilum* quæque reverti. Id. l. 4. Ut quod *aliis* cibus est, aliis fuit acre venenum. Priore loco *aliis* bissyllabum est. Mart. l. 7. *Denariis* tribus invitas. Æn. 3. *Connubiis*, arvisque novis. Primi pedes spondæi sunt, quia *denarius* & *connubium* secundam producunt. Hor. l. 3. Od. 8. Vis *consilii* expers mole ruit sua. Lucr. l. 2.

Ut primum fortuna *rediit*. Lucr. l. 6. Paulatim quasi quid pugno, *brachiique* superne. Prop. l. 4. el. 1. Tunc animi venere *Decii*, Brutique secures, Lucr. l. 1. de Fin. Municipem *Pontii*, *Titii*, *Annii*, centurionum. Sic *peculi*, *oti*, *auxili*, & similia per synæresim sunt ab integris, *peculii*, &c. Sic plerique scribunt. *Di*, & *Dis*, pro *Dii*, & *Diis*. Vide Pierium. Virg. Ecl. 1. *Pauperis & tuguri*. Æn. 1. *Ille Urbem Patavi*.

11. IO, Æn. 1. *Connubio* jungam stabili: *Connubium*, ut diximus, secundam producit. Æn. 8. *Semihominis* Caci. Georg. 4. *Stellio*, & lucifugis. Sic in omnibus Codicibus legi testatur Pierius. Nec tamen, ut ipse putat, pes primus creticus est, sed spondæus synæresi.

12. IU, Hor. l. 3. Od. 4. Vos lene *consilium* & datis, & dato, &c. Id. Od. 6. Hinc omne *principium*: huc refert exitum. In his *consilium*, & *principium*, voces sunt trisyllabæ, producuntque secundam, quia in ea syllaba fit cæsura. Georg. 4. Magnanimosque duces, *totusque* ex ordine gentis. Hæc est antiqua, & verior lectio. Æn. 3. Enceladi *semiustum* fulmine corpus. Lucr. l. 5. Imbecillorum est æquum misererier *omnium*. Id. l. 2. Denique cælesti sumus omnes semine *oriundi*. Cat. Flos *Veronensium* depereunt juvenum.

13. OA, Luc. l. 2. Tandem *coaluerint* ea, quæ &c. Lib. 5. Et simul, ecquæ sit finis, *quod* mœnia mundi. Hor. l. 2. Sat. 3. Hæredes voluit, *quoad* vixit.

4. OE, Ter. Heaut. *Ohe*, desine Deos, uxor, gratulando obtundere. *Ohe jam*, spondæus est in trochaio.

15. OI, Æn. 11. *Proinde* tona eloquio. Lucr. l. 1. Nam sive est aliquid, quod *prohibeat*, officiatque, Juv. Sat. 2. *Stoicida*, quid enim falsi, &c. Primus pes spondæus est, cum *Stoicida*, producat penultimam.

16. OO, Lucr. l. 3. Per terras omnes, atque oppida *cooperuisse*. Id. l. 6. *Cooperiant* maria.

17. OU, Hor. l. 2. Sat. 6. Pasco libatis dapibus, *prout* cuique libido est.

18. EA, Æn. 9. *Suadet* enim vesana fames. Æn. 6. Et metus, & *malesuada* fames, Lucr. l. 2. *Suave* mari magno. Sic *suaviter*, *suavior*, *suaviloquens*, *suavidicus*, &c. Æn. 12. *Genua* labant. Lucr. l. 4. Atque aliis *extenuatur*. Sil. l. 6. Cetera *sinuatis* glome-

rat sub pectore gyris. Id. l. 10. *Sinuatur*, coxaque sedet munimen utraque. *Sinuatis*, & *sinuatur*, trisyllaba sunt, & primum positione producunt, quia V consonans est: alioqui quadrisyllaba primam corripiunt, ut etiam *sinus*.

19. UE, Lucr. l. 2. Lanigeræ pecudes, & equorum *Duellica* proles. Tib. l. 2. el. 5. Hæc *fuerunt* olim. Sil. l. 8. *Terruerunt* pavidos. Georg. 2. *Miscuerunt-que* herbas. Hor. l. 1. Sat. ult. Virgilio *annuerunt*. Georg. 4. Precibus *mansuescere* corda. Ov. Trist. 3. Fiat *mansuetior ira*. Lucr. l. 4. *Tenuem* animi naturam intus. Æn. 3. Curru succedere *sueti*. Ecl. 5. Candidus *insuetum*. Georg. 3. Servitio *assuerint*. Sic *assuetus*, *consuesco*, *consuetus*, *desuetus*, &c.

20. UI, Hor. l. 1. Sat. 2. Nec magis *huic* inter niveos. Tib. l. 2. *Cui* decorant sanctas. Id. l. 4. quam nudasse *alicui* sit mihi fama magis. Sic composita alia: ut *cuique*, *cuiquam*, *cuicumque*, &c. Hor. l. 1. ep. 1. Præcipue sanus, nisi cum *pituita* molesta est: *Pituita* primam producit. Catul. in Phaleuco, Mucusque, & mala *pituita* nasi. Luc. 1. de Fin. *Maluisti* dici. Georg. 1. *Tenuia* nec lanæ. Lib. 2. *Tenuis* ubi argilla. Dactylum primo loco, quam proceleusmaticum malo: nec in Heroico peregrinos pedes agnosco: alioquin anapæstus fuerit in hoc Lucr. l. 3. Namque movetur aqua, & tantillo nomina *fluitat*. Et l. 4. Quippe etiam ventus subtili corpore *tenuis*. Ib. Atque aliis *extenuatur*, tabetque vicissim. Sic in *abiete*, *parietibus*, *ariete*, ac similibus, dactylos agnosco potius, quam proceleusmaticos, ne anapæstum admittam in his quoque. Prop. l. 3. Induit *abiegnæ*, & l. 4. Læserat *abiegni*, &c. Sicut enim consonantes J, & V, fiunt interdum vocales per diæresim, ut *subiectus*, *dissoluo*, ut mox dicemus, ita cum vocales sunt, fiunt per synæresim consonantes.

21. UO, Cic. 1. de Div. *Duos* consanguineos arietes inde elegi. Senarius est. Lact. de Phœn. *Duodecies* undis irrigat omne nemus.

22. UU, Mart. l. 2. Sed duo sunt, quæ nos distinguunt millia *passuum*. Æn. 6. Per campos pascuntur equi, quæ gratia *curruum*. Nisi forte in hoc, *um*, a sequentis versus vocali, *armorumque* absorbeatur.

23. Liberiores in contractionibus Comici. In solo prologo, & scena prima Andriæ, præter multa ex supra positis, hæ præterea voces contrahuntur, *spei*, *suis*,

fuisse, *fuit*, *mihi*, *eo pacto*, *liberius*, *eorum*, *ejusmodi*, *scias*, *sua*, *nuptiis*, *nihil*, *tuum*. Aliis in locis innumerabiles.

24. In superiorum contractione & auctoritate opus est, & delectu. In his quoniam apud Poetas passim obvia sunt, contractione omnibus uti licet: *aut*, *haud*, *antehac*, *anteire*, *usqueadeo*, *deest*, &c. *prehendo*, *comprehendo*, &c. *hei*, *dein*, *dehinc*, *deinde*, *deinceps*, *deorsum*, *seorsum*, *mansuetus*, *mansuesco*, &c. *heu*, *ii*, *iis*, *iidem*, *iisdem*, *Dii*, *semianimis*, *semihomo*, *semiustus*: *proinde*, *surdeo*, *persuadeo*, &c. *suavis*, & cognatis, *suetus*, &c. & compositis, *insuetus*, &c. *huic*, *cui*, *cuique*, cæterisque compositis.

25. Quamquam ex his nonnulla non contracta interdum reperiuntur. Æn. 12. Frenisque adversa *prehendit*. Æn. 5. Visa *dehinc* Cælo. Lucr. l. 2. Quin vacuum per inane *deorsum* cuncta ferantur. Et l. 3. Docui divisa *seorsum*. Cat. ep. 4. Nec ulla vota litoralibus *Diis*. Id. ep. 20. *Proin* viator hunc Deum vereberis. Virg. ep. Olus. *suave*, multiplex herbæ genus. Jambici tres sunt. Lucr. l. 4. Atque alios alii irrident, Veneremque *suadent*. Hor. l. 1. Sat. 7. Furesque, feræque *suetæ*. Luc. 1. Appellare *suemus*. Mart. l. 2. Sed norunt *cui* serviunt Leones. Phaleucius est. Man. l. 4. Sic erit & sedes fugienda, petenda *cuique*. Et alia.

DIÆRESIS, *sive Dialypsis*.

Diæresis est syllabæ unius in duas divisio: ut aurai, trisyllabum, pro auræ, dissyllabo; sylu, æ; evolu, am; evolu, isse; dissolu, o; persolu, endus; subi, ecta; Troi, æ; i, am dissyllabum apud Comicos, pro sylvæ, evolvam, evolvisse, dissolvo, persolvendus, subjecta, Trojæ, jam, & alia.

Æn. 6. *Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem.*
Hor. epod. 13. *Nivesque deducunt Jovem. Nunc mare, nunc sylu, æ.*
Catull. *Condita cum vere pectoris evolu, am.*
Ov. in ep. *Debuerant fusos evolu, isse suos.*
Cat. de Coma. *Pristina vota novo munere dissolu, o.*
Ov. Her. ep. 5. *Nunc quoque, te salvo, persolu, enda mihi.*
Sen. Hipp. *Si qua ferventi subi, ecta Cancro est.*
Id. Troad. *Misit in festos Troi, æ ruinis.* Sapphici sunt.

Plaut. Asin. Prol. *Hoc agite fultis, spectatores nunc jam.* Id. act. 1. sc. 1. *Qui mihi auscultabant facient obsequelam, i, am*, Senarii sunt.

Ter. Andr. Act. 2. *Profer, dum proficiscor aliquo ne videam.*

P. *Audi nunc i, am*. Trochaius est tetrameter catalecticus constans e sp. dact. troch. anap. dact. sp. troch. & syll.

SYNALŒPHE.

SYNALŒPHE est figura, qua vocalis, aut diphthongus præcedentis dictionis a sequenti excipitur, & quodammodo absorbetur.

Æn. 2. *Conticuere omnes, intentique ora tenebant.*
Ib. 10. *Dardanidæ e muris, spes addita suscitat iras.*

Exceptio.

O, & heu, sequente vocali, aut diphthongo, integra manent. Sic etiam ah, hei, hui, cui, non videntur elidi, sequente vocali.

Æn. 10. *O pater, o hominum, Divumque æterna potestas.*

Stat. Theb. 5. *Heu ubi siderei vultus, ubi verba ligatis.*

Appendix I.

Interdum nec vocalis, nec diphthongus a sequenti vocali excipitur.

Georg. 1. *Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*
Æn. 1. *Posthabita coluisse Samo, hic illius arma.*

Quo tamen loco, aliisque multis, quidem H, habere vim consonantis putant, ut supra diximus.

Sed id multo rarius accidit, si vocalis brevis sit.

Æn. 1. *Et vera incessu patuit Dea: ille ubi matrem.*

Appendix II.

Synalœphe non solum in eodem carmine, sed in diversis etiam locum habet.

Georg. 3. *Et spumas miscent argenti, vivaque sulphura, Idæasque pices.*

Georg. 2. *Inseritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida,*
Et steriles platani malos gessere valentes.

In his, ac similibus locis ultima vocalis præcedentis versus excipitur, atque absorbetur a prima sequentis.

ECTHLIPSIS.

Ecthlipſis eſt figura, qua M littera ſimul cum vocali præcedenti eliditur ob ſequentem vocalem.
Æn. 3. *Italiam Italiam primus conclamat Achates*.
Pers. Sat. 1. *O curas hominum, o quantum eſt in rebus inane!*

Appendix I.

Priſci M litteram cum vocali correpta ſervabant.
Luc. l. 1. *Corporum, atque loci, res in quo quæque gerantur.*

De qua re ſupra diximus, cum de M in fine ageremus.

Appendix II.

Ecthlipſis etiam in diverſis carminibus locum habet.
Æn. 7. *Jamque iter emenſi turres, ac tecta Latinorum*
Ardua cernebant juvenes, muroſque ſubibant.
Georg. 1. *Aut dulcis muſti Vulcano decoquit humorem,*
Et foliis undam trepidi deſpumat aheni.

Appendix III.

Priſci Poetæ S litteram paſſim, etiam ſequente conſonante, elidebant: quod ſi deinde concurrerent vocales, prior a poſteriore per ſynalœpham excipiebatur.
Æn. Ann. 7. *Doctus, fidelis, ſuavis homo, facundus, ſuoque*
Contentus, atque beatus, ſcitus, ſecunda loquens in
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.

Doctu' ſi, cundu' ſu, dactyli ſunt. In ſecundo verſu ex primo verbo exteritur, S, denique fit ſynalœpha ſic; Content', atque be. Rariſſime apud poſteriores Poetas videas hanc litteram extritam.
Cic. in Arat. *Delphinus jacet haud nimio luſtratus nitore.*
Alcin. *Longe eris a primo quisque ſecundus erit.*
Luſtratu', & Quisqui' amittunt S.

SYSTOLE.

Syſtole eſt, cum ſyllaba natura longa corripitur.
Æn. 6. *Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis.*
Ib. 8. *Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.*

Huc ſpectant illa, *Steterunt*, *Tulerunt*, *Profuerunt*, *Prodiderunt*, *Occiderunt*, & ſimilia correpta ſæpe pænultima, ut diximus c. 5. de incremento E, in verbis; & c. 8. de neceſſitate metrica.

2. Aut poſitione longa, ſed altera conſonante extrita; ut Obicis, pro objicis; abici, pro abjici.
Luc. l. 8. *Cur obicis magno tumulum, Maneſque vagantes.*
Ov. de Pont. 2. el. 3. *Turpe putas abici, quia ſit miſerandus, amicum.*
Vide c. 2. Præcep. 3. de poſitione.

ECTASIS,

Sive Diaſtole.

Ectaſis eſt, cum aut ſyllaba natura brevis ſimpliciter producitur.
Æn. 1. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit.*
2. Aut cum eadem conſonans geminatur: ut relligio, relliquiæ, rettulit, reppulit.
Æn. *Relligione patrum multos ſervata per annos.*
Ib. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immittis Achillis.*
Id. *Vir bonus, & ſapiens, qualem vix repperis unum.*
Hor. l. 2. ep. 1. *Rettulit acceptos, regale numiſma, Philippos.*
Luc. l. 1. *Reppulit a Libycis immenſum Syrtibus æquor.*
3. Durius illud, vix imitandum apud Lucr. l. 1. *Redducit Venus, aut redductum Dædala tellus.*
Hor. l. 1. Sat. 3. *Dii tibi dent capta claſſem reddu- cere Troja.*
Duriora & illa, quæ interdum ſunt apud Luc. *reccidere, reffugiſſe, rellatum, &c.*

DE CÆSURA.

CAP. XII.

Si pedes, præſertim verſus Heroici, e ſingulis verbis conſtent, ineptum, & inſulſum fit carmen: ut *Aurea ſcribit carmina, Julii, maxime vatum.*
2. Contra ſi verba connectantur, ita ut mutuo amplexu pedes alii ex aliis pendeant, pulcherrimus efficitur verſus.
Æn. 1. *Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt.*
Ib. *Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.*
Ib. *Juſtitiaque dedit gentes frænare ſuperbas.*
3. Syllaba, quæ ex dictione cæditur, ac poſt quemvis pedem relinquitur, vulgo cæſura dicitur; cujus tan-

tanta vis est, ut ejus beneficio brevis syllaba producatur. Est enim quoddam in ipsa divisione verborum latens tempus: nam dum moramur, atque ad alia transimus, versus intervallum unum, spatiumque lucratur.

Ecl. 1. *Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum.*

Ecl. 1. *Tityrus hinc aberat: ipsæ te, Tityre, pinus.*

Æn. 10. *Una, eademque via sanguis, animusque sequuntur.*

Ecl. 10. *Ulla moram fecere, neque Aoniæ Aganippæ.*

Vides, ut syllabæ natura breves post primum, secundum, tertium, & quartum pedem producantur. Hoc cæsuræ acceptum referri debet.

Appendix.

Anapæstici versus optimi putantur, si pedes singuli e singulis fiant verbis.

Sen. Thyest. *Tertia misit buccina signum.*

Id. ib. *Nondum seræ nuntius horæ.*

Id. ib. *Curvo brevius limite currens.*

De Pentemimeri, Hephthemimeri, &c.

Veteres Grammatici versum Heroicum in quatuor partes secant, quas sectiones, sive cæsuras appellant, pentemimerim, trochaicam, hephthemimerim, & bucolicam, sive tetrapodiam.

2. Pentemimeris, Latine semiquinaria, constat ex duobus pedibus, & syllaba, quæ dictionem claudat. Æn. 1. *Arma, virumque cano.*

3. Trochaica post duos pedes habet trocheum, qui dictionem terminet: ut Æn. 1. *Quidve dolens Regina*: & *Insignem pietate.*

4. Hephthemimeris, latine semiseptenaria, continet tres pedes, & syllabam, quæ dictionem finiat; ut Æn. 1. *Ast ego, quæ Divum incedo.*

5. Bucolica, seu tetrapodia fit, si semiseptenariæ duas breves adjunxeris, ut Æn. 1. *Inferretque Deos Latio; genus.* Quæ quamvis propria sit Bucolici carminis, eaque Theocritus frequentissime utatur; tamen Virg. non solum in Bucolicis haud raro utitur, ut, *Namque erit ille mihi semper Deus*: sed etiam in Æn. ut, *Quam Juno fertur terris magis. Hic currus fuit; hoc regnum Dea. Vela dabant læti, & spumas salis. Talia flammato secum Dea.* Verum Bucolici carminis magis proprius est quartus pes dactylus, integra dictione constans, ut cernere est apud Theocri-

critum, quale illud Virg. *Nos patriæ fines, & dulcia. Nos patriam fugimus, tu Tityre.*

Appendix.

Versus, qui Heroico nomine digni censentur, modo cæsuram unam habent: ut, *Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce. Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Turnus ut infractos adverso Marte Latinos.* Omnes solam semiquinariam habent.

Modo duas: ut, *Non omnes arbusta juvant, humilesque myricæ. Infandum, Regina, jubes renovare dolorem. Excutiens cervice toros, fixumque latronis.* Omnes trochaica, & semiseptenaria constant.

Modo tres: ut, *Talibus Ilioneus, cuncti simul ore fremebant. Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenis.* Omnes & Semiquinariam, & Semiseptenariam, & Bucolicam habent.

DE PATRONYMICIS NOMINIBUS.

C A P. XIII.

PRopria Poetarum sunt, quæ a Grammaticis patronymica vocantur, quod a patrum majorumque nominibus facta, filium, aut filiam, nepotem, aut neptem, aut ex posteris aliquem significent. Hæc fere a Græcis nominibus fiunt, atque in *des*, vel *as*, vel *is*, vel *ne* exeunt.

2. Prima in *des*, masculina sunt, & primæ declinationis: ut Pelides, Achilles Pelei filius.

Ov. in Ep. *Pelides utinam vitasset Apollinis arcus.*

Æacides, Achilles idem Æaci nepos.

Æn. 1. *Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens.*

Æacides etiam Pyrrhus Epirotarum Rex, ab Æaco originem trahens.

Æn. 6. *Ipsumque Æacidem genus armipotentis Achilei.*

Tria reliqua fœminina sunt. Et quidem duo in *as*, & in *is*, quintæ apud Græcos, tertiæ apud Latinos declinationis sunt. Ultima in *ne*, secundæ apud Græcos, primæ apud Latinos: ut Thestias, Althæa Thestii filia.

Met. 8. *Thestias haud aliter dubiis affectibus errat.*

Thaumantias, Iris Thaumantis filia.

Æn. 9. *Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est.*

Æolis, idis, Alcyone Æoli filia.

Met.

Met. 11. *Æolis interea tantorum ignara malorum*,
Atlantis, idis, Electra Atlantis filia.
Æn. 8. *Electra, ut Graji perhibent, Atlantide cretus.*
Nerine, Nerines, Galatea, filia Nerei.
Ecl. 7. *Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hybla.*

Appendix I.

Patronymica non solum a patribus, avis, proavis, abavis, atavis, tritavis, aliisque majoribus deducuntur; sed etiam a matribus: ut, Iliades, Romulus ab Ilia: Philyrides, Chiron Centaurus a Philyra; Latois, idis, vel idos, Diana a Latona.

Met. 14. *Clauserat Iliades, unam tamen ipsa reclusit.*
Ib. 7. *Philyrides puerum cithara perfecit Achillem.*
Ib. 8. *Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.*

2. Item a Fratribus: ut, Phoronis, Io, seu Isis Phoronei soror: Phaethontias, soror Phaethontis.

Met. 1. *Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra.*
Ecl. 1. *Tum Phaethontiadas musco circumdat amara.*

3. A Regibus præterea, & Conditoribus: ut, Romulidæ, Romani a Romulo: Dardanidæ, Trojani a Dardano: Æneadæ, ab Ænea; Cecropidæ, Athenienses a Cecrope: iidem Thesidæ, a Theseo.

Pers. *Romulidæ, saturi quid dia Poemata narrent.*
Æn. 5. *Dardanidæ magni genus alto a sanguine Divum.*
Ib. 5. *Æneadasque meo nomen de nomine fingo.*
Met. 7. *Cecropidas duxit, cum queis simul ipse resedit.*
Georg. 2. *Thesidæ posuere, atque inter pocula læti.*

Appendix II.

4. Multa a regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviis, aliisque rebus fiunt, quæ formam quidem patronymicam habent, re autem vera gentilia sunt: aut pro possessivis, adjectivisque nominibus ponuntur, ut Asis, Italis, Libystis, Ausonis, Sarmatis, Sithonis, Colchis, Thessalis, Sidonis, Ilias, Troas, Erymantis, Mænalis, Pieris, Tritonis, Pegasis, Phasis, Phœbas, dos, fatidica Phœbi sacerdos.

Ov. Metam. 9. *Ægeas metiris aquas, & in Aside terra.*
Sil. l. 7. *Ad quem Cymodoe, Nympharum maxima natu Italidum*, &c.
Æn. 4. *Horridus in jaculis, & pelle Libystidis ursæ.*
Fast. 2. *Captaque erat Lyricis Ausonis ora sonis.*
Trist. 1. *Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt.*
Id. ep. *Nec vehit Actæas Sithonis unda rates.*
Hor. epod. 16. *Neque impudica Colchis intulit pedem.*

Æn.

Æn. 1. *Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.*
Met. 13. *Troades exclamant, obmutuit ille dolore.*
Trist. 3. *Dumque truci Borea Mœnalis ursa videt.*
Id. ep. *Pegasis Oenone Phrygiis celeberrima sylvis.*
Id. Fast. *Credulus immerita Phasida fovit ope.*
Luc. l. 1. *Limine terrifico metuens consistere Phœbas.*

Patronymica masculina quo pacto formentur.

Præceptum I.

NOmina A finita assumunt, *des*, syllabam: ut Ilia, Iliades: *As* terminata assumunt, *de*, syllabam ante, S, ut Æneas, Æneades; Pheræetias, Pheræetiades.
Met. 8. *Cumque Pheræetiades, & Hyanthæo Jolaa.*

Exceptio.

A finita nonnunquam ipsum A mutant in I, ut Philyra, Philyrides. As terminata interdum I, ante A, assumunt, ut Amyntas, Amyntiades, Philippus Amyntæ filius.
Ov. in Ib. *Aut ut Amantiadem turpi dilectus amore.*
Æneides, Julus Æneæ filius fit a Græco *ei*, sublato A: ut Æneades, Æneides.
Virg. Æn. 9. *Sit satis, Æneide, telis impune Nomanum.*

Præceptum II.

ES, finita mutant *Es*, in *Ades*: ut Hippotes, Hippotades, Æolus Hippotæ filius.
Met. 4. *Clauserat Hippotades æterno carcere ventos.*

Exceptio.

Hæc sæpe I, ante A, admittunt, ut Anchises, Anchisiades: Laertides.
Æn. 8. *Æneas, Anchisiades, & fidus Achates.*
Met. 13. *Saxa moveri gemitu, Laertiademque precaris.*

Præceptum III.

NOmina secundæ declinationis, Us, finita in genitivo assumunt *Des* syllabam, penultima brevi, ut Æacus, Æaci, Æacides, Sic Priamides, Æolides, Tantalides, a Priamo, Æolo, Tantalo.
Met. 13. *Priamidemque Helenum rapta cum Pallade captum.*
Æn. 6. *Misenum Æolidem, quo non præstantior alter.*
Ov. in Ibin. *Tantalides tu sis, tu Tereique puer.*

Exceptio I.

Nonnulla penultimam habent longam, ut Belides, Lycurgides, Amphiaraides.
Æn. 2. *Belida nomen Palamedis, & inclyta fama.*
In Ibin. *Quique Licurgidem laceravit ab arbore natum.*

Fast.

Fast. 2. *Amphiaraides Naupacteo Acheloo.*

Exceptio II.

Quae a nominibus secundae declinationis fiunt, interdum etiam ante, *Des*, syllabam, A litteram recipiunt: ut Battus, Battides; Asopus, Asopiades. Si vero in *Ius*, exeunt, posterius, I, genitivi in A mutant: ut Menaetius, Menaetii, Menaetiades; Thestius, Thestiades; Napulius, Napuliades.

Ov. in Ib. *Nunc quo Battiades inimicum devovet Ibin.*
Met. 7. *Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & urbi.*
Ep. 1. *Sive Menaetiadem falsis cecidisse sub armis.*
Met. 8. *Thestiadae clamant, nec te fiducia formae.*
Ib. 14. *Sed neque Naupliades facinus defendere tantum.*

Japetionides, ab Japeto, pro Japetides longius a norma recessit.

Met. 4. *Japetionides Atlas fuit, ultima tellus.*

Praeceptum IV.

Genitivus nominum in *eus*, assumit *des* syllabam, penultima longa. E, enim, & I, vocales, in I, longum, vel *ei*, diphthongum contrahuntur, vel *u*, more Graecorum, ut a plerisque scribitur, ut Atreus, Atrides. Sic Pelides, Alcides, Achillides, Thesides, Tydides, sexcenta alia.

Met. 13. *Convocat Atrides socio terrore paventes.*
Æn. 10. *Te precor, Alcide, coeptis ingentibus adsis.*
Ov. ep. *Pyrrhus Achillides, animosque imagine patris.*

Appendix.

Haec rarius A, ante *des* syllabam habent.

Æn. 2. *Panthus Otriades arcis, Phoebique sacerdos.*

Praeceptum V.

Si nomina sint tertiae declinationis, patronymica fiunt a dativo, addita, *des*, syllaba: ut Agenor, Agenoris, Agenori, Agenorides, Cadmus filius Agenoris; Thestorides, Calchas filius Thestoris; Actorides, Patroclus nepos Actoris, Æsonides, Jason filius Æsonis.

Met. 5. *Donec Agenorides conjectum in guttura ferrum.*
Ib. 12. *Thestorides, vincemus, ait: gaudete Pelasgi.*
Ib. 13. *Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis.*
Flac. lib. 6. *Advolat Æsonides, mortemque cadentis acervat.*

Exceptio.

1. Nomina As, finita, quorum genitivus exit in Antis, A, litteram ante *des*, syllabam petunt: ut Abas,

Abas, Abantis, Abanti, Abantiades. Sic Atlantiades, Peantiades, Athamantiades, Dryantiades, & alia.

Met. 5. *Victor Atlantiades patrio cum conjuge muros.*
Ib. 8. *Venit Atlantiades positis caduciser alis.*

2. Eodem fere modo formantur, quæ a nominibus in On fiunt: ut Telamon, Telamonis, Telamoni, Telamoniades, Amphitryoniades, Laomedontiades, &c.

A Scipione tamen, non Scipioniades, sed Scipiades, imminuto verbo nascitur.

Met. 13. *Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam.*
Æn. 8. *Amphitryoniades armenta, abitumque pararet.*
Ib. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*
Georg. 2. *Scipiadas duros bello, & te, maxime Cæsar.*

Patronymica fœminina unde formentur.

Præceptum I.

Patronymica fœminina, quæ in As, & Is exeunt, fiunt a masculinis, *de*, syllaba sublata, ut, Thestiades, Thestias, Thestiadis; Æetiades, Æetias; Thaumantiades, Thaumantias; Phaethontiades, Phaethontias; Æolides, Æolis, dis; Tantalides, Tantalis; Oebalides, Oebalis; Latoides, Latois; Dardanides, Dardanis, idis; Cecropides, Cecropis; Belides, Belis, idis; & alia.

Met. 7. *Concipit interea validos Æetias ignes.*
Ib. 11. *Talibus Æolidis dictis, lacrymisque movetur.*
Id. ep. *Aut ego Tantalidæ Tantalis uxor ero.*
Met. 4. *Assidue repetunt, quas perdant Belides undas.*

At, Pelides, patronymicum masculinum Poetæ, interjecto A per Epentesim, dicunt, Peliades, ex quo fœmininum patronymicum, Pelias, Peliadis.

Ov. ep. 3. *Transeat Hectoreum Pelias hasta latus.*

Appendix I.

Quædam tum in As, tum in is exeunt; ut Ætias, & Ætis; Atlantias, & Atlantis.

Flacc. 6. *Protinus atque ingens Æetida perculit horror.*
Met. 7. *Sidera cum rapido fallax Æetias igni.*
Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.*
Sil. l. 16. *Vixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum.*

Appendix II.

Fœminina, quæ a masculinis fiunt penultima longa, in *eis* desinunt soluta diphthongo, atque, E, brevi in longum verso; ut Æneides, Æneis, idos; Achilleides, Achilleis, idos; Theseides, Theseis, idos, vel idis, &c.

Ov.

Ov. Trist. 2. *Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor.*
Juv. Sat. 1. *Vexatus toties rauci Theseide Codri.*
Nonnunquam penultima manet brevis.
Ov. de Pont. 3. *Æneidos vati grande fuisset onus.*
Potius hic primus pes Spondæus videtur, per Synæresim.

Præceptum II.

NE, finita, a genitivo fiunt, addita *ne*, syllaba, penultima longa; ut Neptunus, Neptuni, Neptunine. Sic Adrastine, Nerine, a genitivis Adrasti, Nerei, E, & I, mutatis in I, longum. Quod si primigenium, I, ante, *os*, habeat, mutabitur *os* in *one*, penultima producta, ut Acrisios, Acrisione, Danae Acrisii filia.
Catul. de Nup. *Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?*

Appendix I.

A muliebri, Acrisione, finxit Ovidius virile Acrisionides.
Met. 5. *Acrisionides, adigitque in pectus, at ille.*
Pæantiadem invenies Met. 13. Athamantiadem, & Dryantiadem, apud eundem in Ibin.

Appendix II.

Oratores raro Patronymicis utuntur. Cic. Off. 1. Regalis sane, & digna Æacidarum genere sententia.

DE METAPLASMO, ET FIGURIS QUIBUSDAM POETARUM.

CAP. XIV.

PRoprium itidem Poetarum est, verbis, quibus Oratores utuntur, aliquid interdum addere, vel detrahere, nonnunquam litteras alias aliis permutare, aliquando e proprio loco in alienum transferre. Quod quidem cum in soluta oratione vitium sit, & barbarismus nominetur, in carmine tamen non barbarismus, sed metaplasmus appellatur; datur enim venia Poetis, quia plerumque coguntur metro servire. Metaplasmus vero dicitur, quod vetus verborum forma, vel necessitate metri, vel ornandi poematis causa, a Poetis in novam figuram, faciemque sermonis mutetur.

PRO-

PROTHESIS, ET APHÆRESIS.

Littera, vel syllaba principio dictionis addita, vocatur prothesis: ut gnatus pro natus: tetulissem, pro tulissem. Ter. Andr. act. 1.

Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum cognosces.

Id. Ib. *Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem.*

2. Littera, vel syllaba principio dictionis subtracta, aphæresis appellatur: ut ruo, pro eruo: temno, pro contemno: pono, pro depono. Hinc Virg.

Æn. 1. *Ponuntque ferocia Pæni Corda.*

Id. l. 5. *Pone animos.* Ib. *Ruet omnia late.*

EPENTHESIS, ET SYNCOPE.

1. Epenthesis est, cum medio dictionis littera, aut syllaba interjicitur, ut relliquiæ, pro reliquiæ; Mavors, pro Mars, navita, pro nauta; Induperator, pro Imperator, cinctutus, pro cinctus.

Æn. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immitis Achillei.*

Ib. *Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro.*

Georg. 1. *Navita tum stellis numeros, & nomina fecit.*

2. Syncope litteram, vel sillabam e medio dictionis subtrahit, ut gubernaclo, pro gubernaculo, periclis, pro periculis; vixet, pro vixisset; Extinxem, pro extinxissem; Divum, pro Divorum.

Æn. 5. *Cumque gubernaclo liquidas projecit in undas.*

Ib. 3. *Deseris. Heu tantis nequicquam erepte periclis.*

Ib. 11. *Vixet, cui vitam Deus, aut sua dextra dedisset.*

Ib. 4. *Cum genere extinxem; memet super ipsa dedissem.*

PARAGOGE, ET APOCOPE.

Paragoge, seu proparalepsis dicitur, cum extremæ syllabæ aliquid adjungitur; ut deludier, pro deludi, admittier, pro admitti.

Ter. Andr. *Ubivis facilius passum sim, quam in hac re, me deludier.* Jambicus est octonarius.

Æn. 9. *Euryalus, confestim alacres admittier orant.*

2. Epocope fini dictionis aliquid detrahit; ut tuguri, pro tugurii, oti, pro otii.

Ecl. 1. *Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.*

Georg. 4. *Parthenope, studiis florentem ignobilis oti.*

Quidam, tugurii, otii, & similia scribere malunt:

ut ſit ſynæreſis, ut diximus cap. 11. De quo late Pierius in Ecl. 1. *Pauperis & tuguri*: & in Æn. 1. *Ille urbem Patavi*.

TMESIS.

Tmeſis dividit verbo alio interpoſito, ut, inque ligatus, pro illigatusque: qui te cumque, pro quicunque te: inque ſalutatus, pro inſalutatusque: hac Trojana tenus: ſeptem ſubjecta trioni, pro hactenus, ſeptentrioni.

Æn. 10. *Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus*.
Ib. 9. *Inque ſalutatam linquo, nox & tua teſtis*.
Ib. 2. *Qui te cunque manent iſto certamine caſus*.

ANTITHESIS, ET METATHESIS.

Antitheſis eſt litteræ commutatio: ut olli, pro illi. Æn. 5. *Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber*.

Metatheſis eſt litterarum ordo immutatus, ut Thymbre, pro Thymber.

Æn. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abſtulit enſis*.

Niſi quis putet nominandi caſu tum Thymbre tum Thymbrus dici: ut Evander, & Evandrus.

**Appendix*.

Synalœphe, & epiſynalœphe, diæreſis, ecthlipſis, ſyſtole, diaſtole, ſunt etiam metaplasmi ſpecies: de quibus ſupra egimus c. 11.

DE PROSODIA, SIVE ACCENTU.

C A P. XV.

GRæci tonos, vel proſodias, Latini tenores, Grammatici accentus, Cicero voces appellat.

1. Accentus rector eſt, ac moderator pronuntiationis; eo enim vel attollitur, vel dejicitur vox; vel partim attollitur, partim dejicitur. Quocirca ipſum non immerito quidam vocis animam appellarunt.

ACCENTUS TRES.

1. Tres ſunt tenores, acutus, gravis, circumflexus. Acuto attollitur ſyllaba, gravi deprimitur: ut, *populus*, antepenultima acuitur, penultima vero, & ultima deprimuntur, gradatimque deſcendunt. Acuti nota e ſiniſtra in dexteram oblique aſcendit: gravis a ſummo in dexteram oblique deſcendit.

2. Accentu circumflexo partim attollitur, partim de-

deprimitur syllaba: ut *Romanus*. Ejus nota ex acuto, & gravi constat. Sonus hodie incertus est, siquidem latinæ linguæ hospites, veterisque pronuntiationis ignari eodem plane sono tum acutas, tum flexas voces efferimus.

3. Acutus in penultima, vel antepenultima locum habet: circumflexus in penultima tantum; gravis, ubi uterque abest. Nullum autem verbum est sine acuto accentu, aut circumflexo. Verum simul cum usu Latini sermonis etiam antiquam pronuntiationem amisimus.

4. Atque olim quidem monosyllaba natura longa, aut positione simul, & natura inflectebantur: ut, mos, ros, lux. In dissyllabis, & polisyllabis penultima inflectebatur, si esset natura longa, aut positione simul, & natura, modo esset brevis ultima: ut cæcus, æstus, Romanus, palæstra; alioquin acuebatur: ut æstas, arma, victores.

DE DISSYLLABIS.

Præceptum I.

IN dissyllabis (nam in monosyllabis accentus hodie non agnoscitur) prior acuitur, sive longa sit, sive brevis: ut Roma, mores, arma, virum.

Appendix.

2. Nullius verbi latini ultima syllaba, auctore Quint. l. 1. c. 3., & l. 12. c. 10. aut acuitur, aut circumflectitur. Et Serv. Ecl. 1. *Ut in ultima*, inquit, *syllaba accentus sit*, *latinitas vitat*. Quare palam, una, alias, porro, sane, certe, & cætera id genus adverbia primo acuta sunt pronuntianda. Nam si suscipimus, quod nonnulli Grammatici tradunt, discriminis causa horum verborum postremam syllabam esse acuendam, serpet res latius, quam volumus. Id enim erit faciendum in vero, sero, crebro, modo, adeo, & aliis innumerabilibus, quæ nomina, & adverbia, vel nomina, & verba esse possunt. Neque te moveat, quod ultima sæpe a Typographis gravi accentu notetur: id enim tantum fit, ut adverbia esse intelligas.

3. Si tamen quempiam adverbia pone, una & similia, ultima acuta pronuntiantem audiveris, ne continuo damnes inscitiæ. Quint. l. 1. c. 5. *Scio*, inquit, *quosdam eruditos*, *nonnullos etiam Grammaticos sic*

 do-

docere, ac loqui; ut propter quædam vocum discrimina verbum acuto sono finiant, ut in illis:

Quæ circum littora, circum, &c.

ne si gravem posuerint secundam, circus dici videatur.

4. Nec illa quidem acuam postrema syllaba, illic, istic, illuc, donec, adhuc, reduc, & horum similia: neque illa, exin, dein, proin, etiamsi quidam Grammatici, quod fit abscissa, acui velint; multo minus dicam, quicum, mecum, nobiscum, postrema acuta, negante Quintiliano, ultimam syllabam acui in verbo latino, ut paulo ante docuimus.

5. Conjunctiones, quæ encliticæ, seu inclinativæ dicuntur, que, ve, ne, a multis ita pronuntiantur, ut accentum in præcedentis vocis postremam syllabam rejiciant, & inclinent more Græcorum, hoc modo: terrasque, tractusque, armaque, hominesne, feræve. Verum hoc translativum a Græcis est. Elegantior aliis illa ratio videtur, & Latinorum propria, ut hæ conjunctiones nihil accentum immutent, terrasque, tractusque, &c. nimirum, ut tanquam duæ dictiones pronuntientur, quarum suum quæque accentum habeat. Nam quod versus non tam jucunde sonat, si ita pronunties, nihil ad rem esse ajunt, quippe ne Homeri quidem versus admodum jucundum habent sonum. Utraque ratio probabilis est; neutra reprehendenda. Prior tamen illa jam videtur usitatior, ac certe in soluta etiam oratione numerosior.

DE POLYSYLLABIS.

Præceptum II.

IN polysyllabis penultima, si longa est, acuitur: ut mortalis, sollicitudo: quod si penultima brevis est acuitur antepenultima: ut gemitus, sollicitus.

Appendix.

2. Sæpe evenit, ut metri conditio (ut ait Quintilianus) mutet accentum: ut *pecudes, pictæque volucres;* nam *volucres*, media acuta dicam: quia, etsi natura brevis, tamen positione longa fit a Poeta.

3. Non desunt, qui vocandi casu dici velint penultima acuta, Valeri, Virgili, Mercuri, Ovidi, Ambrosi, & alia hujusmodi, quæ habent penultimam brevem. Sane hunc morem sua ætate viguisse docet Gell. l. 13. c. 24. & hodie viri docti non pauci retinent. Alii malunt ante penultimam acuere, ut præci-

pit communis illa regula de Polyſyllabis: quam pronuntiationem A. Gellio antiquiorem fuiſſe, ipſemet declarat eodem loco, cum ita pronuntiandum, Nigidium præcepiſſe, commemoret.

4. Fuerunt olim, qui in compoſitis acui ante penultimam vellent, etiamſi penultima longa eſſet. Itaque pronuntiari jubebant ante penultima acuta, aliquando, ſiquando, deinde, exinde, dumtaxat, deorſum, exadverſum, enimvero, quapropter, quinimo, nimirum, quamobrem, & alia eodem modo. In hac ſententia fuit Servius ad 6. Æn. Annianus, & Probus apud A. Gel. l. 7. c. 7. noſtra quoque ætate nonnulli viri docti. Quocirca propter tantorum virorum auctoritatem non videtur hæc pronuntiatio explodenda: cum præſertim in Græcis quoque verbis compoſitis idem factitari videamus. Alii, quod hæc ratio a Grammaticis illis ex Græcorum ſimilitudine inducta ſit potius, quam Veterum Latinorum uſu comprobata, malunt communem illam polyſyllaborum regulam ſequi: & aliquando, deinde, enim vero, & reliqua dicere penultima acuta, præſertim cum Gellius ipſe illum pronuntiandi morem ibi improbare videatur. Hæc ſententia, quam uſus doctorum fere omnium confirmavit, probabilior videtur.

5. Sunt etiam, qui pronuntiari jubeant, calefac, frigefac, introduc, Arpinas, ultima acuta, ut habeatur ratio abſciſſionis, quod olim calefacε, frigefacε, introducε, Arpinatis dicetur. Verum id gratis videtur dici, cum id neque probabilis ratione, neque veterum (quod ſciam) auctoritate nitatur, quin potius repugnet Quintil. qui ut ſæpe jam diximus, negat in latinis verbis ultimam ſyllabam acui. Fuit omnino plane ſimplex apud veteres Latinos, & (ut Quintiliani verbis utar) rectiſſima, ac breviſſima ratio gravium, acutarumque vocum: ineptiæ Grammaticorum eam & longam, & multiplicem, & variam, & obſcuram reddiderunt.

DE GRÆCIS VOCIBUS.

Præceptum III.

VErba plane Græca Greco accentu pronuntiantur: ut, Paralipomenon, penultima acuta, Lithoſtrotos, acuta antepenultima, Kyrie, eadem acuta, Elei-

ſon, verbum eſt quatuor ſyllabarum, cujus non ultima, ſed antepenultima acuitur.

2. Sin latine inflectantur, ad Latinorum normam dirigenda ſunt. Itaque, Penelope, Rhodope, Hecete, Antiope, Calliope, Rhetorice, Grammatice, & alia ejusmodi antepenultimam acuunt, quia penultima brevis eſt: Cæſarea, Laodicea, Theſſalonica, Idolum, & alia hujusmodi acuunt penultima, quia longa eſt.

Appendix.

1. Atreus, Theſeus, Orpheus, Tereus, Phalereus, & alia hujusmodi, ſi ſolvunt diphtongum, acuunt antepenultimam, itemque in cæteris caſibus Latinis, Terei, Ulyſſei, Orpheo, Phalereo, Atteum, Theſeum, &c. Virg. in Codice diphtongum ſolvit. *Tantum non Orpheus Hebrum*, niſi verſus ſpondaicus ſit. Accuſativus Græcus, Atrea, Terea, & alii ejusmodi, videntur nonnullis accentum quoque Græcorum retinere poſſe, penultima acuta, quia Græcæ *Atrea*, *Terea*. Qua ratione Orpheos, etiam gignendi caſu acuenda eſſet penultima, in qua eſt Græcus accentus. Floruit quantitas potius Latinis habenda ratio. Quod ſi interdum horum nominum producatur a Latinis penultima, vel id erit, ſi ſubſtantia ſint, ab Jonum dialecto, qui per *eos* ea flectunt. Æn. *Ilionea petit*. Æn. 3. *Idomenea ducem*. Vel ſi adjectiva ſunt, fiunt a diphtongo. Ov. 1. Triſt. *O mihi Theſea pectora juncta fide*. Mart. Amphit. *Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro*.

2. In philoſophia, theologia, proſodia, ſymphonia, euphonia, categoria, homilia, etymologia, Maria, Lucia, Archias, Matthias, Ananias, & ejusmodi aliis: Idea quoque, Andreas, & ſimilibus, quæ penultima apud Græcos acuunt, eandem in ſoluta oratione (neque enim de verſu nunc agimus) acuunt Latini, quamvis brevis ſit. Contra in vocibus Comœdia, Tragœdia, Urania, Eccleſia, Græcia, Lyſias, & ſimilibus, quamvis parem & quantitatem, & accentum ſortitæ ſint apud Græcos, antepenultima tamen acuta potius latine efferri placuit: tantum uſus poteſt, & conſuetudo.

3. In Alexandria, Nicomedia, Antiochia, Seleucia, Latria, Idolatria, Litania, & ſimilibus doctis viris placet juxta quantitatem acui latine penultimam, magis quam Græco accentu antepenultimam. Alioqui,

ſi

ſi accentum Græcum ſequi velimus, ſicut nominandi, & accuſandi caſu acuitur, Græco more antepenultima; ita gignendi, & dandi, caſu acuenda eſſet penultima, quæ variatio Latinis auribus inaudita eſt. Et vero Nicomedia, & ejusmodi nomina ſunt quaſi adjectiva poſſeſſiva: ſubauditur enim *Polis*, ut ſit *Nicomedia polis*, Urbs Nicomedienſis, ſeu a Nicomede condita. Quæ nomina & per I productum apud Poetas invenies. Stat. Theb. *Huic parere dati, quos fertilis Amphigeniæ*. Prop. l. 3. el. 10. *Noxia Alexandria dolis aptiſſima tellus*. Et per E, longum, ſicut Cæſarea, Laodicea, Cytherea, Medea, quæ etiam per *ei* ſcribuntur. Hor. l. 4. Od. 14. *Portus Alexandria ſupplex*, ubi (*andri*) Spondæus eſt.

4. Sic Protagoras, Pythagoras, Anaxagoras, Hermagoras, Athenagoras, etſi Græco more penultimam acuant, Latini tamen, quia brevis eſt, acuere malunt antepenultimam. Cæterum in his omnibus conſuetudini regionum ſerviendum eſt. Conſuetudinem vocamus, ut in vita bonorum, ſic in ſermone eruditorum. Quint. l. 2. c. 6.

DE HEBRÆIS VOCIBUS.

Præceptum IV.

QUÆ Hebræa omnino ſunt, neque latinitate donata, Hebræo tono pronuntiari licet, ut amen, Jeruſalem, Iſrael, Jacob, Cherubim, Seraphim, ultima acuta, ut pleraque Hebræa pronuntiantur. In his tamen ipſis regionum videtur conſuetudo ſervanda. Verum ſi latine flectantur, latine pronuntianda ſunt, ut Sara, Moſes, Elias, Eliſeus, &c., quæ per caſus flectuntur, nam apud Hebræos indeclinabilia ſunt.

Appendix.

1. Abel, Cain, Lamech, Noe, Abigail, Baal, Edom, Ephrata, Ephraim, Gomor, Isboſet, Phaſe, Sibboleth, & quæ in Hezer, Sedech, Melech, Ai, exeunt, ut Elihezer, Melchiſedech, Abimelech, Sarai, Sinai, Abiſai, & alia quædam, penultima acuta pronuntiantur apud Hebræos: quocirca is accentus ſervari poteſt a Latinis, cum indeclinate uſurpantur. Nam ſi declinari poſſunt, Abigail, Abigailis, Ephrata, Ephratæ, Melchiſedech, Melchiſedecis, ſatius videtur accentu Latino pronuntiare, acuta antepenul-

tima in nominativo. Quin etiam tum hæc, tum cætera, quamvis non declinata, complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant.

2. Si qua erit vel in Hebræis vocibus, vel in Græcis, cujus verus accentus, propter insolentiam, vulgi aures graviter offendat; in vulgi conventu satius videtur, id quod fecisse se Cicero dicit in Oratore, scientiam sibi reservare, usum populo concedere. Quocirca Melchisedech, & Antiphona, antepenultima acuta dicam potius, quam penultima, ut Hebræa, vel Græca pronuntiatio postulat. Quanquam de voce *Antiphona* sunt, qui sentiant jure acui antepenultimam, Græco more: neque esse a recto singulari fœminino *Antiphoni*, sed potius a neutro plurali *Antiphona*, quasi dicas *contra sonantia*, seu *contrariæ voci respondentia*; nam & in Græcis officiis *Antiphonon* est, non *Antiphoni*. At Barabbas, penultima acuta potius Latino more, quam Barabbas, ultima inflexa, ut Græci scribunt Evangelistæ, *Barabbas*, & Syriaci accentus ratio postulat. JESUS quoque penultima acuta, Latino more potius, quam ultima inflexa, more Græcorum. Cui videlicet salutis nostræ parenti hosce qualescunque labores offerimus, ac dicamus.

MO-

MODO BREVISSIMO,

E FACILISSIMO

Per pronunziare le Calende d' Italiano in Latino, e di Latino in Italiano,

Cavato dal Trattato

DI D. IGNAZIO ALBANO.

IL primo di ciascun Mese diceſi *Calendis*. Alli cinque *Nonis*. Alli tredici *Idibus*. Il giorno avanti diceſi *Pridie*; così *Pridie Nonas*, il giorno avanti le None, cioè alli quattro: *Pridie Idus*, il giorno avanti le Idi, cioè alli dodici; *Pridie Calendas*, il giorno avanti le Calende, cioè l' ultimo del Meſe.

Quattro Meſi ſono eccettuati, Marzo, Maggio, Luglio, e Ottobre, i quali anno *Nonis* alli ſette, e *Idibus* alli quindici.

Ora poſta queſta diviſione, e queſti termini, e queſti confini, dico, che per pronunziare in Latino eruditamente per ragione di None, Idi, Calende, qualſivoglia giorno di qualſivoglia Meſe propoſto all' improvviſo, ſenza puerilmente ricorrere al Libro biſogna oſſervare queſta breviſſima, e faciliſſima regola.

Primieramente vedrai, fra quai confini ſta rinchiuſo il propoſto giorno: ſe fra le None, cioè dal primo del Meſe fin alli cinque, o alli ſette nelli quattro eccettuati: ſe fra le Idi: cioè dalli cinque, o ſette ſino alli tredici, o alli quindici nelli quattro eccettuati: ſe nelle Calende, cioè dalli tredici, o quindici ſino al primo del Meſe ſeguente.

Fatta queſta breve conſiderazione, mira, quanto numero de' giorni è frappoſto al giorno propoſtoti, e il confine, nel qual ſi trova incluſive, e quello numero pronunziarlo Latino con l' accuſativo del ſuo confine, così non potrai mai errare. Ma avverti, che il numero ſi conti incluſive dal numero propoſto, e incluſive al ſuo confine, cioè numerandovi il giorno del confine, o ſia delle None, o delle Idi, o delle Calende: come per eſempio, Alli due di Gennajo, tu vedrai che alli due ſta nel confine delle None, poi an-

andando dalli due inclusive fino alli cinque (che è il confine) numererai quattro: adunque dirai, *Quarto Nonas Januarii*.

Così alli otto di Febbrajo, tu vedrai, che alli otto sta nel confine delle Idi; poi andando dalli otto inclusive fino alli tredici (che è il confine), numererai sei; adunque, *Sexto Idus Februarii*.

Così alli venti di Marzo, tu vedrai, che alli venti sta nel confine delle Calende; poi andando dalli venti inclusive fino al primo del Mese seguente (che è il confine) numererai tredici: dunque dirai, *Decimotertio Calendas Aprilis*, poichè nelle Calende mai non si nomina il Mese presente, ma sempre il seguente.

Così nelli quattro eccettuati, come alli tre di Luglio, tu vedrai, che alli tre sta nel confine delle None, poi andando dalle tre inclusive fino alli sette (che è il confine nelli quattro eccettuati) numererai cinque; però dirai, *Quinto nonas Julii*.

Così alli dieci di Ottobre tu vedrai, che alli dieci sta nel confine delle Idi, poi andando dalli dieci inclusive fino alli quindici, che è il confine delli quattro eccettuati numererai sei: dunque dirai: *Sexto Idus Octobris*; e così in tutti gli altri.

Ma perchè è necessario, per pronunziar bene le Calende, saper quanti giorni ha ciascun Mese, osservisi questa regola: innalza le dita della mano, l'uno sì, l'altro no, alternamente, sì che il pollice, quel di mezzo, ed il picciolo stiano alzati, l'indice, e l'anulare stiano depressi, e abbassati in pugno, poi sopra le dita va numerando i Mesi, cominciando da Marzo, d'onde cominciano anco gli Astronomi il suo Anno; e tutti quelli Mesi, li quali caderanno sopra le dita alzate, averanno trent'uno giorno, quelli che caderanno sopra le abbassate, ne avranno trenta, eccettuando Febbrajo, il quale ne ha solo ventotto, e nell'Anno Bisestile ventinove.

Queste istesse facilissime regole vagliono a pronunziar bene le calende di Latino in Italiano, avvertendo solo, che siccome nelle Calende Italiane, a pronunziare in Latino, sempre si nomina il Mese seguente, così nelle Calende Latine, a pronunziarle in Italiano, si nomina sempre il mese antecedente; come per esempio:

Decimo Kalendas Maji, andando dai dieci inclusive fino alli trenta, poichè ha tanti giorni il precedente mese

mese Aprile, numera ventuno; aggiungi poi uno per le Calende, e faranno ventidue; adunque *Decimo Kalendas Maji*, sarà alli 22. d' Aprile.

Così *Sexto Idus Decembris*, andando dal sei inclusive fino al tredici, ch' è il confine delle Idi, numererai otto: adunque *Sexto Idus Decembris*, sarà alli otto di Decembre.

Così *Quarto Nonas Maji*, andando dalli quattro inclusive fin alli sette, ch' è il confine delle None nelli quattro eccettuati, numererai quattro: adunque *Quarto nonas Martii*, sarà alli quattro di Marzo.

Non resterò di avvertire, per togliere la croce a molti principianti, che quando si dice, *Tertio Nonas*, *Octavo Idus*, *Decimo Kalendas*, e altri simili, vi s' intendono due parole, cioè *Die ante*, sicchè sarà *Tertio die ante Nonas*, *Octavo die ante Idus*, *Decimo die ante Calendas*, e simili. Ma quando si dice *Calendis*, *Nonis*, *Idibus*, niente vi s' intende, e si segue la comune costruzione gramaticale nel Tempo, che richiede l' ablativo.

Altre Regole pone il suddetto Autore nel suo Trattato, ma questa è la più breve, e facile.

CALENDÆ, NONÆ, IDUS.

C A P. XVI.

AD Latinorum scriptorum Calendas, Nonas, Idus intelligendas, hos versus edisces, quibus, quot dies quivis Mensis habeat, explicatur.

Junius, Aprilis, Septemque, Novemque tricenos,
Adde unum reliquis. Viginti Februus octo:
Quod si Bissextus fuerit, superadditur unus;
Et tunc bis, Sexto Martis, dic rite Calendas.

2. Rursum hos, qui, quot Nonæ, Idus, Calendæ quovis mense sint, docent.

Principio Mensis dices cujusque Calendis.
Majus, sex Nonas, October, Julius, & Mars;
Quatuor at reliqui. Dabit Idus quilibet octo,
Post quas, quot luces, totidem numerato Calendas,
Hisque diem primum mensis superadde sequentis.

3. Primo igitur cujusvis mensis die, Calendis, dicimus. Mox in mensibus sex Nonarum, Martio, Majo, Julio, Octobri, secundo die mensis dicimus, Sexto Nonas, idest sexto die ante Nonas, est enim con-

cisa loquutio, deinde Quinto, Quarto, Tertio: pridie Nonas, Nonis. In Mensibus reliquis quatuor Nonarum die secundo mensis dicimus, Quarto Nonas, mox Tertio, Pridie, Nonas, Nonis.

4. Post Nonas in mensibus sex Nonarum, die octavo, in reliquis mensibus die sexto dices, Octavo Idus, idest, octavo die ante Idus: mox Septimo, Sexto, Quinto, Quarto, Tertio, Pridie Idus, Idibus. Qui dies in supradictis quatuor mensibus quintusdecimus dies mensis est, in reliquis tertiusdecimus.

5. Post Idus, quia menses alii aliis longiores sunt, in quatuor illis mensibus sex Nonarum die Sextodecimo dices, Decimoseptimo Calendas, sequentem mensem nominando: totidem enim dies sunt usque ad Calendas insequentis mensis, Calendis ipsis inter hos computatis. Dehinc, Decimosexto, Decimoquinto, &c. retrorsum numerando usque ad Pridie Calendas, qui semper est ultimus mensis dies. In mensibus vero Januario, Augusto, Decembri, die Quartodecimo dices, Decimonono Calendas, sequentem mensem pronuntiando: mox, decimooctavo, decimoseptimo, &c. retrorsum numerando. In mensibus Aprili, Junio, Septembri, Novembri, die Quartodecimo dices, Decimooctavo Calendas, sequentem mensem appellando. Deinceps, Decimoseptimo, Decimosexto, &c. retrorsum numerando.

6. Denique Mense Februario, sive communis sit annus, sive Intercalaris, semper die Quarto decimo dices, Sextodecimo Calendas Martii, vel Martias, mox Decimoquinto, Decimo quarto, &c. Sed in anno communi semel tantum, nempe, vicesima quarta die, dices, Sexto Calendas Martii: Si vero annus sit intercalaris, qui quarto quoque anno recurrit, bis dicimus, Sexto Calendas Martii, seu Martias, nempe vicesimoquarto & vicesimo quinto Februarii, duobus in unum computatis: ex quo etiam Intercalaris ille annus Bissexti nomen obtinuit.

Ta-

Tabella Calendarum, Nonarum, Idum.

	Januar. Auguft. Decemb.	*Martius. Maj. Jul. Octob.*	*Apr. Jun. Septemb. Novemb.*	*Februar. Inter.*	*Februar. Comm.*
1	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.
2	4 Non.	6 Non.	4 Non.	4 Non.	4 Non.
3	3 Non.	5 Non.	3 Non.	3 Non.	3 Non.
4	Pr. Non.	4 Non.	Pr. Non.	Pr. Non.	Pr. Non.
5	Nonis.	3 Non.	Nonis.	Nonis.	Nonis.
6	8 Idus.	Pr. Non.	8 Idus.	8 Idus.	8 Idus.
7	7 Idus.	Nonis.	7 Idus.	7 Idus.	7 Idus.
8	6 Idus.	8 Idus.	6 Idus.	6 Idus.	6 Idus.
9	5 Idus.	7 Idus.	5 Idus.	5 Idus.	5 Idus.
10	4 Idus.	6 Idus.	4 Idus.	4 Idus.	4 Idus.
11	3 Idus.	5 Idus.	3 Idus.	3 Idus.	3 Idus.
12	Pr. Idus.	4 Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.
13	Idibus.	3 Idus.	Idibus.	Idibus.	Idibus.
14	19 Cal.	Pr. Idus.	18 Cal.	16 Cal.	16 Cal.
15	18 Cal.	Idibus.	17 Cal.	15 Cal.	15 Cal.
16	17 Cal.	17 Cal.	16 Cal.	14 Cal.	14 Cal.
17	16 Cal.	16 Cal.	15 Cal.	13 Cal.	13 Cal.
18	15 Cal.	15 Cal.	14 Cal.	12 Cal.	12 Cal.
19	14 Cal.	14 Cal.	13 Cal.	11 Cal.	11 Cal.
20	13 Cal.	13 Cal.	12 Cal.	10 Cal.	10 Cal.
21	12 Cal.	12 Cal.	11 Cal.	9 Cal.	9 Cal.
22	11 Cal.	11 Cal.	10 Cal.	8 Cal.	8 Cal.
23	10 Cal.	10 Cal.	9 Cal.	7 Cal.	7 Cal.
24	9 Cal.	9 Cal.	8 Cal.	6 Cal.	6 Cal.
25	8 Cal.	8 Cal.	7 Cal.	5 Cal.	5 Cal.
26	7 Cal.	7 Cal.	6 Cal.	4 Cal.	4 Cal.
27	6 Cal.	6 Cal.	6 Cal.	3 Cal.	3 Cal.
28	5 Cal.	5 Cal.	5 Cal.	Pr. Cal.	Pr. Cal.
29	4 Cal.	4 Cal.	4 Cal.		
30	3 Cal.	3 Cal.	3 Cal.		
31	Pr. Cal.	Pr. Cal.	Pr. Cal.		

7. Non dicimus autem, Secundo Nonas, Idus, Calendas, fed Pridie, ideft, priore die ante, eft enim pridie, *priore die*. Gell. l. 1. c. 24. Dicimus quoque Quinto, Tertio, Pridie &c. Calendas Nonas, Idus Januarii, feu Januarias, Februarii, feu Februarias &c.

& Nonis, Idib. Calendis, Aprilis, vel Aprilibus, Septembris, vel Septembribus: sic in reliquis.

8. Neque solum dicimus, Decimo, vel Nono Calendas, &c. sed etiam, Ad decimum, &c. sic de Nonis, & Idibus eadem prorsus significatione. Cic. ad Att. l. 1. ep. 5. Pater nobis decessit *Ad* VIII. *Cal. Decem.* Plin. l. 3. c. 5. Angerone sacrificatur *Ad diem* XII. *Cal. Jan.* Non igitur semper significat *Circiter*; neque enim credibile est aut Ciceronem ignorasse certum diem, quo sibi pater decesserat, aut Plinium, quo die Angerone sacrificaretur. Idem Att. l. 3. ep. 23. cum certum expressisset diem: *Scribis*, inquit, *te eas litteras eo ipso die dedisse*, statim certum hunc diem sic explicat: *Ad IV. Cal. Nov.*

9. Præterea ante diem IV. vel III. &c. Nonas, seu Idus, seu Calendas, idem est, ac Quarto, seu Tertio, &c. die ante Nonas, seu Quarto Nonas, &c. Cic. l. 16. ad Tir. ep. 5. Ante diem VIII. Idus Nov. has litteras dedimus Gell. l. 15. c. 28. Ante diem III. Nonas Januarii M. Cicero natus est.

10. Dicimus etiam Ex Ad, idest, Ex ante diem X. vel IX. &c. Kal. Martias, idest, ex die, qui est ante diem X. vel IX. Kal. Martii. Varr. l. 1. de re rust. Ex ad VIII. Id. Feb. l. 45. Supplicatio pro concione populi indicta est. Ad V. Id. Octob. Cic. ad Att. ep. 17. & l. 13. ep. 1. & alibi. Sed consilium non est omnes in hoc genere loquendi formulas prosequi.

11. Menses porro, Julius, Augustus, quibus C. Julius Dictator, & Augustus Imperator dedere nomen, ætate Ciceronis, & supra, Quintilis, & Sextilis, appellabantur. Cic. ad Att. l. 3. ep. 10. Vale, inquit, XIV. Kal. Sextilis, Thessalonicæ.

12. Porro Kalendæ dictæ sunt a verbo Græco καλεῖν, quod est Vocare; quia prima cujusque Mensis die hi, quibus curæ sacra erant, populum ad fastos, nefastosque dies cognoscendos advocabant. Quare & Kalendas Græca littera scribere malunt. Nonæ vero dictæ, quod a Nonis, quæ in quintum, septimumve incidunt Mensis diem, usque ad Idus novem numerantur dies. Denique Idus, Iduum, fœminino genere, dictæ sunt ab antiquo verbo *Iduare*, quod est dividere, propterea quod Mensem in duas partes propemodum æquales dividunt.

DE

DE NEXU CONSONANTIUM, ET RECTA SYLLABARUM DIVISIONE.

C A P. XVII.

AD rectam scribendi rationem, quæ dicitur Orthographia, conducit plurimum nosse, quæ consonantes inter se nectantur; aut si inter duas vocales sint, num ad sequentem, an ad præcedentem spectent. De qua re vide Cassiod. l. de Orthogr. c. 2. de Division. syllab. Nonnihil. Ter. l. de syllabis. Quintil. lib. 1. cap. 17.

Primum præceptum. Consonans eadem nunquam ab initio, aut in fine dictionis geminatur. Si geminetur in medio, sive simplex, sive composita sit vox, altera ad præcedentem, altera ad sequentem spectat vocalem. Sic igitur has voces divide, An-nus, intel-li-go, Mit-to Neces-sitas, & sexcenta ejusmodi. Cassiod.

Secundum. In voce composita consonantes (sive una, sive plures sint) Præpositionis componentis Vocali præcedenti adscribito, ut Ab-eo, Ex-oro, Ob-ruo, dis-puto, Trans-eo, Trans-fero, quia ex Præpositionibus *Ab*, *Ex*, *Ob*, *Dis*, *Trans*, constant: sic in aliis compositis. Idcir. Quintil. l. 1. cap. 7. in voce *Aruspex*, quia pars ejus posterior a spectando est, S, litteram tertiæ deberi syllabæ censet, hoc pacto, *Aru-spex*, in *Abstemius* vero, quia ex abstinentia, & temeto composita vox est, deberi primæ syllabæ sic *Abs-temius*.

Tertium. In voce simplici consonans unica inter duas vocales posita sequenti adnectitur. *Cassiod.* ut Fi-lius, E-xemplum, Uti-litas. In voce autem composita ad præcedentem vocalem spectant, ut paulo ante diximus. Idcirco scribe, Ab-undo, Ad-oro, Per-uro, & in Græcis vocibus, Syn-ago-ga, Syn-o-dus, Ex-odus, & similibus.

Quartum. Apud peritos Græcæ, Latinæque linguæ receptum est, cum duæ, pluresque in media dictione consonantes junguntur, sequenti vocali adscribendas esse, si eædem ipsæ in Græcæ alicujus, aut Latinæ vocis initio junctæ vel semel reperiatur, alioqui dissociandas: Hoc præceptum in plura dispertiendum est.

Quintum. Littera S, nunquam mediæ dictionis syllabam claudit, nisi vel geminetur, vel vox sit com-

po-

posita: alioquin ipsa una cum sequente consonante posteriori vocali adhæret. Sic igitur sequentes syllabas divide: A-sbestus: A-sbothus, A-scia, E-sea, Disco, O-scito, Hetru-scus, A-sphaltites, I-smarus, Ismenias, A-sper, A-spis, He-sperus, Hi-spidus, Hispanus, Ho-spes, A-strum, I-ste, O-stendo, No-ster, I-stumus, quia vel apud Græcos, vel apud Latinos a litteris SB, SC, SPH, SM, SP, ST, STH, voces aliquæ initium sumunt; ut *Shennymi*, *extinguo*, Scamnum, Scio, Sphæra, Sphinx, Smaragdus, Spatium, Spero, Stadium, Strideo, Struo, Studium, *sthenos*, *potentia*. Abscribere libet hoc loco elegantes hac de re Terentiani Trochaicos.

Nestoris si forte nomen dividendum incurrerit,
N, & E, versus prioris obtinebunt extimum:
Sigma versus insequitur, ante Tau exordium.

Id. Cassiod. *Potestas*, inquit, *novissima syllaba*, *stas*, *erit*, *noster*, *ster*. *Sic ubi tres sunt*, *Plaustrum*, *strum*, *lustrant*, *strant*, &c.

Si forte litteras alias S præcedat, disjungendæ sunt, ut As-drubal, Uris-lavia, Is-rael, quia nullius Græcæ, aut Latinæ vocis SD, SL, SR initium sunt. Semper tamen excipe & hinc, & in sequentibus voces compositas, & nisi eadem littera geminetur. Scribe igitur A-sis, Es-se, Abs-condo, Abs-temius, Abstineo, Dis-curro, Dis-traho, Trans-eo: & in Græcis, Is-agoge, Pros-odia: sic Quis-piam, Us-piam; si cui forte vox hæc posterior composita videatur.

Sextum. Duplices X, Z, & Liquidæ quatuor, L, M, N, R, vel ipsæ geminantur, vel cum consonantem aliam media dictione præcedunt, distraendæ sunt, & antecedentes ad antecedentem, sequentes ad sequentem vocalem trahendæ, ut Al-ma, quia nunquam consonantem ullam initio dictionis antecedunt: nisi M, quæ interdum ante N est, Mna, Mnestheus, Mnasylus. Has igitur jungito, ut O-mnis, So-mnus, Agame-mnon, ac similes. Certe So-sipater l. 1. cap. de syllab. in voce A-mnis, litteras MN non ad præcedentem A, sed sequentem syllabam pertinere docet. Reliquas Liquidas, ac Duplices, cum in media præeunt dictione, dispescito: ut Al-ma.

Septimum. Mutæ nec unquam ipsæ geminatæ, neque cum aliis mutis, aut semivocalibus initio dictionis conjunguntur: nisi cum his, BD, BL, BR, CL, CM, CN, BR, CT, DM, DN, DR, FL, PHN,

FR,

FR, PHTH, GL, GN, GR, PL, PN, PR, PS, PT, TL, TM, TR, ut videre est in his aliisque vocibus, Bdellium, Blandus, Brachium, Brevis, Clarus, *emitos*, idest *elaboratus*, Cneus, *Gneo*, idest *scalpo*, Creo, Creon, Create, Ctesipphon, Ctesippus, *dmneo*, *dmnitos*, *dom*, *domitus*, *dnaferos*, *tenebrosus*, Draco, Drepanum, Dromo, Flagito, *phnæ*, *vox avium*, apud Aristophanem; Frater, Frango, *phthio*, *corrumpo*, Gloria, Glans, Gnarus, Gratia, Placeo, Plaudo, *pneo*, *pneuma*; *spiro*, *spiritus*, Psallo, Ptisana, Pterygium, Tleptolemus, Tmolus, Tmesis, Trabs, Traho.

Si igitur in media voce hæ quoque cohæreant, sejungendæ non sunt. Quare scribes, A-bdomen, Abdera, He-bdomadas, Hy-bla, E-brius, A-clides, Acmon, Pyra-cmon, Al-cmena, O-cnus, Cy-cnus, A-cris, O-crea, Di-ctum, Mul-cta, Tra-cto, profe-cto, Ca-dmus, A-dmetus, Aria-dne, A-dria, A-drastus, Cathe-dra, Pa-phlagonia, Da-phre, A-phractus, A-frica, Aph-tonius, A-glaja, Æ-gle, A-gnus, I-gnis, A-grestis, A-grippa, Hexa-pla, Du-plum, Ther-pnæus, A-pricus, A-psis, Hy-psipyle, Scri-psi, Sum-psi, A-ptus, Ade-ptus, præce-ptum, Prom-ptus, Scri-ptum, Volu-ptas, Sceptrum, At-las, A-trium, A-tramentum, & alias ejus generis. Cassiod. *Cæpto*, inquit, *novissima syllaba*, *pto*, *erit*. Cavendum autem, ne nos fallant voces compositæ; non etiam scribes A bdo, A-brumpo, sed Ab-do, Ab-rumpo, aliasque id genus voces compositas.

Octavum. Quacumque tandem alia ratione vel mutæ, vel semivocales in medio coeant, ad diversas vocales revocandæ sunt. Quamquam in aliquibus viri docti dissentiunt. Scribendum enim censent, A-bsinthium, A-gmen, Sti-gma, Phle-gma, & similia græca verbalia: O-gdolapi, Ma-gdalena, cum tamen juxta præcepta tradit, sejungendæ essent litteræ, & scribendum, Ab-sinthium, &c. quia BS, GM, GD, nullius Græcæ, aut Latinæ vocis initiales sunt. Quibus si quis assentiatur, tueri fortasse hac ratione se poterit, quod *absintion*, græce una littera duplici PS: scribitur, quæ interdum apud Latinos in BS migrat; *lyps*, *calyps*, Lybs, Calybs. Hinc fieri, ut BS, litteræ, sicut PS, qui multas voces inchoant, ad sequentem vocalem trahuntur. Jam vero G, media a

C a

C; tenui; sicut D, media: T, tenui; affinitate junguntur. Nil mirum igitur, si, ut sono, sic scriptura GM, GD, perinde nectantur, ac si essent CM, CT, alioqui vox Agmen, Tegmen, a littera C, oriuntur, ut enim Tegmen, Fragmen, sunt a Tectum, Fractum; sic Agmen, ab Actum, hoc est ab Agendo, sive Impellendo. Sed hæc subtilius persequendi non est hic locus.

DE INTERPUNCTIONE.

CAP. XVIII.

QUemadmodum interspiratione orationem loquendo distinguimus, ita Interpunctione, sive Interductu significamus nodos quosdam; quibus eadem oratio scribendo distinguatur. Quare ut interpunctionis discrimina cognoscantur, Orationis veluti partes cognoscendæ sunt.

2. Circuitus, sive Ambitus, Græce periodus, est apte conclusa verborum comprehensio, quæ duabus præcipue partibus constat: quarum altera Græce Prothesis, Latine Propositio: altera Apodosis, quasi Redditio dicitur.

3. Utraque pars tum Propositio, tum Redditio constare potest pluribus Membris, & Incisis: atque illa quidem Græce Cola, hæc vero Commata nominantur.

4. Inter Membrum autem, & Incisum illud interest, quod Membrum longiusculum est, & aliquid affirmat, vel negat: Incisum est breve, & sæpe nihil affirmat, aut negat.

5. Interductus igitur, vel interpunctio inter Prothesim, seu Propositionem, & Apodosin, sive Redditionem, erit punctum semicirculo, seu inversæ lineæ impositum, sic (;), quæ tamen Interpunctio semper videtur adhibenda, cum ita membrum a consequenti pendet, ut nullo modo possit in illo consistere; id quod ipsa etiam voce suspendendum significamus.

6. Inter membra, præsertim si paulo majora sint, bina puncta collocantur, sic (:). Incisa & minora quædam membra fere inversa lineola distinguuntur, quam Virgulam alii, alii Comma vocant, sic (,). Quin etiam minima incisa, quæ pronuntiando nulla solent Interspiratione distingui, ea ne scribendo quidem, ulla interpunctione disjungemus. Inter Periodos

dos denique, sive Comprehensiones ipsas punctum collocamus, sic (.).

7. Quæ comprehensiones novam Periocham inchoaverint, eæ primam litteram habebunt majusculam. At si erunt in eadem sententia, in qua superiores comprehensiones, nullum erit litterarum discrimen, nominibus propriis tamen exceptis, quæ majuscula semper inchoantur.

8. Est autem Periocha certæ cujuspiam rei, vel negotii perfecta complexio; quæ per se consistere, atque a cæteris disjungi potest.

9. Quod si Periocha argumentum valde dissimile complectatur, aliquo etiam relicto spatio a superioribus secerni solent.

10. Exempla horum passim suppeditantur a M. Tullio: nos uno contenti simus ex lib. 7. ep. Fam. ad Trebatium: Ego, si foris cœnitarem Cn. Octavio familiari non defuissem; cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis es tu? sed mehercule extra jocum: homo bellus est, vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac plane sciam.

11. Interdum oratio tota ita membratim, cæsimque contexitur, ut sæpe inter ipsa membra, vel incisa punctum collocetur. Cic. Tit. l. 16. ep. 6. Nunc te nihil impedit; omnia depone: corpori servi, quantam diligentiam, &c.

12. Interrogandi nota constat linea inflexa puncto supposito (?). Cic. Papirio lib. 9. epist. 15. Quid simile?

13. In dolore, & admiratione alii putant lineam rectam esse oportere; ut, O miserum! & Quam magna est domus Domini! Alii punctum satis esse opinantur: ut, O tempora, o mores.

14. Parenthesis (de qua dictum est lib. 2. cap. 22. cum de speciebus Hyperbati ageremus, quæ latine fortasse dici potest Interpositio) sententiam omnino diversam in mediam conjicit comprehensionem, ac duobus majusculis se mutuo aspicientibus indicatur ( ). Cic. Torq. lib. 6. ep. 2. Quæ vis infit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis; profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres, &c.

15. At si non omnino sit diversa sententia, satis videtur illam minoribus semicirculis, sive lineolis inver-

versis distinguere; idemque servandum, si geminæ tantum, ternæve interserantur voces; quales illæ sunt, Ut opinor, Nisi fallor, & similes.

16. Apostropho raró Latini Scriptores utuntur. Est autem Apostrophus semicirculus aversus supra litteram positus, quo significamus, vel vocalem rejectam esse: ut Adeon', Men', Tun' pro Adeone, Mene, Tune; vel litteram S, ut Sati', Magi', Virtu', pro Satis, Magis, Virtus; quod apud veteres Poetas frequens erat: vel vocalem simul, & S litteram desiderari, ut Audin' Viden', Opust' pro Audisne? Videsne? Opus est, quæ apud Terentium, Plautumque crebra sunt.

17. Neque tamen sumus nescii, alios aliam interpungendi rationem sequi. Nos hanc optimam ducimus; neque tamen alias reprehendimus.

Veteres Numerorum Notæ.

I	unus.
V	quinque.
X	decem.
L	quinquaginta.
C	centum.
IↃ	quingenta.
CIↃ	mille.
IↃↃ	quinque millia.
CCIↃↃ	decem millia.
CCCI	quinquaginta millia.
CCCIↃↃↃ	centum millia.

IN-

INDEX

RERUM NOTABILIUM.

A

Am-

B

C

vo-

Ge-

G

I

L

Ma-

M

N

O

P

Sta-

T

V

FINIS.